VELIKA HRVATSKA GRAMATIKA

STJEPAN BABIĆ

TVORBA RIJEČI U HRVATSKOME KNJIŽEVNOME JEZIKU

Biblioteka
JEZIČNI PRIRUČNICI

Urednici
akademik DALIBOR BROZOVIĆ
BRANKO ERDELJAC, prof.

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica – Zagreb

UDK 811.163.42 ' 366

BABIĆ, Stjepan
Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku / Stjepan Babić. – 3., poboljšano izd. – Zagreb : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti : Nakladni zavod Globus, 2002. – (Velika hrvatska gramatika ; knj. 2)
(Biblioteka Jezični priručnici ; knj. 2)

Bibliografija. – Kazala.

ISBN 953-167-132-X (Globus)

I. Hrvatski jezik -- Morfologija

421009052

VELIKA HRVATSKA GRAMATIKA
Knjiga druga

STJEPAN BABIĆ

TVORBA RIJEČI U HRVATSKOME KNJIŽEVNOME JEZIKU

TREĆE, POBOLJŠANO IZDANJE

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
NAKLADNI ZAVOD GLOBUS

Zagreb, 2002.

© Nakladni zavod Globus, Zagreb

Prvo izdanje 1986.
Drugo izdanje 1991.
Treće, poboljšano izdanje 2002.

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati ni prenositi ni u kojem obliku: elektronički, mehanički, fotografski ili na drugi način bez prethodne suglasnosti izdavača.

Recenzenti
akademik DALIBOR BROZOVIĆ
akademik MILAN MOGUŠ

Knjiga je tiskana novčanom potporom Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku jedna je od četiriju knjiga kapitalnoga gramatičkoga djela u kojem se opisuje struktura hrvatskoga književnog jezika. Gramatička su područja u tim knjigama raspoređena ovako:

– povijesni pregled, glasovi i oblici,

– tvorba riječi,

– sintaksa,

– sustav naglasaka.

Autori su i urednici naši vodeći jezični stručnjaci.

Sve dosad nismo imali gramatičkoga djela u kojem bi tako iscrpno i na svestrano obavljenim istraživanjima bio izložen sustav našega književnog jezika s tolikim znanstvenim aparatom i s toliko izvorne dokumentacije iz svih područja, stilova i žanrova naše pisane, pa i govorne riječi. Korpus toga djela obuhvaća, uglavnom, književne izvore 20. stoljeća i suvremena jezična ostvarenja u javnom životu, a uzimaju se u obzir i potvrde iz prethodnih dvaju stoljeća.

Ovim gramatičkim djelom naša kultura i naša znanost dobivaju pouzdan oslonac u svim pitanjima jezične primjene, priručnik hrvatskoga književnog jezika koji se svojom kvalitetom može staviti uz bok najpoznatijim priručnicima svoje vrste u svijetu.

Kao temeljni i nezaobilazni priručnik našega književnog jezika ovo je gramatičko djelo prijeko potrebno svakomu tko je zainteresiran za kulturu pismenog i usmenog izražavanja.

IZDAVAČI

Pregledni sadržaj

Predgovori ... 9

I. Uvodne napomene ... 15

II. Opći (teoretski) dio ... 23

III. Tvorba imenica ... 69
- 1. Sufiksalne tvorbe ... 69
- 2. Popis imeničkih sufiksa ... 70
- 3. Sufiksi koji završavaju istim glasovnim sastavom ... 72
- 4. Pojedinačni sufiksi ... 346
  - A. Značajniji pojedinačni sufiksi ... 346
  - B. Ostali pojedinačni sufiksi ... 357
- 5. Tvorba čistih složenica ... 366
- 6. Prefiksalna tvorba imenica ... 375

IV. Tvorba pridjeva ... 381
- 1. Razgraničenje odnosnih i opisnih pridjeva ... 382
- 2. Tvorba odnosnih pridjeva ... 384
- 3. Tvorba opisnih pridjeva ... 447
  - A. Tvorba pridjeva s općim opisnim značenjem ... 447
  - B. Tvorba opisnih pridjeva s posebnim značenjima ... 474

V. Tvorba glagola ... 503
- 1. Tvorba od imenica ... 504
- 2. Tvorba od pridjeva ... 511
- 3. Tvorba od usklika ... 514
- 4. Tvorba od glagola ... 516
  - A. Sufiksalna tvorba ... 516
  - B. Prefiksalna tvorba ... 536
- 5. Tautološka prefiksacija ... 554
- 6. Sufiksalna tvorba od ostalih osnova ... 554
- 7. Prefiksalno-sufiksalna tvorba ... 555
- 8. Prefiksalno-složena tvorba ... 557
- 9. Tvorba složenih glagola ... 557

VI. Tvorba priloga ... 559

VII. Kratice i znakovi ... 569

VIII. Kazala ... 571
- 1. Kazalo imena ... 571
- 2. Kazalo pojmova ... 574
- 3. Kazalo imeničkih značenja ... 577
- 4. Kazalo sufiksâ ... 581
- 5. Kazalo prefiksâ ... 591

IX. Literatura ... 593

X. Izvori ... 601

XI. Tumač novijih lingvističkih naziva ... 605

XII. Potpuni sadržaj ... 607

Predgovor

Ova knjiga kao dio predviđene gramatike hrvatskoga književnog jezika ima u sastavu te cjeline već svoju povijest o kojoj je potrebno reći nekoliko riječi.

Potreba da se izradi gramatika hrvatskoga književnog jezika koja bi se temeljila na postignućima suvremene lingvističke misli osjeća se odavno. G. 1960. osnovan je Institut za lingvistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu i 1963. u njemu se okupilo desetak lingvista da izradi takvu gramatiku. Prof. dr. Ljudevit Jonke, tada direktor toga instituta, prijavio je sintaksu kao projekt Republičkom fondu za naučni rad SR Hrvatske. Republički je fond odobrio mala sredstva te je odlučeno da se rad suzi samo na obradu sintakse imenskih i glagolskih oblika. Kako se nije našlo mnogo lingvista da se prihvate obrade pojedinih dijelova, nisu se mogla iskoristiti ni ta mala sredstva. Rad je 1966. prekinut pošto je iz djela pedesetak naših pisaca i raznih novina i časopisa ispisano oko 40 000 primjera.

Za razdoblje 1965. – 1970. prijavio sam preko toga instituta, kojemu je tada direktorom bio prof. dr. Rudolf Filipović, projekt Sufiksalna tvorba imenica (skupljanje građe), projekt je prihvaćen i financirao ga je Fond za naučni rad SRH. Dodijeljenim novčanim sredstvima i s pomoću suradnika, uglavnom studenata, skupljena je i sređena građa za tvorbu imenica.

G. 1968. u Institutu za jezik JAZU, opet pod vodstvom Lj. Jonkea, koji je bio direktor toga instituta, nastavlja se inicijativa za izradu gramatike. Tom je institutu predana skupljena građa za sintaksu, on se te godine natjecao u Savjetu za naučni rad SRH s projektom za gramatiku i pošto su dobivena potrebna sredstva (u početku 60 000 novih dinara godišnje), 7. ožujka 1969. održana je prva sjednica. Sada se nastoji okupiti što veći broj jezičnih stručnjaka, slavista i neslavista, koji bi mogli i htjeli izraditi znanstvenu gramatiku i stilistiku hrvatskoga književnog jezika.

Predviđalo se da bi na gramatici radilo dvadesetak suradnika, da to bude velika opisno-normativna gramatika rađena na djelima hrvatskih pisaca od polovice 18. stoljeća do naših dana. Projekt za gramatiku izradili su dr. V. Putanec i dr. S. Babić i na više sjednica uredništva i radnih grupa za pojedine dijelove razrađivana je koncepcija i raspravljalo se o pojedinim problemima i tako je rad počeo.

No od zamisli do ostvarenja put je često veoma dug. Dok je prva inicijativa presahla zbog premaloga broja suradnika, druga je zastala zbog prevelikoga. Ubrzo se pokazalo da bi se tako zamišljena gramatika radila dugo, tako dugo da se nije vidjelo kad bi mogla biti gotova, a potrebe traže da se djelo izradi brzo. Odlučeno je da se po kratkom postupku napiše manja priručna gra-

matika, radno nazvana »napametna«. To je značilo da se napiše bez posebnih istraživanja, samo na temelju općega poznavanja hrvatskoga jezika. Odabrani su oni suradnici koji to mogu brzo učiniti: dr. D. Brozović za fonetiku i fonologiju, dr. S. Pavešić za morfologiju, dr. S. Babić za tvorbu riječi, dr. R. Katičić za sintaksu, a za voditelja posla dr. S. Pavešić. Kasnije je tu dužnost i dužnost urednika gramatike preuzeo dr. B. Finka.

Međutim, ubrzo se pokazalo da s gledišta suvremene lingvističke misli ni naši najpozvaniji stručnjaci ne mogu u kratkom roku napisati dobru gramatiku. Osnovni jezični odnosi nisu dovoljno istraženi, na većini područja ne samo što nema potrebnih monografija nego nema dosta ni pojedinačnih članaka na koje bi se brz rad mogao osloniti. Valjalo je često raditi ispočetka, od samih osnova. Kad su počeli stizati prvi rukopisi, odmah se pokazalo da rad ne može biti brz ni onoliko sažet koliko treba za priručnu gramatiku. Nije se moglo raditi napamet, bez proučavanja, a proučavanja su dala takve rezultate koje bi šteta bilo sažimati za manju priručnu gramatiku. Sad je fizionomija rada postala jasnija: na osnovi najnužnijih istraživanja izradit će se opsežna gramatika hrvatskoga književnog jezika dokumentirana obiljem primjera iz djela hrvatskih pisaca, dakle djelo kao što se u početku zamišljalo, ali s nešto suženijom obradom, a opet tako opsežno i tako dokumentirano da to nipošto neće biti pregled gramatike niti priručna gramatika za školske i široke obrazovne potrebe.

U Zavodu za jezik (novi naziv Instituta za jezik JAZU) na više sjednica, tridesetak, raspravljalo se o pojedinim problemima, poticani su pojedini suradnici na brži rad, ali je kolektivni rad zastajkivao i zapinjao, s nekoliko razloga, među ostalim što je Institut za jezik preuzeo obvezu da hitno za školske potrebe izradi Priručnu gramatiku hrvatskoga književnog jezika (izašla 1979.) i što je u međuvremenu umro S. Pavešić (1975.). Ipak kao posljedak toga projekta završena su osobna autorska djela Sintaksa R. Katičića i ova tvorba, a svojom glavninom završena je i Morfologija dosad trojice suradnika: S. Pavešića, S. Težaka i S. Babića.

Od početka je bila namjera da gramatika bude pisana tako da se njome mogu služiti i zainteresirani nelingvisti s općom naobrazbom. Zbog toga su u ovoj knjizi tvorbeni nazivi protumačeni u Općem (teoretskom) dijelu i mogu se pronaći preko Kazala pojmova. Budući da gramatika ne izlazi kao cjelina, nego u osobnim autorskim dijelovima kao nacrtima za cjelinu, neki su nazivi u Tvorbi riječi ostali neprotumačeni jer pripadaju drugim dijelovima namjeravane cjeline. Zbog toga bi nelingvisti mogli imati većih teškoća u razumijevanju desetak novijih lingvističkih naziva, širem čitateljskom krugu slabo poznatih, te su oni posebno protumačeni na kraju knjige. Iz sličnih je razloga u Uvodnim napomenama dodana i Napomena o glagolskim vrstama.

Na kraju mi je ugodna dužnost zahvaliti svima onima koji su mi pomogli u ovom radu, a posebno kolegi B. Lászlu za ideju da se odmah na početku mojega rada na tvorbi riječi skupi cjelovita građa i za prvu pomoć u skupljanju građe, akademiku R. Filipoviću što mi je kao direktor Instituta za lingvistiku s velikim razumijevanjem pomogao u dobivanju novčanih sredstava za skupljanje i sređivanje građe za tvorbu imenica i time mi uvelike olakšao

tehničku stranu posla, Fondu za naučni rad SRH za financiranje toga posla, SIZ-u za znanstveni rad SRH (SIZ-u VII) za financiranje cijeloga posla na gramatici, kolegi D. Brozoviću što je čitao rukopis, neke dijelove i dva puta, i dao mi korisnih napomena i Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti što je prihvatila knjigu i preuzela na se brigu za izdavanje, što je već samo po sebi veliko priznanje, a pogotovu što ta briga u današnjim prilikama nije malena.

U Zagrebu, 12. rujna 1983. Autor

Predgovor 2. izdanju

Drugo se izdanje bitno ne razlikuje od prvoga osim što je u nekim pojedinostima usavršeno. Ispravljene su uočene tiskarske i materijalne pogreške, dodani neki primjeri, pojedini izostavljeni, a provedene su i neke druge manje promjene. U t. 53. opširnije je objašnjena razlika između tvorbe riječi i etimologije jer i danas ima lingvista, i mlađih, koji ne razlikuju dijakronijski pristup od sinkronijskoga i posljedice koje iz toga razlikovanja proizlaze za tvorbeni sustav s jedne strane i etimologiju s druge. Dodano je poglavlje *Potencijalne riječi* (t. 118a), preciznije su određeni nulti sufiksi (t. 84), raspodjela sufiksa *-aj* i *-jaj* opisana je drukčije (t. 271), preciznije su opisana značenja izvedenica sa *-ada* i *-ijada.*

Veća je promjena učinjena u tekstu o sufiksima *-će* i $-e_2$ jer je zbog nove spoznaje napravljena među njima preraspodjela tvorenica. Odatle proizlazi da sufiks $-e_2$ nije neplodan, nego je slabo plodan. To je ujedno jedina veća promjena među plodnim sufiksima.

Nekoliko promjena ima i među veoma slabo plodnim ili neplodnim sufiksima i prefiksima jer su neki zbog nove interpretacije uklonjeni, a drugi zbog toga ili zbog novih primjera dodavani. Time su promijenjeni i ukupni brojevi prefiksa i sufiksa, ali to nije bitno za tvorbeni sustav, kako je već rečeno u t. 15.

Većina sitnijih promjena potječe odatle što sam tvorbena pravila provjerio na oko četiri tisuće novih primjera koje sam u međuvremenu skupio. Dio sam njih unio među odgovarajuće primjere da popunim određene kategorije tvorenica ili da se izravno ili neizravno dopuni prikaz plodnosti pojedinih kategorija.

Većina promjena i dopuna nalazi se u *Općem dijelu* i *Tvorbi imenica,* a u ostalim je dijelovima to neznatno.

Sve te promjene i ta usavršavanja nisu krupna gledajući knjigu kao cjelinu tako da prvo izdanje nije izgubilo ništa od svoje praktične upotrebljivosti, jedino za preciznije znanstvene potrebe treba pogledati tekst ovoga izdanja, iako, razumljivo je, ni u njemu ne može biti konačne riječi jer novijim proučavanjima, a onda i usavršavanjima nema kraja.

U Zagrebu, 15. siječnja 1991. Autor

Predgovor 3. izdanju

Treće se izdanje ne razlikuje bitno od 1. i 2. jer je prvo izdanje rađeno sa suvremenim teoretskim pogledima i na tako obilnoj građi, oko 400 000 primjera, da je obrada dala sve bitno u konkretnome prikazu tvorbe u suvremenome hrvatskome književnome jeziku i stoga nije zastarjela jer niti je nadmašena novim djelom niti je teorija doživjela bitne promjene. Daljnje praćenje tvorbenih zbivanja i skupljanje novih primjera nije pokazalo da su se u tvorbi dogodile takve promjene koje bi tražile bitne promjene ove knjige. One manje težnje koje su se očitovale u novije vrijeme, kako sam općenito pokazao u radu Babić, 1998., konkretno su našle svoj odraz na određenim mjestima. Uz to sam proveo i druge manje promjene koje znače samo potrebno usavršavanje. Veća je promjena u tome što sam nazivlje glasova uskladio s nazivima u najnovijim izdanjima Gramatike hrvatskoga jezika – Priručnika za osnovno jezično obrazovanje jer je ono znatno preciznije, a već pristižu naraštaji školovani s tim nazivljem i ujedno sam u tome smislu dopunio XI. poglavlje pa ne bi trebalo biti većih teškoća u razumijevanju. I Literatura je dopunjena novijim radovima.

Iz praktične upotrebe ove knjige vidim da je čitateljima, pa i stručnima, teško odčitavati sustave pojedinih kategorija. Oni vole jednostavna pravila. Međutim, tvorba je riječi u svojoj cjelini zahtjevno područje i ne da se lako usvojiti bez posebnih napora, a pogotovu određivanja sustava do u pojedinosti. Kad bi tko to htio obraditi u jednoj knjizi u punini, već i ovako velika knjiga trebala bi biti još veća. Zato sam i napisao poglavlje Sustav u tvorbi i sada nešto proširio početni dio (§ 133. i 134.) da čitatelj bude upućen u osnovna načela u odčitavanju i određivanju sustava.

Iako je rad na 1. izdanju počeo 1972. godine, kad je bilo očito da je onemogućen rad na Hrvatskome rječniku, dakle u veoma teškome razdoblju za hrvatski narod pa onda i za hrvatski književni jezik, ipak sam posebno pazio da sve promatram s gledišta hrvatskoga književnoga jezika i da jasno opišem njegovu normu, nisam se osvrtao na stanje u srpskome književnome jeziku niti izričito govorio da je što različito od njega i kad se to samo od sebe i nametalo. Tada sam to opisivao tako da bude jasno što je hrvatski. Tako sam npr. govoreći o raspodjeli sufiksa *-ni* i *-ski* napisao:

»U paru je običan pridjev na *-ni,* pridjev na *-ski* na rubu je književne upotrebe, a neki se u hrvatskom književnom jeziku i ne upotrebljavaju.«

Polarizirana razlika u kojoj je *autobusni, baletni, jezični, operetni, operni* hrvatski, a *autobuski, baletski, jezički, operetski, operski* srpski, opisana je ovako:

»Pridjevi *autobusni, baletni, jezični, operetni, operni* izrazito su obilježje hrvatskoga književnoga jezika.«

Takve i slične opise nisam mijenjao u tome smislu da bih igdje unosio razlikovni opis između hrvatskoga i srpskoga književnoga jezika, kako se danas često zna raditi, jer hrvatski jezik treba opisivati iz njega samoga, a ne u usporedbi s kojim drugim pa ni sa srpskim. Iako je npr. sufiks *-iji* osobina i hrvatskoga književnoga jezika, ali s drugačijim statusom nego u srpskome, ipak sam opisao samo hrvatsko stanje ne osvrćući se na srpsko. U tome pogledu nisam ni sada ništa bitno mijenjao, ali sam posebno pazio da i sadašnji opis bude što jasniji s obzirom na hrvatsku književnu praksu i normu. Zbog toga sam pažljivo pročitao cijeli tekst nastojeći da sve bude u skladu s današnjim rječničkim stanjem i sa sadašnjim pravopisom. Koliko sam što i mijenjao, pazio sam da se zbog toga ne moraju mijenjati paragrafi kako se ne bi morala raditi nova kazala. Ako je trebalo što unijeti, uneseno je, ali pod istim paragrafom. Tako su paragrafi istovjetni u sva tri izdanja, što olakšava navođenje i usporedbu ako ona komu zatreba.

Sve te promjene i sva usavršavanja nisu krupna gledajući knjigu kao cjelinu tako da prva dva izdanja nisu ništa izgubila od svoje praktične upotrebljivosti, jedino za preciznije znanstvene potrebe treba pogledati tekst ovoga izdanja, iako, razumljivo je, ni u njemu ne može biti konačne riječi jer novim proučavanjima, a onda ni novim spoznajama nema kraja.

U Zagrebu, 15. listopada 2001. Autor

I. UVODNE NAPOMENE

1. Opseg rada

1 Ovaj rad prikazuje tvorbu riječi u suvremenome hrvatskom književnom jeziku u cjelini. To znači da prikazuje tvorbu imenica, pridjeva, glagola i priloga. Naime u tvorbi riječi ne sudjeluju sve vrste, nego samo navedene. Koliko među zamjenicama, brojevima, prijedlozima i veznicima i ima tvorbenih riječi, to ih je samo nekoliko i tipovi više nisu plodni. To su većinom za tvorbu riječi zatvoreni sustavi, jer nema novih osnova, često s malim brojem jedinica (zamjenica npr. ima stotinjak), a koliko i ima tvorbeno relevantnih podataka, oni su iscrpeni prikazom u morfologiji i rječnicima. Ni brojevi koji su prividno otvoren sustav nemaju tvorbeno bitnih posebnosti. Uz to brojeve i zamjenice treba preocijeniti i kao posebne vrste riječi. Jedino češće nastaju novi uzvici, ali oni nastaju na poseban način koji možemo nazvati jezičnim stvaranjem. Uzvici su u svakom pogledu osebujna vrsta riječi i treba ih cjelovito obraditi u posebnom radu.

To znači da se ovdje obrađuje tvorba onih vrsta riječi kojima je tvorba plodna i raznovrsna. Jasno je da se ovdje uz plodne tipove prikazuju i neplodni jer se sustavno uklapaju uz plodne, a oni zbog velikih tvorbenih potreba mogu postati i plodni.

2. Potreba ovoga rada

2 Zbog razvoja jezikoslovlja potrebno je ponovno obraditi i ona područja koja su već bila obrađena, a ovakav je rad toliko potrebniji što tvorba riječi u hrvatskome književnom jeziku nije dosad bila obrađena u ovakvu opsegu niti s preciznije određenih tvorbenih gledišta. Dosadašnji cjeloviti prikazi ili su bili rađeni na malenom broju primjera, ograničeni uglavnom na riječi iz Karadžićeva rječnika (Maretić[1], 1899, Živković, Jurišić) ili su bili ograničeni školskom namjenom knjige (Živković, Težak-Babić, Priručna gramatika). Uz to radovi starijih autora ne mogu načinom obrade zadovoljiti suvremene tvorbene kriterije. Oni ne razlikuju sinkroniju od dijakronije, a time ni etimologiju od tvorbe riječi, ne razlikuju jezične slojeve, književne od neknjiževnih, najčešće književni jezik od štokavskoga narječja, ne razlikuju dovoljno jedinice koje

[1] Imena označuju djela navedena u Literaturi i Izvorima.

pripadaju sustavima pojedinih književnih idioma, mnoge kategorije nisu dovoljno razrađene, ako se plodnost i spominje, ne uočava se njezina važnost za sustav, malo se govori o mjestu pojedinoga tipa u sustavu i dr. Šire obrazloženje te problematike nalazi se u predgovoru knjige Blaža Jurišića navedene u Literaturi.

3. Građa

3 Cjelovit prikaz tvorbe bilo je moguće dati jer je za ovaj rad građa skupljana sustavno. Skupljen je velik broj riječi s još većim brojem potvrda za njih. Ovaj se rad dakle temelji na cjelokupnom rječničkom blagu suvremenoga hrvatskoga književnog jezika sustavno skupljenoga u velikom broju.

Građa je za vrijeme rada i za nova izdanja neprestano dopunjavana novim podacima tako da neki statistički podaci, koji su dani radi ilustracije, odražavaju stanje u trenutku kad je taj dio rađen za 1. izdanje.

4 U imeničkoj građi glavninu čine opće imenice, od vlastitih imenica tvorbene, a to u prvom redu znači osobna imena, imena pokrajina i etnici. Ostala imena našla su se u građi u onoj mjeri u kojoj se nalaze u općim i priručnim rječnicima. Posebno ih nije bilo potrebno skupljati jer ona većinom i ne pripadaju suvremenoj tvorbi.

5 Treba izričito napomenuti da za građu nisu ispisivana djela pojedinih struka kao što su kemija, fizika, matematika, medicina, farmacija, kuharstvo i dr. U građu je iz tih struka ušlo samo ono što se našlo u rječnicima općega jezika i što je često u publicistici, najviše u novinama. Potanko zalaženje u tvorbu riječi pojedinih struka vjerojatno bi tvorbenu sliku nešto dopunilo, ali to je zadatak posebnih istraživanja. Ovaj je rad prijeko potrebna osnova.

4. Način obrade

6 Ovaj je rad prvenstveno opisno-analitički prikaz tvorbe na temelju dosadašnjih tvorenica. Dakako da je potreban i proizvodno-sintetski prikaz. No zbog veoma složene tvorbene problematike, a slabih ili nikakvih prethodnih radova, ovdje se tvorba nije mogla prikazati proizvodno-sintetski. To se ne može prije opisno-analitičkoga jer je on temelj. Slikovito rečeno: ne može se zidati prvi kat dok nije sazidano prizemlje.

Ipak i opisno-analitički prikaz u velikoj mjeri ima i proizvodno-sintetski karakter.

7 Osnovno je za tvorbeni prikaz da pokaže:

a) tvorbene jedinice (prefikse i sufikse) kojima se riječi tvore,

b) tvorbene osnove od kojih se riječi tvore,

c) tvorbene načine na koje se riječi tvore,

d) značenja koja tvorenice imaju.

Prema tome postoje i četiri polazišta za prikaz tvorbe, ali se kao osnovno može uzeti samo jedno, a ostali aspekti moraju biti podređeni osnovnom. Ma koje od tih polazišta odabrali, svako ima neke prednosti i nedostatke. U svakom se od njih moraju prepletati na ovaj ili onaj način ostali aspekti.

Prikaz prema sufiksima i prefiksima poredanim obično abecednim poretkom veoma je jednostavan i pregledan, ali samo kad je kratak. Pri opširnijoj se obradi preglednost gubi, a na jednom se mjestu govori o različitim semantičkim kategorijama.

Prikaz prema osnovama najbliži je proizvodno-sintetskom postupku, ali se o pojedinim jedinicama govori na više mjesta.

Prikaz po tvorbenim načinima obuhvaća kao cjeline istovrsne načine, ali traži daljnju veliku potpodjelu, a opet se o istim sufiksima i značenjima mora govoriti na više mjesta.

8 Prikaz po značenju na jednom mjestu okuplja raznovrsne načine tvorbe iste semantičke kategorije, što je veoma važno, osobito za praktičnu primjenu tvorbenoga prikaza, a kako i semantičke kategorije tvore određen sustav, takav prikaz ima i teoretsko opravdanje. Nedostatak je takva prikaza što za semantičke kategorije nema razrađenih čvrstih kriterija ni u svjetskoj lingvističkoj literaturi, a još manje u našoj pa se često mora improvizirati. To područje otvara takve probleme koji se zasad ne mogu riješiti u cjelini, pogotovu što semantika nije samo problem tvorbenih kategorija. S druge strane značenje je pojedinih tvorenica tako široko da ide u više kategorija, a katkada je takvo da je teško odrediti kojoj kategoriji pripada, pogotovu kad označuje stvar ili što apstraktno. Nedostatak je takva prikaza i u tome što se o jednom načinu i sufiksu mora govoriti na više mjesta i što morfonološki prikaz ne dopušta cjepkanje.

9 Dakako, najbolje bi bilo kad bismo imali sva četiri osnovna prikaza, ali dok se to ne ostvari, najvažnije je znati čega sve u našoj tvorbi ima i u kakvim je odnosima. To u našim sadašnjim prilikama i jest osnovni zadatak ove tvorbe. Tek kad je to učinjeno, mogu se raditi drugi, bolji prikazi. Budući da su dosadašnja istraživanja tvorbe pojedinih vrsta riječi veoma različita, to i njihov prikaz u ovom radu nije potpuno istovrstan, nastojao sam odabrati najbolji prikaz prema onome kako su dosadašnja istraživanja dopuštala.

10 Imenice su obrađene prvenstveno prema sufiksima jer je sufiksalna tvorba dominantan način tvorbe u hrvatskom jeziku, kao uostalom i u svim slavenskim jezicima, te se u obradi pojedinoga sufiksa najprije govori o sufiksalnoj tvorbi, a zatim o ostalim načinima, sufiksi su svrstani u skupine po karakterističnom glasovnom završetku, skupine abecednim redom, sufiksi u skupini prema plodnosti (plodni i ostali), a tvorba plodnim sufiksom prikazana je prema osnovama, načinima i značenjima. Samo se po sebi razumije da je i u tom prikazu obuhvaćena sva značenjska raznolikost imenica, ali pokušaj da semantičke kategorije budu osnovni prikaz tvorbe imenica pokazao je da za taj posao treba još mnogo vremena i mnogo truda iako u tom smjeru neki radovi već postoje (v. Literaturu). Kazalo imeničkih značenja pomoći će da se dobije pregled po značenjima.

11 Pridjevi su prikazani prema osnovnoj podjeli na odnosne i opisne. Odnosni su onda prikazani po skupinama određenima prema karakterističnim glasovnim završecima sufiksâ, kao što je to učinjeno i u prikazu imenica, a pri opisnim u pojedinoj semantičkoj kategoriji uvijek je na početku navedeno kojim se sufiksima i načinima tvori. To je bilo moguće učiniti jer je postojala obrada sufiksalne tvorbe po sufiksima poredanim prema plodnosti (Babić, 1966), a i semantičke kategorije pridjeva znatno su jednostavnije nego imenica.

12 Glagoli su obrađeni prema vrstama riječi kojima pripada osnova, a to pokazuje i određenu semantičku istovrsnost pa je to za glagole ujedno i najpogodniji prikaz u svakom pogledu.

13 U ovom je radu proveden strog sinkronijski kriterij i kao donja je granica uzeta 1860. godina. Ta granica nipošto ne određuje početak suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika, nego je ona u tvorbi riječi operativne naravi. Akademijin je rječnik u načelu završio popis rječničkoga blaga s 1850. godinom pa se sve suvremene riječi što su se našle u AR mogu smatrati zatečenim stanjem, a 1860. godina kao granica od koje su dalje promatrani sustavni odnosi, plodnost pojedinih tipova, tvorbenost i netvorbenost pojedinih riječi i sl. One riječi koje nisu imale upotrebne potvrde od 1860. godine dalje, a po općem poznavanju jezika zna se da se ne upotrebljavaju, nisu u načelu uzimane u obzir za proučavanje tvorbe. Godina 1860. nije uzeta slučajno. To je godina izlaska Šulekova Njemačko-hrvatskoga rječnika, a on znači nov leksički i tvorbeni polet hrvatskoga književnoga jezika.

Strogo ograničenje na sinkroniju donosi i neke teškoće jer se u dijakronijskom promatranju bolje uočava plodnost, razvoj pojedinih sufiksa i tipova, javljanje novih tipova, razvojne težnje i sl., ali su te teškoće neznatne prema težini zadatka kad bi se tvorba istodobno promatrala i s dijakronijskoga gledišta.

14 U radu se dosta često upotrebljavaju izrazi *katkada, često, obično* i sl. Takvim se izrazima u gramatičkim djelima prigovara zbog nepreciznosti, ali valja imati na umu da iza tih izraza u ovom radu stoje određeni podaci koji bi se mogli i brojčano izraziti. Katkada je i to učinjeno, u prvom redu radi ilustracije nekih pojava, a i samoga postupka. U većoj se mjeri to nije moglo činiti da rad ne bi bio pretrpan brojevima i da se ne dobije dojam kako se prevelika važnost daje brojevima. Naime oni su relativni i jednim dijelom slučajni, skupljanjem novih podataka oni se mijenjaju, važniji su odnosi koje oni pokazuju, a te odnose bolje pokazuju brojevi izraženi u postocima. Navedeni leksički izrazi dosta su dobra zamjena za postotke pa oni nisu tako neprecizni kako se u prvi tren može činiti. Oni izriču određene tvorbene odnose i time daju osnovne crte sustava.

U sadašnjoj fazi proučavanja naše tvorbe nije se moglo učiniti više.

15 Radi daljnjega proučavanja tvorbe riječi važno je dobiti pregled cjelokupne tvorbe, a to znači tvorbenih načina i tvorbenih jedinica (vrsta i kategorija osnova, sufiksa i prefiksa), kako se upotrebljavaju i u kojim značenjima, ukratko: da znademo tvorbeni inventar kojim raspolažemo. Tako npr. sada znademo da u tvorbi sudjeluje 771 sufiks: 526 imeničkih, 160 pri-

djevnih, 61 glagolski, 24 priložna, a u prefiksalnoj tvorbi svih tih vrsta riječi 77 prefiksa.

Tu se odmah može postaviti pitanje koliko je točno da ima toliko tvorbenih jedinica koliko se u ovom radu navodi. Na to se pitanje može odgovoriti da su to podaci koje pokazuje sustavno skupljena građa, a zasad, koliko je poznato, nema potpunije ni sustavnije skupljene. Ako se pak i pronađe koja nova riječ za pojedini tip, pogotovu primjer za tipove s malim brojem primjera ili čak i koja nova tvorbena jedinica, to osnovnu sliku neće bitno promijeniti. Ako se i pronađe koji novi tip, nije vjerojatno da se može pronaći plodan, a i onaj koji se pronađe znači samo da inventarni popis treba proširiti. No da bi se to moglo, on treba najprije postojati.

Imeničkih sufiksa u Kazalu sufiksâ ima više nego u popisu u t. 162. To je zato što se u Kazalu sufiksâ nalaze sufiksi koji po tvorbenim postupcima nisu sufiksi, ali ih tko može smatrati sufiksima pa ih tražiti u kazalu i biti zbunjen ako ih ne bi našao. (V. t. 83, 192. i 1139.)

16 Dakako, u svim kategorijama nisu mogla biti dana u svemu jasna pravila niti je svaki problem mogao biti do kraja istražen i cjelovito prikazan. Na pojedinim se mjestima to izričito i kaže. Stoga su potrebna i dalja pojedinačna istraživanja. Ovaj je rad i za to dobra podloga kao i za druge sustavne prikaze.

17 Posebnih teškoća bilo je u istraživanju naglasne problematike. To proistječe odatle što nema dovoljno pouzdanih podataka o naglasku. Ne samo da naglasak hrvatskoga književnog jezika nije dovoljno ni dobro opisan, nego ni područje zapadne novoštokavštine nije opširnije istraženo. U tom se pogledu čine tek prvi koraci.

18 Najviše se naglasnih podataka nalazi u rječnicima, ali je teškoća u tome što mnogi noviji rječnici nekritički prenose naglaske iz starijih. Sam se nisam mogao upuštati u posebna naglasna istraživanja zbog opsežnosti takva posla. Pokušaj da se neki problemi riješe anketama pokazao je da ni taj način nije jednostavan. Da se iz tih riječi ne bi dobio dojam kako je naše naglasno stanje potpuno kaotično, valja naglasiti da su se unatoč takvu stanju često mogle utvrditi sasvim određene naglasne zakonitosti jer noviji rječnici donose više dubleta pa se moglo birati, raznovrsne sam podatke djelomično korigirao svojim jezičnim osjećajem, a velik broj primjera uglavnom je jasno pokazao sustavne odnose i na tom području. Da bi se hrvatska naglasna problematika što prije i što bolje sredila, budući će radovi o tome morati uzeti u obzir i rezultate ovih proučavanja.

Tvorbeni primjeri tipa o kojem je riječ uvijek su označeni naglaskom osim ako o naglasku nisam imao nikakva sigurnijeg podatka. Ako se primjeri navode radi objašnjenja drugoga tvorbenoga tipa, upućivanja na običniju riječ i sl., obično nisu označeni naglaskom.

Naglasak na skupu *ije* bilježen je u skladu sa shvaćanjem iznesenim u članku D. Brozovića 1973. To znači da se dvoglasnik *i̯e,* što ga nalazimo u riječima kao *drijenak, svijećnjak, polusvijet,* piše sa *ije,* ali se izgovara jednosložno jer je jednosložni izgovor normalan kao stilski neobilježen. Zbog toga se dugi naglasci i dužine bilježe na *e*: *drijénak, svijêćnjāk, pȍlusvijēt,* što znači

da je pri normalnom izgovoru slovni slijed *ij* samo slovopisni znak za prvi dio dvoglasnika.

5. O literaturi i izvorima

19 Literatura o konkretnim problemima u prikazu tvorbe relativno se malo navodi. Uzrok je tomu s jedne strane što je ona siromašna (usp. navedenu literaturu, a posebno navedenu u Bibliografijama Jezika, poglavlje Tvorba riječi i hrvatski u djelu J. Šakić), a s druge strane što različiti autori zbog različite građe, a još više što zbog različitih kriterija dobivaju veoma različite rezultate pa bi zbog velikih neslaganja bila potrebna opsežna objašnjenja, a to bi ovaj rad učinilo još opširnijim i drugačijim nego što se traži od djela koje teži da bude i gramatički priručnik. Za ilustraciju dovoljno je usporediti popis sufiksâ u gramatici T. Maretića. Odmah se mogu ustanoviti velike razlike jer on osim što je imao veoma ograničenu građu nije razlikovao sinkroniju od dijakronije, etimologiju od tvorbe riječi pa je njegova tvorba zastarjela. Razlike s drugim gramatikama ne treba posebno ni isticati zbog njihove osnovnoškolske i srednjoškolske namjene.

20 Prvenstveno sam nastojao na temelju skupljene građe dati tvorbenu sliku koju građa pokazuje; literatura je navedena zbog toga što se u radu bar jedanput izričito spominje, a ako se posebno i ne spominje, navodi se zato što sam je proučavao pa se mogla neizravno odraziti u radu.

Moji radovi u kojima je tvorba imenica obrađena po formalnim kriterijima preneseni su u ovu knjigu gotovo u cjelini. Promijenjeno je samo ono što traži narav knjige, a jedino su u prikazu sufiksa *-ić* i sufiksâ na *-ica* učinjene veće promjene zbog novih spoznaja. Moja bibliografija navedena je gotovo u cijelosti, s jedne strane jer ona pokazuje cjelovitije moj pogled na tvorbu riječi, sve unijeti u knjigu nije bilo moguće, a s druge i manje važni članci, pisani popularnije, pokazuju kako sam na temelju općega znanja rješavao neke konkretne probleme.

21 U Izvorima su navedena samo djela onih pisaca što ih je bilo potrebno s kojih razloga navesti u tekstu. To ne znači da su iz tih djela iskorišteni samo oni primjeri koji su označeni niti da nema primjera drugih pisaca ako im se djela i ne nalaze u Izvorima, nego da su njihovi primjeri ušli u građu preko rječnikâ, građe MH i vlastitih ispisivanja, ali bez posebnih oznaka. Potvrde s kontekstom navođene su samo za one riječi koje su rijetke po upotrebi, koje su potvrđene samo u jednoga pisca ili koje su novije tvorbe pa još nisu zabilježene u rječnicima ili zbog kojih drugih posebnih razloga. U Izvorima nisu navedene ni zbirke pjesama pojedinih pjesnika jer ako se navode njihove potvrde, označene su samo naslovom pjesme. To je dovoljno da se podatak nađe u kojoj od njihovih zbiraka. U Izvorima nisu navedena ni druga djela iz kojih su tvorenice ispisivane za građu ako ih nije bilo potrebno posebno označiti. Zbog toga se opseg građe ispisane iz pojedinih djela po Izvorima ne vidi u svojoj punini. Žao mi je što se među izvorima nisu našli Parčićevi rječnici jer su u vrijeme glavne izrade ove knjige bili gotovo potpuno zaboravljeni.

6. Napomena o glagolskim vrstama

22 U tvorbi riječi često se navode glagolske osnove s naznakom vrste kojoj glagol pripada. Pod njima se razumijevaju glagolske vrste kako je uobičajeno u hrvatskoj lingvističkoj literaturi s blagom modifikacijom predloženom u jednom članku (Babić, 1980), a tako je i provedeno u morfologiji glagola u nacrtu morfologije.

Da ne bi bilo potrebno zagledati u druga djela, ovdje se daje pregled vrsta i razreda:

I. (korijenska):

1. raz. *(-O[2]sti)*: *bȍsti, jȅsti, cvȁsti* i *dònijēti, ìznijēti...*
2. raz. *(-Zsti)*: *grȅpsti, zêpsti, cȑpsti...*
3. raz. *(-ći)*: *pȅći, sjȅći, pȕći, tȁći...*
4. raz. *(-reti, -rijeti, -rti)*: *vrȅti, mrijêti, tȑti...*
5. raz. *(-uti* i ostali na *-eti* i *-jeti)*; *čȕti, òbuti, òteti, smjȅti, ùmjeti...*
6. raz. *(-iti)*: *bȉti, krȉti, lȉti, mȉti...*
7. raz. *(-ati)*: *dȁti, klȁti, prȁti, slȁti...*

II. *(-nuti)*: *dȉgnuti, gȉnuti, pokrénuti...*

III. *(-jeti)*: *bijéljeti, kípjeti, vȉdjeti, žútjeti...*

IV. *(-iti)*: *bròditi, nòsiti, tròšiti, zabrániti...*

V. *(-ati)*, 1. raz. *(-īm)*: *bléjati, dȑžati, zvéčati...*
2. raz. *(-ēm)*: *brȉjati, dèrati, dávati, pljùvati...*
3. raz. *(-jēm)*: *làgati, skákati, vézati...*
4. raz. *(-ām)*: *dȑmati, kljȕcati, sánjati...*

VI. *(-ovati, -evati, -ivati,* prez. *-uj-ēm)*: *kupòvati, kraljèvati, upućívati...*

---

[2] O znači jedan od otvornika, a Z jedan od zatvornika.

II. OPĆI (TEORETSKI) DIO

1. Određenje tvorbe riječi

23 Tvorba riječi označuje jezičnu pojavu kojom u jeziku postaju nove riječi na osnovi dosadašnjega rječničkog blaga.

Ujedno tvorba riječi označuje i jezikoslovnu disciplinu koja se bavi proučavanjem náčīnā, obrazaca i tipova postanka novih riječi.

Prema tome je naziv tvorba riječi dvoznačan.

24 U tvorbi se riječi kao jezikoslovnoj disciplini opisuju tvorbene jedinice i sustavi jednoga jezika, ovdje suvremenoga hrvatskoga književnog jezika. Pod tvorbenim sustavom razumijeva se cjelokupnost tvorbenih načina, tipova i obrazaca književnoga jezika, plodnih i neplodnih, u njihovu međusobnom odnosu.

U ovom se radu razmatra tvorba postojećih riječi, tj. kako su tvorene dosadašnje riječi, ali zbog obilja građe i iscrpnoga prikaza svih načina i tipova to je ujedno i prikaz mogućnosti za tvorbu novih riječi.

Svrha je toga proučavanja s normativnoga gledišta da se otkrije tvorbeni sustav kako bi se nove riječi mogle tvoriti u skladu s jezičnim sustavom, a sporne prema njemu ocjenjivati.

2. Tvorba riječi prema drugim jezikoslovnim disciplinama i gramatičkim dijelovima

25 Tvorba riječi kao jezikoslovna disciplina pripada leksikologiji, znanosti o rječničkom blagu, i po tome zapravo ne bi išla u gramatiku. Riječi jednako ulaze u morfološko-sintaktičke odnose bez obzira na postanak pa će se npr. netvorbena imenica *kôst* jednako vladati kao i tvorbena *slȁbōst,* izvedena od *slab+ost,* a netvorbeni pridjev *kljȁst* jednako kao tvorbeni *ȉglast,* izveden od *igl+-ast,* npr. *velika kost – velika slabost, velikoj kosti – velikoj slabosti, kost koja – slabost koja, kljasto čeljade – iglasto čeljade, kljasta žena – iglasta žena, kljastih ljudi – iglastih ljudi...*

Ali kako se riječi tvore po određenom mehanizmu – kao *slȁbōst* tvori se mnogo imenica: *blágōst, nȁpētōst, rȁšīrenōst...,* kao *ȉglast* tvore se mnogi pridjevi: *jȁjast, sȅdlast, sȁbljast...* – i tvorba riječi ide u gramatiku jer gramatika

zapravo proučava jezične mehanizme, pogotovu kad i praktični razlozi traže da ona obuhvati i tvorbu riječi.[1]

26 Zbog sličnosti sa sklonidbom i sprezanjem tvorba se riječi veoma često smatra i morfologijom, oblikoslovljem. Morfologija se može definirati ovako:

Morfologija je znanost koja proučava kako se morfemi slažu u ovjerene oblike riječi.

Ta definicija podjednako obuhvaća i morfologiju i tvorbu riječi. Uzmimo kao primjere riječi *strîc* i *kûm.* Ako u jednoj i drugoj zamijenimo dugosilazni naglasak dugouzlaznim i dodamo im *-a,* učinili smo isti postupak:

strîc, stríc + -a > stríca

kûm, kúm + -a > kúma

i dobili ovjerene likove riječi hrvatskoga jezika, prvi put gen. jd. imenice *strîc*, a drugi put nom. jd. imenice koja označuje žensku osobu koja je kum. Po tome se oba postupka mogu obuhvatiti istim nazivom.

Ali kad se uzme u obzir značenje, razina značenja, tada se vidi da posljedice na izgled istoga postupka nisu iste: prvi put je značenje riječi ostalo isto, dobili smo samo drugi oblik iste riječi (gen. imenice *strîc*), a drugi put se značenje promijenilo, dobili smo novu riječ (ženska osoba koja je *kûm*). Po tome se tvorba riječi razlikuje od morfologije.

27 Tvorba je riječi takvo slaganje morfema ili riječi kojim nastaje nova riječ, nova rječnička (leksička) jedinica, za razliku od morfologije u kojoj slaganjem morfema nastaje samo drugi oblik iste riječi.

Ako tvorbu riječi u jednom smislu i možemo smatrati morfologijom, tada je treba nazvati leksičkom morfologijom (morfologijom nazivanja), za razliku od sintaktičke (gramatičke) morfologije. Ako dakle tvorbu riječi ubrajamo u morfologiju, valja imati na umu da je tada naziv morfologija uzet u širem smislu.

28 Katkad dakako nije lako razlikovati da li je dodavanjem morfema nastala nova riječ ili je to drugi oblik iste riječi. Tako se npr. u gramatikama iz praktičnih razloga komparativ i superlativ *(kràsnijī, nâjkrasnijī)* smatraju oblicima riječi u pozitivu *(krâsan),* ali po tome što svaka ima svoju sklonidbu zapravo su nove riječi i mogle bi se ubrojiti u tvorbu, kao što se npr. ubraja pojačavanje svojstva sa *pre- (prȅkrāsan).*

S druge strane imamo pojavu da izrazito gramatički morfemi imaju i tvorbenu ulogu. U pridjevu *kȕtīnskī, kȕtīnskā, kȕtīnskō* 'koji se odnosi na Kȕtinu' morfemi *-ī, -ā, -ō* služe da označe rod, tj. kojega je roda imenica uz koju pridjev stoji, ali u pridjevima *zàmaskī, ìrkutskī, mùrmanskī, smòlenskī* izvedenim od imenica *Zàmask* (selo u Istri), *Ìrkutsk, Mùrmansk, Smòlensk* imaju i

[1] Inače sam naziv gramatika i nije čvrsto određen. Dovoljno je pogledati sadržaje više različitih gramatika da se vidi kako su u mnogima osnovni dijelovi različiti.

tvorbenu funkciju. No kao što već primjeri pokazuju, takve su pojave na samom rubu tvorbe. Uz to bi se ti primjeri mogli teoretski prikazati i tako da se ti pridjevi izvode sufiksom *-skī,* ali se gubi jedno *sk.*

29 Proučavanje načina kako su nastale sve postojeće riječi etimološki je problem, i tu se dodiruju, preklapaju etimologija i tvorba riječi. Etimologija bi prema tome bila šira disciplina od tvorbe riječi. Normalno se one razgraničuju tako što tvorba riječi promatra postanak riječi sa sinkronijskoga gledišta, a etimologija se upušta u povijest postanka riječi, ona istražuje podrijetlo riječi, njezino prvotno značenje. Ukratko, etimologija istražuje povijest riječi, a koliko se bavi tvorbom, tada se prvenstveno bavi tvorbom onih riječi kojima je postanak s današnjega gledišta nejasan. O etimologiji će biti još riječi u idućem poglavlju.

3. Tvorbene i netvorbene riječi

30 Da bi se moglo govoriti o tvorbi u suvremenom jeziku, potrebno je da postoji tvorbeni obrazac koji se sastoji najmanje od dviju riječi povezanih dvojnom vezom, glasovnom i semantičkom, npr. pridjev *kȅstenast* znači 'sličan kestenu' i po tome ga možemo rastaviti na dva dijela *kesten-ast.* Riječ od koje se u tvorbi polazi naziva se *osnovna riječ* ili *osnovnica (kȅstēn),* a riječ koja je tvorbom nastala *(kȅstenast)* naziva se *tvorena riječ* ili *tvorenica.*

31 Veza između osnovne riječi i tvorenice treba postojati i na glasovnoj razini (na izraznoj razini) i na semantičkoj razini (sadržajnoj razini), i ta veza treba da je istodobna, sinkronijska i da s toga gledišta zadovolji tri uvjeta:

a. Tvorenica treba imati zajednički dio, leksički morfem ili osnovu, s riječju od koje je tvorena, npr.

kesten u *kesten* i *kestenast*

kuć u *kuća* i *kućica*

jesen u *jesen* i *jesenski*

Riječ *ćȕprijica* znači 'mali most', ali ona nije u tvorbenoj vezi s riječi *môst* jer nema zajedničkoga dijela na izraznoj razini.

b. Odnos osnove i tvorbenih morfema treba biti jasan.

Brojevni pridjev *čètvrtī* znači 'koji dolazi s brojem četiri' pa su *čètvrtī* i *čètiri* u nekoj vezi, ali kako nije jasan odnos morfemâ, to nije tvorbena veza. Drugačije je npr. s riječi *obràščić* 'mali obraz' jer za zamjenu *z/š* u jeziku ima mnogo primjera: *kukurùščić* (< kukùruz), *Francúšče* (< Fràncūz), *iščùpati* (< iz+čùpati) i dr.

Netvorbene su i riječi *žumánjak, žumánce, žumánac* iako počinju sa *žu-* i imaju značenje u vezi s pridjevom *žut* jer odnos morfema nije jasan kao u tvorenici *žutánjak.* Netvorbena je i riječ *sjȅtva* jer nije jasan odnos morfema prema glagolu *sȉjati* s kojim je u semantičkoj vezi, za razliku od imenice *žȅtva,* koja je tvorbena riječ, jer imamo *žȅt-va.*

c. Značenje tvorenice treba da se izravno izvodi iz značenja dijelova koji ju tvore.

Riječ *progònitelj* ima zajednički morfem s *gòniti* (gon), ali *progònitelj* nije izvedena od *gòniti* jer se te dvije riječi ne mogu povezati u tvorbeni obrazac neposredno, kao što se mogu *progònitelj* i *progòniti* jer je *progònitelj* 'onaj koji progoni', a nije 'onaj koji goni'.

32 Prema tome pojedini morfemi ne sudjeluju u tvorbi na isti način i zbog toga rastavljanje na pojedine morfeme ne odražava bit tvorbenih odnosa. Riječi *ponòvljivōst* i *rȕkopisnī* rastavljamo na pojedine morfeme ovako:

po-nov-ljiv-ost-ø

ruk-o-pis-n-i.

U sastavu tih riječi odijeljeni su morfemi ravnopravni, ali čim uvedemo značenje cijele riječi, odnosi su odmah drugačiji:

ponòvljivōst 'osobina onoga što je ponovljivo'

rȕkopisnī 'koji se odnosi na rukopis',

a prema tome ćemo te dvije riječi tvorbeno rastaviti

ponovljiv-ost

rukopis-ni.

Tvorbene odnose dakle pokazuje rastavljanje riječi na jedinice sastavljene posljednjim tvorbenim činom.

Riječi za koje rastavljanjem na manje jedinice možemo pokazati kako su nastale nazivamo tvorbene riječi.

Ono što u sinkroniji nema tih odnosa ide u dijakronijsku tvorbu ili u etimologiju.

33 Sinkroniju ne valja poistovjećivati s pojmom suvremenoga, današnjeg stanja, nego sinkroniju valja shvatiti kao istodobnost. Ta je napomena doduše općepoznata, proizlazi iz de Saussureova učenja, ali je ovdje važna jer se često zaboravlja. Prema tome, sinkronijski prijesjek možemo imati u 11., 16. ili 20. stoljeću, važno je da odnosi postoje u jednom jeziku istodobno. Međusobni odnosi različitih sinkronija daju dijakronijski aspekt, koji za tvorbu u cjelini nije nevažan, ali se ta dva gledišta ne smiju miješati. Ako dakle najčešće govorimo o tvorbi u suvremenom, današnjem jeziku, to je zato što za ta proučavanja postoji bogata i pristupačnija građa i što su za praksu važnija, iako su za znanost podjednako značajna oba aspekta.

34 Sinkronijsko rječničko blago jednoga jezika dijeli se s obzirom na postanak u dvije skupine: u jednu idu one riječi kojima je postanak sa sinkronijskoga gledišta jasan, a u drugu one kojima nije. Reći ćemo da je postanak neke riječi jasan ako joj se značenje temelji na sastavnim dijelovima njezina glasovnoga kostura, a nejasan ako joj značenje ne zavisi od sastava njezina glasovnoga kostura.

Riječ *jȅsēn* znači 'godišnje doba između 23. rujna i 21. prosinca'. To značenje možemo opisati i riječima 'godišnje doba između ljeta i zime', 'godišnje doba u koje sazrijevaju posljednji plodovi' i sl. Ma kako opisivali značenje te riječi, nećemo ga moći dovesti u vezu s njezinim glasovnim sastavom. Drugačije je s riječju *jèsēnskī.* Za tu je riječ jasno kako je postala, jer znači 'koji se odnosi na jesen', pa je prema tome možemo rastaviti na *jesen+ski.*

35 Postanak je dakle jedne riječi jasan kad njezino značenje i oblik glasovnog kostura možemo dovesti u vezu s kojom drugom riječi u jeziku.

Za tvorbeno jasne i tvorbeno nejasne riječi u hrvatskom jeziku ima više naziva:

tvorbeno nejasna		tvorbeno jasna
nemotivirana riječ	–	motivirana riječ
neproduktivna riječ	–	produktivna riječ
prosta, jednostavna riječ	–	izvedena, složena riječ
leksička riječ	–	–
osamljena, izolirana riječ	–	–
samotvorna izolirana riječ	–	–
primarna riječ	–	–
fonosem 1	–	–
neobrazložena riječ	–	–
neprozirna riječ	–	prozirna riječ
netvorbena riječ	–	tvorbena riječ

Budući da obilje homofunkcionalnih kategorija u terminološkom pogledu nije dobro, potrebno je napraviti izbor te po mogućnosti odabrati samo jedan naziv. Ne upuštajući se ovdje u ocjenu prihvatljivosti pojedinih naziva, možemo reći da u uži izbor dolaze dva para: *nemotivirana riječ – motivirana riječ, netvorbena riječ – tvorbena riječ*. Radi veće jasnoće ovdje se služimo nazivima *tvorbena riječ – netvorbena riječ.*

36 Kao što je već rečeno, veza između osnovne riječi i tvorenice treba da postoji i na glasovnoj (fonemskoj, izraznoj) i na semantičkoj (značenjskoj, sadržajnoj) razini. Znači da riječ od tvorbene postaje netvorbena kada riječi u tvorbenom uzorku prekinu ili glasovnu ili semantičku vezu ili jednu i drugu. To se događa u ovim slučajevima:

37 Riječ postaje od tvorbene netvorbena kad jedna od njih promijeni značenje.

Riječi *stòlac* i *stòlica* izvedene su od imenice *stol,* ali među njima nema semantičke veze po kojoj bi se one dovele u tvorbeni obrazac, prema tome su *stòlac* i *stòlica* danas netvorbene riječi.

Riječi *rȉza* i *rȉznica* nisu u suvremenoj tvorbenoj vezi, jer *rȉznica* u suvremenome hrvatskom književnom jeziku ne znači 'prostorija u kojoj se čuvaju rize', nego 'prostorija u kojoj se čuvaju stvari od velike vrijednosti' i 'prostorija u kojoj se čuva oružje, oružnica'.

38 Riječ postaje od tvorbene netvorbena kad se glasovno promijeni osnovna riječ ili tvorenica.

Imenica *stéćak* postala je od *stoječak*, ali gubljenjem *j* i stezanjem *-oe-* u *-e-* *stéćak* nije više tvorbena riječ.

39 Riječ postaje od tvorbene netvorbena kad se i glasovno i semantički promijeni ili osnovna riječ ili tvorenica.

Riječ *ȍžujak* 'mart' postala je od riječi *laž*: lъžujьkъ>lъžь (jer se zvao 'lažljiv mjesec', mjesec promjenljiva vremena). Promjenom *l/o* u početnom položaju i zatiranjem značenja 'lažljiv mjesec' prekinuta je tvorbena veza sa *laž*.

Imenica *móba* značila je 'posao na molbu' i bila je tvorbena riječ. Promjenom oblika *mólba* u *móba* i značenja u 'posao koji se radi zajednički samo za hranu i piće' i 'ljudi koji taj posao obavljaju' ta je riječ od tvorbene postala netvorbena.

Glagol *lȉckati (se)* znači 'pretjerano (se) dotjerivati, kinđuriti (se)'. Postao je od deminutivnoga glagola *liskati (se)* < *liz-kati (se)* < *lizati (se)* promjenom *s/c* (kao *grickati* < *griz-kati* < *gristi, grizem* i sl., usp. Ivšić, 1956), ali zbog glasovne i semantičke promjene glagol *lȉckati (se)* nije više tvorbena riječ.

40 Riječ od tvorbene postaje netvorbena kad se izgubi osnovna riječ.

Tako su danas u hrvatskom književnom jeziku netvorbene riječi *bràzgotina, sȑdžba, kòsmat, inòkosan* jer nema više riječi *brazgati, srčiti se* 'srditi se', *kosmъ* 'dlaka', *inokost* 'osamljenost'.

41 To su dijakronijska osvjetljenja jedne pojave. Sa sinkronijskoga gledišta nije potrebno istraživati koja je veza prekinuta, dovoljno je utvrditi da tvorbene veze na sinkronijskoj razini ima ili je nema.

Za neke je riječi vidljivo na prvi pogled da su netvorbene riječi, npr. *bôr, dnȍ, dôm, gâj, hrâst, mêd, ȍko, pȁs, rôg, smȓt, vȓt..., bijêl, blâg, bôs, cȓn, drâg, gôl, plâv, pȕn, sȁv, sîv, slân, žîv, žût..., jâ, tî, ôn, pêt, šêst...*

Kod drugih to nije tako očito, ali se analizom može pokazati da se ne mogu rastaviti na manje jedinice koje bi imale posebna značenja.

42 Moglo bi se činiti da su npr. riječi *járam* i *jèčam* izvedene tvorbenim formantom *-am* jer im je on zajednički. Kad odbacimo *-am,* ostatak ne možemo dovesti u vezu s drugim riječima kojih je značenje povezano s *jar-, ječ-.* Morfem *jar-* znači 'proljetni' (*jari ječam, jara pšenica*) i 'vrućina' (*jȁr-a*), *ječ-* 'ječanje', ali *jar-* u *járam* i *ječ-* u *jèčam* nemaju s tim značenjima nikakve veze.

43 Za riječ *lèdina, ledìna* 'neobrađena zemlja, tratina' može se na prvi pogled učiniti da je izvedena od riječi *lêd* 'smrznuta voda' i formanta *-ina,* koji dolazi u *toplìna, svježìna, bjelìna, bȑdina, bròdina, nòsina...,* ali kad usporedimo značenje riječi *lêd* i glasovnoga skupa *lèdina, ledìna,* vidimo da među njima nema nikakve značenjske veze, niti u jeziku postoji koji drugi morfem s glasovnim sastavom *led.* Prema tome i *lèdina* je netvorbena riječ.

Tako je netvorbena riječ *răzgovijētan.* Može se pretpostaviti da je prvi morfem *raz-*, a posljednji *-(a)n,* kao npr. u *răzbludan, rázložan, ràstavan, rástrošan...,* ali ako odbacimo jedan, drugi ili oba, dio koji ostaje, *-govijetan, razgovijet-, -govijet-,* ne možemo dovesti u vezu ni s jednom drugom riječi, i zato *răzgovijētan* nije tvorbena riječ.

Tako su u suvremenome hrvatskom književnom jeziku netvorbene riječi:

gorùšica, lădica, lăsica, lătica, lubènica, vjěverica...,

lèdina, màslina, mòždina, planìna, trătina..., brázda, lìvada, lobòda, slobòda, zvijézda, žlijézda...,

čědan, glòmāzan, jăsan, kăsan, kîvan, nûjan, njěžan, prázan, prijésan, rúžan, sȉtan, sprětan, ùdoban..., bădar, bȍdar, bȉstar, dȍbar, hrábar, jédar, kádar, mȍdar, mȍkar, múdar, ȍštar, vědar, žŭstar, stăr, spȍr...

Slične primjere v. i u problemskom dijelu tvorbe imenica nultim sufiksima (t. 1010–1042).

44 Postoje doduše i riječi treće skupine, ali to su samo one kod kojih se kolebamo pripadaju li jednoj ili drugoj skupini, tj. jesu li s tvorbenoga gledišta raščlanjive ili nisu. Zato se, mislim, ne mogu prihvatiti razni stupnjevi raščlanjivosti kao što to čini Zemska (poglavlje III). Gledano samo na raščlanjivost, a ne na druge vrijednosti raščlanjivih dijelova, imenice *popàdija, rùpčaga* jednako su tvorbeno raščlanjive kao i *lètāč, stòlić*, a riječi *kàlina, màlina, màslina* tvorbeno nisu raščlanjive.

45 Za takvu analizu treba uzeti u obzir ukupno sinkronijsko stanje, a ne donositi ocjenu na temelju jezičnog osjećaja.

Riječ *masnica* 'trag na tijelu od udarca, modrica' za većinu pripadnika hrvatskoga jezika bit će nejasna riječ jer nema semantičke veze s riječju *mâst* 'Fett', a za riječ *mâst* 'Farbe' malo tko zna. No dok riječ *mâst* 'Farbe' postoji, *masnica* je tvorbena riječ. A postoji li ili ne postoji neka riječ, značajno je sveukupno rječničko blago. Uzevši u obzir da npr. K. Š. Gjalski, Iso Cepelić i M. Krleža upotrebljavaju riječi *mâst* u značenju boja »...svileni prsluk svijetle masti sapinjao je bačvasti trbuh...« (K. Š. Gjalski, 203) – *Nije on u licu samo opaljen, već je on crne masti, koju probija žućkasta.* (Cepelić, 1994., 60) – »...gospodin Stevan Mihailović Gruić... tamne masti« (M. Krleža, *Zastave,* I, 400) – »...on je ispao nekakav ciganski bastard, crne masti...« (*Zastave,* 3, 1912 b, str. 240) – »čovjek crne ciganske masti« (»Forum«, 10–11, Zagreb, 1972, str. 659), može se reći da je *masnica* tvorbena riječ.

46 S obzirom na semantičku razinu može se reći da veza između osnovne riječi i tvorenice postoji sve dotle dok se značenje tvorenice može tako opisati da se u njegovu opisu dobije osnovna riječ ili njezin leksički morfem.

Riječ *lùgār* u RMS opisana je kao 'čuvar šume', što lugar najčešće i jest, ali u tom je rječniku zabilježena i riječ *lûg* sa značenjem 'šumica' (a lug znači i 'šuma u ravnici'). Dok riječ *lûg* postoji u hrvatskom književnom jeziku i s tim značenjem, dotle je *lùgār* tvorbena riječ, jer je *lùgār* čuvar i *lûga.*

Riječi

trâvanj – 4. mjesec u godini, april,
svîbanj – 5. mjesec u godini, maj,
lîpanj – 6. mjesec u godini, juni

bile bi prema tim značenjima netvorbene, ali mi njihova značenja možemo opisati i ovako:

trâvanj – mjesec u kojem trava raste najbujnije
svîbanj – mjesec u kojem cvate svib
lîpanj – mjesec u kojem cvate lipa.

Po tome su to tvorbene riječi.

Naprotiv riječ *sijêčanj* '1. mjesec u godini, januar' ne možemo dovesti u vezu s glagolom *sjȅći, sijéčēm* jer ne možemo reći što se u tom mjesecu siječe što se ne bi sjeklo i u ostalim mjesecima, te je *sijêčanj* s današnjega sinkronijskoga gledišta netvorbena riječ.

Glagol *ìščeznuti* znači 'nestati', a *čȅznuti* 'jako, mnogo željeti što, težiti za čim', prema tome *ìščeznuti* je netvorbena riječ.

Iako možda ima riječi o kojima ćemo se sa semantičkoga gledišta kolebati idu li u skupinu tvorbenih ili netvorbenih riječi, ipak je kriterij jasan te ga primjeri dobro osvjetljavaju.

47 Sad pogledajmo drugu stranu, glasovnu (fonemsku, izraznu).

Ne upuštajući se u sve probleme što ih postavlja glasovna strana, zadržat ćemo se uglavnom na onima koji su na samoj granici, jer ako za njih nađemo kriterij, on će sigurno poslužiti i za ostale, manje probleme.

U tri spomenuta pravila jasno je istaknuta uloga glasovne strane u tvorbenoj vezi. Neće biti velike dileme ako je posrijedi isti morf jednoga morfema, i o tome ne treba opširnije raspravljati. Drugačije je kad su posrijedi alomorfi. Oni mogu biti alternantni i supletivni. I jedni i drugi imaju isto značenje, ali alternantni alomorfi moraju biti glasovno srodni (bliski), tj. moraju biti djelomično istovjetni u glasovnom sastavu i njihovu poretku. Ako alomorfi nemaju glasovne srodnosti, tj. ako je glasovni sastav potpuno različit, onda se nazivaju supletivni.

Budući da u tvorbi veza mora postojati i na glasovnoj razini, možemo postaviti ovu tvrdnju:

Tvorbena veza postoji ako je u zajedničkom dijelu posrijedi alternantni alomorf; ako je posrijedi supletivni alomorf, tvorbene veze nema.

To se može prihvatiti kao aksiom. Teškoće nastaju kad treba odgovoriti na pitanje: Kada je posrijedi alternantni alomorf, a kad supletivni, odnosno do koje granice alternacija može ići, tj. dokle se alomorf može mijenjati da ostane alternantan?

48 Može se općenito reći: pri tvorbi se često mijenja i osnova i tvorbeni morfem, ali da bi tvorbena veza opstala, promjene zajedničkoga dijela moraju biti u okviru fonoloških i morfonoloških pravila. Prema tome alternantnim alo-

morfima mogu se priznati sve one srodne glasovne postave koje su različite po fonološkim ili morfonološkim pravilima. Analogna alomorfizacija treba da postoji bar u dva različita para. Ako postoji u jednom, takve riječi nemaju tvorbenu vezu.

Tako npr. imamo tvorbene odnose u alomorfima u kojima se smjenjuju *e/o* kao u glagola *dònesti, donèsēm* > *donòsiti*; *dòvesti, dovèdēm* > *dovòditi*; *dòvesti, dovèzēm* > *dovòziti...*

Tvorbena je veza i u alomorfima *mak/mic* u glagola *pòmaći, pòmaknēm* > *pòmicati*; *prìmaći, prìmaknēm* > *prìmicati...* jer ne samo što imamo *tȁći, tȁknēm* > *tícati*; *dòtaći, dòtaknēm* > *dòticati...*, nego što imamo i alternacije *a/i* i *k/c*

pòslati, pòšaljēm > *pošíljati,*
dòžeti, dòžānjēm > *dòžinjati*;
nȉći, nȉknēm > *nȉcati,*
ìsjeći, isijék-u > *isijécati...*

Smjena *o/a* također je alternantno alomorfna jer imamo: *pòmoći, pòmognēm* > *pomágati, okòpati* > *okápati*, pa po tome tvorbena riječ može biti i *hrámati* > *hȑm.*

Imenica *pròtimba* izvedena je od glagola *protíviti* se s promjenom *v/m.* Ako nema još jedan primjer za tu promjenu, a čini se da nema, tada je *pròtimba* netvorbena riječ.

49 Riječ može biti netvorbena i kad bi se po određenom postupku mogli odijeliti pojedini morfemi, ali kad ostane glasovni višak koji se ne može interpretirati ni alomorfski ni morfemski. Tako je netvorbena riječ *razrok* 'koji ima oči usmjerene u različitim pravcima', jer uz morfeme *raz-* i *-ok* ostaje *r.* Ono se ne može interpretirati ni kao spojni morfem jer nema nikakve analogije.

50 Poseban je problem skraćivanje morfema. U tvorbi se često skraćuju osnove, pa se tako krate i jednomorfemske za dio glasovnoga sastava, npr. *čòvjek* > *čóvo, čovúljak, čòvjetina..., Slàvēn* > *slàvist, slavizírati, slàvina* (slavenski jezik), pa i *slavòfīl, slavòfob* (običnije *slavenòfīl, slavenòfob*), *slâvski* (pjesnički, rijetko, običnije *slàvenskī*).

Takve su riječi tvorbene dok u skraćenom morfemu ostaje dovoljno fonemskoga sastava za identifikaciju značenja. Gdje ne bi tako bilo, ne bi bilo tvorbenoga odnosa. No upravo se zato i krate dulji morfemi i do određene granice kako bi se sačuvala razumljivost.

Skraćenice (abrevijature) tipa *Nama, Zavnoh, motel* netvorbene su riječi.

51 Prema tome riječi koje se tvorbeno ne daju rastavljati na manje jedinice ne idu u tvorbu.

Nije tvorbeno rastavljanje po kojem se riječi rastavljaju na manje dijelove od kojih je jedan leksički, a drugi gramatički, npr. *cest-a, kuć-a, pčel-a, ptic-a, ruk-a, tug-a, žen-a..., brd-o, blat-o, dlijet-o, mes-o, sijen-o..., jaj-e, mor-e, sunc-e...* Razlika između tvorbenoga i morfološkoga rastavljanja može se lijepo vidjeti na riječima *trȇšnja* 'voćka' i *tréšnja* 'drmanje, potres'. Prva se

riječ može rastaviti samo morfološki *trȅšnj-a,* a druga i morfološki: *tréšnj-a* i tvorbeno: *tréš-nja* gdje je *tréš-* alomorf od *tres*-ti.

52 Neke se riječi na semantičkoj razini s gledišta suvremenoga jezika ne mogu dovesti u vezu sa značenjem morfemâ u svom glasovnom sastavu, ali im se iz glasovnoga sastava jasno nazire postanak. To su etimološki prozirne riječi, npr. *Kârlovac, Králjevica, zòbati...* S manje ili više domišljanja može se pretpostaviti da su nastale od *Karlov-ac, kraljev-ica, zob-ati,* što posebna povijesna istraživanja i potvrđuju, ali kako se njihovo značenje u suvremenom jeziku ne može opisati kao 'Karlov grad', 'kraljeva luka, naseobina', 'jesti zob', jer znače 'grad na ušću Korane u Kupu', 'gradić na ulazu u Bakarski zaljev', 'jesti zrno po zrno, bobu po bobu, mrvicu po mrvicu' pa prema tome u suvremenom jeziku nemaju dvojnu vezu i stoga su netvorbene riječi. Takve su netvorbene riječi često prezimena, imena mjesta jer su desemantizirana, a slično vrijedi i za neke nazive biljaka.

53 S tvorbenoga gledišta svejedno je da li su takve riječi očito netvorbene, kao npr. *bôr, dnȍ, dôm, gláva, vòda...* ili su posrijedi riječi za koje se po njihovu obliku može pretpostaviti da su nekada bile tvorenice, ali nam danas iz njihova lika nije jasno kako, npr. *gorùšica, làsica, làtica, lubènica, màslina...* ili su to riječi za koje se s velikom sigurnosti može pretpostaviti da su tvorbene, kao npr. *Kârlovac, Králjevica, zòbati...* i u tome se ne varamo, ali ipak ni te riječi nisu u današnjem jeziku tvorbene jer nemaju jasnih tvorbenih veza s drugim riječima.

Postankom netvorbenih riječi u suvremenom jeziku bave se dijakronijska tvorba i etimologija. To je uvijek onda kad za objašnjenje postanka koje riječi trebaju povijesna istraživanja. U riječima kao *Kârlovac, Králjevica, zòbati...* analiza se ne može zadovoljiti samo morfemskom jasnoćom jer ona može biti i slučajna. Za naziv mjeseca rujna općenito se smatra da je nastao od pridjeva *rujan (rujno vino),* a on je postao od praslavenske riječi *rjujь* 'rika, parenje' po rici jelena koja se čuje u tom mjesecu.

Tumačenje postanka takvih riječi po glasovnoj sličnosti samo iz suvremene perspektive naziva se *pučka etimologija.*

Tvorba riječi istražuje sustavne sinkronijske odnose, a ne dijakronijske, etimološke, nje se tiče sustavni odnos, a ne stvarni postanak. Mnoge strane riječi nisu nastale u našem jeziku, nego su preuzete iz drugih, npr. *agitator, deklamator, kreator, farmaceut...,* ali se smatraju našim tvorenicama ako su u naš jezik prenijele svoje tvorbene odnose ili su ga u njemu dobile.

Kad se riječ i glasovno i značenjem može jednoznačno dovesti u vezu s drugom riječi iako od nje nije postala, ipak se može smatrati tvorbenom jer za tvorbu riječi nije važna etimologija, nego sinkronijski tvorbeni odnosi. Tako je riječ *pòriluk* nastala od latinske riječi *Allium porrum,* ali joj značenje možemo normalno opisati preoblikom → *luk kojemu se listovi lako pore,* i po tome je tvorbena riječ. Ušla je u tvorbeni tip čistih složenica s glagolom u prvom dijelu (usp. t. 1210 – 1214) i u sinkronijskom se opisu ne može od njih razlikovati.

Da etimologija nije relevantna za sustavne tvorbene odnose, pokazuje i riječ *bakrač* 'kotao od bakra'. Ona je turskoga podrijetla (tur. *bakraç*), kao i *bakar* (tur. *bakir*) pa ta tvorba nije nastala u našem jeziku, ali kako *bakrač* ima s *bakar* obje veze, i glasovnu i semantičku, to je tvorbena riječ, odimenička tvorba sufiksom *-ač,* pa ju je potrebno navesti kao takvu. Pripada tipu s malim brojem izvedenica (v. t. 255).

Uz imenicu *frȍnta* u hrvatskom se književnom jeziku upotrebljava normalno samo odnosni pridjev *frȍntovskī,* jer je *frȍntnī* veoma rijedak, a potencijalni *frȍntovnī* nije potvrđen pa se može reći da je *frȍntovskī* izveden od *frȍnta,* iako je vjerojatnije da je izveden od imenice *frȍnt.* To nije dokazano, ali za sinkronijske tvorbene odnose nije ni važno jer su *fronta* i *frontovski* u međusobnom tvorbenom odnosu *fronta* > *frontovski* i taj odnos može poslužiti kao uzorak za nove tvorbe premda je sustavniji uzorak *banka* > *bankovni,* v. t. 1471.

Nov je tvorbeni odnos nastao i između riječi *juriš* i *jurišati* opisan u t. 1038.

S dijakronijskoga gledišta takve se pojave nazivaju *reetimizacija.* Sa sinkronijskog im ne treba poseban naziv jer se ne izdvajaju iz drugih tvorbenih odnosa, osim što su to za tvorbeni sustav rubne pojave, kako je i rečeno u t. 1039.

4. Preoblike i značenja

54 Koja je riječ tvorbena, provjerava se preoblikom. Preoblika je u tvorbi takav opis značenja u kojem se ono dovodi u vezu s drugom riječi što se nalazi u glasovnom sastavu ispitivane riječi. Time se zadovoljava uvjet da veza između osnovne riječi i tvorenice mora postojati i na izraznoj i na sadržajnoj razini, npr.

progònitelj → onaj koji progoni
stȁrac → star čovjek
vèčērnjī → koji se odnosi na večer
stȁrjeti → postajati star
kȕtomjēr → naprava za mjerenje kutova.

Tvorbena struktura u jednoj riječi odraz je odnosa među nekoliko riječi, a najmanje između dviju, osnovne i tvorenice. Po uzoru na njih mogu se tvoriti i druge takve riječi.

55 Preoblika ujedno opisuje i tvorbeno značenje tvorenice. Značenja preoblikom najčešće su davana dvostruko, uopćeno i konkretno, npr.

i + -ić → mali i	*a + īk* → a čovjek
bànić → mali ban	*bolèsnīk* → bolestan čovjek.

Takvi primjeri jasno pokazuju što označuju znakovi (simboli) u uopćenoj preoblici, pogotovu što su ti znakovi protumačeni i u poglavlju Kratice i znakovi. Ali da bi bilo potpuno jasno, treba reći da *i* znači osnovnu imenicu i da se ta ista imenica mora pojaviti i u preoblici. To isto vrijedi i za *a,* što znači pridjev (adjektiv).

Ako je u osnovi glagol, onda je preoblika nešto drugačija, npr.

gl. + *-(a)k* ⟶ ono što se *pz*
ìzrezak ⟶ ono što se izreže.

Tu *gl.* znači glagolska osnova, a *pz* znači prezent istoga glagola.

Ako je preoblika drugačija, npr.

i + *-ar* ⟶ onaj koji *pz i/ak.*
bȁčvār ⟶ onaj koji izrađuje bačve,

onda je jasno da se u preoblici mora ponoviti ista imenica koja je u osnovi izvedenice, ali sada u akuzativu, a *pz* je znak za prezent određenoga glagola. Kojoj kategoriji taj glagol pripada, to se izričito kazuje.

56 Tvorbeno se značenje ne mora podudarati s leksičkim značenjem, tj. sa značenjem koje riječ ima kao leksička jedinica. Leksička se značenja nalaze u rječnicima i u objašnjenjima kad nemamo na umu tvorbeno značenje. U rječnicima se značenja daju sad leksički sad tvorbeno. Leksičko je značenje često šire ili uže od tvorbenoga, npr. *kròjāč* nije samo onaj koji kroji odijela, *brìjāč* nije samo onaj koji brije, *stȍlār* ne pravi samo stolove niti *brȁvār* samo brave, *dìzalom* se i *uspìnjačōm* i spuštamo, *pȅcīvo, pîvo* i *vȁrīvo* imaju leksičko značenje uže od tvorbenoga.

57 Preoblike se u ovom radu ne upotrebljavaju u svim prilikama jer bi to tražilo veliku formalizaciju rada. Zato se često značenja daju opisno, ali ipak tako da ih je po potrebi lako prevesti u preobliku. To je učinjeno i zbog semantičkih skupina u koje se tvorenice razvrstavaju. Pri tome se nailazi na određene teškoće jer ni tvorbena semantika ni semantika uopće nemaju dobro određenih kategorija. Ipak mnoge semantičke kategorije ne zadaju većih teškoća osim imenica koje označuju stvari i imenica s apstraktnim značenjem. U ovom su radu ta značenja davana kao cjelina, a u podskupine je razvrstan samo dio tvorbe, i to katkada samo uvjetno. Tako je izbjegnuta teškoća potanje klasifikacije. Za nju tek treba izraditi kriterije.

5. Tvorbene jedinice i tvorbeni načini

58 Rastavljanjem riječi na jedinice sastavljene posljednjim tvorbenim činom dobivamo različite dijelove, npr. *mlad-ost, plašljiv-ost, dabr-ov, kesten-ast, rukopis-ni, kut-o-mjer, gol-o-glav, žen-o-mrz-(a)c.* U jednim je dijelovima osnovno leksičko značenje: *mlad-, plašljiv-, dabr-, kesten-, rukopis-, kut-, -mjer, gol-, -glav, žen-, -mrz-,* a drugi služe samo za modificiranje značenja osnove i oblikovanje nove riječi: *-ost, -ov, -ast, -ni, -o-, -ac.* Dijelove u kojima je leksičko značenje nazivamo tvorbenom osnovom, a ostale tvorbenim formantima. Tvorbeni su formanti sufiksi, prefiksi i spojnici. O njima će se još govoriti posebno.

Obrazac je formalni uzorak po kojem se riječi tvore. Po jednom se obrascu može tvoriti više tipova. Istovrsne tvorenice određene i s obzirom na izraznu i na sadržajnu stranu čine jedan tvorbeni tip. Tvorbeni tip čine istovrsna ostvarenja jednoga tvorbenoga načina ili obrasca.

TVORBENA OSNOVA

59 Tvorbena je osnova u većini istovjetna s morfološkom osnovom pa se u tvorbenim pravilima možemo poslužiti morfološkim određenjem osnove. Osnova je u morfologiji obično određena definicijom: Osnova je onaj dio riječi koji ostaje kad uklonimo nastavke (flekseme, gramatičke morfeme).

Imenska se osnova određuje tako da se u gen. jd. odbace nastavci ili u nom. mn. ako je imenica plurale tantum:

kesten, kesten-a	*mlad, mlad-a*	*gusl-e*
dabar, dabr-a	*dobar, dobr-a*	*jasl-e*
glava, glav-e	*jedan, jedn-oga*	*leđ-a*
ime, imen-a	*prvi, prv-oga*	*ust-a.*

Glagolske su osnove dvije: infinitivna i prezentska. Infinitivna se osnova određuje tako da se infinitivu odbaci *-ti,* a prezentska da se odbace infinitivni završeci: *-uti* u II. vrsti, *-jeti* u III., *-iti* u IV., *-ati* u V., a u VI. se *-ovati, -evati, -ivati* zamjenjuje sa *-uj-*. Osnove glagola na *-ći* kao i većine ostalih glagola I. vrste određuju se posebno. Zbog toga je u odglagolnoj tvorbi potrebno za svaki tvorbeni tip reći od koje se osnove tvori.

Osnova nepromjenljivih riječi istovjetna je sa samom riječi.

60 Katkad tvorenice mogu imati takvu osnovu koja može pripadati srodnim riječima različitih vrsta, npr. tvorenice *glas*-ač, *glas*-ovni, *crt*-ač, *crt*-ica imaju osnovu koja se podudara s imeničkom i glagolskom: *glas, glas*-a, *glas*ati, *glas*-am, *crt*a, *crt*-e, *crt*ati, *crt*-am. Ta podudarnost osnova može u proučavanju tvorbe zadavati određene teškoće jer nije uvijek lako odrediti od koje je osnove pojedina riječ izvedena. U većini pomaže određivanje značenja preoblikom. Ako za imenicu *glàsāč* kažemo da znači ⟶ onaj koji glasa, a za *cr̀tāč* ⟶ onaj koji crta, onda je po tome njihova osnova glagolska, a u *glȁsōvnī* ⟶ koji se odnosi na glas, *cr̀tica* ⟶ mala crta – imenička.

Određivanje je osnova na taj način općenitije, a tako dobivena osnova određenija. Ako u tvorbi kao osnova dolazi koji drugi lik osnovne riječi, tada se to u tvorbenim pravilima posebno navodi.

61 U tvorbi se često događa da osnovna riječ skraćuje svoju osnovu tako da odbacuje svoj završetak ili sufiks i tek na tako dobivenu osnovu dodaje se tvorbeni formant. To se događa iz težnje da se u tvorenicama ne nagomilavaju tvorbeni formanti ako je i bez odbačenoga dijela osnove značenje izvedenice jasno, npr.:

Hèrcegovac ⟶ stanovnik Hercegov-ine
Slavónac ⟶ stanovnik Slavon-ije
Austrálac ⟶ stanovnik Austral-ije
čákavskī ⟶ koji se odnosi na čakav-ce
štêdnī ⟶ koji se odnosi na štednju
zàtīljnī ⟶ koji se odnosi na zatiljak.

Iako postoji težnja da prvi dio složenice bude dvosložan, ipak se zbog toga rijetko krati prvi dio složenice: *dubodòlina, dȕborēz* (< dubok), *igrotéka* (< igračko+teka), *buljòok* (< buljav), *vitòrog* (< vitak)...

Posebno je skraćivanje osnova kad se u složenicama prvi dio krati zbog toga što drugi počinje istim slogom: *tragikòmedija* (< tragiko+komedija), *mineralògija* (< mineralo+logija), *morfonològija* (< morfo+fonologija), *zakònoša* (< zakono+noša)...

Ta se pojava, shvaćena nešto šire, u lingvistici naziva haplologija. Ona je rijetka jer kao što primjeri pokazuju, većinom su to starije i uglavnom preuzete tvorbene riječi, a i među njima se nalaze riječi kao *filològija* (usp. i sam naziv *haplologija*!), pogotovu u našim tvorbama gdje je normalno da se nađu dva ista ili glasovno bliska sloga: *minonósac, ugljenònosan, crnònog, tankòkor, protutȕžba, prȍtuturskī, nenèpčanī*...

62 U neke se osnove umeće blagoglasno *a* da se izbjegne neobična suglasnička skupina:

pisámce < pismo, pism-a (zbog *pismce)
stakálce < staklo, stakl-a (zbog *staklce)
bòsanskī < Bosna, Bosn-e (zbog *bosnski)
ȉstarskī < Istra, Istr-e (zbog *istrski)
cr̀načkī < crnac, crnc-a (zbog *crnčki).

Umetanje blagoglasnog *a* u neke osnove zadaje određene teoretske teškoće pa je katkada praktički jednostavnije ako se kaže da se kao osnova uzima nominativni lik:

sùdačkī < sudac (osnova suc-a)
svètačkī < svetac (osnova svec-a)
stvàralačkī < stvaralac (osnova stvaraoc-a).

63 Osnove mogu biti od netvorbenih riječi: *mlad*-ost, *dobr*-ota, *dabr*-ov, *kesten*-ast... i od tvorbenih: *ponovljiv*-ost, *gologlav*-ac, *rukopis*-ni...

Osnove tvorbenih riječi možemo tvorbeno rastavljati i dalje:

ponov-ljiv *gol-o-glav*
po-nov-(iti) *ruk-o-pis*

Osnove koje se dalje ne mogu rastavljati jesu prvotne osnove ili leksički morfemi.

Leksički morfemi koji imaju samo jedan samoglasnik s jednim ili više suglasnika nazivaju se *korijenom.*

Samo iznimno korijen može biti bez samoglasnika: *zl*-oća, *tr*-ina.

Korijenom se može smatrati i svaka prvotna osnova, svaki leksički morfem, npr. *kesten*-ast, *slaven*-ski, *tuberkuloz*-an, ali su onda ta tri naziva sinonimi. No oni su u svakom značenju uži pojmovi od osnove jer osnove mogu biti jednomorfemske: *mlad*-ić, *dobr*-ota, *dabr*-ov, *kesten*-ast, *gol*-o-*glav*, *ruk*-o-*pis*, *zl*-oća, *tr*-ina... ili višemorfemske: *gologlav*-ost, *ponovljiv*-ost, *rukopis*-ni... Zbog toga naziv osnova ne valja zamjenjivati tim nazivima osim kad se oni upotrebljavaju u svom specifičnom značenju.

64 Rastavljanjem osnova tvorbenih riječi na dijelove sastavljene posljednjim tvorbenim činom otkrivamo tvorbene slojeve koji su omogućili postanak pojedine tvorenice. Uzmimo npr. riječ *opunomoćiteljev*:

1. *opunomoćiteljev* ⟶ koji se odnosi na opunomoćitelja, dakle: *opunomoćitelj-ev*;
2. *opunomoćitelj* ⟶ onaj koji opunomoći, dakle *opunomoći*-telj;
3. *opunomoćiti* ⟶ dati punomoć, dakle *o-punomoć-iti*;
4. *pun-o-moć*.

Kao što navedeni primjer pokazuje, tvorbena analiza ide obratnim putem od tvorbe.

Spojnica (-) označuje tvorbenu granicu, tvorbeni šav.

SLOBODNA I VEZANA OSNOVA

65 Osnove što smo ih dosad navodili pripadaju samostalnim riječima i mogli bismo ih nazvati slobodnim osnovama.

Ima u tvorbi osnova koje ne dolaze kao osnove samostalnih riječi, nego dolaze samo u tvorbi složenica i u prefiksalnoj tvorbi glagola kao dijelovi tvorenice, npr. *aero-, auto-, -log, -fil, -sloniti* u *aerodinàmika, aeronavigácija, autoindùkcija, autosugèstija, dijalektòlog, terminòlog, rusòfīl, slavenòfīl, naslòniti, prislòniti, oslòniti.*

66 Da bi se moglo govoriti o vezanim osnovama, potrebno je da se one javljaju najmanje u dvije riječi. Vezana osnova u jednoj riječi ne može postojati jer se tada ne može uspostaviti tvorbena veza. Tako je npr. glagol *uzrùjati se* netvorbenica jer nema drugoga glagola sa *-rujati* po kojem bismo *uzrùjati se* mogli rastaviti na *uz-* i *-rujati.* (Više o takvim glagolima v. na početku prefiksalne tvorbe glagola.)

67 Katkada je teško naći granicu između vezane osnove u prvom dijelu i prefiksa pa se u raznim djelima neki prvi dijelovi navode sad kao prefiksi sad kao vezane osnove. Kao kriterij se može uzeti da li je prvi dio punoznačna ili pomoćna riječ ili ima takvo značenje. Tako su prvi dijelovi *polu-, vele-* vezane osnove, a nisu prefiksi, a *protu-* je prefiks jer je alomorf prijedloga *protiv.* Dio *pro-* je prefiks jer ima značenje prijedloga *kroz,* a toj kategoriji pripada i *pra-* jer ako i znači 'prvotni, veoma star', ne pripada punoznačnim riječima i nije njihov alomorf.

68 Nešto je teže kad je posrijedi vezana strana osnova. No i tada može poslužiti značenje ili analogija značenja s našom riječi. Tako su npr. vezane osnove *agro-, hidro-, makro-, mikro-,* jer znače 'zemljo-', 'vodo-', 'veliko-', 'mal(en)o-', a prefiksi *anti-, arhi-, inter-, super-, ultra-,* jer znače protu, iznad, nad-, među-, naj-, preko.

69 Razlika između vezane osnove i sufiksa u drugom dijelu mnogo je jasnija: ako osnova prvoga dijela ima spojnik, onda je drugi dio vezana osnova, a

nije sufiks. Prema tome druge dijelove u tvorenicama sa *-bus, -drom, -fil, -fob, -log, -teka* treba smatrati vezanim osnovama, a ne sufiksima. Zato je i *-īd* u tvorenicama kao *deltòīd, rombòīd, šaradòīd* vezana osnova.

Prefiksima slične osnove katkada se nazivaju *prefiksoidi*, a sufiksima – *sufiksoidi,* no time se ujedno kazuje da nisu prefiksi ni sufiksi, nego samo da su njima slični.

70 Nova riječ može nastati od osnove jedne riječi: *mlad-ost, dobr-ota, ponovljiv-ost, rukopis-ni...* ili od osnova dviju ili, rijetko, triju riječi: *gol-o-glav, kut-o-mjer, žen-o-mrz-ac...*

Prema tome razlikujemo dva osnovna načina tvorbe: izvođenje ili derivaciju i slaganje ili kompoziciju.

IZVOĐENJE

71 Izvođenje je takav način tvorbe u kojoj nova riječ nastaje od osnove jedne riječi, od jedne osnove. Najčešće nova riječ nastaje tako da se iza osnove dodaje tvorbeni formant, npr.

mlad+ić	>	*mladić*	*bolest+an*	>	*bolestan*
mlad+ost	>	*mladost*	*brod+ski*	>	*brodski*
star+ac	>	*starac*	*Lovran+ski*	>	*lȍvranski*
bak+ica	>	*bakica*	*Petar, Petr-a+ov*	>	*Petrov*

Tvorbeni formant koji se dodaje iza osnove jedne riječi naziva se *sufiks* ili *dometak,* a takva tvorba *sufiksalna tvorba* ili *sufiksacija.* Nova riječ nastala sufiksacijom naziva se *izvedena riječ, izvedenica* ili *derivat.*

Sufiksalna je tvorba za hrvatski jezik najkarakterističniji način tvorbe jer on prevladava u cijeloj tvorbi.

Sufiks

72 Sufiks je jasno određen tvorbeni formant jer ima nekoliko izrazitih obilježja:

1. u sastavu riječi ima stalno mjesto: završetak riječi,
2. nikada ne dolazi kao osnova,
3. nikada ne dolazi u samostalnoj upotrebi,
4. ne može tvoriti semantičku jezgru riječi, već je samo modifikator značenja osnove.

Ako sufiks ima samo jedno značenje, ako tvori samo jedan značenjski tip, tada je *jednovalentan,* a ako ima više značenja, ako tvori više semantičkih tipova, tada je *polivalentan.*

73 Sufiks odjeljujemo od osnove rastavljanjem dijelova sastavljenih posljednjim tvorbenim činom. Katkada se na taj način može veoma lako utvrditi koji je dio osnova, a koji sufiks, npr.:

kriv-ac, lakom-ac, svet-ac...
ban-ić, crv-ić, brod-ić...
noć-ca, riječ-ca, stvar-ca...
pastir-če, majmun-če, srn-če...
bijes-an, bolest-an, pamet-an...
crv-ljiv, ponov-ljiv, uoč-ljiv...
biskup-ski, car-ski, kuhinj-ski...
autobus-ni, brigad-ni, čaj-ni...
blijed-jeti, star-jeti, žut-jeti...
blijed-iti, sol-iti, oct-iti...

74 U drugim izvedenicama nije tako jednostavno odrediti koji je dio sufiks, a koji osnova, npr. riječi:

bačvar, kolar, ribar,
crtač, igrač, razarač,
dlakav, pjegav, šugav,
iglast, maslinast, vunast...

možemo rastaviti na dva načina:

bačv-ar, kol-ar, rib-ar,
crt-ač, igr-ač, razar-ač,
dlak-av, pjeg-av, šug-av,
igl-ast, maslin-ast, vun-ast
i *bačva-r, kola-r, riba-r,*
crta-č, igra-č, razara-č,
dlaka-v, pjega-v, šuga-v,
igla-st, maslina-st, vuna-st.

75 Prvo se rastavljanje temelji na određenju osnove, a drugo na formalnoj razlici između osnovne riječi i izvedenice. Ako se zapitamo po čemu se razlikuju riječi *bačva* i *bačvar* na izraznoj razini, onda kao odgovor može biti: Po tome što druga ima *-r.*

Iako se prvim rastavljanjem osnova određuje općenitije i određenije, kao što je već rečeno u t. 59. i 60, ipak valja razmotriti ima li s gledišta sufiksa kakvih razloga za drugo rastavljanje.

I s gledišta sufiksa razlozi govore u prilog prvom načinu rastavljanja.

Neke riječi s istim završecima kao malo prije navedene mogu se rastaviti samo na jedan način:

pek-ar, mljek-ar, cvjeć-ar
ber-ač, čist-ač, puš-ač
čvor-av, listić-av, sluz-av
kesten-ast, prsten-ast, sedl-ast.

Kad bismo tvorenice rastavljali na drugi način, često bismo dobili dvojne sufikse: *-ar* i *-r, -ač* i *-č, -av* i *-v, -ast* i *-st,* a to ni s gledišta sufiksa nije ekonomično.

76 Katkada se neke izvedenice mogu rastaviti na dva načina zbog toga što im se značenje može opisati na dva načina, npr.

kràdljivac → kradljiv čovjek
→ čovjek koji krade
zlȍbnīk → zloban čovjek
→ čovjek pun zlobe
pčèlinjāk → pčelinja nastamba
→ nastamba za pčele.

Prema tim značenjima dobit ćemo dvije osnove i dva sufiksa. Prema prvim značenjima dobit ćemo:

kradljiv-ac, zlobn-ik, pčelinj-ak,

prema drugim:

krad-ljivac, zlob-nik, pčel-injak.

77 Koju ćemo od dviju mogućnosti odabrati, odlučuje ekonomičnost opisa tvorbe. Kad bismo npr. za imenice tipa *kràdljivac* primijenili značenje po drugoj preoblici, dobili bismo više različitih sufiksa, npr.

-ljivac u *kràdljivac, làžljivac*
-ežljivac u *sramèžljivac*
-ac u *čȕpavac, lȕkavac...*

Ako primijenimo značenje po prvoj preoblici, dobivamo samo jedan sufiks, *-ac*.

78 Povezivanjem osnove i sufiksa često nastaju znatne glasovne promjene i katkada je zbog njih teško odrediti sufiks ili granicu između sufiksa i osnove.

Zbog toga što je jednačenje po zvučnosti i po mjestu tvorbe regresivno, jednači se prvi suglasnik prema drugom, sufiks kod tih jednačenja ostaje bez promjene.

Zbog gubljenja suglasnika pojedini sufiks dolazi u različitim likovima, a to zadaje određene teoretske probleme. Tako se npr. iza *č, ć, s, š* iz sufiksa *-ski* gubi *s*: *birački, mladićki, ruski, bogataški...* Međutim, odmah se postavlja pitanje zašto se prema tim primjerima kao sufiks ne izdvoji *-ki,* kao što se iz *biskupski, carski, kuhinjski* izdvaja *-ski.* I to se može, a može se uzeti u obzir i treća mogućnost pa reći da imamo sufiks *-ki* kojem se u nekim slučajevima dodaje *s*. Koji ćemo od ta tri načina odabrati, zavisi od svrhovitosti opisa tvorbe jer svaki način traži određena pravila:

ako polazimo od dva sufiksa, *-ski* i *-ki,* treba dati pravila za njihovu raspodjelu;

ako polazimo od sufiksa *-ski,* valja dati pravila u kojim se položajima *s* gubi;

ako polazimo od sufiksa *-ki,* valja dati pravila u kojim se položajima dodaje *s*.

Ako bi s jednim načinom pravilâ bilo manje ili bi bila jednostavnija, trebalo bi odabrati taj način. Ali kad su pravila podjednaka, valja se držati načela

da bez potrebe ne treba umnožavati jezične jedinice, a kako je uz to gubljenje suglasnika običnije od dodavanja, u ovom slučaju valja poći od sufiksa *-ski*, pogotovu što je to u skladu s jezičnim razvojem.

79 Uzroci nekim promjenama nisu vidljivi u suvremenom jeziku, nego tek u njegovoj povijesti, npr. ispred sufiksâ koji počinju s nepostojanim *a* i sufiksâ *-ka, -kinja, -stvo, -ski* zamjenjuje se *c, k, g, h* sa *č, ž, š* jer su nekad svi ti sufiksi počinjali poluglasom zbog kojega su se zbivale te promjene, npr. *vragъ, vrag-a+ъsky* > *vražъsky*. Kad je poluglas ispao, dobili smo jednačenjem po zvučnosti *vraški*. U suvremenoj se tvorbi takve promjene zbivaju analogijom prema riječima istoga tipa, npr. od *sociolog* pridjev je *sociološki* jer u našem jeziku nema skupine *-gsk-*, nego *-g+ski* daje *-ški* po uzoru na *vrag* > *vraški*.

Tako je nekad po glasovnim promjenama od *jùnāk* postalo *junàštvo*, a danas analogijom svako *-k+stvo* daje *-štvo*: *smetènjāk* > *smetenjàštvo, zanesènjāk* > *zanesenjàštvo, sùrādnīk* >*sùrādnīštvo, tâjnīk* > *tâjnīštvo...*

Za opis suvremene tvorbe važno je da se točno navede kakve se promjene zbivaju pri povezivanju osnove i sufiksa i u kojim kategorijama ili riječima. Uzroci često idu u povijesnu gramatiku.

Budući da je u ovoj knjizi tvorba prikazana sinkronijski, u njoj se ništa ne govori o podrijetlu sufiksa. Ako je katkada bilo potrebno što reći, rečeno je usput (v. npr. t. 87. i 764, bilj. 8). Da bi bilo jasnije, dobro će biti da se uz ono što je rečeno u t. 36 – 53. ovdje ista pojava osvijetli jednim sufiksalnim primjerom. Zbog imenica *smet* i *smetlar* uvršten je u popis sufiks *-lar* s tim jednim primjerom ne ispitujući kako je sufiks *-lar* postao. Imenica *vrtlar* nije navedena iako se normalno upotrebljava samo *vrt* jer se u opsegu sinkronije nalazi imenica *vrtao, vrtla* (potvrđena u J. Leskovara). Tek kad *vrtao* bude potpuna zastarjelica, ako bude, moći će se uzeti da je *vrtlar* izveden sufiksom *-lar*.

Sufiks i nastavak

80 Govoreći dosad o sufiksu, uzimali smo dio iza osnove kao cjelinu ne ulazeći u to je li on jednostavan ili složen. Međutim sufiksi promjenljivih riječi sadrže u sebi dva morfema, tvorbeni i gramatički. Uzmimo kao primjer imenicu *stvárca* za koju smo rekli da je izvedena sufiksom *-ca*. Ona se sklanja kao žena:

žèna – stvárca
žènē – stvárcē
žèni – stvárci
žènu – stvárcu...

Kako su *-a, -ē, -i, -u* gramatički, morfološki morfemi, tvorbeni je u *stvárca* samo *-c*. Razliku između morfologije i tvorbe riječi možemo i ovdje primijeniti: sufiksi služe za tvorbu novih riječi, a nastavci za pojedine oblike iste riječi. Razlika je dakle u značenju, u razini značenja: sufiksi izražavaju semantičke kategorije, a nastavci gramatičke (oni samo označuju gramatičke odnose).

Slično je i u pridjeva gdje se razlika može utvrditi u samom nom. jd.: *cârskī* (dvor), *cârskā* (riječ), *cârskō* (blago). Nastavci *-ī, -ā, -ō* izražavaju gramatičku kategoriju roda. Prema tome tvorbeni morfem dobivamo kad odbacimo ono po čemu se razlikuje muški, ženski i srednji rod pa je u pridjevu *cârskī car-* osnova, *-sk-* sufiks, a *-ī* nastavak za oznaku roda i padeža.

Ako odsutnost nastavka obilježimo nulom, *-ø,* onda je jasno da svaki sufiks promjenljivih riječi dolazi zajedno s nastavkom pa je *bir-ač, bogat-aš, kesten-ast* zapravo *bir-ačø, bogat-ašø, kesten-astø...*

81 S teoretskoga je gledišta sve jasno, ali kad bismo sufiksom smatrali samo tvorbeni morfem i tako ga bilježili, taj bi postupak s praktičnoga gledišta zadavao određene teškoće. Kao što bismo u *stvárca* dobili sufiks *-c-*, tako bismo ga dobili i u *zvónce, bríco,* a i u *krívac*; sufiks *-k-* u *cȓnka, plȁčko,* a i u *ȍdlomak*; sufiks *-n-* u *srȅbrn*[2], *pȁmetan* i *ȁutobusnī* i sl. Dakako da zbog toga ne bismo smjeli tvrditi da imamo jedan sufiks *-c-*, jedan *-k-*, jedan *-n-*, nego više jer uz značenje treba uzeti u obzir cjelokupnost ostvarenja, što znači i različito pridruživanje nastavaka, a s njima često i roda i sklonidbe, pa bi trebalo govoriti o sufiksima *-c-*1, *-c-*2, *-c-*3, *-c-*4, *-k-*1, *-k-*2, *-k-*3, *-n-*1, *-n-*2, *-n-*3... (Usp. i t. 1525. i 1526.) U tvorbenoj analizi izvedenice dijelimo na dvije jedinice, osnovu i sufiks *(crn-ka, plač-ko, odlom-ak),* a sam tvorbeni morfem (sufiks u užem smislu) dobivamo drugom analizom pa se može uzeti da je sufiks tvorbeno-oblična (morfoderivacijska) jedinica jer je na jezičnoj razini ostvaren uvijek kao nedjeljivo jedinstvo tvorbenoga i obličnoga nastavka (derivema i fleksema). Prikazivanje tvorbe samo sa sufiksalnim morfemima zadavalo bi znatne teškoće i zato se sufiksom promjenljivih riječi normalno smatra tvorbeni i oblični nastavak zajedno. Na to nas upućuju ovi razlozi:

a) nastavak se obvezatno ostvaruje sa sufiksalnim morfemom i s njim tvori cjelinu,

b) to je ostvarenje za pojedine sufiksalne morfeme karakteristično,

c) kad bi se kao sufiksi navodili samo tvorbeni morfemi, valjalo bi posebnim pravilima odrediti koji im se nastavci pridružuju,

d) tako ogoljeno određen sufiks narušava jasnoću tvorbene i morfološke slike tvorenice pa i jasnoću lika sufiksa u kojem se ostvaruje na jezičnoj razini i živi u općoj svijesti.

Prema tome: sufiks promjenljivih riječi dvomorfemska je jedinica.

To ni za jezik ni za tvorbu nije ništa neobično jer je npr. često i osnova dvomorfemska ili višemorfemska.

82 Sufiksi se navode u liku kojim je za imenice određen nom. jd., za pridjeve nom. jd. m. r. jer je to u većini dovoljno za svrstavanje tvorenica u određene morfološke kategorije, npr. svaka imenica sa sufiksom koji završava na suglasnik i ide po sklonidbenom tipu *jelen,* muškoga je roda. Ako takva imenica ide po sklonidbenom tipu *stvar*, npr. imenice sa sufiksima *-ād, -ost* i dr., žensko-

---

[2] O mjestu pridjeva *srȅbrn* u tvorbenom sustavu v. t. 1590.

ga su roda. Ako ne bi bilo jasno, to se izričito kaže, kao i u drugim sufiksima gdje je to potrebno, npr. *-av₁* i *-av₂* u točki 1153., *elj₁* i *elj₂* u točki 1155., *-ež₁* i *-ež₂* u točki 1160. i drugdje.

83 Kada tvorenice izvedene sufiksima istoga glasovnoga sastava pripadaju različitim rodovima, tada su to različiti sufiksi, npr. *-āč* u *kòvāč* i *-āč* u *dȉvljāč*.

Kada sufiksi istoga glasovnoga sastava proizvode imenice istoga roda, ali se razlikuju dužinom, tada su većinom smatrani istim sufiksima, npr. *ljúbav* i *mȑzāv,* rjeđe posebnima, npr. *-īk* i *-ik*. To je inače teoretski i praktički problem na koji se pouzdan odgovor može dati tek nakon posebnoga proučavanja pa zasad ostaje otvorenim.

Slično je i pitanje može li se istim sufiksom smatrati isti glasovni sastav koji tvorenicama daje različita značenja, npr. *-na* u *cȁrēvna, pìsārna* i *Téna* (< Terezija). Tàkav se glasovni sastav općenito smatra istim sufiksom.

Ako je osnovna imenica plurale tantum i izvedenica od nje istoga broja pa sufiks ima lik u skladu s brojem, tada se može smatrati da je to množinski lik odgovarajućega jedninskoga sufiksa pa nije potrebno uvoditi nov sufiks. Tako se npr. može smatrati da je sufiks *-ica* u *gȕslice, hlȁčice, -ice* u *kolíca* (: poljíce), *-ance* u *ustánca, vratánca, -ašce* u *ustàšca, vratàšca.* Isto vrijedi kad je izvedenica plurale tantum s kojih drugih razloga, npr. *òrnice, rebrènice.* Za samu tvorbu to ima više teoretsko nego praktično značenje.

Radi jasnoga razlikovanja pojedinih sufiksa nepostojano se *a* stavlja u zagrade: *-(a)k ≠ -āk (cŕvak, cŕvka ≠ pȑvāk, prváka), -(a)n ≠ -an (pȁmetan, pȁmetna* : *zvjèzdan, zvjèzdana)...*

O nultim sufiksima

84 Općenito je prihvaćeno da postoje i nulti morfemi. Nula je značljiva odsutnost kakve gramatičke jedinice. Tako značljiva odsutnost sufiksa naziva se nulti sufiks. On dolazi iza osnova gdje nema materijalno izraženoga tvorbenog formanta, ali tvorenica ima značenje kao da je formant izražen. Tako npr. sinonimne tvorenice *mesòžder (mȅsoždēr)* i *mesoždérac* znače 'životinja koja ždere meso', ali prva značenje 'životinja' izražava nultim sufiksom, a druga sufiksom *-(a)*c. Slično je i u sinonimnim pridjevima *dvònog* i *dvònožan* koji znače 'koji ima dvije noge' iako prvi ima nulti sufiks, a drugi sufiks *-(a)n.* Dakle nulti sufiks imamo kad nula ne znači puku odsutnost morfema, nego kad znači ono što se u drugim tvorbama izriče materijalno izraženim sufiksima.

Uvođenjem nultoga sufiksa u tvorbu riječi pojednostavnjuje se tvorbeni opis jer se time imenice kao *gûk, blȁtobrān* svrstavaju u jedan od osnovnih tvorbenih načina: *gûk* u sufiksalnu tvorbu, a *blȁtobrān* u složeno-sufiksalnu. Prije uvođenja pojma nultog sufiksa takva se tvorba nazivala supstrakcija, desufiksacija, obratna, retrogradna tvorba, a takvo je promatranje tvorbenih načina bilo znatno složenije.

85 Drugo je pitanje imamo li nulti sufiks samo u riječima *gûk* i *blȁtobrān* ili se on nalazi i u izvedenicama *kúma, hrána, Máte, Káte, Jóso, Bóžo.* Ima mišljenja da su sve takve riječi tvorene nultim sufiksom, a da su *-a, -e, -o* samo nastavci (fleksemi, gramatički morfemi, Zemska, 40). Ako prihvatimo takvo gledište, valja reći da bi radi dosljednosti u shvaćanju i bilježenju sufiksâ promjenljivih riječi takve sufikse trebalo bilježiti ovako: *kúm-øa, hrán-øa, Mát-øe, Kát-øe, Jós-øo, Bóž-øo, gûk-øø, blȁtobrān-øø,* a same sufikse *-øa, -øe, -øo, -øø.*

Iz izloženoga izlazi da u sufiksu možemo imati jednu nulu (tvorbenu ili obličnu, usp. i t. 81) ili dvije (i tvorbenu i obličnu). Budući da zbog praktičnih razloga jednu nulu uvijek brišemo, tj. ne pišemo je (*bir-ač, bogat-aš, kesten-ast,* a ne *bir-ačø, bogat-ašø, kesten-astø*), to ćemo učiniti i kad su posrijedi sufiksi *-øa, -øe, -øo, -øø* pa ostaju *-a, -e, -o, -ø* kao predstavnici navedenih sufiksa. To je moguće jer je u njima razlikovnost potpuno sačuvana. Takvo bilježenje ima i teoretsko opravdanje u shvaćanju da *-a, -e, -o, -ø* imaju i fleksijsko i tvorbeno značenje jer je kumulacija značenja karakteristična za mnoge morfeme. Bilježenje *-a, -e, -o, -ø* dopušta da se to jednostavno čita s gledišta svake od tih dviju teorija prepustivši probleme koji preostaju daljnjem stručnom raspravljanju.

U skladu s općim načelom u određivanju sufiksâ po kojem se isti sufiksalni glasovni sastav smatra dvama sufiksima, ako izvedenica pripada dvama rodovima, tako se razlikuju i dva nulta sufiksa: -ø$_1$ za m. r. (*gûk*) i -ø$_2$ za ž. r. (*skȓb*).

Sufiks i završetak

86 Završetak ili dočetak glasovni je sastav kojim jedna riječ završava. Tako je u *vjȅverica* završetak *-rica, -ica, -ca,* a u *mèdvjedica -ica* je sufiks, kao i *-ca* u *stvárca.* U *Pèrast* 'gradić u Boki kotorskoj' i *bòmbast* 'naduven govor' *-ast* je završetak, a u *pȅrast* 'peru sličan', *bȍmbast* 'bombi sličan' *-ast* je sufiks. Završetkom se može zvati završni dio svake riječi pa bio on i sufiks ili nastavak kad se želi izbjeći određeni sud o završnom dijelu riječi.

Drugotna sufiksacija

87 Kad riječ dobiva sufiks s kojim tvorenica ima isto značenje kao i osnovna riječ, tada se takva pojava naziva drugotna (sekundarna ili pleonastička) sufiksacija, npr. *trȅn > trȅnūt > trenútak, bûs > bȕsēn, nèsvijēst > nesvjestica, mlâk > mláčan, lasta > lastavica, žerava > žeravica.*

Ako osnovna riječ time dobiva osjećajno značenje ili već ima osjećajno značenje, ali ga sufiks pojačava, tada nije posrijedi drugotna sufiksacija, nego normalna tvorba, npr. *dobrotvòrdžija, žȅnskaroš.*

Ako se osnovna riječ ne upotrebljava ili nije potvrđena, tada je to sinkronijski jedan sufiks, npr. *-aranin* u *Milnaranin* 'stanovnik Milne', jer nije potvrđen *Milnar.* Dijakronijski promatrano *-aranin* može biti drugotna sufiksacija.

Katkada se nesklonjivim ženskim imenima dodaje sufiks *-ica* ili *-ka* da bi se mogle sklanjati (v. t. 559. i 859). Takva se tvorba može zvati morfološkom tvorbom.

SLAGANJE

88 Slaganje je takav način tvorbe u kojoj nova riječ nastaje od osnova dviju ili više riječi, od dviju ili više osnova. Tvorenica nastala slaganjem naziva se složena riječ, složenica ili kompozit.

Najčešće su složenice od dviju osnova: *bratoubójstvo, jugoìstok, čudotvórac, rȕkopīs, častòhlepan, gològlav, pȍluotok, cjèpidlaka...*

Složenice od triju osnova veoma su rijetke: *vrlomnogȍženac, staropetrovosèlskī, ranobrončanodobni, slijepogluhonijem...*

Osnova jedne riječi može doći kao prvi ili drugi dio složenica:

jednòruk	*gològlav*	*pàlikuća*
dvòruk	*tvrdòglav*	*ràspikuća*
rȕkomēt	*vrtòglav*	*kućegospòdār*
rȕkopīs	*glȁvosijēk*	*kućepàzitelj*
rukovòditi	*glavòbolja*	*kȕćevlasnīk*

Dakako, u tome postoje određena ograničenja.

89 Dvije se osnove najčešće povezuju tako da se prvoj dodaje spojni formant *-o-*, *-e-* ili *-i-*, kao što pokazuju navedeni primjeri. Taj se spojni formant naziva spojnik. Može se smatrati da spojnik nije uopće formant (morfem) jer nema posebnoga značenja, nego dodatak osnovi kojim se ona osposobljuje za slaganje, dakle alomorfizacija osnove, tj. da se osnova u slaganju javlja u alomorfnom liku.

90 Kao spojnik najčešće dolazi *-o-* pa i iza nepčanika: *konjòkradica, dušòbrižnīk, srednjoškólac, gornjògradskī, prednjonèpčanī, srednjoèuropskī...*

Katkada se, osobito iza nepčanika, kao spojnik javlja i *-e-*: *kȕćevlasnīk, kućepàzitelj, dušèbrižnīk, srednješkólac, srednjeèuropskī...*

Kad postoje dubletne tvorenice s *-o-* i *-e-*, sustavnu prednost imaju složenice s *-o-* pa su u hrvatskom književnom jeziku standardni samo likovi *dušòbrižnīk, srednjoškólac, prednjojèzičnī, srednjoèuropskī, srednjovjèkōvnī, stražnjonèpčanī...*

Spojnik *-u-* ograničen je samo na neke riječi u prvom dijelu: *bratu-, polu-, tisuću- (hiljadu-)*: *brȁtučed, pȍluglās, pȍlukat, pȍlumjēr, tisućugòdišnjica...*

Spojnik *-i-* dolazi ako je prvi dio glagol: *cjèpidlaka, ràspikuća, vȑtirēp, vùcibatina...*

91 Katkada složenice mogu biti i bez spojnika: *duhànkesa, crvènpērka, dȅsetljeće, tȉsućljēće, desetgòdišnjica, petgòdišnjī, ȍsamsatnī...*

Kad postoje dubletne složenice sa spojnikom i bez spojnika, sustavnije su složenice sa spojnikom: *desetogòdišnjica, petogòdišnjī, ȍsmosatnī...*

Prema načinu postanka složenica razlikujemo nekoliko vrsta slaganja.

Čiste složenice

92 Složenice u kojima kao drugi dio dolazi samostalna riječ nazivaju se čiste složenice, a takvo slaganje – čisto slaganje: *bratoubójstvo* ⟶ ubojstvo brata, *jugoìstok* ⟶ strana koja je na jugu i istoku, *minobàcač* ⟶ bacač mina, *kȕćevlasnīk* ⟶ vlasnik kuće, *kućepàzitelj* ⟶ pazitelj kuće...

Čiste složenice sa spojnikom *-u-* ograničene su samo na neke riječi u prvom dijelu, kao što je rečeno u § 90.: *pȍluglās, pȍlukat, pȍlukrūg, pȍlumjera, pȍlumrāk, pȍluotok, poludìvljī, polumr̀tav, pȍlupismen..., tisućugòdišnjica (hiljadugòdišnjica)...*

Složenice sa spojnikom *-i-* čiste su složenice: *kàžiprst, pàlikuća, pàzikuća, ràspikuća, plàčidrūg, nàdriknjiga, nàdrilijēčnīk, nàdripjesnīk, nazòvibrat, nazòvimajka...*

Složeno-sufiksalna tvorba

93 Čiste su složenice u hrvatskom jeziku relativno rijetke. Mnogo su češće složenice koje su nastale tako da se pri slaganju istodobno dodaje i sufiks. Takva se tvorba naziva složeno-sufiksalna tvorba.

Najčešće se pri takvu slaganju dodaje spojnik i sufiks: *čudo+tvor*-iti+-(a)c > *čudotvórac, žen*-a+o+*mrz*-iti+*-(a)c* > *ženomŕzac, Crn*-a+o+*Gor*-a+*-(a)c* > *Crnògorac, čast+o+hlep*-iti+*-(a)n* > *častòhlepan, bijel*-a+*o+put+-(a)n* > *bjelòputan...*

U složeno-sufiksalnoj tvorbi veoma su česte složenice sa sufiksom *-ø*: *rȕkopīs, sȕncokrēt, crnòkos, gològlav, praznòruk...*

Spojnik *-u-* u složeno-sufiksalnoj tvorbi veoma je rijedak. Dolazi samo s nekoliko osnova: *brȁtučed, pȍlumjēr...*

Rijetke su i složenice složeno-sufiksalne tvorbe u kojima je prvi dio bez spojnika, npr. *crvènpērka, dȅsetljeće, tȉsućljēće...*

94 Rastavljanje jedinica sastavljenih posljednjim tvorbenim činom pokazuje da svaka riječ koja u sebi ima dvije ili više osnova ne mora biti složenica, nego može biti i izvedenica. Tako su složenice: *rȕkopīs, malopròdaja, samòvolja...,* a izvedenice su *rȕkopisnī, malopròdājnī, sȁmovōljan (samòvōljan)* jer su nastale od jedne riječi. Tako su *Starograđanin, starogradski* složenice jer su načinjene od *Stârī Grâd* (gen. *Stârōga Grâda* na Hvaru), a *Stȁrigrađanin, stȁrigradski* izvedenice jer su izvedene od *Stȁrigrad* (gen. *Starigrada* kod Senja).

Sraščivanje

95 Katkada se riječi stalnijega skupa spoje u složenicu, npr. *blâg dân* > *blàgdan, dân gùbiti* > *dàngubiti, Ȍče nȁš* > *Očènāš, Zdrȁvo Màrijo* > *Zdravomàrija, tàko zvânī* > *takòzvanī, zlȕ rȁd* > *zlùrad...*

Takav način slaganja naziva se sraščivanje, a riječ tako nastala sraslica. Sraščivanje je rjeđi način tvorbe, a mnoge riječi tako nastale obično su netvorbene.

Sraslicama se mogu smatrati i neke složenice bez spojnika kao što su *duhànkesa, zȉmzelēn, Ȉvanbrijēg, Ȉvandōl, Novigrad...*

Sraslice su kao pojava česte u tvorbi priloga, ali zbog nedovoljno jasnih kriterija težak su problem i u teoretskom i u praktičnom pogledu.

Polusloženice

96 Kad se dvije riječi združe u jednu tako da izgube samo neke gramatičke osobine, a svaka zadrži svoj naglasak, uglavnom i svoje značenje, nazivaju se polusloženicama i pišu se sa spojnicom među njima da se označi njihova polusloženost: *răk-rȁna, lȍvōr-vijénac, spȍmen-plȍča, ìzvor-vòda...*

Kad je riječ o imenima mjesta, u kojima je prvi dio apozicija ili riječ u apozicijskoj službi, tada su to dvije riječi i pišu se bez spojnice kao *Adžić Lokva, Ivanić Kloštar, Kaštel Gomilica, Špišić Bukovica...*

97 Tvorenice s osnovama kao što su *aero-, auto-, foto-, kino-, radio-* i sl. često su se smatrale polusloženicama i tako se pisale, ali ima mnogo razloga da se smatraju i čistim složenicama pa su i prikazane u poglavlju o čistim složenicama.

98 U pjesničkim tekstovima, osobito u 19. stoljeću, nalazimo polusloženice koje se upotrebljavaju s pjesničkih razloga:

Sad o nogu zelen-granje
Sto zapreka putem svije...
A. Šenoa, Bohinjsko jezero

Tužna Vislo, što uzdišeš? S tobom tuže dol i humi,
Il' ti smuti biser-kaplju ljuta bura od sjevera,
Il' valove k nebu dižuć iz luga te starog tjera?
A ti, dole, zašto cviliš? U tebi je ljiljan-cvijeća...
A. Šenoa, Poljak slijepac

Poljica strepe, hrvatska ta zvijezda,
Slobode naše zadnji strepi zbjeg
I soko-ptice dršću usred gnijezda,
Od užasa se ori dol i brijeg...
A. Šenoa, Mile Gojslavica

U svijetu mnogi cvijet mu cvao,
I idol bje mu žarke grudi:
Ko uzor-žena, uzor-ljudi
Ko sanka da mu zanos búdi...
S. S. Kranjčević, Kolo sreće

Na ognjen-stope strasti klete
Već pada rosa tuge svete
V. Nazor, Žabac Tužnopojac (I)

O Srebrntrba, ondje ćemo
Proboraviti meden-dane...
Isto, IV.

Takve složenice možemo zvati *pjesničkim polusloženicama.*

99 Polusloženice su dakle jezična pojava koja je na granici između sintakse i tvorbe jer se pravom tvorbom smatra način kojim na temelju dosadašnjih riječi nastaje nova jedinstvena riječ. Zbog toga se u ovom radu polusloženice posebno ne obrađuju osim nekih pridjevnih i priložnih.

Prefiksalna tvorba

100 Poseban je način slaganja riječi kad je u prvom dijelu složenice prijedlog ili niječnica *ne*, npr. *nȁdcestār, prȅdstrāža, nȅčovjek, neumòljiv, dobáciti, nàhvatati, pògledati, pòdliti...*

Zbog toga što te riječi dolaze samo na prvom mjestu ispred osnova punoznačnih riječi, one se smatraju posebnim tvorbenim jedinicama i nazivaju se *prefiksi* ili *predmeci*, a takva tvorba *prefiksalna tvorba* ili *prefiksacija.*

101 Kao prefiksi dolaze ovi prijedlozi:

bez, do, duž, iz, iza, iznad, ispod, izvan, među,
mimo, na, nad, niz, o, od, oko, po, pod, poslije, prama,
pred, preko, prema, pri, prije, protiv (v. t. 103), *s, suprot,*
svrhu, u, unutar, uz, van, vrhu, za,

niječnica *ne, ni*
i ovi prefiksalni morfemi koji ne dolaze kao samostalne riječi:

*a-, ab-, anti-, arci-, arhi-, ark-, de-, dija-, dis-, eks-, epi-, hiper-, i-*1, *i-*2, *in-, infra-, inter-, ko-, kontra-, naj-, nak-, nuz-, ob-, pa-, para-, post-, pra-, pre-, prez-, pro-, raz-, re-, su-, sub-, super-, trans-, ultra-, un-, vice-, zak-.*

Protu- se može smatrati alomorfom prijedloga *protiv* (v. t. 103).

102 Zbog gramatičke posebnosti prijedloga i niječnice, zbog toga što mnogi prefiksi i nisu samostalne riječi (npr. čisti prefiksi kao *pra-, pro-, nuz-, raz-*) i što oni koji jesu često u tvorenici nemaju značenja koje imaju kao samostalne riječi, npr. *ȍmalen, nȁglūh, nàčuti, nàslušati se, pòpiti...,* smatra se da prefiksalna tvorba ide u izvođenje, a ne u slaganje. Ipak, zbog definicije izvođenja i slaganja i zbog jedinstvenosti ovoga tvorbenoga načina prefiksalnu ćemo tvorbu smatrati slaganjem, tvorenice prefiksalne tvorbe složenicama, ali ćemo zbog posebnosti prefiksalne tvorbe takve tvorenice ubrajati u posebnu vrstu složenica.

Za čistu prefiksalnu tvorbu karakteristično je da prefiksi dolaze na cijelu riječ i da tvorenica ostaje u istoj kategoriji u kojoj je i osnovna riječ. To značajno

obilježje prefiksalne tvorbe ne vrijedi za prefiksalno-sufiksalnu i prefiksalno-složenu tvorbu.

O prefiksalnim alomorfima

103 Zbog glasovnih promjena (jednačenja po zvučnosti i po mjestu tvorbe, zbog gubljenja suglasnika i zbog dodavanja blagozvučnoga *a*) prefiksi koji završavaju na šumnik dolaze u svojim alomorfima, npr. *bez-, bes-, beš-, be-, beza-*: *bèzbrad, bèscjen, bèšćutan, bèspōlan, bezàzlen...* Više takvih primjera v. u prefiksalnoj tvorbi glagola, gdje se daje raspodjela alomorfa glagolskih prefiksa.

Za neke moguće alomorfe nema primjera: *bež-* (< bez-), *už-* (< uz-), *ž-* (< s-), a neki se potencijalni alomorfi ne ostvaruju: *na-* (< nad-), *pre-* (< pred-), *nuš-, nuž-, nu-* (< nuz-), jedni zbog izbjegavanja neutralizacije, a drugi zbog novijega postanja pa se javljaju udvojeni suglasnici: *naddrȕštvenī, naddr̀žavnī, preddìplomskī, nuzzanímanje, nuzzàrada...*

Prefiksi s dodanim blagozvučnim *a (beza-, oda-, sa-...)* nazivaju se *prošireni prefiksi.*

Prijedlog *protiv* kao prefiks dolazi normalno samo u alomorfnom liku *protu-*. Preskriptivna je norma propisivala kao standardne likove *protiv-* i *protivu-* progoneći *protu-* kao kajkavizam (usp. Rožić, 1913, 94, Maretić, 1924, 117, Boranić, 1923, 146, 1951, 175, P 670), ali je unatoč tomu *protu-* postao sustavni prefiks, a *protiv-* i *protivu-* ostali su izvan tvorbenoga sustava hrvatskoga književnog jezika, danas kao zastarjelice (arhaizmi).

Uz prefiks *među-* javlja se i *međi-*, ali samo u složenici *Međimurje.* Kako je taj mjesni naziv preuzet kao standardna riječ hrvatskoga književnog jezika, to s njom dolazi i prefiks *međi-* kao alomorf prefiksa *među-*. Poštokavljenica *Međumurje* danas je sve rjeđa.

Prefiks *preko-* javlja se i u okrnjenom liku *prek-*.

Prefiksalno-sufiksalna tvorba

104 Često nova riječ nastaje tako da se uz prefiks istodobno dodaje i sufiks: *bez zèmljē* > *bezèmljāš, zȁ pēć* > *zàpećak, bez nádē* > *bèznadan, bèz brigē* > *bèzbrižan...*

Takav način tvorbe naziva se *prefiksalno-sufiksalna* tvorba.

105 Međutim svaka riječ s prefiksom u svom sastavu ne ide u prefiksalnu tvorbu ako je izvedena od već prefigirane riječi. Tako su npr. riječi *bèznadnōst, nȅhājan, prȁjezičnī, suinvèstītorskī* izvedenice jer su izvedene od jedne riječi: *bèznadan, nȅhāj, prȁjezik, suinvèstītor.*

106 Katkada se značenje takvih riječi može opisati dvojako pa se mogu rastaviti na dva načina, npr.

bèsramnīk ⟶ besraman čovjek

⟶ čovjek bez srama.

Po prvom opisu *bèsramnīk* je izvedenica, *besramn-ik,* a po drugom složenica, *bez-sram-nik.* U opisu značenja uzima se svrhovitiji način (usp. npr. sufikse na *-īk*).

Prefiksalno-složena tvorba

107 Prefiksalno-složena tvorba rijedak je tvorbeni način. Javlja se u tvorenicama kad se istodobno dodaje prefiks i slažu dvije osnove, npr. *o-malo-važiti* ⟶ učiniti da što malo važi.

TVORBA SKRAĆENICA

108 Katkada nova riječ nastaje tako da se duga riječ skrati, npr. *àuto, kíno, Tîn,* od automòbīl, kinematògraf, Augùstīn.

Riječi nastale skraćivanjem nazivaju se *skraćene riječi* ili *skraćenice.* Takav je način tvorbe novih riječi u našem književnom jeziku rijedak.

109 Češće su složene skraćenice. One nastaju od jednoga ili više početnih glasova, od početnih slogova ili miješanim načinom od riječi višečlanoga pojma:

Hina	<	**H**rvatska **i**zvještajna **n**ovinska **a**gencija
Zavnoh	<	**Z**emaljsko **a**ntifašističko **v**ijeće **n**arodnog **o**slobođenja **H**rvatske
Zet	<	**Z**agrebački **e**lektrični **t**ramvaj
Vus	<	**V**jesnik **u** **s**rijedu
Nama	<	**Na**rodni **ma**gazin
Ina	<	**I**ndustrija **na**fte

110 U toj je tvorbi tvorbeni samo način, a tvorenice su većinom netvorbene riječi. Ta je tvorba ograničena samo na tvorbu vlastitih imenica. Od općih imenica napravljena je samo *màspok < masovni pokret,* ali sa stilski obilježenim značenjem kao pogrdnica. U ovom se djelu tvorba skraćenica posebno ne prikazuje.

6. Načini bliski tvorbi (granična područja)

111 Često nove pojmove označujemo i posebnim načinima koji su veoma bliski tvorbi, ali zbog toga što se pri tome ne javljaju posebne tvorbene jedinice ili ih zbog drugih razloga ne ubrajamo u tvorbu u užem smislu, u ovom ih djelu posebno ne prikazujemo ili ih prikazujemo samo iznimno. Radi potpunosti i jasnijega određenja tvorbe riječi ukratko ćemo ih prikazati.

UNUTARNJA TVORBA

112 Unutarnjom tvorbom nastaje nova riječ kad se promjene zbivaju u samoj riječi, npr. *okòpati* > *okápati, omòtati* > *omátati, izòrati* > *izárati, òpjevati* > *opijévati, svijétlēći, slijédēći* (participi) > *svjètlēćī, sljèdēćī* (pridjevi)...

Sama unutarnja tvorba u našem je jeziku rijetka, a takve tvorenice ili zastarijevaju ili pripadaju neplodnim ili slabo plodnim tipovima (usp. npr. t. 1767).

Razliku *nȍkat (nȍkta)* : *nòkat (nòkata, -o)*: *nòkat »onaj koji je dugijeh nokata, tj. koji krade« (AR), »...teren se široko modelovan spuštao do potoka, što je onuda vijugao duboko zarezan u blato, kao da je netko u onu... ilovaču duboko zagnjurio... nokatim palcem i razderao zemlju«* (Krleža, 1955, 31), možemo protumačiti sufiksalnom tvorbom: *nȍkat, nȍkt-a* + *-at* > *nòktat* pa se razjednačivanjem na udaljenost izgubilo prvo t.

113 Nešto je češća unutrašnja tvorba koja nastaje promjenom naglaska i dužine:

pèčēnje	'radnja kojom se peče'
pečénje	'pečeno meso'
plȁmēn	'vatra'
plȁmen	'vatren'
krȁva	'odraslo žensko govedo'
kráva	hipokoristik od krȁva.

Katkada je tu posrijedi samo iskorištavanje naglasne dubletnosti za uklanjanje višeznačnosti. Ipak, tvorbenim bi se načinom mogla smatrati i promjena naglaska ili dužine jer su oni razlikovna sredstva, no taj problem treba posebno proučiti.

PREOBRAZBA

114 Unutrašnjoj tvorbi veoma je bliska *preobrazba* (mutacija, konverzija, transfiguracija). Preobrazba je postanak nove riječi prijelazom iz jedne vrste riječi u drugu bez posebnoga dodavanja tvorbenih elemenata. Osnova se ne mijenja ni glasovno ni naglasno, samo preuzima morfološke i sintaktičke osobine vrste kojoj je pripala, ali često ne preuzima ni morfološke osobine.

Tako je imenica *Hȑvātskā* postala od pridjeva izostavljanjem upravne riječi:

hȑvātskā zèmlja > *Hȑvātskā.*

Tako su nastali nazivi mnogih zemalja: *Ènglēskā, Fràncūskā, Njèmačkā, Slòvāčkā, Tȕrskā...*

Da su postale od pridjeva, pokazuju svojom sklonidbom jer im DL imaju nastavak *-ōj*: *Hȑvātskōj, Ènglēskōj, Fràncūskōj...*

Imenica *Nȍvī* kao naziv grada postala je od pridjeva *nȍv* u vezi *nȍvī grâd.* Kad je *grâd* izostavljeno, a pridjev preuzeo ulogu imena, pridjevno se značenje

izgubilo i *Nȍvī* je postao imenica, pa se može reći »preda mnom stari naš Novi« (F. Mažuranić, 1927, 118).

Pridjevni postanak vidljiv je u sklonidbi: *Nȍvī, Nȍvōga, Nȍvōmu...*

Od pridjeva *mlâd, mláda* postala je imenica *mlâda* 'mladenka, nevjesta'. Zbog postanka i sadašnjega značenja DL su *mlâdōj* i *mlâdi,* a zbog toga što je to sada imenica s posebnim značenjem, može se reći: *Nȁša mlâda níje bȁš mláda.*

Tako su preobrazbom postale i imenice: *pósīlnī, prȅsvijetlī, preùzvīšenī, velèčāsnī...*

Inače granica preobrazbe nije uvijek jasna.

U primjeru

Šantavci i ćopavci, ćoravci i krezubi, uzeti i hromi i ukleti vjeruju da će doći dan kad će proskakutati kao vjeverice...

M. Krleža, 1972, 662.

riječi *krezubi, uzeti, hromi, ukleti* možemo smatrati imenicama, to više što su ravnopravno navedene s pravim imenicama, *šantavci, ćopavci, ćoravci,* ali se može smatrati da su i pridjevi jer u rečenici mogu biti atributi neizrečenoj imenici *ljudi*: *i krezubi, uzeti i hromi i ukleti ljudi...* Kad ne bismo uzeli u obzir elipsu, tada bi poimeničavanje pridjeva bila veoma česta pojava jer sličnih primjera ima mnogo, npr.

Jer, na kraju, i razumni i divlji, proračunati i bezbrižni, požrtvovni i sebični, svjesni i nezreli – svi jednako završavaju.

A. Šoljan, 1968, 191.

115 Od imenice *Ȕčka* postao je pridjev *ȕčkī* (Učka ulica u Zagrebu), od *Àljāska > àljāskī.*

Prelazak preobrazbom u određenu vrstu riječi naziva se posebnim nazivima:

prelazak u imenice: *poimeničavanje* ili *supstantivizacija,*

prelazak u pridjeve: *popridjevljivanje* ili *adjektivizacija,*

prelazak u glagole: *poglagoljivanje* ili *verbalizacija.*

Ti posebni nazivi shvaćaju se često mnogo šire, obuhvaćaju obično sve načine tvorbe jedne vrste riječi od drugih vrsta.

U pojedinim lingvističkim radovima riječ načinjena od imenice naziva se denominal, od glagola – postverbal.

Preobrazba je u našem jeziku relativno rijetka pojava jer se nove riječi obično tvore tako da se prelazak iz jedne kategorije označi i kojim sufiksom.

Preobrazbom jedino češće nastaju pridjevi od glagolskih priloga: *pùtujūćē kàzalīšte, lètēćā tvȑđava, svjètlēćī mȅtak, bùdūćī, ìdūći, sljèdēćī sàstanak...*

Zbog toga što se pri tome mijenja naglasak ili dužina, preobrazba je povezana s unutarnjom tvorbom (v. t. 112. i 113).

Preobrazba se ne može smatrati pravom tvorbom jer riječ mijenja samo svoje gramatičko obilježje, a djelomično i svoje značenje, ali ne djelovanjem tvorbenoga elementa.

PRIJENOS ZNAČENJA

116 Novi pojmovi označuju se i tako da se značenje dosadašnje riječi proširi na nov pojam po nekoj sličnosti. Tako su svoja značenja proširile riječi: *ȕho, gláva, jèzik, gȑlo, kòljeno, kȍnj, bùbnjić, nâkovanj* i *strȅmēn* kad je nazvano: *uho u lonca, glava u čavla, šećera, jezik u cipele, grlo u električnoj svjetiljci, koljeno u osovine, konj kao športski rekvizit, čekić, nakovanj* i *stremen kao dijelovi uha.* Taj se način naziva prijenos značenja (preneseno značenje) i on ide u semantiku, a ne u tvorbu jer se njime ne povećava broj označilaca, nego samo broj značenja. Najviše što se može reći jest da taj način nazovemo »semantička tvorba«.

VIŠEČLANI NAZIVI

117 Nove pojmove često označujemo vezom dosadašnjih riječi, npr.:

pȑsnī kȍš	*kȉselō mlijéko*
cȓni sljȇz	*òsnōvnā škôla*
dìvljī kȅstēn	*hlâdnī rȁt*
plêsnā dvoràna	*Nȍvī Zágreb*

Ali ni taj način ne možemo ubrojiti u pravu tvorbu jer se ni njime ne povećava broj označilaca, nego samo broj značenja. Najviše što bismo mogli reći jest »sintaktičko-semantička tvorba«.

JEZIČNO STVARANJE

118 Kad tko izmisli novu riječ bez veze s dosadašnjim riječima i bez tvorbenih elemenata, tada je to jezično stvaranje koje ne ide u tvorbu, npr. riječ *zamzaga* u vicu:

Ivo: Što radiš, Pero?

Pero: Dosadno mi je pa hvatam zamzage.

Ivo: Zamzage? A što je to?

Pero: Ne znam. Nisam još nijednu uhvatio.

Takva je riječ netvorbena, a ako uđe u opću upotrebu, pripada velikoj, a raznovrsnoj skupini netvorbenih riječi. Zbog toga je i teško naći očite primjere običnih riječi. Nešto su drugo uzvici jer oni nastaju bez veze s dosadašnjim riječima, nastaju obično oponašanjem prirodnih zvukova, ali uzvici su u svemu pa i u tvorbi osebujne riječi, kao što je to već rečeno u uvodnom dijelu (t. 1.).

POTENCIJALNE RIJEČI

118a Ostvaraj riječi plodnih tipova može biti veoma velik, npr. imenica sufiksima *-ica, -ić, -ost, -telj* ili pridjeva sufiksima *-ov, -ev, -in, -ni, -ski*... pa teško da sve takve riječi mogu biti popisane, a mnoge i nisu, pogotovu što rječnici imaju različita ograničenja, što su mnoge upotrijebljene prigodno, te se ne može sa sigurnosti reći koje su riječi u jeziku već ostvarene, a koje nisu. Zbog toga se u jeziku i u tvorbi riječi uzimaju u obzir i potencijalne riječi.

Riječ koja nije ostvarena, ali bi se po tvorbenom obrascu lako i jednoznačno ostvarila naziva se potencijalna riječ, npr. potencijalne su riječi izvedenice sufiksom *-telj* od glagola *bistriti, blatiti, žmiriti, unositi* ili tvorenice sufiksom *-ica* za oznaku ženskih osoba od već ostvarenih imenica *strèpitelj, ugùšitelj, unàjmitelj* jer se dosad nisu za njih našle potvrde, a lako bi ih napravio svatko komu bi ustrebale i jedva da bi se primijetilo da su nove, odnosno imale bi jednaku vrijednost kao i druge takve riječi rijetke po upotrebi, a već ostvarene davno kao što su *podmititelj* (Belostenec), *istrebitelj, nuditelj, plašitelj* (Stulli), *jednačitelj* (Šulek), *hladitelj* (Draženović) ili nedavno kao što su *oživitelj* (T. Ujević), *otuđitelj* (M. Božić), *gazitelj* (I. Raos), *brusitelj* (Ladan), *dograditelj* (I. Supek)...

Može se uzeti kao da su se ostvarile one potencijalne riječi koje po tvorbenom sustavu služe kao osnovne riječi drugih koje su se već ostvarile. Tako ostvarene glagolske imenice *bačvarenje* (guranje bačve piva, Izbor, 7/1979, 132), *vrhunčenje* (sastajanje vrhovnih poglavara država, Vj. 28. 5. 1961. 4), *zlatarenje* (ispiranje zlata, Vus, 5. 7. 1961. 6) pretpostavlja postojanje glagola *bačvariti, vrhunčiti, zlatariti* iako dosad nisu zabilježeni, ali su po sustavu veoma vjerojatni. Tako se postupa u rječnicima, usp. npr. *ovčáriti* u RMS.

Potvrđeni glagol *odsumporavati* i glag. imenica *odsumporavanje* (Vj. 31. 1. 1988. 4) pretpostavljaju kao ostvaren glagol *odsumporiti.*

Glagolske imenice *otkiseljavanje* (Izbor, 11/1983, 52) i *otpepeljavanje* (Vj. 17. 7. 1982. 7d. 13) ne pretpostavljaju samo glagole *otkiseljavati, otpepeljavati* nego i glagole *otkiseliti* i *otpepeliti.*

Prihvaćanje potencijalnih riječi pojednostavnjuje tvorbene opise i leksikografske postupke, ali u tome valja dobro paziti na već ostvarene sustavne odnose.

INDIVIDUALNA TVORBA

119 Kad tko načini novu riječ na temelju dosadašnjih riječi, ali na način za koji u jeziku nije postojao tvorbeni uzorak, tada se ta tvorba naziva individualna tvorba. Ona je to i kad se načini više takvih tvorenica istoga tipa dok se tim načinom služi samo jedan čovjek.

Individualna tvorba može biti u skladu s općim tvorbenim sustavom, a može i ne biti. Tako je npr. S. Krešić stvorio pridjev *ȕrijēdak*: *Kosa mu blijeda i uri-*

jetka (1958, 291.), očito u značenju *ȍrijēdak.* Dosad u književnom jeziku prefiks *u-* nije upotrijebljen u tom značenju i po tome je to individualna tvorba, ali u skladu s općim tvorbenim sustavom jer je *u-* postojao kao prefiks, a prijedložni prefiksi imaju značenje deminutivnosti. Drugačije je s pridjevom *bezdlakav*: *Koža mu nekako mrtvačka i bezdlakava.* (Isto.) Novo je u toj tvorbi to što je uzet pridjev sa sufiksom koji znači prisutnost neke osobine (opskrbljenost), a prefiks koji znači odsutnost osobine. A pridjevi s prefiksom *bez-* tako se ne tvore, nego se uzima nulti sufiks *(bezdlak)* ili sufiks *-(a)n (bezdlačan).*

120 Ako je nova riječ načinjena po postojećem tvorbenom obrascu, tada u takvoj riječi nema ništa individualno iako je potvrđena samo jednim primjerom jednoga pisca jer bi tako rekli i drugi članovi jezične zajednice kad bi došli u istu govornu situaciju. Takvi su npr. pridjevi *škripùcav* i *zàletišnī* premda im potvrde nalazimo samo u Neisplakanima M. Božića: *Čuo je sad škripucavo pomicanje kazaljke* (130), *...pocikivanje na sanjkama, što su – jedva ušavši u zaletišnu luku – odmah vihorno strujile nizbrdicom* (82). To je sȁmo ostvaraj već danih jezičnih mogućnosti, kao što je objašnjeno u prethodnom poglavlju.

121 Važnost je individualne tvorbe u tome što ona proširuje tvorbene granice pa omogućuje da se tvore i one riječi koje su potrebne, a bez početka u individualnoj tvorbi ne bi bile tvorene. Zbog toga je potreban veoma velik oprez u normativnom ocjenjivanju individualne tvorbe. Zanimljiva je u tom pogledu sudbina *vele-* kao prvoga dijela složenica i tvorba pridjeva sufiksima *-ov, -ev, -in* od imenica koje znače pravnu osobu. U početku su takve pojave osuđivane (usp. Rožić, 1913, s. v. *veleizdaja,* Maretić, 1924, s. v. *vele,* Andrić, 1911, 47–49), a danas su to sustavna izrazna sredstva našega jezika.

TERMINOLOŠKA TVORBA

122 Individualnoj je tvorbi veoma bliska tvorba za terminološke potrebe pojedinih struka koja nije u skladu sa sustavom općega jezika, ali se zbog šire upotrebe ne može smatrati individualnom tvorbom. Tako npr. u kemijskom nazivlju sufiks *-ast* označuje spojeve s manjim stupnjem valentnosti:

arsenova kiselina (H_3AsO_4) *klorna kiselina* ($HClO_3$)
arsenasta kiselina (H_3AsO_3) *klorasta kiselina* ($HClO_2$)
sumporna kiselina (H_2SO_4)
sumporasta kiselina (H_2SO_3).

Ako se koja od tih riječi upotrijebi u općem književnom jeziku, dolazi u značenju koje proizlazi iz općejezičnoga sustava, npr. *sȕmporast* u značenju 'zelenožut': *Njegove oči otrovala neka sumporasta mutnoća.* (M. Božić, 1959, 100).

Kako su takve pojave općenitije nego individualna tvorba, a za književni jezik kao cjelinu važne, to više što nazivi svih struka veoma lagano prelaze iz uskostručne upotrebe i u širu i u opći književni jezik, o tim pojavama treba govoriti i u tvorbi, ali istaći da su ograničene na određenu struku.

7. Opće pojave u tvorbi

PLODNOST I NEPLODNOST

123 Ako se kojim tipom više ne tvore nove riječi, tada je on neplodan (jalov, neproduktivan), npr. više se ne tvore nove imenice sufiksima *-da (krîvda, prâvda), -en (pȑstēn), -er (plèter), -īc (kȍnjīc, vjȅtrīc),* pridjevi sufiksima *-it (pònosit, ùzorit), -ok (dùbok, vìsok), -onjav (suhònjav)...* i za te sufikse kažemo da su neplodni.

124 Za tip po kojem se tvore nove riječi kažemo da je plodan (produktivan). Postoje različiti stupnjevi plodnosti: jedan je tip slabo plodan, drugi je plodan, treći veoma plodan. Zapravo od potpune neplodnosti do vrlo velike plodnosti postoji pravi niz različitih stupnjeva i svaka je podjela uvjetna, ali je s praktičnoga gledišta veoma korisna jer pomaže da se tvorbene pojave bolje uoče i sustav potpunije prikaže.

125 Broj tvorbenih riječi određenoga tipa ne mora biti mjerilo plodnosti jer i brojna kategorija ne mora biti plodna ako se iz kojih razloga ne tvore ili ne mogu tvoriti nove riječi te kategorije (sociološki razlozi, iscrpenost kategorije), iako obično postoji podudarnost između velikoga broja tvorbenih riječi jedne kategorije i njezine velike plodnosti. Drugačije je s malim brojem. Takav tvorbeni način može biti neplodan ako se nove riječi njime više ne tvore, a može biti i plodan ako se na taj način tek počinju tvoriti nove riječi. S pravom se ističe da »sufiks nakon svojega nastanka može biti spojen s veoma malim brojem tvorbenih osnova, ali pri tome imati veliku sposobnost za tvorbu novih riječi. S druge strane sufiks može više i ne tvoriti novih riječi, ali se susreće u velikom broju tvorbenih riječi« (Revzina, 91).

126 U određivanju plodnosti postoje znatni teoretski problemi, ali ih je praktički veoma jednostavno riješiti. Promatra se koliko je izvedeno riječi jednoga tipa u određeno vrijeme, obično u posljednjih stotinu godina. Iz praktičnih razloga za hrvatski je književni jezik povoljno ako se kao granica uzme 1860. godina pa se promatra koliko je tvorenica jednoga načina ili tipa načinjeno prije te godine, a koliko poslije. Da je koja riječ izvedena prije 1860., dovoljan je podatak da je potvrđena u AR hrvatskom potvrdom ili s potvrdom prije 1860. godine.

Dakako da se za svaku pojedinu imenicu ne može s potpunom sigurnosti utvrditi kad je nastala, ali mnoge same po sebi nose jasan znak kad su nastale ili bar jasno označuju doba kad ih još nije bilo. Tako se npr. sa sigurnošću može reći da imenica *obzòrāš, dinamìtāš, dizèlāš, nogomètāš, košàrkāš, odbòjkāš, arènāš* nije bilo prije 1860. jer nije bilo ni osnovnih imenica (Obzor kao ime novinama pojavio se 1871, dinamit je izumljen 1867. itd.).

127 Ako poslije 1860. nije izvedena ni jedna riječ određenoga tipa, može se s punim pravom smatrati da taj tip nije više plodan. Teoretski je taj postupak obrazložen u posebnom radu (Babić, 1971b), a konkretno je proveden u ovom radu u prikazu imeničke tvorbe sufiksima na *-ač, -aš, -telj.* U većoj mjeri taj

postupak nije provođen jer traži veoma mnogo posla, a često bi posljedak bio gotovo onaj isti koji se može dati općom ocjenom.

Na eventualni prigovor da je to promatranje s dijakronijskoga gledišta može se reći da to i ne mora biti jer lingvističko vrijeme nije isto što i astronomsko vrijeme (usp. Katičić, 1965, posebno str. 37, Katičić, 1970), a drugo, koliko tu i jest posrijedi dijakronijsko promatranje, to nije miješanje sinkronije i dijakronije, nego svjesno uzimanje u pomoć dijakronije kad nam ona pomaže da neke probleme riješimo na jednostavniji način.

128 Kad je o pojedinim sufiksima riječ, važno je znati jesu li plodni ili nisu; ako su slabo plodni ili neplodni, koliko ima izvedenica njima izvedenih, a to ovaj rad pokazuje. Tako su se npr. veoma ekspresivne izvedenice *rùčērda* i *rùpčaga* ostvarile samo u te dvije riječi i drugih nema. Prema tome se može zaključiti da su sufiksi *-erda* i *-čaga* neplodni.

Tu se sad mogu postaviti dva pitanja, prvo, koliko je točno da ima samo toliko tvorenica koliko je uz pojedini sufiks navedeno, i drugo, koliko su takvi sufiksi neplodni. Isto vrijedi i za prefikse i ostale rijetke tipove.

129 Sufiksi s nekoliko tvorenica praktično su neplodni jer iako ne vrijedi pravilo: velik broj tvorenica jednoga tvorbenoga tipa = velika plodnost toga tipa, obratno pravilo vrijedi: malen broj tvorenica = malena plodnost. Kad je riječ o sufiksima koji su se ostvarili u nekoliko tvorenica, onda se može paušalno reći da su praktično neplodni, iako se među njima nalaze sufiksi koji to zaista jesu kao i oni koji tek počinju bivati plodni, a dosad su se ostvarili tek u nekoliko tvorenica.

130 S druge strane valja naglasiti da je plodnost veoma relativan pojam jer svaka tvorbena riječ u određenim prilikama može poslužiti kao uzor za tvorbu novih riječi i da prema tome jedan tip od neplodnoga može postati plodnim. Čak i karakterističan završetak neke riječi može postati sufiksom, pogotovu ako više istovrsnih riječi završava istim završetkom, pa kako ne bi mogao neplodan sufiks postati plodnim ako se javi potreba i prilika da to postane ili ako ga tvorbeno orijentiran pojedinac ili više njih učine plodnim.

Veoma je značajan u tom smislu podatak da su od šest imenica sa sufiksom *-enda* tri zabilježene u rječnicima: *gròfēnda* u RMH, RS (ista potvrda I. Velikanovića), *Josìpēnda* u AR (iz Like), *Sȑbēnda* u BI, a tri su od M. Peića: *cùrēnda* (Skitnje, 348), *doktòrēnda* (Crno zlato, 121), *gùzēnda* (isto, 223). Uz općeproširenu imenicu *sèlēndra* M. Krleža je upotrijebio (a vjerojatno i napravio) imenicu *cipelendra* (1956, 299).

131 Slična se pojava može pokazati i s nazivima mjeseci. Većina tvorbenih izvedena je sufiksom *-(a)nj* pa je on za njih karakterističan, ali kako svi mjeseci imaju svoje nazive i kako ih ne može biti više, moglo bi se sa sigurnosti tvrditi da je sufiks *-(a)nj* u toj kategoriji neplodan (iscrpenost kategorije). A ipak se dogodilo da su zbog te karakterističnosti njime načinjene dvije nove riječi sa značenjem mjeseca: *raspravanj* 'mjesec u kojem ima najviše rasprava' i *drpanj* 'mjesec u kojem se drpa'. Bez obzira na stilsku vrijednost i prigodnost tih

imenica[3], značajno je da se plodnost ostvarila i u kategoriji gdje ju zbog zatvorenosti te kategorije ne bismo očekivali.

132 Budući da se stalno javljaju novi pojmovi, da se u jeziku mogu označivati i izmišljeni, pojmovi kojih u stvarnosti još nema ili ih nikada i neće biti, a nekih i ne može biti, ali svi mogu biti predmet naših misli pa onda i našega jezika, svaki je tip, a pogotovu svaki sufiks potencijalno plodan. Ako na početak plodnosti pokazuje već građa, katkada se to u tekstu i kaže, npr. za sufikse *-čuga, -itis.*

SUSTAV U TVORBI

133 Sve jezične pojave téžē da stvore određen sustav jer on omogućava veću ekonomičnost i jednoznačnost poruke i osigurava njezin jasniji prijenos. Posebnu važnost sustav ima za književni jezik jer se on svjesno izgrađuje.

Zato je potrebno dobro poznavati književnojezične sustave da bi se u spornim slučajevima pojedina pojava mogla dobro ocijeniti. To vrijedi i za tvorbene sustave. Ovaj je rad opisni i nije svagdje dobro naglašen sam sustav, ali je opis ipak takav da se uz malo više truda sustav može odčitati.

Sustav se najlakše ustanovljuje ako je tvorbeni tip plodan i s velikim brojem ostvarenih jedinica. Npr. sufiks *-ica* dolazi na osnove imenica m. i ž. roda, ali s imenicama m. r. tvori imenice ž. r., a s imenicama ž. r. umanjenice. Dakako, ima rubnih pojava, ali one ne poništavaju sustav.

Ako pak tip ima malo pojava, onda je sustav teže ustanoviti. Tako se npr. imenica koja označuje prvo dijete, prvi roj, prvo djelo označuje imenicama *prvenac, prvijenac* i *prvjenac,* katkada i u istom tekstu,[4] a po tome bismo imali sufikse *-enac, -ijenac, -jenac.* Budući da je sličnih tvorba veoma malo, a i one se kolebaju, *našjenac, našijenac, našinac* i sl., teško je utvrditi sustavne odnose i tvorbi ne preostaje drugo nego da zabilježi te pojave. Drugo je normativna odluka koja želi jedan lik za jedan pojam. Za nju se možemo poslužiti i kriterijima koji nisu tvorbeni.

Utvrđivanje sustavnih odnosa prilično je zahtjevan posao i ovdje ne možemo ulaziti u sve teškoće u svezi s tim pitanjem, ali ćemo naznačiti ukratko nekoliko sustavnih odnosa u tvorbi odnosnih pridjeva:

– ako imenica označuje mjesto, pridjevi se tvore sufiksom *-ski*

– ako imenica označuje što neživo, pridjevi se tvore sufiksom *-ni*

– ako imenica označuje biljku, pridjevi se tvore sufiksom *-ov*

– ako imenica označuje životinju, pridjevi se tvore sufiksom *-ji.*

---

[3] Oba naziva upotrijebljena su prigodno u publicističkom stilu raspravanj u Vl. 11. 6. 1974, 4, a drpanj u Vj. 11. 8. 1981. 1.

[4] Npr. Gracijan Raspudić u prijevodu Novoga zavjeta, Zagreb–Mostar, 1987, na str. 486. ima i *prvenac* i *prvijenac.*

Međutim sustav se u potpunosti ne ostvaruje ni u jednoj kategoriji jer izrazitu težnju za usustavljivanjem ometaju različiti uzroci.

Na sustav djeluju povijesni i dijalekatni uzroci: mnoge naslijeđene riječi kao ostaci bivših tvorbenih sustava narušavaju sadašnji; iz dijalekata, pa i štokavskoga, u književni jezik prelaze mnoge riječi koje pripadaju posebnom dijalekatnom sustavu, zatim djeluje individualna tvorba, o kojoj je već bilo riječi, i neke pojave od kojih ćemo ovdje spomenuti općenitije.

Glasovne zapreke

134 Često na jedan sustav utječu i glasovni razlozi. Pojedini formanti kojima bi se po određenom sustavu tvorile potrebne tvorenice nailaze na glasovne zapreke jer bi tvorili nemoguće ili neuobičajene glasovne skupine pa se za pojedine tvorenice uzimaju drugi tvorbeni načini. Dakako sustav može biti određen i glasovnim razlozima, raspodjela pojedinoga načina može biti i glasovno uvjetovana, ali se katkada zbog toga sustav narušava. Kao primjer možemo navesti tvorbu pridjeva od imenica koje označuju životinje. U jeziku postoji izrazita težnja da se pridjevi od imenica za životinje tvore sufiksom *-jī*. Tako uglavnom i jest osim onih imenica gdje *-jī* nailazi na glasovnu zapreku. A glasovna zapreka nastaje:

– kad bi spajanjem osnove i sufiksa nastala nemoguća ili neuobičajena glasovna skupina, npr. s osnovama od imenica *djetao, djetl-a, pijetao, pijetl-a, orao, orl-a*;

– kad bi glasovne promjene previše udaljile alomorfe u osnovi i tvorenici, npr. izvedenice od osnova imenica *čvorak, čvork-a, ćuk, rod-a*;

– kad bi se izgubio karakterističan suglasnik osnove, npr. hipokoristično *k* ili *c* u *kóka, kúca*;

– kad bi se izgubio karakterističan dio sufiksa, npr. u izvedenicama od *zmȁj, kȕja, čȁplja, kȍnj, kúsonja.*

Zbog toga se od tih imenica izvode pridjevi sufiksima *-ov, -ev, -in, -skī, -ovskī, -ovljī, -ujskī...* Te bi pojave mogle tvoriti sustav glasovno uvjetovan, ali kako se od imenica za životinje pridjevi tvore različitim načinima, a uzroci nisu očiti, otvoren je put da se tima sufiksima tvore pridjevi od imenica za životinje i kad nema glasovne zapreke za *-jī*, pogotovu kad su drugi načini veoma plodni, kao što su *-ov, -ev, -in, -skī,* pa se uz *gòveđī, lȁbuđī, krȁvljī* javlja *lȁbudskī, lȁbūdov, krȁvin,* a *gòvedskī* je i prevladalo.

Budući da imenica za životinje od kojih su pridjevi tvoreni sufiksom *-ji* ima gotovo podjednako kao i onih koje imaju glasovne zapreke za *-ji* pa su pridjevi tvoreni drugim sufiksima, često veoma plodnim, kao što su *-ov, -ev, -in, -ski,* a plodni se sufiksi nameću već svojom plodnošću i brojnošću, to je sustav u tvorbi pridjeva od imenica za životinje zamagljen, ali je ipak vidljiv i u kolebanjima u toj tvorbi treba davati prednost sufiksu *-ji.*

Da se plodan sustav iz jedne kategorije nameće drugoj, pokazuju i pridjevi tvoreni od imenica za oznaku biljaka. Cjelokupnost tvorbe pokazuje da je

tu osnovni sufiks *-ov* bez obzira na rod i sklonidbeni tip, kao što jasno pokazuju pridjevi *jabukov, lipov, trešnjov,* ali kako sufiks *-ov* u sustavu sa sufiksima *-ev, -in* u tvorbi pridjeva od imenica koje označuju osobe ima drugačiju raspodjelu i ona je mnogo češća, to se nameće i tvorbi pridjeva od imenica za biljke pa se javljaju i pridjevi *jabukin, lipin, trešnjin, trešnjev.* Ipak i tu u kolebanju treba davati prednost sufiksu *-ov.*

135 Imenice na *-ija* u tvorbi pridjeva odbacuju taj završetak ako nema zapreke za *-skī,* npr. *àlbanskī* < Albanija, *slàvōnskī* < Slavonija, ali *àustrijskī* < Austrija, *bèlgijskī* < Belgija, *kalifòrnijskī* < Kalifornija. Kako to nije dovoljno uočljivo, katkad se upotrebljavaju pridjevi sa *-ij-* i od osnova bez glasovne zapreke za *-skī,* npr. *austràlījskī, etiòpījskī...* Dakako, i tu treba prednost davati sustavnijim likovima. To vrijedi i za druge slične pojave.

Neutralizacija

136 Neutralizacija je pojava kojom pojedinim promjenama, tvorbom ili sintaktičkim vezama različit sadržaj dobije isti izraz. Kao i u drugim područjima gramatike, neutralizacija se javlja i u tvorbi riječi.

Katkada se događa da se u jednom liku ostvare riječi dviju tvorbi, npr.

jàrčić < jȁrac i járak
tòpljēnje < tòpiti i tòpliti
rȅpast < rêp i rȅpa
iskùpljiv < ìskupiti i iskúpiti.

137 Neutralizacija se u hrvatskom jeziku ostvaruje kad su neutralizirane riječi rijetke po učestalosti ili se upotrebljavaju u veoma udaljenim kontekstima. Kad su obje česte ili bar jedna od njih, neutralizacija se izbjegava obično tako da se za jednu riječ upotrijebi drugi tvorbeni način, katkada i onda kad bi razlika u izrazu bila sačuvana naglaskom. Tako se mjesto sufiksa *-ni* od imenice *slȍg* upotrebljava sufiks *-ovni, slògōvnī,* da se izbjegne neutralizacija s određenim oblikom pridjeva *slȍžan*; mjesto sufiksa *-(a)n* u tvorbi pridjeva od imenice *mȁsa* upotrijebljen je *-ov(a)n, mȁsōvan,* da se izbjegne neutralizacija s oblicima pridjeva *mástan, másna.* Od *kȁsta* i *kàsa* sufiksom *-ni* dobili bi se istovjetni likovi s određenim oblikom pridjeva *kȁsan* pa je stoga od prve riječi izveden sufiksom *-inski, kȁstīnskī,* a od druge sufiksom *-eni, kàsenī* (iako bi se razlikovalo *kȁsnī* i **kàsnī*).

138 Neutralizacija bi nastala kad bi tvorbom postala riječ koja bi izrazom bila ista kao neka druga riječ koja u jeziku već postoji. Ako ta riječ ima veću učestalost, tada se nova riječ obično ne tvori ili se tvori na drugi način. Tako npr. od *grána* umanjenica nije *granica,* jer je taj označilac već zauzet označenikom ‘međa’, i zato se umanjenica od *grána* tvori sufiksom *-čica, grànčica.*

Imenice *raj, raj-a* i *raja, raj-e* imaju iste osnove pa bi u tvorbi pridjeva nastala neutralizacija i zato je od prve imenice pridjev tvoren sufiksom *-ski, rajski,* a od druge sufiksom *-inski, rajinski.*

Upotreba drugoga sufiksa radi izbjegavanja neutralizacije može se vidjeti kad je neko semantičko polje zauzeto. Kad se javila potreba da se u hrvatskome književnome jeziku označi pojam žene koja izrađuje predmete od slame, tada to nije bilo moguće izreći riječju *slamarica* jer je to bilo već zauzeto proširenim pojmom 'navlaka za spavanje ispunjena slamom' i zato je normalno da se javila riječ *slamarka (bunjevačke slamarke).* Da 'ženski mornar' ne može biti *mornarica,* jasno je i bez posebnoga tumačenja.

Dakako da se svaka neutralizacija ne može izbjeći, jer u jeziku ima veliko mnoštvo višeznačnih riječi, pa i onih nastalih tvorbom, kao što je npr. *dopisnica* 1. dopisna karta, 2. žena dopisnik. Za takve je riječi važno da se razlikuju u kontekstu.

Kao što primjeri pokazuju, neutralizacija ima znatan utjecaj na sustavnost tvorbe, i zato je važno da se u tvorbi i ona uzima u obzir, ali u konkretnim slučajevima valja uzeti u obzir učestalost i kontekst, a i razliku u naglasku.

Kontekstualna jednoznačnost

139 Često kontekst tako osigurava jednoznačnost da je značenje tvorbenoga formanta zapravo zalihosno. Zato katkada i nije važno koji se uzima. Posebno to vrijedi za pridjeve koji kao nesamostalne riječi svoje puno značenje dobivaju tek s imenicom uz koju stoje. Zato je za njih uz sufiks važna i veza s imenicom. Katkada je ta veza tako jednoznačna da pridjevni sufiks ima samo kategorijsko značenje, tj. označuje da je koja osnova u pridjevnoj, atributnoj funkciji. Tako se npr. upotrebljava *tȑbušat, tȑbušast čòvjek* jer oba pridjeva u toj vezi mogu značiti samo 'koji ima velik trbuh'. Isto bi bilo kad bismo rekli *tȑbušan, tȑbušav čovjek.*

Semantički prazna polja

140 Tvorbeni se načini mogu zamjenjivati, a time i narušavati sustav, na području semantički praznih ili slobodnih polja. Jedna osnova iskorištava sve tvorbene mogućnosti, druga nema semantičkih potreba za svima i tako su pojedini načini nepotrebni, premda bi se tvorenice lako napravile, npr. *šùpljikav* znači 'sa šupljikama', a *šùpljikast* nema što značiti (što bi bilo 'slično šupljici'?) pa se može reći *šupljikast kruh, šupljikasta spužva,* a da to opet znači 'sa šupljikama'. Ili pridjev *kȅstenast* znači 'sličan kestenu' (po boji i obliku), a *kȅstenav* bi značio 's kestenima', ali je rijetka životna situacija u kojoj bi se taj pridjev upotrijebio. Zato on može doći i dolazi mjesto *kestenast.*

Kad ne postoje posebni razlozi, prednost treba imati tvorenica koja se bolje uklapa u jezični sustav.

OSJEĆAJNE VRIJEDNOSTI U TVORBI

141 Osnovna podjela na spoznajno (logičko) i osjećajno (afektivno, emotivno) značenje ima veoma važnu ulogu i u sustavu tvorbe riječi. Jedne tvorenice

osjećajnu vrijednost dobivaju u kontekstu, a druge u samoj tvorbi. Tako su osjećajno obilježene sve tvorenice izvedene sufiksom *-onja* koje znače osobu *(glavonja),* sve izvedenice sa *-ancija, -tor* od naših osnova. Često stilska vrijednost tvorenica zavisi od toga da li je osnova ili sufiks domaćega ili stranoga podrijetla, kao što se pokazuje u mješovitim tvorenicama (t. 144 – 155) pa se u tvorbi riječi mora uzeti u obzir i podrijetlo tvorbenih jedinica. To tvorbenoj teoriji zadaje određene teškoće, ali stilske vrijednosti i tvorbeni sustavi pokazuju da se bez toga tvorba ne može dobro opisati.

Često se osjećajno značenje dobiva narušavanjem sustavne tvorbe.

USPOREDNE TVORENICE

142 Tvorenice izvedene od iste osnove različitim sufiksima nazivaju se usporedne tvorenice, npr. *banov, banski.* Obično usporedne tvorenice imaju različita značenja, ali katkada mogu imati i isto i tada se mogu zvati dubletnim tvorenicama ili dubletama.

SEKUNDARNA MUTACIJA

143 U tvorbi se pridjeva često događa da se odnosni pridjev izveden od jedne imenice odnosi i na drugu imenicu od iste osnove, npr. *filòzofskī*: *filòzof, filozòfija.* Ta se pojava naziva sekundarna mutacija. Ona se javlja kad su dvije imenice u uskoj vezi, obično kao naziv mjesta i etnik toga mjesta, struka (znanost) i čovjek koji se tom strukom bavi. Isticanje da postoji i mogućnost razlikovanja: *filòzofskī*: *filòzof, filozòfijskī*: *filozòfija, bròdskī*: *Brôd, brȍđānskī*: *Brȍđanin* ostvaruje se samo iznimno, jer je u praksi često teško razlikovati takva dva pridjeva, tako je npr. *Filozofijski rječnik,* Zagreb, 1965, dodatni svezak *Filozofske hrestomatije,* ali je još značajnije da se od više tisuća takvih pridjeva drugi pridjev i nije ostvario, a od mnogih se i ne može ostvariti.

MJEŠOVITE TVORENICE

144 Mješovite su tvorenice riječi tvorene od sastavnica koje pripadaju raznim jezicima. Promatrane s gledišta našega jezika to su riječi tvorene od domaćih i stranih sastavnica. Nazivaju se još *hibridi, hibridne* ili *bastardne riječi.*

Mješovite tvorenice ne zadaju većih teškoća tvorbi riječi, već književnojezičnoj normi jer se katkada ne prihvaćaju u književni jezik samo zbog svoga mješovita sastava, a taj kriterij sam po sebi nije dovoljan: one su jezična stvarnost u velikom broju. Da bismo za svoje normativne sudove dobili čvršća uporišta, potrebno je mješovite tvorenice razmotriti u cjelini.

145 Mješovite tvorenice mogu imati različite stilske vrijednosti. Ako su izrazito stilski obilježene, tada teškoća u ocjeni nema ili ih bar ne bi smjelo biti. Tako u rečenici: *Tamo je uvijek veselje, rusvaj, uživancija* (J. Kosor, RMS) imenica *uživancija* izrazito je stilski obilježena. Osim spoznajnoga značenja

'uživanje' ima i humoristički prizvuk veseljačkog, bašmebrigaškog života. Ona prema tome pripada hrvatskom rječničkom blagu kao stilski obilježena riječ prema stilski neutralnoj *uživanje,* a možemo joj prigovoriti samo kad nije upotrijebljena u skladu sa svojom stilskom vrijednošću.

Teže je dati dobru ocjenu ako mješovita tvorenica nije izrazito stilski obilježena. Tada je potrebno ispitati može li se to reći domaćom riječju ili ne može.

146 Ako se mjesto mješovite tvorenice ne može upotrijebiti domaća riječ, tada možemo promatrati je li u skladu s tvorbenim sustavom i je li nam potrebna ili nije, a ne odbacivati je samo zato što je mješovita.

Ni na jedno od tih pitanja odgovor nije lagan. Tvorbeni sustav nije jednom zauvijek zadan, nego se proširuje pa novu pojavu treba svestrano prosuditi prije nego je osudimo. Proširenje tvorbenoga sustava veoma je značajna jezična pojava i zato u procjeni važnosti, pogodnosti, lingvističke opravdanosti proširenja treba biti posebno oprezan. Inače se može dogoditi da u ocjeni pogriješimo.

Ni na pitanje je li nam mješovita tvorenica potrebna odgovor nije jednostavan jer se sve može reći opisno, samo je pitanje koliko je opisno izražavanje funkcionalno. Mjesto tvorenice *ourizírati* može se reći *stvarati, osnovati OUR,* pa se ta dva izraza mogu ocjenjivati s gledišta njihove funkcionalnosti, a ne može se *ourizirati* osuđivati samo zato što je mješovita tvorenica.

147 U jeziku postoje i takve mješovite tvorenice koje čine prijelaz od stilski obilježenih do stilski neobilježenih. To zavisi od jezičnoga razvoja (gubljenje obilježenosti), starosti preuzetoga sufiksa, plodnosti, potrebe za određenim tipom tvorbe, jezičnoga stila i sl.

Nakon tih općenitih razmatranja evo prikaza pojedinih tipova.

Ako domaće sastavnice označimo malim slovima: o – osnova, s – sufiks, p – prefiks, a strane velikima (O, S, P), onda osnovne mogućnosti možemo pregledno prikazati ovako:

	1.	2.	3.	4.
u sufiksalnoj tvorbi:	*os*	*OS*	*oS*	*Os*
u prefiksalnoj tvorbi:	*po*	*PO*	*pO*	*Po*
u složenoj tvorbi:	*oo*	*OO*	*oO*	*Oo.*

148 U 1. tip idu naše tvorenice bez stranih sastavnica: *uči-telj, pjev-ač, ranjen-ik, nad-vojvoda, pro-govoriti, s-pjevati, sunc-o-kret, nog-o-met, gol-o--glav...* i one po tome pripadaju normalnoj tvorbi. Ovdje možemo jedino dodati da one imaju prednost pred svakom mješovitom tvorenicom ako obje imaju isto spoznajno i osjećajno značenje.

149 U 2. tip idu riječi tvorene samo od stranih sastavnica: *despot-izam, novel-ist, okup-ator, a-simetrija, kontra-revolucija, auto-sugestija, hidro-terapija, vice-admiral, de-mobilizirati, re-organizirati...*[5] Većinom su to riječi pre-

[5] Ne treba postavljati pitanje jesu li takve strane riječi mješovite tvorenice po svojoj etimologiji, kao *viceadmiral* (lat.-arapski), *automobil* (grč.-lat.), *birokracija* (franc.-grč.) i sl. Mi ih primamo kao strane riječi i za većinu bez posebnih etimoloških istraživanja i ne znamo da su mješovite tvorenice.

uzete kao cjelina iz stranih jezika, a tvorenice su u našem jeziku samo onda kad se mogu tvorbeno rastavljati na sastavne dijelove kao i naše riječi. Naime tu bismo morali spomenuti jedno ograničenje da se ne bi činilo kako su sve tvorenice toga tipa prihvatljive za naš jezik bez ikakva ograničenja. Tu se može postaviti ovo općenito pravilo: kad je opravdano, iz stranoga se jezika preuzima samo osnovna riječ, a potrebne se tvorenice od nje tvore prvenstveno našim sastavnicama. Time dobivamo mješovite tvorenice 3. i 4. tipa.

150 Tvorba našim sufiksima od stranih osnova (tip *Os*) veoma je česta i normalna, a tako dobivene riječi tvorbeno su stilski neutralne po sustavu: *armir-ač, betonir-ac, normir-ac, kart-aš, parkira-lište, Aristotel-ov, Austral-ac, Somal-ac, Etiop-ljanin...*

Tu postoji određeno ograničenje. One riječi koje su usvojene sa stranim sufiksima ne bi trebalo pod svaku cijenu izvoditi našim sufiksima, npr. *automobilist, biciklist, kapitalist...*

Dakako, između tih dvaju gledišta ima određenih teškoća koje još nisu dovoljno proučene. Poznat je pokušaj s kraja 19. stoljeća da se glagolski završetak *-irati* zbog stranog podrijetla zamijeni našim *-ovati*. Da taj pokušaj nije uspio, danas nam je jasno, a uočio je to već u ono doba T. Maretić jer je u obranu završetka *-irati* rekao: »kad je glagol tuđ, ne treba da nam smeta ni tuđ nastavak.« (1924, 194, slično 1931, 347).

151 Ako je osnova domaća, a sufiks strani (tip *oS*), onda u pravilu dobivamo stilski obilježenu riječ. Većinom su to podsmješljive riječi (humorizmi) koje se upotrebljavaju u humorističkom stilu ili zbog humorističkog, podsmješljivog, porugljivog učinka u drugim stilovima.

No prije nego počnemo navoditi primjere, valja reći da postoje različite vrste stilskih vrijednosti pa prema tome i stilske obilježenosti.

Jedne riječi označuju negativnu, društveno nepoželjnu osobinu pa tu negativnu vrijednost ima i riječ kojom se ta osobina obilježava. Tako riječ *uzùrpātor* označuje osobu koja nezakonito poseže za tuđim pravima i ona je stilski obilježena samo svojim značenjem, a nije svojom tvorbom, kao što je riječ *šètātor,* upotrijebljena 16. 5. 1964. na 12. str. Vl. u humorističkom stilu mjesto stilski neutralne *šètāč*. Dakako, neke tvorenice mogu imati spoj ovih dvaju svojstava, npr. riječi *bljèzgātor, dȑmātor, gnjàvātor...*

Time se pokazuje bit problema. Takvih stilski obilježenih tvorenica ima više, npr. izvedenih sufiksima *-ancija, -ant, -aža, -džija, -itis, -irati.*

152 Dakako mogu postojati i sufiksalne mješovite tvorenice koje nisu stilski obilježene ili tvore prijelaz od jednih k drugima.

Izvedenice sa sufiksom *-ar* tvorbeno su neutralne, premda je on stranoga podrijetla. Po P. Skoku (ER s. v. *-ar*) proširio se u sve slavenske jezike sa širenjem kršćanstva i danas je u našem jeziku toliko proširen da ga i ne osjećamo kao strani sufiks, a prema tome ni tvorenice s njime kao mješovite.

Sufiks *-ana* turskoga je podrijetla i k nama je došao s turskim riječima kao što su *hapsana, barutana, krečana...* Kako su takve riječi značile zatvoren pro-

stor, zgrade, značenje koje je u našem tvorbenom sustavu rijetko, a potrebno, proširio se i na naše osnove: *crepàna, kisikàna, ledàna, oružàna, staklàna, toplàna...* Lingvisti znajući da je stranog podrijetla, dugo su zazirali od takvih izvedenica (Rožić, 1913, s. v. *-ana,* Markov, 1957, 153. i 156), ali ga danas smatramo usvojenim i izvedenice s njime od naših osnova stilski neutralnim. Ipak još nije dovoljno plodan jer se zbog stranog podrijetla osjeća neko ograničenje u tvorbi novih izvedenica.

Naš prefiks dolazi normalno na strane osnove (tip *pO*) i složenice tako postale stilski su neobilježene: *nat-komisija, nad-realizam, po-sezona, pod-sekcija, protu-akcija, protu-kandidat, protu-papa, protu-reformacija, ne-moral, ne-korektan, ne-obligatan, ne-oportun, pre-okupirati, pro-studirati, za-barikadirati se...*

Tu postoji ograničenje kao i za stranu osnovu i naš sufiks: ako je neka složenica preuzeta i usvojena sa stranim prefiksom i stranom osnovom, tada se normalno prefiks ne zamjenjuje: *anti-fašist, a-teist, de-blokirati, de-mobilizirati...*

153 Strani prefiksi često dolaze na naše osnove (tip *Po*) i riječi tako dobivene većinom nisu stilski obilježene, odnosno nisu izrazito stilski obilježene, iako ima i takvih. Da nisu automatski stilski obilježene, dokaz je što ima velik broj takvih stilski neobilježenih složenica u raznim stilovima književnoga jezika, što se lako tvore nove i što se lako šire. Mnogo takvih primjera nalazi se u prefiksalnoj tvorbi imenica i pridjeva.

Samo su katkada takve složenice izrazito stilski obilježene. To se događa kad negativno značenje osnove pojačava strani prefiks: *arciglupan, arcikurvetina, arcikučka, arcilupeški* (sve iz djelâ I. Raosa), pa onda i *arciučiteljica.*

»Pošto saslušaju moje jade, ove se školjarske svetice – što bi svim nevjestama arciučiteljice mogle biti – na tuđu opačinu žešće okome nego Isus na trgovce u hramu...« (Raos, 1971, 192.)

O tipu *Po* mogli bismo opširno raspravljati, a teško da bismo mogli doći do prihvatljiva rješenja za svaki tip i za svaki primjer u pojedinom tipu. Možemo samo ponoviti opće pravilo koje vrijedi za sve mješovite tvorenice: ako se mješovita tvorenica upotrebljava u stilski neutralnu značenju, a isti se pojam može izreći našom riječi, naša riječ treba imati prednost.

154 Ako se složenica sastoji od dviju osnova punoznačnih riječi, jedne domaće i jedne strane (tipovi *oO* i *Oo*), može se reći da nema bitnih razlika koja je prva samo ako su takve složenice tvorene po obrascima po kojima se tvore i naše složenice i ako se strana riječ samostalno upotrebljava. Tada su to normalne tvorenice i one ne zadaju posebnih normativnih pitanja. Takve su npr. složenice: *čajòpija, minobàcāč, minolòvac, minopolàgāč, nȁftovōd, štrajkolómac, nazovihèrōj, polufinále, poluinteligèncija, pȍlutōn...*

Drugačije je ako se strana riječ ne upotrebljava samostalno, nego dolazi samo kao vezana osnova.

Ako takva osnova dolazi u prvom dijelu složenice, tada je vrijednost tvorenice jednaka kao i prethodnih, odnosno jednaka kao i u prefiksalnoj tvorbi. Takve su složenice npr. *mȉkrorād, mȉkrovāl.* One su stilski neutralne.

Poseban problem zadaju samo neke složenice sa stranom osnovom u drugom dijelu bez sufiksa. To su složenice s našom osnovom i sa stranim sufiksom *-bus, -drom, -plan* i *-teka.*

Sa *-bus, -drom* i *-plan* potvrđena je po jedna riječ: *knjigobus, pasodrom, jedroplan.* One u lingvističkoj literaturi nisu zabilježene pa ni ocijenjene.

Knjigobus je 'autobus za knjige' (autobus-knjižara ili autobus-knjižnica). Riječ je vjerojatno poluprevedenica prvoga dijela tuđice *bibliobus.* Riječ je *knjigobus* prihvatljiva za književni jezik jer je to normalno proširenje tvorenica sa *-bus*: *autobus, aerobus, hidrobus, omnibus, trolejbus...*

Riječ *pasodrom* prigodna je tvorenica, upotrijebljena je u časopisu Studio 1. 3. 1975. na 87. strani. Vjerojatno je to poluprevedenica grčke riječi *kinodrom.* Nesumnjivo da je *pasodrom* pogodnija za upotrebu od riječi *kinodrom* zbog homonimije s *kino- 'kinematograf'.* Kako kod nas nema pasodroma, to nije česta riječ pa je bolje upotrebljavati *pasje trkalište.*

Riječ *jedroplan* naziv je za zračnu letjelicu kojoj je osnovni i glavni dio jedro. Ako nije poluprevedenica, napravljena je prema *aeroplan, hidroplan.* Ne bismo je mogli nazvati jedrilicom jer riječ jedrilica ima već dva značenja (vrsta letjelice i vrsta plovila), ali se taj pojam može izreći našom složenicom: *jedroplov,* kao *zrakoplov.*

155 Uz više riječi s *-teka* u drugome dijelu: *videoteka, vinoteka, datoteka, diskoteka, filmoteka, fonoteka,* s našom osnovom i *-teka* zabilježene su tri riječi: *vrpcoteka, smjehoteka* i *igroteka.*

Riječ *vrpcoteka* prva je u ovom tipu i prihvatljiva je za književni jezik kao stilski neutralna riječ. Ispisana je iz Vl. 1960: *U jednokatnim prizemnim zgradama nalazit će se muzička redakcija, vrpcoteka za čuvanje magnetofonskih snimaka.* Unesena je u RMS s oznakom *neol*(ogizam) bez ikakva sinonima.

Smjehoteka je upotrijebljena prigodno u humorističkoj emisiji »Za vašu smjehoteku« (Radio Zagreb 17. 10. 1976. u 20 sati). U tom je kontekstu ta tvorenica dobro upotrijebljena. A potvrđena je i riječ *vicoteka* (Studio, 4. 2. 1978, 81). Riječ je o pravoj spremnici viceva: jedan je knjigovođa skupio 400000 viceva i karikatura, urudžbirao ih i smjestio u fascikle s temama i podtemama. Zaista prava vicoteka. Za običnu upotrebu dovoljan je izraz *zbirka (viceva),* kao što npr. često piše u Areni »Iz zbirke Damira Mejovšeka«.

Kad se 1976. pojavila riječ *igroteka,* dobila je proturječne ocjene. Kad ne znamo bolje riječi, dobra je i *igroteka* jer se ne protivi tvorbenom sustavu. Osnove se u tvorbi često krate, posrijedi je *-teka* 'spremnica', *igroteka* je potrebna riječ, stručni je naziv, pa je ne bismo trebali odbacivati samo zato što je mješovita tvorenica.

Vinoteka je preuzeta strana riječ s težnjom da znači prodavaonica kvalitetnih i probranih vina, ali zbog općeusvojene riječi vino, može se reći i da je naša tvorenica. Ne bi bilo dobro da neopravdano potiskuje naše riječi: *vinarija, vinotočje, vinarnica.*

To je bilo potrebno reći o mješovitim tvorenicama kao podlogu za sigurnije normativne ocjene.

PREVEDENICE I TVORBA RIJEČI

156 Prevedenice su riječi koje su načinjene po uzoru na strane riječi tako da je preuzeto strano značenje, a strane su jedinice zamijenjene domaćima, npr. *pȍlusvijēt* od fr. *demi-monde.*

Prevedenice ulaze u već postojeće tipove ili u jezik unose nov tip pa su tvorbeni problem samo ove druge. Kako novi tipovi nastaju u jeziku i bez stranoga uzora, to tvorbena inovacija nastala prevedenicom ide u red tvorbenih inovacija uopće. Treba je ocijeniti kao i svaki novi tip, i to prvenstveno s normativnoga gledišta. Iako su dakle prevedenice dio tvorbe, ipak nisu toliko tvorbeni, koliko su normativni problem. Stoga se u ovom radu ne možemo upuštati u sve implikacije u kojima prevedenice zadiru u tvorbu riječi jer je to pitanje jednim dijelom i dijakronijske tvorbe i normativnih kriterija. U cjelini je predmet posebnih proučavanja kao što pokazuju radovi R. Zetta, M. Rammelmeyera i drugih, navedenih u literaturi u Rammelmeyerovu djelu, i opsežne ocjene Rammelmeyerova rada (usp. Babić, 1980c i 1984). Ova tvorba riječi sa svojim sustavnim prikazom bit će dobra podloga i za takva proučavanja.

III. TVORBA IMENICA

1. Sufiksalne tvorbe
(sufiksalna, složeno-sufiksalna, prefiksalno-sufiksalna)

157 Da bi se dobio pregled tvorbe u kojoj sudjeluju sufiksi, a to je sufiksalna, složeno-sufiksalna i prefiksalno-sufiksalna tvorba, svi su sufiksi dani u jednom pregledu (2), a zatim su sve sufiksalne tvorbe obrađene u tri skupine prema karakteristikama sufiksâ koji u njima sudjeluju:

3. Sufiksi koji završavaju istim glasovnim sastavom
4. Pojedinačni sufiksi
   A. Značajniji pojedinačni sufiksi
   B. Ostali pojedinačni sufiksi.

158 U 3. odjeljku obrađene su tvorenice kojima sufiksi završavaju karakterističnim glasovnim sastavom. Podijeljeni su u 27 skupina, a svaka skupina obuhvaća više sufiksâ koji završavaju istim glasovnim sastavom. Većinom su to podrijetlom srodni sufiksi, ali to nije bilo bitno za razvrstavanje jer je ovaj rad sinkronijski pa se u podrijetlo sufiksâ ne ulazi, a značenja su tvorenica različita i kad su tvorene istim sufiksom, pa kako ne bi bila kad su tvorene različitima. Zbog toga je ova skupina određena po formalnom kriteriju jer to omogućava cjelovit i pregledan prikaz. Ipak i tako određeni sufiksi često tvore određeni sustav. Što to sve praktički znači, vidi se iz prikaza pojedine skupine.

159 U 4. odjeljku obrađene su tvorenice tvorene pojedinačnim sufiksima koji se ne uklapaju u prvu skupinu ili ih s kojih razloga nije prikladno ubrojiti.

U odjeljak 4.A. izdvojeni su značajniji pojedinačni sufiksi ili zato što su plodni ili što je njima izveden veći broj imenica ili što su za tvorbu po čemu karakteristični.

U odjeljku 4.B. nalaze se ostali pojedinačni sufiksi. To je više različitih sufikasa, što imaju malen broj izvedenica, mnogi samo jednu ili nekoliko, ili su veoma slabo plodni ili za tvorbu nemaju većega značenja, često su to sufiksi stranoga podrijetla koji tvorbi pripadaju više formalno nego stvarno.

Tako je npr. sufiks *-eut* u *farmacèut* dobiven po čisto formalnom kriteriju jer se može reći, i kaže se, da je *farmacèut* 'stručnjak u farmaciji', a po tome onda izlazi da je *farmac-* skraćena osnova od *fàrmācija* (jer se osnove često krate za *-ij-*), a *-eut* sufiks. Za tvorbu u suvremenome hrvatskome književnome jeziku sufiks *-eut* ima samo teoretsko značenje, no kako je kriterij po kojem je on dobiven valjan, valja ga staviti u popis, kao i sve druge rezultate koji su dobiveni po tom kriteriju.

160 Iako je kriterij za podjelu u te tri skupine jasan, ipak je dobrim dijelom formalan, a u podjeli na posljednje dvije skupine i nije potpuno čvrst, ali to ne stvara nikakvih većih problema jer je cilj cijeloga rada da se tvorba riječi sustavno prouči i prikaže. Kako se to zbog opsežnoga područja mora dijeliti na mnoge dijelove, u ovom je radu učinjeno tako da ne izostane ništa što se u građi našlo i da se na kraju dobije cjelovit i pregledan prikaz tvorbe imenica u suvremenome hrvatskom književnom jeziku. To se ovim postupkom postiže u potpunosti.

Što je rečeno za 4.B. skupinu, vrijedi uglavnom i za sufikse navedene pod naslovima *Ostali sufiksi na...* kod sufiksâ koji završavaju određenim glasovnim sastavom. Većina je njih obrađena veoma škrto. Nešto su opširnije obrađeni samo oni koji su se ostvarili u više tvorenica, a ostali, pogotovu oni koji su se ostvarili tek u nekoliko tvorenica, uglavnom od jedne do tri-četiri, potvrđeni su samo potvrdama u kojima su se ostvarili bez posebnih tumačenja. Veća bi tumačenja znatno proširila ovaj rad, a često nisu potrebna jer obično primjeri dovoljno govore sami o sebi. A ovaj rad ionako nije mogao reći sve što bi o tvorbi trebalo reći, nego je podloga za daljnja, posebna proučavanja.

161 Da bi se dobio pregled svih sufiksa koji sudjeluju u tvorbi imenica, ovdje su dani u jedinstvenom popisu, ali zbog boljega snalaženja tiskani su različitim tipom slova:

poludebelo su tiskani sufiksi koji završavaju istim glasovnim sastavom i obrađeni su u pojedinim skupinama,

koso su tiskani značajniji pojedinačni sufiksi (skupina 4.A.),

običnim slovima tiskani su ostali pojedinačni sufiksi (skupina 4.B.).

Od svih sufiksa plodnih je 91.

2. Popis imeničkih sufiksa

162

-a	**-ilica**	**-urnica**	**-ovica**	-urenda	-jeha	**-encija**	**-ilija**
-a$_2$	**-olica**	**-ušnica**	-ovca	-erda	-juha	**-čija**	**-ajlija**
-ba	**-uljica**	**-ovnica**	**-ača**	-urda	*-ja*	**-adija**	**-olija**
-idba	**-nica**	**-njica**	**-jača**	-jurda	-aja	**-urdija**	**-jurlija**
-oba	**-anica**	**-arica**	**-uljača**	-aga	-jaja	**-udija**	**-anija**
-ca	**-enica**	**-urica**	**-njača**	-čaga	**-ija**	**-džija**	**-arija**
-ica	**-alnica**	**-ašica**	-aća	-jaga	**-ija**$_2$	**-adžija**	**-erija**
-čica	**-ilnica**	**-ušica**	*-oća*	-ljaga	**-cija**	**-edžija**	**-merija**
-ajica	**-onica**	**-jetica**	-da	-uljaga	**-acija**	**-agija**	**-orija**
-lica	**-aonica**	**-otica**	**-ada**	-uga	**-ijacija**	**-lija**	**-urija**
-alica	**-ionica**	**-vica**	**-ijada**	-čuga	**-icija**	**-alija**$_1$	**-jurija**
-elica	**-arnica**	**-avica**	-enda	-juga	**-ancija**	**-alija**$_2$	**-sija**

-esija
-osija
-oja
-ka
-aka
-ačka
-ika
-jika
-ljika
-atika
-etika
-ojka
-alka
-aljka
-iljka
-anka
-čanka
-janka
-štanka
-enka
-inka
-alinka
-arka
-jarka
-eska
-uška
-juška
-itka
-uka
-avka
-ovka
-la
-lja
-alja
-elja
-kelja
-ilja
-ulja
-ima
-na
-ana
-ijana
-ična
-ina
-ina$_2$

-bina
-čina
-ačina
-jačina
-ičina
-šćina
-alina
-olina
-nina
-arina
-erina
-urina
-čurina
-jurina
-esina
-usina
-ešina
-ješina
-ušina
-etina
-ičetina
-otina
-jotina
-ština
-inština
-uština
-ovština
-utina
-vina
-avina
-javina
-ljavina
-jevina
-ovina
-ajna
-ona
-arna
-nja
-anja
-inja
-kinja
-otinja
-onja
-ara
-jara

-eskara
-uskara
-enjara
-onjara
-dra
-endra
-ijera
-ira
-ura
-dura
-jura
-tura
-atura
-ijatura
-esa
-isa
-ša
-eša
-iša
-uša
-euša
-kuša
-ta
-eta
-ota
-ista
-osta
-va
-ava
-java
-njava
-itva
-drva
-eza
-iza
-oza
-aža
-uža
-(a)c
-ič(a)c
-j(a)c
-aj(a)c
-ej(a)c
-oj(a)c
-l(a)c

-al(a)c
-el(a)c
-il(a)c
-elj(a)c
-an(a)c
-čan(a)c
-jan(a)c
-šćan(a)c
-išćan(a)c
-ijan(a)c
-ljan(a)c
-itan(a)c
-en(a)c
-ijen(a)c
-in(a)c
-vin(a)c
-on(a)c
-un(a)c
-anj(a)c
-ar(a)c
-jar(a)c
-er(a)c
-or(a)c
-uš(a)c
-ev(a)c
-ov(a)c
-kov(a)c
-ikov(a)c
-ac
-ic
-ač
-ač$_2$
-jač
-ljač
-ič
-oč
-ać
-bać
-dać
-ić
-čić
-ičić
-ušić
-utić
-jević

-ović
-ad
-jad
-and
-id
-e$_1$
-e$_2$
-ce
-ice
-ance
-ence
-ašce
-ešce
-če
-anče
-enče
-inče
-će
-ašće
-je
-le$_1$
-le$_2$
-evlje
-ovlje
-nje
-enje
-jenje
-inje
-linje
-ište
-lište
-elište
-ilište
-ovište
-ljag
-ing
-uh
-juh
-aj
-jaj
-ljaj
-ij
-arij
-orij
-(a)k

-ač(a)k
-eč(a)k
-ič(a)k
-ad(a)k
-j(a)k
-elj(a)k
-ulj(a)k
-julj(a)k
-anj(a)k
-enj(a)k
-ar(a)k
-er(a)k
-ur(a)k
-čur(a)k
-eš(a)k
-uš(a)k
-at(a)k
-et(a)k
-it(a)k
-ot(a)k
-ut(a)k
-āk
-čāk
-šćāk
-išćāk
-jāk
-ljāk
-njāk
-injāk
-štāk
-ik
-īk
-aik
-čik
-ščik
-nīk
-anīk
-janīk
-enīk
-benīk
-īlnīk
-onīk
-arnīk
-išnīk
-avnīk

-ovnīk
-atik
-etik
-ok
-luk
-al
-(a)lj
-alj
-elj$_1$
-elj$_2$
-telj
-atelj
-itelj
-ilj
-ulj
-iz(a)m
-ioniz(a)m
-im
-an
-ijan
-kan
-išan
-utan
-az(a)n
-en$_1$
-en$_2$
-īn
-in
-elin
-anin
-čanin
-ičanin
-ančanin
-čančanin
-jančanin
-ovljančanin
-inčanin
-arčanin
-jarčanin
-evčanin
-ovčanin
-ćanin
-ićanin
-šćanin
-janin

-ijanin
-ljanin
-eljanin
-evljanin
-ovljanin
-anjanin
-janjanin
-aranin
-jaranin
-oranin
-ašanin
-štanin
-vanin
-ežanin
-arin
-ašin
-etin
-on
-un
-(a)nj
-o$_1$
-o$_2$
-co
-jo
-ojo
-ko
-ajko
-lo
-alo
-ilo
-ovilo
-mo
-no
-ino
-ro
-šo
-eto
-evo
-ivo
-ovo
-stvo
-anstvo
-instvo
-aštvo
-zo

-up	**-lar**	-ezer	-alitis	-oš$_2$	-itet	*-ist*	-ov
-r	**-ionar**	-ir	-us	-aroš	-it	*-aist*	-ez
-ar	**-tar**	**-or**	**-aš**	-uš	*-ant*	**-ost**	-ež$_1$
-čar	**-ušar**	**-tor**	**-jaš**	-at	-ijant	**-kost**	-ež$_2$
-ičar	-er	**-ator**	**-kaš**	-ijat	-tant	**-nost**	-jež
-ničar	-ander	**-ikator**	**-ionaš**	-ikat	-ent	-ut	-iž
-jančar	-ijer	**-itor**	**-njaš**	-et$_1$	-ot	-eut	-ø
-ćar	-ioner	-ur	-iš	-et$_2$	-st	-av$_1$	-ø$_2$
-jar	-ater	-itis	-oš$_1$	-olet	-est	-av$_2$	

3. Sufiksi koji završavaju istim glasovnim sastavom

SUFIKSI *-a*

163 Prema teoretskom objašnjenju u t. 84. i 85. imamo dva *-a* sufiksa, sufiks *-a$_1$* u tvorenicama sklonidbenoga tipa *žena,* u riječima kao *kúma* i *pȍbjeda* i *-a$_2$* u tvorenicama s. r. plurale tantum *kríža, kȑsta* 'dio kostura koji ima oblik kríža, kȑsta'. Budući da drugih tvorenica sa sufiksom *-a$_2$* nema, prvi se sufiks, kojim se tvore brojne tvorenice, može pisati bez oznake.

164 Sufiksom *-a* tvore se imenice od imenica, glagola, pridjeva i uzvika, a sudjeluje i u složeno-sufiksalnoj i prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi.

Tvorba od imenica

U tvorbi od imenica karakteristične su dvije skupine: tvorba mocijskih i hipokorističnih imenica.

165 U mocijskoj tvorbi tvoreno je nekoliko izvedenica od općih imenica i od muških imena.

U tvorbi od općih imenica ima samo nekoliko izvedenica, a po općoj ocjeni može se reći da sufiks *-a* u toj kategoriji nije plodan:

brȁtučeda, drúga, kúma, markíza, nèćaka (obič. nećàkinja), *ràba* (< *râb, Molitva Bogomajci za rabu božju Doru Remebot,* T. Ujević), *sùpruga, súsjeda, ùnuka.*

Od skraćene je osnove *príja* < *prȉjāk.*

Češće su ženska imena izvedena sufiksom *-a* od muških:

Àntōnija, Bògdana, Đȕrđa, Ìvana, Jòsipa, Martìna, Mihòvila, Níka, Páva, Pâvla, Pétra, Ràdoslava, Stànislava, Zdrâvka...

Izvedenice kao *Brânka, Stânka, Níka* mogu biti mocijska tvorba, ali i hipokoristici od *Brànislava, Stànislava, Nikolína.*

166 Hipokoristici sufiksom *-a* tvore se od imenica ž. i m. roda.

Od imenica ž. r. osnove su najčešće skraćene tako da su izvedenice dvosložne i imaju dugouzlazni naglasak.

Najčešći su hipokoristici od skraćenih osnova ženskih osobnih imena:

Ánđa < Ànđelija, *Íva, Jéla, Káta, Lúca, Mágda, Mánda, Néda* (< Nèdjēljka), *Smílja, Stána...*

Rjeđi su hipokoristici od skraćenih osnova općih imenica:

djéva, dóla (< dolìna), *góspa, gŕla* (<gȑlica), *gúza, hálja, kóka, lásta, mája* (< mâjka), *néva* (< nèvjesta), *ráka* (ràkija)...

167 Od imenica i-sklonidbe izveden je hipokoristik *bóla* (običan u dječjem jeziku).

I hipokoristici su od neskraćenih ili skraćenih imenica m. r. dvosložni.

Hipokoristici od osobnih imena i neki od općih imenica imaju kratkosilazni naglasak, ali su izvedenice od općih imenica veoma rijetke:

Gȑga, Ȉva, Jȕra, Mȁta, Pȅra...

djȅda, gȕsa (< gȕsār), *šȕra* (i *šûra* < šȕrjāk).

Dugouzlazni naglasak i djelomično promijenjeno značenje imaju izvedenice *lóna* (noćni lonac), *púpa* (pupak u značenju trbuh), *tŕba.* Upotrebljavaju se pretežno u dječjem jeziku.

Zbirno značenje imaju imenice *gospòda, vlastèla.*

Tvorba od glagola

168 Mnoge imenice sa završetkom *-a* koje su u tvorbenoj vezi s glagolima mogu se opisati i kao osnovne i kao izvedene:

1. *dȍbava* ⟶ djelo kojim se dobavi
2. *dòbaviti* ⟶ izvršiti dobavu.

Ako je takva imenica u vezi s prefigiranim glagolom, onda je ona izvedena od glagola, a nije obratno, jer su riječi kao *dȍbava* tvorbene riječi, a ne ide ni *do+bav+a,* ni *do+bava.*

Mnogo je teže odrediti tvorbeni smjer ako je imenica u tvorbenoj vezi s neprefigiranim glagolom jer tu obje riječi mogu biti netvorbene i obje su mogućnosti podjednako vjerojatne:

1. *hrána* ⟶ ono čim se hrani
2. *hrániti* ⟶ davati hranu.

U takvim slučajevima može se postupiti na nekoliko načina.

169 Ako imenica označuje glagolsku radnju, tada se uzima da je ona izvedena od glagola, a nije obratno po već utvrđenu načelu u određivanju tvorbenoga smjera koje glasi:

ako od dviju riječi koje su u tvorbenoj vezi jedna ima značenje karakteristično za kategoriju kojoj pripada druga, tada je tvorenica prva (Usp. Zemska, 65, Uluhanov).

Po tome pravilu izlazi da su imenice:

bȕka, cȉka, drȅka, fȑka, hȕka, krȉka, lȕpa, pȉska, rȉka...

izvedenice od glagola.

170 Tvorbeni smjer može pokazati i različita širina značenja kao što pokazuje tvorbena veza imenica *brána* i glagola *bràniti*. Imenica *brána* može se opisati preoblikom → pregrada koja brani da voda teče, dok *brániti* nije samo → postavljati, postaviti branu, prema tome je *brána* izvedena od glagola *brániti*.

Po tome su tvorbene riječi *cijéna, kòpča, prîča, sȉsa,* a nije *cȑta.*

Kako dvosmjerna tvorbena veza nije logična, gdje nema takvih posebnih razloga, a dvosmjerna je veza moguća, valja uzeti da je glagol izveden od imenice. Po tome su netvorbene imenice:

bȁština, blȁnja, bóra, brána (drljača), *brázda, čȁđa, čáma, čȉpka, díka, glòba, hrána, kȉša, kûrva, mjȅra, mȑlja, mȕka, ȍporuka, pȁcka, pjȅna, prȅša, pûmpa, skȉca, slȁva, slȉka, slȉna, strâža, stȕpa, sùza, šála, šȉba, šmînka, štȅta, ȕžina, vága, vèčera, vjȅra, vjȅžba, vlȁga, žbȕka, žêđa, žèlja, žȑtva.*

Dakako, kao netvorbene imenice izdvojene su i one koje su takve po općim pravilima:

cȉča, gróza, kȉta, kȑpa, mȍča, ȍpeka, ȍpna, ȍprava, stráva, stȅlja, ȕpora, zâsjeda, zgrȁda, zvȉzga...

171 Izvedenice od glagola tvore se od prezentskih osnova svršenih i nesvršenih, prefigiranih i neprefigiranih glagola svih glagolskih vrsta, ali su najčešće izvedenice od prefigiranih glagola IV. vrste, zatim su rjeđe od neprefigiranih glagola IV. i V. vrste, a od ostalih vrsta i ostalih osnova izvedenice su rijetke.

172 Od glagola I. vrste ima više izvedenica od prezentske osnove: *ȉzreka, názeba, ȍdreka, pȍtra, prȅobuka, prȉpeka...*, ali kako je to neproduktivna i veoma ograničena kategorija osnova, ni izvedenice ne mogu biti brojne.

173 Od glagola II. vrste uzima se prezentska osnova ako je ispred *-nuti* samoglasnik, ako je suglasnik, tada se tvorbena osnova dobiva tako da se odbaci *-nuti*. Ali su izvedenice od te vrste rijetke jer su na prvi način izvedene imenice *nȁpomena, ȍpomena, prȉpomena, ȍbmana,* a na drugi samo od glagola koji pripadaju i I. vrsti i od glagola na *-vagnuti (-vagati)*: *nátega, nâvika, prȉsega, sprȅga..., prȅvaga, prȉvaga...*

174 Od glagola III. vrste izvedenica ima od prefigiranih glagola sa *-starjeti, -štedjeti, -voljeti, -žudjeti*:

zȁstara, pȍšteda, prȉšteda, ȕšteda, prȉvola, pȍžuda.

175 Od glagola VI. vrste izvedene su dvije imenice od osnove nakon odbačenoga *-ati*: *òsnova* i *pȍtkova.*

176 Rijetke su izvedenice i od glagola V. vrste sa završetkom *-irati*: *cenzúra, debàta, kontróla* i možda još koja. One se mogu smatrati izvedenicama po tome što označuju glagolsku radnju.

U izvedenici *rȁsvjeta* osnova glagola *rasvijétliti* skraćena je za *-l-*.

177 Završni glasovi osnova na *č, ž, š, s* od glagola na *-ati* s prezentom na *-im* (V_1) i glagola na *-iti* smjenjuju se sa *k, g, h*:

č/k: *bȕka, cȉka, drȅka, hȕka, dȍznaka, ȉsporuka, ȉsprika, jȅka, krȉka, nàuka, nȁvlaka, ȍbuka, ȍdluka, ȍduka, ȍznaka, pȍruka, pȍuka, pȍvlaka, prȅinaka, prȅporuka, prȅpreka, prȅsvlaka, prȅvlaka, stȑka, tȑka, zȁruke...*

ž/g: *ȉstraga, pȍtraga, prȅtraga, ȍbloga, pȍdloga, slȍga, ȍpruga, ȕdruga, pȍsluga, slúga, ȕsluga, zȁsluga...*

š/h: *ȉzduha, ȍduha, ȍgluha* (< oglušiti, ogluhnuti), *ȍvrha, ȕtjeha...*

s/h: *nâtruha.*

Promjena *š/s* javlja se u izvedenica *prȉmjesa* i *smjȅsa* jer se tvorbeno povezuju s glagolima *primijéšati* i *smijéšati,* a ne s *primijésiti, smijésiti.*

Od *naslágati, nàslāžēm* izvedenica je *nâslaga* i zbog toga se imenica *làža* može smatrati izvedenicom sufiksom *-ja.*

178 U građi se osim imenice *prîča* nije našla ni jedna druga izvedena sufiksom *-a* koja bi završavala na *-ča, -ža, -ša.*

Nekoliko izvedenica od glagola I. vrste ima alternaciju korijenskoga samoglasnika *e/o, ø/o*: *prȉtoka, pȍtpora, zápona...*

Od glagola *prìdati* izvedenica je *prída,* ali je inače na rubu književne upotrebe (u građi je potvrđena samo jednim primjerom I. Velikanovića).

179 Naglasak je uvjetovan brojem slogova u izvedenice, prefiksom osnovne riječi i značenjem.

Izvedenice sa sufiksom *-a* ne mogu biti jednosložne, a dvosložne imaju različite naglaske.

One koje označuju glagolsku radnju imaju kratkosilazni naglasak: *brȅka, bȕka, cȉka, drȅka, hȕka...*

Taj naglasak imaju i dvosložnice od glagola s prefiksom *s-*: *slȍga, smjȅna, sprȅga, sprȅma, stȅga, stȉska, stȑka, svȅza, zbȑka, zgȍda...*

Ostale dvosložnice najčešće imaju naglasak kao u infinitivu: *cmȉzdra, kȍpča, pȁpa, sȉsa, stȕpa, stȁva, tȉpka..., brána, búna, cijéna, gízda, hvála, káka, ljúba, máma, máza, mijéna, pláća, slúga, strúja, súmnja, téža, vláda, vláka, žmíra, žváka..., gûžva, kâvga..., ìgra, jàgma, mòra, pàrba.*

Rijetko je drugačije:

pȍtra, vȅza, múca, prída, prôba i *próba, prôđa* i *próđa, kâzna* i *kȁzna, prîča, sânja.*

Naglaskom se razlikuju *blȅka* (glag. imenica) i *bléka* (osoba), *nátega* (glag. imenica) i *nȁtega* (stvar).

180 U trosložnica i višesložnica od neprefigiranih glagola naglasak je različit:

kao u osnovnoga glagola: *bèsjeda, dànguba, šèprtlja*;

kratkouzlazni ili kratkosilazni za slog naprijed: *debàta, klèveta, klȅveta, ràbota, vìjuga, tarlàbuka*;

dugouzlazni za slog naprijed: *cenzúra, kontróla*;

kratkouzlazni ili kratkosilazni na prvom slogu: *ràzonoda, rȁzonoda, zlòporaba.*

Premalo primjera ne dopušta da bi se ove pojave mogle uopćiti u određena pravila.

Trosložnice i višesložnice od prefigiranih glagola imaju naglasak na prvom slogu, ostali su slogovi kratki, ali je naglasak u jednih automatski, a u drugih nije, zavisno od prefiksa osnovnoga glagola.

181 Ako prefiks ima samoglasnik *a*, tada izvedenice mogu imati sva četiri naglaska, a postoji i kolebanje, većinom između silaznih naglasaka:

na- : *nàbava, nȁdoplata, nágoda, nâgrada, nȁgrada, nâhlada, náhlada, nȁjava, nȁjezda, nâkana, nȁmjera, nâmjera, námjera,...*

raz- : *rȁspodjela, râstava* i *rȁstava, râsvjeta* i *rȁsvjeta, rȁzonoda, rȁzmjena* i *râzmjena, rȁzrada* i *râzrada...*

za- : *zâbava* i *zábava, zâbuna* i *zábuna, zákrpa* i *zàkrpa, zâbluda* i *zȁbluda, zȁbrana* i *zâbrana, zȁmjena* i *zâmjena...*

Izvedenice od glagola s ostalim prefiksima imaju na prvom slogu kratkosilazni naglasak:

do-: *dȍbava, dȍplata, dȍprema, dȍpuna...*
iz-: *ȉshrana, ȉsplata, ȉsporuka, ȉspostava...*
o-: *ȍgrada, ȍklada, ȍpomena, ȍprema...*
ob-: *ȍbveza, ȍbaveza, ȍbjava, ȍbrana...*
od-: *ȍdgoda, ȍdjava, ȍtplata, ȍtprema...*
po-: *pȍbuda, pȍbuna, pȍhvala, pȍuka...*
pod-: *pȍdloga, pȍdstava, pȍtpala, pȍtpora...*
pre-: *prȅgrada, prȅhlada, prȅhrana, prȅinaka...*
pred-: *prȅdstava, prȅtplata...*
pri-: *prȉčuva, prȉjava, prȉkrpa, prȉspodoba...*
pro-: *prȍbava, prȍnevjera, prȍslava, prȍvala...*
u-: *ȕcjena, ȕloga, ȕpala, ȕplata...*
uz-: *ȕzbuna, ȕzvrata...*

182 Rijetke su takve izvedenice koje imaju drugačiji naglasak ili se kolebaju u naglasku. Takve su dvije izvedenice od glagola VI. vrste: *òsnova* (i *ȍsnova*), *pȍtkova* (i *pòtkova*) i izvedenice *prȅvara* i *prijévara, prȉgoda* i *prígoda.* Ostale naglasne posebnosti za tvorbu nisu značajne.

183 Zbog toga što su slogovi iza naglaska kratki, u njima ne može biti dvoglasnik /i̯e/, nego samo kratko *je* ili *e*:

dȍdjela, ȉzmjena, nȁmjena, ȍbjeda, ȍcjeda, ȍcjena, ȍdmjena, ȍkr(j)epa, ȍzljeda, pȍbjeda, pȍdjela, pȍtkr(j)epa, pȍvr(j)eda, pȍzljeda, prȉmjena, prȉmjesa, prȍcjena, prȍmjena, rȁspodjela, ȕcjena, ȕvreda, zâmjena, zàpljena, zâpreka...

184 Izvedenice sa sufiksom *-a* označuju što apstraktno, a rjeđe stvar, mjesno značenje, osobu ili zbirno značenje.

Izvedenice s apstraktnim značenjem najčešće označuju glagolsku radnju i naziv radnje ili pojave. Zasad ne znam čvršćih kriterija po kojima bi se ta

značenja sa sigurnošću razvrstavala u pojedine skupine, pa su navedene dvije skupine samo uvjetne, više da se problem naznači nego da se nađe rješenje.

185 Glagolsku radnju označuju:

blȅka, brȕka, bȕka, búna, cenzúra, cȉka, cvȑka, čárka, dànguba, debàta, dȍbava, dȍdjela, dȍjava, dȍplata, dȍprema, dȍpuna, dȍrada, dȍsada, dȍstava, dȍsuda, drȅka, fȑka, gízda, gûžva, hȑka, hȕka, hvála, ìgra, ȉshrana, ȉsplata, ȉsporuka, ȉsprika, ȉstraga, ȉzmjena, ȉzmjera, ȉzrada, jàgma, jȅka, kâvga, kmȅka, kontróla, krȅka, krȉka, lȁska, lȕpa, mijéna, mòra, nȁbava, náda, nȁdoplata, nágoda, nȁjava, nȁjezda, nâkana, nȁknada, nâslaga, nátega, nȁvala, ȍbjava, ȍbjeda, ȍbljuba, ȍbmana, ȍbnova, ȍbrada, ȍbrana, ȍbuka, ȍbustava, ȍcjeda, ȍdgoda, ȍdjava, ȍdluka, ȍdmjena, ȍgluha, ȍkrepa, ȍmama, ȍpsjena, ȍpskrba, ȍsveta, ȍtplata, ȍtprema, ȍvjera, ȍvrha, ȍzljeda, pàrba, pȉska, pljȁčka, pȍdjela, pȍduka, pȍhrana, pȍkora, pȍkuda, pȍmama, pȍnuda, pȍplava, pȍraba, pȍruga, pȍsluga, pȍstava, pȍtjera, pȍtra, pȍtraga, pȍuka, pȍvreda, prȁska, prȅdstava, prȅhrana, prȅinaka, prȅrada, prȅtraga, prȅvara, prȉjava, prȉmjena, prȉprava, prȉprema, próba, prȍbava, prȍcjena, prôđa, prȍmjena, prȍnevjera, prȍslava, prȍvala, ràbota, rȁspodjela, râsprava, rȁstava, rȁzmjena, rȁzonoda, rȁzrada, rȉka, skȉka, smjȅna, stȉska, stȑka, svȁđa, škrȉpa, tarlàbuka, têža, tȉska, tlȁka, trȅska, ȕcjena, ȕpotreba, ȕporaba, ȕprava, ȕsluga, ȕspostava, ȕtaja, ȕtrka, vȉka, vrȉska, zâbava, zâbrana, zȁhvala, zȁmjena, zâpljena, zâštita, zȁtaja, zâvada, zbȑka, zlòporaba, zȕka, zvȅka, zvȑka...

186 Naziv radnje ili apstraktnoga pojma označuju:

bèsjeda, cijéna, ȉzjava, ȉzreka, kȁzna, klȅveta, nȁgrada, nâmjena, nâmjera, nȁpomena, nâstava, nàuka, návada, nâvika, ȍbveza, ȍcjena, ȍdšteta, ȍklada, ȍpomena, ȍseka, òsnova, ȍsuda, ȍznaka, pláća, pljȕska, pȍbjeda, pȍbuda, pȍbuna, pȍgrda, pȍhvala, pȍsveta, pȍtpora, pȍžuda, prȅdstava, prȅhlada, prȅplata, prȅporuka, prȅtplata, prîča, prȉgoda, prȉpeka, prȉsega, prȉspodoba, prȉšteda, prȉvola, prȉvreda, prȍsvjeta, râsprava, rȁsvjeta, sânja, slȍga, sprȅga, sprȅma, stȅga, strúja, súmnja, šára, ȕloga, ȕpala, ȕplata, ȕputa, ȕrota, ȕstanova, ȕšteda, ȕtjeha, ȕvreda, ȕzbuna, vȅza, zâbluda, zâbuna, zâgrada, zâpreka, zȁrada, zâraza, zâruke, zâsluga, zâstara, zgȍda, žȅga...

187 Stvar označuju:

brána, dȍznaka, dȍzvola, gûžva, ȉspuna, káka, kȍpča, nâmira, nâprava, nâslaga, nȁtega, nâvlaka, ȍbjava, ȍbloga, ȍgrada, ȍprema, ȍpruga, pȁpa, pȍdloga, pȍdstava, pȍpara, pȍtkova, pȍtvrda, pȍzlata, prȅgrada, prȅsvlaka, prìtoka, sȉsa, smjȅsa, sprȁva, štȁva, tȉpka, vìjuga, zàkrpa, zâvjesa, žváka...

188 Mjesno značenje imaju:

ȉspostava, ȍsama, ȍstava, prȅvlaka, prȍsjeka, ȕstanova, ȕstava, ȕtvrda, ȕvala...

189 Osobu označuju:

bléka, blézga, cmȉzdra, dànguba, ljúba, máza, mȑgoda, slúga, sŕda, šèprtlja, ȕhoda.

Zbirno značenje imaju *pȍsluga, vláda, zâprega.*

190 Općenito značenje koje se u kontekstu ostvaruje kao konkretno ili apstraktno imaju: *nágrda, nâkaza, pȍjava, prȉkaza, sprȅma, ȕtvara...*

Tvorba od ostalih osnova

191 Sufiksom *-a* izvedeno je od pridjeva samo nekoliko imenica:

lȕda (osoba), *gȁra* (ž. osoba), *gȁra, mȑša, šȁra* (životinje), *krȉva* (sablja), *čȅsta* (šuma), *žȉva* (kovina).

Posljednje dvije na tvorbenom su rubu.

Od uzvika je izvedena *míca* 'mačka',

Tvorba složenica

192 Složeno-sufiksalnom tvorbom načinjeno je više složenica po obrascu *im.+o+glag.+-a.* Naglasak je kratkouzlazni na spojniku, a imenice označuju:

osobu: *kavòpija, pivòpija, vinòpija, vodòpija, krvòpija* (pogrdno), *ljudòmora, noćòbdija, sudòpera, muškòbana* (Matković, RMS), ženska osoba koja se bani kao muško, nemamo dakle sufiks *-obana,* obȉč. *muškòbanja* (v. t. 1139).

osobu i životinju: *štetòčina* (*štȅtočina*),

glag. radnju: *ljubòmora, svinjòkolja.*

193 Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom izvedeno je nekoliko pokrajinskih riječi (*nèčešlja, neòpera, nèpera*), a književna je riječ samo *ȕspomena.*

Od naziva prvih slova slovnoga poretka načinjena je složenica *abecéda.*

SUFIKSI NA *-(a)c*

194 Na *-(a)c,* tj. na nepostojano *a* i zatvornik *c,* završavaju ovi sufiksi:

-(a)c	*-elj(a)c*	*-in(a)c*	*-oj(a)c*
-aj(a)c	*-en(a)c*	*-išćan(a)c*	*-on(a)c*
-al(a)c	*-er(a)c*	*-itan(a)c*	*-or(a)c*
-an(a)c	*-ev(a)c*	*-j(a)c*	*-ov(a)c*
-anj(a)c	*-ič(a)c*	*-jan(a)c*	*-šćan(a)c*
-ar(a)c	*-ijan(a)c*	*-jar(a)c*	*-un(a)c*
-čan(a)c	*-ijen(a)c*	*-kov(a)c*	*-uš(a)c*
-ej(a)c	*-ikov(a)c*	*-l(a)c*	*-vin(a)c.*
-el(a)c	*-il(a)c*	*-ljan(a)c*	

Sufiks *-ac,* tj. sufiks s postojanim *a* i zatvornikom *c,* komplementaran je sa sufiksom *-(a)c* pa će i on biti prikazan u ovom odjeljku.

Od tih sufiksa veoma je plodan sufiks *-(a)c*, plodni su *-l(a)c* i *-an(a)c*, a ostali su slabo plodni ili su neplodni.

Sufiks *-(a)c*

195 Sufiksom *-(a)c* imenice se tvore od imeničkih, pridjevnih i glagolskih osnova, a sudjeluje i u složeno-sufiksalnoj i prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi. Plodan je u tvorbi izvedenica od imeničkih i pridjevnih osnova i u složeno-sufiksalnoj tvorbi, a u ostalim je tvorbama slabo plodan.

Tvorba od imenica

196 Imenice izvedene sufiksom *-(a)c* od imeničkih osnova mogu se podijeliti u tri skupine. U prvu idu umanjenice, u drugu etnici, a u treću ostale imenice. U prvoj skupini kao osnove dolaze imenice m. roda, a u druge dvije imenice svih rodova i svih sklonidbenih tipova. Prva je skupina neplodna, a ostale su dvije plodne.

197 Sufiks *-(a)c* praktički je neplodan kao umanjenički sufiks. Od pedesetak imenica, izvedenih tim sufiksom od im. m. r., koje se upotrebljavaju u suvr. hrvatskom književnom jeziku i za koje u rječnicima piše da su umanjenice od osnovnih imenica, danas su umanjenice samo neke: *bràtac, čovjèčac, krevétac, krȕšac, posàlac, rukávac, staràčac, zvònac...*, ali su veoma rijetke po upotrebi, i to pretežno s posebnim osjećajnim značenjem, uglavnom hipokorističnim. Ostale imaju posebna značenja: *dvórac, jèzičac, kaménac, klȋnac, kvásac, lùčac, mlȋnac, stóžac, stúpac, štítac, trúpac, zúbac...*, ili znače što i osnovna imenica: *gúnjac, komárac, kònopac.*

Složeno-sufiksalnom tvorbom izvedena je umanjenica *povjetárac.*

198 Sufiks *-(a)c* u tvorbi etnika dolazi na osnove sa završnim zvonačnikom:

j: *Blagájac, Màglajac, Azìjac, Indíjac...*
l: *Kàpelac, Kaptólac, Andólac, Austrálac, Izraélac...*
lj: *Dugopóljac, Erdéljac, Počitéljac, Suhopóljac...*
m: *Srijémac, Jeruzalémac...*
n: *Bȁtrinac, Bosánac, Slavónac, Albánac, Balkánac...*
nj: *Baránjac, Bròvinjac, Ljubínjac, Nevesínjac, Petrínjac...*
r: *Bribírac, Kanfanárac, Mostárac, Alžírac, Asírac...*
v: *Dolóvac, Hèrcegovac, Lȁstovac...*

Od ostalih osnova etnici s a sufiksom *-(a)c* veoma su rijetki: *Ȁljmašac, Gràdištac* < Gràdīšte (ž. Gràdišćānka), *Protulípac, Pòdbrežac* < Pòdbrežje.

O odnosu sufiksa *-(a)c* i *-(j)anin* vidi u točki 758 – 762.

199 Osnove treće skupine pretežnom većinom završavaju zvonačnikom, a ostalima zatvornicima uglavnom kad je osnova složena.

Osnove se katkada krate za *-ij*: *akadémac, rafinérac...*

Za *-lj-* krate se osnove koje završavaju na *-slovlje*: *jezikoslóvac, prirodoslóvac...*

Katkada se u završni zatvornički skup umeće *a* kako bi se osnova osposobila za sufiks *-(a)c*: *katedr- > katedárac...*

200 Naglasak je u pretežnoj većini dugouzlazni na pretposljednjem slogu, a samo je u nekih izvedenica drugačiji: *ȃrijac* (uz *aríjac*), *jȁganjac, jȁnjac* (uz *jánjac*), *lȁporac, lèdac, mȁslac, mjèšinac, pòkrovac* i *pokròvac, pòvodac, pròbojac...*

201 Značenja su veoma različita. Najčešće takve izvedenice znače m. osobu koja se bavi onim što je u imeničkoj osnovi ili što je u vezi s time:

bakrorézac, brodolómac, dubor ézac, festiválac, honorárac, karavánac, krivolóvac, ljetopísac, metálac, naftalínac, padobránac, pravopísac, prirodoslóvac, putopísac, rafinérac, samostánac, sirovínac, tekstílac, terénac, tramvájac, zemljopísac, zrakoplóvac, životopísac...

202 Često takve izvedenice označuju sljedbenika, pripadnika, sudionika: *aríjac, augustínac, bernardínac, Burbónac, gerílac, karavánac, katedárac, omladínac...*

Etnoidi su rijetki: *dolínac, prìmorac, svemírac...*

Posebno značenje ima *djévac.*

203 Katkada takve izvedenice označuju životinju. Ako je u osnovi imenica s. r. koja označuje mladunče ili ž. r. koja označuje žensku životinju ili životinjski rod, izvedenica sa *-(a)c* označuje mušku životinju: *kúnac, múlac, túkac, žábac...*

Pojedinačna značenja imaju: *bernardínac* (pas), *mjèšinac* (obìč. u mn.), *plaménac* (flamingo), *svílac, svrábac.* Nekoliko izvedenica označuje stvari: *benzínac* (motor), *lèdac* (kristal), *mȁslac, pòvodac, svínjac, teméljac...* Ako je u osnovi toponim, tada izvedenica označuje etnik, ali katkada i stvar proizvedenu na tom području ili su u vezi s njime: *bilogórac, bjelovárac* (sir), *bosánac, trebínjac* (duhan), *burgúndac, tokájac, šampánjac* (vino), *varaždínac* (vlak)... Neke su od njih u književnom jeziku rijetke po upotrebi.

Vjetar označuje *sjevérac...*, pjesmu: *bećárac.*

Katkada izvedenica znači isto što i osnovna imenica pa *-(a)c* zapravo dolazi u sekundarnoj sufiksaciji. Najčešće takve izvedenice označuju osobu, rjeđe što drugo:

brahmánac, doktrinárac, domišljánac, domobránac, obračunárac, pokućárac, računárac, štetočínac..., poletárac (ptić), *túlac.* S nekim složenim osnovama sufiks *-(a)c* jasnije obilježava imenicu kao imenicu jer je osnova homonimna s pridjevom: *dvòsjedac, mesȍžderac...*

Tvorba od pridjeva

204 Sufiksom *-(a)c* izvode se imenice od pridjeva kojima osnova završava zvonačnikom, a od složenih osnova i kojim drugim zatvornikom. S prvim je osnovama veoma plodan, posebno od pridjeva na *-v,* a od ostalih je slabije plo-

dan. Od osnova na *-n* sufiksom *-(a)c* izvedenice se tvore pretežno od trpnih pridjeva, katkada od odimeničkih na *-en*, rijetko od kojih drugih. (Od pridjeva na *-n* izvedenice se tvore sufiksom *-īk*.)

U otpridjevnoj tvorbi neke se osnove krate, najčešće osnove preuzetih latinskih pridjeva na *-ivan, -alan, -aran.* Osnove se krate za *-n*: *anonímac, administratívac, dokumentárac, feudálac, genijálac, homoseksuálac, ilegálac, intelektuálac, jubilárac, konzervatívac, kontinentálac, liberálac, marginálac, neutrálac, nukleárac, obavještájac, patrijarhálac, profesionálac, provincijálac, pravoslávac, rekreatívac, subverzívac...*

Za *-sk-*: *dinárac, elektrónac, jakobínac, plebéjac, postdiplómac...* Glasovi *k, g, h* većinom se zamjenjuju sa *č, ž, š*: *četverònožac, dvònožac, trònožac, dvòrožac, glúšac, súšac...*

205 Dvosložne izvedenice imaju uzlazne naglaske, i to dugouzlazni ako osnova završava zvonačnikom, a kratkouzlazni ako završava kojim drugim zatvornikom:

bijélac, cijélac, krívac, málac, nijémac, sámac, sívac, slánac, stránac, šárac, vránac, zdénac, znánac, žívac..., br̀zac, mlàdac, škr̀tac...

Osjeća se težnja da i prvi dobiju kratkouzlazni: *cr̀nac, hròmac, plàvac* i *plávac, pràvac, str̀mac...* pa se govori i *bjèlac, cjèlac, krìvac, strànac, žìvac...*

Rijetko druge imaju dugouzlazni: *slijépac, svétac, vjéštac.*

Od *stȁr* izvedenica je *stȁrac.*

206 Izvedenice od skraćenih osnova imaju dugouzlazni naglasak na slogu ispred sufiksa (primjere v. u t. 204).

Takav naglasak imaju i imenice izvedene od glag. pridjeva trpnih, a i od ostalih na *-n, -nj*:

dotepénac, drobljénac, križánac, mješánac, neotesánac, neznánac, odrpánac, pijánac, pospánac, rezánac, ribánac, crvénac, glinénac, ječménac, jedínac, pojedínac, studénac, svilénac, vapnénac, žutokljúnac..., gostínjac, kokošínjac...

207 Neke trosložne od glagolskih pridjeva na *-av* imaju dugouzlazni na trećem slogu od kraja:

békavac, drékavac (i *drȅkavac*), *drijémavac, čákavac* (i *čȁkavac*), *ékavac, hrípavac* (i *hȑpavac*), *ijékavac, íkavac, jékavac, kájkavac* (obič. *kȁjkavac*), *štípavac, zríkavac* i *zȑkavac...*

208 U ostalih, a to je pretežna većina, naglasak je kao u osnove:

bȁlavac, blȅsavac, bojàžljivac, bȑbljavac, čȕpavac, darèžljivac, dȉnamovac, dosjètljivac, drènovac, gràbljivac, hajdúkovac, ìsusovac, koštùnjavac, kràdljivac, krȕškovac, lȁskavac, làžljivac, ljèskovac, mȁčekovac, màlinovac, nóbelovac, rádićevac, praznòglavac, punòglavac, tvrdòglavac...

209 Značenja su takvih izvedenica veoma različita, ali uglavnom konkretna, a samo iznimno apstraktna.

Najčešće označuju osobu:

administratívac, anonímac, bȁlavac, bijélac, bjelòglavac, blȅsavac, bojàžljivac, bȑbljavac, cȅndravac, cȑnac, crvenokóžac, čákavac, čȕpavac, ćȅlavac, ćȍravac, dinárac, dosjètljivac, dotepénac, dvònožac, ékavac, feudálac, genijálac, gȑbavac, gȕbavac, ilírac, jedínac, kràdljivac, kratkòglavac, krìvac, lȁkomac, làžljivac, mlàdac...

210 Ako je u osnovi pridjev izveden od vlastitog imena, imenica izvedena sufiksom *-(a)c* označuje: sljedbenika, pristašu, poštovatelja:

aristòtelavac, bàjronovac, bèrnštajnovac, frȁnkovac, frȍjdovac, hȉtlerovac, ìsusovac, názorovac, plàtonovac, cèsarićevac, gȁndijevac, jèlačićevac, mȁčekovac, màtoševac, rádićevac, šímićevac, ȕjevićevac...;

pripadnika poduzeća, ustanove, organizacije: *elektrosòndovac* (Elektrosond), *gȅstapovac, kominfòrmovac, krómosovac* (< Chromos), *òkijevac* (OKI, OKI-ja), *zȅtovac* (ZET)...

navijača: *dȉnamovac, hajdúkovac...*
dobitnika nagrade: *nóbelovac, òskarovac...*
dobitnika stipendije: *fùlbrajtovac*

potomka, pripadnika plemena, roda: *Ašerovac, Benjaminovac, Danovac, Efrajimovac, Geršvinovac, Hesronovac, Kehašovac, Levijevac, Manašeovac, Merarijevac, Naftalijevac, Paluovac...*

211 Razne životinje označuju:

bèskrilac, bèznožac, bèzrepac, bijélac, bjelògrivac, brȉzgavac, četverònožac, člankònožac, debelòkožac, desetònožac, dvòkrilac, glavònožac, golȕždravac, klȉkavac, kolùtićavac, krilònožac, listònožac, listòrožac, metìljavac, mrežòkrilac, mȕzgavac, opnòkrilac, pàunovac, punòglavac, pȕpavac, sívac, sȉsavac, skȁkavac, staklòkrilac, strvȍžderac, šárac, štȅkavac, štípavac, tvrdòkrilac, vodozémac, vránac, zlatògrivac, zríkavac, zùbatac, žutokljúnac...

212 Biljke označuju:

cìmetovac, kàkaovac, kâmforovac, kàučukovac, mȁmutovac, číčkovac, krȁstavac, mrȁzovac, pȕcavac, trȅšnjevac, crnòkožac (bob), *plávac* (grožđe)...

Razne stvari označuju:

bunar: *studénac, zdénac,*
čir: *ječménac,*
dio želuca: *lȉstavac,*
jelo: *drobljénac, hȑskavac* (kolač), *prepečénac, prepržénac, rezánac, ribánac* (kupus, sir), *slánac, složénac, trgánac...*
kamen: *ljùtac, tučénac, vapnénac, žìvac...*
kaput: *šȕškavac, šȕštavac,*
kip: *zelénac,*
mineral, rudu: *blȉstavac, glinénac, sȉnjavac,*
obronak: *stȑmac,*
piće: *krȕškovac, màlinovac,*

plin: *kíhavac, sȕzavac, zagȕšljivac,*
snijeg: *cijélac, súšac,*
stolac: *trònožac,*
štap, prut: *ljèskovac,*
top: *bestrzájac,*
napravu: *žmȉgavac, kolórac* 'kolorni televizor',
zgradu: *gostínjac, kokošínjac.*

Apstraktne su imenice rijetke: *hrípavac, pjègavac* (bolesti), *pȉskavac, prȁskavac, šȕštavac* (suglasnici), *pràvac, trpánac.*

213 Katkada takve izvedenice mogu biti i višeznačne pa mogu označavati:

čovjeka i životinju: *bijélac* (čovjek, konj, leptir);
čovjeka, životinju i biljku: *jàlovac, križánac*;
čovjeka i biljku: *koštùnjavac* (čovjek, orah);
čovjeka i stvar: *dokumentárac* (čovjek, film);
životinju i stvar: *dvòkrilac*;
razne stvari: *žȉvac* (nerv, kamen).

Tvorba od glagola

214 Od glagola sufiksom *-(a)c* imenice su izvedene od svršenih i nesvršenih, prefigiranih i neprefigiranih glagola svih glagolskih vrsta.

Od glagola VI. vrste osnova se dobiva odbacivanjem *-ati,* a od ostalih je istovjetna s prezentskom. Od *písati, pîšēm* po sustavu je *písac,* ali je od *làgati, lȁžēm* > *làžac.*

Ta je kategorija slabo plodna jer ima samo nekoliko novijih izvedenica, uglavnom od glagola na *-irati*:

amputírac, amnestírac, armírac (obič. *armìrāč*), *betonírac, deportírac, djȅlac* (T. Ujević, RMH), *evakuírac, internírac, nàkupac, normírac, pjenùšac, tȑčac.*

Naglasak je pretežno kao u infinitiva uz neka kolebanja zbog položajnog duljenja: *bòrac* i *bórac* (gen. *bórca*), *lòvac* (i *lóvac,* gen. *lòvca* i *lóvca*).

215 Značenja su veoma različita. Najčešće označuju osobu, i to vršitelja radnje:

betonírac, bòrac, djȅlac, glúmac, gnjévac, hínac, kòsac, kúpac, làžac, lòvac, mlátac, nòsac, nàkupac, normírac, písac, plátac, prèkupac, pròsac, rònac, sélac, strijélac, súdac, tȑčac, tvórac, tȑgovac...

Pasivno značenje imaju: *amnestírac, amputírac, deportírac, evakuírac, internírac.*

Životinje označuju: *pijévac, ròvac, sélac, skòčac.*

Stvar označuju: *bȍdac* (bodež), *klépac, mámac, mlátac, òslonac, pjenùšac, pòklopac, pònovac* (snijeg), *škrìpavac, vábac.*

Apstraktno značenje imaju: *bȍdac, bȕbac, cmȍkac, glȁdac, hrȍpac, ljȕbac, pòljubac, pȑdac, ùdarac...*

Složeno-sufiksalna tvorba

216 Mnoge složenice istoga morfološkoga sastava mogu se protumačiti na dva načina: kao izvedenice od složenih pridjeva i kao složenice složeno-sufiksalne tvorbe. U prvu skupinu ubrojene su one tvorenice uz koje postoji složen pridjev kao i u osnovi tvorenice sa *-(a)c,* a preoblika je jednostavna, npr. *dugòkljunac* ⟶ dugòkljuna ptica.

U drugu su skupinu ubrojene one tvorenice sa *-(a)c* uz koje ne postoji složen pridjev niti je on vjerojatan ili ako postoji, ima različito značenje ili je preoblika s njime znatno složenija nego složenice. Ako bi se pojedina tvorenica mogla podjednako protumačiti na oba načina, prednost je dana izvedenici pred složenicom s ovih razloga:

a) jer je izvođenje u hrvatskom jeziku osnovniji način nego slaganje,

b) jer je otpridjevna tvorba sufiksom *-(a)c* veoma plodna, a kao osnove dolaze raznovrsni pridjevi,

c) jer se tako dobiva manji broj tipova.

Kad bismo npr. uzeli da postoji tip *im.+o+im.+-(a)c,* bio bi slabo plodan, a za sve tvorenice toga tipa možemo reći i da su izvedene sufiksacijom od pridjeva. Jedna od tvorenica toga tipa bila bi *vodozémac* ⟶ životinja koja živi u vodi i na zemlji. Ako je opišemo kao ⟶ vodozemna životinja, tada se može reći da je otpridjevna izvedenica. Slično je i s riječju *zlatògrivac* (konj). Pridjev *zlatògriv* nije potvrđen, ali je veoma vjerojatan pa i za *zlatògrivac* možemo reći da je otpridjevna izvedenica.

Takve su rubne tvorenice u ovom tipu veoma rijetke. Kad se sve prikažu kao pridjevne izvedenice, tada navedenoga složeničkoga tipa nema. Dakako, pojedine tvorenice mogu biti problematične i problem otvoren za dalja proučavanja, ali su osnovni kriteriji teoretski potpuno prihvatljivi.

Kad se tako promatraju ove imenice, tada se može reći da su plodnija tri tipa, a ostali su pojedinačni ili samo s nekoliko složenica. U većini tipova i u većini tvorenica sudjeluje i spojnik *o.*

217 Naglasak takvih složenica koleba se između kratkouzlaznoga na spojniku i dugouzlaznoga na slogu ispred sufiksa, s prevlašću drugoga. Rjeđe je kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa.

Najplodniji je tip složen po obrascu *im.+o+glag.+-(a)c.* Imeničke su osnove većinom jednosložne, rjeđe dvosložne, a glagolske samo jednosložne, tako da su složenice četverosložne ili peterosložne.

Glagolske osnove završavaju na *j, l, m, n, r, v, b, č, d, s, z, ž,* ali se bez posebnoga proučavanja ne može reći je li to slučajno ostvarenje ili određeno ograničenje.

218 Takve složenice označuju čovjeka, rjeđe što drugo.

Čovjeka označuju:

bogomŕzac, častoljúbac, čovjekoljúbac, čovjekomŕzac, čudotvórac, domoródac, drvodjélac, drvorézac (obìč. rezbar), *gostoprímac, kamenorézac, maslinogójac, mirotvórac, najmodávac, najmoprímac, nalogodávac, naredbodávac, narodoljúbac, pečatorézac, poljodjélac, poslodávac, posloprímac, rodoljúbac, slavoljúbac, slovorézac, stihotvórac, stihoklépac, štrajkolómac, trbuhozbórac, vatrogásac, vinomŕzac, vlastodŕžac, vlastoljúbac, zajmodávac, zajmoprímac, ženomŕzac...*

Životinje označuju *brodotòčac* (vrtušica), *drvòjedac, drvòmorac, drvòtočac, kamotòčac, zrnòjedac, živòderac...*

Stvari (plovila) označuju: *ledolómac, minolóvac, minonósac...*

219 Drugi se tip tvori po obrascu *prid.+o+im.+-(a)c.* Takve složenice označuju čovjeka:

crnorúkac, dobrovóljac, inòvjerac, inozémac, krivobòžac, krivòvjerac, praznòvjerac, staròvjerac, pučkoškólac, srednjoškólac, visokoškólac...

Po tom tipu tvore se i složeni etnici: *Babinopóljac, Crnògorac, Grubišnopóljac...*

Imenice koje označuju životinje i biljke protumačene su kao otpridjevne izvedenice.

220 Treći se tip tvori po obrascu *br.+o+im.+-(a)c.* Značenja su takvih složenica različita. One označuju:

čovjeka: *prvoškólac, drugoškólac, trećoškólac, četvrtoškólac, petoškólac..., jednòbožac, jednòvjerac, trećorédac...*
životinju: *jednògodac, dvògodac, trògodac...*
biljku: *dvòredac, četveròredac* (ječam), *šestòredac* (kukuruz)...
stvari (vozila): *dvomotórac* (zrakoplov), *troosòvinac, trorupac* (žilet), *trotónac, petnaestotónac* (kamion)...

Ostali su tipovi uglavnom pojedinačni:

z + o + im. + -(a)c: *istòvjerac*;
z + o + gl. + -(a)c: *samodŕžac*;
im. + e + gl. + -(a)c: *moreplóvac* (rij., obìč. pomorac), *očevídac*;
prid. + ø + im. + -(a)c: *Bȁćindolac* (Bàćin Dôl);
br. + ø + im. + -(a)c: *desettónac* (kamion);
pril. + im. + -(a)c: *mnogòbožac* (*-bó-*);
pril. + gl. + -(a)c: *dobročínac, sporovózac*;
ne + gl. + im. + -(a)c: *neznàbožac.*

Prefiksalno-sufiksalna tvorba

221 Za prefiksalno-sufiksalnu tvorbu vrijedi u načelu isto što je općenito rečeno i za složeno-sufiksalnu tvorbu: ako se postanak tvorenice može protu-

mačiti na dva načina: izvedenica od prefigiranog pridjeva i složenica prefiksalno-sufiksalne tvorbe, prednost je dana izvedenici. Kad se tako promatraju ovakve tvorenice, onda se može reći da je ova tvorba slabo plodna.

Sufiks *-(a)c* sudjeluje u prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi u tipu *pref.+im.+ -(a)c*. Suglasnici *k, g, h* ispred *-(a)c* zamjenjuju se sa *č, ž, š*. Naglasak je ili kratkouzlazni na posljednjem slogu prefiksa ili dugouzlazni na slogu ispred sufiksa.

Tim načinom izvedeno je dvadesetak imenica različita značenja. Takve složenice označuju:

čovjeka: *bèzbožac, bèzvjerac, pòmorac, prekògorac, prekòmorac, zàbrdac...*
životinju: *pòkrilac, nàzimac, bèskrilac,*
stvar: *pòdgrlac* (jamica pod grlom),
vjetar: *povjetárac, smórac...*

Sufiks *-ac*

222 Sufiks *-ac* dolazi u nekoliko izvedenica kojima osnova završava zatvorničkim skupovima s kojima bi nepostojano *a* u *-(a)c* stvaralo morfološke zapreke u sklonidbi. Budući da se u osnove rijetko umeće *a*, mjesto nepostojanog *a* u sufiksu dolazi postojano. Zbog toga se može reći da je sufiks *-ac* u komplementarnoj raspodjeli sa sufiksom *-(a)c*.

Većinom su to pridjevne osnove. Izvedenice imaju različita značenja. Označuju:

čovjeka: *mr̀tvac, mùdrac, pòdlac,*
stvar: *jèdrac, òštrac, prèsnac, tjèsnac, vèdrac,*
apstraktnost: *svjètlac.*

Od glagolskih osnova izvedene su imenice *kovìtlac* i *tàkmac.*

Ako osnova završava suglasnikom *t* ili dvozatvorničkim skupom u kojem je drugi zatvornik *t*, tada na takve osnove normalno dolazi sufiks *-(a)c* jer se s gubljenjem nepostojanog *a* gubi i suglasnik *t* ili se izgovara udvojeno *c* (usp. Brozović, 1973b), npr. *mlátac, plátac, svétac, škr̀tac, jednòlistac, bèzlistac, petòprstac.* Od pridjeva *čȉst* sufiksom *-(a)c* izvedena je rijetka imenica *čístac, čìstac* 'moralno čist čovjek', a sufiksom *-ac* imenica *čìstac* (gen. *čistàca*) 'čist prostor'. U riječi *prèčac* 'prijeki put' *a* je postojano i nepostojano jer je gen. *prečàca* i *prèčca,* a slično je i u *mòstac, kr̀stac, pr̀stac.*

Sufiks *-l(a)c*

223 Kad je riječ o sufiksu *-l(a)c,* valja odmah reći da bi se postanak svih imenica sa završetkom *-l(a)c* mogao protumačiti i tako kao da su izvedene od osnove glagolskoga pridjeva radnog sufiksom *-(a)c,* kako to npr. kaže T. Maretić (1931, t. 319b). On polazi od formalne analize *čuvao, čuval-a+-(a)c* > *čuvalac,* ali ka-

ko uzima u obzir i značenje, odmah nailazi na teškoće. Jednom dijelu tih teškoća možemo izbjeći ako polazimo od najobičnijega značenja i kažemo da je

čùvalac → onaj koji čuva

i da su takve imenice izvedene sufiksom *-l(a)c* od infinitivne osnove. Uveli smo jedan sufiks više, *-l(a)c* uz *-(a)c,* ali su time mnogi problemi postali jednostavniji.

224 Prvo, raspodjela je sufiksâ *-l(a)c* i *-(a)c* jasna: sufiks *-l(a)c* dolazi na infinitivnu osnovu, a *-(a)c* na prezentsku. Drugo, razlika je i u plodnosti. Sufiks je *-l(a)c* plodan, a *-(a)c* s glagolskim osnovama veoma slabo plodan. Njime se od naših glagolskih osnova više ne tvore nove riječi, a veoma rijetko i od stranih (v. t. 214. i 215).

Prema tome nema teoretske zapreke za uvedbu sufiksa *-l(a)c* uz *-(a)c,* nego ona ima izrazite prednosti.

Osim imenice *prélac,* koja je izvedena od osnove *pre-,* izvedenice sufiksom *-l(a)c* tvore se od infinitivnih osnova na zatvornik. Podaci skupljenih primjera daju prema glagolskim vrstama, aspektu i plodnosti ove brojeve.

225

vrsta	svr.	ns.	prije 1860.	poslije 1860.
I.	1	2	2	1
II.	—	—	—	—
III.	1	—	1	—
IV.	17	75	34	58
V.	1	43	23	21
VI. ova	1	5	2	4
eva	—	2	1	1
iva	—	5	2	3
ukupno:	21	132	65	88
postotak	13,73	86,27	42,48	57,52

Tablica pokazuje da se izvedenice sufiksom *-l(a)c* tvore uglavnom od nesvršenih glagola IV. i V. vrste i da ih je više od pedeset posto izvedenih poslije 1860.

226 Naglasak je tih izvedenica pretežno kratkouzlazni na trećem slogu od kraja:

bičèvalac, bjèlilac, brànilac, bùdilac, čìnilac, čìtalac, djèlilac, dokazìvalac, donòsilac, hrànilac, isplàtilac, kr̀čilac, ljèpilac, mačèvalac, narùčilac, nòsilac, nùdilac...

Druge zadržavaju naglasak osnove...

čȅkalac, klȁdilac, klȁnjalac, kȕcalac, čáralac, gátalac, darívalac...

Neke se koleba ju između tih dvi ju mogućnosti: *čìstilac, gàzilac, glèdalac, gràbilac, kùdilac, mìslilac, mùčilac* i *čȉstilac, gȁzilac, glȅdalac...*

To pokazuje da je sustavni naglasak kratkouzlazni na trećem slogu od kraja, da dvosložne osnove s kratkosilaznim mogu zadržati svoj naglasak, a da su ostali naglasci slučajni.

227 Značenje izvedenica sufiksom *-l(a)c* može se opisati preoblikom:

gl. + *-l(a)c* ⟶ onaj koji pz

čàralac ⟶ onaj koji čara.

Tako i *bjèlilac, blùdilac, bòdrilac, brànilac, čȅkalac, čìnilac, čìstilac, čìtalac, darívalac, dàvalac, djèlilac, donòsilac, isplàtilac, izvȑšilac...*

U konkretnijem se značenju 'onaj' ostvaruje kao čovjek, i to uglavnom kao opći vršitelj radnje:

čàralac ⟶ čovjek koji čara.

Tako i *bičèvalac, čȅkalac, čȉtalac, darívalac, djèlilac, donòsilac, glȅdalac, izvȑšilac, mìslilac, nòsilac...*

228 Veoma često takve izvedenice označuju zanimanje:

bjèlilac, brànilac, čȉstilac, dròbilac, glàčalac, izvjèstilac, izvlàčilac, kàlilac, kròjilac, kròtilac, lȉčilac, mjȅrilac, mjèšalac, oblikòvalac, održàvalac, pàlilac, prevòdilac, pȑžilac, pùnilac, rònilac, sùšilac, tàlilac, tkálac, tùžilac, uvòdilac...

Samo iznimno izvedenice sa *-l(a)c* znače što drugo. Među skupljenim primjerima našle su se samo tri: *čìnilac* 'ono što čini', *prélac* (vrsta kukca), *urlìkalac* (vrsta majmuna, òb. urlikavac). Uz to prve dvije imaju potvrđeno i značenje čovjek, a treća ga ima potencijalno.

229 Tim prikazom sufiks *-l(a)c* nije dovoljno određen. Potrebno je odrediti njegovo mjesto u sustavu s drugim sufiksima u tvorbi imenica koje znače vršitelja radnje. Način tvorbe i značenje pokazuje da je u prvom redu potrebno sufiks *-l(a)c* odrediti prema sufiksu *-telj*. To je učinjeno kod sufiksa *-telj* (t. 998 – 1005), a cjelovito u radu Babić, 1974a.

Sufiks *-l(a)c* sudjeluje i u nekoliko tvorenica složeno-sufiksalne i prefiksalno-sufiksalne tvorbe. Uz složenicu *starosjèdilac* ima i nekoliko drugih veoma rijetkih po upotrebi: *prvosjèdilac* (Vijenac, 1885, Jagić), *mnogòznalac* (Maretić-Ivšić, RMS, obìč. sveznalica), *neìmalac* (Maretić-Ivšić, RMS), *nèznalac* (Bazala, RMS, obìč. neznalica). Te bi se tvorenice mogle protumačiti i kao čiste odnosno prefiksalne složenice.

Sufiksi *-an(a)c* i *-jan(a)c*

230 Sufiks *-an(a)c* dolazi najčešće u tvorbi etnika i njime se etnici tvore na jezičnom području svih triju dijalekata hrvatskoga jezika, a i od toponimskih osnova drugih jezika.

On dolazi u prvom redu na osnove koje završavaju dvama zatvornicima od kojih je drugi usneni kako bi se izbjeglo nagomilavanje zatvornika

(pridružilo bi im se još *lj* po jotacijskim pravilima): *Burmánac, Čalmánac, Čazmánac, Kuzmánac, Molvánac...*

(Za takve višezatvorničke skupove nema primjera.)

Zatim dolazi na osnove uglavnom stranih toponima da se izbjegne morfonološka alternacija osnove:

Afrikánac, Amerikánac, Dominikánac, Gaetánac, Korzikánac, Marokánac, Meksikánac, Pizánac...

Od naših je osnova *Jaskánac.*

Dolazi i na osnove, opet većinom strane, koje ne skraćuju *-ij-* uglavnom zbog glasovnih razloga:

Austrijánac, Belgijánac, Bikinijánac, Kaprijánac, Kustošijánac, Ljubijánac, Sicilijánac, Srbijánac, Venecijánac...

Neke se od takvih osnova kolebaju između sufiksa *-(a)c* i *-an(a)c* pa je od *Bolivija > Bolivijac* i *Bolivijánac,* od *Grûzija > Gruzijac* i *Gruzijánac*; *Perzíjac* je rijedak i pjesnički lik prema običnome *Perzijánac,* a *Indijánac* (danas zapravo netvorbeno) različito je od *Indíjac.*

231 Sufiks *-an(a)c* dolazi na strane osnove koje završavaju samoglasnikom: *Čileánac, Nauruánac, Odenseánac, Papuánac, Peruánac,* a kolebanjem u sklonidbi i analogijom i *Togoánac, Kongoánac.*

Sufiks *-an(a)c* često dolazi na domaće i strane osnove gdje bi mogao doći i sufiks *-anin.* To su katkada osnove koje završavaju na dva ili više zatvornika:

Budimpeštánac, Bukureštánac, Gradištánac, Kloštránac (Ivanić Kloštar), *Laništánac, Peštánac, Podoštránac, Primišljánac, Vrapčánac...*

ali ima i osnova koje završavaju jednim zatvornikom:

Donjánac (< Pòdsusedskō Dôlje), *Draganićánac, Gȕnjanac, Miočánac* (< Mìočić), *Polačánac, Popovićánac, Radošánac, Stanišićánac, Veneránac, Vojnićánac...*

232 Mnogi takvi etnici imaju usporednice sa sufiksom *-anin*:

a) s podjednakom upotrebom:

Beliščánac-Beliščanin, Budićánac-Búdićanin, Kambodžánac-Kambòdžanin, Kršljánac-Kršljanin, Rakljánac-Rakljanin, Trnjánac-Trnjanin...

b) običnije *-anin* (bar u mještana): *Kaštèlanin-Kaštelánac, Màkaranin--Makaránac, Trogíranin-Trogiránac...*

c) običnije *-an(a)c*: *Krašićánac, Skopljánac, Trojánac...*

Iz svega se može izvesti nekoliko normativnih pravila: Prvo, gdje god postoje u upotrebi usporednice sa *-(j)anin,* osim ako mještani ne upotrebljavaju samo etnik sa *-an(a)c* i ako on nije općenito usvojen, prednost trebaju imati etnici sa *-(j)anin.*

Drugo, ako se podjednako mogu izvesti etnici sa sufiksima *-(j)anin* i *-an(a)c,* prednost imaju etnici sa *-(j)anin.*

Treće, gdje se tvorba i upotreba koleba između sufiksa *-(a)c* i *-an(a)c*, prednost ima sufiks *-(a)c*.

233 Sufiksom *-jan(a)c* izvedeno je više etnika od toponima na kajkavskom i štokavskom području, a veoma rijetko na čakavskom:

Adžamovljánac < Àdžamōvci, *Ašikovljánac* < Àšikōvci, *Bakovljánac* < Bàkōvčica, *Benkovčánac* < Bénkovac, *Bjelajčánac* < Bjèlājci, *Brložánac* < Br̀log, *Brnažánac* < Br̀naze, *Cerovčánac* < Cèrovac, *Cikoćánac* < Cȉkote, *Čakovčánac* < Čȁkovec, *Glavičánac* < Glàvice, *Gradišćánac* < Stârā Gràdiška, *Grčánac* < Gȑk, *Hrnjevčánac* < Hȑnjevac, *Jagupljánac* < Jaguplije, *Karinjánac* < Kȁrīn, *Koprivničánac* < Kòprīvnica, *Kostajničánac* < Kòstajnica, *Kruševljánac* (< Kruševo, općina Obrovac), *Podvrščánac* < Pòdvrško, *Ražančánac* < Ràžanac, *Skradinjánac* < Skràdīn, *Stubičánac* < Stȕbica, *Šopoćánac* < Šòpot, *Vodičánac* < Vodice, *Vrbničánac* < Vȑbnīk (općina Knin), *Zlarinjánac* < Zlarin...

234 Budući da osnove na *c* nikada ne dobivaju *-an(a)c,* sufiks *-jan(a)c* ima komplementarnu raspodjelu sa sufiksom *-an(a)c* i po tome bi išao u središnju tvorbu etnika, ali po tome što se s ostalima nesrednjojezičnim suglasnicima smjenjuje po jotacijskim pravilima, gdje sufiks *-an(a)c* dolazi upravo zato da se ti glasovi ne smjenjuju kako bi osnova ostala nepromijenjena, po tome sufiks *-jan(a)c* nema značenje središnjotvorbenoga sufiksa. Tomu u prilog ide i podatak da većina etnika s *-jan(a)c* ima usporedne etnike sa sufiksima *-(j)anin,* koji su često običniji, neki etnici u mn. imaju *-ani,* pa se u književnom jeziku mjesto svih mogu upotrebljavati etnici sa sufiksima *-(j)anin.*

235 Sufiksi *-jan(a)c* i *-čan(a)c* pokazuju glasovno ograničenje sufiksa *-an(a)c.* Ako osnova završava na *c,* onda može doći samo sufiks *-jan(a)c,* a ne može *-an(a)c*; ako osnova završava na *n,* onda ne može dobiti *-an(a)c,* ali može *-čan(a)c,* npr. potvrđeno je *Krapinčánac, a *Krapinanac* nije niti je vjerojatno. To pokazuje utjecaj razjednačivanja na raspodjelu sufiksâ.

Katkada se sufiksom *-an(a)c* tvore i neke druge izvedenice. Najčešće označuju pristaše, sljedbenike:

dominikánac, kartuzijánac, ničeánac, republikánac, starčevićánac...

U ostalim je značenjima slabo plodan. Od imenica je izveden *kopljánac* (normalnije *kopljaš*), od pridjeva *bjelánac, blȉzanac (blizànac, blizánac),* od glagola *krkljánac, petljánac, prtljánac.*

Ostali sufiksi na *-(a)c*

236 **-aj(a)c.** U *policájac* i *milicájac* (razg., òb. *milicionar*).

-al(a)c. U *prègalac* i *Provansálac.*

-anj(a)c. U nekoliko etnika: *Dicmánjac* < Dícmo (uz *Dicmánjanin*), *Koritánjac* < Kòritinja.

-ar(a)c. Sufiks *-ar(a)c* dolazi sporadično u nekoliko etnika pretežno sa štokavskoga područja: *Jabučárac* < Jabȕčeta, *Janjárac* < Jȁnja, *Lo-*

kvárac < Lȍkve, *Medviđárac* < Mèdviđa, *Močilárac* < Mòčila, *Ponikvárac* < Pònikve, *Selinárac* < Sèline, *Sjeničárac* < Sjȅničāk, *Šušnjárac* < Šûšnjevo, *Stankovárac* < Stânkovići...

Rijedak je i u ostalim tvorbama: *muškárac, kazalištárac, sjemeništárac, sveučilištárac, čokoladárac* 'proizvođač čokolade', *džepárac, šugárac.*

237 **-čan(a)c.** Sufiks *-čan(a)c* dolazi u nekoliko etnika: *Kamenčánac* <Kȁmenica Ivànečkā, *Krapinčánac* (uz *Krȁpinac, Kràpinčanin*), *Radoščánac* < Rȁdošić, *Siverčánac* < Sȉverić(i)...

Budući da su posrijedi manje poznati etnici i da su takvi etnici lagano stilski obilježeni, u književnom jeziku mogu imati prednost etnici sa sufiksima iz središnje tvorbe etnika.

-ej(a)c. U *bjelogardéjac, crvenoarméjac, crvenogardéjac, epikuréjac* i *Evropéjac,* obìč. *Evropljanin,* ali je *Evropéjac* u književnom jeziku osobito istaknut zbog naslova Majerove zbirke *Pjesme zabrinutog Evropejca.* Danas *europejac* počinje značiti 'pristaša europskoga ujedinjenja'.

-el(a)c. U *žȅtelac.*

-elj(a)c. U etniku *Bokéljac,* ali je običnije *Bòkēlj* pa se *Bokéljac* može smatrati i sekundarnom sufiksacijom.

-en(a)c. U nekoliko izvedenica različita značenja: *drugénac (drȕgenac), mlȁdenac, Nazarénac* (obìč. *Nazaréćanin*), *prvénac (pȑvenac), ušénac.*

-er(a)c. Sufiks *-er(a)c* dolazi na brojevne osnove u izvedenica s različitim značenjem, najčešće znači stih, čamac ili naziv u športu: *četvérac, petérac, šestérac, sedmérac, osmérac, devetérac, desetérac, jedanaestérac, dvanaestérac, četrnaestérac...* Izvedenice od parnih brojeva *šestérac, osmérac, desetérac, dvanaestérac, četrnaestérac, šesnaestérac, osamnaestérac,* označuju jelene, rjeđe srnjake s tim brojem parožaka.

-ev(a)c. U *čȁjevac, fránjevac* i *Prištévac* < Priština. Nema razloga da se sprječava upotreba etnika sa sufiksom *-(a)c, -janin* ili *-čanin* od neskraćene osnove.

-ič(a)c. U *plamíčac* (obìč. *plamičak*).

238 **-ijan(a)c.** U nekoliko etnika: *Venusijánac* < *Vénus* (Venera, »svemirska flota Venusijanaca«, Vj. 5. 1. 61. 9), *Venerijánac* (Vj. 2. 11. 75. 15, 7x), *Marsijánac* (isto, 2x). Od Venera je potvrđen i *Veneranac,* a RSR ima *Mȁrsovac* 'stanovnik Marsa'. M. Krleža *marsijancem* naziva H. G. Wellsa. Osim etnika sufiks *-ijan(a)c* dolazi u nekoliko općih imenica: *burzijánac, crnoburzijánac, krležijánac, pretorijánac, volterijánac.*

-ijen(a)c. U *prvijénac* (obìč. *prvenac*), *nȁšijēnac* (obìč. *našinac*).

-ikov(a)c. U *ljȅtnikovac.*

-il(a)c. U *adrèsilac.*

239 **-in(a)c.** Sufiks *-in(a)c* javlja se u tvorbi etnika sporadično na cijelom jezičnom području hrvatskoga jezika, a njime je izvedeno i nekoliko etnika od stranih toponima: *Čeralínac* < Čeràlije, *Kladínac* < Klȁdje, *Murterínac* < Mùrter, *Rèpinac* < Rèpno, *Vrgadínac* < Vȑgāda, *Vukovínac* < Mâlō i Vȅlikō Vùkōvje, *Žamarínac* < Žamàrija..., *Aleksandrínac* < Aleksàndrija, *Alpínac* < Alpe, *Bizantínac* < Bìzant, *Levantínac* < Lèvant, *Gruzínac* < Grûzija (uz Gruzijac).

Osim toga sufiksom *-in(a)c* izvedeno je i nekoliko općih imenica: *benediktínac, garibaldínac, nȁšinac, jèžinac, kanarínac* (ptica), *aleksandrínac* (stih), *kukuruzínac* (obìč. *kukuruzovina*).

-išćan(a)c. U *Draganišćànac* < Draganić.

-itan(a)c. U *Samaritánac* < Sàmarija (uz sustavnije *Samarijanac*).

-j(a)c. U složenici *bogomóljac* i nekoliko etnika: *Duvánjac* < Dúvno, *Livánjac* < Livno, *Slivánjac* < Slîvno Râvnō, *Vukmánjac* < Vùkmanić. Mjesto prvih dvaju mještani Duvna i Livna upotrebljavaju *Dùvnjāk* i *Lìvnjāk*, a ti su etnici češći i u književnom jeziku.

-jar(a)c. U etniku *Brnjičárac* < Bȑnjica.

-kov(a)c. U *pèlinkovac (pelínkovac).*

-ljan(a)c. U etnika *Neretljánac* (obìč. *Neretvanac*) i *Sopotljánac* < Sopot (kod Krapine). Od drugih je toponima *Sȍpot* očekivano *Sȍpoćanin.*

-oj(a)c. U *dvójac* ‘čamac s dva veslača’.

-on(a)c. U *Brétonac* < Bretanja.

-or(a)c. U *konviktórac* i *Djedorac* < Djedina Rijeka (Rika).

240 **-ov(a)c.** Sufiks *-ov(a)c* dolazi u nekoliko etnika sa štokavskoga i kajkavskoga područja, a javlja se i s osnovama stranih toponima: *Bregóvac* < Brêgi Kòprīvničkī, *Òrahovac* < Òrah, *Pònikovac* < Pònikve, *Viróvac* < Vîrje, *Lihtenštajnovac* < Lihtenštajn, *(Schleswig-) Holštajnovac.* U etniku *Mȁrsovac* može se uzeti da je sufiks *-ov(a)c* prema ‘stanovnik Marsa’ ili *-(a)c* prema ‘Marsov stanovnik’.

Sufiks *-ov(a)c* dolazi i u nekoliko drugih izvedenica različita značenja: *frȍntovac, šȁtrovac* ‘koji govori šatrom’, *mìnhenovac* ‘slikar minhenske grupe’, *zȁovac* ‘onaj koji je za’, *kàvovac* (biljka), *vidíkovac* (mjesto ili zgrada).

-šćan(a)c. U etniku *Nedeljšćánac* < Svêtā Nèdelja Làbinskā.

-un(a)c. U *bjegúnac, čistúnac, mladúnac, vrhúnac.*

-uš(a)c. U *mekúšac, rakúšac.*

-vin(a)c. U *Anžuvínac.*

SUFIKSI NA *-ač*

241 Tvorbene imenice koje završavaju glasovnim skupom *-ač* tvorene su trima sufiksima: *-ač, -jač* i *-ač*$_2$. Tvorenice sa *-ač* i *-jač* muškoga su roda, a sa *-ač*$_2$ ženskoga. Najčešće su izvedenice prvim sufiksom.

Sufiks *-ač*

242 Imenice sufiksom *-ač* tvore se od glagolskih osnova, a od ostalih samo iznimno.

Tvorba od glagola

Glagolska se osnova dobiva tako da se odbace infinitivni završeci: *-nuti* (II. vrsta), *-jeti* (III.), *-iti* (IV.), *-ati* (V. i VI.), a od glagola I. vrste osnova je prezentska.

Od glagola *klati* izvedene su imenice na oba načina: običnija *kòljāč* i rjeđa *klâč*.

Glagoli V. i VI. vrste mogu odbaciti i završetke *-avati, -ivati* kao što pokazuju značenja:

istovàrāč – onaj koji istovaruje (RMH))
izrèzāč – čovjek što izrezuje (AR)
omòtāč – ono, što omotava (AR)
potpàsāč – utega, kojom se potpasuje kilav čovjek (AR)
zadȑžāč – ono čime se što zadržava (RMS).

To je potrebno utvrditi stoga što su neke osnove nakon odbacivanja *-avati, -ivati* glasovno istovjetne s osnovama svršenih glagola. Brojčani podaci pokazuju da se izvedenice sufiksom *-ač* normalno tvore od nesvršenih glagola, a samo iznimno od svršenih.

243 Kad se osnove razvrstavaju prema glasovnom sastavu pa se među svršene glagole ubroje one koje to formalno mogu biti, ipak je očita prevlast izvedenica od nesvršenih glagola:

vid / vrsta	nesvršeni	svršeni
I.	9	1
II.	—	1
III.	3	2
IV.	42	17
V.	386	16
VI.	111	1
ukupno:	551	38
postotak:	93,2	6,8

244 Ako se među nesvršene ubroje one osnove koje to prema značenju izvedenice jesu, tada se dobivaju ovi odnosi:[1]

vid / vrsta	nesvršeni	svršeni
I.	8	—
III.	4	—
IV.	41	12
V.	394	2
VI.	128	1
ukupno:	575	15
postotak:	97,4	2,6

Kad se izvedenice pojedinačno razmotre, tada se vidi da tvorba od svršenih glagola ili s odbačenim *-avati, -ivati* nije obična.

U drugoj tablici nema II. glagolske vrste jer je ona vrsta svršenih glagola.[2]

Izvedenica *rasplinjāč* koja bi formalno mogla biti izvedena od glagola te vrste *(rasplinuti)* izvedena je od glagola *rasplinjavati.*

245 Neke izvedenice od svršenih glagola ili od nesvršenih s odbačenim *-avati, -ivati* u rječnicima su upućene na likove *-avač, -ivač* ili s drugim sufiksima, npr.:

ispražač, v. ispraživač (RMH)
izvikač, v. izvikivač (RMH)
rasprskač, v. rasprskivač (DJ)
ugnjetač, v. ugnjetavač (DJ)
utemeljač, v. utemeljitelj (DJ),

a neke u hrvatskom književnom jeziku nisu obične iako to nije označeno, npr. glagole *otpušiti, zapušiti* DJ upućuje na *odčepiti, začepiti,* ali *otpušač, zapušač* prevode bez posebne oznake;[3] *zašiljač* prevode kao i *šiljilo* koje je i normalnije i običnije.

[1] Potrebno je dati obje tablice jer se tako jasno vidi da nema mnogo osnova koje bi mogle biti od svršenih glagola ni kad se one formalno određuju.

[2] Od 1286 glagola na *-nuti* u Matešićevu rječniku *Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen* samo ih je desetak nesvršenih: čeznuti, ginuti, grnuti, sa(h)nuti, tonuti, tuhnuti, tuknuti, tru(h)nuti, ve(h)nuti.

[3] Značajno je da u Tal.-hs. rječniku (Zagreb, 1960) za prijevod prve, *cavatappi,* daju samo *izvojac* i *vadičep,* a druge *čep, zapušač, vranj, zatvarač.*

Od svršenih glagola ili od glagola s odbačenim *-avati, -ivati* ima samo nekoliko običnijih izvedenica: *naslonjač, opasač, osigurač, ponuđač, potrošač, upaljač, usisač,* ali bez ikakve posebnosti u značenju koja bi upućivala na svršenost osnove.

Izvedenice *naletač, zaletač* bile bi izvedene od glagola *nalijetati, zalijetati*; *naletač* – »onaj, koji nalijeće« (AR), *zaletač* – »onaj koji se zaleće« (RMS), ali obje imaju samo po jednu ekavsku potvrdu, a druga i oznaku neob.

Od dvovidnih se glagola izvedenice tvore normalno kao i od nesvršenih: *armirač, tempirač...*

246 Osnova se i sufiks povezuju bez glasovnih promjena osim osnova glagola IV. vrste i glagola na *-čati, -čiti* i *-ticati.*

U tvorbi od glagola IV. vrste zamjenjuje se d/đ, l/lj i n/nj pa valja smatrati da postoji i sufiks *-jač*: *izvoditi* > *izvođač, odvoditi* > *odvođač, ponuditi* > *ponuđač, proizvoditi* > *proizvođač, zavoditi* > *zavođač, upaliti* > *upaljač, tegliti* > *tegljač, goniti* > *gonjač* (uz *gonjati*), *izgoniti* > *izgonjač, nasloniti* > *naslonjač.* Jedino je *podvodač* > *podvoditi,* ali riječ nije općeknjiževna, a *pilač* može biti prema *pilati.*

S promjenom po jotacijskim pravilima, a po tome i sa sufiksom *-jač,* ima i nekoliko izvedenica od glagola IV. vrste kojima leksički morfemi završavaju usnenim suglasnikom: *štavljač* < *štaviti, tovljač* < *toviti.* Od *plijeviti* je *pljevač,* što može biti i zbog razjednačivanja na udaljenost ili analogija prema osnovama drugih glagola s usnenim suglasnikom gdje nema jotacije.

U glagola na *-čati, -čiti č* se zamjenjuje sa *k*: *trkač* < *trčati, izvlakač* < *izvlačiti, vlakač* < *vlačiti. Trkač* doduše može biti izveden i od glagola *trkati,* kako je naznačeno u AR, ali je već tu značenjem povezan s *trčati* (»onaj, koji trči«). Očito je da djeluje razjednačivanje na udaljenost, to više što su se u građi na *-čač* našle samo imenice *učač* (*učač Kur'ana,* Start, 24. 9. 1983, 14) i *sunčač* (Majetić, 1970, 50).

U glagola na *-ticati c* se zamjenjuje sa *k*: *natikač, utikač, zatikač.*

247 Sve izvedenice sufiksom *-ač* imaju naglasak po tipu *bìrāč, biráča,* osim jednosložnih *klâč* i *tkâč,* gen. *kláča, tkáča.*[4]

Zbog ujednačenoga naglaska u izvedenicama sa *-ač* ne može biti dvoglasnik, nego *je* ili *e* prema općim pravilima o zamjenjivanju dvoglasnika: *cjèpāč* < *cijèpati, mjènjāč* < *mijènjati, pripovjèdāč* < *pripovijèdati, vr(j)èđāč* < *vrijèđati.*

248 Sufiks *-ač* u suvremenom jeziku vrlo je plodan kao što pokazuje ova tablica:

[4] Zbog automatskoga naglaska nije u navođenju primjera potrebno stavljati naglasne znakove.

glag. vrsta	broj izvedenica	prije 1860.	poslije 1860.	postotak
I.	8	3	5	37,5 : 62,5
III.	4	1	3	25 : 75
IV.	53	12	41	22,6 : 77,4
V.	396	103	293	26 : 74
VI.	129	5	124	4 : 96
ukupno:	590	124	466	

Podaci pokazuju da je u suvremenom jeziku relativno najplodniji s osnovama VI. vrste, ali je to vjerojatno zbog toga što su i glagoli te vrste većinom novijega postanja.[5]

249 Izvedenice sa sufiksom *-ač* označuju čovjeka *(orač),* životinju *(kasač),* oruđe[6] *(upravljač, prekidač, prigušivač),* rjeđe neku drugu stvar *(pokrivač).*

Značenje pretežne većine izvedenica može se dati preoblikom po tipu:

birač ⟶ onaj koji bira,

ili uopćeno:

gl.+ač ⟶ onaj koji pz.

Za izvedenice koje označuju jednostavniju spravu (napravu), alat i stvar običnija je preoblika po tipu:

otvarač ⟶ ono čime se otvara,

ili uopćeno:

gl.+ač ⟶ ono čime se pz.

Raspodjela tih preoblika zavisi od toga da li oruđe samostalnije obavlja radnju *(bacač)* ili je samo pomoćno sredstvo u izvođenju radnje *(sjekač, odvijač).* Budući da u tome nema jasne granice, nema ni jednoznačnoga kriterija za raspodjelu. Katkad se za istu izvedenicu mogu dati obje preoblike, npr. *prigušivač* ⟶ ono što prigušuje, ono čime se prigušuje. Imenice *bacač, brisač, nosač*... i kad ne označuju čovjeka, imaju preobliku 'onaj koji pz', što pokazuje da je ta preoblika osnovna.

250 U rječnicima je značenje vrlo često određeno navedenim preoblikama, ali katkad i s nekim dodacima; npr.:

---

[5] Tu pretpostavku treba ispitati u tvorbi glagola VI. vrste jer je značajna i za same glagole.

[6] Oruđe je zastupnik kategorije nomina instrumenti, a obuhvaća pojmove ovih skupina: postrojenje, stroj, uređaj, aparat, mehanizam, sprava, naprava, instrument, oruđe, alat, vozilo.

crpač	– onaj koji crpe *što iz čega* (RMH)
dobacivač	– onaj koji *nešto* dobacuje (RMH)
izvođač	– onaj koji *što* izvodi (RMH)
karač	– čovjek koji *rado i često* kara, *grdi, kudi* (RMH)
kasač	– konj koji *dobro i ustrajno* kasa (RMH)
krojač	– čovjek koji po *svom zanatu* kroji *(i šije) odijela* (AR)
probijač	– oruđe, kojim se *što* probija (AR)
psovač	– čovjek koji *često ili rado* psuje (AR)
skakač	– onaj, koji *dobro, vješto* skače (AR).

Jedni su dodaci sasvim suvišni, a drugi preciziraju značenje, ali i jedne i druge možemo izostaviti bez štete za tvorbeno značenje.

Zamjena *onaj* sa *čovjek, konj, oruđe* precizira opće značenje, kao što je i u drugim sličnim opisima, npr.:

dubač	– dlijeto kojim se dube (AR)
izuvač	– naprava za izuvanje obuće (RMH)
zaprašivač	– sprava za zaprašivanje (RMH).

Takvi su opisi značenja mogući, ali oni ne isključuju opće: ono čime se dube,[7] ono čime se izuva, ono čime se zaprašuje.

251 Prema zabilježenim značenjima koja su se našla u građi, izvedenice označuju:

osobu	373
osobu i životinju	10
osobu i oruđe	75
životinju	4
životinju i oruđe	3
oruđe	108
neprecizirano opće značenje	17
ukupno	590

252 Primjeri za običnije izvedenice (ili sve gdje ih je manje):

osoba: *armirač, birač, bljuvač, crpač, crtač, čistač, dobavljač, dogovarač, dostavljač, glasač, gudač, hrvač, huškač, igrač, ispitivač, istraživač, izdavač, izmišljač, iznajmljivač, izrabljivač, izviđač, izvikivač, izvođač, kovač, kupač, ložač, ljevač, nabavljač, najavljivač, napadač, nastavljač, ocjenjivač, ogovarač, opažač, orač, osnivač, osvajač, otimač, pjevač, plesač, plivač, pogađač, pomagač, ponavljač, popisivač, potkivač, potpaljivač, predavač, predlagač, pregledač, pregovarač, prepisivač, pripovjedač, prodavač, proizvođač, promatrač, pronalazač, psovač, pušač, rugač, sazivač, sijač, skakač, slušač, smijač, spavač, svirač, šaptač, šetač, trošač, trubač, ucjenjivač, udvarač, veslač, vježbač, vozač, vrebač, zabavljač...*

[7] Upravo takvo određenje značenja riječi *dubač* ima RMH.

osoba i životinja: *bukač, gonjač, hukač, ispaštač, (kosač), kretač, trkač, vrtač*;

stroj[8]: *bacač, ispirač, kopač, pokretač...*

vozilo: *gurač, nosač* (aviona), *polagač* (mina), *razarač...*

uređaj: *grijač, hvatač, ispravljač, mjenjač, prebacivač...*

aparat, sprava: *čitač, nabijač...*

naprava: *brisač* (na automobilu), *klizač, pokazivač, skupljač, ublaživač* (amortizer), *upravljač* (volan)...

alat: *razvijač* (valjak, rasukalo), *rezač, sjekač...*

mišić: *dizač, pružač, savijač...*

stvar: *jahač* (u knjigovodstvu), *pokrivač...*

ostalo: *izazivač* (medic., fotograf.), *koljač* (zub u nerasta), *razvijač* (fotograf.)...

253 Katkad riječ za oruđe nije u normalnoj upotrebi ili je obična druga: *brojač (brojilo), bušač (bušilica), glodač (glodalica), berač, brisač (brisalo), čitač, dizač (dizalo), gomilač (akumulator), kazivač (putokaz), krojač* (značenje *nož* zast.), *upijač (bugačica)...*

životinja: *kasač, mukač* (vrsta žabe), *prevrtač* (golub), *preživač*;

životinja i oruđe: *bodač, sisač, zavijač*;

stroj: *množač, usisač...*

uređaj: *odašiljač...*

vozilo: *vlakač, potiskivač...*

aparat, sprava: *gorač, isparivač, odvlaživač, rasprskivač, raspršivač, rasplinjač, upaljač...*

naprava: *držač, odbijač, okidač, osigurač, prekidač, prigušivač, udarač, utikač, zadržač, zatvarač...*

alat: *dubač, odvijač, probijač* (probojac)...

mišić: *ispružač, opružač, pregibač, primicač*;

stvar: *ogrtač, omotač, opasač, otirač, podmetač, produživač, prostirač...*

općenito (onaj koji pz): *dopunjavač, iskrcavač, ispunjavač, istovarivač, izdvajač, izgonjač, ižimač, penjač, potrošač, preskakač, rastavljač, razdvajač, verač, zasjenjivač, zaustavljač, žderač...*

254 Raspodjela u osnovne skupine (osoba, osoba i životinja...) jednim je dijelom uvjetovana značenjem osnovnoga glagola. Kad značenje osnovnoga

---

[8] Za raspodjelu te skupine u podskupine nema objektivnoga kriterija, a često bi zbog više konkretnih značenja jedna izvedenica išla u više skupina, bacač diska (čovjek), bacač – stroj (katapult), aparat (bacač plamena), oružje (bacač mina). Ipak razvrstavanje u podskupine ima smisao jer pokazuje opseg značenja kategorije oruđa.

glagola obuhvaća samo određeno područje, izvedenica pripada skupini toga područja, npr. *ogovarati, psovati, smijati se* obuhvaća samo čovječje djelovanje, a *preživati* životinjsko i zato izvedenice *ogovarač, psovač, smijač* označuju samo osobu, a *preživač* životinju.[9] Ako nema tih ograničenja, ista izvedenica može označivati čovjeka, životinju i oruđe, već prema životnoj stvarnosti u kojoj postoji određeni pojam ili potreba za njim. Tako npr. *nosač* s općim značenjem 'onaj koji nosi' znači 'čovjek', 'stup', 'prvi kralježak', 'brod'; *izazivač,* 'onaj koji izaziva' znači čovjeka (izazivač u športu), uzročnika u medicini (izazivač bolesti), kemijski spoj u fotografiji.

Zbog takve zavisnosti od stvarnosti za mnoge je izvedenice sasvim slučajno što su se našle u nekoj skupini jer se u životnoj stvarnosti neka mogućnost još nije ostvarila ili ostvareno značenje nije još zabilježeno, npr. imenice *napadač, plivač, promatrač, skakač, vrebač* mogle bi označivati i životinju, *kretač* stroj, *množač, obasjavač, produživač* čovjeka i sl. Potvrde u AR za glagol *spavati* pokazuju da i životinje spavaju, ali imenica *spavač* ima potvrde samo za čovjeka. *Prevrtač* je u rječnicima zabilježen samo kao vrsta goluba, a nije vrsta pluga.[10] *Prebacivač* je u DJ označen kao električni uređaj, a značenje čovjek upotrijebljeno je u Vl. 9. 12. 1961, 3: »prebacivač strane robe u našu zemlju«.

Sve te skupine, a u načelu i sve izvedenice, povezuju opće značenje 'onaj koji pz', jer se u skupini oruđa nalaze pretežno predmeti koji proizvode djelovanje. Prema tome semantičko polje sufiksa *-ač* obuhvaća vršitelja radnje (nomina agentis) i oruđe (nomina instrumenti). Uz to je tvorbeno područje ograničeno kategorijski: izvedenice se normalno tvore od nesvršenih glagola, i to pretežno od glagola koji završavaju na *-ati.*

Tvorba od ostalih osnova

255 Od ostalih se osnova izvedenice tvore sufiksom *-ač* samo iznimno.

Od imeničkih osnova ima ih nekoliko. Prije 1860. izvedene su *bakrač,*[11] *buhač, rogač, trubljač* < *truba,* a to se može reći i za *trubač* jer je trubač prije čovjek koji svira u trubu nego koji trubi. Novije su *košarač* 'čovjek koji se bavi pletenjem košara' (očito zbog glasovne zapreke za *-ar*) i *tenisač.*

Od pridjevske osnove izvedena je samo imenica *mrkač* (prije 1860), ali je i ona u DJ upućena na muzgavac.

Složenica sa sufiksom *-ač* na kraju ima nekoliko: *dalekopisač* (teleprinter), *drvorezač* (običnije drvorezac), *elektrozavarivač, minobacač* (bacač

---

[9] Izvan je okvira tvorbe što se i za čovjeka može reći *preživač.*

[10] U Oriovcu se specijalan plug za oranje na strmim zemljištima naziva *prevrtač.* To sigurno nije samo oriovački naziv, ali nisam uspio naći pismenu potvrdu.

[11] V. t. 53.

mina), *minopolagač* (polagač mina), *nepušač, računoispitač* (revizor, inspektor), *računopolagač, zvonoljevač,* ali sve pripadaju složenoj tvorbi jer je dio sa sufiksom *-ač* ušao u složenicu kao cjelina pa nijedna od tih složenica ne pripada složeno-sufiksalnoj tvorbi.

Ostali sufiksi na -ač

256 Postoje samo dva: *-jač* i *-ač* (ž. r.). Prvi se može smatrati uzrokom jotacije nekih osnova (v. t. 246), a drugi je poseban sufiks *-ač*$_2$. Njime su izvedene od pridjevnih osnova dvije imenice ž. roda: *dȉvljāč* i *mȅkāč,* prva prije 1860, a vjerojatno i druga tako da se može reći: taj je tip tvorbe neplodan.

SUFIKSI NA *-ača*

257 U suvremenom hrvatskom književnom jeziku na *-ača* završavaju četiri sufiksa:

-ača, -jača, -njača i *-uljača.*

Inače ima mnoštvo tvorenica sufiksima na *-ača* koje su danas zastarjele, pokrajinske ili veoma rijetke folklorne riječi i kao takve nisu uzete u obzir za prikaz ove tvorbe. Stoga se može dogoditi da se među njima nalazi još koji sufiks što završava na *-ača,* ali kako ne pripada suvremenom književnom sustavu, nije obuhvaćen ovim radom.

Na temelju većega broja riječi koje nisu književne, a tvorene su sufiksima na *-ača* i podataka o novim riječima može se reći da su sufiksi na *-ača* slabo plodni. Nove su tvorenice rijetke, ali su one stilski obilježene ili su stručni nazivi.

Izvedenice sa sufiksima na *-ača,* osim *dèrača* i *koprìvnjača,* znače što konkretno, ali s velikom lepezom raznovrsnih značenja, što sve pokazuje da je to ostatak jednoga plodnog sustava.

258 Sufiksi *-ača* i *-jača* dolaze u komplementarnoj raspodjeli tako da *-jača* dolazi na osnove koje završavaju zatvornikom *n,* s kojim se početno *j* sufiksa smjenjuje po jotacijskim pravilima, a sufiks *-ača* dolazi na ostale osnove i na osnovu *porculan-* od koje je izvedena imenica *porculànača.*

U ostalom je tvorba sufiksima *-ača* i *-jača* ista pa će biti prikazana zajedno.

259 Naglasak je kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa, a izvedenice od pridjeva često zadržavaju i osnovni naglasak, pogotovu izvedenice od pridjeva na *-ov, -ev.*

260 Izvedenice sufiksima *-ača* i *-jača* tvorene su od pridjeva, imenica, glagola i brojeva. Najbrojnije su izvedenice od pridjeva.

261 Izvedenice od pridjeva imaju veoma različita značenja.

Označuju:

ž. osobu: *blèsača* (Z. Majdak), *glùpača, lùdača* (D. Šimunović, RMS), *mlìtača* (M. Peić, 1967, 318), *obješènjača* (J. Kosor, RMS, stilski blaže: *obješenjàkinja*), *pokvarènjača* (K. Špoljar, 1976);

životinju: *krȁstača* (žaba), *kȉšnjača* (žaba, M. Peić, Skitnje, 170), *lìvadnjača* (zmija, ib., 228), *tràvnjača* (žaba);

biljku: *pètrovača, tr̀novača* (kruška), *blàtnjača* (jabuka), *crvènjača* (šljiva), *jetrènjača, vodènjača* (tikva), *zímnjača* (jabuka), *pȁpratnjača, plamènjača...*

zvijezdu: *večèrnjača, sjevèrnjača, zòrnjača (Zòrnjača)*;

posudu: *litrènjača* (*lȉtrenjača*, boca), *bibèrnjača, šećèrnjača* (uz šećernica);

vozila: *jedrènjača* (rijetko, V. Nazor, RMH, običnije jedrènjāk), *oklòpnjača, pàrnjača* (rijetko, parobrod), *pàrnjača* (lokomotiva, lokomobil);

pite: *màkovača, òrahovača, sírnjača* (obìč. sírnica);

piće, najčešće rakiju: *brèskovača, dùdovača, jȁbukovača* (i vino), *kòmovača* (obìč. kòmovica), *krȕškovača, lòzovača, smȍkovača, trȅšnjovača, (trȅšnjevača), vȉšnjovača (vȉšnjevača)...*

kost: *bedrènjača, ključnjača, líšnjača* (lisna kost), *ramènjača*;

štap (batinu): *drènovača, ljèskovača*;

ostalo: *kremènjača* (puška), *hlàdnjača* (zgrada), *drvènjača* (drveno vlakno, drvena masa), *slȁmnjača* (slamarica), *sljemènjača* (greda), *štìtnjača* (žlijezda), *ùskršnjača* (kobasica), *pàrnjača* (mlin), *vjetrènjača* (mlin).

Bolest označuje *koprìvnjača.*

262 I tvorenice od imenica imaju različita značenja. Označuju:

ženu: *muškàrača, gòdovnjača,*

životinju: *kr̀mača,*

biljku: *cvjètača, ìlīnjača, mihòljača, busènjača* (mahovina), *četìnjače, sjemènjače, golosjemènjače, kritosjemènjače...*

rakiju: *bibèrača,*

pitu: *krumpìrača,*

kost: *goljènjača* (goljenica)

ostalo: *gr̀bača* (grba, pogrdno za leđa), *kukùljača* (kabanica s kukuljicom), *porculànača* (zemlja), *rèpača* (zvijezda, običnije repatica), *rùdača* (ruda), *strùnjača...*

263 Izvedenice od glagola označuju:

ženu: *narìkača, udàvača,*

pitu: *savìjača,*

naprave: *dȑljača, kàljača, kùhača, natìkača, plùtača, pribàdača, sumpòrača, tanjùrača, uspìnjača, zùbača, krùnjača, naslònjača, ràvnjača* (ravnalica), *sapùnjača*...

apstraktno (glagolsku radnju): *dèrača.*

264 Izvedenice od brojeva znače: *četvȑtača* (groznica) i kovanice (novčanice) *desètača, pedesètača, pètača.*

265 Sufiksom *-njača* izvedeno je nekoliko imenica:

biònjača (običnije bjeloočnica), *kórnjača* (životinja), *màkovnjača* (pita, uz *màkovača*), *nàprtnjača, ùprtnjača* (torbe), *nábōjnjača* (kesa), *tòpnjača* (običnije *topòvnjača,* brod).

Da nije imenica *biònjača, màkovnjača* i *topòvnjača,* sufiks *-njača* ne bi trebalo uvoditi jer je potvrđen pridjev *nábōjnī,* a ostale bi se mogle protumačiti kao izvedenice sufiksom *-jača* od potencijalnih n-pridjeva.

266 Sufiksom *-uljača* izvedena je imenica *kapùljača.*

SUFIKSI NA *-ada*

267 Na *-ada* završavaju dva sufiksa: *-áda* i *-ijáda.*

U plodnom području ti sufiksi imaju uglavnom komplementarnu raspodjelu. Sufiks *-ijada* normalno ne dolazi na osnove koje završavaju na *-j,* rijetko i na *-lj,* a ne može doći na osnove sa *-ij.* Ako bi mogla doći oba sufiksa, zbog veće plodnosti prednost ima sufiks *-ijada.*

Budući da se osnove katkada krate, nije lako svakoj tvorenici odrediti vrstu osnove, ali primjeri pokazuju da se tvorenice prvenstveno tvore od imenica, rijetko od pridjeva, a među stotinjak izvedenica s tim sufiksom od glagola se našla samo *bubnijáda* (kad se bubne, Studio, 1. 4. 1972, 71), ako se izuzme neplodan tip od glagola na *-irati.*

Naglasak je dugouzlazni na pretposljednjem slogu.

Izvedenice s tim sufiksima imaju pojedinačno gledano različita značenja, ali ona većinom pripadaju jednom semantičkom području koje obuhvaćaju značenja: priredba, natjecanje, nastup, smotra, svečanost, skup, zbivanje, dogodovština, doživljaj, ponašanje, postupak, djelo (spjev, pjesma, pričanje), katkada s blagom stilskom obilježenosti.

Sufiks *-ada* je slabo plodan, *-ijada* je plodan, čak veoma plodan, jer je većina tvorenica nastala poslije 1860, a glavnina posljednjih tridesetak godina.

Sufiks *-áda*

268 Imenica sa sufiksom *-ada* ima izvedenih od stranih imenica i glagola na *-irati.*

Naglasak je dugouzlazni na prvom slogu sufiksa.

Izvedenice označuju što apstraktno, a rijetko i stvari.

U vezi s osnovnom imenicom imaju značenja navedena u prethodnoj točki:

priredbe: *akademijáda, gimnazijáda* (športsko natjecanje vojnih akademija, gimnazija), *bakljáda, lampionáda* (svečanost s lampionima), *maškaráda, harlekináda, olimpijáda, štrukljáda* (priredba na kojoj su štruklje glavno jelo), *zmajáda...*

postupak, vladanje: *berekináda, policijáda* (neuredno vladanje policije),

život, doživljaj: *robinzonáda* (uz robinzonijada),

tužaljka, žalopojka: *jeremijáda.*

269 Stvari (piće) označuju: *limunáda, narančáda (narandžáda).*

Od glagola na *-irati* izvedene su apstraktne imenice *blokáda, rokáda* (rošáda) i konkretna *marináda* 'marinirano meso (obično riblje)'.

U prvoj je skupini sufiks *-ada* slabo plodan, a u ostalim je neplodan. Posrijedi su zapravo preuzete strane imenice koje imaju tvorbene veze i u našem jeziku.

Sufiks *-ijáda*

270 Izvedenice imaju značenja navedena u t. 267, katkada s blažim ili jačim podrugljivim značenjem:

priredba: *balkanijáda, balonijáda, brucošijáda, dalmatinijáda* (dalmatinske športske igre), *držićijáda* (naslov kritičkom članku o dva simpozija o Držiću), *florijáda* (izložba i svečanost cvijeća, flore), *istrijáda* (susreti istarskih studenata s političarima), *kestenijáda* (priredba s branjem i pečenjem kestena), *naftijáda* (športske igre industrije nafte), *nektarijáda* (kušanje burgundskih vina, 'nektara'), *ribičijáda* (natjecanje ribiča), *šaranijáda, štukijáda,* 'gozba (sa) šaranima, štukama', *tehnijáda* (smotra mladih tehničara), *tekstilijáda* (tekstilaca), *univerzijáda...*

vladanje, postupak: *amerikanijáda, bubnijáda, cirkusijáda, fišerijáda* (Fisherova zanovijetanja), *herostratijáda, holivudijáda, huljijáda, jarmekijáda* (uređivački postupci kao Jarmeka), *klaunijáda, majmunijáda, mirkovićijáda* (mijenjanje prezimena de Emericzi u Mirković, Krleža, Zastave), *neonacistijáda* (karate-zahvati američkih neonacista), *orvelijáda, pelivanijáda...*

doživljaj, zbivanje: *dudekijáda, dupčekijáda, jarmekijáda* (prilozi poput Jarmekovih), *manastirijáda* (dogodovštine u manastirima), *mikrofonijáda* (prisluškivanje mikrofonima), *pejtonijáda* (emisije kao Gradić Peyton), *rašomonijáda, robinzonijáda, telefonijáda* (muke s telefonima, kad se dobivaju i kad se telefonira), *trstijáda* (kupovanje u Trstu), *urnebesijáda, vagonijáda* (sudar vagona)...

Polusloženica s tim značenjem je *šèrlok-holmesijáda* (može i složenica: *šerlokholmesijáda*).

Zbog veoma poznatog djela Odisejáda i neka strana i domaća djela dobivaju naslove izvedene sufiksom *-ijada*: *Henrijada* (Voltaireov spjev, prev. F. Štrehe), *Kafkijada* (novela B. Hrabala), *Molohijada* (pjesma A. Kovačića), *Napoleonijada* (djelo F. Jarmeka), a tako bi se zbog oskudnoga konteksta mogle shvatiti i *Dudekijáda, Dupčekijáda.*

SUFIKSI NA *-aj*

271 Na *-aj* završavaju tri sufiksa:
-aj, -jaj i *-ljaj.*

Tim se sufiksima izvode imenice od prezentskih osnova glagola svih glagolskih vrsta osim VI, a iznimno od imeničkih.

Naglasak je kratkosilazni, a *-(j)āj* je uvijek dugo: *ȉzdisāj, pȍremećāj, zȁveslāj...*, jednosložne imaju dugosilazni naglasak po sustavu: *sjâj.*

Od *založiti* je *zȁlogāj,* a osnove svršenih glagola na *-stiti* imaju *-štāj*: *ȉzvještāj, nȁgovještāj, ȍproštāj, prȅmještāj, prȉraštāj, ȕkrštāj...*

Sufiks *-ljaj* dolazi na neke osnove koje završavaju na *g, t, z* (v. t. 274), a sufiksi *-aj* i *-jaj* imaju takvu raspodjelu da na jedne osnove dolazi samo *-aj,* a na druge *-aj* i *-jaj* bez jasne raspodjele.

Osnove na nepčanik i *g, h, m, p, r* dobivaju *-aj*:
slȕčāj, prȉopćāj, sjâj, mȑmljāj, zȁpetljāj, pȍkušāj, prȍmašāj, nȁdražāj, pȍdragāj, pȍdrigāj, kȉhāj, njȉhāj, kȉmāj, vȁpāj, stȕpāj, tȉtrāj,...

Za *dž, đ, nj, b, n, v* nema primjera.

Od založiti je *zȁlogāj.*

Osnove na *d, t, c, k, l, s, z* dobivaju *-aj* i *-jaj*:
d: samo *nȁpadāj,* ostale đ: *pȍrođāj, ȕgođāj, ȕređāj...*
t: *dȑhtāj, ȍkretāj, trȅptāj, zȁpletāj..., ȍsjećāj, pȍremećāj...*
c: *jȅcāj, ȍtkucāj, ȕtjecāj..., ȉzričāj, nȁbačāj, nȁtječāj...*
k: *pȉpkāj, tȕckāj, zvȅckāj..., ȍbičāj, tȅčāj...*
l: *rȁzuzlāj, ȕrlāj, zȁveslāj..., zȁgrljāj, zȁmišljāj...*
s: *ȉzdisāj, ȕdisāj, prȍplamsāj..., ȍdnošāj, prȉpašāj, zȁmršāj...*
z: *bȑzāj, tȑzāj; ȉzražāj, prȅobražāj, zȁpažāj...*

Raspodjela jednim dijelom može biti uvjetovana nesvršenim glagolima imperfektivizacijske tvorbe (v. t. 1805 – 1827), a drugim dijelom može biti i vremenska (starije tvorenice imaju jedan sufiks, a novije drugi), što još treba ispitati.

272 Izvedenice sa sufiksima *-āj* i *-jāj* najčešće imaju apstraktno značenje:
dȍmašāj, dȍživljāj, ȉzražāj, ȉzričāj, ȉzviđāj, ȉzvještāj, nȁgovještāj, nȁpadāj, nȁsrtāj, nȁtječāj, nȁvještāj, ȍbavještāj, ȍbgrljāj, ȍkršāj, ȍpažāj, ȍsjećāj, pȍbačāj, prȅmještāj, rȁzmještāj, stjȅcāj, ȕgođāj, ȕkrcāj, ȕviđāj, zȁgrljāj...

Neka značenja tvore pojedine podtipove.

Značajan je podtip imenica koje označuju jednokratnost, radnju od jednoga pokreta:

brȅcāj, dȍgađāj, dȑhtāj, gȕcāj, ȉzdisāj, jȅcāj, kȍračāj, kȕcāj, njȉhāj, ȍkretāj, ȍtkucāj, pȍsrtāj, pȍticāj, rȉtāj, hȑzāj, sȉktāj, slȕčāj, spȍticāj, šȉkljāj, tȉtrāj, trȅptāj, tȑzāj, ȕdisāj, ȕzdisāj, vȁpāj, zȁveslāj...

Rezultat glagolske radnje znače:

dȍmišljāj, ȉzmišljāj, nȁdražāj, nȁmišljāj, ȍplođāj, pȍdražāj, pȍkušāj, pȍremećāj, pȍrođāj, prȅbačāj, prȅkršāj, ȕmišljāj, zȁpletāj...

Glagolsku radnju označuju:

cȉktāj, cȉnkāj, dȁhtāj, dȉsāj, dȍticāj, ȉspraćāj, ȍdnošāj, ȍptjecāj, smȉrāj, tȅčāj, ȕtjecāj...

Izvedenice sa sufiksima *-āj* i *-jāj* rijetko označuju stvari: *ȉzraštāj, nȁmještāj, ȕređāj, zȁlogāj.*

Mjesto izriču *pȍložāj, ležaj* i *nȍćāj* (pjes. noćište, T. Ujević).

273 Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom i sufiksom *-jāj* izvedene su imenice *nȁručāj* 'položaj na rukama' i *zȁpešćāj* 'dio ruke za pesti' (obič. zapešće). Od imenice je izvedena *pèšćaj* 'kosti pesti'.

274 Sufiksom *-ljāj* izvedeno je nekoliko imenica koje označuju stvari: *gȕtljāj, zȁvežljāj, zȁmotljāj* i radnju *ȍdgonetljāj, rȁstegljaj.*

SUFIKSI NA *-(a)k*

275 Predmet je ovoga poglavlja tvorba imenica koje završavaju na *-(a)k,* tj. tvorba sufiksima koji završavaju nepostojanim *a* i zatvornikom *k.* Sve tako tvorene imenice muškoga su roda.

Na *-(a)k* završava dvadeset sufiksâ:

-ač(a)k	*-eč(a)k*	*-ič(a)k*	*-ulj(a)k*
-ad(a)k	*-elj(a)k*	*-it(a)k*	*-julj(a)k*
-(a)k	*-enj(a)k*	*-j(a)k*	*-ur(a)k*
-anj(a)k	*-er(a)k*	*-ot(a)k*	*-uš(a)k*
-ar(a)k	*-eš(a)k*		*-ut(a)k.*
-at(a)k	*-et(a)k*		

Od tih je sufiksa plodan jedino sufiks *-(a)k,* a ostali su veoma slabo plodni ili su neplodni.

Sufiks *-(a)k*

276 Sufiksom *-(a)k* tvore se imenice od glagolskih, imeničkih, pridjevnih, brojevnih, priložnih i prijedložnih osnova, i to od svih sufiksalnim načinom, a od imenica i prefiksalno-sufiksalnim. Najbrojnije su imenice od glagolskih osnova.

277 Od glagolskih je osnova tvorba imenica sufiksom *-(a)k* plodna. Njime se tvore imenice pretežno od svršenih glagola, ali i od nesvršenih, od prefigiranih i neprefigiranih glagola svih glagolskih vrsta osim VI.

278 Od prefigiranih glagola sa *bljùvati, pljùvati, kljùvati* izvedenice sufiksom *-(a)k* tvore se od osnova koje se dobiju kad se odbaci *-ati*: *ìzbljuvak, ùkljuvak, ìspljuvak, ùpljuvak.*

279 Mnogi glagoli I. vrste imaju kao osnovu infinitiv bez završnog *i*:

bȉti: *bítak, dobítak, odbítak, probítak*;
-četi: *dočétak, počétak, začétak*;
-dati: *dodátak, izdátak, podátak, zadátak*;
-piti: *nàpitak*;
-spjeti: *dòspjetak*;
-stati: *nedostátak, ostátak, preostátak, zaostátak*;
-suti: *osútak*;
-šiti: *našítak, ušítak*;
-viti: *ovítak, povítak, razvítak, savítak, svȉtak, uvítak, zavítak*;
-zeti: *izuzétak*;
-žiti: *žítak, užítak.*

280 Izvedenice od glagola I. vrste koje u prezentu dobivaju *-n-* u tvorbi sa sufiksom *-(a)k* krate osnovu za to *-n-*:

òtpasti, òtpadn-ēm > òtpadak
prìpasti, prìpadn-ēm > prìpadak
ùpasti, ùpadn-ēm > ùpadak.

281 Glagoli na *-nuti* i *-kati* odbacuju te završetke ako je ispred njih koji suglasnik:

bríznuti > brȉzak
dòmetnuti > dòmetak
ìstisnuti > ìstisak
òtisnuti > òtisak
hȑsnuti, hȑskati > hȑsak
mȕćnuti, mȕćkati > múćak
pljȅsnuti, pljȅskati > pljêsak
pljȕsnuti, pljȕskati > pljûsak
prȁsnuti, prȁskati > prâsak
stȉsnuti, stískati > stîsak...

Od osnove glagolskoga pridjeva radnog izvedena je imenica *ùvelak.*

282 Ostale imenice, a one su u pretežnoj većini, tvore se od prezentskih osnova:

bòraviti, bòrav-īm > bòravak
cúriti, cúr-īm > cúrak
pòstati, pòstan-ēm > pòstanak...

283 Ispred *-(a)k* zamjenjuje se *c, k/č, g/ž* (za *h/š* nema primjera):

c/č: *čalabŕčak, prètičak, tȕčak*;
k/č: *ìsječak, òdsječak*;
g/ž: *ìstržak, òdstrižak, pòdstrižak, sàstružak*...

284 Izvedenice od glagola I. vrste od infinitiva imaju dugouzlazni naglasak na pretposljednjem slogu, primjere v. u t. 279, ali *svȉtak* uz *svítak, dòspjetak, nàpitak* i *nápitak, napítak.*

Dugouzlazni naglasak na drugom slogu od kraja ima četverosložna imenica *čalabŕčak.*

Neke trosložnice od glagola s prefiksom *na-, raz-, sa-* i *za-* imaju na prvom slogu dugouzlazni naglasak:

nábujak, náplavak, nástavak, rásporak, rázmjerak, sástavak, sástojak, záglavak, záklonak, zámotak, zárezak, zárubak...,

a neke osim kratkouzlaznog imaju i dugouzlazni:

nàglasak, nàmotak, nàplatak, nàrezak, ràzlomak, zàlomak, zàpjevak, zàrudak, zàsjenak, zàsučak... i *náglasak, námotak, náplatak*...

Veoma je vjerojatno da je dugouzlazni naglasak nastao pod utjecajem imenica izvedenih od istih osnova sufiksom *-ø* kao što su *náglas, rázmjer, sástav, záklon*...

285 Ostale trosložnice i višesložnice, a one su u golemoj većini, imaju kratkouzlazni na trećem slogu od kraja:

bòravak, dògradak, dòlazak, dòljevak, dòradak, ìscjedak, ìsječak, ìzrezak, ìzvadak, nàlazak, nàmetak, nàputak, nàstavak, nèstanak, òdvojak, pòčinak, ràzdjeljak, sàstanak, sìlazak, zàmetak, zàpredak..., *iznàlazak, nadòmjestak, obìlazak, opòravak, zaobìlazak*...

Dvosložne imaju različite naglaske, često i dubletne pa i tripletne te se bez posebnih proučavanja ne može reći po kojemu pravilu pojedine tvorenice dobivaju naglasak.

Naglasak je kao u osnovne riječi:

brȉzak, stȁvak, trȅsak; *cúrak, cvŕčak, lijépak, lijévak, rúčak, stídak, váljak, zríčak, zvŕčak.*

Mnoge imaju naglasak različit od osnove:

čvárak, múćak, sísak, túčak, víjak, dŕžak, plóvak, hȓsak, pljêsak, pljûsak, prâsak, stîsak; *njîsak, pîsak, trêsak, trûsak, vrîsak, pljȕsak, prȁsak, smȍtak, stȉsak, svȅzak, trȍšak*...

286 Značenje tako izvedenih imenica može biti konkretno ili apstraktno. Raspodjela tih značenja zavisi od značenja osnovnoga glagola i privezivanja značenja za konkretan ili apstraktan pojam.

Konkretna značenja označuju najčešće različite stvari nastale djelovanjem glagolske radnje. Jedne se mogu opisati preoblikom:

gl. + *-(a)k* ⟶ ono što se pz
npr. *ìzrezak* ⟶ ono što se izreže.

Takve su imenice:

čalabŕčak, čvárak, dodátak, dòmetak, dòplatak, ìscjedak, ìsječak, ìspljuvak, ìstisak, ìstržak, ìzložak, ìzradak, ìzvadak, múćak, nàmotak, nàrezak, nàzuvak, òdbljesak, òdgrizak, òdsječak, òdvojak, ògrizak, òpušak, òtisak, pòdložak, pòdmetak, pòdnesak, prègradak, prètisak, prìključak, prìvjesak, svȅzak, tȕčak, ùgrizak, ùlomak, ùložak, ùmetak, ȕštipak...

287 Ostale su preoblike rjeđe:

váljak ⟶ ono čim se valja,
tako i *dŕžak, lijépak, lijévak, nadòmjestak, nàstavak, nàvezak, ovítak...*;
brȉzak ⟶ ono što brizne,
tako i *cúrak, dòhodak, nàbujak, òtpadak, ostátak, plóvak, prètičak, vísak...*
stídak ⟶ ono čega se stidimo;
nápitak ⟶ ono čim se može napiti.

Zbirno značenje ima imenica *pòdmladak,* životinju označuju imenice *cvŕčak, zríčak* i *òdojak,* a m. osobu *pòsinak.*

288 Apstraktne se imenice mogu opisati uopćenom preoblikom ‘djelo kojim se pz’. Takve su imenice:

bòravak, dòlazak, ìspravak, ìzlazak, nàglasak, nàputak, nàstanak, nèstanak, obìlazak, òdušak, opòravak, òpstanak, òstanak, pòčinak, pògodak, pòlazak, pòpravak, pòstanak, pòstupak, pòtrošak, pòučak, pòvratak, prèlazak, prèstanak, prìstanak, prìtisak, hȓsak, pljȇsak, pljȗsak, prȃsak, pȓsak, stȋsak, trȗsak, pròlazak, ràstanak, sàstanak, sìlazak, ȕčinak, ùlazak, ùstanak, zàlazak; *izdátak, izuzétak, odbítak, počétak, užítak, zadátak...*

Tvorba od imenica

289 U ovoj kategoriji najčešće su izvedenice od imenica m. r. sklonidbenoga tipa *jelen.*

Tvorbena je osnova jednaka morfološkoj, samo je od *sȁn, snȁ – sȁnak,* a *k, g, h* zamjenjuju se sa *č, ž, š*:

jastúčak, jezíčak, mráčak, obláčak, tráčak..., brijéžak, bùbrežak..., dàšak, kožúšak, smijéšak...

Naglasak je u izvedenica od *dân, sȁn, sȋn* i *bùbreg – dȁnak, sȁnak, sȉnak, bùbrežak.*

Dvosložnice s otvornikom *o* u osnovi imaju kratkouzlazni naglasak s neznatnim kolebanjima: *bòjak, bròjak* (uz *brójak*), *dòmak, gròbak, snòpak, znòjak* (uz *znȍjak, znójak*).

Ostale imaju dugouzlazni na slogu ispred *-(a)k*:

anđélak, bisérak, brijéžak, busénak, cŕvak, cvijétak, čásak, dárak, đavólak...

290 Tako izvedene imenice imaju uglavnom umanjeničko značenje:

anđélak, bisérak, brijéžak, cŕvak, cvijétak, čásak, dárak, dijélak, đavólak, glásak, grijéšak, gŕmak, gròbak, húmak, jezíčak, kapútak, korijénak, kútak, lístak, obláčak, prozórak, smijéšak, tráčak, trbúšak, trúnak...

Za te je imenice značajno da gotovo sve imaju dubletne umanjenice sa sufiksima *-ić* ili *-čić*. Razlika je među njima u tome što su sufiksi *-ić* i *-čić* veoma plodni, a sufiks *-(a)k* u ovoj je kategoriji slabo plodan. Zbog velike razlike u plodnosti mogle bi dubletne izvedenice imati isto značenje, ali parovi pokazuju kategorijalnu razliku u značenju: izvedenice sa sufiksom *-(a)k* imaju osjećajno značenje koje ostvaruju kao hipokoristično, pojačano umanjeničko ili pjesnički umanjeničko, dok to izvedenice sa *-ić/-čić* ostvaruju kao dodatno.

Katkad sufiks *-(a)k* dolazi na umanjenice sa sufiksom *-ić* pa takve izvedenice imaju pojačano umanjeničko značenje: *boríćak, brestíćak, djelíćak, grošíćak, hrastíćak, komadíćak, kotlíćak, kroviíćak, lončíćak...*

Rijetka su druga značenja takvih izvedenica, no i ona su većinom bliska umanjeničkom ili su dobivena preko njega:

drijénak, osim ‘mali drijen’ i ‘plod od drijena’;
orášak (uz *orašac*) ‘muškatni orah’,
prášak ‘razne tvari u prahu’,
rédak ‘red u knjizi’,
vŕšak ‘gornji dio’.

Bez umanjeničkoga je značenja imenica *ùzorak* ‘predmet koji služi kao uzor’.

291 Od imenica ž. r. izvedenice sa sufiksom *-(a)k* znatno su rjeđe.

Jedne imaju umanjeničko značenje.

Nekoliko je tvoreno od imenica koje su već umanjenice pa izvedenice imaju pojačano umanjeničko značenje koje se ostvaruje i kao osjećajno (hipokoristično ili pejorativno):

curíčak, mrvíčak, pjesmíčak, sobíčak. Taj tip pokazuje težnju k plodnosti jer su tri imenice novije tvorbe.

Umanjenice od ostalih imenica ž. r. tvore se samo iznimno:

cúrak (M. Božić, RMH), običnije *cȕrica,* uz *curíčak, curétak*; *pojátak,* uz *pòjatica*;

zȁravanak, bez usporednice sa *-ica* jer su imenice ž. r. i-sklonidbe za tvorbu umanjenica neplodna kategorija.

292 Sufiksalnom tvorbom od imenica ž. r. tvoreno je nekoliko izvedenica koje označuju muško biće prema ženskom:

gúsak (običnije *gȕsāk*), *lútak, máčak, pátak, tétak.*

Od imenice sr. r. izvedena je *kȓmak.* Ta dva tipa nisu plodna.

Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom načinjena je imenica *povečérak* (slab obrok poslije večere, I. Raos).

Tvorba od ostalih osnova

293 Sufiksom *-(a)k* od osnova glavnih brojeva od devet do devetnaest i desetica od dvadeset do devedeset izvedene su imenice koje znače približno broju u osnovi: *devétak, desétak, jedanaéstak..., dvadesétak, tridesétak, četrdesétak...*

Ta je tvorba neplodna zbog ograničenosti na određene osnove. (Imenice *četvȑtak* i *pétak* ne mogu se smatrati tvorbenim riječima sa sinkronijskoga gledišta.)

Od brojevnih imenica tvorene su izvedenice *dvójak, trójak, četvórak, petórak, šestórak...* Te su imenice obične u množini: *dvójci, trójci...,* a plodnost je ograničena zbog izvanjezične stvarnosti.

Od pridjevnih osnova izvedeno je samo nekoliko riječi, a od njih je jedino *šiljak* običnija. Ostale su rijetke po upotrebi: *súšak,* 'suho grožđe' (I. Velikanović, RMS), *svétak,* običnije *blagdan.*

Od priloga su izvedene s konkretnim značenjem *mánjak, víšak* i *suvíšak,* s apstraktnim *nàpredak, nàzadak,* a živo biće (čovjeka, životinju i biljku) označuje imenica *pòtomak.*

Od prijedloga su izvedene imenice *prȅdak* i *zádak.*

Prefiksalno-sufiksalna tvorba

294 Sufiks *-(a)k* sudjeluje u prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi s imeničkim osnovama.

Gotovo su sve takve imenice trosložne, a samo su neke četverosložne: *ponèdjeljak, povèčerak.* Neke se osnove krate pa su od *nad + imen + (a)k, na + ramen + (a)k* izvedenice *nàdimak, nàramak.*

Te tvorenice imaju kratkouzlazni naglasak na trećem slogu od kraja, a pretposljednji je slog kratak: *dòglavak, dòvratak, nàprstak, pòdbradak.* Jedino tvorenice sa *pa-* mogu imati kratkosilazni na prefiksu: *pȁrojak, pȁrožak.*

Značenjem su različite. Znače:

stvari: *dòvratak, nàprstak, nàramak, òkrajak, òplećak, pòdanak, pòdbradak, pòdnožak, pòdvoljak, zàjutrak, zàlistak, zàperak...*

mjesto: *prìkrajak, zàkutak, zàpećak, zàselak*;

osobu: *prìrepak*;

umanjenicu: *òbrežak, ògranak, òmeđak,* a s posebnim značenjem, i *pȁrojak, pȁrožak.*

Ostali sufiksi na *-(a)k*

295 Jednu skupinu tvore umanjenice, a to znači tvorenice od imeničkih osnova. Tvorene su ovim sufiksima:

-ač(a)k. U *djeláčak* (K. Š. Gjalski, RMH).

-anj(a)k. U *putánjak* (M. Božić, 1981, 204).

-ar(a)k. U *šumárak.*

-at(a)k. U *žerátak* (F. Kurelac, RMS).

-eč(a)k. U nekoliko izvedenica: *grméčak, gruméčak, kaméčak, plaméčak, praméčak.* Sufiks je praktički neplodan, a obično takve izvedenice imaju usporednice sa sufiksom *-ič(a)k* i upotrebljavaju se u istom značenju i s istom stilskom vrijednošću, ali su izvedenice sa *-eč(a)k* rjeđe po upotrebi.

-elj(a)k. U nekoliko izvedenica: *brdéljak, grméljak, kutéljak, putéljak, staréljak, stvoréljak, vršéljak, uzbrdéljak.*

-enj(a)k. U *curénjak* (V. Jelić, RMH).

-er(a)k. U *čupérak, kućérak* i *njivérak* (H. Kikić).

-eš(a)k. U *brdéšak* (Peić).

-et(a)k. U *curétak, haljétak* i *imétak.*

-ič(a)k. Sufiksom *-ič(a)k* izvedeno je desetak umanjenica od imenica m. i sr. r. od punih i skraćenih osnova:

bremíčak, grmíčak, grumíčak, kamíčak, konjíčak, krajíčak, plamíčak, pramíčak, selíčak, vozíčak. Te su izvedenice pojačano umanjeničke s osjećajnim značenjem, sufiks je jedva plodan, ali izvedenice kao *sobičak* (v. t. 291.) mogu utjecati da se njegova plodnost poveća. Posebno značenje ima *ječmíčak.* Usp. *-eč(a)k.*

-it(a)k. U *vezítak.* »Drobnome vezitku pucaju svi konci« (V. Nazor, RMS).

-j(a)k. U *busénjak, pepéljak, zaravánjak.* Te tri izvedenice imaju usporednice sa sufiksom *-(a)k.* Bez nje je *òtpiljak.*

-julj(a)k. U nekoliko izvedenica u istom značenju kao i sa sufiksom *-ulj(a)k*: *božúljak* (< bog), *brežúljak, čovječúljak, djevojčúljak, knjižúljak, momčúljak, otočúljak, prašúljak, vražúljak, vršúljak.*

-ulj(a)k. Sufiksom *-ulj(a)k* izvedeno je od imenica svih rodova nekoliko umanjenica, uglavnom stilski obilježenih s različitim vrijednostima:

bobúljak, cestúljak, crvúljak, crevúljak, čorbúljak, čovúljak, dimúljak, dramúljak, filmúljak, grobúljak, nimfúljak, nosúljak, pjesmúljak, planetúljak, pričúljak, smotúljak, stihúljak, tekstúljak, vrećúljak, zamotúljak...

Taj sufiks pokazuje težnju prema većoj plodnosti, kao i sufiks *-julj(a)k* s kojim je u komplementarnoj raspodjeli.

-uš(a)k. U *grmúšak* (J. E. Tomić, RMH).

296 Ostali sufiksi i ostala značenja sufiksâ spomenutih u prethodnoj skupini dolaze u ovim tvorbama:

-ad(a)k. U *krnjádak.*

-anj(a)k. U *bjelánjak* i *žutánjak·*

-ar(a)k. U *suhárak.*

-čur(a)k. U *ženčurak* (Z. Zima).

-et(a)k. U nekoliko imenica od glagolskih osnova: *dovršétak, produžétak, svršétak, završétak, imétak.*

-ič(a)k. Od pridjevnih su osnova izvedene imenice *dobríčak* i *staríčak* s pretežno umanjeničkim značenjem.

-it(a)k. Od glagolskih osnova u *gubítak, primítak* i *zgodítak,* a od pridjevne u *boljítak.*

-j(a)k. U nekoliko imenica od glagolskih osnova: *dòpunjak, òdjeljak, ràzdjeljak*; od imeničkih osnova u *stotínjak* i *nàviljak.*

-ot(a)k. U *bùbotak* i *krnjótak.*

-ulj(a)k. U *trčúljak, visúljak* i *vrtúljak.*

-ur(a)k. U *noćúrak,* 'cvrčak' (P. Šegedin, RMS), *pjesmúrak* (publ. 1995).

-uš(a)k. U *vàljušak.*

-ut(a)k. U *bjelútak, oblútak, osnútak, imútak* (obìč. imetak), *savijútak, vrútak, zavijútak* i *zgusnútak* (T. Ladan).

SUFIKSI NA *-āk*

297 Na *-āk* završavaju ovi sufiksi:

-āk, -čāk, -injāk, -išćāk, -jāk, -ljāk, -njāk, -šćāk i *-štāk.*

Najbrojnije su tvorenice sa sufiksima *-āk, -jāk* i *-njāk.*

Razgraničavanje sufiksâ *-āk, -jāk* i *-njāk*

298 U analizi tvorenica koje završavaju na *-āk* sufiks se *-āk* lako odjeljuje od osnove jer je tvorbena granica gotovo uvijek jasna. Prema preoblici

dìvljāk ⟶ divlji čovjek
pròstāk ⟶ prost čovjek

te izvedenice jednoznačno rastavljamo *divlj-ak, prost-ak.*

Da uz sufiks *-āk* postoji i sufiks *-jāk,* pokazuju primjeri kao *lȉsjāk, vùčjāk* i *prȍsjāk.*

U drugim tvorenicama sa završetkom *-āk* sufiks *-jāk* nije tako očit, ali po djelovanju na završne zatvornike osnove, koji se zamjenjuju po jotacijskim pravilima, možemo uzeti da i u primjerima kao *bakrènjāk, beskičmènjāk* postoji sufiks *-jāk* jer po preoblici

bakrènjāk ⟶ bakren novčić
beskičmènjāk ⟶ beskičmen čovjek

zamjena *n* sa *nj* jednostavno je protumačiva ako polazimo od sufiksa *-jāk*.

Sufiks *-njāk* nije tako jednostavno razgraničiti od sufiksa *-jāk* pa je to potrebno obrazložiti nešto šire.

Značenje nekih izvedenica koje završavaju na *-njāk* možemo opisati na dva načina, npr.:

trâvnjāk ⟶ travni prostor
⟶ prostor obrastao travom,

a prema tome takve tvorenice možemo na tvorbene jedinice rastaviti na dva načina: *travn-jak* i *trav-njak*. Kad bi se sve tvorenice koje završavaju na *-njāk* mogle prikazati na prvi način, onda ne bi trebalo uzimati u obzir drugi, jer on znači uvođenje jedne tvorbene jedinice više. Međutim neke tvorenice na *-njāk* ne mogu se rastaviti na prvi način jer ili nema n-pridjeva[12] ili je opis značenja veoma nategnut. Tako npr. *mȁtornjāk* znači 'mator čovjek', a pridjev *matoran,* koji je daleka potencija, nije potvrđen. Zbog takvih je riječi u popisu tvorbenih jedinica potreban sufiks *-njāk*. Kad ga već moramo uzeti u obzir, valja naći način na koji ćemo ga razgraničiti od sufiksa *-jāk*. Istraživanje pokazuje da za polazište valja uzeti potencijalne osnove pa promatrati postoji li pridjevna osnova koja završava na *-n* ili ne postoji.

299 Pridjevi s n-sufiksima tvore se po određenom sustavu[13] pa možemo prema konkretnoj osnovi u izvedenica sa završetkom *-njāk* odrediti očekujemo li ili ne očukujemo n-pridjev. S obzirom na očekivanje ili neočekivanje treba provjeriti je li n-pridjev ostvaren ili je neostvaren. To se može ovako prikazati (uzevši kao polazne primjere izvedenice *bakrènjāk, svijêćnjāk, ljȅšnjāk, djèvičnjāk*):

1. očekivan ⟶ 1.1. ostvaren *(bakren)*
⟶ 1.2. neostvaren *(svijeć-*[14]*)*

2. neočekivan ⟶ 2.1. neostvaren *(lijesk-)*
⟶ 2.2. ostvaren *(djevični*[15]*)*.

300 No problem se pod 1.2. usložnjava time što imamo dvije vrste očekivanih, a neostvarenih n-pridjeva. Od jednih osnova od kojih očekujemo n-pridjev on

[12] n-pridjevi – pridjevi kojima osnova završava suglasnikom n.

[13] Usp. u dijelu *Tvorba pridjeva* opisne i odnosne pridjeve što se tvore sufiksima kojima tvorbeni morfem završava suglasnikom n (t. 1240).

[14] Potvrđeni pridjev *svijećin* ne dolazi ovdje u obzir jer bi izvedenica od njega glasila *svijećinjak*.

[15] Potvrđen je u AR s. v. djevičan (od 16. st.), a RS ima i jednu suvremenu potvrdu: »Te dan samo čekam vedri / Kad ću klonut zadriemljeno lice / Na djevičnih tvojih njedri«, M. Pucić, Pjesme, Karlovac, 1862. Što su drugi primjeri rijetki, a možda ih i nema više, shvatljivo je zbog suvremenog sustava. To je i put kojim završetak *-njak* postaje sufiks *-njak*. Lijepo to osvjetljava izvedenica *ribnjak* < *ribni* jer potvrde za *ribni* pokazuju očito zastarijevanje toga pridjeva u korist sustavnog *riblji*.

nije ostvaren, i to znamo jer se pojam u kojem bi se n-pridjev trebao upotrijebiti javlja često, ali se izriče drugim jezičnim sredstvom, npr. *plamen svijeće* mjesto nepotvrđenoga *svijećni plamen* (i potvrđeni pridjev *svijećin* dokazuje da se *svijećni* nije ostvario), a drugi se pojam ne upotrebljava ili se upotrebljava veoma rijetko pa se očekivani n-pridjev nije ostvario jer nije bilo potrebe da se ostvari ili se ostvario, ali je njegova upotreba tako rijetka da ne znamo za nj. Ali kad bi zatrebao, normalno bi se izveo n-pridjev, npr. uz imenicu mjehurnjak (mjehurnjaci) nije potvrđen pridjev mjehurni. Za takve pridjeve možemo reći da su potencijalni pridjevi i sad spomenuti prikaz možemo upotpuniti ovako:

1. očekivan → 1.1. ostvaren
→ 1.2. neostvaren → 1.2.1. stvarno
→ 1.2.2. potencijalno

2. neočekivan → 2.1. neostvaren
→ 2.2. ostvaren.

I sad možemo reći da sufiks *-njāk* imamo u slučaju 1.2.1. i 2.1., a u ostalima ako je preoblika izvedenice s *-jāk* nategnuta, a s *-njāk* normalna. Tako ćemo *svijêćnjāk* rastaviti *svijeć-njak* jer znamo da *svijećni* nije ostvaren iako se po sustavu očekuje, a *mȁtornjāk, siròvnjāk* na *mator-njak, sirov-njak* jer se *matoran, sirovan* i ne očekuju i nisu ostvareni. Prema izvedenici *prírodnjāk* imamo pridjev *prirodan* 'koji je u skladu s prirodom' i *prirodni* 'koji se odnosi na prirodu', ali je preoblika s n-pridjevom neobična *(prirodni čovjek),* a s imenicom u osnovi sasvim normalna *(čovjek koji proučava prirodu).*

301 Kolebanje između sufiksa *-āk* i *-njāk* sasvim je rijetko. Tako bismo imenicu *jȁgodnjāk* rastavili *jagod-njak,* prema preoblici → nasad jagoda, vrt u kojemu rastu jagode, ali kako je u RMH potvrđen pridjev *jagodnji,* možemo je rastaviti i *jagodnj-ak.*

Sufiksima *-āk, -jāk* i *-njāk* izvedene su imenice od veoma različitih osnova i s veoma različitim značenjima, ali se ti sufiksi razlikuju samo po glasovnoj i kategorijskoj raspodjeli i po plodnosti, dok se raspodjela po značenju ne zapaža.

Primjeri pokazuju da među dvosložnim i višesložnim pridjevnim osnovama samo iznimno dolaze one koje bi u slogu ispred sufiksa imale *a.*

Sufiks *-āk*

302 Sufiksom *-āk* tvorenice su načinjene od pridjevnih, brojevnih, imeničkih, glagolskih, priložnih i zamjeničkih osnova.

Tvorba od pridjeva

303 Sufiksom *-āk* izvedene su imenice

a) od pridjeva koji završavaju na srednjonepčane zatvornike:

Bȁdnjāk, bȍžjāk, cjelovèčērnjāk, četrdesetogòdišnjāk, dìvljāk, golùbinjāk, òsinjāk, pčèlinjāk, tèlećāk, zvjèrinjāk...

b) od ostalih pridjeva koji imaju jednosložne osnove, a ne završavaju na *-n*:

bȑzāk, glùpāk, ljèvāk, njèmāk, pròstāk, tùpāk.

Od skraćene osnove izvedena je imenica *čùdāk.*

Taj je tip slabo plodan. To posebno vrijedi za tip b) jer su posljednje izvedenice od Šuleka *(glùpāk)* i Šenoe *(tùpāk),* a najnovija *žȕtāk* 'žuti karton (u nogometu)', Vj., 21. 9. 1975. 13, već je ostvarena, ali u značenju 'zlatni novac, zlatnik' (Šenoa, Car Emin). Za tip b) to je i razumljivo jer je kategorija tih osnova veoma ograničena.

304 Naglasak se tih izvedenica ne može obuhvatiti jednostavnim pravilima jer nije automatski niti bez kolebanja. Zbog slabe plodnosti i naslijeđenosti većega broja izvedenica to je i razumljivo. Zato se može dati samo opis koji pokazuje težnje.

Dvosložne izvedenice od osnova s kratkosilaznim naglaskom zadržavaju naglasak: *Bȁdnjāk, prȅdnjāk, zȁdnjāk...* Ostale dvosložne izvedenice imaju naglasak po obrascu *dìvljāk, divljáka,* a tako i *čùdāk, čudáka* < *čȕdan, čȕdna* i *čùdna.* Uz *tòrbāk* obično je i *tȍrbāk.*

Višesložne izvedenice kolebaju se između naglaska osnovne riječi i tipa *-āk, -áka*: *četrdesetogòdišnjāk, golùbinjāk, mràvinjāk, òsinjāk..., tèlećāk* i *telèćāk, Večèrnjāk, cjelovečèrnjāk (cjelovèčērnjāk).*

305 Izvedenice sa sufiksom *-āk* od pridjeva označuju što konkretno, živo ili neživo: čovjeka, životinju m. spola (vola, konja, ovna...), biljku (kukuruz...), stvar (film, časopis, zbornik, novine, vrt, zub, izmet...) i sl. Značenje im se najčešće može opisati preoblikom:

a+āk ⟶ a im. m. r.

npr. *dìvljāk* ⟶ divlji čovjek.

Takve su imenice: *Bȁdnjāk, bȍžjāk, bȑzāk, cjelovèčērnjāk, četrdesetogòdišnjāk, čùdāk, dònjāk, glùhāk, glùpāk, gòdišnjāk, jȁgodnjāk, njèmāk, prȅdnjāk, pròstāk, srȅdnjāk, tùpak, Večèrnjāk, zvjèrinjāk, mȁčjāk, mȉšjāk, pȁsjāk* (mačji, mišji, pasji izmet)...

U nekim preoblikama normalnija je imenica kojega drugog roda, npr.

golùbinjāk ⟶ golubinja nastamba (kućica)
pčèlinjāk ⟶ pčelinja nastamba (kuća)
mràvinjāk ⟶ mravinje gnijezdo
òsinjāk ⟶ osinje gnijezdo

ali su takve preoblike rijetke (a i tu se možda može naći im. m. r.).

Nekoliko imenica ima posebne preoblike:

Dônjāk ⟶ stanovnik Donjega Sela na Šolti
Srȅdnjāk ⟶ stanovnik Srednjega Sela na Šolti
ljèvāk ⟶ čovjek koji radi lijevom rukom

ljèvāk → konj koji vozi s lijeve strane
tèlećāk → naprtnjača od teleće kože.

Tvorba je s tim tipom preobrazbe neplodna.

306 Preoblike pokazuju da je sufiks *-āk* polivalentan i da jedna izvedenica može imati više značenja, ali je većina tih značenja na dijalekatnoj ili folklornoj razini. U književnom su jeziku rijetke izvedenice koje imaju više značenja, pogotovu ako im je učestalost veća. Uz navedenu *ljèvāk,* ovdje se mogu navesti još:

prȅdnjāk 'prednji čovjek, konj, vol, zub'
srȅdnjāk 'srednji prst, seljak (srednjeg imovnog stanja)'
Srȅdnjāk 'stanovnik Srednjega Sela na Šolti'
dònjāk 'donji kamen u žrvnju', 'vjetar iz donje (južne) strane'
Dônjāk 'stanovnik Donjega Sela na Šolti'.

Tvorba od brojeva

307 Sufiksom *-āk* izvedeno je nekoliko imenica od osnova rednih brojeva: *pr̀vāk, trèćāk, četvr̀tāk, pètāk, šèstāk, sèdmāk, òsmāk, devètāk, desètāk* i nekoliko drugih veoma rijetkih imenica.

Naglasak je tipa *pr̀vāk, prváka.*

Osim prve imenice i nekih značenja druge, ostale imaju značenje glavnih brojeva. Označuju nešto što ima toliko jedinica koliko sadrži osnova.

Taj je tip neplodan, a osim prve imenice, koja je česta, ostale se rijetko upotrebljavaju, uglavnom u seoskom ili povijesnom kontekstu.

Tvorba od imenica

308 Sufiksom *-āk* izvedenice su načinjene od različitih imenica kojima osnove završavaju na srednjojezične zatvornike:

Brìnjāk, Fòčāk, Ladešìćāk, Pljèvljāk, pústinjāk, šȉbljāk, Varèšāk...

Rijetke su izvedenice od osnova što završavaju na koji drugi zatvornik kao što su *djȅdāk, Tùzlāk* i *tȍrbāk.* (U prve je dvije izvedenice sufiks *-āk* vjerojatno zbog toga da se izbjegne udaljeniji alomorf **djeđ-*, **Tužlj-*.)

309 Naglasak je uglavnom kao i u izvedenica od pridjeva:

djȅdāk, kònopljāk, pústinjāk, gr̀mljāk, òsjāk, šìbljāk, tòrbāk..., s težnjom da se u dvosložnih dugi naglasci krate u kratkosilazni, a ne u kratkouzlazni pa je običnije *gȑmljāk, ȍsjāk, šȉbljāk, tȍrbāk...* i da gotovo svi etnici idu po tipu *Bȑčāk, Brčáka* bez obzira na osnovni naglasak: *Brìnjāk, Fòčāk, Glamòčāk, Ljubùšāk...*

Za tvorbu izvedenica sufiksom *-āk* od imenica značajno je da je neplodna. Poslije 1860. nema novih izvedenica, a mnoge od potvrđenih upotrebljavaju se rijetko ili postaju arhaizmi. Po značenju su veoma raznovrsne, ali ih zbog

uočavanja nekih karakterističnosti možemo razvrstati u dvije skupine. Jedne su različite po značenju, a druge označuju stanovnike naseljenih mjesta.

U prvoj skupini običnije su samo *pústinjāk* i *tȍrbāk* i u posebnom značenju *vòjāk*.

U drugoj skupini ima tridesetak imenica[16]: *Bȉšćāk* (običnije Bišćanin), *Brìnjāk, Dizdarȕšāk* (uz Dizdarušanin), *Dvòrāk* (uz Dvorljanin), *Fòčāk* (uz Fočanin), *Glamòčāk* (uz Glamočanin), *Jȕranšćāk, Ladešìćāk, Ljubȕšāk* (uz Ljubušanin), *Pljèvljāk, Posȕšāk, Stančìćāk, Tèšnjāk, Tùzlāk* (uz Tuzlanin), *Varèšāk, zèmljāk, Žèpčāk* (uz Žepčanin).

Za tu je skupinu značajno da upravo etnici od većih gradova zastarijevaju ili dobivaju specifično, stilski obilježeno značenje 'stari', 'pravi' (usp. Brozović, 1952).

Tvorbe od ostalih riječi

310 Od glagola je izvedeno nekoliko imenica: *lèžāk, šìšāk, tèsāk, zvìždāk,* ali su, osim prve, rijetke po upotrebi.

Od priloga je izvedena imenica *pjèšāk*, a od zamjenica *svȍjāk*.

Sva su ta tri tipa neplodna.

Sufiks *-jāk*

311 Sufiksom *-jāk* izvedenice su načinjene od pridjeva, imenica i glagola. Najčešće su izvedenice od pridjeva.

Tvorba od pridjeva

Sufiksom *-jāk* izvedenice su načinjene od pridjeva koji završavaju na *-n* i *-l*, a samo iznimno od pridjeva s kojim drugim završnim glasom. U tvorbi se *j* u *-jāk* spaja sa završnim glasom osnove po jotacijskim pravilima:

bakrènjāk, bùbrežnjāk, crkvènjāk, cȑnjāk, čaròbnjāk...,

debèljāk, dòšljāk, kisèljāk, vesèljāk...

lȕđāk, mlȁđāk, zdrȁvljāk, žȕćāk.

Među tim izvedenicama relativno su rijetke izvedenice od glagolskoga pridjeva trpnoga s n-nastavcima, to više kad se ima na umu da takvih pridjeva ima veliko mnoštvo. Takvih izvedenica ima desetak:

obješènjāk, pečènjāk, pokvarènjāk, poturčènjāk, prepredènjāk, rastresènjāk, smetènjāk, smušènjāk, začahurènjāk, zanesènjāk...

Zanimljivo je da su sve osim druge izvedene od osnova koje označuju društveno obilježeno svojstvo.

---

[16] Prema djelomično skupljenoj građi. Ali ni potpunija građa ne bi ništa bitno promijenila u tvorbenom smislu.

Od skraćene ili od komparativne osnove izvedena je imenica *plìćāk,* ali je potvrđen i *plìčāk* od neskraćene osnove.

312 Za naglasak u načelu vrijedi ono što je rečeno i za imenice izvedene od pridjeva sufiksom *-āk,* samo što je ovaj tip nešto plodniji pa su i pravila nešto određenija.

Naglasak po tipu *-āk, -áka* imaju:

a) izvedenice od osnova koje ispred nastavka imaju kratkouzlazni naglasak: *debèljāk, dèšnjāk, dòšljāk...*

b) izvedenice od osnova na *-en*: *bakrènjāk, beskičmènjāk, bezazlènjāk, gumènjāk, jedrènjāk, ledènjāk, smetènjāk, učènjāk, vodènjāk...*

Kolebaju se samo neke takve izvedenice od osnova s kratkosilaznim naglaskom: *medènjāk* i *mȅ-, paprènjāk* i *pȁ-.*

c) i ove izvedenice: *cr̀njāk, glùšāk, žùćāk, čaròbnjāk, kisèljāk, kultùrnjāk, nemàrnjāk, nemìrnjāk, slobòdnjāk, vesèljāk.*

Kratkosilazni mjesto dugouzlaznoga imaju izvedenice *lȕđāk* i *mlȁđāk.*

Ostale imaju naglasak osnove: *bèzbožnjāk, bùbrežnjāk, dvòličnjāk, nàrodnjāk, dȍkonjāk, rȕžičnjāk, ȕličnjāk, dȉmnjāk, jȕžnjāk, grûdnjāk, kûtnjāk, mrâčnjāk...*

Neke se izvedenice kolebaju između prvoga tipa i naglaska osnove: *istovjètnjāk* i *istò-, kukurùžnjāk* i *kukù-, terètnjāk* i *tè-, nesprètnjāk* i *nè-, sjevèrnjāk* i *sjȅ-, pârnjāk* i *pàrnjāk.*

Taj je tip tvorbe plodan.

Ispred *-njak s,z* se jednače po mjestu tvorbe: *dèšnjāk, nàdvožnjāk, pòdvožnjāk, mlâžnjāk...* Uz normalno *stôlnjāk* javlja se i *stôljnjāk.*

313 Izvedenice sufiksom *-jāk* od pridjeva označuju što konkretno, živo ili neživo (čovjeka, životinju m. spola, biljku, stvar). Značenje im se najčešće može opisati preoblikom:

a+-jāk → a im. m. r.

npr. *bakrènjāk* → bakren novčić

Tako i izvedenice *beskičmènjāk, bezazlènjāk, bezimènjāk, bùbrežnjāk, cijêdnjāk, crkvènjāk, cvijêtnjāk, čaròbnjāk, debèljāk, dȉmnjāk, dȍkonjāk, dvòličnjāk, grûdnjāk, ìstočnjāk* (vjetar), *istovjètnjāk, jedrènjāk, jugoìstočnjāk* (vjetar), *jȕžnjāk* (vjetar), *kisèljāk* (izvor), *kûtnjāk, kukùružnjāk* (kruh), *ledènjāk, lȕđāk, lȕžnjāk* (hrast), *mȅdenjāk, mlȁđāk, mlâžnjāk, mlijêčnjāk, nàdvožnjāk, nàprednjāk, nàrodnjāk, nàtražnjāk, nemìrnjāk, nesmotrènjāk, nèspretnjāk, ȍčnjāk, pȁšnjāk, pečènjāk, plìćāk, pòdočnjāk, pòdvožnjāk, pokvarènjāk, poštènjāk, prepredènjāk, sjevèrnjāk* (vjetar), *slobòdnjāk, smušènjāk, srebrènjāk, stôlnjāk, strȕčnjāk, tèretnjāk, torpèdnjāk, tròjārbolnjāk, učènjāk, vesèljāk, vȍćnjāk, zanesènjāk...*

Rijetko u preoblici dolazi imenica kojega drugoga roda kao *cr̀njāk* → crno vino.

Rijetka je i druga vrsta preoblike:

dèšnjāk ⟶ čovjek koji radi desnom rukom
dòšljāk ⟶ čovjek koji je došao u tuđe mjesto
ìstočnjāk ⟶ čovjek s istočne strane.

Tako i *jȕžnjāk, sjevèrnjāk, zȁpadnjāk.*

314 I *-jāk* je polivalentan sufiks i neke izvedenice mogu biti višeznačne:

dèšnjāk ⟶ čovjek koji radi desnom rukom
⟶ vol (konj) koji vozi s desne strane
gumènjāk ⟶ gumeni opanak
⟶ gumeni čamac
⟶ kola s gumenim kotačima
mlijêčnjāk ⟶ mliječni zub
⟶ mliječni restoran

Rijetke su izvedenice s više značenja, a s velikom učestalosti. Takve su izvedenice koje znače vjetar i stanovnika prema stranama svijeta:

sjevèrnjāk ⟶ sjeverni vjetar
⟶ čovjek sa sjeverne strane.

Tako i *jȕžnjāk, ìstočnjāk, zȁpadnjāk.*

Tvorba od imenica

315 Izvedenice sa sufiksom *-jāk* načinjene su od imeničkih osnova sa završnim suglasnicima koji sudjeluju u jotaciji:

Bòšnjāk, čȅšnjāk, Dùvnjāk, ȉmenjāk, Kreševljāk, kùpinjāk, Kuprèšāk, màlinjāk, prézimenjāk, prstènjāk, rȍđāk, sèljāk, Sesvèćāk, Visòčāk, Zenìčāk...

Bez provedene jotacije je *lìsjāk,* a sa zamjenom *k/č* je *vùčjāk.*

Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom izvedena je imenica *ògrljāk.*

U izvedenica sa *-jāk* najčešći je naglasni tip *-jāk, -jáka.* Takav naglasak imaju:

svi etnici: *Bòšnjāk, Dùvnjāk, Krešèvljāk, Lìvnjāk...*

imenice koje ispred sufiksa imaju kratkouzlazni naglasak: *sèljāk, sotònjāk, tȑščāk...*

imenice: *kamènjāk, čèšnjāk, prstènjāk, vùčjāk,* ali se javlja i *čȅšnjāk, vȕčjāk.*

Kratkosilazne naglaske imaju *stjȅnjāk, vȉnjāk.*

Ostale imaju kao osnova: *ȉmenjāk, kùpinjāk, màlinjāk, prézimenjāk, rȍđāk...*

Za tvorbu izvedenica sufiksom *-jāk* od imenica značajno je da je veoma slabo plodna. Novija je samo imenica *vȉnjāk,* a i ona je načinjena zapravo

analogijom prema *kȍnjāk,* jer bi se kao rakija od vina po sustavnoj tvorbi nazivala *vinovica (vinovača).* Na temelju toga možemo reći da je sufiks *-jāk* u ovoj kategoriji praktički neplodan.

316 Značenjem su izvedenice od imenica ovim sufiksom veoma raznovrsne, ali ih radi izdvajanja karakterističnoga značenja možemo svrstati u dvije skupine: jedne su različite po značenju, a druge znače stanovnike naseljenih mjesta.

U prvoj su skupini običnije: *čȇšnjāk, ȉmenjāk, kùpinjāk, màlinjāk, prézimenjāk, prstènjāk, rȍđāk, sèljāk, sȑnjāk* (mužjak srne, srndać), *vȉnjāk, vùčjāk.*

U drugu skupinu idu: *Bošèvčāk* (Boševac), *Bòšnjāk* (danas s težnjom da se razlikuje od Bosanac), *Bȑčāk, Dervènćāk* (obìč. Dervenćanin), *Dùvnjāk, Kreševljāk* (uz Kreševljanin), *Kuprèšāk* (uz Kuprešanin), *Lìvnjāk, Remèćāk* (< Remetinec Stupnički), *Rumbòčāk* (< Rumboci), *Sesvèćāk* (< Sesvete Podravske, uz Sesvećanin), *Sovȑljāk* (< Sovrle), *Šìpčāk* (< Vukšin Šipak), *Teševljāk, Tràvnjāk* (obìč. Travničanin), *Visòčāk* (uz Visočanin), *Volòščāk* (< Volosko), *Zenìčāk* (obìč. Zeničanin)...

U toj kategoriji sufiks *-jāk* potiskuju običniji sufiksi u tvorbi etnika pa etnici s *-jāk* zastarijevaju ili su stilski obilježeni (stari, pravi).

Izvedenice od glagola

Od glagola je izvedena samo imenica *prȍsjāk,* i to prije 1860. pa je taj tip tvorbe neplodan.

Sufiks *-njāk*

317 Izvedenica sufiksom *-njāk* ima od imeničkih, pridjevnih i glagolskih osnova, ali je plodnost svih triju kategorija slaba.

Tvorba od imenica

Kao osnove dolaze imenice svih rodova.

Osnova je skraćena u imenica *ljȇšnjāk* < *lijéska* i *màrašnjāk* < *màraska.*

Zbog toga što sufiks počinje nepčanikom, osnove na *s* (ili *z*) zamjenjuju taj glas sa *š*: *ljȇšnjāk, màrašnjāk, nàpršnjāk* (nakon gubitka *t* iz skupine *-stnj-*).

Glasovi *c, k, g, h* zamjenjuju se sa *č, ž, š*: *kȑtičnjāk, mjȇsečnjāk, rȁčnjāk.*

Naglasak je u trosložnih i višesložnih kao u osnove: *bádemnjāk, kòprivnjāk, kȑtičnjāk, kùnićnjāk, màrašnjāk, mjȇsečnjāk* (običnije mjesečar), *pȅradnjāk, prírodnjāk...,* ali mjesto uzlaznih na posljednjem slogu osnove dolazi kratkouzlazni na slogu ispred njega kao što pokazuju *tèrmitnjāk* < *tèrmīt, termíta.*

I naglasak je dvosložnica kao u osnove: *cvijêćnjāk, ràčnjāk, rȉbnjāk, žȁbnjāk,* ali je od *svijéća* > *svijêćnjāk,* a od *lijéska* > *ljȅšnjāk.*

Ta je tvorba slabo plodna. Izvedenice se tvore od onih imenica koje nemaju n-pridjeva ili je značenje pridjeva teško dovesti u vezu sa značenjem izvedenica.

Značenje im je veoma različito u području konkretnih imenica. Običnijih je samo nekoliko: *kȑtičnjāk, kùnićnjāk, ljȅšnjāk, nàpršnjāk* (uz naprstak), *prírodnjāk, rȉbnjāk, svijêćnjāk, žȁbnjāk.*

Tvorba od pridjeva

Od pridjeva je izvedeno samo nekoliko imenica: *bȁlavnjāk* (< balav, puž golać), *mȁtornjāk, siròvnjāk* (*sȉrovnjāk*) 'sirov čovjek', *suròvnjāk* 'surov čovjek' (Dukić).

Tvorba od glagola

I od glagola je izvedeno nekoliko imenica: *hlâdnjāk, jȅdnjāk, mîtnjāk, sûčnjāk, sûšnjāk, štêdnjāk, ùpletnjāk, vlȁžnjāk.* I ova je tvorba slabo plodna.

Ostali sufiksi na *-āk*

318 **-čāk.** Sufiksom *-čāk* izvedeno je nekoliko etnika, često od skraćene osnove: *Belàvčāk* (< Belavići), *Brezòvčāk* (< Brezovica), *Ceròvčāk* (< Cerovica Prekriška), *Očùrčāk* (< Očura), *Požùnčāk* (< Požun kod Ozlja). Prema podacima nepotpune građe sufiks *-čāk* dolazi samo na kajkavskom području.

-injak. Sufiks *-injāk* nalazimo u nekoliko izvedenica koje nemaju potvrđen pridjev na *-inji*: *dùdinjāk* (uz dudik), *gùsinjāk, mìšinjāk* (mišje gnijezdo), *òvčinjāk, pȁčinjāk, zèčinjāk.*

-išćāk. U *Botìnšćāk* (< kajk. Botinščak < Botinec Stupnički).

-ljāk. U *Ròsljāk* (< Roško Polje, uz očekivano Roškòpoljac).

-šćak. *Draganìšćāk* (< Draganić, uz Draganišćánac).

-štāk. U *gòrštāk, ìlīnštāk* (pjesnički: Ilijin mjesec, 'srpanj'), *Reljèvštāk* (< Reljevo).

Zaključak

319 Kao što se iz iznesenoga vidi, u središtu su tvorbe sufiksi *-āk, -jāk* i *-njāk,* a ostali su na njezinu rubu.

Sufiksima *-āk, -jāk* i *-njāk* izvedenice su načinjene od imeničkih, pridjevnih i glagolskih osnova, a sufiksom *-āk* i od zamjeničkih, brojevnih priložnih, ali tvorba od tih posljednjih osnova nije za *-āk* značajna jer je i rijet-

ka i neplodna. Neplodna je i tvorba sufiksima *-āk* i *-jāk* od imenica i glagola pa su pridjevi jedine osnove gdje je tvorba plodna za sva tri sufiksa. Oni u tvorbi čine sustav po kojemu *-āk* dolazi na srednjonepčanike, *-jāk* na osnove koje završavaju na *-n* ili *-l*, a *-njāk* je dopunski sufiks za ostale pridjeve, za tvorbu od imenica i iznimno i od glagola. Kao dopunski sufiks slabo je plodan.

Kad se tvorenice sa završetkom na *-āk* gledaju kao cjelina, tada sustav nije očit, ali kad se u obzir uzme plodnost, a u sagledavanju tvorbenog sustava ona je odlučujuća, onda se vidi da plodni tipovi tvore određen sustav.

SUFIKSI NA *-ār*

320 Na *-ār* završava 11 sufiksa:

-ār, -jār, -čār, -ćār, -ičār, -iònār, -jānčār, -lār, -ničār, -tār, -ušār.

Plodni su sufiksi *-ār* i *-jār*, a ostali su slabo plodni ili su neplodni.

Sufiksi *-ār* i *-jār*

321 Sufiksima *-ār* i *-jār* tvore se izvedenice od imeničkih i glagolskih osnova. Od ostalih osnova ima nekoliko izvedenica sufiksom *-ār*, a on sudjeluje i u nekoliko složenica prefiksalno-sufiksalne i složeno-sufiksalne tvorbe.

322 Sufiks *-ār* dolazi na osnove sa svim završnim glasovima, a sufiks *-jār* na osnove koje završavaju na *c, k, g, h, z* i s njima se smjenjuje po jotacijskim pravilima. No raspodjela *-ār* i *-jār* u velikoj je mjeri određena tako da se može reći da oni imaju komplementarnu raspodjelu.

323 Ako osnova završava na *c*, tada dolazi sufiks *-jār*:

bèsposličār, bólničār, dèsničār, lònčār, mjèsečār, òvčār, žȉčār...

S takvim osnovama sufiks *-ār* dolazi u dvije izvedenice: *taràcār* i *žȉcār* (iz šatrovačkoga), a obje‚se mogu protumačiti kao odimeničke ili odglagolske tvorenice: *onaj koji postavlja tarac, onaj koji taraca, onaj koji tuče žicu, onaj koji žica.*

Za imenicu *perècār*, potvrđenu u rječnicima, nema zabilježenih upotrebnih potvrda, a *perèčār* se nalazi u pripovijesti A. G. Matoša, Pereci, friški pereci- -: *...nema ti našeg perečara ni od korova* (1935, str. 89).

324 Sufiks *-jār* dobivaju i osnove koje završavaju na *-ik*:

atlètičār, botàničār, dijalèktičār, dogmàtičār, elèktričār...

Ostale osnove na *-k-* dobivaju *-ār*:

àlkār, apotèkār, bànkār, bibliotèkār, bìlješkār, čȅtkār, čȉpkār, mljèkār, ȍpekār, pȕškār, splȅtkār, vìljuškār, znȁčkār...

i *-jār*:

dȉmnjačār, gȕščār, jȁbučār, klòbučār, kùlučār, òpančār, stàpčār, stȍčār, strȁnčār...

Čini se da je sufiks *-jār* u ovoj posljednjoj skupini neplodan ili bar veoma slabo plodan, ali mogu postojati i neki dublji, zasad nepoznati kriteriji raspodjele.

325 Osnove na *g* većinom dobivaju *-ār*:

balègār, čèrgār, drùgar, lùgār, màzgār, nogári, vàgār, zâdrugār...,
a rijetko *-jār*: *knjìžār, prtljàžār.*

Izvedenice od osnova na *-h-* znatno su rjeđe i većinom su izvedene sufiksom *-ār*: *jùhār, kȍžuhār, krȕhār...,* a sa *-jār*: *òrašār.*

Osnove na *-z-* dobivaju *-ār*: *kòzār, lòzār, željèzār...,* a *-jār* je samo u *rogòžār.*

326 Kao osnove dolaze imenice svih rodova i svih sklonidbenih tipova:

bròdār, bùbnjār, gròbār..., bȁčvār, cȅstār, čȅtkār..., kokòšār, pèćār, sòlār..., brȁšnār, cvjèćār, govèdār, dugmètār...

327 Sufiksi *-ār* i *-jār* uvijek su dugi, a dug se slog ispred sufiksa krati, *mjȅsečār, sklȁdištār,* ali može ostati i dug ako je takav postao duljenjem po položaju, *jȁzāvčār, tòbōlčār.*

Jednosložne izvedenice imaju dugosilazni naglasak, ali je takva izvedenica samo *psâr,* gen. *psára.*

Naglasak je u ostalih izvedenica sa sufiksom *-ār* različit.

328 Najčešće je kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa. Takav naglasak imaju:

a) od osnova koje ispred sufiksa već imaju kratkouzlazni naglasak: *adrèsār, bànkār, gròbār, hmèljār...,* osim izvedenica navedenih u t. 334.

b) od osnova koje ispred sufiksa imaju duge naglaske ili samo dug slog: *brùsār, drùgār, kìpār, kljùčār, bùbnjār, bìljār* (< bȋlje), *làđār..., abecèdār, apotèkār, arhìvār, bibliotèkār, doktrìnār, dragùljār, glàvār, svìnjār..., golùbār, kamènjār, peràdār, kišobrànār, sladolèdār, vinogràdār...*

Takve su i izvedenice od jednosložnih osnova sa *ije* pa se dvoglasničko *ije* zamjenjuje sa *je,* odnosno *e*: *cr(j)èpār, cr(j)èvār, cvjèćār, dljètār, pjèskār, svjèćār, zvjèzdār...*

329 Često taj naglasak imaju i izvedenice koje u nominativu imaju dug naglasak ili dužinu, ali ih u genitivu gube:

brôd, brȍda > *bròdār, lèdār, mèdār, stròjār...,*
grȅbēn, grȅbena > *grebènār, kamènār, kestènār...,*
kòkōš, kòkoši > *kokòšār, pêć, pȅći* > *pèćār, sòlār...*

330 Katkada taj naglasak imaju i izvedenice od dvosložnih osnova s kratkouzlaznim naglaskom na prvom slogu:

cedùljār, crepùljār, govèdār, kormìlār, orgùljār, željèzār...

Kako takve izvedenice mogu imati naglasak kao i osnova, v. t. 333, a one su običnije, češće i novije, bit će da ovaj tip nije plodan.

331 Rijetko taj naglasak imaju izvedenice od osnova s kratkosilaznim naglaskom bez dužine: *dȑvār, đubrètār, ùrār, zvònār...*

332 Naglasak je kao u osnove ako jednosložna ili dvosložna osnova ima kratkosilazni naglasak:

bȁčvār, brȁvār, cȅstār, gljȉvār, gȕslār, kȍlār, kȍžār, kȑčmār, mlȉnār, pȍštār, pȕškār, rȉbār, sȍbār..., nȍvinār, ȍpćinār, skȕpštinār...

Rijetke su takve trosložne izvedenice kojima osnova ima na drugom slogu dužinu: *sklȁdīšte > sklȁdištār...*

333 Naglasak kao u osnove imaju i izvedenice od dvosložnih osnova s kratkouzlaznim naglaskom na prvom slogu:

kònobār, kòpitār, kòritār, kòšuljār, kòvinār, lèšinār, òbućār, pàpučār, pèčalbār, pòdrumār, ràbotār, str̀vinār, sùbotār, tìfusār...

334 Katkada dvosložne izvedenice imaju kratkosilazni naglasak, iako osnova ima kratkouzlazni: *džȅpār, lȉmār, rȁkār, stȍlār, stȁklār...*

Dvojak naglasak imaju izvedenice *pòstolār* i *postòlār, zâdrugār* i *zadrùgār.* Podaci ne pokazuju da je naglasnoj dvojnosti uzrok semantička razlika; bit će da je samo terenska, ali to treba posebno istraživati.

335 Naglasak u izvedenica sa sufiksom *-jār* određen je jednostavnijim pravilima.

U dvosložnih izvedenica od osnova koje nemaju kratkosilazni naglasak imaju tip *nòvčār* (gen. *novčára*):

jàjčār, òvčār, svèčār..., zatim *perèčār,* dvojak je u *rògožār* i *rogòžār,* a od osnove s kratkosilaznim *knjȉžār.*

U ostalih je izvedenica kao u osnove:

gȕščār, ptȉčār, stȍčār..., bèsposličār, bólničār, botàničār, dèsničār, dȉmnjačār, diòničār, dȉzaličār, dnêvničār, èpičār, jȁzāvčār, mjȅsečār...

336 Izvedenice sa sufiksima *-ār* i *-jār* označuju m. osobu, životinju, biljku i stvar.

Najbrojnije su izvedenice koje označuju m. osobu, a imaju nekoliko značenja.

337 Najčešće je značenje koje se može opisati preoblikom:

i+ -(j)ār ⟶ onaj koji se bavi i-om, npr.:
atlètičār ⟶ onaj koji se bavi atletikom,
bȁčvār ⟶ onaj koji se bavi bačvama.

Konkretnije bi se značenje većine takvih izvedenica moglo opisati preoblikom:

i+-(j)ār ⟶ onaj koji pz i/ak, npr.
bȁčvār ⟶ onaj koji izrađuje bačve.

Na mjestu *pz* dolaze ovakvi glagoli: *proizvodi, prodaje, izrađuje, obrađuje, popravlja, održava, piše, čuva, lovi, sprema, skuplja, krade* i sl.

Razlika je između tih dviju preoblika u tome što je prva apstraktnija, ali obuhvaća više izvedenica, a druga je konkretnija sa suženim brojem izvedenica.

338 Takve izvedenice prvenstveno označuju bavljenje čime kao zanimanjem:

a) izvedenice sa sufiksom *-ār*:

brȁšnār, brȁvār, brùsār, cȅstār, cìglār, cìpelār, cr(j)èpār, cr(j)èvār, cvjèćār, čȅtkār, čȉzmār, dragùljār, džȅpār, gljȉvār, golùbār, govèdār, gòvnār, građevìnār, gròbār, kestèn(j)ār, kìpār, kišobrànār, kljùčār, kȍlār, kònjār, kormìlār, kòtlār, kòvinār, kòzār, kȍžār, krȁvār, kȑznār, lèdār, lȉhvār, lȉmār, lùgār, lȕtkār, medicìnār, mèsār (i *mȅsār*), *mljèkār, nȍvinār, òbućār, pàpučār, parkètār, pčèlār, pečènjār, pèćār, peràdār, pìvār, pojàsār, pȍljār* (i *pòljār*), *pòstolār, psâr, pȕškār, rèdār, remènār, rȅzbār, rȉbār, rùdār, sèdlār, sìrār, sȍbār, sòdār, sokòlār, sòlār, spȕžvār, sladolèdār, stȁklār, stȍlār, stròjār, sùknār, svìlār, svìnjār, svjèćār, šljȉvār, šȕmār, taràcār, tràvār, ùrār, ȕžār, vàpnār, veterìnār, vìnār, vinogràdār, vlasùljār, vòćār, vòlār, vȍskār, vràtār, zlàtār, zmìjār, zùbār, zvjèzdār, zvònār...*

b) izvedenice sa sufiksom *-jār*:

avijàtičār, botàničār, dȉmnjačār, dramàtičār, elèktričār, elektrotèhničār, èpičār, estètičār, ètičār, fìzičār, gimnàstičār, gràfičār, gramàtičār, gràničār, gȕščār, keràmičār, klòbučār, knjìžār, kòčničār, kòmičār, kozmètičār, krìtičār, kròničār, lìričār, lònčār, matemàtičār, mȁtičār, mehàničār, metòdičār, naùtičār, nòvčār, numizmàtičār, òpančār, òvčār, pirotèhničār, plàstičār, polìtičār, pòvjesničār, ptȉčār, retòričār, rukàvičār, sàtničār, sistemàtičār, skolàstičār, skrètničār, slàstičār, statìstičār, stȍčār, tèhničār, ùvodničār, žȅljezničār...

339 Prva preoblika obuhvaća i ovakve izvedenice koje znače zanimanja:

a) izvedenica sa sufiksom *-ār*:

apotèkār, arhìvār, bànkār, bibliotèkār, kartotèkār, kavànār, kȑčmār, mlȉnār, ȍpćinār, pòdrumār (i *podrùmār*), *pȍštār, sklȁdištār...*

b) izvedenice sa sufiksom *-jār*:

bólničār, gostiòničār, knjȉžničār, pívničār, rȉzničār, svjetiòničār, tàmničār, tvórničār, valjaòničār, vodèničār...

Značenje se takvih izvedenica konkretnije opisuje preoblikama: ⟶ stručni radnik u i, ⟶ onaj koji drži, ima i.

340 Prigodno, usputno bavljenje *i-om* označuju izvedenice:

a) izvedenice sa sufiksom *-ār*:

àlkār, ankètār, bìlješkār, kokòšār, opsjènār, splȅtkār, znȁčkār

b) izvedenice sa sufiksom *-jār*:

dijalèktičār, dogmàtičār, eklèktičār, ȍtmičār, panegìričār, pàničār, polèmičār, prȉgodničār, tàktičār, zápisničār...

Primjeri pokazuju da je granica između zanimanja i prigodnoga bavljenja veoma slaba, jer npr. *gljȉvār* može biti zanimanje i prigodno bavljenje. Hoće li *zápisničār* biti zanimanje ili prigodno bavljenje zavisi od količine posla, dakle od izvanjezične stvarnosti.

341 Katkad izvedenice imaju i značenje ⟶ onaj koji rado jede i: *jùhār, krȕhār, mȅsār, salàtār...*, ali su izvedenice s tim značenjem slabo potvrđene.

342 Isto tako nema u većoj mjeri izvedenica u kojima *i* označuje sredstvo bavljenja. Potvrđeno je nekoliko izvedenica za oznaku vršitelja radnje u ribarenju: *hàrpunār, kȍćār, mrȅžār...*

343 Zanimanje označuju i izvedenice koje znače → onaj koji radi na i (stručni radnik na i): *bròdār, làđār, skȅlār, splàvār..., dȉzaličār.*

344 Rijetka su i značenja → onaj koji svira na i, jer u tom značenju dolaze i drugi sufiksi *(-aš, -ist)*: *bùbnjār, cimbàlār (cimbàlāš, cimbàlist), gȕslār, leùtār (leùtāš).*

345 Nekoliko izvedenica ima značenje → onaj koji radi u i: *mòbār, pèčalbār, ràbotār... i* → onaj koji radi za i ili na i: *dnêvničār, mjȅsečār, nȁdničār, nȁpoličār...*

346 Sudionika, člana, pristašu označuju izvedenice:

komùnār, skȕpštinār, zâdrugār..., dèsničār, ljèvičār, zȁjedničār...

347 Bolesnike označuju (→ onaj koji ima i) *tȉfusār, pȁdavičār...*, a u tu se skupinu mogu ubrojiti i izvedenice kojima se značenje može opisati preoblikom → onaj koji je opsjednut i-om: *eròtičār, mìstičār, mjȅsečār, patètičār...*

348 Značenje → onaj koji stanuje u i imaju izvedenice: *kòlibār, stànār..., potlèušičār, ràvničār...*

349 Sufiksi *-ār* i *-jār* dolaze i u izvedenicama koje označuju etnike. Sufiks *-ār* dolazi sporadično na cijelom području hrvatskoga jezika na osnove koje završavaju različitim suglasnicima osim *c*:

Plȍčār : Plȍče, *Šegotićar* : Šegotići, *Grèdar* (uz Grèđanin) : Ràstova Gréda, *Rùdār* : Rùde, *Drȁgār* : Drȁge, *Stàlijār* : Stàlije, *Novàčkār* : Nòvačka, *Splȉtskār* (uz Splȉtskaranin) : Splȉtskā, *Gòmilār* : Gòmila, *Mȁšvinār* (uz Mȁšvinčanin) : Mȁšvina, *Mòčilār* (uz Močilárac) : Mòčila, *Pùtvinār* : Pùtvina, *Šušùnjār* : Šùšunja, *Pònikvār* (uz Ponikvárac) : Pònikve...

Sufiks *-jār* dolazi na osnove koje završavaju suglasnikom *c* i nekim drugim nenepčanim suglasnicima:

Hržèničār (uz Hržèničanin) : Hržènica, *Kamenìčār* (uz Kamènčanin, Kȁmenčanin) : Kamènica (Kȁmenica), *Vȉšnjičār* (uz Višnjičanin) : Vȉšnjica Ùštičkā, *Sȅlničār* (uz Sȅlničanin) : Sȅlnica Bânskā i Sȅlnīk, *Konàčār* : Kònaki, *Batìnščār* (uz Batìnčanin) : Bàtinskā, *Cȉglenjār* : Cȉglenīk (Brodski)...

Zbog posebnoga odnosa književnoga jezika prema takvim izvedenicama potrebno ih je uzeti u obzir i u književnom jeziku, ali zbog rijetkosti, sporadičnosti i zbog toga što dolaze na toponime manje poznatih mjesta sufiks *-ār* ne dolazi u obzir za nove tvorbe etnika, a osim tih etnika u književnom se jeziku mogu upotrebljavati i etnici napravljeni sufiksima iz središta tvorbe etnika (sufiksima *-anin, -janin, -(a)c, -ab(a)c, -čanin*).

350 Više izvedenica koje označuju m. osobu ima razna pojedinačna značenja:

a) izvedenica sa sufiksom *-ār*:

cr̀kvār → onaj koji često ide u crkvu (D. Šimunović, RMH)
doktrìnār → onaj koji se (uporno) drži neke doktrine

glàvār → onaj koji je glava čemu (pov.)
krìžār → borac sa znakom križa (pov.)
pamètār → onaj koji ima dobru pamet
pètkār → onaj koji ne radi (slavi) u petak
sùbotār → onaj koji ne radi (slavi) u subotu
planìnār → onaj koji ide u planine
proštènjār → onaj koji ide na proštenje
prebèndār → onaj koji uživa prebendu
mandàtār → onaj koji je dobio (koji ima) mandat
slobòdār → onaj koji se bori za slobodu

b) izvedenice sa sufiksom *-jār*:

bèsposličār → onaj koji živi u besposlici
dòkoličār → onaj koji živi u dokolici
svèčār → onaj koji ima svetak
udòvičār → onaj koji žene čini udovicama
ȕličār → onaj koji živi na ulici.

351 Hipokoristično značenje ima izvedenica *drùgār*.

352 Izvedenice sa sufiksima *-ār* i *-jār* označuju razne životinje (*imaju, jedu, love* i sl.):

bàbuškār, bȁlegār, brȁšnār, kòpitār, kùpusār, lèšinār, lòpatār, ljȕskār, mȉšār, pȁpkār, peràjār, smrȅkār, stȑvinār..., gȕsjeničār, jȁzāvčār, prȅpeličār, ptȉčār, rȉličār, stȁpčār, tòbōlčār...

353 Biljke označuju izvedenice *čètinār(i)* i *trȅšnjār* (grah).

Stvari označuju:

(od stranih osnova): *abecèdār, adrèsār, datùmār, glòsār, logarìtmār...,*

(od domaćih osnova): *daljìnār* (daljinomjer), *jèžinār* (naprava za lovljenje ježinaca), *lòpār, lopàtār* (mlin, A. Šenoa), *nogári, imènār, spȍmenār, spomènār, vìljuškār* (stroj), *gùsjeničār* (traktor), *prìkoličār* (motocikl s prikolicom), *jàružār, pjèščār* (rij., obìč. pješčenjak), *rògožār, rogòžār* (torba).

Mjesto koje obiluje kamenjem označuje izvedenica *kamènjār*.

Budući da sufiks *-ār* označuje osobe po sustavu, ne valja njime tvoriti imenice koje označuju stvari, ako nema posebnih razloga.

354 Sufiks *-ār* plodan je i u odglagolskoj tvorbi. Dolazi na osnove glagola I., IV. i V. vrste. Najčešće su izvedenice od glagola V. vrste, a od ostalih su rijetke: od glagola I. vrste što je to ograničena kategorija osnova, a od glagola IV. vrste je slabo plodan.

Sufiks *-jār* dolazi na glagolske osnove samo iznimno, među ostalim i zato što osnove na *c* sa sufiksom *-iti* imaju već jotiranu osnovu.

355 Katkad je moguć takav opis značenja da osnova može biti imenička i odglagolska:

stràžār → onaj koji je na straži
→ onaj koji straži.

Ako nema razloga za dvojnu tvorbu kao u primjeru:

zvònār ⟶ onaj koji lijeva zvona
zvònār ⟶ onaj koji zvoni,

može se pretpostaviti odimenička tvorba jer je ona običnija, a to pokazuju i ovakve opreke:

brùsār ⟶ onaj koji proizvodi i prodaje brusove,
brùsāč ⟶ onaj koji brusi.

Zbog toga su izvedenice kao *bròdār, kùlučār, párničār, stràžār...* ubrojene u odimeničku tvorbu.

Osnova je prezentska, ali od glagola *pȅći* uz *pȅkār* 'onaj koji peče kruh' postoji i izvedenica *pȅcār* 'onaj koji peče rakiju, viski'.

356 Naglasak je različit.

Ako osnova mijenja dugouzlazni naglasak s dugosilaznim ili kratkouzlaznim, naglasak je izvedenica kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa:

čestìtār, čùvār, gàtār, komèntār, pìlār, pìsār, sànjār, vòzār, zìdār, zvònār...

Ako osnova ne mijenja kratke naglaske ili zamjenjuje kratkouzlazni kratkosilaznim, tada je naglasak kao u osnove:

bojàdisār, tàkmičār, kȍckār, kȕhār, pȅkār, slȉkār, klȅsār, tȅsār...

357 Izvedenice označuju vršitelja radnje (⟶ onaj koji pz), najčešće kao zanimanje:

bojàdisār, cjèpār (obìč. cjèpāč), *cȑpār* (obìč. cȑpāč), *čȁrkār* (uz čàrkāč), *čepȑkār, čestìtār, čȑčkār, čùvār, gàtār, klȅsār, kȍckār, kȕhār, kùrvār, mùzār, pȁbirčār, pȅkār, pȅcār, pìlār, pìsār, pribjègār* (uskok), *sànjār, slàgār, slȉkār, zvònār, tȅsār, tìskār, vlàdār, vràčār, zìdār...*

358 Izvedenice od glagola na *-irati* skraćuju osnovu za *-ir-*, ali su od njih potvrđene dvije izvedenice: *aprètār* ⟶ onaj koji apretira i *komèntār* ⟶ radnja i posljedak radnje kojom se komentira. Posljednja izvedenica pripada tvorbi samo formalno.

Sufiksom *-jār* izvedena je imenica *škròbljār*, potvrđena u tekstu: *»Zora«, industrija vunenih tkanina... traži kvalificiranog škrobljara* (Vl. 18. 7. 1964, 21, običnije: *škròbljāč*).

359 Od pridjevne osnove izvedena je imenica *sljèpār* 'onaj koji čini slijepim' (u prenesenom značenju) i *tjestènār* 'tjesteni radnik (u pekari)'.

Od priložne osnove izvedena je imenica *svȁštār* 'onaj koji radi svašta'.

Složenica prefiksalno-sufiksalne tvorbe ima nekoliko: *poglàvār, pòkućār, pomòdār*, a složeno-sufiksalne *svèznadār (sveznàdār).*

Ostali sufiksi na *-ar*

360 U određivanju ostalih sufiksa znatnu teškoću zadaju imenice koje završavaju na *-ičār*, a tvorbenost im se ne može jednostavno protumačiti sufik-

som *-jār* od imenica na *-ika (tèhničār)* ni sufiksom *-ičār* od punih ili skraćenih osnova *(alkohòličar, kèmičār)*. Takve imenice imaju veoma složene morfemske odnose kao što pokazuju primjeri:

aforìstičār, analìtičār, epilèptičār, evidèntičār, gnòstičār, mađiòničār, paralìtičār, pràktičār, prozàičār, sarkàstičār, skèptičār, teorètičār...

Primijenivši formalni kriterij, dobili bismo različite sufikse: *-tičār, -itičār, -iòničār, -àičār, -etičār* ili bismo dobili različito skraćene osnove, a neke bismo mogli protumačiti i kao izvedenice sekundarne sufiksacije *(epilèptik > epilèptičār)*. No kako takve imenice imaju za tvorbu više teoretsko nego praktično značenje, možemo ih ostaviti za posebna proučavanja, a ovdje navesti druge sufikse. I mnogi od njih imaju u tvorbi samo teoretsko značenje, ali bar s formalne strane ne zadaju tvorbenoj analizi teškoća.

361 **-čār.** Sufiks *-čār* dolazi u nekoliko etnika s kajkavskog područja; *Črȅčančār* : Čȑȅčān, *Pèkleničār* : Pèklenica, *Sâvčār* : Sâvska Vȇs.

-ćār. U *zùlumćār.*

362 **-ičār.** Sufiksom *-ičār* izvedeno je više imenica od imeničkih osnova, najčešće stranih, često skraćenih. Naglasak je uglavnom kao u osnove. Označuju m. osobu s različitim značenjima.

Onoga koji se bavi onim što znači osnovna imenica označuju:

higijèničār, històričār, kèmičār, màgičār, pantomìmičār, satìričār...

Od domaće osnove izvedena je imenica *tjestèničār.*

Onoga koji je bolestan ili opsjednut, prožet onim što znači osnovna imenica označuju izvedenice:

alkohòličār, dijabètičār, embòličār, endoartrìtičār, paraplègičār, rahìtičār, iròničār, melankòličār, nostàlgičār...

363 **-iònār.** Od stranih imenica na *-ija* pošto se odbaci taj završetak tvoreno je više imenica koje označuju m. osobu s različitim značenjima:

vršitelja radnje označuju:

kolekciònār	→ onaj koji pravi kolekciju
konfekciònār	→ onaj koji izrađuje konfekciju
kontrarevoluciònār	→ onaj koji diže kontrarevoluciju
revoluciònār	→ onaj koji diže revoluciju
misiònār	→ onaj koji obavlja misiju;

onoga koji što ima:

akciònār, funkciònār, viziònār,

člana, pripadnika, pristašu, sudionika:

legiònār, miliciònār, reakciònār...

U istom značenju dolazi i sufiks *-ioner,* ali su izvedenice sa sufiksom *-iònār* u hrvatskom književnom jeziku običnije.

-jānčār. U etnicima *Srèđānčār* : Mûrskō Srèdišće i *Štefančánčār* : Štȅfanec.

-lār. U *smètlār.*

364 **-ničār.** Zbog mnogih izvedenica koje završavaju na *-ničār* javlja se i sufiks *-ničār* u nekoliko, većinom prigodnih izvedenica: *àlatničār* 'izrađivač alata', *likerničar* 'proizvođač likera' (I. Kušan, 1970, 44), *nápisničār* (Vl. 6. 4. 1963, 8, T. Ladan, 1964, 67), *pȁbirničār* (V. Pavletić, Kritika, 1, str. 65, normalnije *pabirčar*), *pòdlisničār* (T. Ladan, 1970, 7), *ùrotničār* (Vj. 11. 10. 1978, str. 3).

Neke od tih imenica mogle bi se protumačiti i drugačije, od pridjeva na *-n,* prva i 'stručnjak u alatnici', posljednja sekundarnom sufiksacijom od *urotnik,* no pojava je za tvorbu zanimljiva.

-tār. U *barjàktār.*

-ušār. U *kònjušār.*

SUFIKSI NA *-ara*

365 Na *-ara* završava šest sufiksa:

-ara, -jara, -enjara, -eskara, -onjara i *-uskara.*

Sufiksi *-ara* i *-jara* dolaze u istim tvorbama, samo što se sufiks *-jara* ograničava na osnove sa završnim glasovima *c, k, g, l, n,* smjenjujući se s njima po jotacijskim pravilima. Imenica *pècara* ima posebnu osnovu i razlikuje se značenjem od imenice *pèkara.*

Sufiks *-ara* dolazi na te i na osnove s ostalim završnim glasovima bez vidljive raspodjele sa sufiksom *-jara.* Zato se ta dva sufiksa u daljem tekstu prikazuju zajedno imajući na umu da je posrijedi sufiks *-jara* ako je završni zatvornik osnove smijenjen nepčanikom.

Naglasak je kratkouzlazni na trećem slogu od kraja.

Imenice se izvode od imenica, glagola, pridjeva i zamjenica, a od ostalih vrsta riječi rijetko.

366 Sufiksi su *-ara* i *-jara* polivalentni, ali gotovo polovica svih izvedenica označuje mjesne imenice. Izvedene su od imenica, pridjeva i glagola. Najčešće se tvore od imenica, a od pridjeva i glagola rijetko.

Izvedenice od imenica znače prostoriju (zgradu ili tvornicu) u kojoj se proizvodi, prerađuje ili stoji ono što znači osnovna imenica:

betònara ⟶ zgrada s uređajima za proizvodnju proizvoda od betona,
cemèntara ⟶ tvornica cementa.

Tako i *bàčvara, celulòzara, cr(j)èpara, cr(j)èvara, čàđara, gipsara, kèksara, kòksara, kompòstara, kudjèljara, kvàsara, lànčara, nòžara, obùćara, òctara, palètara, panèlara, pèrjara, plìnara, sìrara, slàdara, sòjara, sùknara, ùljara, vàpnara, željèzara...*

Gljìvara je 'zgrada za uzgoj gljiva' (šampinjonki), *jàjara* 'dio peradnjaka u kojem se nesu jaja'.

Zgradu u kojoj se prerađuje osnovna sirovina znače *mljèkara, kòžara* i *sòjara.*

Pogon za vađenje osnovne sirovine znače *glìnara* i *šljùnčara.*

Prodavaonicu znači *knjìžara.*

Prostoriju, zgradu gdje što stoji znače: *kàčara, mazùtara, sjènara* (običnije sjènīk), *štènara, zvònara* (običnije zvònīk), *bùhara* je prostorija gdje ima buha (šaljivo za zatvor).

367 Rjeđe izvedenica sa sufiksima *-ara* i *-jara* znači zgradu načinjenu od onoga što znači osnovna imenica ili to prevladava: *br̀vnara, dàščara* → kuć(ic)a od brvana, dasaka, *kròvìnjara* → koliba pokrivena krovinom, *čàđara* → koliba pocrnjela od čađe (zastarjelo, novo i običnije je značenje 'tvornica čađe').

Danas se rijetko upotrebljavaju, osim možda u etnologiji, izvedenice za vodenice kojima je imenica u osnovi glavno obilježje: *bàdnjara, kašìčara, klàdara, lopàtara, potòčara.*

Sufiksi *-ara* i *-jara* u posljednje dvije skupine nisu više plodni.

Prostor gdje što raste znači *bujàdara,* uz *bujadište* i *bujadnica.* Kako ni jedna od tih triju imenica nije općenito usvojena, prednost treba davati imenici *bujadište.*

Površinu zemlje u kojoj prevladava pijesak označuje *pjèščara,* a *pjèskara* područje i uređaje gdje se vadi i sije pijesak (*Od pjeskare i vapnare do industrije,* Vj. 25. 5. 76. 2.).

368 Izvedenice su od pridjeva rijetke: *drvènjara* 'drvena kućica', *ledènjara* 'ledena prostorija', *pùstara* 'pusta površina, pustinja'.

369 Od glagola su izvedene:

kisèljara → prostorija, zgrada u kojoj se kiseli kupus,
pècara → prostorija, zgrada u kojoj se peče rakija,
pèkara → prostorija, zgrada u kojoj se peče kruh
plètara → zgrada pletena od pruća,
sùšara → zgrada za sušenje,
tìskara → zgrada za tiskanje.

Ostale izvedenice imaju različita značenja, označuju osobe, životinje, biljke i različite stvari:

m. i ž. osobu: *komùnjara* (porugljivo za komuniste);

ž. osobe: *vràčara, gàtara* (može biti i mocijska tvorba od *gàtār*), *dupètara, sìsara* (pogrdno, žena s velikim dupetom, sisama);

životinje: *mùzara* (krava), *ùšara* (sova), *zlàtara, zùjara, zùndara* (muhe), *cjèvara, trèpljara* (gliste);

biljke: *bljùvara, lùdara* (gljive), *jàjara* (šljiva), *tresètare* (mahovine);

stvar: *dùdara* (rakija, pogrdno vs. dùdovača), *kr̀para* (pokrivač od krpa, lopta od krpa, obič. za loptu: krpènjača), *lùdara* (luda glava, *...ja ću ga bocom po ludari,* P. Kvesić, Layla, priča, Start, 2. 4. 1980. 94.),

gùžvara (pita), *kupùsara* (knjiga), *svàštara* (bilježnica u koju se bilježi svašta), *pepèljara, vùčara, žìčara.*

370 Sufiksom *-enjara* izvedena je imenica *pečènjara* (zgradica u kojoj se što peče, *pečenjara kestena,* Vjesnik, 17. 2. 1965, str. 5).

371 Sufiksima *-eskara* i *-uskara* izvedeno je nekoliko uvećanica s blažim ili jačim pogrdnim značenjem:

-eskara: *ljudèskara, popèskara*;

-uskara: *babùskara, bradùskara, vodùskara.*

Sufiksom *-onjara* izvedena je *babònjara* (porugljivo baba, babica, 'primalja', Božić, 1981, 340).

SUFIKSI NA *-āš*

372 Kad se analiziraju tvorbene imenice koje u suvremenom hrvatskom književnom jeziku završavaju na *-aš,* tada proizlazi da na *-aš* završava pet sufiksa: *-āš, -iònāš, -jāš, -kāš* i *-njāš,* ali je plodan samo *-āš,* ostali su veoma slabo plodni ili su neplodni.

Sufiks *-āš*

373 Sufiksom *-āš* tvore se imenice od imeničkih, glagolskih, pridjevnih, brojevnih i priložnih osnova, a on sudjeluje i u složeno-sufiksalnoj i prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi. Najplodniji je u tvorbi od imenica.

Tvorba od imenica

374 Sufiksom *-āš* tvore se izvedenice od imeničkih osnova svih triju rodova i svih sklonidbenih tipova.

Osnova se skraćuje samo od nekih imenica:

autonòmaš < *autonòmija, bìrtāš* < *bìrtija, maksìmāš* < *màksimum, stranpùtāš* < *strànputica, dobìtāš* < *dobìtak* (moguće i od *dȍbīt*), *gubìtāš* < *gubítak* (uz *gubìtkāš*), *dohòdāš* < *dòhodak.*

375 Naglasak je kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa, a sufiks je uvijek dug, *afèrāš* (gen. *aferáša*). Tek nekoliko izvedenica ima drugačiji naglasak, od kojih su obični je samo *kòčijāš* (uz *kočìjāš*), *lȁmpāš (lâmpāš), pàprikāš (pȁprikāš), prȉmāš (prîmāš).*[17]

376 Izvedenice sa sufiksom *-āš* označuju što konkretno: čovjeka, životinju, biljku i stvar. Najčešće označuju čovjeka (mušku osobu).

---

[17] Dubletni bi naglasak trebalo posebno ispitati.

Kao osnova dolaze imenice koje znače što konkretno ili apstraktno, ali normalno ne dolazi imenica koja već označuje čovjeka. Takva je samo izvedenica *budàlāš* s pojačanim pogrdnim značenjem osnovne imenice.

Značenja ostalih izvedenica veoma su raznolika, što pokazuje da sufiks *-āš* obuhvaća širok raspon značenja i za precizan opis treba mnogo raznovrsnih preoblika. Ipak se mnoga značenja mogu obuhvatiti s nekoliko preoblika.

377 Najkarakterističnije je značenje tih izvedenica 'nositelj osobine' i ono se može opisati preoblikom:

i+-āš → onaj s i,
bràdāš → onaj s bradom,

a moguća je i preoblika → onaj koji ima i.

Takve su izvedenice:

bajunètāš, bàkljāš, bȑkāš, buklìjāš, bùndāš, cilìndrāš, cokùlāš, cvikèrāš, dvòjkāš, epolètāš, grùntāš, kapùtāš, kofèrāš, kufèrāš, komplèksāš, mantìjāš, milijùnāš, odlìkāš, popràvkāš, sàbljāš...

378 Ta preoblika obuhvaća i izvedenice koje označuju bolesnike:

čìrāš, grìpāš, infàrktāš, lèprāš, proljèvāš, ràkāš, sìdāš, srdobòljāš, šećèrāš, tlàkāš, trahòmāš...

Česti su i nazivi za bolesnike od koštane tuberkuloze (→ onaj s tuberkulozom u *i*):

glèžnjāš, kìčmāš, koljènāš, kùkāš, stopàlāš...

Ovamo idu i izvedenice *plùćāš, sȑcāš* → onaj s bolešću na plućima, srcu.

Ti su nazivi veoma prošireni u razgovornom jeziku, neki se upotrebljavaju i u publicističkom stilu, ali je za njih karakteristično da se ne upotrebljavaju u znanstvenom medicinskom jeziku.

379 Druga je preoblika kojom se mogu opisati značenja velikoga broja izvedenica

i+-āš → onaj koji se bavi i-om
npr. *nogomètāš* → onaj koji se bavi nogometom.

Među njima česte su izvedenice koje označuju športaše:

a) u osnovi je imenica koja označuje naziv športa i sam šport: *džùdāš, gòlfāš, hokèjāš, košàrkāš, krikètāš, odbòjkāš, ragbìjāš, rukomètāš, spidvèjāš, spùstāš, špòrtāš...*

b) u osnovi je imenica koja označuje športski predmet:

bòćāš, bùćāš, florètāš, kajàkāš, sàbljāš...

380 Po toj preoblici mogu se opisati izvedenice što označuju m. osobe koje se bave kakvim poslom kao stalnim ili povremenim zanimanjem, a u osnovi je imenica koja označuje sredstvo kojim se posao obavlja i predmet bavljenja:

batìnāš, bòmbāš, capìnāš, dinamìtāš, kamiònāš, klìnāš, rakètāš, revolvèrāš, sjekìrāš, toljàgāš..., balvànāš, kòčijāš...

Izvedenica *filmāš* (→ onaj koji se bavi filmom) u posljednje vrijeme zamjenjuje stilski obilježeniju riječ *filmàdžija,* jer od *film* nema stilski neutralne izvedenice, za taj se pojam upotrebljava *filmski radnik* ili *sineast.*

Izvedenica *financìjāš* (→ onaj koji se bavi financijama) označuje visokokvalificiranoga stručnjaka, a često se upotrebljava u razgovornom jeziku i gospodarstvenih krugova, ali se ne upotrebljava u stručnom gospodarstvenome jeziku.

381 To značenje obuhvaća i izvedenice koje označuju m. osobu što se bavi nekim poslovima kao igrom, iz razonode:

glisèrāš, goblènāš, križàljkāš, lutrìjāš, pokèrāš, znàčkāš...

382 Izvedenice sa sufiksom *-āš* označuju i m. osobe kojima se značenje može opisati preoblikom:

i+-āš → onaj koji pz/ak.,
npr. *brèntāš* → onaj koji nosi brentu.

Takve su i izvedenice:

bunkèrāš (osvaja), *burmùtāš* (šmrče), *dorùčkāš* (nosi), *floskùlāš* (govori, sipa), *heroìnāš* (uzima), *krumpìrāš* (jede), *mirodìjāš* (prodaje), *oprèmāš* (proizvodi), *rakìjāš* (pije), *sporazùmāš* (sklapa), *valcèrāš* (sklada), *vatromètāš* (pravi)...

Takve izvedenice označuju i športaše (→ onaj koji baca *i*): *kladìvāš, kòpljāš, kùglāš...*

383 Po toj preoblici mogle bi se opisati i neke izvedenice spomenute u prethodnim skupinama, npr. *nogomètāš* (igra), *goblènāš* (veze), *križàljkāš* (rješava, sastavlja), *kapùtāš* (nosi), kao što bi se i *brèntāš* mogla opisati → onaj s brentom. Takvi primjeri pokazuju prepletanje, odnosno širinu značenja izvedenica sa sufiksom *-āš.*

384 Često je i značenje → onaj koji svira na i, u i:

bèrdāš, cimbàlāš, cìtrāš, dìplāš, dùdāš, flaùtāš, frùlāš, gàjdāš, gitàrāš, harmonìkāš, kitàrāš, leùtāš, orgùljāš, tambùrāš, vèrglāš...

Budući da među osnovnim imenicama prevladavaju folklorna glazbala i da su zbog toga ovakve izvedenice bar blago stilski obilježene, od imenica za nefolklorna glazbala javljaju se i izvedenice s drugim sufiksima: *cimbàlist, flaùtist* (običnije), *gitàrist* (običnije), *kitàrist, leùtār,* a to pojačava stilsku obilježenost usporednih izvedenica sa sufiksom *-āš.* Izvedenica *orgùljāš* veoma je proširena, ali kako se ona upotrebljava i za orguljaše u seoskim crkvama, za orguljaša visokog umjetničkog dometa upotrijebljena je i izvedenica *orgùljist.*

385 Izvedenice sa sufiksom *-āš* označuju i pripadnike, članove, sudionike, pristaše, suradnike, čitatelje pojma koji označuje osnovna imenica:

afèrāš, akcìjāš, arènāš (< Arena), *dinastìjāš, folklòrāš, grùpāš, jàhtāš* (gosti i članovi Yacht-cluba Zagreb), *kadèrāš, klùbāš, kòlāš* (< Kolo), *koterìjāš, krugòvāš* (Krugovi), *kvìzāš, mafìjāš, mladòstāš* (< Mladost), *obzòrāš*

(< Obzor), *pràvāš, relìjāš, sèktāš, sokòlāš* (< Sokol), *talijànāš, ùdbāš, većînāš, zagrèbāš* (< NK Zagreb)...

386 To značenje označuje i radnike koji rade u određenoj tvornici:

azbèstāš, barìtāš, cemèntāš, ìnāš (< INA), *jugoturbìnāš* (< Jugoturbina), *nàftāš, podràvkāš* (< Podravka), *rafinerìjāš...*

Neke kao *cemèntāš* mogle bi se opisati preoblikom → onaj koji proizvodi cement, ali primjeri pokazuju da je općenitije navedeno značenje.

387 Izvedenice sa sufiksom *-āš* označuju i osobe koje stanuju u *i*:

baràkāš, čèrgāš, favèlāš, kolìbāš, konvìktāš, vagònāš...

Kao što primjeri pokazuju, osnovna imenica označuje lošu, slabu nastambu, pa je i imenica *konvìktāš* blago stilski obilježena.

Izvedenica *logòrāš* znači zatočenika logora, a posebno pogrdno značenje ima i izvedenica *hladovìnāš* → onaj koji živi u hladovini (figurativno).

Takvo značenje ima i *bunkèrāš,* s pojačanim prezrivim značenjem jer zapravo znači → onaj koji se skriva u bunkeru, pogotovu što je u opreci s drugim značenjem izvedenice *bunkèrāš* → onaj koji osvaja bunkere.

388 Katkada sufiks *-āš* dolazi i u nekoliko etnika s kajkavskoga i štokavskoga jezičnog područja:

Čùnkāš (Čûnkova Dr̀aga), *Kordùnāš, Kr̀ndijāš, Lìlāš* (Lìla),

Medvènāš (Mèdvenova Dr̀aga), *Ovčàrāš* (Ovčara), *Sinlìjāš* (uz *Sìnljanin*: Sìnlije).

Uz te etnike mogu se u književnom jeziku upotrebljavati i etnici tvoreni središnjom tvorbom etnika, osim općeusvojenoga *Kordùnāš.*

389 Izvedenice sa sufiksom *-āš* imaju i druga značenja:

akòrdāš	→ onaj koji radi na akord
autonòmāš	→ onaj koji se bori za autonomiju
bìrtāš	→ onaj koji ima (drži) birtiju
busìjāš	→ onaj koji napada iz busije
cèntāš	→ onaj koji teži jednu centu
čutùrāš	→ onaj koji rado pije iz čuture
dobìtāš	→ onaj koji se zalaže za porez prema dobitku
dohòdāš	→ onaj koji se zalaže za porez prema dohotku
ergèlāš	→ onaj koji radi u ergeli
fròntāš	→ onaj koji je bio na fronti
	→ onaj koji je stekao čin na fronti
galìjāš	→ onaj koji je rob na galiji
gubìtāš, gubìtkāš	→ onaj koji ima gubitke
imèlāš	→ onaj koji živi kao imela
izgònāš	→ onaj koji je dobio izgon
jèzgrāš	→ onaj koji zna samo jezgru (povijesno)

làktāš	→ onaj koji se probija laktovima
licèncāš	→ onaj koji je kupio licenciju
lùlāš	→ onaj koji puši na lulu
maksìmāš	→ onaj koji ima maksimum (zemlje)
mèđāš	→ onaj koji je do međe
mènzāš	→ onaj koji jede u menzi
paròlāš	→ onaj koji sipa parole
pogròmāš	→ onaj koji organizira pogrom ili aktivno sudjeluje u njemu
pufèrāš	→ onaj koji se vozi na puferu
reàlkāš	→ onaj koji ide u realku
remòntāš	→ onaj koji radi na remontu
robìjāš	→ onaj koji je na robiji
sistèmāš	→ onaj koji igra po sistemu
sljemènāš	→ onaj koji ide na Sljeme
smòlāš	→ onaj koji ima smolu (figurativno)
stranpùtāš	→ onaj koji ide stranputicom
tòrnjāš	→ onaj koji radi na tornju (za naftu)
tȑtāš	→ onaj koji ima trtu (strah)
velebìtāš	→ onaj koji ide na Velebit
vikèndāš	→ onaj koji ide na vikend
vlàkāš	→ onaj koji se vozi vlakom (u školu)...

390 Pojedine preoblike ne mogu u potpunosti opisati cijelo značenje izvedenica, osobito u njihovoj stilskoj vrijednosti, pa je često bilo potrebno upozorenje i na tu stranu njihova značenja. Dok je npr. stilska vrijednost riječi *busìjāš*, *imèlāš*, *làktāš*... jasna već zbog samoga načina borbe i životnih postupaka, izvedenica kao *autonòmāš* nije, jer *autonòmāš* ne znači samo *onaj koji se bori za autonomiju,* nego je to povijesni naziv s prezrivim značenjem: »AUTONOMAŠI, naziv za protivnike sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom, koji su isticali zahtjev za autonomijom Dalmacije i uz to svoje 'dalmatinstvo'. A. su najčešće bili Talijani koji su živjeli u Dalmaciji, zatim posjednici, domaći intelektualci školovani u tal. sredini i činovnici-tuđinci.« (Opća enciklopedija JLZ, 1, Zagreb, 1977, str. 333.) Dvije izrazito socijalne pjesme D. Cesarića o siromašnim slojevima društva imaju naslov *Vagonaši, Verglaš.* Imenica *odlìkāš* stilski je neutralna, ali pripada skupini koja znači 'nositelj osobine' i znači 'onaj s odlikom', a to jest jedna vrsta obilježenosti, kao što je ima i imenica *milijùnāš*. Značajno je da je većina izvedenica te skupine stilski izrazitije obilježena. Stilski je neutralna i imenica *nogomètāš*, ali pripada semantičkoj skupini 'razonoda, igra, šport', a to je za tvorbu tvorenica sa sufiksom *-āš* karakteristična skupina.

391 Da bi još jasnije bile stilske vrijednosti pojedinih izvedenica, evo desetak konkretnih upotreba:

Bajunetaši se ozru jedan na drugog (I. G. Kovačić, 1936, 92, prezrivo za žandare). – *U kočiji sjede bradaši, sabljaši, gospodski, lijepi hrvatski ljudi* (A. Šenoa, 1932, 126). – *U to doba motala se... klika ljudi po zagrebačkim ulica-*

ma, sami sabljaši (A. Šenoa, RMS). – *Gle junaka busijaša!* (I. Raos, 1971, 521, stilska obilježenost imenice *busìjāš* pojačana je oprečnom apozicijom *junak*). – *Opojeni, vinjeni, omamljeni, vinoletni, ti naši cilindraši, ti sivi fiškali i beamteri postali su te pijane noći bonapartistički glasni i nametljivi...* (M. Krleža, 1956, 492). – *Al Čokolin je čuturaš, kockaš, razbijač...* (A. Šenoa, 1936, 10). – *Zrnić pomisli: »stari floskulaš zagrebački umije biti rutinerski uljudan«...* (M. Božić, Neisplakani, Sarajevo, s. a., 77). *Godinama sam bio najvjerniji ljubavnik i gitaraš mjesečine.* (M. Krleža, 1972, 18). – *Imelaši i oni ostali* (naslov u Vj, 23. 5. 1979, 1). – *Pravo na opstanak svojataju i razni »imelaši«, oni parazitski izdanci što se hrane tuđim sokovima,* (Isto, u tekstu). – *Narod ne vjeruje ni jednom kaputašu.* (A. Radić, Dom, 1900, 131). – *Ja sam vjerni sljemenaš* (planinar koji ide na Sljeme, Vl. 7. I. 1974, 6). – *Prihvate li »sljemenaši« novu, amandmansku organizaciju poduzeća, vjeruju da će napokon znati tko u kombinatu pije, a tko plaća.* (O radnicima u poduzeću »Sljeme«, Vj. 10. 6. 1972, 9). – *Ruke mu dugačke: u desnici toljaga, u lijevoj šaci kamen. (...) Medonja se primiče... ide polako prema toljagašu, željan neke odmazde, ričući izazovno.* (V. Nazor, 1939, 15. i 16). – *Salazarovi toljagaši interveniraju* (Vus, 5. 6. 1963, 2).

392 Više izvedenica označuje životinje u općoj ili terminološkoj upotrebi. Većinom označuju životinje prema kojoj karakterističnoj osobini *(onaj s i)*:

bìčāš, bòdljāš, bodljìkāš, bȑkāš, bùndāš, čekìnjāš, kàndžāš, kljòvāš, kljùnāš, krùnāš (jelen), *kȑznāš, kùkāš, plàštāš, sàbljāš* (jelen), *sùrlāš, škòljkāš...*

Česti su takvi nazivi za golubove:

gàćāš, grìvnjāš, gùtāš (s gutom), *kìkāš, kovȑčāš, krùnāš, rèpāš, šubàrāš...*

Katkada takve izvedenice imaju i posebna značenja:

cjèvāš	→ crv (glista) u obliku cijevi
štakòrāš	→ pas koji lovi štakore
pȑstāš	→ životinja koja hoda prstima (mačke, psi, neki majmuni)
tabànāš	→ životinja koja hoda tabanima (medvjedi)
taljìgāš	→ životinja koja vuče taljige.

393 Izvedenice sa sufiksom *-āš* koje označuju biljke veoma su rijetke: *bȑkāš* (ječam), *kòljāš* (grah), *prìtkāš* (grah), *lìstāš* (lišaj).

394 Rijetke su i izvedenice koje označuju stvari:

aluminìjāš	→ novac od aluminija (dakle manje vrijedan)
dizèlāš	→ automobil na pogon dizelskim motorom (iz razgovornoga i publicističkoga jezika)
gùmāš	→ traktor s točkovima od gume (isto)
kvȑgāš	→ štap s kvrgama: *Nekakva rpetina štapova svakako je, osim Jose, najvažniji pojav u toj sobi. (...) Ali oni kvrgaši, posuti kojekakvim križevima, zmijama, tačkama i krugovima, oni mu zadavahu trista briga!* (A. G. Matoš, 1935, 10);

lȁmpāš → lampa koja se nosi (fenjer)
lùlāš → duhan za lulu
mèđāš → kamen koji pokazuje gdje je međa
pàprikāš → jelo s dosta paprike.

Tvorba od glagola

395 Značenja nekih izvedenica sa sufiksom *-āš* mogu se tako opisati da im osnove mogu biti i glagolske i imeničke:

batìnāš → onaj koji batìnā
→ onaj koji tuče batìnom.

Budući da je stvarno značenje izvedenice *batìnāš* bliže drugoj preoblici, jer je težište na sredstvu kojim se udara, a ne na samom udaranju, možemo tu izvedenicu smatrati odimeničkom.

Katkad nije lako naći kriterij za razgraničenje, ali gdje nema posebnoga razloga, može se uzeti onaj opis koji je jednostavniji, npr.

pràvdāš → onaj koji se pravda
→ onaj koji tjera pravdu

Prvi je opis jednostavniji pa možemo reći da je *pràvdāš* odglagolska izvedenica.

Iako bi se zbog velike brojnosti i plodnosti odimeničke tvorbe i u takvim slučajevima mogla davati prednost odimeničkoj tvorbi, ipak se sve izvedenice ne bi mogle protumačiti na taj način, jer ima izvedenica sa sufiksom *-āš* u kojima je odglagolska tvorba nesumnjiva. A kad je tako, tada nije važno da li koji granični slučaj pribrojimo jednoj ili drugoj tvorbi. Kad se sve izvedenice koje se normalno mogu smatrati odglagolskom tvorbom, takvima i smatraju, ipak se može reći da je ta tvorba slabo plodna.

396 U odglagolskoj tvorbi izvedenice se tvore od prezentskih osnova glagola V. vrste, a od ostalih je izvedena samo imenica *tovàrāš*.

Naglasak je kao i u odimeničkoj tvorbi: kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa, a *-āš* je uvijek dugo, *blebètāš* (gen. *blebetáša*).

Izvedenice označuju m. osobe i životinje.

Muške osobe označuju:

blebètāš, burgìjāš, cìfrāš, glagòljāš, hùckāš, kàrtāš, kàvgāš, kirìjāš, komedìjāš, lakrdìjāš, mudrìjāš, pljàčkāš, pràvdāš, sànjkāš, skìjāš, štràjkāš, tovàrāš, trabùnjāš...

397 Kao i za odimeničke izvedenice i za ove je karakteristično da su stilski obilježene ili tako što je već značenje osnove društveno negativno, na maloj cijeni ili što je ograničeno na određeno područje (igra, šport) ili je izvedenica došla iz razgovornoga jezika. Za osvjetljenje tih vrijednosti dovoljno je navesti tri primjera:

Građani ne bijahu bogzna kakvi mudrijaši i cifraši, već priprosti krojači, čizmari, kovači. (A. Šenoa, RMH, očita opreka zanimanja i sufiksâ). – *Gdje ima mnogo šuma i pilana ima i tovaraša! To su ljudi koji tovare i istovaruju balvane* (Vus, 15. 4. 1964. 16). – *Danas priznati tovaraši kulture... najbolje pokazuju da je u njih tvrda i debela ljuska.* (A. Kovačić, RMS).

Životinje označuju izvedenice *borìkāš* (vrsta krstokljuna), *čegr̀tāš* (kukac), *klìktāš, klokòtāš* (orlovi).

Ostale tvorbe

398 Tvorba je od pridjeva slabo plodna jer ima dvadesetak izvedenica. Katkada se osnove skraćuju, naglasak je kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa, a sufiks je dug, *bogàtāš* (gen. *bogatáša*).

Izvedenice označuju m. osobu i životinju.

Muške osobe označuju:

bogàtāš, dovòljāš (učenik koji je prošao s dovoljnom ocjenom), *latìnāš* (onaj koji se služi latinskim jezikom), *plemenìtāš, proklètāš* (proklet čovjek), *spòrāš* (spor čovjek), *tvr̀dāš* (čovjek tvrdih pogleda i postupaka), *valjànāš* (valjan čovjek), *velìkāš, zelènāš* (pripadnik zelenoga kadera).

Životinje označuju:

bjèlāš (konj, rijetko, običnije bijelac), *cr̀njāš* (riba), *crvènāš* (kukac), *klèmpāš* (zec klempavih ušiju), *sìvāš* (orao, tuljan).

399 Od brojevnih osnova izvedene su imenice od rednih brojeva i označuju učenike pojedinih razreda:

pr̀vāš, drùgāš, trèćāš, četvr̀tāš, pètāš, šèstāš, sèdmāš, òsmāš.

Izvedenice pripadaju prvenstveno razgovornom jeziku, sve su upotrijebljene u djelu I. Raosa, Trilogija, str. 244, 264, 279, 286, 371, neke i u publicističkim tekstovima (*pr̀vāš, šèstāš*), a *òsmāš* je zabilježena i u DJ s oznakom *fam.* U neutralnom značenju upotrebljavaju se složenice *prvoškólac, drugoškólac...*

Od rednoga broja *četrdeset osmi* izvedena je imenica *četrdesetòsmāš* 'pripadnik pokreta iz (18)48.': *Supilo je doista bio iskren jugoslavenski liberal četrdesetosmaš.* (M. Krleža, RMH).

400 Od priloga su izvedene *furtìmāš, mùktāš, ùltrāš, zihèrāš,* dakle izvedenice od već izrazito obilježenih osnova, a od kratice je izvedena imenica *cèkāš* 'član CK': *presiječe ga moćni cekaš* (Vus, 1. 3. 1967. 6).

401 Složenice složeno-sufiksalne tvorbe izvedene su od imeničkih osnova u drugom dijelu, a u prvom je atributna riječ (pridjev ili broj). Te složenice imaju kratkouzlazni naglasak na slogu ispred sufiksa, a *-āš* je uvijek dug.

Takve složenice označuju m. osobu, životinju ili stvar.

402 Muške osobe označuju:

crnoblùzāš, crnokošùljāš, crnomantìjāš, crnostotìnāš (član »Crne stotine«), *drugolìgāš, drugorèdāš, dugogrìvāš* (porugljivo za dugokose),

dugoprùgāš, dvomètrāš (čovjek visok dva metra), *petokolònāš, prvorazrèdāš, vrlodòbrāš, srednjoprùgāš, stomètrāš, osamstomètrāš* (športaš koji se natječe u trkama na sto, na osamsto metara), *nȉskotlàkāš, visokotlàkāš, zelenokadèrāš...*

O stilskoj vrijednosti tih složenica vrijedi uglavnom ono što je već rečeno za izvedenice.

Životinje označuju: *dugopr̀stāš, dugorèpāš, lihopr̀stāš, takopr̀stāš.*

Stvari označuju:

dvotàktāš (motor sa dva takta), *petoplùgāš* (traktor s pet plugova), *trojarbòlāš* (jedrenjak s tri jarbola), *trozvjèzdāš* (konjak sa tri zvijezde).

403 Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom izvedeno je nekoliko složenica koje označuju m. osobu, a izvedenice su većinom stilski obilježene:

bestànāš, bezèmljāš, bezmòzgāš, podrèpāš.

Ostali sufiksi na -āš

404 Osim izvedenica sa sufiksom *-iònāš* posrijedi su pojedinačne izvedenice.

Među njima nije naveden sufiks *-ljāš* koji se nalazi u riječi *zòrtljāš.* Ona je zabilježena u RSR, ali kako nema upotrebne potvrde (vjerojatno je u RSR preuzeta iz Ristić-Kangrgina Rečnika), ostavljena je izvan potvrda za ovu priliku.

-iònāš. U nekoliko izvedenica od imenica na *-ija*: *frakciònāš, koaliciònāš, korupciònāš, protekciònāš.*

-jāš. U *kremènjāš* (neutralnije *kremènjāk*): *Ma, ne da se Gavran, žilaš-brektaš, skočitrn-naprasnik i kremenjaš-veselnik* (M. Božić, 1954, 176).

-kāš. U *»dovòljkāš«* (uz *dovòljāš,* očitno analogijom prema *odlìkāš,* Vus, 22. 3. 1961. 6, navodnici pokazuju da je autor ne smatra riječju koja bi se mogla normalno upotrijebiti u publicističkom tekstu).

-njāš. U izvedenici *kòrnjāš* (kukac, tvrdokrilac). Riječ je dovoljno potvrđena i u stručnim djelima i djelima književnika, ali je inače na tvorbenom rubu.

Plodnost tvorenica sufiksima na -āš

405 Kad se imenice sa sufiksom *-āš* odmjere prema 1860. g. kao graničnoj, tada se dobiju ovi podaci:[18]

[18] Prema podacima u skupljenoj građi na dan 16. svibnja 1980.

osnova/tip	prije 1860.	poslije 1860.	ukupno
imenička	72	208	280
glagolska	10	14	24
pridjevna	7	7	14
brojevna	—	9	9
ostale	—	5	5
slož.-suf.	—	21	21
pref.-suf.	—	4	4
ostali suf.	—	7	7
ukupno	89	279	368
postotak	24,18	75,82	100

406 Tablica tako jasno govori da joj nije potrebno posebno tumačenje. Valja samo napomenuti da se u tim podacima ne nalaze izraziti arhaizmi i provincijalizmi. Oni su iz građe uklonjeni prije proučavanja ili za vrijeme proučavanja, ali je važno dodati da se među njima nije našao ni jedan primjer složeno-sufiksalne ni prefiksalno-sufiksalne tvorbe. Imenica *pomèđāš,* zabilježena u BI, nema suvremenih potvrda, a kako je uz nju potvrđena i imenica *pomeđa* (u AR) 'kraj po međi', i *pomèđāš* može biti sufiksalna tvorenica.

Zaključak

407 Iako ima pet sufiksa koji završavaju na *-āš* (*-āš, -iònāš, -jāš, -kāš* i *-njāš*), za tvorbu je značajan samo sufiks *-āš,* i to u prvom redu u tvorbi od imeničkih osnova.

Podaci pokazuju da je sufiks *-āš* veoma plodan.

Njime se tvore imenice koje označuju osobe, rjeđe životinje, a veoma rijetko biljke i stvari.

Općenito se može reći za sve izvedenice sufiksima na *-āš* da je većina od njih osjećajno obilježena već time što je takva osnovna riječ ili time što pripadaju određenom semantičkom, vrijednosnom ili društvenom krugu nižega ranga. To su dakle riječi koje označuju što negativno, manje vrijedno, što je na nižem stupnju društvene ljestvice. Mnoge od njih česte su u razgovornom jeziku, ali se zbog svoje izrazite osjećajne vrijednosti upotrebljavaju i u književnom jeziku s istom ili pojačanom stilskom obilježenosti. Neke ipak ne prodiru u sve stilove književnoga jezika, npr. nazivi za bolesnike u znanstveni medicinski stil.

Za mnoge stilski neutralne (kao *odlìkāš, nogomètāš, rukomètāš...*) karakteristično je da pripadaju određenom semantičkom krugu kao što je 'nositelj

osobine', odnosno 'razonoda, igra, šport'. Jedne su dakle određene što ipak znače obilježenost (*onaj s i*), a druge što pripadaju semantičkom krugu koji je u opreci prema krugu kao što je 'poslovno zanimanje'.

SUFIKSI NA *-ba*

408 Na *-ba* završavaju tri sufiksa:

-ba, -idba, -oba.

Sufiksom *-ba* izvedene su imenice od prezentskih osnova svršenih i nesvršenih glagola, prvenstveno od IV. vrste, a rijetko od koje druge.

Dolazi na osnove s ovim završnim suglasnicima:

č, d, t, j, l, n, nj, r, s, v, z, ž.

Sufiks je slabo plodan pa se ne može odrediti je li to sustavno ograničenje ili je slučajno zbog maloga broja izvedenica, no sigurno je da ne dolazi na osnove sa završnim *-p* i *-b*.

409 Pri tvorbi se zbivaju ove morfonološke promjene:

a) jednačenje po zvučnosti: *prìmjedba, zàmjedba, jednàdžba, nàrudžba, prèdodžba, svjèdodžba, pròzba...*, a u *gòzba* nakon gubljenja *t*;

b) jednačenjem po mjestu tvorbe *n* se zamjenjuje sa *m*: *hìmba, nàstamba, sàčimba, zàčimba*;

c) glas *l* na kraju osnove u jednim se izvedenicama zamjenjuje sa *o*, a u drugima ostaje bez promjene: *diòba, rȁzdioba, seòba, zriòba, mòlba, ùdjelba, pèčalba, zàmolba, žàlba*;

d) u *pàljba* i *vòljba* (I. Raos) *l* je zamijenjen sa *lj*.

410 Naglasak je u imenica *diòba, seòba, jednàdžba* kratkouzlazni na drugom slogu od kraja, a u ostalih je na prvom slogu, i to u dvosložnih i trosložnih kratkouzlazni, a u višesložnih kratkosilazni. Samo se u nekih izvedenica slog ispred *-ba* zbog skupa s poluotvornim suglasnikom dulji ili ostaje dug pa imamo: *bèrba/bérba, bòrba/bórba, mòlba/mólba, pèčālba, pòstrōjba...*, ali sustavnu prednost ima *bèrba, bòrba, mòlba.*

411 Izvedenice sa sufiksom *-ba* znače prvenstveno glagolsku radnju:

bèrba, bòrba, cvìlba, diòba, dvòjba, dvòrba, gòzba, slȕžba, tvòrba, žȕrba..., ìsknjižba, ȉzobrazba, ìzradba, ìzvedba, nàgodba, nàknadba, nàredba, pòsudba, prètvorba, pròsudba, ùknjižba, ùvedba...

Katkada takve imenice označuju apstraktan ili konkretan posljedak glagolske radnje:

drȕžba, ìzložba, jednàdžba, mòlba, nàstamba, òbjavba, pòredba, pòstrōjba, prèdodžba, prìmjedba, prìredba, skladba, sljèdba, svjèdodžba, ùknjižba, zàslužba, žàlba...

412 Sufiksom *-idba* izvedene su imenice od prezentskih osnova neprefigiranih nesvršenih glagola IV. vrste, a samo iznimno od drugih glagola. Od tridesetak

takvih izvedenica od svršenih su glagola IV. vrste *sklònidba* i *zbròjidba,* a *rèzidba* i *vèzidba* od glagola V. vrste.

Sve su izvedenice trosložne s kratkouzlaznim naglaskom na prvom slogu.

Sufiks je slabo plodan.

Izvedenice označuju glagolsku radnju, a običnijih je samo nekoliko imenica:

gnòjidba, kòsidba, krùnidba, pljènidba, plòvidba, pròsidba, rèzidba, sèlidba, sklònidba, vȑšidba, žènidba.

Nova je imenica *bùšidba* (Vikend, 27. 4. 1979, 28), *kròjidba, mìridba, rjèšidba, tjèšidba.*

Za razliku od sufiksa -*ba,* ispred sufiksa -*idba* nema glasovnih promjena pa bi u nekim tvorbama sufiks -*idba* bio pogodniji da je plodniji i da nema tvorbeno ograničenje.

413 Sufiksom -*oba* izvedeno je nekoliko imenica od imeničkih i pridjevnih osnova s apstraktnim značenjem: *gnusòba, rugòba, tegòba, gnjilòba, grdòba, hudòba, sitòba* (I. G. Kovačić, obìč. sitost), *zlòba.*

Imenice *gnusòba, rugòba* i *grdòba* mogu značiti i što konkretno.

Sufiks -*oba* je neplodan.

SUFIKSI NA -*e*

414 Na -*e* završava 30 sufiksa:

-*e*$_1$	-*če*	-*je*	-*inje*
-*e*$_2$	-*anče*	-*le*$_1$	-*linje*
-*ce*	-*je*	-*le*$_2$	-*ište*
-*ice*	-*enče*	-*ovlje*	-*elište*
-*ance*	-*inče*	-*nje*	-*ilište*
-*ence*	-*će*	-*enje*	-*ovište*
-*ašce*	-*ašće*	-*jenje*	
-*ešce*	-*evlje*	-*lište*	

415 Značajnije skupine tvore sufiksi na -*ce,* -*če,* -*ište* i -*nje,* sufiksi -*e*$_1$, -*e*$_2$ i sufiks -*je.*

Sve su tvorenice s tim sufiksima s. r. osim izvedenica sa sufiksom -*e*$_1$ koje su m. ili ž. roda (*Ánte, Káte*) i -*le*$_1$ koje su m. r. (*brále, ćále*).

Za sufikse na -*če* i za *e*$_2$ i -*le*$_2$ može se reći da završavaju na -*et,* ali da -*t* ispred nultoga nastavka otpada.

U sufiksâ na -*ce* -*e* je nastavak, a može biti i dio sufiksalnoga morfema ispred završnoga -*t* koje također otpada ispred nultoga nastavka, osim u -*ice* gdje nema te druge mogućnosti.

SUFIKSI NA *-ce*

416 Na *-ce* završava šest sufiksa:

-ce, -ance, -ašce, -ence, -ešce, -ice.

Tvorenice s tim sufiksima srednjega su roda, a tvore se od osnova im. s. r. Raspodjela im je određena sklonidbenim tipovima osnovne imenice. Sufiksima *-ce, -ance, -ašce* i *-ice* tvore se imenice od im. s. r. jednakosložne sklonidbe (selo), a sufiksima *-ence, -ešce* od imenica nejednakosložne sklonidbe, osim nekoliko sa sufiksom *-ce.*

Sufiks *-ce*

417 Sufiks *-ce* dolazi na osnove koje završavaju zvonačnicima, a iznimno i glasovima *c, k, d, t,* ali se čini da s njima nije više plodan.

U osnove koje završavaju zatvorničkim skupom umeće se blagozvučno *a*: *pisámce, dánce, bedárce, dobárce, jedárce...*

Glasovi *c, k* smjenjuju se sa *š*: *lìšce* (< lice), *pȕtāšce* (< puce), *sȑdāšce* (< srce), *sȕnašce* (< sunce), *klubàšce* (< klupko). Od imenice *ȍko* potvrđena je izvedenica *òkce,* uz *okášce.*

Osnove na *d, t* imaju glasovne teškoće u spajanju sa sufiksom, pa se normalno tvore sufiksima *-ašce, -ance,* a sa *-ce* ima samo nekoliko slabo potvrđenih imenica: *čeljáce, dlijéce, koríce.* Prva je potvrđena u G. Martića, a druge nemaju suvremenih upotrebnih potvrda, umjesto treće obìč. je *koritašce.*

418 Osnove na *l* mijenjaju *l* sa *o* ili *l* ostaje bez promjene. Promjena sa *o* nije više plodna pa je s promjenom obična samo *seòce,* ostale su rijetke po upotrebi, a koliko se upotrebljavaju, prvenstveno se upotrebljavaju u pjesničkom jeziku. Bez promjene su: *djélce, kandílce, ogledálce...,* druge imaju dvojàk lik: *čélce-čeòce, gŕlce-gȑoce, krílce-kriòce, vrélce-vrȅoce, seòce,* uz rjeđe *sélce.*

Nekoliko je izvedenica izvedeno od osnova nejednakosložne sklonidbe s proširkom *n*: *breménce, raménce, sjeménce, vreménce.*

Izvedenice sa zvonačnikom ispred *-ce* imaju najčešće dugouzlazni naglasak na slogu ispred sufiksa: *crijévce, dánce, djélce...,* rijetko je drugačije: *bedàrce,* obìč. *bedárce, jȅzērce* uz *jezérce, kòljēnce* uz *koljénce...*

419 Ostale izvedenice imaju ili kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa ili kao osnova, u prvom redu ako osnova ima kratkosilazni naglasak, ili analogijom prema izvedenicama od osnova sa zvonačnicima dugouzlazni na slogu ispred sufiksa:

čeòce, klubàšce, kriòce, lìšce i *líšce, òkce, seòce, gȑoce, pȕtašce, sȑdāšce, sȕnašce, vrȅoce...*

Značenje je tih izvedenica umanjeničko. Osjećajno dobivaju kao dodatno, ali se pretežno upotrebljavaju s osjećajnim značenjem.

Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom tvorena je složenica *povjetárce,* ali je običnija *povjetárac.*

Sufiksi -ance i -ašce

420 Sufiksi *-ance* i *-ašce* dolaze na osnove koje završavaju zatvorničkim skupom ili na *d, t,* iznimno na koju drugu osnovu:

batvánce, društvánce, psetánce, sredstvánce, bȑdāšce, čȅdāšce, gnjezdàšce, gȑlašce, jajášce, jȁtašce, kopitàšce, koritàšce, kȑdašce, krilàšce, krznàšce, licášce, mjestàšce, psȅtašce, sedlàšce, selàšce, sredstvánce, ȕhašce, zȑnašce...

Od pridjeva je izvedena imenica *nevinášce* 'nevino dijete'.

Od imenica plurale tantum sufiksi završavaju na *-ašca, -anca*: *leđàšca, pȑsašca, ustàšca, vratàšca, ustánca, vratànca.*

Od imenice ž. r. *grûdi* izvedena je imenica *grudàšca,* potvrđena u J. Leskovara (RMH).

Te imenice imaju umanjeničko značenje, obično povezano s blažim ili jačim osjećajnim.

421 Raspodjela između sufiksa *-ce* s jedne strane i sufiksa *-ašce, -ance* s druge jednim je dijelom u glasovnim razlozima, a drugim dijelom u značenju. Izvedenice s *-ance, -ašce* imaju nešto jače obilježeno umanjeničko značenje, pogotovu ako postoje usporedne izvedenice.

422 Raspodjela između *-ance* i *-ašce* nazire se u glasovnim razlozima, *dvorištánce, društvánce* npr. nemaju izvedenica sa *-ašce* očito zbog *š* u osnovi, i čestoći, *-ašce* je nešto češći sufiks, a izvedenice s njim nešto običnije, ali se zbog slabe plodnosti ta razlika ne pokazuje kao jasan sustav.

Sufiksi -ence i -ešce

423 Sufiksima *-ence* i *-ešce* tvore se umanjenice od skraćenih osnova s. r. nejednakosložne sklonidbe:

burénce, djeténce, dupénce, jarénce, kljusénce, pilénce, prasénce, ždrebénce...

burēšce, djètešce, jȁnješce, jȁrešce, pȉlešce, tèlešce, tjelèšce, tjȅmešce, vȉmešce, vrȅmešce, ždrȅbešce...

424 Raspodjela između *-ence* i *-ešce* nazire se u glasovnim razlozima: osnove sa *č* nemaju *-ešce,* a osnove sa *n* nemaju *-ence.* Slaba plodnost ne dopušta druge zaključke o eventualnoj stilskoj, vremenskoj ili teritorijalno uvjetovanoj raspodjeli.

Sufiks -ice

425 Sa sufiksom *-ice* izvedene su četiri imenice od jednosložnih osnova im. s. r.: *kopljíce* (V. Nazor, RMH), *oštríce* (Maretić-Ivšić, RMS), *poljíce* (V. Kaleb, RMS) i *zdrâvljice* (A. Kovačić, RMS). Te su izvedenice s. r. i zato sufiks *-ice* valja razlikovati od -ice koji je množinski oblik sufiksa -ica (v. t. 556).

Sufiks *-ice* u množinskom liku *-ica* imamo i u umanjenici *kolíca* < *kȍla.* Da to nije sufiks *-ica,* kao u *kȕćica,* pokazuje sklonidba: gen. *kolíca,* dat. *kolícima.*

SUFIKSI NA *-če*

426 Na *-če* završavaju četiri sufiksa:

-če, -anče, -enče, -inče.

Plodan je sufiks *-če,* a ostali su neplodni.

Sufiks *-če*

427 Izvedenice su sufiksom *-če* izvedene su od imeničkih i glagolskih osnova.

Tvorba od imenica

428 Kao osnove izvedenica sa sufiksom *-če* dolaze pretežno imenice m. r., rjeđe ženskoga: *cúrče, siròče, svínjče, zmíjče,* a iznimno srednjega: *blȁšče, gòveče, kȍpīlče.*

Ta pretežnost dolazi od pretežnosti m. r.

Od osnova koje završavaju na *k, c* izvedenice se ne tvore sufiksom *-če,* nego sufiksom *-e*$_2$ i po tome su ta dva sufiksa u komplementarnoj raspodjeli.

Osnovne izvedenice sufiksom *-če* najčešće završavaju zvonačnikom, rjeđe kojim drugim zatvornikom.

Imenice koje u množini gube *-in* gube ga i u tvorbi sufiksom *-če*: *Àrapče* < *Àrapin, Bȕgārče* < *Bȕgarin, Cȉgānče* < *Cȉganin...*

Završetak *-ica* odbacuje imenica *gȑlica* > *gŕlče.*

U tvorbi sa sufiksom *-če* zbivaju se ove morfonološke promjene:

a) jednačenje po zvučnosti: *ròpče, Sȑpče, lúpešče...*

b) jednačenje po mjestu tvorbe: *pàšče*; *Vlȁšče*; *blȁšče, slȕšče..., Francúšče...*

c) gubljenje *d, t*: *Arnàuče, náhoče, siròče, šègrče, gòveče*; *gȁče* < *gȁd* (za osobu) zbog slabe morfemske identifikacije normalno se ne upotrebljava, potvrđena je u Matoša (RMH).

Od *màzga* je *màšče,* ali bez književne potvrde.

429 Naglasak je u trosložnica i višesložnica kao u osnove: *Àrapče, Arnàuče, Bȕgārče, Cȉgānče, barúnče, náhoče, govedárče, màjmūnče, pastírče, gòveče, sèljānče,* uz neznatna odstupanja: *anđèlče, anđélče, golùpče, golúpče, đavólče,* uz *đȁvōlče...*

Kad osnova završava zvonačnikom, ispred sufiksa dužina je po položaju.

Dvosložnice imaju dugouzlazni ako osnova završava zvonačnikom, inače kratkouzlazni s težnjom da kratkosilazni ostaje bez promjene: *brávče, cúrče, kúmče, gŕlče, kónjče, svínjče*; *ròpče, slȕšče, pàšče*; *Sȑpče, lȁvče...*

Osjeća se težnja da i dvosložnice s ò, è u osnovi zadrže taj naglasak unatoč zvonačniku pa je zabilježeno *sòmče, kònjče.*

430 Značenja izvedenica sa sufiksom *-če* opisana su u rječnicima na nekoliko načina: *dem. od i, dem. i hip. od i, hip. od i, mlad i, dijete i, dijete i-sko, mali i* i po koje pojedinačno značenje. Traženje zajedničkog u tim značenjima pokazuje da je izvedenice potrebno podijeliti u tri skupine: živo biće (čovjek i životinja), stvar, imenica ostalih kategorija.

431 Značenja izvedenica prve skupine mogu se opisati preoblikom

i+ -če → *mlado biće koje je i*

npr. *Cȉgānče* → *mlad Ciganin.*

Izvedenice obuhvaćaju mlada bića obaju spolova pa *Cȉgānče* znači 'mladi Ciganin i mlada Ciganka', tj. izvedenice znače neutralizaciju spola. Kad mocijske imenice nemaju istu osnovu ili je osnovna imenica sociološki ograničena samo na jedan spol, tada izvedenica označuje mlado biće samo jednoga spola: *cúrče, jèlēnče, sŕnče, hȕsārče...*

432 Primjeri običnijih imenica koje označuju osobu:

Àrapče, Arnàuče, barúnče, Bȕgārče, Cȉgānče, čòbānče, hȕsārče, kúmče, náhoče, (nàhoče), pastírče, ròpče, sèljānče, siròče, Sȓpče, Švàpče, Vlȁšče, Žȉdōvče...

životinju:

brávče, gȍlūpče (golùpče, golúpče), gŕlče, jèlēnče, kónjče, màjmūnče, pàšče, pȁūnče, svínjče.

433 Mlado biće od osobnih imenica veoma često znači dijete, ali ne 'i-ovo dijete', nego 'dijete koje je i'. Tako *pastírče* ne znači 'pastirovo dijete' ni 'pastirsko dijete', iako to slučajno može biti, nego 'dijete koje je pastir'. Za *govedárče, gȕščārče* i *kozárče* to se izričito i kaže: 'dijete koje čuva goveda' (RMH), 'dijete koje čuva guske' (RMH), 'dijete koje čuva koze' (AR).

434 *Cȉgānče* jest Ciganinovo dijete, cigansko dijete, ali znači i 'dijete koje je Ciganin'. Tako treba protumačiti i značenja *Cȉncārče, gospòče, grȁđānče,* iako se za njih kaže 'dijete cincarsko' (AR), 'gospodsko dijete' (RMH), 'građansko dijete' (RMH), a tako i one izvedenice za koje se čini da znače 'i-ovo dijete', npr. značenje se riječi *gràničārče* u RMH opisuje kao 'dijete graničara', ali primjer pokazuje da znači 'dijete koje je graničar' jer je riječ o stanovnicima Vojne granice, a nije o vojniku graničaru. Zbog primjera »Sa kreveca gavanče maleno diše« (S. S. Kranjčević) u RMH *gȁvānče* je protumačeno kao gavanovo dijete, ali značenje riječi gavan dopušta značenje 'dijete koje je gavan'. Usp. i t. 1357.

435 Mlado biće u izvedenica od imenica za životinje često znači mladunče, ali to nije obvezatno značenje kao ni dijete u izvedenica od osobnih imenica.

Kao dodatno značenje u izvedenica sa sufiksom *-če* veoma se često ostvaruje i osjećajno, hipokoristično i pogrdno.

Ako je u osnovi osobno ime, tada je izvedenica hipokoristik: *Ànče* (< Ana), *Ìvānče...,* ali su takve izvedenice u hrvatskom književnom jeziku rijetke.

436 Izvedenica *družínče* znači 'jedinka, član družine' (za oba spola), ali je to u suvremenom jeziku rijetka riječ.

Živínče znači 'jedinka živine', za marvu, stoku i obuhvaća oba spola.

Gòveče i *svínjče,* izvedenice od govedo i svinja, upotrebljavaju se u istom značenju kao i osnovne imenice, što je moguće zbog općega značenja osnovnih imenica.

Jèsēnče znači pile koje se izleglo u jesen.

437 Od imenica za oznaku stvari tri izvedenice označuju živa bića: *pòvōjče* 'dijete u povoju', *šèćērče* »nadimak slatkom, milom čeljadetu, osobito djetetu, djevojci ili momku« (AR) i *bìsērče* koja je u DJ protumačena sa »hyp. di biser«, a u RMH »dem. od biser«, ali je očito da označuje osobu zbog primjera: »Dođ' doveče, biserče«. Za posljednje se dvije imenice može pretpostaviti da su izvedene od prenesena značenja osnovne imenice.

Značenja ostalih izvedenica od imenica koje označuju stvari opisana su u rječnicima gotovo bez iznimke sa »dem. od i« i po tome bi to bili sinonimi s izvedenicama od istih osnova sa sufiksima *-ić, -čić, -ica,* pogotovu što sve imaju usporednice s tim sufiksima. Provjera upotrebnih potvrda pokazuje da hrvatski pisci takve tvorenice normalno ne tvore, a upotrebljavaju ih samo iznimno, u građi se našlo *ášōvče* (S. Novak), *držáljče* (Matoš), *hàljīnče* (A. Radić), *kȑpče* (B. Mašić), *ormánče* (Matoš), *pròzōrče (prózōrče, prozòrče,* V. Desnica, M. Božić). Koliko ih hrvatski pisci upotrebljavaju, to čine pretežno s izrazitim stilskim obilježjem, kao npr. M. Krleža *...osim beogradskog Žurnalčeta, što mu ga je Burić još sinoć izrezao iz konteksta...* (1967, IV).

438 Primjera za tvorbu od pridjeva nema. Izvedenice kao *bȁlāvče* ⟶ balavo dijete bolje je protumačiti kao izvedenicu sufiksom *-e₂* od balavac.

Iako nisu potvrđene imenice *mrtvorođenac, novorođenac,* ipak tvorenice *mrtvorođénče, novorođénče* možemo smatrati tvorenicama od njih jer su potencijalne riječi, pogotovu što je potvrđeno *prvorođénče : prvorođenac.*

439 *Dòjēnče* bi se moglo protumačiti kao 'dojeno dijete', ali kako je normalniji opis 'dijete koje se doji', sustavnija je tvorbena analiza *doj+enče.*

440 Izvedenice od glagola sve su folklorne riječi koje se samo iznimno upotrebljavaju u književnom jeziku, ali više zbog izvanjezičnih nego jezičnih razloga.

Glagolska se osnova dobiva odbacivanjem završetka *-nuti, -iti, -ati,* a sufiks se spaja s osnovom po morfonološkim promjenama navedenim kod tvorbe imenica.

Značenje se tih izvedenica može dati preoblikom:

gl. + -če ⟶ gl. prid. t. mlado biće.

Mlado biće znači 'dijete' ako izvedenica označuje čovjeka, a 'mladunče' ako označuje životinju:

ìzjalōvče → izjalovljeno mladunče, *ìzlošče* → izloženo pòdmeče → podmetnuto dijete, *pòsvojče* → posvojeno dijete. Zbog lika *dònošče* → doneseno dijete treba pretpostaviti glagolsku osnovu nesvršenoga glagola, ali zbog nepodudarnosti osnova u opisu i osnovi riječ ne bi bila tvorbena.

441 U prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi dolaze različite osnove s morfonološkim promjenama kao i u tvorbi od imenica, a izvedenice znače dijete ili mladunče: *nápršče* → dijete na prsima, *òzīmče* → zimsko mladunče, *pòsmrče* → dijete rođeno po smrti očevoj...

Odnos sufiksâ *-če* i *-ić, -čić*

442 Razlika je među izvedenicama s tim sufiksima u tome što je osnovno značenje izvedenica sa sufiksom *-če* mlad, a sa sufiksima *-ić, -čić* malen; izvedenice sa *-ić, -čić* muškoga su roda i obuhvaćaju bića muškoga spola, obaju su spolova samo koliko razlika u stvarnosti nije uočljiva, a izvedenice sa *-če* znače neutralizaciju spola u jeziku; izvedenice sa sufiksom *-če* tvore se od imenica m. i ž. r. koje označuju osobe i životinje, a sufiksima *-ić, -čić* od imenica m. r. koje označuju osobe, životinje, stvari i apstraktne pojmove. Koliko se u pojedinim izvedenicama ta dva sustava i ukrštaju, razlika je u osjećajnoj vrijednosti. U hrvatskom se književnom jeziku od imenica za neživo normalno ne tvore imenice sufiksom *-če* koje bi opet značile neživo i maleno.

Ostali sufiksi na *-če*

443 Sufiksima koji ispred *-če* imaju još koji glas izvedena je samo po jedna ili dvije riječi, a primjeri pokazuju da su ti sufiksi neplodni. Dobiveni su više formalnim postupkom, a ne svestranim opisom pojave. Svestrani bi opis vodio u etimologiju, a formalni postupak ima opravdanje u dosljednosti koja ipak nije samo puka formalnost, nego pokazuje kako nastaju novi sufiksi. Ostalih sufiksa ima tri:

-anče. U *sìsānče* ‘dijete ili mladunče koje sisa’ i *skitanče* (M. Pavlinović, AR).

-enče. U *dòjēnče* ‘dijete koje se doji’.

-inče. U *marvínče* ‘jedna glava od marve’ (AR), *služínče* ‘čeljade koje služi’ (AR).

SUFIKSI *-e*

444 Sve izvedenice sa sufiksima *-e* idu u dva sklonidbena tipa. Izvedenice kao *Ánte* i *Káte* imaju u genitivu *-ē* i pripadaju sklonidbenom tipu e-vrste. Roda su muškoga ili ženskoga već prema tome kakva je osnovna riječ. Izvedenice kao *gȑle* (gen. *gȑleta*) imaju u genitivu proširenu osnovu sa *t* i nastavak *-a* i srednjega su roda. Stoga možemo govoriti o dva sufiksa *-e*: *-e_1* i *-e_2*. O teoretskom gledištu na sufiks *-e_1* govori se u t. 84. i 85.

Sufiks -e_1

445 Sufiksom -e_1 izvedene su imenice od vlastitih imena, a iznimno od kojih drugih imenica. U osnovi su m. i ž. imena, a osnove se krate tako da se odbacuje drugi zatvornik i dio iza njega ili tako da iza prvoga otvornika ostane samo jedan zatvornik. Izvedenice su dvosložne i imaju dugouzlazni naglasak. Ako je osnova ime m. r., onda je izvedenica m. r., ako je ime ž. r., onda je i izvedenica ž. r.:

Ánte, Báre (< Bartol), *Dáne, Dúje, File, Fráne, Íle, Íve, Jére, Júre, Lóvre, Máte, Míše* (< Mìhaēl, Mihòvil), *Stípe* (< Stȉpan), *Šíme...*

Áne, Báre (< Bàrbara), *Jéle, Káte, Lúce, Mánde, Máre, Níke...*

446 Izvedenice imaju hipokoristično značenje, a kako su proširene po južnoj Hrvatskoj, to su i lokalno obilježene, i to imenice ž. r. jače nego muškoga. Neke muškoga izgubile su hipokoristično značenje pa se upotrebljavaju kao neutralna imena, ali s blagom lokalnom bojom jer su ograničena na osobe iz južnih krajeva.

Od općih imenica takve se izvedenice u književnom jeziku ne tvore. Ako se koja i upotrijebi, tada ima izrazito dijalekatno obilježje.

Sufiks -e_2

447 Tvorenice sufiksom -e_2 tvore se od imenica, od pridjeva samo kao granični slučajevi, a jedna je tvorenica potvrđena i od glagola.

Tvorba je slabo plodna.

U osnovi tih tvorenica imenice su koje označuju živo biće (čovjeka i životinju), a to je ista kategorija od koje se tvore u istom značenju i imenice sufiksom *-če,* ali je sufiks -e_2 ograničen samo na osnove koje završavaju na *c, k,* uz neke iznimke koje će se posebno spomenuti, i po tome su ta dva sufiksa u komplementarnoj raspodjeli.

U hrvatskom književnom jeziku nema primjera da bi se sufiksom -e_2 tvorile imenice od imenica koje označuju stvari.

Glasovi *c, k* ispred -e_2 smjenjuju se sa *č*: *cr̀nac > cŕnče, Crnògorac > Crnògōrče, ptȉca > ptȉče, đâk > đáče, Gȑk > Gȑče, mòmak > mòmče, djèvōjka > djèvōjče...*

Ako se ispred toga *č* nađe *s,* ono se jednači po mjestu tvorbe: *píšče* (< písac), *gȕšče* (< gȕska)...

Ako se ispred toga *č* nađe *d, t, č,* oni se gube:

dvògoče < dvògodac, pȁče < pȁtka, mȁče < mȁčka...

Zbog gubljenja *t* izvedenica *lȕče < lȕtka* na granici je tvorbenosti, pogotovu zbog prenesena značenja, jer znači živo biće: *Sjutra, možda, doći* [*će*] *ovamo njegovo luče.* (Matoš, RMS.)

Neke se osnove krate za taj *c, k*: *jȁre* < *jȁrac, júne* < *júnac, kȑme* < *kŕmak* (uz *kŕmče* od neskraćene osnove), *màgare* < *màgarac, názime* < *názimac, názimak, prâse* < *prásac.*

U *gŕle* < *gȑlica* osnova je skraćena za *-ic-*.

Od ostalih osnova koje ne završavaju na *c, k* izvedene su *Tȕre* < *Tùrčin*, uz *Tȕrče*, a od neskraćenih je osnova *Vlȁšče* < *Vlȁh*, uz *Vlȁšče*, i *zvijére, zvjȅre* < *zvijêr.*

Tvorba od skraćenih osnova i osnova koje ne završavaju na *c, k* nije plodna.

Naglasak je kao i u tvorenica sa sufiksom *-če*, u višesložnih je uglavnom kao u osnove: *bȁlāvče, bjegúnče, Crnògōrče, djèvōjče, hajdúče...*, u dvosložnih silazni ostaju bez promjene: *čâvče, Gȑče, gȕšče, mȁče, ptȉče*, uz *ptíče*, a ostale imaju pretežno dugouzlazni ako osnova završava zvonačnikom: *cŕnče, kénjče, kŕmče...*, u ostalih kao u osnove: *đáče, Šòkče, mòmče* (jer je *mòmak, mòmka*), uz neke posebnosti tvorenica neplodnog tipa: *prâse, Tȕre, zvijêre, zvjȅre, kȑme* i *kȑme.*

Značenje izvedenica sufiksom *-e₂* jednako je značenju izvedenica sa sufiksom *-če*, označuju mlado biće s neutralizacijom spola: *ùnuče* znači mladog unuka i mladu unuku.

Ako mocijske imenice nemaju istu osnovu, tada izvedenice sufiksom *-e₂* znače samo mlado biće istoga spola kao i osnovna riječ: *djèvōjče, mòmče.*

Primjeri običnijih imenica koje označuju

osobe:

bȁlāvče, Balkánče, bjegúnče, cŕnče, Crnògōrče, đáče, gȁrāvče, Gȑče, hajdúče, Hèrcegōvče, Japánče, jedínče, ljubímče, mladúnče, mrtvorođénče, novorođénče, prȁunuče, prvorođénče, seljáče, Srbijánče, Šòkče, Tȕre, ùnuče, Vlȁše...

životinje:

čâvče, dvògoče, gȕšče, jȁre, júne, kŕmče, kȑme, kȕče, mȁče, názime, pȁče, prâse, ptȉče, trògoče, zvijêre, ždrijêbe...

Mlado biće od osobnih imenica veoma često znači ‘dijete’, kao i sa sufiksom *-če*, ali ne ‘i-ovo dijete’, nego ‘dijete koje je i’, kao što lijepo pokazuje izvedenica *pȁstōrče* koja ne znači pastorkovo ni pastorkino dijete nego »dijete koje je pastorak ili pastorka« (AR). U nekih se izvedenica ta dva značenja mogu podudariti pa se za *Crnògōrče, Šòkče* kaže »dijete crnogorsko« (AR), »šokačko dijete« (AR), ali je i tu tvorbeno značenje ‘dijete koje je Crnogorac, Šokac’. (Usp. i t. 1357.)

Ako je u osnovi osobno ime, *Ânče* < *Ânka, Rânče* < *Rânko, Rânka*, izvedenica je hipokoristik, ali su takve izvedenice u hrvatskom književnom jeziku rijetke.

Tvorenice *mrtvorođénac, novorođénac* nisu doduše potvrđene, ali je potvrđen par *prvorođénče* : *prvorođénac* pa se tvorenice *mrtvorođénče,*

novorođénče mogu smatrati izvedenicama sufiksom *-e₂* prema potencijalnim riječima, analogijom prema navedenom paru.

U nekih se izvedenica kao što su *màgare, kȑme* u praksi (u pojedinim krajevima) zatrlo značenje ‘mlado živinče’ pa se može činiti da su to netvorbene riječi, a *màgarac, màgarica, kŕmak, kȑmača* izvedenice od njih.

Riječi *nedòuk, samòuk* mogu biti imenice i pridjevi pa izvedenice *nedòuče, samòuče* samo tako mogu imati i pridjevnu osnovu.

Imenica *brénce* ‘ono čim se brenca, klatno, bat’, a u primjeru *U to zacindaju iz doline nemoćna brenceta* (Božić, RMH) može značiti i zvonce koje brenca, izvedena je od glagola sufiksom *-e₂* bez palatalizacije jer značenje sufiksa *-ce* ne dopušta izvođenje *brenc-ati+-ce* < *brencce* < *brence.*

SUFIKSI NA *-ište*

448 Na *-ište* završava pet sufiksa:

-ište, -lište, -elište, -ilište, -ovište.

Plodni su sufiksi *-ište* i *-lište,* a ostali su slabo plodni ili su neplodni.

Sufiks *-ište*

449 Sufiksom *-ište* tvore se imenice od imeničkih, glagolskih, a iznimno od ostalih osnova.

Izvedenice od imenica tvore se od imeničkih osnova svih rodova i svih sklonidbenih tipova.

Završni glasovi *c, k, g, h* smjenjuju se sa *č, ž, š,* ali su takvi primjeri rijetki: *lubèničīšte, pròročīšte, ùtočīšte...*

Glasovi *nj/n* zamjenjuju se u *pròštenīšte* < *prošténje.*

Sufiks *-īšte* uvijek je dug, a izvedenice od jednosložnih osnova imaju kratkouzlazni naglasak:

cvjètīšte, dvòrīšte, gròbīšte, gàrīšte, kròvīšte, rèpīšte, rìžīšte, sàjmīšte...

Jednosložne osnove s kratkosilaznim naglaskom mogu taj naglasak zadržati: *bȍjīšte, kȕćīšte,* a mogu ga imati i izvedenice od osnova s dugosilaznim naglaskom: *cvjȅtīšte.*

Od *prošténje* naglasak je *pròštenīšte (proštènīšte).*

Ostale izvedenice imaju naglasak kao i osnova:

djȅtelinīšte, ìzletīšte, kùpusīšte, kukùruzīšte, ògnjīšte, sjȅmenīšte, tâborīšte...

450 Izvedenice sa sufiksom *-īšte* izvedene od imenica najčešće označuju mjesto, a rijetko što drugo (stvar).

Mjesne izvedenice označuju mjesto gdje što jest ili je bilo ili gdje se što radi s onim što znači osnovna imenica.

Prema konkretnim preoblikama možemo ih podijeliti u više skupina:

451 a) *i+-īšte* → mjesto gdje je i
gnòjīšte → mjesto gdje je gnoj.

Tako i *cvjètīšte, čvòrīšte, ògnjīšte, pȅpelīšte, próročīšte, sklȁdīšte, str̀nīšte, stȕbīšte, trȅsetīšte, ùtočīšte, vȁtrīšte...*

Taj je tip slabo plodan.

452 b) *i+-īšte* → mjesto gdje raste ili je rastao i
kùpusīšte → mjesto gdje raste ili je rastao kupus.

Tako i *blȉtvīšte, bȍbīšte, bòstanīšte, dìnjīšte, djȅtelinīšte, dùhanīšte, hmèljīšte, kònopljīšte, kòprivīšte, krùmpirīšte, kukùruzīšte, kùpinīšte* (I. Raos), *lànīšte, sȕncokretīšte...*

Taj je tip plodan, ali je ograničen samo na osnove imenica koje znače zeljaste biljke.

453 c) *i+-īšte* → mjesto gdje je bio i
cr̀kvīšte → mjesto gdje je bila crkva.

Tako i *gràdīšte, mlȉnīšte, vodèničīšte.*

Taj tip nije više plodan.

454 d) *i+-īšte* → mjesto gdje se pz i
bȍjīšte → mjesto gdje se vodi boj.

Znak *pz* ovdje označuje prijelazni glagol.

Takve su izvedenice: *bàlvanīšte, blȕdīšte, sàjmīšte, sȉrotīšte...*

Taj je tip slabo plodan.

455 Neke izvedenice imaju posebna značenja:

dvȍrīšte[19] → prostor oko dvora i kuće
ìzletīšte → mjesto kamo se dolazi na izlet
prȍštenīšte → mjesto kamo se dolazi na proštenje
sȅlīšte → mjesto gdje je bilo selo, seoski posjed
srȅdīšte → mjesto gdje je sredina
zèmljīšte → zemlja kao određena površina.

Držalo, držalicu predmeta koji je u osnovi izvedenice označuju *grȁbljīšte, kòsīšte, mòtičīšte, sjèkirīšte.*

I to se značenje može protumačiti mjesnim značenjem: *kòsīšte* → mjesto na kojem se drži kosa, ali je značajno da taj tip nije više plodan.

456 U tvorbi od glagola sufiksom *-īšte* tvore se izvedenice od prezentske osnove svršenih i nesvršenih glagola svih glagolskih vrsta osim II. i VI.

---

[19] Ta je riječ danas na tvorbenom rubu jer je semantička veza s *dvôr* veoma slaba pa ne pomažu mnogo ni primjeri kao »*Mjesečina je oblijevala dvor i dvorište...*« (Gjalski, 1913, 23.)

Nekoliko izvedenica od glagola VI. vrste ima različite osnove: *plàndīšte, plândovīšte, stànīšte, tȑgovīšte, vȍjīšte.*

Glas *g* zamijenjen je sa *ž* u *prìbježīšte,* a *k* sa *c* u *sjȅcīšte.*

457 Naglasak se u trosložnih izvedenica koleba između kratkosilaznoga i kratkouzlaznog: *cjèdīšte, gȁzīšte, glȅdīšte, gnjèzdīšte, lòvīšte, lȍvīšte, sjȅcīšte, sjècīšte, sjȅdīšte...*

U ostalih je kao u osnove:

bòravīšte, dòletīšte, dòskočīšte, ìshodīšte, ìzlazīšte...

Značenje izvedenica sa sufiksom *-īšte* od glagola može se najčešće opisati preoblikom:

gl. + *-īšte* → mjesto gdje se pz
bòravīšte → mjesto gdje se boravi.

Tako i *cjèdīšte, dànīšte, dòletīšte, dòskočīšte, gȁzīšte, lȅžīšte, lȍvīšte, lòžīšte, nòćīšte, òdmorīšte, pàlīšte, pȁsīšte, plàndīšte, pòjīšte, prènoćīšte, rȁtīšte, sȉdrīšte, sjȅdīšte, strȅlīšte, sùdīšte, tȑžīšte, žȁrīšte...*

458 U nekih je izvedenica za određenje značenja potrebna posebna preoblika:

glȅdīšte → mjesto s kojega se gleda
pòlazīšte → mjesto s kojega se polazi
òdredīšte → mjesto koje se odredi kao cilj
nàlazīšte → mjesto gdje se što nalazi.

Kao *nàlazīšte* takve su izvedenice i *sprȅmīšte, stjȅcīšte, stòvarīšte, sjȅcīšte.*

459 Posljednja riječ osim toga znači i 'geometrijska točka gdje se što siječe', značenje 'točka' imaju izvedenice:

lèdīšte → toplinska točka na kojoj se ledi (voda)
ròsīšte → toplinska točka na kojoj se rosi (para)
tàlīšte → toplinska točka na kojoj se što tali
tèžīšte → točka u kojoj kao da je sva težina.

Osobu označuje izvedenica *dèrīšte.*

460 Izvedenice od imeničkih i glagolskih osnova u prvom redu označuju otvoren prostor pa neke imaju i izrazitu oprečnu tvorenicu sa značenjem zatvorenoga prostora, npr. *strȅlīšte-streljàna,* usp. i opreke navedene kod sufiksa *-onica.* Zatvoren prostor te izvedenice označuju samo sekundarno kao *sȉrotīšte, prènoćīšte, sprȅmīšte, svrȁtīšte...*

Od pridjevne osnove izvedena je imenica *svètīšte* 'sveto mjesto' (u hramu), a od priloga *òbdanīšte* 'mjesto gdje djeca borave obdan'.

Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom načinjeno je *prìcrkvīšte.*

Sufiks *-lište*

461 Sufiksom -lište imenice se tvore od glagolskih osnova, a iznimno od drugih.

Sufiksom *-lište* imenice se izvode samo od infinitivnih osnova, i to prvenstveno od svršenih glagola IV. i V. vrste, rjeđe od VI. vrste, a rijetko od I. vrste (*prȁlīšte, vrȅlīšte*).

Naglasak je od osnova s kratkim naglascima kao u osnove:

bàcalīšte, blagòvalīšte, bòrilīšte, čȅkalīšte, čepȑkalīšte, glȅdalīšte, ljȅtovalīšte...

Od osnova s dugim naglaskom naglasak je kratkouzlazni na četvrtom slogu od kraja:

bìralīšte, cjèpilīšte, cȑpilīšte, gràdilīšte, kùpalīšte, ljèčilīšte, iskrcàvalīšte, parkìralīšte, počìvalīšte, prevìjalīšte... Uz neka manja kolebanja jedino je običnije *sávjetovalīšte* nego *savjetòvalīšte.*

462 Značenje izvedenica sufiksom *-līšte* može se najčešće opisati preoblikom:

gl. + *-līšte* ⟶ mjesto gdje se pz
bìralīšte ⟶ mjesto gdje se bira.

Tako i *bòrilīšte, cjèpilīšte, cȑpilīšte, čȅkalīšte, čìstilīšte, dìralīšte, glȅdalīšte, gràdilīšte, ìgralīšte, kampìralīšte, klìzalīšte, kùpalīšte, ljèčilīšte, ljȅtovalīšte, mrèstilīšte, mȕčilīšte, okùpljalīšte, oporàvilīšte, parkìralīšte, plìvalīšte, popràvilīšte, prebìvalīšte, prevìjalīšte, ràdilīšte, sàstajalīšte, sùnčalīšte, šètalīšte, ugìbalīšte...*

Vrȅlīšte znači 'toplinska točka na kojoj što vrije'.

Te imenice prvenstveno znače otvoren prostor, a sekundarno i zatvoren.

Od imenice je izvedena riječ *smètlīšte* (uz *smetište*).

Složeno-sufiksalnom tvorbom izvedene su imenice *sveùčilīšte* i *brodogràdilīšte.*

Odnos sufiksâ *-īšte* i *-līšte*

463 Za oba je sufiksa značajno da se njima tvore mjesne imenice, a razlikuju se uglavnom raspodjelom i plodnošću.

Izvedenice sufiksom *-īšte* tvore se od imeničkih i glagolskih osnova, a sufiksom *-līšte* od glagolskih. Od glagolskih osnova sufiksom *-īšte* tvore se izvedenice uglavnom od svršenih i nesvršenih glagola IV. vrste, sufiksom *-līšte* uglavnom od nesvršenih glagola IV. i V. vrste, a širi se i na ostale vrste. Sufiks *-īšte* slabo je plodan, a sufiks *-līšte* je plodan. Ako se od iste osnove može načiniti izvedenica s oba sufiksa, onda je u novije vrijeme običnija sa *-līšte.* Tako su npr. *ljȅtīšte* i *zìmovīšte* zastarjele riječi, danas je obično samo *ljȅtovalīšte* i *zimòvalīšte.*

Na raspodjelu mogu utjecati i glasovni razlozi, jer npr. nema izvedenica sa *-lili-*, a nisu ni vjerojatne, dok su ostvarene *pàlīšte, spàlīšte, tàlīšte.*

464 Neke se usporedne izvedenice razlikuju značenjem:

glȅdīšte ⟶ mjesto s kojega se gleda (obično u apstraktnom značenju)
glȅdalīšte ⟶ dio kazališta iz kojega se gleda

klìzalīšte → mjesto na kojem se kliže
klìzīšte → mjesto gdje zemlja klizi
òdmorīšte → mjesto gdje se može odmoriti (obično za dio stubišta)
odmàralīšte → mjesto gdje se ljudi odmaraju (obično zgrada ili naselje).

Ostali sufiksi na -*īšte*

465 **-elište.** Samo u *žȅtelīšte* (Vj. 7. 7. 1969. 1).

-ilīšte. U *blùdilīšte* (uz *bludište,* mjesto gdje se provodi blud) i *tvistilište* (Republika, br. 9, 1965),

-ovīšte. U *čȕdovīšte (čudòvīšte)* 'biće koje izaziva čuđenje' i nekoliko riječi koje nemaju u književnom jeziku suvremenih upotrebnih potvrda: *bàzgovīšte, bòbovīšte, grȁhovīšte, mȁkovīšte.*

Te bi se imenice mogle i danas upotrebljavati jer su ekonomičnije nego sintagmatski izrazi, npr. *makova polja* (Vl. 24. 7. 1974. 11). Sufiksom *-ovište* izbjegavaju se neobične morfonološke promjene ili imenice tako dobivaju izrazitiji glasovni kostur. Po drugoj semantičkoj analizi te mjesne imenice bile bi izvedene od pridjeva sufiksom *-ište.*

SUFIKSI NA -*nje*

466 Na -*nje* završava pet sufiksa:

-nje, -enje, -jenje, -inje, -linje.

Plodna su prva tri sufiksa, a ostala su dva neplodna.

Sufiksi -*nje*, -*enje*, -*jenje* i sufiks -*će*

Sa sufiksima *-nje, -enje, -jenje* komplementaran je sufiks *-će* pa se i o njemu govori u ovom poglavlju.

Ta četiri sufiksa dolaze na glagolske osnove, a s ostalim osnovama dolazi samo sufiks *-nje* u riječi *vȑhnje.*

Raspodjela sufiksa zavisi od vrste i vida osnovnoga glagola.

467 Sufiks *-nje* dolazi na infinitivnu osnovu glagola V. i VI. vrste: *bàcānje, baràtānje, batìnānje..., naoružánje, obećánje, obrezánje..., ȁgovānje, blagòvānje, cjelívānje..., očitovánje, pomilovánje, požrtvovánje...,* i na infinitivnu osnovu nesvršenih glagola I. vrste ako osnova završava na *-a-* i *-je-*, osim *ùmjeti* i *-spjeti,* na osnove glagola *vrȅti, zrȅti*:

bránje, klánje, bdjénje, htjénje..., izdánje, poslánje, pouzdánje..., vrénje, zrénje.

468 Sufiks *-enje* dolazi na prezentske osnove glagola I., III. i IV. vrste.

Na osnove glagola III. i IV. vrste dolazi ako osnova završava srednjojezičnim zatvornikom (nepčani i *r*) i *-št-*:

gòrēnje, stȁrēnje...,[20] *bȃnčēnje, baždárēnje, bìlježenje, búljēnje, čȁđēnje, dòjēnje..., dovršénje, isključénje, izmirénje, izopćénje, obrazložénje, omeđénje..., lȁštēnje, ljúštēnje, mȑštēnje, nȉštēnje, tijéštēnje, vòštēnje; poništénje, uklješténje, uništénje, uskladišténje...*

Sufiks -*enje* dobiva i glagol *máciti se* > *mácēnje.*

Sufiks -*enje* dobivaju osnove glagola I. vrste koje završavaju zatvornikom, a među njima su i osnove glagola na -*iti* proširene sa *j* ili *v*:

gnjètēnje, grèbēnje, plètēnje, rástēnje, bìjēnje, pȉjēnje, lìvēnje, mljȅvēnje, otkrivénje...

Osnove na *k, g* smjenjuju te glasove sa *č, ž*: *pèčēnje, sjȅčēnje, vúčēnje, léžēnje, strížēnje...*

469 Sufiks -*jenje* dolazi na prezentske osnove glagola III. i IV. vrste koje završavaju nesrednjojezičnim zatvornicima i s njima se spaja po jotacijskim pravilima:

blúđēnje, cvíljēnje, kípljēnje, kòpnjēnje, plàmćēnje, svȑbljēnje, žívljēnje..., oživljénje, priviđénje..., bȁvljēnje, bògaćēnje, brȁtimljēnje, búđēnje, cȁrinjēnje, cijépljēnje, čȉšćēnje, dòlažēnje, dròbljēnje..., dopunjénje, doseljénje, iskrivljénje, iskupljénje, iskušénje, istrebljénje, iznenađénje, ižljebljénje, obogaćénje, osamljénje, poniženje...

470 Sufiks -*jenje* dobivaju i jedni glagoli na -*stiti*, a drugi dobivaju sufiks -*enje* zamjenjujući pri tome -*st*- sa -*št*-:

plášćēnje, žàlošćēnje, mášćēnje, pòšćēnje, žéšćēnje; obeščašćénje, očišćénje, okošćénje, pročišćénje, raščišćénje, učvršćénje, ugošćénje, umašćénje, zarašćénje;

kòrištēnje, kȓštēnje; dopušténje, iskorišténje, izvlašténje, kršténje, namješténje, navješténje, obavješténje, onesvješténje, osvješténje, ovlašténje, pokršténje, premješténje, prošténje, uvršténje, zaprepašténje.

Od glagola *lètjeti, sjèdjeti, sjèditi* normalno je *lètēnje, sjèdēnje,* od *lèbdjeti, vȑtjeti, lèbđēnje* i *lèbdēnje, vȑćēnje* i *vȑtēnje,* a od *zapòsliti* samo *zaposlénje.*

Od glagola II. vrste sufiks -*jenje* dobivaju osnove nekih nesvršenih glagola: *blȅnjēnje, gȉnjēnje, gȕšnjēnje, tònjēnje, tȑnjēnje.*

471 Sufiks -*će* dolazi na infinitivne osnove glagola I. i II. vrste.

U II. vrsti dolazi na osnove svršenih glagola i nekih nesvršenih: *dokinúće, dostignúće, ganúće, iščeznúće..., čeznúće, ginúće, sahnúće.*

U glagola I. vrste sufiks -*će* dolazi na infinitivne osnove svršenih glagola koje završavaju na -*i*-, -*e*-, -*u*- i glagola -*spjeti*:

otkríće, pokríće, izuzéće, poduzéće, pouzéće, propéće, raspéće, uzéće, začéće, zauzéće, prosúće, dospijéće, prispijéće, a od nesvršenih glagola u imenica *bíće, píće, žíće* i *umijéće.*

---

[20] Od svršenih glagola III. vrste nema primjera.

472 Kao što navedeni primjeri pokazuju, slog ispred završnoga *-nje* i *-će* uvijek je dug; naglasak je u izvedenica od nesvršenih glagola kao u osnove, a od svršenih dugouzlazni na slogu ispred sufiksa, dvosložne imaju dugouzlazni naglasak. Drugačiji je naglasak u imenica od nesvršenih glagola II. vrste koji imaju sufiks *-će*: *čeznúće, ginúće, sahnúće.*

Ako osnova završava na *-je,* tada se ono dulji u dugo *je*: *bdjénje, htjénje, mnjénje* ili u dvoglasničko dugo *je*: *bdijénje, htijénje, mnijénje, umijéće, dospijéće, prispijéće.*

473 Dvojak naglasak može biti u imenica od dvovidnih glagola i nekih glagola na *-ovati/-evati,* koji su često dvovidni, a katkada dvojak naglasak imaju već u infinitivu (*bičèvati–bȉčevati, bolòvati–bȍlovati, glasòvati–glȁsovati...*):

čùvēnje–čuvénje, kȑštēnje–kršténje, vjènčanje–vjenčánje, ȉmenovānje –imenovánje, poslòvānje–poslovánje, putòvānje–putovánje...

Naglasak se koleba i u nekoliko imenica od svršenih glagola V. vrste: *pòkajānje–pokajánje, prebojàdisānje, prikázānje–prikazánje, razočárānje...*

Različit naglasak nekih izvedenica iskorišten je za razlikovanje značenja (v. t. 479).

474 Glagolske imenice od glagola na *-írati* imaju *-írānje* bez obzira na vid osnovnoga glagola: *blokírānje, bojkotírānje, bombardírānje, citírānje, cizelírānje, datírānje, degradírānje, pregrupírānje...*

Od nesvršenih glagola imenice se tim sufiksima tvore gotovo bez ograničenja jer se ne tvore samo od nekih glagola, kao od *kleti,* ali su od nekih veoma rijetke po upotrebi, kao *ìdēnje.*

475 Od svršenih glagola ograničenja su mnogo veća. Imenice se tvore prvenstveno od prijelaznih glagola, tj. od onih koji imaju pridjev trpni, rijetko od drugih. Mnogo izvedenica ima od glagola IV. vrste, a od ostalih malo. To može imati različite razloge, I. vrsta ionako nije brojna, ali je značajno da ima malo izvedenica i od svršenih glagola V. vrste jer ona inače obiluje svršenim glagolima. No potanje kriterije ograničenja treba tek istražiti.

476 Značenje imenica izvedenih sufiksima *-nje, -enje, -jenje* i *-će* zavisno je od aspekta osnovnoga glagola.

Ako je glagol nesvršen ili dvovidan, imenica označuje trajnu radnju (stanje, proces):

bdjénje, bránje, gnjètēnje, klánje, mètēnje, plètēnje, pránje...

blȅnjēnje, čeznúće, gȕšnjēnje, tònjēnje, cvíljēnje, cȅlavljēnje, kòpnjēnje, lètēnje, sjèdēnje, stȁrēnje, tŕpljēnje, vȉđēnje, vȍljēnje, žívljēnje, žúćēnje...

bânčēnje, bȁvljēnje, bećárēnje, bijéljēnje, bȉlježēnje, bòdrēnje, bògāćēnje, bòravljēnje, brȁtimljēnje, brodárēnje, bròđēnje, brúšēnje, búđēnje, búljēnje, búšēnje...

bacàkānje, bàcānje, baràtānje, batìnānje, bírānje, bjelàsānje, blȁnjānje, blebètānje, bléjānje, bljùvānje, bȍckānje, brȅcānje, brèktānje, bròjānje, brújānje, brûndānje, búbānje, bùbnjānje, bùjānje, bùncānje, búsānje...

ȁgovānje, banòvānje, blagòvānje, bolòvānje, čȅtovānje, darívānje, dèsetkovānje, djȅlovānje, djevòvānje, dobacívānje...

477 Razlike u značenju između radnje i stanja (sjèdēnje, stàjānje, trȁjānje...) zavise od značenja osnovnoga glagola, ali se za sve takve imenice može reći da označuju glagolsku radnju, kao što se to uopćeno kazuje i za značenje glagola.

478 Rijetko takve imenice imaju koja druga značenja kao *bíće, žíće, mnjénje, mȉšljēnje, pâmćēnje, pítānje, predávānje, sjȅćānje, umijéće, zanímānje, znáčēnje, znánje, zvánje,* naziv za šport ili bavljenje čime: *skìjānje, slȉkānje, pjȅvānje...*

Neke uz glagolsko značenje imaju i koje drugo:

òrānje i 'ono što je orano', *tkánje* i 'ono što je tkano', *vézēnje* i 'ono što je vezeno'...

479 Katkada drugo značenje ima i drugačiji naglasak, pogotovu od dvovidnih glagola:

pèčēnje	'radnja kojom se što peče'
pečénje	'ono što je pečeno (meso)'
pȉjēnje	'radnja kojom se što pije'
píće	'tekućina koja se pije'
ìmānje	'radnja kojom se što ima'
imánje	'ono što se ima'
kȑštēnje	'radnja kojom se krsti'
kršténje	'čin kojim se što krsti'
vjènčānje	'radnja kojom se vjenča'
vjenčánje	'čin kojim se vjenča'
ȉmenovānje	'radnja kojom se imenuje'
imenovánje	'čin kojim se imenuje'
poštòvānje	'radnja kojom se poštuje'
poštovánje	(pozdrav)
putòvānje	'radnja kojom se putuje'
putovánje	(put).

480 Izvedenice od svršenih glagola najčešće označuju svršenost glagolske radnje, rezultat radnje. Značenje im se može opisati preoblikom: *izuzéće* ⟶ djelo kojim se što izuzme.

Takve su imenice:

otkríće, otkrivénje, poslánje, pouzdánje, predánje, priznánje, propéće, raspéće, uznesénje, začéće, zauzéće...

dokinúće, iščeznúće, izginúće, izmetnúće, maknúće, nadahnúće, porinúće, potonúće, pregnúće, preminúće, promaknúće, razvrgnúće, smaknúće, svanúće, svrgnúće, ukinúće, uskrsnúće, utrnúće, uzdignúće...

oboljénje, oživljénje, privoljénje...

dopunjénje, dopušténje, doseljénje, dovršénje, iscjeljénje, iscrpljénje, iseljénje, isključénje, iskorišténje, iskrivljénje, iskupljénje, ispražnjénje, ispu-

njénje, istrebljénje, izbavljénje, izjašnjénje, izjednačénje, izlječénje, izmirénje...

iskopčánje, izravnánje, naravnánje, obećánje, omekšánje, opravdánje, osiguránje, pokajánje, pomazánje, poravnánje, postánje, povećánje, pregrupírānje, razoružánje, saslušánje, ubrzánje, uljepšánje, uslišánje, uvećánje...

očitovánje, pomilovánje, proputovánje...

481 Stanje nastalo djelovanjem glagola označuju imenice:

ganúće, klonúće, nabreknúće, napregnúće, otvrdnúće, uganúće..., iskušénje, iščašénje, nagnječénje, naoblačénje, oduševljénje, ognojénje, ogorčénje, ograničénje, okružénje, omeđénje, opterećénje, oštećénje, preopterećénje, raspoložénje, uređénje, ushićénje, uzbuđénje, začepljénje, zaposlénje..., očajánje, olakšánje, otrovánje, poboljšánje, pogoršánje, pomanjkánje, razočárānje...

482 Apstraktno ili konkretno značenje kao posljedicu djelovanja glagola označuju imenice:

izdánje, saznánje, dostignúće, postignúće, priviđénje, izbočénje (obìč. izbočina), *ostvarénje.*

Mjesno značenje imaju izvedenice: *ulegnúće, uleknúće, izdubljénje, udubljénje, utvrđénje, uzvišénje.*

Posebna značenja imaju imenice *dospijéće* (vrijeme kad što dospije), *naoružánje* (ono čim se naoruža), *udružénje* (organizacija udruženih).

Ostali sufiksi na *-nje*

483 **-inje.** U glag. imenici *kòlīnje* (s užim značenjem od *klánje*) i u zbirnim imenicama *mràvīnje* (mravi, Pavlinović), *mùškīnje, žènskīnje, jalòvīnje* (jalove životinje), *ràstīnje* (obìč. ràslīnje), *stàklīnje* (stakleni predmeti), *zvjèrīnje.*

-linje. U *ràslīnje* 'ono što raste (za biljke)'.

SUFIKS *-je*

484 Sufiksom *-je* tvore se imenice od imenica, pridjeva i glagola, a sudjeluje i u prefiksalno-sufiksalnoj i složeno-sufiksalnoj tvorbi.

Sufiks je plodan.

Ako osnova završava na *č, ć, r, s, z, š, ž,* onda se sufiks spaja s osnovom bez promjene:

drâčje, mìšīćje, bìsērje, klâsje, brêzje, ráskošje, òbiljēžje...

Osnove na *c, k, g, h* zamjenjuju te glasove s a *č, ž, š*: *stànīčje, òblīčje, òtōčje, òkrūžje, šìprāžje, jôšje, òrāšje...*

Od *lijéska* i *trijéska* izvedenice su *lijêšće, trijêšće.*

S osnovama na *dž, đ, f, j, nj* nema primjera, a s ostalima se *j* u *-je* mijenja po jotacijskim pravilima:

brijêšće, pòsūđe, grôžđe, dȓvlje, gȓmlje..., ali iz morfonoloških razloga ostaje *skûtje* < *skût*.

Iza *lj* gubi se *j*: *pòdzēmlje, prìzēmlje.*

Tvorba od imenica

485 U tvorbi od imenica neke imenice na *-(a)c, -(a)k* i *-ka* krate osnovu: *kôlje* < *kòlac, prôšće* < *pròštac, òblūće* < *oblútak,* a iza *lj* gubi se *j*: *bȋlje* < *bȋljka, bòsīlje* < *bòsiljak.*

Glas *t* gubi se u *lȋsje,* ali to je pjesnički lik prema standardnom *lȋšće.*

Samo gordi jablan lisjem suhijem / Šapće o životu mrakom gluhijem... (Matoš, Jesenje veče).

U *stàbalje* < *stáblo* u osnovu je umetnuto blagozvučno *a.*

U više izvedenica dolazi proširena osnova:

bròdōvlje, crèpōvlje, gr̀mōvlje (obìč. *gȓmlje*), *pòjmōvlje, rògōvlje, snòpōvlje* (obìč. *snôplje*), *stùpōvlje, vàlōvlje, znàkōvlje, zvùkōvlje.*

U većini izvedenica proširena osnova dolazi zbog morfonoloških razloga, a katkad i zbog pjesničkih:

Vjetar njiše vitkim čepresima
I grmovljem rumenih ružica...

D. Tadijanović, Snove sniju stari maslinici

486 Naglasak je u dvosložnica dugosilazni, u trosložnica kratkouzlazni na trećem slogu od kraja, a pretposljednji je slog dug. Izvedenice su s više od tri sloga rijetke. U građi su se našle samo imenice *karànfīlje, kȍlotūrje, rȕkotvōrje, rukòtvōrje* pa se ne može odrediti sustavni naglasak.

Naglasak kao osnova imaju *prijéstolje, sȕmrāčje,* ali se te imenice izdvajaju i značenjem, a uz *sûđe* upotrebljava se i *sȕđe.*

487 Kao osnove dolaze imenice svih rodova i svih sklonidbenih tipova: *bùsēnje, bìsērje, cvijêće, bròdōvlje..., bârje, brêzje, gôrje..., ôsje, zèlēnje, zvijêrje..., dȓvlje..., pêrje, zȓnje..., dr̀vēće...*

488 Izvedenice najčešće znače zbirne imenice, a rijetko što drugo.

U zbirnom značenju kao osnove izvedenica dolaze imenice koje znače što konkretno, i to biljku ili stvar:

bârje, bìsērje, bôrje, bȋlje, bòsīlje, brijêšće, bròdōvlje, bùsēnje, cvijêće, dr̀vēće, dȓvlje, gôrje, grânje, grèbēnje, gȓmlje, grôžđe, grùmēnje, hrâšće, ìvērje, jàsēnje, kàmēnje, jàvōrje, kèstēnje, klâsje, kôlje, kòmāđe, kòrijēnje, krèmēnje, lȋšće, mìšīćje, ôsje, òtōčje, pêrje, pòsūđe, pràmēnje, pr̀stēnje, prûće, rèmēnje, rògōvlje, snôplje, stàbālje, stànīčje, stijênje (< stijéna), *šàtōrje, šȋblje, trijêšće, tȓnje, trûnje, vlâće, zvijêžđe, žbûnje, žȋlje...*

489 Rijetko zbirnim imenicama kao osnove dolaze imenice koje znače živo biće:

òsōblje, rôblje, zvijêrje, ili što nekonkretno:

nàzīvlje, pòjmōvlje, zvùkōvlje.

Osnovna imenica u jednom smislu već ima zbirno značenje pa se *-je* dodaje kao izrazitije obilježje toga značenja:

šìkārje, šìprāžje, zèlēnje; *ràskōšje.*

490 Ako osnovna imenica označuje drvenastu biljku, izvedenica može imati i mjesno značenje: *brêzje, cêrje...* 'područje na kojem raste breza, cer... (na kojem rastu breze, cerovi...)'.

Mjesno značenje imaju i izvedenice *grôblje, òbzōrje, òkrūžje, pròstōrje,* ali to značenje imaju i osnovne imenice, prva s razlikom u značenju, a ostale isto što i osnovne imenice, od kojih pretposljednja ima terminološko značenje.

Isto što i osnovna imenica znače *òbzōrje, prijéstōlje, sȕmrāčje* i *znàmēnje,* a suženo značenje osnovne imenice ima *òblīčje.*

491 Izvedenice od osobnih imena koja završavaju na *-n* imaju značenje blagdana: *Ìvānje, Màrtīnje, Stjȅpānje, Šȉmunje.*

Tvorba od pridjeva

Izvedenice su od pridjeva malobrojne.

Neke su osnove pridjeva na *-(a)n* skraćene.

Izvedenice od pridjeva imaju različita značenja, a najčešće imaju apstraktno. Označuju stanje, svojstvo:

ȉzobīlje, lȉcemjērje (licèmjērje), mîlje, mȉlosrđe, òbīlje, pošténje, vesélje, zdrâvlje.

Ako je u osnovi odnosni pridjev na *-in* od m. osobnoga imena ē-sklonidbe, izvedenica označuje blagdan: *Ìlīnje, Nìkolīnje, Tòmīnje, Margarètīnje.*

Od pridjeva *vŕbin* izvedena je imenica *vr̀bīnje* sa zbirnim značenjem 'vrbino grmlje'.

Primjeri pokazuju da sufiks *-je* u otpridjevnoj tvorbi nije plodan.

Ako bi se neke tvorenice navedene u Složeno-sufiksalnoj tvorbi smatrale otpridjevnim izvedenicama, otpridjevnih bi izvedenica bilo više, ali bi i tada ovaj tip bio slabo plodan.

Tvorba od glagola

492 Sufiksom *-je* izvedeno je dvadesetak izvedenica od prezentskih osnova glagola IV. vrste, a nekoliko i od glagola drugih vrsta.

Izvedenice najčešće označuju što apstraktno:

dvòūmlje, ìzvješće, òbiljēžje, praznòslōvlje, prìmīrje, prȍturjēčje, prȍtuslōvlje, ràskŕšće, ràskrīžje, ràzmēđe, slâvlje, zátišje (zàtīšje)...

Konkretno značenje imaju: *nàdgrāđe, nàtkrōvlje, râšće, smèće.*

Konkretno i apstraktno značenje ima *nàslijēđe (náslijēđe).*

Mjesno značenje ima *náselje (nàsēlje).*

Primjeri pokazuju da je sufiks *-je* u ovoj kategoriji neplodan.

Prefiksalno-sufiksalna tvorba

493 Sufiks *-je* veoma je čest u prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi. Kao prvi dio dolazi prefiks *pro-,* više prefiksa – prijedloga i niječnica *ne,* a drugi je dio imenica.

U izvedenici *Pȍdvelebītje* 'kraj pod Velebitom' nije se izvršila jotacija kao ni u *skutje,* v. t. 484.

494 Naglasak je glavnim dijelom kao i u trosložnih izvedenica, tj. ̀x ̄x x – tvorenice ove kategorije ne mogu biti dvosložne – ali s izrazitom težnjom da složenice sa *na-, raz-, za-, pri-* imaju dugouzlazni na prefiksu. Predzadnji je slog po sustavu dug, ali katkada može biti i kratak, pogotovu ako je u njemu *o* ili je u osnovne riječi kratak ili iza njega, zbog jotacije, jedan zatvornik, ili dva od kojih prvi nije zvonačnik:

bèzūmlje, dòrūčje, nàdglāvlje, násīlje-násilje, òbrēžje, òcvijēće, pòglāvlje, pòdnēblje, pòdnōžje, Pòkūplje, Pòūnje, prèdgrāđe, prèdsōblje, prìgōrje--prígōrje, prìmōrje, prìzēmlje-prízēmlje, pròčēlje, rázdōblje-rázdoblje, pòdōčje, ùzdārje, ùzglāvlje, záčēlje, zágōrje-zàgōrje...

Četverosložnice imaju u rječnicima većinom zabilježen kratkouzlazni na trećem slogu od kraja: *Međìmurje* (*Međùmūrje,* usp. t. 103), *međùvlāšće, Podùnāvlje, pramàljēće...,* ali danas prevlađuje kratkosilazni na prvom slogu: *Mȅđimūrje, mȅđuvlāšće, Pȍdunāvlje, pȍvečērje, pȍdnebēsje, prȁmaljēće, prȅdjutārje, prȅdvečērje...,* ali *bezákonje.*

495 Značenja su tih izvedenica različita. Označuju što apstraktno ili konkretno.

U apstraktnom značenju označuju:

stanje ili položaj:

bèsprāvlje, bezákonje, bȅzizlāzje, bèznāđe, bèzūmlje, bèzvjērje, bèzvlāšće, mȅđuvlāšće, násīlje, pòdnēblje (stanje pod nebom, klima), *pòdūšje...*

doba:

ȉzarāće, pòjutārje, pònōćje, pȍvečērje, prȁmaljēće (pjes., proljeće), *prèdzōrje, rázdōblje...*

496 Različita mjesna značenja imaju opće imenice:

bèspūće, nárūčje, òbrēžje, òplōšje, pòbrđe, pòbrēžje, pòdgrāđe, pòdgōrje, pòdmōrje, pȍdnebēsje, pòdnōžje, pòdrūčje, pòdzēmlje, pòrijēčje, pòtkrōvlje, prèdgrāđe, prèdsōblje, prèdvōrje, prȅkomōrje, prígōrje, prìmōrje, prìobālje, prízēmlje, ráspūće, zábrđe, záčēlje, zágōrje, zálēđe...

Često je u osnovi ime rijeke pa izvedenica znači kraj uz tu rijeku:

Mȅđimūrje, Prȅkodrāvlje, Prȅkodrīnje, Prȅkmurje, Pòdrīmlje, Pòdrīnje, Pȍdunāvlje, Pòkūplje, Pòlōnje, Pȍmorāvlje, Ponèretāvlje, Pòrājnje, Pòrūrje, Pòsōčje, Pòtīsje, Pòūnje, Pȍvardārje, Zȁčesāmlje (kraj za Česmom)...

Nekoliko je izvedenica izvedeno i od imenica koje znače planinu: *Pòdinārje, Pȍdvelebītje, Zàbiokōvlje.*

Različite stvari označuju:

òcvijēće (listići o cvijetu), *òsr̄čje* (opna o srcu), *pòpr̄sje, pòsōblje* (običnije pokućstvo), *pòvrće, prèdzīđe* (utvrda, zid pred zidom), *ùzdārje, ùzglāvlje, zàpēšće*...

Složeno-sufiksalna tvorba

497 Sufiks *-je* sudjeluje i u složeno-sufiksalnoj tvorbi.

Neke tvorenice s dvije osnove u svom sastavu i sa sufiksom *-je* mogu se opisati na dva načina, i kao izvedenice i kao složenice, npr.

bistròūmlje ⟶ osobina onoga koji je bistra uma
⟶ osobina onoga koji je bistrouman.

Kad bi se sve takve tvorenice mogle opisati na drugi način, tada ne bi trebalo uvoditi složeničke tipove, ali se sve ne mogu tako opisati, a s druge strane tvorenice kojima bi se pretpostavila pridjevna osnova, osnova bi se kratila za pridjevni sufiks, *-(a)n, -(lj)iv.* Zbog toga će u ovoj kategoriji tvorbene odnose trebati još posebno ispitati.

Taj tip tvorenica slabo je plodan, a neke potvrđene imaju samo starije potvrde. U najnovije vrijeme sufiks *-je* širi se na račun sufiksa *-ost.*

Tvorenice su najčešće četverosložne, ali mogu biti i trosložne ili peterosložne.

498 Naglasak je kratkouzlazni na spojniku, a slog je iza njega najčešće dug: *bistròūmlje (bistròumlje), bogòljūblje (bogòljublje), bogòštōvlje*... Tako su te tvorenice zabilježene u rječnicima, ali je u govoru veoma proširen i kratkosilazni naglasak na prvom slogu *bȍgoštōvlje, rȍdoslōvlje, rȍdoljūblje*... Zbog toga je naglasak potrebno posebno ispitati, a u daljem tekstu bit će bilježen većinom kako je u rječnicima, pogotovu u onih imenica koje se danas rijetko upotrebljavaju.

499 Tvorenice idu u više tipova, već prema svojim sastavnim dijelovima.

Najčešće su po obrascu: *im. + o + glag. +´ -je,*
a među njima su veoma česte s glagolom *ljubiti*:

bogòljūblje, bratòljūblje, častòljūblje, čovjekòljūblje, domòljūblje, gostòljūblje, istinòljūblje, koristòljūblje, pravdòljūblje, rȍdoljūblje, srebròljūblje, vlastòljūblje...

Nekoliko tvorenica ima i s drugim glagolima: *bȍgočāšće, bogòčāšće, bȍgoslūžje, bȍgoštōvlje, slavodobíće*...

Sve takve izvedenice imaju apstraktno značenje, označuju stanje, svojstvo, osobinu, i mogle bi biti izvedene i od pridjeva.

500 Tvorenica *hodòčāšće* znači 'hodom častiti', a *mȅsojeđe* 'vrijeme kad se meso jede'.

Složenice s glagolom *tòčiti* znače mjesto (prostoriju, zgradu) gdje se toči piće navedeno u složeničkoj osnovi:

kȁvotōčje, pȉvotōčje, vȉnotōčje.

Tvorenice s glagolom *sloviti* znače zapravo znanost, nauk i zbog značenja su na tvorbenoj granici, ali su danas takve obične tvorenice rijetke: *bȍgoslōvlje, ȉmenoslōvlje, jezikòslōvlje,* druge su rijetke: *narodòslōvlje, oblikòslōvlje...*, a *rȍdoslōvlje* znači 'slovljenje o rodu'.

501 Tvorenica po tipu *im.* + *o* + *im.* + *-je* ima nekoliko:

čȕdorēđe, praskòzōrje, vȉnogōrje.

Prva označuje osobinu (i mogla bi biti izvedena i od pridjeva *ćudoredan*), druga znači doba, a treća mjesto.

Tvorenice po tipu *prid.* + *o* + *im.* + *-je* označuju najčešće osobinu, svojstvo, stanje:

bistròūmlje, blagòglāsje, dubokòūmlje, krȉvovjērje, lakòūmlje, malòdūšje, oštròūmlje, prȁvovjērje, ravnòdūšje, rȁznoglāsje, slobodòūmlje...

Mjesno značenje imaju *nȉzozēmlje, nizòzēmlje* i *Srȅdozēmlje,* stvar znači *pȕnomoćje, punòmōćje* (obič. punomoć), a doba *srȅdnjorōčje.*

Gotovo sve te tvorenice mogle bi se protumačiti i kao otpridjevne izvedenice.

502 Nekoliko je tvorenica načinjeno po tipu *prid.* + *o* + *glag.* + *-je*:

samòljūblje, samòvlāđe, svȅtogrđe, krȉvosuđe.

Po tipu *br.* + *o* + *im.* + *-je* načinjeno je nekoliko imenica koje označuju razdoblja:

sȅdmodnēvlje, tròdnēvlje, dvòmjesēčje, tròmjesēčje, stòljēće, bez spojnika *dȅsetljēće, tȉsućljeće.*

Mjesno značenje imaju: *dvȍpūće, trȍgrāđe, trȍtrgōvlje* (tri grada, tri trga kao cjelina).

Stanje označuje *dvòvlašće, dvòetāžje, jèdnoglasje, čètverostranāčje,* a znak *dvòtōčje* (:).

503 Ostale tipove čini samo po koja tvorenica:

gl. + o + im. + -je:	*grizòdūšje, križòpūće,*
zam. + glag. + -je:	*sebèljūblje,*
pril. + im. + -je:	*višèglāsje, vȉšestranāčje,*
pril. + gl. + -je:	*prȁvosūđe.*

Ostali sufiksi na *-e*

504 **-ašće.** U *došàšće, izašàšće, iznašàšće, uzašàšće.*

-će. Sufiks *-će* komplementaran je sa sufiksima *-nje* pa se o njemu govori u t. 466 – 482.

-evlje. U zbirnih imenica *ùgljēvlje, zr̀nēvlje, žìvčevlje.*

-le$_1$ (gen. -lē). U hipokoristicima m. r.: *brále (brâle)* < brat, i *ćále* < *ćaća.*

-le$_2$ (gen. -leta). U dvije izvedenice s. r.: *kòzle* (mladunče koze) i *dȅrle* (dječačić što se dere).

-ovlje. U zbirnih imenica *bùkōvlje, cr̀tōvlje.*

SUFIKSI NA *-ica*

505 Na *-ica* završava 31 sufiks:

-ajica	*-avica*	*-aonica*	*-onica*	*-urica*
-alica	*-čica*	*-ionica*	*-otica*	*-urnica*
-anica	*-elica*	*-jetica*	*-ovica*	*-ušica*
-alnica	*-enica*	*-lica*	*-ovnica*	
-arica	*-ica*	*-nica*	*-uljica*	
-arnica	*-ilica*	*-njica*	*-ušnica*	
-ašica	*-ilnica*	*-olica*	*-vica.*	

506 Od toga su plodna četiri sufiksa: *-ica, -lica, -nica* i *-onica,* a ostali su veoma slabo plodni ili su neplodni.

Sufiks *-ica*

Sufiks *-ica* jedan je od najplodnijih imeničkih sufiksa. Njime se imenice tvore od imenica, pridjeva, brojeva, glagola i priloga, a sudjeluje i u prefiksalno-sufiksalnoj i složeno-sufiksalnoj tvorbi.

Tvorba od imenica

507 Kao osnove u sufiksalnoj tvorbi imenica sufiksom *-ica* dolaze imenice svih rodova i svih sklonidbenih tipova, ali je plodna tvorba od osnova imenica m. i ž. r., i to od imenica sklonidbenoga tipa *jelen* sa značenjem muškoga bića i od sklonidbenoga tipa *žena.* Rod imenice, sklonidbeni tip i semantička kategorija određuju tvorbeni sustav. On je sadržan u ovim pravilima:

508 a) Ako je u osnovi imenica sklonidbenoga tipa *jelen* koja znači muško biće, izvedenica sa sufiksom *-ica* znači žensko biće: *bân > bànica, Hr̀vāt > Hrvàtica, gȍlūb > golùbica...*

b) Ako je u osnovi imenica sklonidbenoga tipa *žena,* izvedenica sa sufiksom *-ica* znači umanjenicu, npr. *kȕća > kȕćica, lâđa > lâđica, čȉča > čȉčica, golùbica > golùbičica...*

Jedino je nešto drugačije ako je u osnovi osobno ime, ali se o tome govori posebno (v. t. 533, 557, 558).

Tvorba od imenica sklonidbenoga tipa jelen

509 Imenice sklonidbenoga tipa *jelen* samo su muškoga roda, ali u naslovu ne može biti *Tvorba od im. m. r.* jer imenice m. r. ne idu samo po obrascu *jelen,* nego i po obrascu *žena,* a ta je tvorba drugačija.

Plodnost sufiksa *-ica* nije jednaka sa svakom kategorijom imenica sklonidbenoga tipa *jelen*: veoma je plodna tvorba od imenica koje znače mušku osobu, a slabo plodna od ostalih osnova.

510 Osnove imenica koje završavaju na *-(a)c* i *-ik* odbacuju taj završetak:

bȁlavica, bjegùnica, bojàžljivica, bȑbljavica, čistùnica, čȕpavica, dosjètljivica, gátalica, glùmica, golùždravica, grabèžljivica..., *bèsmrtnica, bèsrāmnica, bèstīdnica, bezòbraznica, bijêdnica, blážēnica, blûdnica, bolèsnica, bùntōvnica, činòvnica, dòbitnica, doseljènica, dòušnica...*

Od ostalih osnova skraćuje se *vragòlan* > *vragòlica.*

511 Glasovi *c, k, g, h* zamjenjuju se sa *č, ž, š,* ali su izvedenice s tom promjenom rijetke jer imenice na *-(a)c* i *-ik* odbacuju te završetke, od imenica na *-āk* izvedenice se tvore sufiksom *-inja*, a tako i od imenica sa završnim *-g, -h,* kojih i inače ima malo, tako da navedene promjene imaju samo neke izvedenice: *zèčica, hajdùčica, próročica, bòžica, drùžica, vràžica, siromàšica.* Bez promjene je *kolègica, pedagògica* (sustavnije pedagoginja).

512 Naglasak je u tih izvedenica ili kratkouzlazni na trećem slogu od kraja ili je kao u osnove.

Na trećem slogu od kraja kratkouzlazni naglasak imaju izvedenice:

a) od osnova naglasnoga tipa *bogàtāš, bogatáša*:

bogatàšica, čistàčica, čuvàrica, gospodàrica, Hrvàtica, mljekàrica...

b) od imenica na *-telj*:

branitèljica, hranitèljica, njegovatèljica, odgojitèljica, tužitèljica, učitèljica...[21]

c) od imenica s dugouzlaznim naglaskom na pretposljednjem slogu i nepostojanim *a* u posljednjem: *bjegùnica, čistùnica, glùmica...*

d) od jednosložnih osnova s dugosilaznim naglaskom i kratkosilaznim nepostojanim:

bân, bâna i *bána* > *bànica, bôg, bȍga* > *bòžica, grȍf, gròfa* > *gròfica, krâlj, králja* > *kràljica, tât, tâta* > *tàtica...*

513 Od osnova naglasnih tipova *bȁčvār, bȁčvāra* i *gȕštēr, gȕštera* kratkouzlazni naglasak na trećem slogu imaju *golùbica* i *leptìrica,* a ostale imaju kao osnovna riječ uz kraćenje dužine: *gȕslarica, gȕščarica, kȕharica, pȅkarica, pȍštarica, sȍbarica, gȕšterica...*

---

[21] Taj naglasak nije dosljedno zabilježen ni u jednom rječniku, ali je anketa pokazala da je općehrvatski naglasak *-tèljica.* Odstupanja od toga naglaska tako su neznatna da u određivanju sustavnoga naglaska ne treba biti nikakva kolebanja.

514 Ostale izvedenice imaju naglasak kao osnovna riječ:

cȁrica, člȁnica, kmȅtica, lȁvica, tȉgrica, dȍktorica, àutorica, mèdvjedica, stùdentica, próročica..., bȁlavica, bojȁžljivica, dosjètljivica..., bèsmrtnica, bèsrāmnica, bijêdnica... uz neka kolebanja kao *kònobarica-konobàrica, mâjstorica-majstòrica, prȍfesorica-profesòrica, kolègica* (obìč.)-*kolégica...*

515 Od osnova stranih imenica koje imaju kratkouzlazni naglasak na pretposljednjem slogu naglasak se u izvedenica koleba:

abiturìjentica-abiturijèntica, àrtistica-artìstica, asìstentica-asistèntica..., ali pretežu razlozi zbog kojih u normativnim priručnicima prednost treba dati naglasku kao što je u osnovne riječi.

516 Od osnova imenica m. r. sklonidbenoga tipa *jelen* koje znače mušku osobu izvedenice sa sufiksom *-ica* znače žensku osobu, izriču dakle mociju:

àgentica → žena agent
bogatàšica → žena bogataš
čistàčica → žena čistač.

Takve su izvedenice brojne, a izvode se od imenica

517 na *-ač*:

beràčica, biràčica, brojàčica, crtàčica, čistàčica, dostavljàčica, izbiràčica, jahàčica, klizàčica, krojàčica, kuglàčica, kupàčica...

518 na *-ar, -or, -er* i ostalih na *-r*:

apotekàrica, bȁčvarica, cvjećàrica, čuvàrica, drugàrica, glavàrica, gospodàrica, kipàrica, ključàrica, kolačàrica, komesàrica, konobàrica, kȑčmarica, krznàrica, kȕharica, mlȉnarica, mljekàrica...

ambàsadorica, atèntatorica, àutorica, cȅnzorica, demònstratorica, dìrektorica, dȍktorica, ìnspektorica, ìnstruktorica, kònstruktorica, krèatorica, prȍfesorica, rèktorica..., pàrtnerica, spȉkerica, švȅrcerica..., cȁrica, fakìrica, màgistrica, pastìrica, vampìrica...

519 na *-aš* i *-š*:

bogatàšica, kartàšica, komedijàšica, košarkàšica, logoràšica, odlikàšica..., cȉnkarošica, hàrambašica;

520 na *-telj*:

branitèljica, buditèljica, čitatèljica, darovatèljica, djelitèljica, hranitèljica, izbavitèljica, izumitèljica, izvjestitèljica, izvoditèljica, izvršitèljica, krotitèljica, ljubitèljica, molitèljica, mučitèljica...

521 na *-ant, -ent, -ist, -kt* (sa suglasnikom ispred *t*):

debìtantica, dilètantica, diplòmantica, emìgrantica, imìgrantica, ìnfantica, intrìgantica, koopèrantica, labòrantica, matùrantica, praktìkantica, šȉfrantica, trafìkantica...

abiturìjentica, àgentica, apsòlventica, asìstentica, delìnkventica, dirìgentica, dispònentica, klìjentica, konkùrentica, koprodùcentica, korespòndentica, pacìjentica, pretèndentica, refèrentica, stùdentica...

àltistica, àrtistica, autostòpistica, bicìklistica, čèlistica, dèntistica, ekonòmistica, flaùtistica, hàrfistica, ideàlistica, kapitàlistica, klavìristica, kolònistica, kòristica, lìngvistica, mòdistica, motòristica, pijànistica, protagònistica, sàdistica, slàvistica, sòlistica, specijàlistica, stipèndistica, tàksistica, telefònistica, telegràfistica, teròristica, traktòristica, tùristica, violìnistica, violončèlistica...

arhìtektica...

522 katkada sufiks *-ica* dolazi i na osnove koje se završavaju sa samoglasnikom ispred završnog *t*:

aristòkratica, kandidàtica, kmȅtica, òpatica, pilòtica, tàtica...

523 na *-ik*:

bèsmrtnica, bèsrāmnica, bèstīdnica, bèzdušnica, bezòbraznica, bijêdnica, blážẽnica, blûdnica...

524 na *-(a)c*:

bȁlavica, bjegùnica, blȅsavica, bojàžljivica, bȑbljavica, čistùnica, dosjètljivica, glùmica, golìšavica, golȕždravica, gràbežljivica, gràbljivica, gràmzivica...

525 od ostalih imenica m. r.:

bànica, barùnica, člȁnica, čòbanica, kapetànica, bòžica, hajdȕčica, kolègica, próročica, siròmašica, vràžica, đavòlica, gròfica, kȍnzulica, kràljica, kùstosica, lúpežica, šèfica, vȉtezica...

526 Sufiksom *-ica* izvedeno je više ž. etnika od etnika ili etnonima:

a) od netvorbenih etnika (etnonima): *Hrvàtica, Madžàrica, Tòtica, Švàbica*; *Englèzica, Francùzica* blago su stilski obilježeni prema neutralnim *Ȅngleskinja, Fràncuskinja*;

b) od etnika na *-(a)c*: *Bezòvica* < *Bezóvac* (< *Bezòvina*), *Krànjica, Njèmica, Pèmica, Sr(j)èmica, Šòkica*;

c) od tvorbenih etnika: *Čunkàšica, Rudàrica, Splȉtskarica...*

Nekoliko je etnika izvedeno sufiksom *-ica* od m. etnika na *-(a)c* od neskraćene osnove: *Ȍdarčica* (< Ȍdarac), *Otočánčica* (< Otočánac), *Trȅbarčica* (< Trȅbarac), *Vrânčica* (< Vránjac < Vrânja), dakle sa zamjenom *nj/n*. Ti etnici ne mogu u književnom jeziku biti stilski neutralni pa je mjesto njih potrebno izvesti etnike sufiksima središnje tvorbe etnika.

527 Katkad takva izvedenica znači i ženu (suprugu) muške osobe: *čȉzmarica, generàlica, majòrica, maršàlica, pùkovnica,* a katkad oboje, tj. i žensku osobu i suprugu: *dòktorica, gospodàrica, kapetànica, kràljica, kȑčmarica, mâjstorica, mlȉnarica...* Kao što se iz primjera vidi, ta je tvorba ograničena semantički, a pobliži podaci pokazuju da je ograničena vremenski. Danas se žene bave gotovo svim zanimanjima, pa i vojnim i dobivaju i vojne činove, što se označuje tim tvorbenim tipom pa on nije više prikladan da označuje supruge, stoga ga u značenju 'supruga' treba napustiti i za to značenje iskorištavati otpridjevne tvorenice navedene u t. 572/2.

528 Neke izvedenice znače i što drugo, a ne samo žensku osobu. To su najčešće izvedenice od im. m. r. na *-ač* jer one ne označuju samo mušku osobu nego i što drugo, a najčešće oruđe (usp. -āč). Izvedenice *-ač* + *-ica* znače: ženu i stroj: *kopàčica, kosàčica, prebiràčica, sijàčica, vezàčica*; ženu i pticu: *pjevàčica*; ženu i biljku: *penjàčica, puzàčica*; ženu i zagonetku: *skrivàčica.* Ta su značenja veoma rijetka i očito izvan sustavne tvorbe kao što pokazuju neki podaci. Značenje 'stroj' sustavno se izvodi drugim sufiksima (*-ač, -lica*), *kosilica* je običnija nego *kosačica*; apozicija uz pticu je *pjevica,* a ne *pjevačica*; *puzačica* je u AR upućena na *puzavica.* Ostala dvostruka značenja mogla bi se ukloniti kad bi se iskoristila mogućnost sustavne opreke imenička-pridjevna osnova kao što je iskorištena u parovima: *jahàčica* 'žena jahač' – *jahàćica* 'jahaća životinja', *pisačica* 'žena koja piše, književnica' – *pisàćica* 'pisaći stroj',[22] *spavačica* 'žena koja spava' – *spavaćica* 'spavaća košulja', *šivačica* 'žena šivač' – *šivaćica* 'šivaći stroj'. Iako nisu iskorištene sve mogućnosti,[23] očito je da je sustavna tvorba po kojoj izvedenice sufiksom *-ica* od imenica na *-ač* znače ženu, a od pridjeva na *-aći* životinju i stvar.[24]

529 Slično je i s izvedenicama od imenica na *-ar* jer osim značenja 'žena' druga značenja imaju samo imenice: *mljekàrica* 'krava' (u Slavoniji), *pčelàrica* 'ptica' (DJ), *ptȉčarica* 'puška' (Šulek), *pudàrica* 'pudarska koliba' (normalnije *pudarnica*), *sanjàrica* 'knjiga' (značenje 'žena' nije obično), *travàrica* 'rakija' i *pastìrica* 'ptica', *uljàrica* (biljka). Usp. i *-arica* (t. 597).

530 *Kraljica* je naziv za osobe ili predmete u nekim igrama, ali je tu posrijedi preneseno značenje i to ide u semantiku.

Što *konkùrentica* osim značenja 'žena' znači i 'banka', to je normalno jer je posrijedi pravna osoba pa je proširenje razumljivo, to više što i osnovna imenica ima takvo proširenje značenja.

Samo *mornàrica* < *mòrnār* ne znači niti može značiti žensku osobu. Razlozi su povijesni.

U kategoriji mocijskih izvedenica sufiks *-ica* ima usporedne likove sa sufiksima *-ka, -kinja, -inja,* koji su često sinonimi. Raspodjela tih sufiksa prikazana je u posebnoj studiji (Babić, 1981a).

---

[22] *Pisačica* je upotrijebio F. Mažuranić: »Pozivam se na vjerodostojna svjedočanstva gospode pisaca i pisačica« (RMS), a *pisaćica* u značenju 'pisaći stroj' upotrebljava T. Ladan: »Sjede ljudi za pisaćicama kao snaše za tkalačkim stanovima...« (1964, 18.), »Neki pisci pišu na najmodernijim pisaćicama...« (Isto, str. 34.)

[23] Npr. parovi *kopàčica-kopàćica* (kopaćica ima P u značenju 'kopaća motika', ali kako je svaka motika kopaća, vjerojatno je to značenje izmišljeno; kopaćica je mogućnost za 'kopaći stroj'), *oràčica-oràćica* (oraćica nema hrv. potvrde, normalno je *orànica*), *peràčica-peràćica* (peraćica je iskorištena za peraći stroj uz danas obično perilica).

[24] Značenja su imenica *stajàčica-stajàćica* u DJ ovako raspodijeljena: *stajačica* je zvijezda, mreža, voda, a *stajaćica* je samo košulja. Po sustavnoj bi tvorbi sva ta značenja trebala biti obuhvaćena označiocem *stajaćica,* to više što je značenje 'košulja' zastarjelo (zna se i zašto), a *stajačica* ostaviti za moguće značenje 'žena stajač'.

531 Ako osnovna imenica znači životinju muškog spola, izvedenica znači životinju ženskoga spola: *bívolica, bizònica, gȁlebica, golùbica, hȑtica, jèžica, klòkanica, lȁbudica, lȁvica, màjmunica, mèdvjedica, mȉšica, orangùtanica, pàunica, slònica, tȉgrica, tùljanica, vùčica, zèčica...*

Jedino je *leptirica* naziv za kukce slične leptiru (jer je spol normalno nevidljiv).

Ta je tvorba ograničeno plodna jer je kategorija osnovnih imenica ograničena, a često je semantičko polje ispunjeno drugom imenicom: *bik, vol–krava, konj–kobila, pijetao–kokoš...*

Budući da su mocijske izvedenice ograničene na imenice m. r. koje znače muško biće, ostale bi imenice m. r. bile slobodne za izvedenice sufiksom *-ica* s drugim značenjima, ali potvrde pokazuju da je ta tvorba slabo plodna. Takvih izvedenica ima svega tridesetak, a po značenju i po upotrebi veoma su različite.

532 Obične su:

a) nazivi za pisma: *ćirìlica, gòtica, latìnica,* i rjeđa *bòhoričica, gàjica*;

b) ostale: *bùrmutica, ȉverica* (ploča), *račùnica* (knjiga, računstvo), *sapùnica, spȍmenica.*

533 Ostale se rijetko upotrebljavaju ili su s nekim ograničenjima (stilskim, teritorijalnim, terminološkim, individualna tvorba i sl.): *bàjmočica* 'bunjevačko narodno kolo nazvano po selu Bajmoku', *bròdica* 'veliki ribarski čamac' (uz normalno *bròdić* < *brôd*), *dízelica* 'dizel-lokomotiva' (razg. i publ. stil), *kȁblica* uz normalno *kȁblić, kȁmenica* 'kamena posuda', *kamènica* 'školjka', *kòmandosica* (odjeća), *kònviktica* 'učenica koja živi u konviktu' (Paviči, RMH), *lèvisice* (hlače), *mèdica* uz običnije *mèdovina, mlȉnica* 'zgrada u kojoj je mlin' i 'omanji mlin', *pàrica* 'vršnjakinja', 'parni predmet', *rȍdica,* 'rođakinja', 'sestrična', *sìngerica* (stroj), *stremènica,* 'stremenski remen', *tavànica* 'tavanska daska ili greda', 'tavan', *tùngsramica* (žarulja), *vȉkendica* 'kuća za vikend' (razg. i publ.), *zágrebica* običnije *zagrèbulja.*

Nemotivirane su ili su na granici motiviranosti: *Dànica* (zvijezda), *gràšica* (biljka), *gȕzica, lȕčica* (sadnica lȕka), *mjehùrica* (biljka).

Mnoge s osnovama na *n* mogu se smatrati i izvedenicama od pridjeva, kao što je sigurno *studènica* < *stùden* (prid.), iako postoji *stȕdēn* (imenica).

Rijetko se sufiksom *-ica* od m. imena sklonidbenoga tipa jelen izvode hipokoristici koji označuju m. osobu: *Antùnica* < Àntūn, *Pȅtrica* < Pȅtar.

Tvorba od imenica sklonidbenoga tipa žena

534 Pri povezivanju osnove i sufiksa *-ica* zbivaju se neke glasovne i naglasne promjene.

Završno *c* zamjenjuje se sa *č*:

bȍčica, djèčica, kȁčica, làdičica, ljȕbičica, pȁličica, pòličica, ptȉčica, stòličica, ȕličica, vȑpčica, žȉčica, žlȉčica...

Bez te promjene ostaju jedino *màcica* i *mùcica* zbog hipokorističnosti osnova *máca, múca.*

535 Često se zamjenjuje završno *k, g, h* sa *č, ž, š,* ali ta zamjena nije tako općenita kao *c/č.* Primjeri pokazuju da je ta promjena u previranju i da se sustav može odrediti samo jednim dijelom, a drugim je još otvoren.

k, g, h, ostaju bez promjene:

a) ako osnova završava na *ck, čk, ćk, tk, zg*:

kȍckica; *kvȍčkica, kȕčkica, mȁčkica, tȍčkica, prȁćkica, vȍćkica*; *čȅtkica, lȕtkica, mȍtkica, pȁtkica, tȅtkica*; *màzgica*;

b) ako je u osnovi imenica odmila kojoj je *k* karakterističan glas: *bákica, sékica, číkica, kókica*;

c) u izvedenica *díkica, tàškica, čȇrgica, fȉgica, pàpigica, Gȓgica, Túgica,* očito iz težnje da se leksički morfem sačuva nepromijenjen.

Riječi *kȕčica* < *kučka, mȁčica* < *mȁčka, mȍčica* < *motka, pȁčica* < *patka, tȅčica* < *tȅtka* ili nemaju hrvatskih upotrebnih potvrda ili nemaju suvremenih, osim *mačica* u primjeru: *Maco naša, daruj mi mačicu!* (Nazor, RMS), što pokazuje da je izvedeno od *maca* s promjenama *c/č* (ili od *mače,* kao *telica* od *tele*).

536 Zabilježene su obje mogućnosti, ali je razlika u učestalosti:

a) običnija je izvedenica bez promjene:

čȉpkica-čȉpčica, kćérkica-kćérčica, kȉkica-kȉčica, kȕkica-kȕčica, pjȅgica-pjȅžica, bùhica-bùšica, Ànkica-Ànčica;

b) običnija je s promjenom:

bȋljčica-bȋljkica, kàričica-kàrikica;

c) zbog male se učestalosti ili nedovoljno podataka ne može reći koja je običnija:

àlčica-àlkica, baràčica-baràkica, dȏjčica-dȏjkica, pȕščica-pȕškica, krȋščica-krȋškica, šljȕčica-šljȕkica; *òstrugica-òstružica.*

537 Mnoge izvedenice imaju zabilježene samo likove s izvršenom promjenom, ali se samo za one s većom učestalosti može reći da normalno nemaju likove bez promjene:

Báčvānčica, Bàrānjčica, bȃrčica, bìlješčica, Bȕgārčica, Cȉgānčica, cjȅpčica, čìtānčica, dàščica, djevòjčica, dlȁčica, jàsičica, kàtārčica, klȅčica, kòlijēvčica, kòmuščica, krȕščica, ljȕščica, mȃjčica, mlȁčica, mòtičica, pètēljčica, sèljānčica, slȃmčica, slȉčica, stàbljičica, strȕčica, svjètīljčica, svrȁčica, šȁčica, šȉpčica, škȏljčica, šȏjčica, ùnučica, zȃmčica, zbȋrčica, zȉpčica, zrȁčica...; *bȁležica, brȉžica, čevȑljužica, drȁžica, drùžica, dȕžica* (< *dȕga*), *jàružica, kȃvžica, knjȉžica, kvȑžica, pòlužica, vèrižica...*; *jùšica, strȅšica, zàlišica...*

Likovi *slùžica* < *slúga* i *čȍšica* < *čȍha* slabo su vjerojatni u suvr. knjiž. jeziku, a spontano ni *ljèšica* < *lijéha.*

Ako bi se ispred tako dobivenoga *č* našlo *s,* ono se zamjenjuje sa *š*: *gȕščica* < *gȕska, dȁščica* < *dȁska...*

538 S oprekom u značenju u našim rječnicima nije zabilježen još ni jedan par, jedino što AR ima: *treskica* < *trȅska,* a *trȅščica* < *trijéska.* Mislim da se tako u jezičnoj praksi razlikuje: *kvȁčica* ‘pismeni znak u obliku male kvake’ i pren. ‘sitna teškoća’, a *kvȁkica* je ‘mala kvaka’; *mùhica* ‘mala muha’, *mùšica* a) kukac iz reda dvokrilaca Bibionidae, b) gornji dio prednjeg ciljnika. Izvedenice *nòžica, rùčica* i *nògica, rùkica* počinju se razlikovati semantički i stilski.

Trebalo bi razlikovati i *bùhica* ‘mala buha’ i *bùšica* ‘mala buša’.[25]

539 Podaci pokazuju da razvoj ide prema sustavu u kojem će izvedenice s deminutivnim i terminološkim značenjem imati lik s provedenom promjenom, a hipokoristici s neprovedenom. Gdje se ne stvore takve razlike, razvoj će ići u smjeru prema likovima bez promjene iz više razloga:

a) jer se promjene ne mogu provesti u svim riječima (*kockica, bakica, dikica...*),

b) zbog težnje da se leksički morfem sačuva bez promjene,

c) zbog utjecaja dijalekatne osnove (primjeri bez zamjene često potječu od pisaca s kajkavskoga područja),

d) utjecaj dječjega govora gdje se umanjenice veoma često upotrebljavaju,

e) što likovi bez promjene često imaju novije potvrde.

540 Toj se težnji opiru neke riječi s provedenom promjenom zbog velike učestalosti. Očito je da će u normativnim priručnicima trebati odrediti lik za svaku izvedenicu. Ipak, sve pokazuje da je opće normativno načelo jednostavno: gdje su u istom značenju podjednako moguća oba lika, prednost treba dati liku s provedenom promjenom.

541 Stezanje *-iji-* u izvedenicama od *-ija* u suvr. hrv. knjiž. jeziku nije normalno, normalne su samo izvedenice sa *-iji-*:

ćȅlijica, kòčijica, kòmēdijica, kùtijica, provàlijica, ràkijica...

542 Izvedenice zadržavaju naglasak osnovne imenice, jedino se naglasak obično mijenja ako je osnova od dvosložne imenice s dugouzlaznim naglaskom,

npr.	*dúša*	> *dùšica*	*kúma*	> *kùmica*
	gláva	> *glàvica*	*péta*	> *pètica*
	kúgla	> *kùglica*	*rúka*	> *rùčica...*

Zbog toga je:

lijéha	> *ljèšica*	*svijéća*	> *svjèćica*
rijéka	> *rjèčica*	*zvijézda*	> *zvjèzdica*
strijéla	> *str(j)èlica*	*žlijézda*	> *žljèzdica...*

[25] Ivana Brlić-Mažuranić ima samo u jednoj priči dvadeset i jedanput upotrijebljeno *bùšica* u značenju ‘mala buša’.

543 Podaci u rječnicima pokazuju da je to pravilo u znatnoj mjeri narušeno. Od 50 umanjenica tipa *dúša,* 26 ih je zabilježeno s kratkouzlaznim naglaskom, 16 s dugouzlaznim, a 8 s oba. Ispitivanje izvornih govornika, posebno odabranih, pokazuje da je kolebanje znatno veće. Prema tim podacima bez naglasne promjene nema ni jedne imenice pa ni imenica za koje bi se mogli očekivati samo naglasci bez promjene, kao što su *dámica, rádnjica, svínjica, šétnjica, vázica, zébnjica,* jer je potvrđeno i *dàmica, ràdnjica, svìnjica, šètnjica, vàzica, zèbnjica.*

544 Samo promijenjeni naglasak imaju praktički *drùžica, rùčica, vr̀stica*; *bràdica, dùšica, glàvica*; *kùmica, strànica, vr̀bica.*[26]

Ostale imaju obje naglasne mogućnosti, ali s prevlašću promijenjenoga naglaska pred nepromijenjenim (65% : 35%)!

Zapaža se očita težnja da osjećajno neobilježene umanjenice i umanjenice (izvedenice) s terminološkim značenjem imaju promijenjeni naglasak, a imenice odmila, pogotovu u dječjem govoru, nepromijenjen.

Od *tábla* zabilježeno je *tȁblica,* uz *tàblica.*

Zbog dvoznačnosti riječi *pètica* 'brojka pet' i 'mala peta' javlja se i *pética* 'mala peta'.

Osim toga naglasak mijenjaju *djevòjčica* < *djèvōjka* i *kobàsica* < *kobása.*

Uz izvedenice *brošúrica, kabínica, patrólica, perájica* javlja se i *brošùrica, kabìnica, patròlica, peràjica*; uz *Cȉgānčica, cȓkvica, čèhuljica, sùzica* (od *Cȉgānka, cȓkva, čèhulja, sùza*) javlja se i *Cigànčica, cr̀kvica* (i *cȓkvica*), *čehùljica, sȕzica.*

545 Izvedenice sufiksom *-ica* od imenica e-sklonidbe znače umanjenicu. Značenje umanjenice može se opisati preoblikom:

sèstrica ⟶ mala sèstra
krȁvica ⟶ mala krȁva
trȅšnjica ⟶ mala trȅšnja
lòpatica ⟶ mala lòpata
ili uopćeno: *i+ica* ⟶ mali i.[27]

Zbog prirode imenica e-sklonidbe najčešće su to imenice ž. r., ali mogu biti i muškoga: *čȉča* > *čȉčica, tȁta* > *tȁtica, rógonja* > *rógonjica...*

Po e-sklonidbi sklanjaju se i im. m. r. tipa *číko, čīkē,* pa se onda i od njih tvore umanjenice sufiksom *-ica*: *číkica.* To pokazuje da je dominantniji sklonidbeni tip nego rod.

---

[26] Za dugouzlazni naglasak prvih triju imenica nije se opredijelio ni jedan ispitanik, drugih triju samo jedan, i to onaj koji je u većoj mjeri uzimao u obzir moguću razlikovnu funkciju, a trećih triju dvojica, od kojih je bio jedan upravo spomenut, a drugi sa sličnom orijentacijom.

[27] Pridjev *mali* slaže se s rodom imenice. Da to nije samo teoretski, pokazuju odmah idući primjeri.

546 Budući da se od imenica m. r. sufiksom *-ica* tvore imenice ž. r. koje znače žensku osobu (*učitelj-učiteljica*), to bi se mogao očekivati sukob između roda i sklonidbenoga tipa. Potvrde pokazuju da toga sukoba praktički nema. Razloga ima nekoliko. Prvo, imenice m. r. e-sklonidbe relativno su rijetke, drugo, jedne imenice m. r. označuju takvu osobu kojoj je značenje ograničeno samo na muški spol (*tata, čiča*) pa izvedenica i ne može značiti žensku osobu, treće, gdje bi moglo doći do sukoba, oznaka za žensku osobu ostvarena je drugim sufiksom (*sluškinja, vojvotkinja*).[28]

Jedino je nešto drugačije s izvedenicama od osobnih imenica, ali one su više hipokoristici nego umanjenice i svojom posebnošću jednim dijelom izmiču pravilima književnog jezika (v. t. 533, 557. i 558).

Od ostalih izvedenica samo *Švàbica* < *Švábo, Švábē* ne znači umanjenicu, nego osobu ž. spola, ali je to značenje tako prošireno da ne dopušta ostvarenje značenja 'mali Švabo'; to nije ni potrebno jer već postoji *Švapče* i *Švapčić,* a postoji i mogućnost *Švábica* 'mali odrasli Švabo'.

Kad imenica e-sklonidbe označava osobu obaju spolova i ima oba roda, tako je onda i s izvedenicom, npr. *hȕlja* > *hȕljica.*

547 Primjeri običnijih umanjenica koje znače

a) osobe: *Cȉgānčica, čȉčica, číkica, Gȑkinjica, gròfičica, hȕljica, jȅtrvica, kâlfica, kràljičica, kùmica, rȍbinjica, sèkica, sèljānčica, sèstrica, siròtica, súsjedica, svȅkrvica, ùnučica, žènica...*

b) životinje: *čȁpljica, drȍpljica, golùbičica, gȑličica, gȕščica, jarèbičica, jèguljica, jùničica, kòbilica, kórnjačica, kȍšutica, kòzica, krȁvica, kȑmačica, kȕjica, kvȍčkica, lȁsičica, lȁstavičica, lìsičica, mȁčkica, màzgica, òvčica, pȁtkica, pčèlica, ptȉčica, rȉbica, sòvica, zmìjica, žȁbica, živòtinjica.*

c) biljke: *bȕkvica, jȁbučica, jàsičica, kàduljica, kájsijica, krȕščica, lȉpica, ljȕbičica, mȁslinica, šljȉvica, trȅšnjica, vȉšnjica, vȑbica...*

d) stvari: *bȁčvica, bȁrica, bȍčica, bômbica, bràdica, brȁvica, cìpelica, cȓkvica, čàrapica, čȁšica, dlȁčica, gostiòničica, hàljinica, jȁmica, kabàničica, kȁpica, kȁpljica, knjȉžica, kòlibica, kȍšuljica, krȁstica, kȑčmica, krîščica, kȓpica, kȕćica, kùglica, kùhinjica, lȅtvica, lìvadica, lȍkvica, lȍptica, lùlica, lȕtkica, màglica, mètlica, mòtičica, mrȅžica, mȑvica, njȉvica, ȍgradica, pètica, plȍčica, pȍsudica, pòtkovica, rȁnica, sȁbljica, slâmčica, slȁmica, slȉčica, sȍbica, str(j)èlica, sȕknjica, svjètīljčica, šȁčica, šùbarica, šȕmica, ȕličica, vrȅćica, zȁstavica, zgrȁdica, zȉpčica, žàruljica, žȉlica, žlȉčica...*

e) misaone imenice: *avantúrica, diòbica, epizódica, kâvžica, nȁsladica, prȉgodica, slȁvica, slobòdica, sȑdžbica, srȅćica, sùmnjica, zábavica...*

Za većinu tih i takvih riječi vrijedi dakle preoblika *i* + *ica* ⟶ mali i.

548 Ali značenje se jednih izvedenica opire toj preoblici ili ona nije bez ostatka. Problem koji se s tim u vezi nameće prikazuje se u idućem poglavlju (Sufiksi

[28] *Vojvodica* u značenju 'ženski vojvoda' ima samo Šenoa, ali je i tu neutralizacija izbjegnuta kontekstom: »Vojvodicom te hajke bijaše uvrijeđena udovica.« (RMS.)

na *-ić*). Sve što vrijedi za umanjenice sa sufiksom *-ić* i *-čić,* vrijedi i za umanjenice sa sufiksom *-ica* pa to nije potrebno posebno obrazlagati, dovoljno je navesti samo značajnije primjere.

549 U umanjenica koje označuju rodbinske odnose preteže hipokoristično značenje bez obzira bila osnovna imenica hipokoristik ili ne bila: *bàkica, mâjčica, mȁmica, tȁtica, sèkica, sèstrica, tȅtica, tȅtkica, ûjnica, ùnučica...*

Osnove od kojih se značenje umanjenosti ne može ostvariti ili nema pravoga smisla, ostvaruju različita dodatna (osjećajna) značenja. To su imenice koje označuju jela i pića: *jùšica, kȁšica, kàvica, ràkijica*; imenice koje označuju mjerne jedinice: *sùbotica, nèdjeljica, gȍdinica, kȉlica, lȉtrica, stȍtinica...,* i ostale kao *slùžbica* (*»Žalosno viditi toliko izmučene mladosti moljakati vladinu službicu«,* Pavlinović, AR), *zèmljica, zgȍdica, žèljica.*

U rečenici *»Ti i ne slutiš ništa, benice!«* (Draženović, RS), umanjenica ublažuje negativno značenje osnovne riječi, a u primjeru *»Ne, nisam diplomirala. Što je mnogo, mnogo je. Diploma akademije i još deset godina rada, to bi značilo priličan broj godina... Ja imam neku diplomicu, ali ekonomske škole...«* (Studio, 18. 12. 1971, 10) *diplomica* znači manje vrijednu diplomu.

550 U nekih se umanjenica značenje ‘malen’ ostvaruje na poseban način, ali je veza sa značenjem ‘malen’ još vidljiva: *čìtānčica* pretežno ‘tanka čitanka’; *kȍrica* ‘mala kora, tanka kora’; *kȍžica* ‘mala koža (učinjena koža male životinje)’, ‘tanka koža’; *kȉšica* ‘slaba, sitna kiša’; *ljȅtinica* ‘mala, slaba ljetina’; *màglica* ‘lagana, rijetka, prozirna magla’; *ròsica* ‘slaba rosa’; *slàninica* ‘tanka slanina’ (i ‘mila, slatka slanina’), *žȉčica* ‘tanka žica’.

551 Katkad izvedenica sa *-ica* znači isto što i osnovna imenica jer se osnovna imenica rijetko upotrebljava ili se razlika u značenju zatrla: *bòbica, bȍkvica, kobàsica, mȁjica, òsnovica, pèlenica, sȕlica, tàvica, ȕsnica, žèravica,* a *pȕrica* samo u vezi *purica s mlincima.*

552 Često izvedenice sufiksom *-ica* od imenica e-sklonidbe osim umanjeničkoga značenja imaju i koje drugo, stilski neobilježeno značenje: *brȉtvica* ‘žilet’, *cȑtica* ‘pravopisni znak (–)’, ‘kratak književni sastav’, *čȁšica* (anat.) ‘dio zgloba’, (bot.) ‘zaštitni dio cvijeta’, *dùšica* ‘stijenj, žižak’, ‘unutrašnji dio lopte’, *glàvica* (bot.) ‘zaobljeni dio nekih biljaka’ (luka, salate, maka, kupusa), ‘zaobljeni dio nekih stvari’ (čavla, pribadače, brijega), *gljȉvica* – naziv za razne vrste mikroba, *grèdica* ‘lijeha’, *ìglica* ‘list crnogoričnog drveća’, biljka Geranium, *ȉskrica* ‘aforizam’, *jȁgodica* ‘dio prsta, lica’, *kȉtica* ‘strofa’, *kȍžica* ‘tanki sloj čega’, *krùnica* (kat.) ‘brojanice’, *rȅpica* ‘industrijska uljna biljka’, *rùčica* ‘držak’, *rȍtkvica* – biljka Raphanus sativus var. radicula, *rùžica* ‘vrsta grožđa’, ‘vino od toga grožđa’, *svjèćica* ‘uređaj za paljenje (na motoru)’, *šȉbica* ‘žigica’, *tȉkvica* – biljka Lagenaria vulgaris, *zvjèzdica* ‘pravopisni znak’ (*)...

Očito je da je u takvim primjerima posrijedi prijenos značenja. Osnovno je značenje umanjeničko, a ostala su prenesena po nekoj vezi s osnovnim i zbog

toga ona ne idu u područje tvorbe, nego u semantiku. Gdje prijenos značenja nije vidljiv, kao što je npr. *bȁbica* 'primalja', istraživanje postanka ide u etimologiju. Po općim tvorbenim pravilima takve se imenice ne bi ni našle u tvorbenoj građi.

553 Po općim tvorbenim pravilima iz tvorbene bi građe zbog značenja bile uklonjene i imenice: *djevòjčica* 'ženska osoba od rođenja do spolne zrelosti', *knèginjica* 'neudana kći kneževa', *gòspođica* 'neudana žena', iako je ovdje motivacija još vidljiva. S tvorbenoga gledišta promatrano to znači da se od imenica *djevojka, kneginja, gospođa* ne mogu izvesti normalne umanjenice jer je proizvodno polje već zauzeto imenicama s posebnim značenjem.

To isto vrijedi i za imenice *blàgājna, mȁćuha* jer *blàgājnica* znači 'žena koja radi na blagajni',[29] *mȁćuhica* – biljka Viola tricolora.

Izvedenica *bȕkvica* osim što znači 'mala bukva', znači i 'bukov žir',[30] a *mòčvarica* 'mala močvara' i 'ptica koja se drži močvare'.

Sufiks *-ica* u ovoj kategoriji ne ukrštava se sustavno ni s jednim drugim sufiksom. Postoje tek neke pojedinačne dubletne imenice: *curičak, mrvičak, zmijuljica, šumarak.*

Umanjenice umanjenica

554 Pojava da se od umanjenice ponovno izvodi umanjenica nije česta, ali je moguća. Češća je upravo od umanjenica sa *-ica.*

Formalno je ta tvorba u skladu sa sustavom jer je u osnovi imenica e-sklonidbe, a razlog što je ona relativno češća sigurno je u tome što mnoge imenice sa završetkom ili sufiksom *-ica* imaju umanjenice normalno izvedene sufiksom *-ica*: *Njèmičica, Šòkičica, udòvičica, golùbičica, lȁsičica, lȁstavičica, lìsičica, gostiòničica, pòličica, stòličica, ȕdičica, ȕličica, žȉčica...* Time je otvoren put i umanjenicama tipa *glàvičica, ìgličica, sàbljičica...*

555 Budući da značenje umanjenica tipa *glàvičica* možemo opisati dvojako: *glàvičica* ⟶ mala glavica i veoma mala glava, možemo ih dvojako i rastaviti: *glavič-ica* i *glav-ičica.* Prema tome možemo govoriti i o sufiksu *-ičica* koji, za razliku od sufiksa *-ica,* daje pojačanu deminutivnost: *glav-ica* 'mala glava', *glav-ičica* 'veoma mala glava'. Kako sve umanjenice umanjenica možemo opisati i sa sufiksom *-ica,* nije potrebno uvoditi nov sufiks.

Primjeri takvih umanjenica: *bȁričica, bòbičica, brȁvičica, brȉtvičica, cȕričica, glàvičica, ìgličica, ȉskričica, ȉstiničica, jȁmičica, kȁpičica, kȁpljičica,*

[29] U rječnicima ima potvrda za blagajnicu u značenju 'mala blagajna', ali nema novijih.

[30] Kako ta dva značenja mogu smetati ondje gdje se obje riječi često upotrebljavaju, u pojedinim se krajevima razjednačuju ili tako da se mala bukva naziva *bukvić* ili tako da je *bȕkvica* 'mala bukva', a *bukvìca* 'bukov žir'. *Bukvìca* u tom značenju zabilježio je N. Simić, 1900, 104.

kȉtičica, kràvičica, rȕpičica, sȁbljičica, sèstričica, slobòdičica, smȍkvičica, sȍbičica, sȕknjičica, tòrbičica, vȉšnjičica, zdjȅličica, zèričica, žȉličica...

Množinski lik -ice

556 Ovdje se može spomenuti i množinski lik *-ice* kojim se tvore umanjenice od im. ž. r. e-sklonidbe koje imaju samo množinske oblike. Umanjenice se od njih tvore pošto se u nom. mn. odbaci *-e* i doda sufiks *-ice*: *dȉplice, gȁćice, grȁbljice, gȕslice, hlȁčice, jȁslice, ljȅstvice, rȁšljice, škȁrice, žvȁlice...*

Od *ljȅstve* je izvedena i imenica *ljȅstvica* kao glazbeni naziv. Od imenica *ȍči, ȕši* umanjenice su *òčice, ùšice* s osnovnim i prenesenim značenjem; od prve je obična i jednina *òčica* 'petlja', a od druge se javlja u prenesenu značenju i *ùšica,* ali se ona obično upućuje na *ùšice.*

Lik *-ice* je zapravo sufiks *-ica* koji dolazi samo u množini, kao što *-ic-* u *kućica* dolazi u jednini i množini.

O sufiksu u *kolíca* v. t. 83. i 425.

Tvorba od osobnih imena

557 Sufiks *-ica* plodan je u tvorbi izvedenica od osobnih imena, ali kako se u građi našlo svega pedesetak izvedenica, to se tvorba može prikazati samo u osnovnim crtama. Za potpun prikaz potrebno je imena sustavno skupiti.[31]

Posebnost je ove tvorbe u tome što to nisu opće imenice, nego su osobne pa u potpunosti ne vrijede pravila općega književnog jezika, nego se moraju uzeti u obzir vrijednosti uvjetovane osobnim navikama, navikama pojedinih krajeva, gubljenjem hipokorističnosti (zbog česte upotrebe hipokoristika). Zbog posebnosti semantičke razine teže je uspostaviti i tvorbene odnose. Izvedenice se tvore uglavnom od imenica m. i ž. r. e-sklonidbe i znače imenicu odmila, a često znače isto što i osnovna imenica jer se dugom upotrebom hipokorističnost izgubila.

558 Izvedenice od pune osnove: *Ânčica, Anica, Ànkica, Aničica, Bernàrdica, Brȁnkica, Dùbrāvčica, Đȕkica (< Đȕka), Đȕrđica (< Đȕrđa), Đȕrica (< Đȕra, Đúro), Êvica, Lùkica, Pȅrica < (Pȅra, Péro), Rȕžica (< Rúža), Štȅfica (< Štȅfa), Tȍmica (< Tȍma, Tómo), Tȍnica (< Tȍna, Tóno)...*

Često se osnova krati tako da iza prvoga otvornika ostane jedan ili dva zatvornika: *Àntica < Àntonija, Bȁrica < Bàrbara* (i *Bȁra*), *Ivica < Ìvan, Jȅlica < Jèlena* (i *Jéla, Jéle*), *Jȕrica < Jȕraj* (i *Jȕra, Júre*), *Kȁtica < Katarína* (i *Káta, Káte, Kȁta*), *Mȁrica < Màrija* (i *Mȁra, Mára, Máre*), *Mȁgdica < Magdàlena* (i *Mágda*).

---

[31] Građa je pretežno skupljena iz rječnika, a imena u rječnicima nisu sustavno bilježena. U nekoliko kalendara s narodnim i svetačkim imenima našao sam svega osam imenica sa *-ica*: *Bernardica, Danica, Evica, Katica, Marica, Milica, Pavica, Ružica,* a od njih samo tri nisu bila u građi (*Danica, Evica, Ružica*).

Izvedenice od imenica tipa stvar

559 Od imenica i-sklonidbe umanjenice se tvore sufiksom *-ce,* zato su veoma rijetke sa sufiksom *-ica.* Obična je samo *pèćica* uz hipokorističnu (zast.) *pećca,* rjeđa je *vjèstica* 'mala vijest', *rìtica* (zbog glasovne zapreke za *-ca*), a *kȑljuštica* je potvrđena samo u M. Božića (RMH), *kȍkošica* A. Dukića (kokoškica), i *zvjerica* D. Horvatića (obìč. zvjerčica).

Ostale tri izvedenice imaju posebna značenja: *goljènica* isto što i *gȍlijēn, pòvjestica* 'povijesna balada', *slastica* 'kolač'.

Sufiks *-ica* katkada se dodaje nesklonjivim stranim ženskim imenima više da bi postale sklonjivima, a manje kao hipokoristični sufiks: *Gȁbica* (Gȁbi), *Înesica, Nîvesica...*

Izvedenice od imenica s. r.

560 Izvedenice sufiksom *-ica* od imenica s. r. slabo su plodne i mogu se razvrstati u tri skupine:

a) izvedenice od im. s. r. plurale tantum: *plúćica* umanjenica od *plúća, plùćica* 'jelo od životinjskih pluća';

b) izvedenice od imenica koje znače životinju označuju mladu ženku: *jànjica* 'žensko janje', *jȁrica* 'žensko jare', *tèlica* 'žensko tele'; imenice *jùnica* 'mlada krava', *màgarica* 'ženka magarca', *pràsica* '(mlada) ženska svinja', *ždrèbica* 'mlada kobila' na granici su motiviranosti;

c) ostale: *gròžđica* (*grožđíca*) 'suha grožđana boba', *òčica* 'petlja', *rȁlica* 'sprava za odgrtanje snijega' ('rùčica na ralu'), *vèdrica* (posuda), *zlàtica* (životinja, kuna i kukac).

Izvedenica *plúćica, plùćica* i *plùćice,* umanjenica od *plùća* i 'jelo od životinjskih pluća' plurale je tantum ž. i s. roda i sklanja se po oba roda. Stoga *-ice* može biti množinski lik sufiksa *-ica,* kao u t. 556. ili sufiksa *-ice* kao u *kolíca* u t. 425.

Tvorba od pridjeva

561 Sufiks *-ica* veoma je plodan u tvorbi izvedenica od pridjeva, ali ne od svih pridjeva podjednako:

a) veoma je plodan od pridjeva kojima osnove završavaju na *-n,* a to su pridjevi sa sufiksima *-(a)n, -an, -en, -ni, -ani, -eni, -ovni, -evni* i gl. pridjevi trpni na *-n-,* ukratko: n-sufiksi;

b) plodan je od pridjeva na *-av, -iv, -ljiv* i od složenih pridjeva;

c) slabo je plodan od pridjeva na *-ov, -ev, -in,* gl. pridjeva radnih i, razumije se, od pridjeva koji nisu brôjni, kao što su pridjevi na *-at, -aći, -nji* i nemotivirani;

d) u građi se nije našla ni jedna izvedenica od pridjeva na *-ast, -ioni,* od glag. pridjeva trpnoga na *-t,* a ni izvedenica od neskraćenih osnova pridjeva na *-ski.*

562 Pri povezivanju osnove i sufiksa *-ica* zbivaju se neke glasovne i naglasne promjene.

Glasovi *k, g, h* zamjenjuju se sa *č, ž, š,* ali su primjeri za tu promjenu malobrojni: *suh* > *sȕšica, gorak* > *gòrčica, prijek* > *prèčica.*

Neke izvedenice od pridjeva na *-ijin* stežu *-iji-* u *-ī-,* npr. *hàdžīnica* 'hadžijina žena', ali ne samo što je taj tip tvorbe slabo plodan i što su mnoge takve riječi na rubu književne upotrebe, nego likovi sa stegnutim *-iji-* imaju blago pokrajinsko obilježje. Koliko se takve izvedenice i upotrebljavaju, prednost trebaju imati nestegnuti likovi: *hàdžijinica, efèndijinica...*

Od *usjedjela* izvedenica je samo *usìdjelica.*

Od pridjeva na *-ski* izvedenice sufiksom *-ica* normalno se ne tvore, ali koliko se tvore, osnova se dobiva odbacivanjem sufiksa *-ski*: *štókavica, amerikànica...*

563 Naglasak je teško proučavati jer u nekim kategorijama nema dovoljno pouzdanih podataka. Tako npr. izvedenice od gl. pridjeva trpnoga imaju u rječnicima zabilježene veoma različite naglaske. Oni često odstupaju od hrvatske uporabne norme ili od pretežne hrvatske prakse, osobito u izvedenica od gl. pridjeva trpnoga na *-an.* Sve upućuje na zaključak da je naglasak u novije rječnike veoma nekritički prenošen iz starijih rječnika pa iako ima i nekih korekcija,[32] ipak su za potpuno utvrđivanje naglaska tih izvedenica potrebna posebna akcentološka istraživanja.

564 Teškoće koje zbog toga nastaju mogu se pokazati na primjeru izvedenica od pridjeva na *-ar.* Od pridjeva koji u nom. m. r. imaju kratkosilazni naglasak, DDM bilježi: *bȉstar, bȉstra, mȍdar, mȍdra, ȍštar, ȍštra,* a s promijenjenim naglaskom samo *dȍbar, dòbra.* Očito zbog toga i naši rječnici imaju tako ili pretežno tako, iako je, kako se čini, hrvatski naglasak, *bìstra, mòdra, òštra.* Ako sad u tvorbi izvedenica *bìstrica, mòdrica, òštrica* polazimo od Daničićeva naglaska, moramo dati pravilo da se u tvorbi izvedenica sufiksom *-ica* kratkosilazni naglasak zamjenjuje kratkouzlaznim; ako polazimo od osnove s promijenjenim naglaskom, tada izvedenice *bìstrica, mòdrica, òštrica* pripadaju velikoj skupini izvedenica u kojoj je naglasak kao u osnove.

I bez tih teškoća opis naglaska nije lak. Naglasak u izvedenica sufiksom *-ica* od pridjeva veoma je različit i teško ga je obuhvatiti jednostavnim pravilima. Opis u radu Babić, 1973(1), 39 – 41 ne može zadovoljiti zbog svoje složenosti, pogotovu nakon izdvajanja imenica mocijske tvorbe. Zbog svega toga to pitanje treba posebno istražiti.

---

[32] Npr. AR ima *oránica* uz napomenu »Akc. je postavljen, kako je u Vukovu rječniku, ali po Hrvatskoj se govori *orànica.* Simić nast. vjesn. 8, 109.« i u DJ je samo *orànica.* Ali takve korekcije u imenica na *-anica* nisu česte jer većinom nije ni utvrđeno kakav je u njih zapravo hrvatski naglasak.

565 Značenje izvedenica sa sufiksom *-ica* od pridjevnih osnova najčešće se može opisati preoblikom:

ȁginica → ona koja je agina
lojànica → „ „ „ lojana
šljȉvovica → „ „ „ šljivova
izvedènica → „ „ „ izvedena...

ili općenito:

a + *-ica* → ona koja je a.

Zamjenica 'ona' ostvaruje se kao *žena, životinja, biljka, bolest, riječ, pojava, stvar* (*voda, rakija, isprava, zgrada, ruka, knjiga* i sl.) za koju je značajna osobina izrečena pridjevom. To pokazuje da su izvedenice sa sufiksom *-ica* od pridjeva polivalentne.

566 Značenje većine izvedenica može se opisati konkretnijom preoblikom:

žena koja je a
životinja koja je a
stvar koja je a

ili još jednostavnije:

ȁginica → agina žena
lojànica → lojana svijeća
šljȉvovica → šljivova rakija
izvedènica → izvedena riječ.

Jedna te ista izvedenica može imati više značenja i prema tome i više preoblika po istom obrascu:

ȍtrōvnica	→ otrovna	žena
	„	životinja (zmija)
	„	biljka (gljiva)
	„	stvar (strijela)
bjèlica	→ bijela	životinja (ovca, kuna)
	„	biljka (šljiva, trešnja, pšenica)
	„	zemlja
	„	tiskanica (neispisan, neispunjen obrazac).

567 Koje će se od mogućih značenja ostvariti u konkretnoj izvedenici, zavisi od značenja pridjeva i odnosa i potreba u životnoj stvarnosti i tvorbenih obrazaca. Zato se neka značenja mogu i pretkazati.

Jalova može biti žena, životinja, biljka, zemlja i zato *jȁlovica* može značiti sve četvero. Bit će samo slučajno što u rječnicima nije zabilježeno značenje za biljku.

568 Ako je u osnovi pridjeva na *-ov, -ev, -in* imenica koja znači mušku osobu, izvedenica sa *-ica* znači ženu (suprugu) te osobe:

àginica → agina žena
bègovica → begova žena
bìlježnīkovica → bilježnikova žena...

Jedino *sinòvica* ne znači 'sinova žena', već znači '*bratova kći*' i po tome je ta riječ netvorbena.

569 Od pridjeva sa sufiksom *-aći* nema izvedenica koje znače žensku osobu jer su te izvedenice u opreci s izvedenicama od im. m. r. sa sufiksom *-ač*: *spavàčica* ≠ *spavàćica, jahàčica* ≠ *jahàćica.*

Izvedenice od pridjeva sa završetkom *-nji* ne mogu značiti žensku osobu jer se one izvode od imenica m. r. sufiksom *-inja* pa imamo sustavnu opreku *dvadesetogòdišnjica* ≠ *dvadesetogodišnjàkinja.*

570 Iako za većinu izvedenica postoji mogućnost da budu višeznačne, ipak višeznačnih izvedenica nema mnogo, najčešće se ostvari ili ustali samo jedna mogućnost. Tako bi npr. riječ *mȉsnica* mogla značiti 'misna knjiga', 'misna odjeća', 'misna molitva' i sl., a znači samo 'misna odjeća' (onaj dio koji se stavlja na albu). U AR je zabilježeno da *pòdoknica* znači »donja daska u okna« i »pjesma koja se kome pjeva pod oknom, a može značiti i muziku pod čijim oknom«, ali se danas upotrebljava samo u ovom drugom značenju.

Višeznačne su obično one izvedenice koje imaju malu učestalost ili se upotrebljavaju u jasno određenim ili različitim kontekstima, a katkada su izvedenice sa *-ica* samo apozicija drugim imenicama: *pšenica bjelica, zmija ljutica, žena, krava jalovica, suza radosnica, suza žalosnica...*

571 Zbog raznovrsnosti značenja koje te izvedenice imaju, zbog proširivanja ili sužavanja značenja tijekom jezične prakse, ali tako da promijenjeno značenje ostane u granicama tvorbenosti, zbog toga što stvari i ne mogu imati samo jednu semantičku shemu, neke se izvedenice pod opće tvorbene obrasce mogu podvesti samo s nategom, a neke imaju i posebne tvorbene obrasce. Iako su te pojave u jezikoslovnim radovima već utvrđene,[33] ipak će biti korisno da se to pokaže i na nekoliko izvedenica ovoga tipa.

Imenice *krvàvica, tàmnica, pìjanica, mòdrica* izvedene su od *krvav+ica, tamn+ica, pijan+ica, modr+ica,* ali preoblika *krvava kobasica, tamna zgrada, pijana osoba, modra pjega* nije dobar opis značenja jer se ono suzilo: *krvàvica* nije svaka krvava kobasica, nego kobasica punjena krvlju, *tàmnica* nije svaka tamna zgrada, nego samo zatvor, *pìjanica* nije svaka pijana osoba, nego osoba koja je često pijana, *mòdrica* nije svaka modra pjega, nego samo modra pjega od zgrušane krvi pod kožom. *Žèljeznica* je postalo od *željezn+ica,* ali je značenje 'željezna naprava' na velikom stupnju apstrakcije.

Lȕkovica, mȍsnica znače 'lukova glavica', 'mosna daska', ali im se značenje proširilo, *lukovica* je svaki podanak sličan njoj, *mosnica* je svaka debela daska (zamjena za *fosn(a),* njem. Pfosten).

---

[33] Takva se mišljenja mogu potkrijepiti navodima iz svakoga priručnika o semantici.

572 Svu širinu značenja izvedenica sa sufiksom *-ica* pokazuju skupine u koje se mogu razvrstati prema konkretnome preoblikovnom obrascu:

1) **a + -ica → žena (osoba):** rijetko: *trùdnica, usìdjelica,*

2) **a + -ica → (supruga)** (*bìlježnīkovica* → bilježnikova žena)

ȁginica, bȅgovica, blàgajnīkovica, cȁrevica, cèribašnica, ćátinica, ćórinica, ćósinica, dèlibašinica, dȅspotovica, dizdárevica, dizdárovica, dȕždevica, đȁkonovica, efèndijinica, gósinica, hèrcegovica, hȍdžinica, kàdijinica, kafèdžijinica, kȁplarovica, námjesnīkovica, pȁšinica, prèdsjednīkovica, prótinica, sávjetnikovica, súčevica...

Taj tip tvorbe slabo je plodan. Od tridesetak takvih izvedenica glavnina je izvedena prije 1860., a poslije samo nekoliko. Uz to su mnoge pokr. ili zast., a potvrde su većinom iz narodnih pjesama te je taj tip tvorbe zapravo više književnojezična mogućnost negoli književnojezična praksa. Zbog dvoznačnosti tvorenica navedenih u t. 527. u preciznom izražavanju taj tvorbeni tip treba više iskorištavati.

U *zlatàrovica* (Šenoa, Zlatarovo zlato) izvedenica znači ‘zlatarova kći’.

3) **a + -ica → a osoba m. i ž. spola** i tada izvedenica ima oba roda (izbjeglica, m. i ž. → izbjegla osoba): *prìdošlica, pròpalica, pòdmuklica, škȑtica* (uz *škrtac*), *glàdnica* (uz *gladnik*)...

4) **a + -ica → a žena, životinja, biljka:**

kȑžljavica, mlàdica, ȍtrōvnica;

5) **a + -ica → osoba (m. i ž.), životinja:** *ljùtica*;

6) **a + -ica → a žena, životinja, voda, zemlja:** *mȑtvica*;

7) **a + -ica → a žena, stvar**

nèbesnica – a) majka Božja, b) zvijezda; *pòslanica* – a) zàstupnica, b) pismena poruka;

8) **a + -ica → a životinja**

dlȁkavica (riba), *kȕkavica, metìljavica* (ovca, koza), *plȉskavica* (dupin), *trȁkavica, jahàćica, plàvica* (riba)

9) **a + -ica → a životinja (ženka)**

čvórkovica, kìtovica, kòsovica, rȁkovica;

10) **a + -ica → a biljka**

bròćikovica, pȕcavica, pȕzavica, bèscvjetnica, pòtočnica, pròljetnica, sádnica, lončànica, kȉselica...

11) **a + -ica → a životinja, biljka, stvar**

bjèlica;

12) **a + -ica → a biljka, stvar**

cȑnica (žena se obično izriče izvedenicama *crnka, crnkinja*);

13) **a + -ica → a stvar**

a) tekućina

α) voda: *kȉšnica, snjȅžnica, zdenčànica, stajàćica, tekùćica, bìstrica, bȑzica, studènica, pȑskavica...*

β) rakija: *kòmovica, krȕškovica, trȅšnjovica, šljȉvovica, vìnovica, prepečènica...*

γ) ostale tekućine: *gnôjnica, mlàćenica,*

b) prostorija ili zgrada: *àlātnica, brìketnica, filtrīrnica, knjigovéžnica, knjȉžnica, kólnica, kóvnica, mèsnica, òdjāvnica, pàpīrnica, pívnica, rȕšnica, smȍčnica, sábornica, sòrtīrnica, súdnica, zbórnica, žȉtnica, kòtlōvnica, jednòkatnica, dvòkatnica, tròkatnica, višèkatnica, prìzemnica, zìdanica...*

c) isprava, obrazac: *dòpisnica, dòstāvnica, dòznačnica, ìspisnica, ìskaznica, ìspričnica, ìzvoznica, ȍbavjesnica, òbrtnica, òbveznica, òkružnica, òptužnica, òtprēmnica, òtpusnica, pòhvālnica, pòpisnica, pòpratnica, pòsjetnica, pòzīvnica, pòžūrnica, prìjāvnica, prìstupnica, pròpusnica, pûtnica, ràzrješnica, ùlaznica, ùpisnica, ùplatnica, ùputnica, zàdužnica, zàhtjēvnica, vrijédnosnica, narudžbènica, tìskanica...*

573 d) razne stvari (abecednim redom imenica u preoblici)

òdvodnica	→ odvodna cijev, žila
dòvodnica	→ dovodna cijev, žila, žica
òdskočnica	→ odskočna daska
mȍsnica	→ mosna daska
pȍdnica	→ podna daska
mȁkovica	→ makova glavica
vjenčànica	→ vjenčana greda, haljina, isprava
grȍbnica	→ grobna jama
ìzvidnica	→ izvidna jedinica
prèthodnica	→ prethodna jedinica
pòbočnica	→ pobočna jedinica
zȁštitnica	→ zaštitna jedinica
rázglednica	→ razgledna karta
pòčetnica	→ početna knjiga
slìkōvnica	→ slikovna knjiga
pletènica	→ pletena kosa
čȅljusnica	→ čeljusna kost
spavàćica	→ spavaća košulja
pérnica	→ perna kutija
tegljènica	→ tegljena lađa
dȁbrovica	→ dabrova mast
pòkaznica	→ pokazna naprava (monstrancija)
žìvica	→ živa ograda
òvōjnica	→ ovojna opna

slûznica	→ sluzna opna
sîrnica	→ sirna pita
kòmpotnica	→ kompotna posuda
staklènica	→ staklena posuda
šèćērnica	→ šećerna posuda
strôjnica	→ strojna puška
pònōrnica	→ ponorna rijeka
dèsnica	→ desna ruka
ljèvica	→ lijeva ruka
nȍsnica	→ nosna rupa
kljùčanica	→ ključana rupa
prèčica	→ prijeka staza
nàslōvnica	→ naslovna strana
skȁkavica	→ skakava stvar (zasun)
prȁskavica	→ praskava stvar (petarda)
nȅmīrnica	→ nemirna stvar (spirala)
spójnica	→ spojna stvar (klamerica)
sìtnica	→ sitna stvar
rȁdosnica	→ radosna suza
žȁlosnica	→ žalosna suza
lojànica	→ lojana svijeća
voštànica	→ voštana svijeća
uljànica	→ uljana svjetiljka
zȍbnica	→ zobna torba
klìnčanica	→ klinčana vješalica
branica	→ brana voćka
nòvčanica	→ novčana vrijednosnica
tròbojnica	→ trobojna zastava
orànica	→ orana zemlja
ravnìca	→ ravna zemlja
zdràvica	→ zdrava zemlja
rèpatica	→ repata zvijezda
kȕcavica	→ kucava žila
lójnica	→ lojna žlijezda
sȕznica	→ suzna žlijezda
znójnica	→ znojna žlijezda, naprava (jastučić)...

574 Rijetke su takve izvedenice koje u opisu značenja imaju imenicu m. ili s. roda:

prijéstōlnica	→ prijestolni grad
tȑžnica	→ tržno mjesto
sàstavnica	→ sastavni dio
okrùglica	→ ono što je okruglo (knedla)
ȍblica	→ oblo drvo
peràćica	→ perući stroj
pèrjanica	→ perjani ukras...

Neka od tih značenja mogla bi se opisati i imenicom ž. r., npr. da se mjesto *stroj* uzme imenica *naprava, sprava,* mjesto *ukras – kita* i sl. Kad u preoblici dolaze imenice m. r., tada se izvedenice obično ostvaruju drugim sufiksima *(-ik, -nik, -ac),* usp. npr. *prèčica* ⟶ prijeka staza, *prèčac* ⟶ prijeki put.

575 **14) a + -ica ⟶ a pojava**

a) riječ, rečenica: *bliskòznačnica, istòznačnica, istòzvučnica, izvedènica, krìlatica, posuđènica, prevedènica, složènica, umanjènica, uvećànica, ȕvodnica* (uvodna rečenica), *tȕđica...*

b) književna vrsta: *prìgodnica, sàžalnica, zàhvalnica...*

c) crta (linija): *krûžnica, òbodnica, pòlarnica, ȕsporednica, dìrnica...*

d) vremenska oznaka: *dànašnjica, sùtrašnjica, tròdnēvnica* (trodnevna pobožnost), *Cvjètnica* (Cvjetna nedjelja), *gòdišnjica, dvogòdišnjica, dvadesetogòdišnjica, stogòdišnjica, dvjestogòdišnjica...*

e) bolest i slične pojave: *dȑhtavica, hȕnjavica, pȁdavica, protézavica, srȁćkavica, štȕcavica, zijévavica, sùnčanica, sùšica, vrtòglavica, vrùćica, tròljetnica, bèsanica...*

f) ostale:

prèkretnica ⟶ prekretna točka
òdstupnica ⟶ odstupna mogućnost
smjérnica ⟶ smjērnā uputa (direktiva)
nȅpoznanica ⟶ nepoznana pojava, veličina
nepromjènljivica ⟶ nepromjenljiva veličina (konstanta)
promjènljivica ⟶ promjenljiva veličina (varijabla)...

15) a + -ica ⟶ a stvar, bolest

žȕtica ⟶ žuta zemlja, bolest, žuto platno

16) a + -ica ⟶ a stvar (voda), vremenska oznaka

jȕtrošnjica, jučèrašnjica, sìnoćnjica, skòrašnjica...[34]

17) a + -ica ⟶ rečenica, zbivanje:

zàvršnica;

18) a + -ica ⟶ a govor, narječje

ékavica, ijékavica, íkavica, jékavica, kàjkavica, štókavica...

Kao što je već rečeno (v. t. 562.), osnova je dobivena tako što je odbačen sufiks *-ski.* Sve ove izvedenice imaju sinonimne izvedenice sa sufiksom *-ština.*

576 Tvorbeni semantički obrazac za jedne izvedenice od gl. pridjeva trpnoga može se dati preoblikom:

a + -ica ⟶ ona koja se pz:
paljènica ⟶ žrtva koja se pali,

[34] Zbog civilizacijskih razloga značenje 'voda' iščezava.

a druge imaju posebne semantičke obrasce:

brojànica → pjesmica kojom se broji (u dječjoj igri, brojalica),
cjèpanica → cijepano drvo
kovànica → kovana riječ
odbijènica → isprava kojom se što odbija
prìznanica → isprava kojom se što priznaje
suđènica → žena koja sudi: (*sûđenica* → suđena žena)

Izvedenice *zátōrnica* i *pònōrnica* izvedene su od pridjeva *zatorni* i *ponorni,* a riječ *nápōjnica* po strogom postupku nije više motivirana.

Neke se izvedenice opiru jednostavnoj konkretnoj preoblici: *bȉbavica, bljȕzgavica, klȉzavica, smȑzavica, vȉjavica, čȉnjenica, krivìca, pravìca, ìzjelica, zdrȁvica, krštènica* (obìč. *krsni list*), *mrȅžnica, nàkapnica* (cisterna), *rȍdnica* (vagina).

577 Ostale izvedenice koje se opiru normalnim tvorbenim obrascima sa sufiksom *-ica* od osnova n-pridjeva navedene su kod drugih sufiksa *(-nica, -enica)* ili su odbačene kao nemotivirane kao što su *bôlnica, mȁternica, pòzōrnica, pȑčvārnica, ropòtārnica...*

Dubletne izvedenice s drugim sufiksima nisu brojne. Jedino izvedenice koje znače rakiju imaju većinom dubletne izvedenice sa sufiksom *-ača,* a govori i narječja sa *-ština.*

Ostale tvorbe

578 Sufiksom *-ica* izvedenice se tvore i od glagolskih osnova, ali je taj način slabo plodan. Glagolskih osnova ima veoma mnogo, izvedenica sufiksom *-ica* od njih svega tridesetak, od toga je pretežna većina izvedena prije 1860., a poslije samo nekoliko. Imenice su izvedene od prezentskih osnova nesvršenih i svršenih glagola, uglavnom od glagola V., IV. i I. vrste. Izvedenice *tr̀tica* i *vȉtica* izvedene su od infinitiva pošto je odbačen *i.* U *pòvišica, ȕzvišica s* je zamijenjen sa *š.* Trosložne izvedenice imaju uglavnom kratkouzlazni naglasak na prvom slogu, a ostale kao osnova.

579 Značenje je tih izvedenica veoma raznoliko, kao i izvedenica sufiksom *-ica* od pridjevnih osnova, kao što pokazuju običnije izvedenice: *bùjica, cȑkavica, dòskočica, dvòumica, ìzdajica, kràtica, lòvica, òjedica, òlakšica, ȍtmica, pjèvica, pòvišica, pòskupica, pȍvlastica, pòzājmica, pròšarica, pr̀znica, sèlica, stȁnica, tr̀tica, ùdvorica, ùlizica, ùpadica, ȕzvišica, vȉtica, zàdjevica, zȁmjenica.*

580 Od osnova glavnih brojeva *dva, tri* i rednih od *četvrti* i dalje sufiksom *-ica* tvore se imenice koje znače brojku ili predmet označen tom brojkom – sobu, predavaonicu, vozilo (tramvaj, autobus, auto), igraću kartu, zub (u zubarstvu), ključ (za vijke), ocjenu: *dvȉca, trȉca, četvr̀tica, pètica, šèstica, sèdmica, òsmica, devètica, desètica, jedanaèstica, tridesètica, stòtica, tisùćica...*

Naglasak je kratkouzlazni na trećem slogu od kraja, osim u *dvȉca, trȉca.*

Tvorba je ograničena ograničenošću osnova, pogotovu što se od većih i složenih brojeva takve izvedenice ne tvore.

Od osnova brojnih pridjeva *dvoji, troji* i ostalih na *-or-* sufiksom *-ica* izvode se imenice koje znače muške osobe: *dvòjica, tròjica, četvòrica, petòrica, šestòrica, sedmòrica, osmòrica, devetòrica, jedanaestòrica, tridesetòrica, četrdesetòrica...*

Naglasak je kratkouzlazni na trećem slogu od kraja. Tvorba je ograničena ograničenošću osnova.

581 Nekoliko izvedenica sufiksom *-ica* ima i od priložnih i zamjeničkih osnova: *inàčica, ìznutrica, nȁpolica, nȉštica, òkolica, svȁštica, zȁjednica,* a ovdje se može spomenuti i *tȅrmosica* od *termos-boca, sìnglica* (singl-ploča).

582 Sufiks *-ica* sudjeluje i u prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi, što je zbog polivalentnosti toga sufiksa i razumljivo.

Tvorenice se tvore po obrascu *pr.* + *i* + *-ica,* gdje je *pr.* prefiks, *i* imenička osnova.

Kao prefiksi dolaze morfemi *bez-, do-, iz-, na-, nad-, ne-, niz-, o-, ob-, od-, po-, pod-, pri-, raz-, su-, uz-, za-.*

Kao imenice dolaze osnove svih rodova i svih sklonidbenih tipova. Glasovi *k, g, h* ispred *-ica* zamjenjuju se sa *č, ž, š,* ali su izvedenice s tom promjenom rijetke: *pòtrbušica, sùsnježica.*

Sve tvorenice, osim *nesùglasica,* imaju kratkouzlazni naglasak na prefiksu, a ostali su slogovi kratki.

Složenice se mogu razvrstati u više tvorbenih semantičkih obrazaca. Najčešći je

pr. + *i* + *-ica* ⟶ ono što je pr. i,

npr. *bèsmislica* ⟶ ono što je bez smisla.

Tako i *dòkoljenica, dòlaktica, ìzmaglica* (sitna kiša), *nàdlaktica, nàramenica, nàusnica, nìzbrdica, ògrlica, pòdlaktica, pòdusnica, pòkožica, pòrebrica, pòtkoljenica, pòtpetica, prìkolica, ùzbrdica, ùzrečica, zànoktica, zàzubica...*

Složenice sa *su-* znače ‘ono što je sa i’, ali je značenje obično suženo na određenu primjesu: *sùkrvica, sùmaglica, sùražica, sùsnježica.* Taj tip tvorbe nije više plodan jer poslije 1860. praktički nema novih tvorbi.

Složenice s prefiksom *bez-* najčešće znače ‘stanje (vrijeme) bez i’: *bèsolica, bèsparica, bèsposlica, bèzribica, bèsvjestica.*

To znače i složenice s *ne-*: *nèrodica, nèsanica, nesùglasica, nèsvjestica, nèvidjelica, nèvjerica.*

Pojedinačne semantičke obrasce imaju složenice: *nàdlanica, pòdlanica, nàzimica, òmaglica, pòglavica, pòledica, pòrosica, pòslastica, ràsputica, ràzmirica, sùdlanica.*

583 Sufiks *-ica* sudjeluje i u složeno-sufiksalnoj tvorbi. Složenice se tvore po obrascu: *x+o+y+-ica,* gdje je *x* imenička, pridjevna ili brojevna osnova, *o* spojnik, *y* imenička ili glagolska osnova. Jedino je *strànputica* bez spojnika.

Naglasak je kratkouzlazni na spojniku, ali se javlja težnja da bude na prvom slogu iza spojnika pa je uz *Bogòrodica, bjelògorica, crnògorica, sljepòočica* prošireno i *Bogoròdica, bjelogòrica, crnogòrica, sljepoòčica.*

Taj je način tvorbe slabo plodan. Takvih složenica ima svega dvadesetak s različitim semantičkim tvorbenim obrascima: *Bogorodica, bjelogorica, crnogorica, krupnogorica, sitnogorica, borokradica, drvokradica, konjokradica, lovokradica, ovcokradica, zvjerokradica, džepokradica* (obìč. *džepar*), *dvòkolica, tròkolica, dvosmislica* (dvosmislenost), *trosmislica, uskòputica, sljepoočica, suhòmrazica.*

Većinom su to starije složenice, novije uglavnom imaju zajednički dio sa složenicom koja je poslužila kao uzor (*lovokradica* : *konjokradica*).

SUFIKS *-lica*

584 Sufiksom *-lica* izvode se imenice od infinitivnih osnova nesvršenih glagola. Od 168 izvedenica samo je nekoliko izvedenih od svršenih glagola: *popilica, povisilica, povratilica, snizilica.* Izvedenice se ne tvore od svih glagola podjednako. Najčešće su od glagola V. vrste (114), IV. (43), rijetke od glagola I. i III. vrste, a od glagola II. i VI. vrste nema ni jedne.

U povezivanju osnova koje završavaju otvornikom nema glasovnih promjena. Od osnova na zatvornik, a to su osnove glagola I. vrste, otklanja se posljedica jednačenja po zvučnosti: *grȉzlica* < *gristi, mȕzlica* < *musti,* ali je u toj kategoriji sufiks *-lica* slabo plodan. Osim upravo navedenih potvrđene su još *prȅslica* i *tȓlica.*

Naglasak se mijenja u jednoj kategoriji i jednoj riječi, a u ostalih je kao u osnove.

Osnove glagola IV. vrste zamjenjuju dugouzlazni kratkouzlaznim: *brùsilica, bùdilica, bùšilica, mjèsilica, mlàtilica, povìsilica, povràtilica, vȑšilica...*

Od *músti* je *mȕzlica.*

U ostalih je izvedenica naglasak kao u osnove: *dròbilica, jèdrilica, kòsilica, čȁčkalica, dȉzalica, grȉjalica, lútalica, njíhalica, zijévalica...*

585 Značenje svih izvedenica sufiksom *-lica* ne može se opisati jednom preoblikom. Najveći broj (16/17-ina) obuhvaća preoblika *'ona koja pz',* ali kako ni ona ne obuhvaća sve, od običnijih ne obuhvaća izvedenice *dȑžalica (držàlica), kȕšalica, mȕzlica, poštápalica, prȅslica, sjȅdalica,* i kako je uz to na visokom stupnju apstrakcije, uz izvedenice kao *bȁjalica* 'ona koja baje' obuhvaća i izvedenice tipa *blȁnjalica,* potrebno je uzeti konkretnije preoblike.

586 Značenje najvećega broja izvedenica može se opisati preoblikom *'naprava za i',* gdje je *i* glagolska imenica glagola koji je u osnovi izvedenice, npr. *blȁnjalica* ⟶ naprava za blanjanje.

Izvedenice toga obrasca obično su novije tvorbe, što pokazuje da je taj tip u suvremenom jeziku veoma plodan. Običnije su izvedenice: *blȁnjalica, brȉzgalica, brùsilica, bȕćkalica, bȕdilica, bùšilica, čȁčkalica, čȉstilica, dȉzalica, dròbilica, dȑžalica (držàlica), glàčalica, glȁdilica, glòdalica, grȉjalica, jèdrilica, kòsilica, kȕšalica, lèbdjelica, lètjelica, lòmilica, mȁzalica, mijéšalica, mjèsilica, mlàtilica, mȕzlica, pènjalica, pòjilica, prȅslica, pŕskalica, sàdilica, slȕšalica, sùšilica, tȑlica, tȑzalica, vȁdilica, vȉjalica, vjȅšalica, vȑšilica, zújalica...*

587 Izvedenice ovoga semantičkog obrasca imaju usporedne izvedenice sa sufiksima *-aljka* i *-lo.*

Usporedne izvedenice sa sufiksom *-aljka* ograničene su samo na osnove glagola na -ati (V. vrste): *brizgaljka, hvataljka, njihaljka, pištaljka, pucaljka, stezaljka, šetaljka, štipaljka, štrcaljka, vrcaljka* znače jednostavniju spravu i u većini su običnije od izvedenica sa *-lica.*

Usporedne izvedenice sa sufiksom *-lo* nemaju takva ni kategorijska ni semantička ograničenja. Osjeća se jedino težnja da izvedenice sa *-lica* znače složeniju napravu, a izvedenice sa *-lo* jednostavniju, npr. *bùšilica–bušilo, glàčalica–glačalo, mlàtilica–mlatilo* ili da razgraniče potencijalno sinonimna značenja, npr. *bȕćkalica–bućkalo, dȉzalica–dizalo, dȑžalica–držalo.*

588 Značenje druge skupine izvedenica može se opisati preoblikom *'ona koja pz',* gdje je *pz* prezent glagola u osnovi izvedenice, npr. *bȁjalica* 'ona koja baje'. 'Ona' se može ostvariti kao 'osoba' ili kao 'životinja'.

Značenje 'osoba' mnogo je češće, ali izvedenice nisu obične. Od šezdesetak izvedenica toga tipa običnije su samo one koje označuju osobe obaju spolova, a gramatički su obaju rodova. To su izvedenice *búbalica, lútalica, príčalica, prìstalica* (obìč. *pristaša*), *sànjalica, skítalica, svȁđalica, vȁralica,* a ovdje možemo spomenuti i *svèznalica.* Ostale su rijetke po upotrebi. Potvrde za izvedenice koje znače žensku osobu pokazuju da taj tip prestaje bili plodan. Većina takvih izvedenica nema suvremenih potvrda.

Izvedenica gdje se 'ona' ostvaruje kao životinja ima samo nekoliko: *gákalica, kakadúkalica, kr(ij)éštalica, mjaúkalica* (mačka), *nòsilica, ràdilica* (pčela).

Stvar označuje *pàdalica* (zvijezda) i *dȑhtalica,* ali je u književnom jeziku običniji naziv *hladetina.* (U kulinarstvu su te dvije riječi razjednačene značenjem.)

Potvrde pokazuju da je obrazac 'ona koja pz' veoma slabo plodan, plodan je obrazac 'naprava za i'. Mnoge izvedenice koje su značile ženu, danas se ili ne upotrebljavaju ili znače napravu, a žena se označuje izvedenicama sufiksom *-ica* od im. m. r. na *-ač* i *-telj.*

Izvedenica ostalih semantičkih obrazaca ima samo nekoliko: *namjéštalica* (obìč. namještaljka), *lìzalica, pítalica, poštápalica, povìsilica, snìzilica, povràtilica, rùgalica, tjȅralica* (potjernica).

Problemi

589 Izvedenice koje završavaju na -*nica* veoma su raznovrsne i svojim značenjima i svojim morfemskim odnosima tako da nije jednostavno odgovoriti na mnoga pitanja koja se u vezi s njima postavljaju.

Za mnoge se izvedenice sa završetkom -*nica* ne može s potpunom sigurnošću odrediti jesu li izvedene sufiksom -*ica* od pridjevne osnove na -*n*- ili sufiksom -*nica* od koje druge osnove. Ta nedovoljna određenost proizlazi odatle što pridjevi s n-sufiksima imaju veoma široko (opće) značenje, što to imaju izvedenice sa -*ica* i što se često isto značenje može različito opisati. Nekoliko će primjera pokazati u čemu je problem.

Imenice *àlātnica, knjȉžnica, mèsnica* mogu se rastaviti na dva načina: *alat-nica, knjiž-nica, mes-nica* i *alatn-ica, knjižn-ica, mesn-ica*. Prvo se rastavljanje temelji na uobičajenim značenjima:

àlātnica – »prostorija gdje se drži ili izrađuje alat« (RMH)

knjȉžnica – 1. »zbirka knjiga«, 2. »ustanova i zgrada ili prostorija gdje se čuvaju i čitaju knjige« (RMH)

mèsnica – ‘prodavaonica mesa’

Drugo se rastavljanje temelji na mogućem opisu značenja:

àlātnica – ‘alatna prostorija’
knjȉžnica – ‘knjižna prostorija (zgrada, ustanova)’
mèsnica – ‘mesna prodavaonica’.

590 Iako ta značenja nisu uobičajena, imaju tvorbeno opravdanje (često i praktično, leksikografsko) i zbog toga se takve izvedenice mogu smatrati izvedenicama sufiksom -*ica* od pridjevne osnove. Zato se sve izvedenice koje znače što neživo i čije osnove mogu imati pridjev na -*n*- od imenica za neživo mogu smatrati izvedenicama sa sufiksom -*ica*. Na takav tvorbeni postupak upućuje i naglasak. Tako je u jednom broju izvedenica izbjegnut kolebljiv kriterij u određivanju izvedenica sa -*ica*/-*nica*.

Dakako, dvojaka mogućnost tumačenja iste izvedenice omogućuje da se sufiks -*nica* osamostali i dođe na osnove koje nemaju ili ne mogu imati pridjev na -*n*-. Ipak, kako je mogućnost tvorbe pridjeva na -*n*- veoma velika, uzete su kao izvedenice sufiksom -*ica* od pridjeva na -*n*- i one imenice gdje pridjev nije baš običan, kao *kòračnica* < *kòrāčnī* (RMH), *pljùvačnica* < *pljùvāčnī* (RMS), pa i kad pridjev nije potvrđen, ali je moguć, kao *zórnica* < *zòrnī, sílnica* < *sìlnī, smȍčnica* < *smȍčnī, vèčērnica* < *vèčērnī, zàdaćnica* < *zàdaćnī*. Jedino imenicu *Svijéćnica* valja smatrati izvedenicom sufiksom -*nica* jer *svijećni* iako potreban, nije se ostvario (upotrebljava se gen. posvojni).

591 U izvedenica sa -*nica* što u osnovi imaju imenicu m. r. koja znači mušku osobu, *kòvāčnica, kàrtāšnica, rȉbārnica,* ne možemo pretpostaviti sufiks -*ica* jer se od imenica koje znače osobe pridjevi ne tvore sufiksom -*ni,* ali ovdje

nailazimo na drugu teškoću. Takve bismo izvedenice mogli rastaviti *kovač--nica, ribar-nica* (pogotovu što uz *kovačnica* postoji i *kóvnica*). Tako bismo dobili jedinstveniji način tvorbe, a na takvo nas rastavljanje upućuje i činjenica što se *lugarnica* i *živodernica* mogu rastaviti samo *lugar-nica, živoder-nica.* Međutim kad uvedemo uobičajena značenja:

kòvāčnica – 'prostorija u kojoj se kuje'
kàrtāšnica – 'prostorija gdje se karta'
rȉbārnica – 'prodavaonica ribe',

dobivamo sufikse *-ačnica, -ašnica, -arnica.* Ti sufiksi ne proizlaze samo kao posljedica dosljedne primjene zadanoga postupka, nego i odatle što znamo da tako nastaju novi sufiksi i da dolaze s osnovama gdje nema druge mogućnosti. Tako se upravo i dogodilo sa sufiksom *-arnica* jer u nekim riječima i nema druge mogućnosti rastavljanja nego *osnova + -arnica,* npr. *tint-arnica,* pa i *carin-arnica* jer *carinar* nema suvremenih potvrda. Ako pak uvedemo sufikse *-ačnica, -ašnica, -arnica,* onda ne samo što se postavlja pitanje jesmo li s punim opravdanjem uveli veći broj jedinica (»Entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem«), nego tada moramo dati i njihovu raspodjelu, a ona, očito, ide po pravilu: kad *-ač,* onda i *-ačnica,* kad *-aš,* onda i *-ašnica,* kad *-ar,* onda i *-arnica.* Uzevši to u obzir, možemo *kòvāčnica, kàrtāšnica, rȉbarnica* opisati kao 'kovačka radionica', 'kartaška prostorija', 'ribarska prodavaonica' pa reći da se osnova dobiva tako da se odbaci sufiks *-ski.* Ali ni taj način nije baš jednostavan, kao što pokazuju već ta tri primjera.

592 Iako je izneseno samo nekoliko problema, ipak oni dovoljno pokazuju svu složenost tvorbenih odnosa. Budući da iscrpni odgovori zahtijevaju veoma opsežna i veoma potanka istraživanja, a za to ovdje nije prilika, dalji tekst o sufiksu *-nica* treba smatrati samo traženjem puta do pravoga rješenja.

Sufiksom *-nica* imenice se tvore od imeničkih osnova, rijetko od kojih drugih.

Tvorba od imenica

593 U tvorbi od imeničkih osnova *c* se zamjenjuje sa *č,* ali je primjer za takvu promjenu jedino *mȑtvačnica.* Glasovi *k, g, h* zamjenjivali bi se sa *č, ž, š,* ali primjera za takvu promjenu nema.

Naglasak je kao u nominativu osnovne imenice: *armìrāčnica, bȁčvārnica, brìjāčnica...*

Izvedenice sa sufiksom *-nica* pretežnom većinom imaju mjesno značenje, rjeđe znače što drugo.

Izvedenice od imenica koje znače vršitelja radnje znače prostoriju u kojoj vršitelj radnje obavlja svoju djelatnost. Semantički je obrazac: *i + -nica* ⟶ i--ska prostorija. U konkretnijem se opisu prostorija ostvaruje kao radionica, prodavaonica, učionica, soba, kućica, kuća, zgrada.

Izvedenice od imenice na *-ač*: *armìrāčnica, brìjāčnica, cȑtāčnica, ìgrāčnica, kòvāčnica, kròjāčnica, mjènjāčnica, promàtrāčnica...*

Izvedenice od imenica na *-ar*: *bȁčvārnica, bàždārnica, biljètārnica, bràvārnica, cvjèćārnica, čȕvārnica, ćilìmārnica, dragùljārnica, kòckārnica, kȍlārnica, kȍžārnica, lùgārnica, mljèkārnica, pìljārnica, pìsārnica, pùdārnica, sèdlārnica, sjemènārnica, slàstičārnica, staretìnārnica, stràžārnica, vòćārnica, vràtārnica, zlàtārnica... Konjùšārnica* 'staja za konje' može se samo s nategom opisati kao 'konjušarska prostorija'. Inače je ta izvedenica veoma rijetka, normalna je riječ za taj pojam *konjušnica*.

Izvedenice od imenica na *-aš*: *kàrtāšnica, rakìjāšnica, robìjāšnica.*

Ostale izvedenice: *knjigovéžnica, mȑtvačnica, živòdērnica.*

Od imenica na *-džija* izvedenice sufiksom *-nica* tvore se tako da se *-ij-* stegne u *-ī-*: *bȍzadžīnica, burègdžīnica, čàjdžīnica, ćevàbdžīnica, kujùndžīnica, šešìrdžīnica...*, ali se takve izvedenice u književnom jeziku upotrebljavaju veoma rijetko i uglavnom kao stilski obilježene (povijesna ili lokalna obilježenost).

Izvedenica *Svijéćnica* znači 'blagdan svijeća' (dan kad se blagoslivljaju svijeće), a *ȕočnica* 'dan uoči' (vigilija).

Ostale tvorbe

594 Tvorba od ostalih osnova veoma je rijetka.

Od glagola je izvedeno desetak imenica: *nàmetnica* (žena, životinja, biljka), *krijésnica* (životinja), *búdnica* (pjesma, glazba koja budi), *skítnica* (m. i ž. jer označuje osobe obaju spolova), *govòrnica* ima mjesno značenje, *bìlježnica* (svezak za bilježenje, teka), *nápitnica* (zdravica kojom se napija), *vijêćnica* (prostorija, zgrada u kojoj se vijeća).

Od pridjevnih osnova potvrđene su četiri izvedenice: *kȍsnica* 'kosa letva (što se stavlja koso uz zgrade zbog opasnosti s krova)', *lúdnica* 'bolnica za lude', *pròkletnica* 'prokleta žena', *ȕbožnica* 'kuća za uboge'.

Od brojevnih osnova u građi su se našle: *devètnica, četrdèsetnica, pedèsetnica, šezdèsetnica, sedamdèsetnica;* svih pet su vjerski nazivi.

595 Mnoge izvedenice koje u svom morfemskom sastavu imaju *prefiks-imenica-nica* mogu se opisati na dva načina: kao prefiksalno-sufiksalne složenice ili kao izvedenice od pridjeva kojima osnova završava na *-n*. Kad se sve takve tvorenice prikažu kao izvedenice, što je svrhovitije, za prvi ih obrazac ostaje malo. Ovdje se navode neke tvorenice kojima pridjev prefiksalno-sufiksalne tvorbe s n-sufiksom nije običan i kojima je drugi opis značenja izrazito pretežniji. Takve su tvorenice:

òkućnica – zemlja o kući (oko kuće, *okokućnica* ne dolazi vjerojatno zbog haplologije)
ȍsmrtnica – objava o smrti
pòdvōrnica – zemlja (njiva) pod dvorom, običnije potkućnica
pòtkućnica – zemlja (njiva) pod kućom (u vodoravnom, a ne okomitom smislu)

pòkosnica – opna po kosti
pripòjasnica – kesa pri pojasu
zàdušnica – misa za dušu.

SUFIKS *-onica*

596 Sufiks *-onica* plodan je sufiks i njime se tvore izvedenice od infinitivnih osnova nesvršenih glagola svih glagolskih vrsta, osim II., a rijetke su izvedenice od I. vrste (samo *klaònica*), III. (samo *štediònica*) i VI. (*blagovaònica, dražbovaònica, iskuhavaònica*).

Od svršenih su glagola *dokuhaònica, ispjevaònica* i *spaliònica,* prve dvije s po jednom novijom publicističkom potvrdom. Kako uz to u preoblici prve dolazi značenje nesvršenoga glagola, normalnije bi bilo *dokuhavaonica,* kao *iskuhavaonica,* a mjesto *spalionica (spalionica smeća) – spaljivaonica.* Likovi *dokuhaonica* i *spalionica* mogu se protumačiti time što su izvedenice od VI. vrste rijetke pa prevladava analogija plodnih vrsta (IV. i V.), a možda djeluje i težnja za kraćim likom.

Ispred *-onica -je-* se zamjenjuje sa *-i-*: *lebdiònica* < *lebdjeti, štediònica* < *štedjeti.*

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa, *-ònica,* i zbog toga je *ispovjedaònica* < *ispovijédati, propovjedaònica* < *propovijédati, ljevaònica* < *lijévati.*

Izvedenice sa sufiksom *-onica* znače prostoriju u kojoj se obavlja glagolska radnja, rjeđe što drugo.

Prvo se značenje može opisati preoblikom

g + *-onica* ⟶ prostorija (soba, zgrada) u kojoj se pz,

npr. *blagovaònica* ⟶ prostorija u kojoj se blaguje.

Tako i *brusiònica, čekaònica, češljaònica, čitaònica, čistiònica, dražbovaònica, gostiònica, kladiònica, klaònica, kupaònica, ložiònica, ljevaònica, praònica, predavaònica, prodavaònica, pržiònica, puniònica, pušiònica, radiònica, spavaònica, sušiònica, svlačiònica, štaviònica, štediònica, tkaònica, točiònica, učiònica, umivaònica, valjaònica, vježbaònica, zalagaònica...*

Skakaonica označuje otvoren prostor.

Specifičnu prostoriju označuje *ispovjedaònica* i *propovjedaònica*; *krstiònica* znači ‘sud u kojem se krsti’, a *kadiònica* i *škropiònica* – napravu kojom se pz.

OSTALI SUFIKSI NA *-ica*

597 **-ajica.** Neplodan sufiks u nekoliko pokrajinskih i folklornih riječi. Poznatija je samo *stapàjica,* a jednu književnu potvrdu ima i *plazàjica.*

-alica. Samo u *bičàlica* (vjerojatno analogijom prema *držàlica*), *tȕžbalica* (tužaljka) i *vȑšalica* (uz sustavno vršilica).

-alnica. U *stopalnica* (rij., obìč. stapajica).

-anica. Veoma slabo plodan sufiks. Dolazi u nekoliko izvedenica: *čàbranica* (V. Nazor, RMH, uz čabrenica, čabrica), *gnojànica* (N. Simić, RMH), *odùstanica* (pravni naziv), *ȕzdanica, zobànica* (A. Šenoa, RMS, uz zobenica 'zobni kruh'), *košànica* (V. Babić, RMH, uz košenica 'livada'), *kȕćanica.*

-aonica. U *jedaònica.*

-arica. Slabo plodan sufiks. U *blȁtarica* (četka za blato), *čȁvlarica* (automobilska guma s čavlima, pretežno u razgovornom jeziku), *gȁzdarica, kockàrica* (bomba), *pjȅsmarica, sȁčmarica* (puška), *slagàrica, slovàrica* (igračke), *slȁmarica* (uz slamnjača), *spužvàrica, svjećàrica* (barke), *žȉtarica* (uz žito).

-arnica. Slabo plodan sufiks. U *càrinārnica, dr̀vārnica, jastòžārnica, kòtlārnica* (obìč. *kotlovnica*), *ljèkārnica, pȕškārnica, skrìptārnica, tìntārnica, zvjèzdārnica.*

-ašica. U *krstàšica* (biljka), *kremenjàšica* (alga), *liràšica* (ptica). Te imenice obično dolaze u množini.

-avica. U *nògavica, rukàvica.*

598 **-čica.** U nekoliko umanjenica od imenica ž. r. i-sklonidbe i e-sklonidbe: *cjèvčica, kòščica, stvàrčica, tvàrčica, grànčica, klùpčica...* Može se smatrati da je sufiksom *-čica* izvedena i *bòsančica* 'bosanska ćirilica'. Sufiksom *-čica* izvedeno je nekoliko etnika ž. r. neposredno od toponima na kajkavskom području: *Ježévčica* < Jéževo (m. e. Ježévljanin), *Očùrčica* < Ȍčura (m. e. Očùrčāk), *Vrbóvčica* < Vȑbovo Pòsāvskō (m. e. Vrbóvčanin)..., ali ti etnici u književnom jeziku ne mogu biti stilski neutralni u nedeminutivnom značenju pa za književno neutralnu upotrebu treba izvesti etnike središnjom tvorbom etnika. Podaci pokazuju da je sufiks *-čica* neplodan.

599 **-elica.** U *kr(ij)éštelica,* uz kr(ij)éštalica.

-enica. U *modrènica* (medicinski naziv).

-ilica. U *prèdilica* (stroj za predenje, u opreci s preslica i predionica), *dùbilica* (stroj za dubljenje), *nèsilica* (analogijom prema nosilica, kokoš). To su novije tvorbe od glagola I. vrste s osnovom na suglasnik, *pèrilica* je starija tvorba. Mjesto *lebdilica, letilica* normalnije je *lebdjelica, letjelica,* a *vidjelica* se ne javlja u liku vidilica.

-ilnica. U *dòjīlnica* (I. G. Kovačić, RMH) i *glàsīlnice* (obìč. glasnice, uz glasiljke).

-ionica. U *prediònica* 'zgrada u kojoj se prede' i *kazniònica* 'zgrada u kojoj se izdržava kazna'.

-jetica. U *boljètica.*

-njica. U *pòtkućnjica* (A. G. Matoš, RMS).

-olica. U *vragòlica* i *pȑžolica.*

-otica. U *ljepòtica, krasòtica.*

-ovica. U *polòvica.*

-ovnica. U *pjèskōvnica, smȑtovnica.* U izvedenica *brȉsōvnica, dȁrōvnica, glàsōvnica, pòslōvnica, ùglōvnica, uredóvnica, vàlōvnica* osnova je pridjevna, a sufiks *-ica.*

-uljica. U *zmijùljica, pitùljica* (N. Simić, 30) i *Snjegùljica.*

-urica. U *kòžurica* 'tanka kožica na voću'.

-urnica. U *kòstūrnica* 'prostorija za (mrtvačke) kosti' (usp. AR, RMH).

-ušica. U *orlùšica* 'ženka orla', *smȑdušica* (biljka, DJ) i *škripùšica* (biljka, DJ).

-ušnica. U *kònjūšnica* 'staja za konje'.

-vica. U *sùhvica* 'suha smokva' i u prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi imenica *nànogvica, nàrukvica, òrukvica.*

SUFIKSI NA *-ić*

600 Na *-ić* završava sedam sufiksa:

-čić, -ičić, -ić, -jević,
-ović, -ušić, -utić.

Plodni su sufiksi *-ić* i *-čić,* a ostali su slabo plodni ili su neplodni.

Sufiks *-ić*

601 Imenice sa sufiksom *-ić* izvode se od imeničkih, pridjevnih i glagolskih osnova. Plodan je s prve dvije kategorije.

Tvorba od imenica

602 Osnova i sufiksi povezuju se po ovim pravilima:

Genitivna osnova + *-ić*:

bân, bân-a > bànić, lȅptīr, lȅptīr-a > leptìrić, vjȅtar, vjȅtr-a > vjètrić, kòtao, kòtl-a > kòtlić, kòtac, kòc-a > kòčić, bȕkva, bȕkv-e > bȕkvić...

Od *pȁs, psȁ* zabilježeno je *pàsić* (DJ) i *psȉć,* ali je drugi lik običniji, od *sȁn, snȁ* je *sànić,* a od *dùgme, dùgmeta – dùgmić.*

Završno *k, g, h, c* zamjenjuju se sa *č, ž, š, č*:

bàtak > batàčić, rȁk > rȁčić, sànduk > sàndučić, kòžuh > kožùšić, siròmah > siromàšić, tȑbuh > tȑbušić, bùbreg > bùbrežić, rôg > ròžić, vrâg > vràžić, cȑnac > cȑnčić, nòvac > nòvčić, zêc > zèčić...

Od toga pravila ima nekoliko izuzetaka: a) *dèčkić < dȅčko, tòčkić < tòčak,* b) *bògić* (uz *bòžić*) < *bôg, glògić < glȍg, stràhić < strâh, stȉhić* (uz *stìšić*) < *stȉh, pàrkić < pȁrk, skòkić < skôk,* c) *smrèkić < smrȅka, vȕgić < vȕga.*

Razlozi su tim odstupanjima u težnji da isti morfem ima isti morf, pogotovu kad bi među alomorfima bila velika razlika (a), u b) pretežu novije tvorbe (*bògić* zbog opreke s *Bòžić,* ali nije opće), u c) skupini su izvedenice male čestoće o kojima će biti još govora.

Ispred tako dobivenoga *č* gubi se *t,* a glas *s* zamjenjuje se sa *š*: *ìzmetak, ìzmetka* > *ìzmečić, podátak, podátka* > *podàčić, prȅgradak, prȅgratka* > *prȅgračić, čásak, čáska* > *čàščić, svȅzak, svȅska* > *svȅščić...*

Od ostalih glasova zamjenjuje se *z* sa *ž,* ali samo u *knèžić* < *knêz.*

Dvoglas *ije* osnovne riječi u izvedenicama uvijek se krati prema općim pravilima kraćenja *ije*:

cvijêt > *cvjètić, grijêh* > *gr(j)èšić...*

603 Naglasak je u pravilu kratkouzlazni na drugom slogu od kraja bez obzira na naglasak osnovne imenice, ali ima i odstupanja koja treba proučiti, posebno s obzirom na tip kojem izvedenica pripada, njegovu plodnost, glasovni sastav izvedenice (jednosložne automatski dobivaju ̏, *psȉć, ptȉć; lónčić* zbog *-nč-*) i sl.

Ako izvedenica uz naglasak po pravilu *(bànić)* ima tip *bànīć, baníća,* onda drugi naglasak ne pripada hrvatskomu književnom jeziku.

Naglaskom se razlikuju: *jàrčić* < *jȁrac* i *járčić, jârčić* < *járak (jârak)*; *màčić* < *mȁč* i *mȁčić* < *mȁčka, máčak,* ali je u jednini normalnije *mȁče*; *kòčić* < *kòtac, kòca* i *kóčić* < *kòlac, kóca,* ali je običnije *kòlčić* < *kólca.*

U govornoj praksi neke od tih naglasnih razlika vjerojatno ne funkcioniraju zbog jakoga sustavnoga naglaska, neutralizacija se vjerojatno otklanja surječjem, npr. *Dječaci su kao nestašni jarčići.* (I. Cepelić, 1994, 94, usp. jarčina, t. 780.)

604 Izvedenice sa sufiksom *-ić* od imenica tvore više semantičkih skupina. Najveći broj tvori skupinu određenu po tipu

banić ⟶ mali ban.

Prema tome *-ić* znači 'malen', što se uopćeno može prikazati ovako:

i + *-ić* ⟶ mali i.

Tvorba od imenica m. r.

605 Najveći broj izvedenica sa značenjem 'malen' ima u osnovi imenice m. r. sklonidbenoga tipa *jelen*:

osobe: *anđèlić, aristòkratić, bànić, barùnić, biròkratić, cȁrić, cȑnčić, činovnìčić, čovjèčić, dječàčić, đàčić, Francùzić, gròfić, junàčić, kràljić, mòmčić, mùžić, pastìrić, prosjàčić, seljàčić, stàrčić, tàtić, trgòvčić, ùnučić, vràžić...*

životinje: *bakalàrić, bìčić, cȑvić, gàvranić, golùbić, jàrčić, jèžić, jùnčić, kokòtić, kònjić, kùkčić, labùdić, làvić, leptìrić, magàrčić, mȉšić, òrlić, òvnić, pjètlić, psȉć, pùžić, rȁčić, rȉsić, sokòlić, sòmić, tȉgrić, vòlić, vràpčić, vùčić, zèčić...*

biljke: *bádemić, bòrić, božùrić, brèstić, drènić, dùdić, glògić, gràbić, hràstić, jasènić, javòrić, karanfìlić, kestènić, krumpìrić...*

predmeti: *batàčić, bodèžić, br(j)èžić, bròdić, bròšić, bùbnjić, bùbrežić, cr(j)èpić, cvjètić, čàmčić, čàvlić, čèpić, čèšljić, čìrić, člànčić, čvòrić, ćùpić, dàrić, djèlić, dlànić, dùkatić, džèpić, fèsić, gàjić, glàsić, gràdić, gȑmić, gròbić, gròzdić, hodnìčić, jàstučić, kalendàrić, kanàlić, kapùtić, kìpić, klìpić, ključìć, kljùnić, kolàčić, komàdić, kònčić, koràčić, krevètić, krìžić, kròvić, krùžić, kùtić, kvadràtić, lànčić, lìstić, lònčić, mòstić, nòktić, nòsić, nòžić, nòvčić, oblàčić, ormàrić, òtočić, papìrić, plàstić, plòtić, pòtočić, pȓstić, prùtić, pùtić, ràžnjić, rèpić, ròžić, sànducić, sàtić, snòpić, sȑpić, stòlić, stùpić, šešìrić, štàpić, tanjù-rić, tòpić, tòrnjić, tȑbušić, vàlić, vinogràdić, vjènčić, vjètrić, vràtić, vȑtić, zìdić, zùbić, žljèbić...*

apstraktne: *čȁsić, događàjić, gr(j)èšić, sànić, stràhić, živòtić...*

606 Gotovo u svim rječnicima za većinu tih i takvih riječi značenje je dano oznakom »dem. od i«, što se može opravdano zamijeniti točnijom preoblikom »mali i«. Manji dio takvih izvedenica ima neke dodatne oznake ili dodatna određenja značenja, npr.

– »dem. i hip. od i« imaju: *bisèrić, bòžić* (RS), *glùmčić, gròšić, kùmić* (RMH), *mòmčić, nòktić, nòsić, oblàčić* (RMS);

knèžić – dem. i pej. od knez (RMH);

kvartètić – dem. i ir. od kvartet (RMH),

zètić – hip. i ir. od zet (RMS),

mùžić – dem. i hip. od muž – ir. (primjer u t. 610) (RMS),

dokùmēntić – podr. dem. od dokumen(a)t (RMH),

činovnìčić – dem. od činovnik, činovnik nižeg razreda (RMH)

kràljić – 1. dem. od kralj, 2. a. pej. nesamostalan kralj, b. vladar neznatne, beznačajne države (RMH),

nòvčić – 1. a. dem. od novac, b. novac male vrijednosti (RMS),

proročić – mali, neznatni prorok (AR),

pòpić – dem. od pop, mali, sitni ili mladi pop (AR),

drènić – dem. od drijen, mladi drijen (AR),

dùdić – dem. od dud; mladi dud (RMH),

golùbić – mladi golub, uprav dem. golub (AR),

jastrèbić – dem. od jastreb; mladunče jastreba (RMH),

labùdić – dem. i hip. od labud; labudov ptić (RMS).

slavujić – dem. od slavuj, mladunče slavujevo (AR),

sòmić – mali, mladi som (AR),

tȉgrić – mali ili mladi tigar (AR),

zèčić – dem. od zec; zečje mladunče (RMS);

zmajić – dem. od zmaj, mlad zmaj (RMS).

Ta dodatna značenja u preobličavanju stvaraju smetnje. Potrebno ih je otkloniti. Mogu se preciziranjem.

607 Značenje koje obuhvaća sve osnovno gotovo u svim izvedenicama moglo bi se dati preoblikom:

a. malen opsegom, npr.: *gròfić, kràljić, stàrčić, cr̀vić, leptìrić, pùžić, bòrić, brèstić, dùdić, balkònić, batàčić, bròdić...*

To se značenje može zvati osnovnim. Za živa je bića (osobe, životinje i biljke) značajno obilježje rast i u toj kategoriji 'malen opsegom' znači 'malen rastom (stasom)', ali to preciziranje ostaje u okviru osnovnoga značenja. Sva ostala značenja možemo smatrati dodatnim:

b. malen i mlad: *gròfić, kràljić, pastìrić, bìčić, golùbić, vùčić, bòrić, brèstić, dùdić...*

c. mladunče: *jastrèbić, labùdić, slavùjić, zèčić...*

d. malene moći, vlasti: *birokràtić, kràljić...*

e. malena ugleda: *glùmčić, próročić, pjesnìčić...*

f. malene vrijednosti: *próročić, pjesnìčić, dàrić, nòvčić...*

g. malen po stupnju na društvenoj ljestvici: *činovnìčić, referèntić...*

h. malen opsegom posla: *trgòvčić, lúpežić, tàtić...*

To su sve značenja na spoznajnoj razini. Ali mogu biti i na osjećajnoj. Što je maleno, obično je i drago pa umanjenice izriču osjećaj sklonosti, bliskosti, nježnosti, milja, imaju dakle hipokoristično značenje koje se može označiti kao

i. malen i drag: *sìnčić, nòsić, nòktić...*

Osjećajno značenje može biti i pejorativno, izriče nesklonost, porugu, prezir, ironiju, a može se označiti

j. malen i mrzak: *knèžić, kvartètić, mùžić, zètić...*

608 Sad bi trebalo odrediti raspodjelu tih značenja. Za neka bi bilo moguće, ali dosta uopćeno, npr.:

b. značenje dolazi u izvedenica za živa bića uz isključenje onih u kojih je mladost nevidljiva: *cr̀vić, kùkčić, leptìrić, pùžić, ràčić...*

c. značenje u izvedenica za životinje uz isključenje onih gdje za značenje 'mladunče' postoji posebna leksička jedinica, *kònjić-ždrijêbe, psìć-štène...*

d., e., f., g., h., i., j. značenje za osobne imenice.

Ali već posljednje pravilo pokazuje da bi trebalo i potanje određenje, a i uz to bi se ista imenica mogla naći u raznim skupinama, npr. *kràljić.*

Spoznajno se i osjećajno značenje obično povezuju, ali ne automatski. Hipokorističnost se i pejorativnost međusobno isključuju, ali ne u samoj izvedenici, jer se ista izvedenica može upotrijebiti i kao hipokoristik i kao pejorativ, kao što je u RMH i označeno za *zetić* i *mužić.* Za *kvartètić* u RMH piše »dem. i ir.« i naveden je ovaj primjer: »Ali prava atrakcija... to je skladan kvartetić gospode zetova s dirigentom tastom na čelu« (S. Mihalić, RMH).

Kako nije teško zamisliti kontekst u kojem je *kvartetić* i hipokoristik, npr. ako ga čine djeca ili patuljci, ili u vezi »kvartetić je sjajan«, očito je da nedostaje oznaka *hip.*

609 Sve to pokazuje da takvo određivanje značenja ne vodi k pravom rješenju jer ćemo teško moći odrediti sva, uvijek će koje izmaći našoj pažnji. Iako ih ima već deset, sigurno je da to nisu sva.

I pod pretpostavkom da smo uspjeli odrediti sva, razvrstavanje bi po tako određenim značenjima bilo nesvrhovito i nemoguće. Nesvrhovito, jer bismo imali veliko mnoštvo skupina; nemoguće, jer bi se značenja preklapala i jedna bi izvedenica trebala ići u više skupina; određivanje svih mogućih značenja za svaku izvedenicu bilo bi opet nesvrhovito, a opis tvorbenoga sustava s takvim određenjima bio previše zamršen. Zato se to i ne radi ni u najopsežnijim rječnicima.[35]

Treba dakle tražiti značenje koje je zajedničko na razini od koje polazimo (rječnička razina) i za koju opisujemo (tvorbena), dakle ono koje se može naći u okviru dane jedinice.[36]

610 Na rječničkoj i tvorbenoj razini ostvaruje se značenje 'malen', a dodatna se značenja ostvaruju u kontekstu, jezičnom i stvarnom. U kontekstu izvedenica može biti i bez osnovnoga značenja ako pojam izvedenicom nije malen ili o tome nema obavijesti jer je dodatno značenje tako potisnulo osnovno da je ono nevažno. Evo nekoliko primjera:

– *Ostat će zauvijek bijednik sitni činovničić* (S. Šimić, RMH, g. značenje, a. nevažno).

– *Od... zagrižljivca postade sada... mužić puzavac* (A. Kovačić, RMS, prevladava j. značenje, a. nevažno).

– *Zaškiljio sam doduše usput uzgor prema njemu, da mi ne bi zavirivao u pismo, u ono »dragi mužiću«...* (S. Novak, 1969b, 98, *-ić* zbog osjećajnog značenja, a. značenje nevažno).

– *O pjesničiću lokalnog značajčića* (Z. Drvar, naslov pjesme, f. i j. značenje, a. neizrečeno).

– *A mali dokumentić... neće biti naodmet* (M. Krleža, RMH, j. značenje, deminutiv kao ruganje birokratskom cijenjenju pismenih dokumenata).

Prema tome dodatna značenja i neostvarivanje osnovnoga treba prepustiti drugim razinama, semantičkoj, stilističkoj.

611 Samo se neka dodatna značenja mogu predvidjeti i na tvorbenoj razini zbog posebnog značenja osnovne riječi, npr. ako ono ne može biti umanjeno, nema pravoga smisla i sl. Takve su pretežno osobne imenice koje označuju zanimanja *(činovničić, pjesničić),* izvedenice od pejorativa *(divljačić, lupežić, tatić),* gdje a. značenje nije poželjno *(mužić, vojničić)* i sl. *Gorostasić* je u RMH

[35] Normalnije bi bilo da su neke oznake uz pojedine umanjenice izostavljene i u dosadašnjim rječnicima, pogotovu kad neopravdano sužavaju značenje.

[36] »Na danoj razini rješavaju se samo one teškoće koje se mogu riješiti jedino u okvirima dane jedinice (tj. bez kontekstualne analize), a sve ostale teškoće prenose se na dublje razine i posljednji ostatak na semantičku razinu.« A. Ljudskanov, M. Janakiev, 1968.

označen »dem. od gorostas«, ali s oznakom indiv., iako je to normalna tvorba, a osjećajno je značenje dobiveno sukobom značenja izvedenice sa značenjem osnovne riječi. (»Šala je ubiti gorostasića«, I. Velikanović.)[37]

Tvorba od umanjenica

612 Ako bi u osnovi izvedenice sa sufiksom *-ić* bila umanjenica, izvedenica bi značila ‘umanjenica umanjenice’, što je u jeziku moguće pa je potrebno razmotriti da li se to ostvaruje i u ovoj skupini.

U AR ima više imenica za koje različiti obrađivači kažu da su izvedene sufiksom *-ić* od umanjenice, npr.:

dukačić – dem. dukatac, *đavòlčić* – dem. đavolak, *gavrančić* – dem. gavranak, *ivèrčić* – dem. 1. iverak, *kamènčić* – dem. kamenak (ili kamenac), *plamènčić* – dem. od dem. plamenac ili plamenak, *sìnčić* – dem. od sinak; načinjeno s nastavkom *-ić,* a *č* spred *i* postalo je od *k.*

Kako uz to u AR piše da je *dukatac, đavolak,* 1. *iverak, gavranak, kamenak, kamenac* dem. od dukat, đavo, 1. *iver, gavran,* 1. *kamen,* a *sinak* hipokoristik od *sin,* to proizlazi da se sufiksom *-ić* tvore umanjenice od umanjenica, što se za plamenčić izričito i kaže.

Međutim valja imati na umu da su ti podaci iz povijesnog rječnika u kojemu je dijakronijsko gledište izrazito. To su više tumačenja postanka sufiksa *-čić* nego analiza suvremenih značenja. Uz to već podaci u AR nagovješćuju da *-ić* na te osnove dolazi tek kada *-ac* i *-ak* počinju gubiti deminutivno značenje, ali je važnije da su s današnjeg sinkronijskoga gledišta to izvedenice sufiksom *-čić* od nedeminutivnih imenica.

613 Tako je i u suvremenim rječnicima. Samo iznimno u njima nalazimo tumačenje da je takva izvedenica umanjenica umanjenice. Tako su *hljȅpčić* i *krȕščić* protumačeni u DJ kao dem. od *hljebac* i *krušac,* ali je *hljebac* već izgubio deminutivno značenje i u hrvatskom nije svakidašnja riječ, kao ni *krušac,* koji je hipokoristik, ali RMH za obje izvedenice kaže da su dem. od *hljeb* i *kruh,* a to znači da imaju sufiks *-čić.* Tako je i *kòžuščić* u DJ protumačen kao dem. od *kožušak,* a u RMH od *kožuh.*

RMH za riječi *drijènčić* i *dàrčić* kaže da su dem. od *drijenak* i *darak,* ali potvrde u građi ne daju uporišta za to tumačenje. RS ima dem. od *dren,*[38] *dar.*

614 Ni u nekoliko pojedinačnih primjera nemamo prave umanjenice umanjenica:

– *dječarčić* je dem. od *dječarac,* ali je *dječarac* više hipokoristik nego umanjenica;

---

[37] V. i primjere *za majorčić, kolonelčić, pisarčić, čajčić* kod sufiksa *-čić* (t. 635).

[38] I normalno *drènčić* s oznakom »ek. i ijek.«. I AR ima *drènčić.*

– *konjičić* je dem. od *konjic,* a *konjic* je označen kao dem. od *konj,* ali je danas hipokoristik, a *konjičić* i nema drugih potvrda osim Karadžićevih; kad bi imao veću učestalost, značenjem bi se povezao s *konj* i išao među izvedenice sa sufiksom *-ičić*;

– *pupoljčić* je dem. od *pupoljak,* ali *pupoljak* nije umanjenica;

– *patuljčić* od *patuljak,* ali *patuljak* nije umanjenica;

– *brežuljčić* je umanjenica umanjenice *brežuljak,* ali u istom značenju jer je to zapravo zamjena rjeđeg *-ak* češćim *-čić,* a nosilac je umanjenosti već *-ulj-,* mogla je djelovati i analogija prethodnog para.

Jedino je očito deminutivno značenje umanjenice u ovom primjeru: *»Nije lako sada sjeckati taj časak na čaščiće«* (S. Novak, 1961, 77), ali je to vidljivo samo zato što su obje umanjenice kontekstom dovedene u opreku.

Ostala značenja

615 U nekoliko izvedenica značenje se može obuhvatiti preoblikom:

i + ić ⟶ iov sin

carić ⟶ carev sin:

a) *càrić, gròfić, kràljić,*

b) *brȁtić, sinòvčić, strîčić.*

I u ovoj skupini postoji veza sa značenjem malen, ali kako nije obavezno, značenje 'sin' treba posebno izdvojiti. Takvih izvedenica ima samo nekoliko i one nisu u općoj književnoj upotrebi: *carić* i *kraljić* upućuju se na *carević* i *kraljević*; *grofić* je u RMH označen kao *grofov sin* na temelju dviju potvrda (Šenoa, Tomić) u kojima je to značenje moguće, ali ne isključuje ni dem. od grof; sve imenice pod b) upućuju se na druge običnije, a novih izvedenica koje označuju rodbinske odnose nema, što je zbog ograničene kategorije i razumljivo. Na temelju toga možemo zaključiti da *-ić* u ovoj značenjskoj skupini nije više plodan.

616 Neke izvedenice sa sufiksom *-ić* imaju i posebna značenja: *càrić, fràtrić, kovàčić, kràljić* – nazivi za ptice, *frâtrić* – riba, *Bòžić* – blagdan, *Vlȁšići* – zviježđe, *mȉšić* – dio čovječjeg i životinjskog tijela, *vùčić* – divljačan, prkosan dječak...

Kako te iste imenice imaju i značenje 'malen', a ti su pojmovi dobili oznake po nekoj sličnosti, očito je ovdje posrijedi prijenos značenja, što se za posljednji primjer izričito kaže, pa prema tome tako dobivena značenja idu u semantiku, a ne u tvorbu.

617 Od imenica m. r. ostalih sklonidbenih tipova u građi se našlo samo nekoliko imenica, većinom imena i sve su iz AR, osim a):

a) *kàlfić,*

b) *prìšić* < *prišo, Àntić* < *Anto, Franić* < *Frano, Ívić* < *Ivo.*

Uz *kàlfić* postoji i *kâlfica.* Kolebanje je razumljivo jer *kalfa* ide po sklonidbenome tipu žena, a znači mušku glavu.

Primjeri u b) skupini nedovoljni su za pouzdaniji sud, ali opće poznavanje književnog jezika dopušta da se kaže kako ta tvorba nije općeknjiževna, nego je teritorijalno (i stilski) ograničena.

Od skraćenih osnova stranih dugih imenica, polusloženica ili višečlanih naziva izvode se imenice koje označuju isti pojam:

»djȕtić« (duty free shop), *fȍlksić* (folksvagen), *gȁstić* (gastarbajter), *hȍmić* (homoseksualac), *kȁfić* (kafeterija), *mȉkrić* (mikrokompjutor), *nȁrkić* (narkoman), *pȅnzić* (penzioner), *pȉngić* (ping-pong)...

Te se tvorenice ostvaruju i s kratkouzlaznim naglaskom na prvom slogu.

Ta je tvorba proširena u šatrovačkom, a odatle se takve tvorenice preuzimaju u niže stilove književnoga jezika, u publicistički, pa i beletristički koji ima jako obilježje razgovornoga jezika. U književnom su jeziku te tvorenice izrazito žargonski obilježene, a u pisanom se tekstu upotrebljavaju s navodnicima ili, češće, bez njih. S većom proširenosti obilježenost se pomalo gubi (*kȁfić* npr.).

Tvorba od imenica ž. r.

618 Dvadesetak imenica sa sufiksom *-ić* izvedeno je od im. ž. r. koje označuju životinje:

čȁpljić, čâvčić, gȑličić, làsičić, lìsičić, prèpeličić, ptȉć, rȉbić, ròdić, sȍvić, svrȁčić, vjȅveričić, vrȁnić, vȕgić, zmȉjić, žȁbić.

Budući da se od im. ž. r. umanjenice normalno tvore sufiksom *-ica,* od istih imenica postoje i izvedenice sa *-ica,* vrlo često te imenice ako se i nalaze u hrvatskim rječnicima, uglavnom nemaju hrvatske upotrebne potvrde.

619 Semantička razlika po kojoj bi bilo:

> *grličić* – mladunče od grlice
> *grličica* – hipokoristik od grlica,

nije dovoljno jasna ni potpuna. Dok bi za značenje ‘mladunče’ još bio jasan opseg (*-ić* kao oznaka za životinju dok je još mladunče), nije jasan opseg značenja deminutiva sa *-ica.*

Uspoređivanje značenja u više rječnika pokazuje da su opreke neutralizirane različitim značenjima pojedinih izvedenica. Čak ni u jednom rječniku, gdje se može pretpostaviti da se iznosi jedan sustav, opreke nisu dosljedne.

Ta je opreka ostvarena samo od nekih im. ž. r., a nije od svih i izvedenice sa *-ica* od drugih imenica ž. r. služe za oba značenja. Nema podatka o mogućoj razlici po kojoj bi izvedenice sa *-ić* označavale muško mladunče, osim što u AR upravo za grličić piše: »mlada grlica muška«. To je i razumljivo jer i za mnoge odrasle životinje nemamo različitih imenica za različit spol, a

posebno kad spolne oznake nisu vidljive[39], kao što je često u ptica i mladunčadi.

Neke izvedenice od imenica za životinje javljaju se pretežno u množini, pa krivim interpretiranjem množine može doći do ostvarenja jedninskih oblika koji se onda dovode u opreku s izvedenicama sa *-ica.* (V. t. 623. i 624.)

Ipak za potpuniji sud o toj pojavi treba razmotriti veći broj primjera skupljenih iz tekstova.

620 Desetak izvedenica sa sufiksom *-ić* izvedeno je od im. ž. r. koje označuju biljke:

brȅzić+, bȕkvić+, ìvić, jȁbučić+, jàsičić+, jèlić, jòšić+, kòprivić, šljȉvić+, tȉkvić+.

Većina je tih riječi iz KR (sve sa +). U njemu se obično nalaze i izvedenice sa *-ica* od iste osnove sa semantičkom razlikom: *-ić* 'mlada biljka' : *-ica* 'dem. od biljke'.

Kako je ovdje razlika još manje jasna nego u izvedenica za životinje, a jedina jasna opreka druge je prirode (*bukvić* 'mlada bukva' : *bukvica* 'bukov plod'[40]) i kako je upotreba takvih izvedenica sa *-ić* vrlo rijetka, DJ upućuje *tikvić* na *tikvica,* a *kòprivić* ima posebno značenje, može se reći da je to izvan sustava.

Ipak, izvedenice je i ove skupine potrebno ispitati na primjerima iz tekstova.

621 Ostalih izvedenica od imenica ž. r. ima nekoliko s različitim značenjima: sina osobe označene osnovom označuju: *jȅtrvić, sȅstrić, svȁstičić* (< svastika), *tȅtkić (tȅčić)* (< tetka), *tȅtić* (< teta), *udòvičić, zȁović,* ali je ta tvorba neplodna;

brȉtvić (pej. brijač, Šenoa), *drȅtvić* (pej. postolar, Šenoa), *glàvić, lòzić* (šaljivo u vezi *Vinko Lozić*).

Tvorba od imenica s. r.

622 Ako se izuzmu likovi od imenica s. r. o kojima će biti govora posebno (množinski oblici), ostalih tvorenica ima samo nekoliko:

djètić (danas rij., razna značenja, većinom pokr. ili zast.), *gȑlić* (grlo u boce), *klȕpčić* (< klupko), *kòpitić* (rij.), *svȑdlić, vèdrić* (rij.), *zvònčić.*

---

[39] Usp. npr. nazive za životinje obaju spolova:

gavran – vrana	*vrabac – prepelica*
jastreb – svraka	*rak – čaplja*
kobac – čavka	*kornjača – deva*
dijetao – grlica	*jež – lasica.*

[40] Zanimljivo je da se u nekim govorima ta razlika rješava naglaskom *bȕkvica* : *bukvìca.*

Neke imaju ili mogu imati i usporedne tvorenice sa *-ence, -ašce,* ali kako su osjećajno obilježene, nisu potpune istoznačnice s izvedenicama na *-ić*. Sve pokazuje da je ta skupina veoma slabo plodna.

Množinski oblici

623 Uz mnoge imenice sr. r. na *-e* ili *-če* koje znače osobu ili životinju posebno je naznačeno da u množini imaju *-ići,* npr. *Cigančе* (RMH), *devče* (RMH), *gušče* (BI; RMH), *jare* (BI; RMH), *kuče* (RMH), *mače* (BI, RMS), *meče* (RMS), *pače* (BI), *pile* (BI), *prase* (BI), *siroče* (BI), *unuče* (BI)...

Drugo, kao i neke od navedenih, imaju množinske natuknice, ali se izravno ili neizravno kaže da su množina od im. sr. r. na *-e* ili *-če,* npr. *Cigančići* (BI), *devčići* (BI), *guščići* (BI, RMH), *jarići* (BI), *kučići* (BI), *mačići* (BI), *pačići* (BI), *pilići* (V, BI), *prasići* (BI), *siročići* (BI)... Osim toga množinske imaju i *Srpčići* (AR), *Švapčići* (BI), *telići* (DJ)...

Treće su navedene u jednini, a potvrde imaju samo u množini, npr. *grlić* (RMH), *kljusić* (RMH), *štenić* (AR), ali se to kaže posebnom napomenom, npr. u AR za *jarić.*

Kad se navode u jednini, značenja im se tumače različito: *gȕščić, jȁrić, kȕčić* – dim. di *gusak, jarac* (!), *kučak* (DJ), *mȁčić* – dim. di *mačka* (DJ), *kljùsić* – dem. od *kljuse* (RMH), *štenić* – dem. od *štene* (AR), *telić* – dem. od *tele* (AR), *dȅvčić, gȑlić* – mladunče deve, grlice (RMH). Iako bi neke od njih mogle biti umanjenice imenica za odraslu životinju, ne mogu sve, a kako neke osnovne imenice već označuju malu i mladu životinju (*štene*), umanjenica i nije vjerojatna. Zato za neke izvedenice i piše da znače isto što i osnovna imenica, npr. *mȁčić* – »uprav dem. mačak, ali znači uprav uopće što 1. mače« (AR), *pačić* v. pače (DJ). Osim što su mnoge takve imenice u jednini vrlo rijetke, neke su i neobične, *pilić, prasić,* normalno je *pile, prase.*

624 Uzevši sve to u obzir i dodavši podatke iz gramatika[41], može se reći da *-ić* u imenica sr. r. na *-e* ili *-če* služi kao suplementarni oblik za množinu:

gȕšče – gȕščići	*pȉle – pȉlići*
jȁre – jȁrići	*prâse – prȁsići*
mȁče – mačići	*štène – štȅnići*
pȁče – pȁčići	*tèle – tèlići.*

Tako je i *dȅvče-dȅvčići, jànje-jȁnjići, kȕče-kȕčići, mȅče-mȅčići,* a u ovu bi skupinu išli i *čàvčići:čâvče* (prema KR), *gȑlić:gȑle* (mladunče grlice, RMH), *jèsēnčići:jèsēnče* (jesenje pile, RMH), *kljȕsići:kljùse* (RMH), a vjerojatno i *svračići* prema nezabilježenom *svráče* i dr.

Budući da je odnos množine prema jednini pretežno automatski, kao i obratno, djelovanjem se toga mehanizma od navedenih množinskih oblika

---

[41] Usp. npr. Maretić, 1931, § 161e; BHŽ, 1963, 67.

javljaju i jedninski, ali oni znače narušavanje prikazanoga sustava. Imaju opravdanje jedino kad znače ‘malo, mlado muško’, npr. *unučić* – dim. di unuk (DJ), *telić* – muško tele (AR), *Cigančić* – »...primijetio sam Cigančića, dječaka od desetak godina« (Vus, 5. 11. 69. 13). Ali *Cigančić* u suvremenoj analizi ima sufiks *-čić.*

Tvorba od pridjeva

625 Pridjevi se sa sufiksom *-ić* povezuju po jednostavnom pravilu: *pridjevna osnova + -ić,* jedino ima nekih naglasnih posebnosti, a dvoglasnik se krati.

Tvorba od odnosnih pridjeva sa sufiksima -ov, -ev

626 Izvedenice od posvojnih pridjeva sa sufiksima *-ov* i *-ev* značenjem se dijele u nekoliko skupina.

Nekoliko se izvedenica izdvaja po obrascu:

i-ov/-ev + -ić ⟶ i-ov/ev sin,

bánović ⟶ banov sin:

bánović, bȅgović, dȅspotović, cȁrević, knéžević, králjević, stríčević, sûnčević. U tu skupinu ide i *gròmović* koji je u RMH protumačen kao dem. od *grom,* ali primjer pokazuje da je posrijedi personifikacija: »Već sam stala pa gledala gdje se munja s gromom igra, i munjići s gromovići« (Hrv. n. pj.).

Budući da novijih izvedenica nema, može se zaključiti da je *-ić* u toj skupini neplodan.

627 Nekoliko izvedenica od posvojnih pridjeva imenica za životinje ima značenje ‘mladunče’, ‘mlada životinja’: *čvorkòvić, dròzdović, kosòvić, lȁvović, sokòlović, ždrâlović.*

Potvrde pokazuju da ove imenice nisu u općoj upotrebi jer uz njih postoje izvedenice sufiksom *-ić* izravno od imenica, neke su i upućene na njih (*lavović, sokolović*), *čvorković* RMH obilježava sa pokr., *kosović* ima značenje i *kos,* i sve to kazuje da *-ić* u toj skupini nije plodan.

628 Velik broj imenica koje znače prezimena izdvaja se po obrascu:

i+ -ov/-ev + -ić ⟶ prezime

Bârtol + ov + ić ⟶ Bârtolović (Bartólović).

Budući da je značenje ‘prezime’ tako opće, ono je zapravo nametnuto glasovnom sklopu kao cjelini i zbog toga se prezimena mogu samo rastaviti na očite morfeme, a ne može se sa sigurnošću utvrditi posljednji tvorbeni čin. Zato morfeme možemo povezivati različito: *Bârtolov + ić* ili *Bârtol + ović.* Kako se sva prezimena s navedenim morfemima koja su se našla u građi, *Bârtolović, Bȅgović, Hȅktorović, Prèradović, Stijèpović, Stipánović, Stjepánović, Teodorović*; *Hercegovčević, Ljubisávljević, Starčević...* mogu izdvojiti po obrascu *posvojni pridjev + -ić,* nema razloga da ih izdvajamo po obrascu *i+ović, i+ević.*

Tomu ide u prilog i to što među prezimenima ima i takvih, *Bánović, Bȅgović, Knéžević, Králjević,* koja su u 1. skupini opće imenice pa možemo pretpostaviti da su i prezimena nastala na isti način: *Bârtolović – Bartolov sin,* a kasnije je dobilo značenje prezimena.

Kako u svim prezimenima imamo takvu promjenu značenja, već to navodi na zaključak da su takva prezimena zapravo netvorbene riječi i da je sufiks *-ić* i u toj kategoriji neplodan. To bi potvrdila i dijakronijska ispitivanja, a i činjenica što je u posljednjih stotinu godina potreba za novim prezimenima bila malena, a danas je gotovo i nema. Ipak, velik broj prezimena s jasnim odnosom među morfemima omogućuje da se i danas po potrebi izvode prezimena npr. za izuzetne potrebe u upravi, u pjesničkim djelima i sl.

629 Tridesetak izvedenica od posvojnih pridjeva osobnih imenica ima, po podacima iz rječnika, isto ili gotovo isto značenje kao i osnovna imenica, tj. mogu se izdvojiti po obrascu

i-ov/-ev + *-ić* ⟶ i
bedákov + *ić* ⟶ bedak.

Ta se preoblika temelji na tome što se polovica tih izvedenica zabilježenih u rječnicima upućuje na osnovnu riječ, a jedan se dio daje uz osnovne riječi ili se njima tumače:

bȅdāković v. bedak (RS, I. Trnski), *bezimenjáković,* v. bezimenjak (RS), *brâjković,* u hip. zn. brat (RS), *budaláković, čudaković, debeljáković*=debeljković, odebeo čovjek, debeljko (RMH), *drȕšković,* druškan (RMH), *gladníković,* v. gladnica (RMH), *neobičnjáković* (Vus), *nesposobnjáković* (Izbor), *nespretnjáković* uz nespretnjak (DJ), *nesrećković* (prev.), *opreznjáković* (Vus), *ozbiljnjáković* (Danas, 15. 7. 86.), *pametnjaković,* fam. (DJ), *poštenjáković* uz poštenjačina (DJ), »isto što poštenjak« (AR), *smetenjáković,* fam., v. smetenjak (DJ), *srećković* (Vus), *šarenjáković* (A. Kovačić), *veseljáković,* v. veseljak (RMS, J. Leskovar), *vjetrenjáković,* vetrenjak (RMS, Šenoa), *vrednjáković,* vredan, marljiv čovek (RMS, A. Kovačić), *zdepnjaković,* zdepast čovek (RMS, J. Leskovar), *zvȅkanović,* v. zvekan (RMS, A. Kovačić).

Zbog plodnosti te tvorbe – kao što primjeri pokazuju, većina je tih izvedenica nastala u novije vrijeme, neke nisu zabilježene ni u najnovijim rječnicima – odmah se nameće pitanje kakav bi smisao imale nove tvorbe čiji bi posljedak bio jednak polazištu.

S obzirom na to da su te izvedenice po načinu tvorbe jednake kao i one iz 1. skupine, mogli bismo ih protumačiti:

bedaković ⟶ bedakov sin
srećković ⟶ srećkov sin.

s osnovnim značenjem »isti kao otac« kako je u AR protumačen *bábović.* Jednako bismo ih zbog upotrebe i oblika mogli protumačiti kao prezime koje sadrži obilježje osnovne imenice.[42] Na tome se temelji istoća značenja s

[42] Te bismo imenice mogli nazvati *prezimenaste imenice.*

osnovnom imenicom, ali samo na spoznajnoj razini. Razlika je u osjećajnom značenju: ove izvedenice izriču prisan, pokroviteljski odnos prema osobi označenoj izvedenicom, blagu ironiju, ublaženu pejorativnost i sl., već prema značenju osnovne imenice u surječju u kojem je upotrijebljena.

Tvorba od ostalih pridjeva

630 Izvedenice sa sufiksom *-ić* od ostalih pridjeva imaju različita značenja koja se mogu svesti samo na opći obrazac:

op + *ić* ⟶ op i (op = opisni pridjev)

u kojem *i* označuje različite imenice:

bèzubić, drágić, gòlīć, golòbradić, mlàdīć, slàbīć – bezub, drag, gol, golobrad, mlad, slab čovjek; *bjèlīć* – vrsta bijele slatkovodne ribe; *màlīć* – mali prst; *zelènīć* – zeleno drvce.

Budući da takvih izvedenica ima samo desetak, u općoj upotrebi samo tri: *mlàdīć, slàbīć* i *sljèpić,* a dvije su novije: *golòbradić* (Šenoa, uz golobradac, golobradica, golobradović) i *zelènīć* (DJ), može se reći da je taj tip slabo plodan, praktički neplodan.

Od skraćenih osnova odnosnih i opisnih pridjeva počinje bivati plodnom tvorba imenica koje najčešće označuju roman, film, ali i što drugo:

roman: *cȑtić, kȁubić, krȉmić, ljȕbić...*
film: *ljȕbić, pȍrnić, sȅksić...*
fȍtić (fotografski aparat), *Kvȁtrić* (Kvaternikov trg)...

Te se tvorenice ostvaruju i s kratkouzlaznim naglaskom na prvom slogu osim *Kvȁtrić.*

Za stilsku vrijednost tih izvedenica vrijedi ono što je rečeno u t. 617. s time da stilsku obilježenost neke pomalo gube kao što su *cȑtić, krȉmić, Kvȁtrić* (uz Kvaternjak).

Ostale tvorbe

631 Od glagolske je osnove izvedenica imenica *pȑšić* (snijeg koji prši, a može se protumačiti i kao otpridjevna tvorenica), od priloga *pòlić,* od zamjenica *tàković, onàković, kojekàković* (takav, onakav, kojekakav čovjek).

Od šest tvorenica složeno-sufiksalne i prefiksalno-sufiksalne tvorbe ni jedna riječ nije u općoj upotrebi: *bjelòkapić, jednomjèsečići, kùpikrastāvčić, staròkućić, pòdočići, pòkorizmić.*

Sufiks *-čić*

632 Kad se ima na umu ono što je rečeno u t. 612 – 614, samo se od sebe nameće pitanje o postanku sufiksa *-čić* pa se o tome raspravlja i kad se govori o suvremenoj tvor-

bi. Međutim, postanak sufiksa *-čić* izrazito je dijakronijsko pitanje i za suvremenu tvorbu nema većega značenja. Dovoljna je konstatacija da je prije 1860. zabilježeno već osamdesetak izvedenica sa sufiksom *-čić*. Za suvremenu je tvorbu važna raspodjela sufiksa *-ić* i *-čić*.

633 Osnove i sufiks *-čić* povezuju se po ovim pravilima: *genitivna osnova* + *-čić*, npr. *ânđeo, ânđel-a* > *anđèlčić, bàlkōn, balkón-a* > *balkònčić*.

Imenice koje u množini gube *-in* tvore izvedenice bez toga *-in*: *Bugàrčić* < *Bugarin, čobànčić* < *čobanin*.

Ispred *-čić* mijenjaju se ovi glasovi:

b/p: *golùpčić* < *gȍlūb, gràpčić* < *grȁb, zùpčić* < *zûb*...

g, h, z, s, ž / š: *bùbreščić* < *bùbreg, ròščić* < *rôg, vràščić* < *vrâg, òraščić* < *òrah, tȑbuščić* < *tȑbuh, knèščić* < *knêz,*

kukùruščić < *kukùruz, ȍbraščić* < *òbraz, lúpeščić* < *lupež, ùbruščić* < *ùbrus*...

Od imenice *bȅg* zabilježena je umanjenica *bèkčić* (Mulabdić, RS, ali napisano *begčić*).

Glasovi *d, t* ispadaju: *Arnàučić* < *Arnàut, labùčić* < *lȁbud, kabinèčić* < *kabìnēt, kolùčić* < *kȍlut* (obič. kolutić)...

Osnove sa *k* ostaju bez promjene, ali nema običnijih primjera: *bìkčić* < *bîk* (običnije *bìčić*) (RS), *poskokčić* < *poskok, skokčić* < *skok, trakčić* < *trak* (sve AR iz Stul.).

Glas *l* ostaje bez promjene: *anđèlčić, karanfilčić, đavòlčić, bìvolčić, mùlčić*, osim što se uz *vòlčić* upotrebljava i *vòčić*, a od *vlastel* je *vlàsteočić* (RMS).

Dvoglasnik se osnovne riječi uvijek krati prema pravilima kraćenja: *brijêg* > *br(j)èščić, mijêh* > *mjèščić, grijêh* > *gr(j)èščić*...

Naglasak je kao i kod *-ić*.

634 Značenja izvedenica sa sufiksom *-čić* bilježena su jednako kao i izvedenica sa *-ić*, uglavnom »dem. od i«, pa za njih vrijedi ono isto što je rečeno za značenja izvedenica sa *-ić*. Izvedenice sa sufiksom *-čić* mogu se preobličiti po obrascu *i* + *čić* ⟶ mali i:

osobe: *anđèlčić, barùnčić, bogatàščić, đavòlčić, gizdelìnčić, husàrčić, kapetànčić, kaplàrčić, majòrčić, novinàrčić, pisàrčić, sìnčić, vladàrčić, vràščić*...

životinje: *bivòlčić, bràvčić, bumbàrčić, gavrànčić, kònjčić, šarànčić, ugòrčić, vòlčić*...

biljke: *bagrèmčić, badèmčić, glòščić, gràpčić, kestènčić, kukùruščić, òraščić*...

predmeti: *automobìlčić, balkònčić, balònčić, bazènčić, bedèmčić, bombònčić, bubrèščić, busènčić, čùnčić, čùpčić, čvòrčić, ćevàpčić, dlànčić, dućànčić, gȑmčić, grumènčić, hùmčić, izvòrčić, kamènčić, kartònčić, kišobrànčić, korjènčić, kròvčić, mlìnčić, òbraščić, plamènčić, prozòrčić, ròščić, sìrčić, stànčić, stùpčić, tȑbuščić, trùnčić, vagònčić, zalogàjčić, zùpčić*...

apstraktne: *belàjčić, detàljčić, događajčić, govòrčić, gr(j)èščić, otpòrčić*...

635 Kao i kod sufiksa *-ić*, dodatna značenja pripadaju drugim razinama.

– *U... dijeljenju naslova nije bio škrt, te je najmirnije duše najobičnijemu šljivaru ili još običnijemu beamterčiću napisao dugi naslov kakove »Velemožnosti«* (Gjalski, RS, pejorativnost beamtera pojačana deminutivnošću i suprotnošću s naslovom).

– *Kojekakove majorčiće i kolonelčiće nisam nikada gledala* (Mašić, RMH s. v. majorčić, dem. od imenica koje označuju zanimanje, zvanje normalno daje osjećajno značenje, a pejorativno kontekst).

– *On je bio prosti pisarčić u nekoj topničkoj pisarni* (M. Pavlinović, AR, pridjev *prosti* daje značenje g., stas nevažan).

– *..još manje voli da popuni sitnicu od nekolicine formularčića* (Vj. 18. 6. 67. 7, porugljivo zbog opreke *sitnica* : *znatan, a nepotreban posao*).

– *Poklončić od nekoliko milijuna* (zgb. B, 21. 1. 68. 6, j. značenje dobiveno oprekom umanjenice i vrijednosti izražene novčanim iznosom).

– *Pred tri godine zvao nas je sebi na čajčić* (Lukić-Kušan, RMH, prijevod s ruskog, osnovno značenje bez pravoga smisla – dodatno spoznajno bilo bi f., slab čaj – ovdje očito u osjećajnom značenju).

U građi se našao samo jedan par u kojem se jasno razlikuju značenja izvedena sufiksima *-ić* i *-čić* od iste osnove: »Nije korisno rezati mlazić na mlaščiće« (S. Novak, 1961, 77), ali je ta razlika očita samo zato što su obje izvedenice dovedene surječjem u jasnu opreku.

Raspodjela sufiksâ *-ić* i *-čić*

636 Budući da izvedenice sa sufiksom *-čić* imaju ista značenja kao i sa sufiksom *-ić*, postavlja se pitanje njihove raspodjele, jer nije vjerojatno da u književnom jeziku postoje dva sinonimna tvorbena sredstva s većom učestalošću, a bez različite raspodjele.

Na raspodjelu sufiksâ *-ić* i *-čić* utječu glasovni i kategorijski razlozi.

637 Zbog različitosti početnih glasova (*-ić* otvornik, *-čić* zatvornik) raspodjela je sufiksâ *-ić* i *-čić* jednim dijelom glasovno uvjetovana.

Osnove koje završavaju na dva ili više zatvornika dobivaju samo *-ić*: *čàmčić, čàvlić, čèšljić, člànčić, gròzdić...*

Ako osnova završava jednim zatvornikom, raspodjela je različita.

Osnove sa završnim *dž, đ, č, ć, c* dobivaju samo *-ić*: *dàidžić, rogàčić, čèkićić, zèčić* (za *đ* nema primjera).

Osnove s ostalim glasovima mogu dobiti oba sufiksa, ali obično preteže jedan.

Osnove sa završnim *k* dobivaju pretežno *-ić*, rjeđe *-čić* (v. t. 602. i 633).

Osnove na *t, d* rijetko dobivaju *-čić* jer bi se u kraćih osnova gubljenjem *t, d* izgubila morfemska veza s osnovom ili bi se različite osnove neutralizirale: *bròdić, gràdić, svòdić, zìdić, kùtić, pùtić, sàtić, vràtić*; *plòdić-plòtić* > **pločić.*

To vrijedi i za kraće osnove sa završnim *s, z, ž*: *brùsić, glàsić, klàsić, r̀sić, jàzić, jèžić, mùžić, nòsić-nòžić* > **noščić.*

Osnove sa zvonačnicima dobivaju pretežno *-čić*:

	broj izvedenica	postotak
izvedenice sa *-čić*	205	
zvonačnik	160	73
ostali glasovi	55	27

Samo na *n* i *r* završava 111 osnova ili 50%.

638 Glasovna raspodjela upućuje na zaključak da se sufiksi *-ić* i *-čić* i ne mogu semantički razlikovati. Kad bi npr. *-čić* imao koje posebno značenje, tada se ono ne bi moglo ostvariti s osnovama onih imenica koje imaju glasovnu zapreku za *-čić.* Valja imati na umu da to u tvorbi ne mora biti odlučan dokaz, važnije je što se nisu našli parovi koji bi tu razliku pokazali.

Ipak, mnogi osjećaju da neka nijansa u značenju postoji. Analiza razlika pojedinih parova dobivena malom anketom nije dala određene rezultate jer su odgovori bili proturječni. To je i razumljivo jer se razlikovanje zasnivalo na traženju semantičkih razlika između sinonimnih oblika, na temelju različite učestalosti, na višeznačnosti izvedenica pa se jedno značenje pripisivalo jednom sufiksu, a drugo drugom. Iz svega se tek mogao izvući zaključak da se *-čić* osjeća kao izrazitiji sufiks u obilježavanju deminutivnosti. To dolazi odatle što je završetak *-čić* u izvedenicama sa sufiksom *-ić* veoma čest. Naime na *-čić* ne završavaju samo izvedenice kojima osnova završava na *č* nego i one koje završavaju na *c* i *k*, dakle:

č, c, k + *-ić* ⟶ čić.

Od svih izvedenica sa sufiksom *-ić* gotovo trećina (234 od 723, dakle 32%) završava na *-čić.*[43] Zbog toga je završetak *-čić* shvaćen kao karakterističan glasovni kompleks za te izvedenice.

639 Tomu u prilog ide i činjenica što su izvedenice sa sufiksom *-čić* relativno novije tvorbe, kako se vidi iz ovih podataka:

sufiks	broj izvedenica	poslije 1860.	postotak
-ić	723	228	32
-čić[44]	214	130	61

[43] Možda je učestalost toga *-ić* i veća kad bi se računala upotrebna učestalost takvih izvedenica, ali za to nemamo nikakvih podataka.

[44] Broj se izvedenica ne slaže u obje tablice. Razlika je nastala tako što sam prema rezultatima proučavanja premještao ceduljice iz pojedinih skupina, a brojio ih u razno

Apsolutni brojevi ne pokazuju tu tvrdnju tako očito kao isti podaci izraženi u postocima. Ako se ima na umu da je *-čić* u tvorbi znatno ograničen, a *-ić* praktički bez ograničenja, onda ti brojevi dobivaju novu vrijednost. Upućuju na *vremensku raspodjelu,* a ona je za raspodjelu sufiksâ također važna. Pokazuje da je plodnost sufiksa *-čić* u novije vrijeme znatno porasla pa se može pretpostaviti: ako od iste osnove postoje dvije izvedenice, izvedenica sa sufiksom *-čić* obično je mlađa. Odatle se može i pretkazati: ako na istu osnovu mogu doći oba sufiksa, veća je vjerojatnost da će to u sadašnje vrijeme biti sufiks *-čić.*[45]

640 Sufiks *-čić* pokazuje izrazito kategorijsko ograničenje: dolazi samo na osnove im. m. r. sklonidbenoga tipa jelen, a ne dolazi s osnovama drugih sklonidbenih tipova i drugih rodova niti s drugim vrstama osnova (glag., pridjevnim); dolazi samo u značenju 'malen', a ne u ostalima.

Prema skupljenoj građi može se reći da se sufiksom *-čić* normalno ne izvode prezimena ni umanjenice od osobnih imena. U građi su se našle svega tri umanjenice sa *-čić*: *Ivančić, Jovànčić, Todòrčić,* sve tri iz AR, ali se već za prvoga kaže da je dem. od *Ivan, Ivanko.*

Iako će tu tvrdnju trebati još provjeravati – u građi se iz spomenutih razloga našlo samo stotinjak prezimena i dvadesetak imena sa *-ić* – ipak se može reći da je *-čić* u toj kategoriji neplodan, sve tri imenske umanjenice zabilježene su prije 1860.

Neutralizacija

641 Zbog glasovnih promjena i ujednačenoga naglaska izvedenicâ sa *-ić* i *-čić* nekoliko se različitih osnova neutraliziralo:

bìčić < bȉč i bîk, uz rjeđe bìkčić; *čvòrić* < čvòrak i čvôr, čvȍr, uz čvòrić < čvor; *pàsić* < pȁs i pâs, uz normalnije psȉć < pȁs; *stólčić* (stóčić) < stòlac i stôl, uz stòlić < stôl; *vr̀šćić* < vȓg i vȓh, uz vr̀šić < vrh i vr̀žić < vrg. Uz opreku *jàrčić* < jȁrac i *járčić, jârčić* < járak govori se i *jàrčić* < járak.

U surječju se obično zna o kojem je značenju riječ, ali ako se ne bi znalo, treba upotrijebiti razlikovniji lik.

---

vrijeme. Kako je razlika malena i za rezultate nevažna, nije bilo potrebno podatke usklađivati.

[45] Vjerojatno je da se izvedenice sa sufiksom *-čić* češće upotrebljavaju, što je za raspodjelu važno, ali za to nema podataka. Na pitanje, nisu li možda izvedenice sa *-čić* običnije u srpskom književnom jeziku, a sa *-ić* u hrvatskom, mogu reći da u građi nisam zapazio znakova koji bi upućivali na takvu raspodjelu. M. Stevanović, 1952, tvrdi upravo suprotno, tj. da »su u istočnom delu naše jezičke teritorije deminutivi na *-ić* mnogo običniji«, str. 11, ali i sam odmah tu tvrdnju djelomično osporava i navodi nekoliko pojedinačnih potvrda koje nisu dovoljne ni za jednu tvrdnju.

Ostali sufiksi na *-ić*

642 Od ostalih sufiksa sa završetkom *-ić* plodan je *-ović (-ević)*, nekoliko izvedenica ima *-ičić*, a ostali po jednu izvedenicu, što već samo po sebi kazuje da su neplodni, a neki su zapravo i netvorbeni, spominju se zbog potpunosti rada.

-ović. Sufiks *-ović* dolazi u tvorbi prezimenastih imenica od osnove onih riječi koje nemaju pridjeva na -ov. U preoblici umjesto *-ović* većinom dolazi *čovjek*, rijetko što drugo: *drágović* – drag čovjek (fam.), *jadović* – jadan čovjek, jadnik, *kòljenović* – čovjek od (dobra, plemenita, stara) koljena, *mâjković* – majčin sin (kao junak, materić), *njȕšković* (Šenoa, Feljtoni, 128), *snjègović* – čovjek od snijega, *tjesnogrudović* – tjesnogrudan čovjek; u složeno-sufiksalnoj tvorbi: *bèshljebović* – čovjek koji nema što jesti, beshljebnik, gladnica.

Sufiks *-ović* slabo je plodan.

-ičić. U osam izvedenica u značenju 'sin': *djevèričić, gospòdičić, sȅstričić, sokoličić* (za mladića), *šȕričić, vlastèličić, zȁovičić*; *gospodičić* znači još 'mladi gospodin', *Ȕgričić* – 'mladi Ugrin', a *vlastèličić* – 'mali vlastelin'. Osim *vlasteličić* i *zaovičić,* za koje nemam podataka, svi su izvedeni prije 1860, a neki su na rubu književne upotrebe pa se s pravom može reći da taj tip tvorbe nije plodan.

-jević. Samo u *skorojević* – »čovjek koji je skoro postigao kakav društveni položaj« (AR). Izvedenica analogijom prema prezimenima od imena na -oje,[46] ali zbog značenja *-jević.* Sufiks dakle nije plodan.

-ušić. Samo u *orlùšić* – mlad orao, orlić.

-utić. Samo u *sjekùtić.*

Brojčani podaci

643 Razvrstavanje izvedenica sa završetkom *-ić* pokazuje ove brojčane odnose:

I. Imeničke osnove sa sufiksima *-ič* i *-čić*					
značenje	rod	dekl. tip	broj izvedenica	postotak	napomena
1. 'malen'	m.	jelen	760	75,5	
2. 'malen'	m.	ostali	6	0,5	
3. 'malen'	ž.	žena	32	3,0	ugl. im. za živ. i biljke
4. 'malen'	sr.	tele	26	2,4	supl. za mn.
5. razna	svi	razl.	59	5,7	ugl. prez. i rodb. odnosi

[46] U AR je zabilježeno i ime *Skoroje* i prezime *Skorojević.*

II. Posvojni pridjevi sa sufiksom *-ić*			
značenje	broj izvedenica	postotak	
6. 'sin', 'mladunče'	17	1,6	
7. 'prezime'	43	4,1	
8. prezimenaste imenice	27	2,5	
III. Ostale osnove	21	2	
IV. Ostali sufiksi	29	2,7	
Ukupno	1020		

Razlika između prvoga i drugoga postotka i ostalih vrlo je velika, iako podaci nisu potpuni jer je uzet u obzir samo broj izvedenica, a nije njihova učestalost. Kad se uzima samo broj izvedenica, tada se *kalfić, šljivić, medić* jednako broje kao i *dječačić, zečić, nosić, djelić*, iako je njihova učestalost vrlo različita, pogotovu kad znamo da uz prve postoje i imenice *kalfica, šljivica, medvjedić, meče,* množina *mečići.* Kad bi se uzela samo približna učestalost, npr. tako da se imenice tipa *kalfić, šljivić, medić* boduju jednim bodom, a imenice tipa *dječačić, zečić, nosić, djelić* sa dva do pet bodova, postoci bi bili znatno drugačiji. Za skupine 2 – 4 bili bi tako maleni da bismo te skupine već na temelju samih brojčanih podataka mogli zanemariti kao tvorbene načine.

Zaključak

644 Na temelju podataka o tvorbi imenica koje završavaju na *-ić* može se zaključiti:

Među sufiksima koji završavaju na *-ić* plodni su samo *-ić, -čić.*

U središtu tvorbe nalaze se samo izvedenice sufiksima *-ić* i *-čić* u značenju 'malen' uz pretežno razgraničenu raspodjelu tih sufiksa.

Velik broj prezimena sa završetkom *-ović, -ević* pokazuje jasne granice morfema koji ih tvore, ali je zbog izvanjezičnih razloga ta skupina izvedenica gotovo potpuno neplodna, a gledano strogo sinkronijski uglavnom i netvorbena.

Od ostalih tipova plodna je samo tvorba prezimenastih imenica sufiksom *-ić* od posvojnoga pridjeva, ili, rjeđe, sufiksom *-ović* ako osnovna imenica ne može imati posvojni pridjev. Može se reći da se velika potencijalna plodnost u tvorbi prezimena ograničena izvanjezičnim razlozima probila na drugo područje. Zbog toga što takve izvedenice na spoznajnoj razini znače uglavnom isto što i osnovna imenica, a razlika na osjećajnoj razini za neke jezikoslovce nije dovoljno uočljiva, ali i zbog toga što je taj tip tvorbe tek u nastajanju, u rječnicima mnoge od tih izvedenica nisu dobro prikazane.

Podaci o tvorbi imenica sa završetkom *-ić* jasno ocrtavaju sustav, ali on nije zatvoren ni savršen. U književnom se rječniku nalaze ili u nj ulaze i riječi iz starijih jezičnih slojeva, iz narječja i pojedinih govora, riječi individualne tvorbe i sl., ali zbog maloga broja takvih izvedenica ne čine poseban tvorbeni sustav, nego se upotrebljavaju kao leksičke (netvorbene) riječi jer tip tvorbe u kojemu se nalaze nije plodan *(carević, kraljević, skorojević, sjekutić).*

Kao individualna tvorba i jezično stvaralaštvo u književnom su jeziku moguće nesustavne tvorbe u kojima tvorenice dobivaju posebna značenja, spoznajna i osjećajna, upravo zato što nisu izvedene po sustavnoj tvorbi (*britvić, dretvić*).

SUFIKSI NA *-ija*

645 Kad se analiziraju tvorbene imenice koje u suvremenom hrvatskom književnom jeziku završavaju na *-ija,* tada proizlazi da na *-ija* završavaju 33 sufiksa:

-acija	*-ancija*	*-encija*	*-ijacija*	*-orija*
-adija	*-anija*	*-erija*	*-ilija*	*-osija*
-adžija	*-arija*	*-esija*	*-jurija*	*-sija*
-agija	*-cija*	*-icija*	*-jurlija*	*-udija*
-ajlija	*-čija*	*-ija*$_1$	*-lija*	*-urdija*
-alija$_1$	*-džija*	*-ija*$_2$	*-merija*	*-urija.*
-alija$_2$	*-edžija*		*-olija*	

646 Sufiksi *-ija*$_1$, *-alija*$_1$ i *-ija*$_2$, *-alija*$_2$ razlikuju se time što se prvima tvore imenice ž. r. u jednini, a drugima sr. r. u množini. Zbog velike brojnosti izvedenica sa sufiksom *-ija*$_1$, a male sa *-ija*$_2$ iz praktičnih se razloga sufiks *-ija*$_1$ u daljnjem tekstu piše bez posebne oznake.

Plodni su sufiksi *-ija, -džija, -lija, -ancija* i *-arija,* a ostali su slabo plodni ili su neplodni. Zbog toga se najprije prikazuje tvorba plodnim sufiksima, a zatim ostalima.

Sufiks *-ija*

647 Sufiksom *-ija* tvore se imenice od imeničkih, pridjevnih i glagolskih osnova. Najbrojnija je tvorba od imenica, a od pridjeva i glagola je znatno rjeđa.

U odimeničkoj tvorbi kao osnove dolaze imenice m. r., rijetko ž. r., a od imenica sr. r. izvedena je imenica *kòlija.*

Skraćenu osnovu imaju *Jugòslāvija* < *Jugoslàvēn, Sȑbija* < *Sȑbin, tiràni-ja* < *tìranin, vragòlija* < *vragòlan.*

Osnove koje završavaju na *c, k, h* imaju morfonološke promjene.

Glas *c* smjenjuje se sa *č* u *bòkčija, k/č* u *hajdùčija, školnìčija* (A. Šenoa), a *k* ostaje bez promjene u *Bàskija* i *paròkija.*

Završno *h* smjenjuje se u *patrijàršija,* a ostale osnove na *h* i osnove na *g* ostaju bez promjene:

egzàrhija, epàrhija, monàrhija, oligàrhija..., antropològija, arheològija, astrològija, stràtēgija...

Glas *t* smjenjuje se sa *c* u jednim stranim riječima:

akrobàcija, aristokràcija, autokràcija, birokràcija, despòcija...,

a u drugima ostaje bez promjene:

dinàstija, idiòtija, opàtija, pederàstija, poliglòtija, soldàtija...

Naglasak je kratkouzlazni ispred sufiksa, a samo je iznimno drugačiji: *stràtēgija, Babìlōnija, Jugòslāvija, Ocèānija, Sìbīrija.*

648 Izvedenice sa sufiksom *-ija* znače što apstraktno i konkretno. Najčešće su apstraktna značenja.

Raspon je značenja tih izvedenica velik i u opisu ih je potrebno razvrstati u više skupina.

Značajno je da kao osnọve dolaze najčešće imenice koje označuju osobe, a znatno rjeđe što drugo.

Ako osnovna imenica označuje osobu, onda se značenja izvedenica sa sufiksom *-ija* mogu svrstati u nekoliko skupina u kojima izvedenice označuju:

a) djelatnost kojom se bavi osoba u izvedeničkoj osnovi,

b) djelo koje je učinila ta osoba,

c) mjesto gdje ta osoba obavlja posao ili gdje živi,

d) zbirno značenje

e) ostala, uglavnom pojedinačna značenja.

649 Najveći broj značenja može se opisati preoblikom

i + *-ija* ⟶ djelatnost kojom se bavi i

npr. *agronòmija* ⟶ djelatnost kojom se bavi agronom.

To je opće značenje, a u preciznijem opisu mnoge se djelatnosti mogu opisati kao *znanost, učenje, vlast, vladavina, postupak, strast (bolest).* Zbog praktičnih razloga takva je podjela korisna, a ona i preglednije pokazuje širinu značenja izvedenica sa sufiksom *-ija.*

650 Katkada je značenje pojedine izvedenice takvo da se ona samo uvjetno može svrstati u jednu skupinu, kao što je npr. u izvedenica *kirùrgija* i *leksikogràfija.* One obuhvaćaju i znanost i djelatnost kao vještinu. Kako nema razloga da se takve imenice razvrstavaju u dvije skupine, one su razvrstane po dominantnijem značenju, a to je za *kirùrgiju* znanost, a za *leksikogràfiju* djelatnost u općem značenju. Za *leksikografiju* je to poduprto i time što ona ima uza se oprečnu imenicu *leksikològiju,* koja označuje znanost.

651 Da je takvo razvrstavanje uvjetno, pokazuje i imenica *astrològija* koja označuje samo djelatnost, ali ne i znanost, iako bi mogla označivati i znanost ako bi se u toj djelatnosti primjenjivali znanstveni postupci.

To pokazuje da je razvrstavanje značenja u podskupine izvanlingvistički uvjetovano ili samo semantički, a ne i tvorbeno-semantički. Ipak, kao što je već rečeno, takva potpodjela ima praktične prednosti.

652 Djelatnost kao znanost označuju:

agronòmija, anatòmija, astronòmija, ekonòmija, filozòfija, kirùrgija, ortopèdija, pedagògija, pedijàtrija, psihijàtrija...

Takva je većina imenica na *-logija*:

antropològija, arheològija, bakteriològija, balkanològija, biològija, bizantològija, dermatològija, dijalektològija, embriològija, etnològija, filològija, fonològija, geològija...

i neke na *-grafija*:

demogràfija, etnogràfija, geogràfija, historiogràfija, oceanogràfija, orogràfija, ortogràfija, paleogràfija, petrogràfija, topogràfija...

653 Neke imenice označuju djelatnost kao učenje:

ideològija, teleològija, teozòfija...

Djelatnost kao vladavinu označuju:

autokràcija, bànija (običnije *bánstvo*), *birokràcija, despòcija, monàrhija, oligàrhija, tirànija...*

Djelatnost kao postupak označuju:

cigànija, demagògija, đavòlija, majstòrija, vragòlija, metodològija...

Djelovanje kao područje, granu označuju:

inžinjèrija (inženjèrija), metalùrgija, tehnològija...

Djelatnost kao strast (bolest) označuju:

hipohòndrija, mizantròpija, pederàstija..., osobito imenice na *-filija, -fobija, -manija*:

bibliofilija, hidrofòbija, ksenofòbija, rusofòbija, bibliomànija, kleptomànija, megalomànija, nimfomànija, piromànija...

654 Različite djelatnosti kojom se *i* bavi označuju izvedenice:

akrobàcija, antropofàgija, astrològija, bačvàrija, bravàrija, čuvàrija, dramatùrgija, hajdùčija, limàrija, lončàrija, pandùrija, pelivànija, rezbàrija, soldàtija (*Mihić ostavi soldatiju prije mira...*, A. Šenoa, RMS), *stolàrija, stràtēgija, užàrija, zidàrija...*

Uz neke takve imenice upotrebljavaju se i izvedenice sa sufiksom *-stvo*, npr. *bačvarstvo, lončarstvo, užarstvo, zidarstvo...* Neke su od njih i češće, sve su stilski neutralne, a zbog višeznačnosti izvedenica sa *-ija* i stilske obilježenosti sustavno i normalnije.

Takve su i mnoge imenice na *-grafija*:

cinkogràfija, daktilogràfija, kaligràfija, kartogràfija, koreogràfija, leksikogràfija, scenogràfija, stenogràfija, tipogràfija...

655 Katkada izvedenice sa sufiksom *-ija* označuju djelo koje je *i* učinio:

apstraktno: *govnàrija, sljepàrija, spletkàrija, svaštàrija, svinjàrija..., autobiogràfija, biogràfija, bibliogràfija, hagiogràfija, pornogràfija...*

konkretno (stvar): *fotogràfija, litogràfija, oleogràfija, rezbàrija, slikàrija...*

656 Mnoge imenice na *-ija* od stranih osnova kao *agronòmija, antropològija, filozòfija...* mogle bi se smatrati netvorbenima, a imenice kao *agrònōm, antropòlōg, filòzof...* izvedenicama od njih nultim sufiksom jer im se značenja mogu normalno opisati ovako:

agrònōm → onaj koji se bavi agronomijom,
antropòlog → onaj koji se bavi antropologijom,
filòzof → onaj koji se bavi filozofijom.

Uzrok takvoj dvojakoj mogućnosti leži u tome što su takve imenice zapravo preuzete od stranih jezika pa za tvorbu imaju više teoretsko značenje nego praktično, što je značenje obiju imenica veoma usko povezano. To pokazuje i činjenica da se od obiju imenica normalno upotrebljava samo jedan odnosni pridjev:

agrònōmski → koji se odnosi na agronome i agronomiju,
antropòloškī → koji se odnosi na antropologe i antropologiju,
filòzofskī → koji se odnosi na filozofe i filozofiju.

Zbog toga se ovo pitanje može smatrati još otvorenim. Za njegovo su punije razrješenje potrebna posebna proučavanja.

657 Mnoge izvedenice od imenica koje označuju osobu imaju mjesno značenje. Znače mjesto, prostoriju, radionicu gdje *i* radi, područje kojim upravlja, vlada ili na kojem živi.

Mjesto, prostoriju, zgradu gdje *i* radi označuju:

bačvàrija, bogoslòvija, bravàrija, cinkogràfija, čizmàrija, ekonòmija, krznàrija, limàrija, stolàrija, štampàrija, šumàrija, tapetàrija, tipogràfija, vinàrija, vrtlàrija...

Područje kojim *i* upravlja, vlada označuju:

arhiepiskòpija, bànija (obič. bánovina), *barùnija, biskùpija, gròfija* (obič. *grofòvija*), *kapetànija, monàrhija, opàtija, patrijàršija, podžupànija, primàsija, satràpija, župànija...*

Područje (zemlju, državu) u kojem *i* živi označuju: *Bàskija, Bodùlija, dembèlija, Jugòslāvija, Prùsija, Rùsija, Sr̀bija...*

658 Nekoliko izvedenica ima zbirno značenje osnovnih imenica: *aristokràcija, Cigànija, kaputàšija, Madžàrija, oligàrhija...*

Sufiks *-ija* dodaje se osnovama koje već imaju zbirno značenje: *momčàdija, Srbàdija, Turàdija, pogànija...* i one su blago ili jače stilski obilježene.

Predmet koji je *i* izradio znači *krpàrija.*

Zbirno značenje predmeta koje *i* izrađuje označuju izvedenice: *bravàrija. limàrija, lončàrija, rezbàrija, srebrenàrija, staklàrija, stolàrija, užàrija..*

Stanje, osobinu označuju: *bòkčija, idiòtija, poliglòtija...*

Dvije izvedenice označuju žensku osobu prema muškoj: *sultànija* 'sultanova žena' i *igumànija* 'poglavarica u ženskom pravoslavnom samostanu kao što je iguman u muškom'.

659 Kao što primjeri pokazuju, neke izvedenice imaju dva ili čak i tri značenja, npr.

bravàrija → 1. djelatnost kojom se bavi bravar
2. prostorija u kojoj bravar radi
3. predmeti koje bravar izrađuje.

Katkada pojedino značenje pripada razgovornom jeziku ili nižim stilovima književnoga jezika, a za više se traže druge izrazne mogućnosti (*bravàrija* vs. *bràvārnica, lončàrija* vs. *lončárstvo* i sl.), ali ni jedno značenje kao cjelina ne pripada samo jednom književnom stilu.

660 Izvedenice u kojima osnovne imenice ne označuju osobu znatno su rjeđe, a često imaju podudarna značenja kao i izvedenice kojima osnovne imenice označuju osobe.

U osnovi je zbirna imenica koja označuje životinje pa izvedenica sa *-ija* ima pojačano prezrivo značenje, *paščàdija,* pogotovu kad se upotrebljava u prenesenu značenju za ljude.

Od konkretnih imenica izvedene su imenice:

alkohòlije → razna pića koja sadrže alkohol,
kòlija → više kola (zbirno značenje),
telefònija, telegràfija → služba koja upotrebljava telefon, telegraf.

661 Područje koje *i* obuhvaća označuje *Ocèānija,* a područje (državu) u kojoj je *i* označuje *Babìlōnija.*

Osnovna imenica već označuje područje koje i izvedenica od nje: *Sìbīrija, Zelàndija* pa je posrijedi sekundarna sufiksacija iz težnje da se jasnije označi kategorijalna pripadnost, ali su obje izvedenice u rjeđoj upotrebi od osnovnih imenica.

662 Etnik označuje izvedenica *Stambòlija* < *Stàmbol,* ali su obje imenice zastarjele.

Razlika je između imenice *pròstor* i izvedenice od nje *prostòrija* u tome što prva označuje prostor općenito, a druga zatvoren prostor.

U osnovi su apstraktne imenice, a izvedenice označuju pojavu ili zbirnost: *homonìmija, sinonìmija.*

663 Tvorba od pridjeva veoma je slabo plodna. Ima tek nekoliko izvedenica, neke od skraćenih osnova, s različitim značenjima:

mjesno značenje imaju *grofòvija, markgrofòvija, proklètija, vratolòmija*; postupak označuje *vratolòmija,* stanje *monotònija,* osobinu *čaròbija.*

U množinskom obliku taj sufiks dolazi na osnove pridjeva sa *-alan, -aran* skraćenih za *-n-*, a izvedenice imaju zbirno značenje:

akcidentàlije → akcidentalne pojave, *eventuàlije* → eventualne pojave, *generàlije* → generalni podaci, *komunàlije* → komunalni poslovi, uređaji, troškovi, *marginàlije* → marginalne bilješke, *nukleàrije* → nuklearna sredstva, nuklearne naprave, *personàlije* → personalni podaci.

664 I tvorba od glagola veoma je slabo plodna. Potvrđeno je tek desetak izvedenica s različitim značenjima:

glagolsku radnju označuju *pògībija, recènzija* i *rèžija,* posljedak glagolske radnje kao apstraktno djelo *diferèncija, piskàrija,* kao mjesto *provàlija, (pròvālija).*

665 Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom nastale su dvije imenice, obje rijetke po upotrebi: *nedòđija* 'zemlja iz koje se ne dođe' i *nevjèrija* 'oni koji ne vjeruju' potvrđene u djelima A. G. Matoša.

Sufiks *-acija*

666 Sufiksom *-acija* izvedeno je mnogo izvedenica od glagola na *-irati* i *-izirati,* iznimno i od kojega drugoga glagola ili imenice.

Osnova se dobiva tako da se odbaci završetak *-irati*; ako tako dobivena osnova završava na *c*, on se zamjenjuje glasom *k*: *adaptírati* > *adaptácija, abdicírati* > *abdikácija*; ako završava na *-i-*, toj se osnovi dodaje *j*: *asociírati* > *asocijacija.*

Naglasak je dugouzlazni na prvom slogu sufiksa: *-ácija.*

Izvedenice označuju glagolsku radnju, rjeđe i što drugo.

667 Glagolsku radnju označuju:

adaptácija, afirmácija, afrikanizácija, agitácija, aklimatizácija, amputácija, anticipácija, arabizácija, artikulácija, asimilácija, automobilizácija, alternácija, automatizácija, birokratizácija, centralizácija, cirkulácija...

abdikácija, elektrifikácija, glorifikácija, identifikácija, justifikácija, klasifikácija, komplikácija, konfiskácija, plinofikácija, ratifikácija...

668 Često izvedenica uz glagolsku radnju ili bez toga značenja označuje i posljedak glagolske radnje, stanje, mjesto, stvar ili zbirno značenje za osobe što kao cjelina izvršavaju koji posao.

Posljedak označuju:

apstraktno: *akontácija, asocijácija, deklarácija, dekorácija, dotácija, fundácija, habilitácija, ilustrácija, informácija, konfigurácija, konstatácija, kreácija, organizácija...*

apstraktno zbirno: *akcentuácija, argumentácija...*

konkretno (stvar): *imitácija, instalácija, kanalizácija, legitimácija...*

konkretno zbirno: *dokumentácija, mehanizácija, motorizácija...*

stanje: *civilizácija, formácija, okupácija, rezignácija, situácija, subordinácija...*

mjesto: *ordinácija,*

zbirno (osobe): *administrácija, delegácija, emigrácija, grupácija, reprezentácija...*

669 Od ostalih je glagola *sekirácija* (riječ svojstvena prvenstveno razgovornom jeziku), a od imenica izrazito žargonska riječ *nezgodácija* (iako je upotrijebljena i u publicističkom stilu): *Ti misliš da smo mi tipovi koji bi ti mogli prirediti kakvu besmrtnu nezgodaciju* (A. Majetić, 1970a, str. 261). – *...kura za liječenje fizičkih nedostataka i emocionalnih nezgodacija* (Vj. 5. 7. 1978, str. 13).

Sufiks *-džija*

670 Velik broj izvedenica sa sufiksom *-džija* zabilježenih u rječnicima danas su arhaizmi, provincijalizmi, folklorizmi ili historizmi jer označuju zanimanja koja više ne postoje ili postoje kao dio folklornoga života ili su pokrajinski izrazi, a na standardnoj razini postoje druge riječi. Takve su npr. imenice:

ajlùgdžija, ašìgdžija, čibùgdžija, dućàndžija, hàndžija, hasùrdžija, (h)apsàndžija, jorgàndžija, kalàjdžija, kazàndžija, konàgdžija, mehàndžija, nanùldžija, papùdžija, salèbdžija, prstèndžija (onaj koji prstenuje djevojku)...

Ipak je sufiks *-džija* plodan jer se njime tvore i nove tvorenice.

671 Sufiksom *-džija* tvore se imenice od imenica, glagola i priloga.

Najplodniji je u tvorbi od imenica.

U tvorbi od imenica osnove imaju znatne morfonološke promjene.

Osnove imenica na *-(a)c* krate se za *-c-*, npr. *šàljivac, šàljīvc-a > šaljìvdžija.*

Završni se glasovi osnove mijenjaju:

– jednačenjem po zvučnosti: *burègdžija, ćevàbdžija, oklòbdžija, tòbdžija...*

– jednačenjem po mjestu tvorbe: *interèždžija, porèždžija...*

– gubljenjem *d, t*: *čokolàdžija, sladolèdžija, rulèdžija...*

U tvorbi se gube i slivenici, ali za njih nema (suvremenih) primjera.

Naglasak je kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa, *bostàndžija.*

672 Osnovne imenice označuju što konkretno ili apstraktno, a izvedenice označuju osobu.

Od nekih osnova koje su u naš jezik došle iz turskoga izvedenice označuju osobe koje se bave onim što znači osnovna imenica:

bostàndžija, bunàrdžija, burègdžija, ćevàbdžija...

Takvo značenje imaju i imenice *kamiòndžija* (uz rj. kamiònāš) i *šešìrdžija.*

Te su izvedenice stilski neutralne, a obilježene su samo toliko što pripadaju određenom društvenom sloju.

673 Ostale izvedenice od domaćih i stranih osnova, pa i turskih, jače su ili slabije stilski obilježene:

duhàndžija → onaj koji mnogo puši duhan
interèždžija → onaj koji traži samo svoj interes
makaròndžija → onaj koji jede makarone (porugljivo za Talijane)
megdàndžija → onaj koji rado ide na megdan
sladolèdžija → onaj koji prodaje sladoled (blago pogrdno za sladoledara)
šićàrdžija → onaj koji u svemu traži šićar
tòbdžija → onaj koji poslužuje top (zastarjelo, topnik)
tunèldžija → onaj koji kopa tunele (blago pogrdno)
vašàrdžija → onaj koji ide na vašar (zastarjelo)
tramvàjdžija → onaj koji radi na tramvaju (porugljivo vs. tramvajac).

674 Imenice *sladolèdžija* i *tramvàjdžija* mogli bismo protumačiti i kao izvedenice od imenica *sladolèdār, tramvájac* s dodatnim pogrdnim značenjem, jer ako osnovna imenica već označuje osobu, tada je izvedenica stilski jače obilježena, većinom pogrdno: *dobrotvòrdžija, šaljìvdžija, zabušàndžija.*

Pretposljednja se riječ može protumačiti i kao otpridjevna izvedenica, a posljednja kao glagolska sa sufiksom *-andžija,* ali bismo takvim tumačenjem u tvorbu uveli dva nova tipa.

Etnik označuje *Mejdàndžija* (< Mèjdan, J. Smodlaka, str. 139).

675 U tvorbi od glagola sufiksom *-džija* tvore se izvedenice koje označuju osobe, a izvedenice su osjećajno obilježene, već time što osnovna riječ znači što negativno ili to znači izvedenica, obično u opreci sa stilski neutralnom imenicom:

bùndžija → onaj koji se buni (buntovnik)
drmàdžija → onaj koji drma (moćnik)
galàmdžija → onaj koji galami
govòrdžija → onaj koji govori (govornik)
inàdžija → onaj koji se inati
lȁrmadžija → onaj koji larma
pravdàdžija → onaj koji se pravda
prkòždžija → onaj koji prkosi
račùndžija → onaj koji računa
šalìvdžija → onaj koji se šali (rijetko, obič. šaljivdžija, šaljivčina, šaljivac).

Kao što primjeri pokazuju uz kratkouzlazni naglasak na slogu ispred sufiksa javlja se i kratkosilazni naglasak: *dȑmadžija, pȑkoždžija.*

676 Od priloga su izvedene imenice *badavàdžija* i *muktèdžija,* obje stilski obilježene.

Sufiks *-lija*

677 Među izvedenicama sa sufiksom *-lija* mnoge su danas arhaizmi, provincijalizmi, folklorizmi ili historizmi, npr.

osobe: *ašìklija, budžàklija, dustabànlija, esnàflija, sunètlija, topùzlija, varòšlija...*

stvari: *čardàklija, čekr̀klija, kadìflija, kajmàklija, pamùklija, sedèflija...*

Takvim su izvedenicama u osnovi strane riječi, uglavnom one koje su u nas turskoga podrijetla.

Ipak ima nekih takvih riječi koje su u široj upotrebi (*haràčlija, inàtlija, meràklija, zanàtlija*), a njime se tvore i nove riječi pa je sufiks *-lija* plodan, ali su sve nove izvedenice, kao i većina starijih, stilski obilježene.

678 Izvedenice se tvore od imenica, i to prvenstveno od imenica m. r., a iznimno od kojih drugih osnova.

Od skraćene osnove izvedena je imenica *gubìtlija* → onaj koji ima gubitak (obič. gubitaš).

Naglasak je kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa.

679 Izvedenice koje imaju nešto širu upotrebu ili su novije tvorenice označuju osobu:

fakultètlija, gubìtlija, haràčlija, horoskòplija, inàtlija, kabinètlija, komitètlija, kompromìslija, korbàčlija, meràklija, pretr̀glija, pubertètlija, režìmlija, univerzitètlija...

Kao što primjeri pokazuju, u osnovi su većinom strane riječi, a sve su te izvedenice stilski obilježene, uglavnom kao pogrdnice.

Jedino je *zanàtlija* stilski neobilježena, odnosno veoma je blago stilski obilježena u toliko što kao tuđica ima uza se sinonim *òbrtnīk.*

680 Ima nekoliko etnika koji imaju sufiks *-lija.* Javljaju se sporadično od imena mjesta krajeva u kojima su bili Turci:

Bešìnlija (Bèšīnci), *Češljàklija* (Češljákovac), *Dazdàrlija* (Dȁzdarevo), *Dobòjlija* (Dòboj), *Kakànjlija* (Dônjī Kàkanj), *Kremèšlija* (Krèmeš), *Komàrlija* (uz Komárovčanin : Komárovci), *Maglàjlija* (uz Màglajac, Màglajanin : Màglaj), *Nìšlija* (Nîš), *Ramànlija* (Ràmanovci), *Saràjlija* (Sarajevo), *Stražemànlija* (uz Stražemánčanin, Stražemánac : Stražèman)...

Samo se pokoji od tih etnika upotrebljava u književnom jeziku s većom učestalosti i stilski je neobilježen, a ostali su male učestalosti, većinom su stilski obilježeni i zastarijevaju i u narodnim govorima jer se uz njih upotrebljavaju i etnici iz središnje tvorbe. Osim *Saràjlija* i *Nìšlija* (jer nisu prihvaćeni *Sarajevac* i *Niševljanin*), od ostalih se mjesta mogu u književnom jeziku upotrebljavati i etnici izvedeni sufiksima središnje tvorbe etnika (*-anin, -janin, -čanin, -ac, -anac*).

Od osnova toponima drugih zemalja etnici se rijetko tvore i obično su stilski obilježeni: *Bèčlija, Parìzlija,* uz stilski neutralne *Béčanin, Parížanin.*

Sufiks *-ancija*

681 Sufiks *-ancija* dolazi u više odglagolskih izvedenica od stranih i domaćih osnova.

Strane su osnove glagoli na *-irati* i izvedenice imaju stilski neutralno značenje: *konkordàncija, rezonàncija, toleràncija...*

Taj sufiks dolazi i na osnove domaćih glagola.

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa (*-àncija*), rjeđe je dugouzlazni (*-áncija*), što je ispred skupa *-nc-* i razumljivo, ali je prvi prošireniji.

Od domaćih osnova sve su tvorenice novije pa je sufiks *-ancija* plodan.

682 Izvedenice od domaćih osnova izrazito su stilski obilježene sa šaljivim ili pogrdnim značenjem.

Jedne su zabilježene u rječnicima:

govoràncija, izmotàncija, petljàncija, smutljàncija, tjeràncija, uživàncija, varàncija, zafrkàncija, žderàncija,

a druge nisu:

bježàncija, gužvàncija, izvrdàncija, smješàncija.

683 Zbog karakteristične stilske obilježenosti evo nekoliko primjera s najnužnijim kontekstom:

Rat ti je, reče junačina, više jedna opća bježancija. (I. Kušan, 1970. 42) – *Govorancija najviše smeta u zajedničkom radu.* (M. Pavlinović, RMH.) – *Živjelo bi se onamo gore sa Sinom i sa Kćeri, s njihovim ispitima, skriptama i gužvancijama, a ovdje ljeti kod znanaca našla bi se soba i rešo, i sve bi, kažem, bilo drago i svoje kao u prethistorijsko doba.* (S. Novak, 1969b, 13.) – *I tako je Mrkoglava bio najuren zbog svoje lukave izmotancije.* (M. Božić, 1954, 211.) – *Čovjek ima punu glavu kako da se izvuče iz te petljancije.* (Lj. Jonke, RMS.) – *Ona se malko prepala, shvatila je da je Madoni ubacila u grlo purgativ mjesto sedativa, i shvatila je možda kolika bi to meni uživancija bila kad bi Madona stala prizivati žaru prije utvrđena roka.* (S. Novak, 1969b, 64.) – *Po kakvim sam smicalicama, lukavštinama i varancijama ja dospio ovamo.* (I. Velikanović, RMS.) – *...kao da je iznenada svladan jelom i pićem, ili dotučen obilnom žderancijom...* (K. Špoljar, str. 109.)

Sufiks *-arija*

684 Analizirajući izvedenice sa završetkom *-arija,* katkada je teško odrediti kad je posrijedi sufiks *-arija,* a kad *-ija* od imenica sa sufiksom *-ar.* Tako se npr. značenje imenica *maštàrija* i *sanjàrija* može opisati na dva načina, a prema tome dobiti i dvije tvorbene granice:

1. *maštar-ija* ⟶ djelo maštara
   sanjar-ija ⟶ djelo sanjara
2. *mašt-arija* ⟶ djelo mašte
   sanj-arija ⟶ ono što se sanja.

Kad bi se na prvi način mogle protumačiti sve izvedenice sa završetkom *-arija,* tada sufiks *-arija* ne bi trebalo uvoditi. No neke izvedenice jasno pokazuju da postoji i sufiks *-arija.*

Često nema osnovne riječi na *-ar,* a nije ni normalna mogućnost jer ono što bi ona trebala značiti ostvareno je drugom imenicom, npr.: *bedàrija* (bedak), *bezvezàrija* (bezveznjak), *brbljàrija* (brbljavac, brbljalo), *glupàrija* (glupan, glupak)...

Uz običnu imenicu *cr̀tāč* zabilježena je i *cr̀tār,* potvrđena u AR jednim primjerom M. Pavlinovića, pa bismo imenicu *crtàrija* mogli opisati kao izvedenicu od *cr̀tār,* ali ju je normalnije protumačiti kao odglagolsku izvedenicu sa sufiksom *-arija*: *crtàrija* ⟶ ono što se crta.

685 Kad se kao tvorenice sa sufiksom *-arija* uzmu sve one imenice na *-arija* koje to mogu biti ili zbog forme ili značenja, onda se može reći da takvih izvedenica nema mnogo. U građi ih se našlo pedesetak.

Tvorene su od imeničkih, pridjevnih, glagolskih i zamjeničkih osnova, a prefiksalno-sufiksalnom tvorbom nastala je složenica *bezvezàrija.*

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa.

Izvedenice *bokčàrija* i *tričàrija* imaju *č* na mjestu *c* i zbog toga bi trebalo uvesti sufiks *-jarija,* ali se te dvije izvedenice mogu protumačiti i kao *bokč-e+-arija* i *trič-av+-arija* (tričava stvar) pa ne treba uvoditi nov sufiks.

686 U odimeničkoj tvorbi kao osnove dolaze imenice svih rodova.

Značenja se mogu opisati s nekoliko preoblika u kojima *-arija* znači:

postupak, djelo, shvaćanje:

babàrija, cirkusàrija, gadàrija, huncutàrija, majmunàrija, mangupàrija, oslàrija, prascàrija (*Čitanje romana poistovjećivao je s bludnim grijehom i uvijek prijetio da će te prascarije zderati ovako... ovako, i sažgati kao Sodomu i Gomoru,* S. Novak, 1969b, 84), *šeprtljàrija, maštàrija...* (osim posljednje sve osnovne imenice ostalih izvedenica označuju živo biće);

– osobinu, svojstvo: *bokčàrija: Mene i moju bokčariju je odbila* (A. Šenoa, RMH);

– priče, zbivanja: *kazalištàrije*;

– zbirnost: *Čifutàrija, mangupàrija, studentàrija, šegrtàrija*;

– mjesto: *Ćićàrija* ⟶ kraj u kojem su nastanjeni Ćići.

Izvedenica *kupusàrija* znači ‘smiješano jelo (stvari) kao kupus’. Sve te imenice osim *Ćićàrija* stilski su obilježene, slabije ili jače, uglavnom s prezrivim značenjem.

Takve su i izvedenice *igràrija* i *novotàrija* koje znače što i osnovne imenice *ìgra, novòta,* ali s blagim pogrdnim značenjem.

687 Odglagolske izvedenice tvorene su od prezentskih osnova glagola V. vrste. Znače posljedak glagolske radnje. Izvedenice su stilski obilježene s blažim ili jačim pogrdnim značenjem:

– apstraktno značenje imaju:

bljezgàrija, brbljàrija, cifràrija, lagàrija, mješàrija, petljàrija, pisàrija, prčkàrija, sanjàrija...

– konkretno:

cifràrija, crtàrija, čṙčkàrija, krpàrija, mazàrija...

688 U tvorbi od pridjeva osnove se često krate. Izvedenice su stilski obilježene, a označuju:

– apstraktnu stvar: *bedàrija, djetinjàrija, glupàrija, gnusàrija, tričàrija...*

– konkretne stvari: *luksuzàrija,* (zbirno): *drvenàrija, sitnàrija*;

– osobe (zbirno): *mlađàrija* 'mlađi svijet'.

689 Od zamjenica su izvedene dvije imenice i jedna označuje apstraktnu stvar: *koještàrija,* a druga osobu: *ništàrija.*

Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom izvedena je imenica *bezvezàrija.*

Ostali sufiksi na *-ija*

690 Kao što primjeri pokazuju, ostali sufiksi na *-ija* nemaju za tvorbu većega značenja jer su ili neplodni ili su slabo plodni, a mnogi tvorbi pripadaju više formalno nego stvarno.

-adija. U nekoliko izvedenica od osnova imenica ili poimeničenih pridjeva, katkada skraćenih, izvedenice najčešće imaju zbirno značenje:

balavàdija, dječàdija, muškàdija, pješàdija (danas *pješaštvo*), *Šokàdija, zečàdija, ženskàdija.*

Sve su blaže ili jače stilski obilježene.

Ženu osnovne imenice označuje *popàdija.*

-adžija. U nekoliko imenica blaže i jače stilski obilježenih:

abàdžija (zast.), *bozàdžija* (rij.), *halvàdžija* (rij.), *globàdžija* (rij.), *kavgàdžija, filmàdžija* (blaže: *filmāš*), *podvalàdžija* (zast.). Od glagola je izvedena *tȕpadžija* ('koji tupi', prezrivo), *provodàdžija* (folk.).

-agija. U *češàgija* (sprava kojom se češe stoka).

-ajlija. Od imeničkih i pridjevnih osnova u nekoliko izvedenica koje označuju osobu, najčešće mušku, obilježenu onim što znači osnovna riječ:

brkàjlija, guzàjlija, nogàjlija, paràjlija, dugàjlija, mršàjlija, novàjlija.

Sve su te izvedenice stilski obilježene.

691 **-alija₁** (gen. *-alijē*). U etnoidu *kasabàlija* (< kasàba) i etniku *Kasabàlija* (< Nȍvā Kasàba).

U množinskom obliku *-alije* dolazi u nekoliko izvedenica u kojima ima zbirno značenje:

arhìvālije (arhivàlije) ⟶ stvari što idu u arhiv, *muzìkālije (muzikàlije)* ⟶ stvari što pripadaju muzici (obično glazbala i note), *reprèsāli-*

je ⟶ represivne mjere, *teàtrālije (teatràlije)* ⟶ teatarske stvari (u apstraktnom značenju), *periferàlije* ⟶ periferne stvari (uz računalo).

-alija₂ (sr. r. mn. gen. *-alījā*). U *arhìvālija* (*arhivàlija*), *arkìvālija* i *teàtrālija* (*teatràlija*), sa zbirnim značenjem: sve što se čuva u arhivu (arkivu), sve o teatru (apstraktno). Od tih izvedenica običnije su izvedenice sa sufiksima *-ija, -alija* u množinskom obliku (v. i t. 663.).

-anija. U nekoliko stilski obilježenih izvedenica:

mješànija (I. Vojnović, RS), *petljànija, pisànija, pjevànija* (S. Šimić). Te su izvedenice rijetke po upotrebi jer su u istom značenju običnije izvedenice sufiksima *-ancija, -arija* i *-ačina*.

692 **-cija.** U nekoliko izvedenica od glagola na *-irati* pošto se odbaci taj završetak. Završni zvučni zatvornici osnove zamjenjuju se bezvučnima, a gubi se zatvornik *t* u završnom skupu *-Kt-*. Izvedenice označuju glagolske radnje:

adòpcija, evidèncija, evolúcija, garàncija, intervèncija, pùnkcija, reàkcija, transkrìpcija...

Od pridjeva su izvedene *arogàncija* (osobina onoga koji je arogantan) i *elegàncija* (osobina onoga koji je elegantan). Izvedenica *ignoràncija* može se protumačiti i kao odglagolska i otpridjevna izvedenica.

693 **-čija.** Sufiks *-čija* je alomorf sufiksa *-džija* i proširen je u pojedinim govorima, ali su izvedenice s njime u književnom jeziku veoma rijetke. Mogu se smatrati provincijalizmima ili stilski veoma obilježenima:

čibùkčija (A. G. Matoš, RMH), *tòpčija* (A. Šenoa, H. Kikić). Drugačije značenje ima u tvorenici *soldàčija,* koja je proširena prvenstveno u razgovornom jeziku, ali često i u književnom, uglavnom u starijih pisaca: *U soldačiji je prošao mnogo svijeta... i napatio se svakojako.* (J. Ivakić, RMS.) – *Nisu više mogli podnositi mrska nedjela njemačke soldačije.* (E. Kumičić, RMS.)

-edžija. U nekoliko stilski obilježenih imenica: *kavèdžija* (kavanar), *silèdžija* (nasilnik), *skȅledžija* (zast., skȅlār).

-encija. U više izvedenica od glagola na *-irati* pošto se odbaci taj završetak: *apstinèncija, asistèncija, egzistèncija, fosforescèncija, konkurèncija, korespondèncija, tendèncija, urgèncija...*

Na domaće se osnove taj sufiks nije proširio.

694 **-erija.** U više izvedenica od stranih osnova s nekoliko značenja:

– apstraktno: *donkihotèrija, koketèrija, pedantèrija, sofistèrija...*
– zbirno: *masonèrija, mašinèrija, poltronèrija, statistèrija...*
– mjesno: *rafinèrija.*

Sve osim posljednje blaže su ili jače stilski obilježene, uglavnom kao pogrdnice.

-esija. U *silèsija* 'sila u velikoj mjeri, mnoštvo' sa stilski snažnom obilježenosti.

-icija. U nekoliko izvedenica od stranih osnova: *abolícija, definícija, investícija, korepetícija, repetícija.*

-ija₂ (sr. r. mn., gen. *-ījā*). U *akcidèntālija (akcidentàlija)* 'akcidentalne pojave', običnije *-ija₁* (u množinskom obliku, v. t. 663).

695 **-ijacija.** U nekoliko izvedenica od glagola na *-irati* pošto se odbaci taj završetak: *denuncijàcija, diferencijácija, enuncijácija, inicijácija.*

-ilija. U množinskom obliku *-ilije* u izvedenice *atmosferìlije* 'pojave u atmosferi (oborine)'.

-jurija. U *ptičùrija* (Matoš).

-jurlija. U *dječùrlija.*

-merija. U zbirnoj imenici *žandarmèrija.*

-olija. U *čaròlija, mudròlija* i *vračòlija* (Kosor, 1912, 79).

-orija. U *lùdorija (ludòrija).*

-osija. U *grdòsija.*

-sija. U *anèksija* < *anektirati.*

-udija. U *stàrudija (starùdija).*

-urdija. U *balavùrdija.*

-urija. U *gvožđùrija, sitnùrija* (obìč. *sitnàrija*): *Sanduk je sadržavao velik gumen čamac... i hrpu sitnurije: podvodne puške, maske, peraje, olova, noževa, blago božje* (A. Šoljan, 1978, 12), *smjehùrija* (Matoš) i *Švabùrija* (Matoš).

Zaključak

696 Promatrajući tvorbu imenica sufiksima na *-ija* kao cjelinu, može se reći da svi sufiksi sudjeluju samo u sufiksalnoj tvorbi jer tri tvorenice prefiksalno-sufiksalne tvorbe (*nedòđija, nevjèrija, bezvezàrija*) nemaju za suvremenu tvorbu većega značenja. Od navedenih plodnih sufiksa stilski neutralne izvedenice tvore se samo sufiksima *-ija* i *-acija,* i to sufiksom *-ija* od stranih i domaćih osnova, iako ima i stilski obilježenih (v. npr. t. 655), a sufiksom *-acija* samo od stranih osnova. Na domaće se osnove sufiks *-acija* nije proširio, jer navedena imenica *nezgodacija* u književnom jeziku nema većeg značenja.

Sufiksi *-džija* i *-lija,* kojima su dobar dio izvedenica, uglavnom od osnova iz turskoga jezika, arhaizmi, provincijalizmi, folklorizmi ili historizmi, plodni su s domaćim i stranim osnovama, ali su nove izvedenice izrazito stilski obilježene, što je zbog obilježja dotadašnjih tvorenica s tim sufiksima sasvim naravno.

697 Stilski su obilježene i izvedenice sa sufiksom *-arija,* a sa sufiksom *-ancija* od domaćih osnova. Normalna je pojava da sufiks koji dolazi samo sa stranim osnovama proširenjem na domaće osnove proizvodi stilski obilježene izvedenice, ali je zanimljivo da se nije proširio sufiks *-acija,* a ni *-encija,* iako sa završetkom *-encija* ima tri puta više imenica i znatno više tvorenica nego sa završetkom *-ancija.* Uzrok tomu može biti u nekoliko riječi sa završetkom *-an-*

cija sa snažnim, često pogrdnim značenjem: *arogàncija, ekstravagàncija, elegàncija, negromàncija, diskrepàncija, ignoràncija.*

I među ostalim sufiksima koji završavaju na *-ija* ima mnogo izvedenica kojima su tvorenice stilski obilježene bilo da su se ostvarili u pojedinačnim primjerima (*-esija, -osija, -udija...*) ili su nešto plodniji (*-adija, -ajlija*).

SUFIKSI NA *-ik*

698 Na *-ik* završava 17 sufiksa:

-aik	*-benīk*	*-išnīk*
-anīk	*-čik*	*-janīk*
-arnīk	*-enīk*	*-nīk*
-atik	*-etik*	*-onīk*
-avnīk	*-īk*	*-ovnīk*
	-ik	*-ščik*

U jednih je *ik* uvijek dugo, a u drugih kratko i po tome se razlikuju sufiksi *-ik* i *-īk.* Od njih su plodni sufiksi *-īk* i *-nīk,* a ostali su slabo plodni ili su neplodni.

Razgraničenje sufiksâ *-īk* i *-nīk*

699 Nema utvrđenoga kriterija po kojem bi se razlikovala jasna raspodjela između sufiksâ *-īk* i *-nīk* jer se postanak mnogih izvedenica može protumačiti na dva ili čak i na tri načina:

pròmetnīk ⟶ onaj koji upravlja prometom
⟶ prometna osoba

rȁtnīk ⟶ sudionik u ratu
⟶ ratna osoba
⟶ onaj koji ratuje.

700 Po prvoj preoblici imamo odimeničku tvorbu i sufiks *-nīk,* po drugoj otpridjevnu i sufiks *-īk,* po trećoj odglagolsku i sufiks *-nīk.*

Misao da bi kriterij raspodjele između njih mogao biti isti kao i za sufikse *-jak* i *-njak* (v. t. 298–301) nije se ovdje pokazala primjerenom u većoj mjeri. Jasno je samo da se ne može govoriti o sufiksu *-īk* ako tvorenica završava na *-nīk,* a nema pridjeva (ni imenice) na *-n.*

Problem je u tome što je za sufiks *-īk* karakteristična raspodjela: dolazi samo na pridjeve koji završavaju na *-n,* a to u drugom smislu vrijedi uglavnom i za sufiks *-nīk*: dolazi na pretežnu većinu osnova koje uza se imaju i pridjeve na *-n.* Izvedenica se ostvaruje sa *-nīk* jer postoji pridjev na *-n.* Zbog toga smo skloni da izvedenice kao *pròmetnīk* i *rȁtnīk* protumačimo *prometn-i* + *-īk, ratn-i* + *-īk,* a tek kad uvedemo značenje, vidimo da nastaje određeni nesklad između lika i značenja. Ipak ne možemo prednost jednostavno dati prvim pre-

oblikama, iako su nešto konkretnije, jer moramo imati na umu da se tvorbeno i leksičko značenje ne moraju podudarati, iako opet ne valja ići u takvu apstrakciju da tvorbeno značenje gubi vezu s prirodnim jezikom.

701 Valja napomenuti da se taj problem u jačem obliku javlja prvenstveno u izvedenica kojima kao osnova može biti odnosni pridjev. Ako je pridjev opisni, tada većih problema nema. Taj se problem javlja u jačoj mjeri ako izvedenica označuje osobu, ako označuje što drugo, najčešće stvar, tada opet nema većih problema.

Uzrok tomu može biti što odnosni pridjevi imaju veoma široko značenje, ali se ne upotrebljavaju uz sve imenice, nego samo uz neke. Na temelju općega poznavanja jezika mislim da je uz imenice koje označuju čovjeka njihova upotreba veoma sužena, a pogotovu uz samu imenicu *čovjek*. Pokušaj da se u tvorbenom uzorku *a* + -*īk* ⟶ a čovjek propuštaju izvedenice sa završetkom -*īk* koje bi mogle biti izvedene od odnosnih pridjeva na -*n* nije dao prihvatljive rezultate, npr. *dȑžavnīk* ⟶ državni čovjek, *rázrednīk* ⟶ razredni čovjek. S imenicom *osoba* taj je obrazac propusniji, a sa zamjenom konkretnijih imenica kao ⟶ državni funkcionar, razredni starješina taj je obrazac prihvatljiv, ali nije dovoljno apstraktan da bi mogao obuhvatiti sve istovrsne primjere.

702 Budući da se svaka izvedenica sa -*nīk* ne može protumačiti kao *n-pridjev* + -*īk* i kad n-pridjev postoji, uzet je sufiks -*nīk* i u onih tvorenica gdje osnovni n-pridjev postoji, ali bi preoblika s njime bila previše nategnuta. Ipak, zbog valjanoga kriterija taj problem treba još istraživati.

U isključivanju pojedinih osnova možda može pomoći i potanje istraživanje naglaska. Tako je npr. imenica *jȕrišnīk* u RMH opisana odredbom »onaj koji juriša, koji ide na juriš«. Kako je u imenice i pridjeva naglasak *jȕrīš, jȕrīšnī* (*jȕrišnī*), a u glagola *jurìšati, jurìšām,* po tome je glagolska osnova isključena.

703 Naglasna se pravila ne mogu lako odrediti pa se za imenice sa sufiksom -*īk* od pridjeva na -*(a)n* i -*ni* i sa sufiksom -*nīk* od glagola i imenica daju samo opća zapažanja. Tu je naglasak potrebno još potanje istraživati.

Nešto je manji problem ako se tvorenice mogu opisati na dva načina, kao izvedenice od složenoga pridjeva ili kao složenica prefiksalno-sufiksalne ili složeno-sufiksalne tvorbe, npr.

bèstidnīk ⟶ bestidan čovjek
⟶ čovjek bez stida
bjesòmučnīk ⟶ bjesomučan čovjek
⟶ čovjek kojega muči bijes.

Budući da su prihvatljive obje preoblike, uzeta je prva gdje god postoji složen pridjev i gdje nema posebnoga razloga za drugi opis. (Usp. t. 708. i 709.)

Sufiks -*īk*

704 Sufiksom -*īk* imenice se tvore od imeničkih, pridjevnih i glagolskih osnova. Najplodniji je od pridjevnih osnova, slabije plodan od imeničkih, a veoma slabo plodan od glagolskih osnova.

705 Sufiksom *-īk* imenice se tvore samo od pridjeva kojima osnova završava na *-n,* tzv. n-pridjevi. To su:

a) opisni pridjevi izvedeni sufiksom *-(a)n* i ostali pojedinačni na *-n,*

b) glagolski pridjevi trpni na *-n,*

c) odnosni pridjevi izvedeni sufiksima *-ni, -anī, -enī, -ovnī, -evnī.*

Od pridjeva koji ne završavaju na *-n* u građi se našla samo imenica *tòplīk* (topla lijeha, staklenik), izvedena prije 1860., a potvrđena u djelu V. Desnice (RMS) i *ljeskòvīk* 'ljeskov nasad' (Vj. 10. 1. 81. 1).

U tvorbi od opisnih pridjeva najčešće su to pridjevi izvedeni sufiksom *-(a)n,* rijetko koji drugi.

706 Budući da je sufiks *-īk* uvijek dug, nenaglašeni dugi slog ispred sufiksa obično se krati, ali to kraćenje nije obvezatno.[47]

Naglasak je najčešće kao u osnove: *bèsmrtnīk, bèsrāmnīk, bèzbožnīk, bȅznačajnīk, bezòbraznīk, bjesòmučnīk, brôjnīk, grȅšnīk, ìzvornīk, jȁdnīk, kr(j)ȅposnīk, lakòumnīk, mȍćnīk, nápasnīk, nȅmarnīk, nèsretnīk, òčajnīk, pòkōjnīk, smȑtnīk, srȅtnīk, štȅtnīk, ûmnīk, zlȍbnīk...*

Katkada je naglasak kao u određenoga pridjeva: *bijêdnīk, dûžnīk, krûpnīk, mâsnīk, prâznīk, zlâtnīk, žêdnīk...*

Neke izvedenice imaju kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa: *bolèsnīk, dùžnīk* (obìč. *dûžnīk*), *glàdnīk* (rij.), *gnùsnīk* (rij.), *kràsnīk* (rij.), *zlàtnīk* (rij.)...

Mnoge su izvedenice imale taj naglasak, a danas imaju kao osnova pa je očito da je taj naglasni tip neplodan, ali za potpuno pouzdan sud potrebna su dalja istraživanja.

707 Izvedenice od pridjeva na *-(a)n* označuju čovjeka, rijetko što drugo.

Izvedenice koje označuju čovjeka mogu se opisati preoblikom:

a + *-ik* → a čovjek

npr. *bolèsnīk* → bolestan čovjek.

Takve su izvedenice:

bijêdnīk, bijêsnīk, bôlnīk, djȅlatnīk, dòtičnīk, dûžnīk (dùžnīk), glâdnīk (glàdnīk), goròpadnīk, gr(j)ȅšnīk (grijêšnīk), ìskusnīk, jȁdnīk, jàrosnīk, kr(j)ȅposnīk, mȉlosrdnīk, mȍćnīk, nápasnīk, nàzočnīk, nèvoljnīk, òčājnīk, òdličnīk, òklopnīk, òružnīk, pȁkosnīk, pòbožnīk, pòkōjnīk, prȁvednīk, prȉvatnīk, pròtivnīk, ràzvratnīk, rásipnīk, sȁmotnīk, smȑtnīk, srȅtnīk, srȍdnīk, štȅtnīk, ùglednīk, ûmnīk, zlȍbnīk...

708 Takve su i izvedenice od složenih pridjeva prefiksalno-sufiksalne tvorbe: *besávjesnīk, bèskućnīk, bèsmrtnīk, bèsrāmnīk, bèstidnīk, bèzbožnīk,*

---

[47] Primjere v. u daljnjem tekstu, a teoretsko obrazloženje u radu S. Ivšić, 1979, str. 30. i 31. Za potpuno pouzdan sud, to pitanje treba još istraživati.

bèzdušnīk, bezòbraznīk, bèzumnīk, bèzvoljnīk, nàsilnīk, nȅdostojnīk, nȅhājnīk, nȅmārnīk, nȅmoćnīk, nȅpoželjnīk, nȅpravednīk, nȅrazumnīk, nèsretnīk, nȅzadovoljnīk, nȅzahvalnīk, sȕgovornīk...

709 Takve su i izvedenice od pridjeva složeno-sufiksalne tvorbe:

bogòhulnīk, brodòlomnīk (obič. brodolomac), *dàngubnīk, dušòbrižnīk, dvònožnīk* (uz dvonožac), *istòvrsnīk, lakòumnīk, mȁlodobnīk, malòljetnīk, mukòtrpnīk, prȁvovjernīk, punòljetnīk, slabòumnīk, slavodòbitnīk, zlòkobnīk, zlonámjernīk, zlòslutnīk, znȁtiželjnīk...*

Rijetko imaju koju drugu preobliku kao ⟶ onaj koji je komu a:

mȉlosnīk, ùgodnīk.

710 Ostala su značenja rijetka. Spis, knjigu označuje *ìzvornīk,* biljku: *krûpnīk* (vrsta krupne pšenice), *stòlisnīk,* stvari: *mâsnīk, sjâjnīk, zlâtnīk,* apstraktno značenje imaju: *pȅterokutnīk, prȁvokutnīk, sȅdmerokutnīk, vȉšekratnīk, prâznīk...*

Od ostalih opisnih pridjeva na *-n* izvedeno je nekoliko imenica i sve označuju osobe: *blážēnīk, bòjōvnīk, bùntovnīk, dȍkonīk* (uz dokonjak), *mȉljenīk.*

711 Naglasak je u trosložnica od glagolskih pridjeva trpnih kao u osnove: *brânjenīk, kȁžnjenīk, krȉzmanīk, mȕčenīk, nâjmljenīk, pȁćenīk, plâćenīk, pòslānīk, rȁnjenīk, slȁvljenīk, ùzvanīk...*

Četverosložnice i višesložnice imaju kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa: *doseljènīk, iseljènīk, izabrànīk, izopačènīk, izopćènīk, namještènīk...*

Taj sustav pokazuju i izvedenice kao *hȁpšenīk – uhapšènīk, tûženīk – optužènīk.*

712 U rječnicima te izvedenice imaju veoma različite naglaske, pogotovu trosložnice. Većinom je to zbog toga što su naglasci nekritički prenošeni iz starijih rječnika u novije. Malo ima primjera da je u novijem rječniku drugačije nego u starijem, kao što npr. AR ima *branjènīk, suđènīk,* a DJ *brânjenīk, sûđenīk.* RMH/RMS i RS često imaju oba. Primjeri pokazuju da su u prošlosti trosložne češće imale naglasak kao *branjènīk, hranjènīk.* Danas je rijetko tako kao u *tesànīk, tucànīk.* Dakako da iz stilskih ili pjesničkih razloga može biti drugačije.[48]

713 I izvedenice od trpnih pridjeva najčešće označuju osobu, a rjeđe što drugo.

---

[48] U 4. kitici pjesme *Mrtvačnica najbjednijih* Cesarić je stavio naglasak na *kažnjenik* da bi imao čist srok s utopljenik koja nema druge mogućnosti:

Il stigne ovamo kažnjènik
Kojeg je žandar presto da vodi
Il napuhnuti utopljenik
Kojemu ime nesta u vodi...

Očito da je pjesnik htio izbjeći da čitatelj pročita *kȁžnjenīk* pa da ima nečist srok (pogotovu zbog *vȍdī/vòdi*) ili da se nakon trećega stiha ponovno vraća na prvi da pročita s istim naglaskom kao i *utopljenik.*

Izvedenice koje označuju osobu mogu se opisati preoblikom:

a + *-ik* ⟶ a čovjek, onaj koji je a

npr. *iseljènīk* ⟶ iseljen čovjek, onaj koji je iseljen.

Takve imenice obuhvaćaju izvedenice u pasivnom značenju i u značenju refleksivnih glagola, tj. iseljenik je onaj kojega su drugi iselili i koji se sam iselio.

Takve su izvedenice:

brânjenīk, doseljènīk, gȍnjenīk, iskupljènīk, istjerànīk, izabrànīk, izgubljènīk, izopćènīk, kȁžnjenīk, krȉzmanīk, nadarènīk, nagrađènīk, namještènīk, naseljènīk, obraćènīk, odabrànīk, odbačènīk, okrivljènīk, optužènīk, osigurànīk, oslobođènīk, osuđènīk, oštećènīk, plâćenīk, pomazànīk, pòslanīk, rȁnjenīk, štȉćenīk, umirovljènīk, useljènīk, utopljènīk, zaljubljènīk, zarobljènīk, zatvorènīk...

Osobu i životinju označuje *hrânjenīk.*

Ostalo označuju: kamen: *tesànīk* (uz tesanac), *tucànīk* (uz tučenac), put: *trvènīk* (rij.), broj: *dijêljenīk (djeljènīk), (u)množènīk, umanjènīk,* glas: *trènīk.*

714 U tvorbi od posvojnih pridjeva na *-nī* naglasak je kao u osnove ili je drugačiji.

Najčešće je kao u osnove:

dnêvnīk, kôlnīk, mjȅsečnīk, nèbesnīk, nȍćnīk, òbrednīk, òltārnīk, pòreznīk, pòvratnīk, prâvnīk, pûtnīk, râdnīk, rázrednīk, rûdnīk, stêznīk, stȍžernīk, tjȅdnīk, ùvodnīk, ùzročnīk, zvûčnīk...

Rijetko je drugačije: *pomòćnīk, rùčnīk, vòjnīk.*

Opreka kao *pràšnīk* 'prašna jamica u puške' i *prâšnīk* 'prašni batić u cvijeta' nije sustavna, nego slučajna. Starija riječ ima stariji naglasak, novija noviji.

715 Izvedenice sa sufiksom *-īk* od posvojnih pridjeva na *-nī* označuju osobe, stvari, mjesta i apstraktne pojmove.

Izvedenice koje označuju osobe mogu se opisati preoblikom:

a + *-īk* ⟶ a osoba

npr. *dȑžāvnīk* ⟶ državna osoba.

Takva je preoblika na višem stupnju apstrakcije. Prihvatljivija je kad se u konkretnijem opisu riječ osoba zamijeni određenijom riječju, npr. ⟶ državni funkcionar, *prȉvrednīk* ⟶ privredni stručnjak i sl.

Takve su izvedenice:

dèsetnīk, dvôjnīk, dvòvlasnīk, ìzbornīk, ljùbāvnīk, nádzornīk, nàjamnīk, nàkladnīk, námjesnīk, náslovnīk, násljednīk, nȍćnīk, òbveznīk, òtpremnīk, pȍbočnīk, poljoprȉvrednīk, pomòćnīk, pòreznīk, pȍvratnīk, prȉvrednīk, prȉpravnīk, pròmetnīk, pûtnīk, râdnīk, rázbojnīk, rázrednīk, vȍdnīk, žûpnīk...

Životinju označuje (borov) *sȕmračnīk* (leptir).

716 Izvedenice koje označuju stvari mogu se opisati preoblikom *a* + *-īk* ⟶ a stvar, ali se u konkretnijoj preoblici može jednostavno opisati određenijom imenicom, npr. *čâjnīk* ⟶ čajna posuda.

Takve izvedenice označuju:

knjige, bilježnice, novine, časopise:

dnêvnīk, dvòmjesečnīk, kòntrolnīk, mjȅsečnīk, òbrednīk, pòdsjetnīk, pȍlumjesečnīk, prìručnīk, pròpisnīk, rjȇčnīk, tjȅdnīk, zábavnīk, zápisnīk, zbôrnīk...

posude: *bìbernīk, čâjnīk, jȕšnīk,*

dio tijela: *jâjnīk, krâjnīk,*

dio biljke: *mȅdnīk, prâšnīk, rêznīk,*

odjeću: *nàprsnīk, stêznīk,*

razne stvari: *bîljnīk* (herbar), *cigàretnīk, dvôjnīk* (telefon), *ìzlivnīk, kȍloturnīk, mèđašnīk* (kamen), *mȅđnīk* (kamen), *nàdgrobnīk* (kamen, spomenik), *nàzuvnīk, òdbōjnīk, òdlivnīk, òdvodnīk, òltārnīk, òtpōrnīk, prètvornīk, prȉjamnīk, pròvodnīk, rùčnīk, snjȇžnīk, ùsadnīk, zrâčnīk, zvûčnīk...*

Mjesno značenje imaju: *hȍdnīk, kôlnīk, òglasnīk, pròpusnīk, pȑtljažnīk, rásadnīk, rûdnīk...*

Apstraktno značenje imaju:

brôjnīk, nàzīvnīk (brojevi), *strûjnīk* (glas), *nàvodnīk* (obìč. mn.), *ùpitnīk, ùskličnīk, ùzvičnīk* (znakovi), *vêznīk* (vezna riječ), *ùvodnīk* (uvodni članak).

Opće značenje ima *ùzročnīk.*

717 Izvedenice od pridjeva sa sufiksom *-anī* imaju kratkouzlazni naglasak na pretposljednjem slogu, osim *nèpčanīk.*

Označuju razne stvari:

brojčànīk (brojčana ploča), *kapljànīk* (kapljani vapnenac), *lančànīk* (lančani most), *novčànīk* (novčani spremnik), *pješčànīk* (pješčana stijena, zemlja, pješčani sat), *sunčànīk* (sunčani sat, vjetar), *zupčànīk* (zupčani točak).

Apstraktno značenje ima *nèpčanīk* (*nepčànīk,* nepčani zatvornik).

718 Izvedenice od pridjeva sa sufiksom *-eni* imaju naglasak kao i osnova: *dostojànstvenīk, glàzbenīk, pòslenīk, slȕžbenīk, vjȅžbenīk, znànstvenīk, žȓtvenīk...*

Katkada se javlja i kratkouzlazni na pretposljednjem slogu, ali i pridjevi mogu imati taj naglasak: *mòlitvenīk, molitvènīk, staklènīk (stàklenīk).*

Izvedenice označuju:

osobu: *dostojànstvenīk, glàzbenīk, klètvenīk, nadarbènīk, pàklenīk, pòslenīk, slȕžbenīk, sljèdbenīk, trȕdbenīk, vjȅžbenīk, znànstvenīk...*

knjigu: *molitvènīk*

mjesto: *staklènīk, žȓtvenīk.*

719 Izvedenice od pridjeva sa sufiksima *-ovnī, -evnī* imaju naglasak uglavnom kao i osnova: *bòdōvnīk, ìmōvnīk, knjȉževnīk...* Javlja se i kratkouzlazni na pret-

posljednjem slogu, ali taj naglasak mogu imati i pridjevi osim *čȉnōvnī*: *činòvnīk, dùhōvnīk* i *duhòvnīk, gròmōvnīk* i *gromòvnīk, sòkōvnīk* i *sokòvnīk, tròškōvnīk* i *troškòvnīk...*

Izvedenice označuju:

osobu: *činòvnīk, dùhōvnīk, gròmōvnīk, knjȉževnīk,*

knjigu (spis): *bòdōvnīk, gȑbōvnīk, ìmōvnīk, pòslōvnīk, tròškōvnīk,*

napravu: *sòkōvnīk.*

Tvorba od imenica

720 U odimeničkoj tvorbi sufiks *-īk* dolazi na osnove raznih imenica. Ako osnovna imenica označuje biljku, kemijski element ili spoj, tada dolazi na osnove s raznim završnim glasovima, ako označuje što drugo, tada uglavnom samo na osnove koje završavaju na *-n.*

U prvoj skupini osnove na *k, g, h* smjenjuju te zatvornike sa *č, ž, š,* ali se u građi našao primjer samo za *h/š*: *jòšīk.*

U izvedenici *krùšīk* osnova je skraćena za *-k-.*

Zbog slabe plodnosti naglasak nije ustaljen, ali se pokazuju dvije težnje: kratkouzlazni na pretposljednjem slogu ili kao u osnove. Kratkouzlazni prevladava u prvoj skupini i u starijih dvosložnih izvedenica u drugoj, a kao u osnove u drugoj i u trosložnih i višesložnih izvedenica u prvoj.

721 Sufiks *-īk* dolazi na osnove koje označuju drvenaste biljke, a izvedenice označuju mjesto gdje te biljke rastu (šumu, nasad, voćnjak):

bagrèmīk, bòrīk, brèskvīk, brèstīk, brèzīk, bùkvīk, cèrīk, dùdīk, dùnjīk, drènīk, gràbīk, hràstīk, jasènīk, jèlīk, jòšīk, kestènīk, krùšīk, lìpīk, mȁslinīk, pàlmīk, smòkvīk, šljìvīk, topòlīk, trȅšnjīk, vìšnjīk, vȑbīk...

Od kemijskih elemenata ili spojeva izvedeni su *arsènīk, ùgljīk, vòdīk...*

722 Izvedenice od imenica koje završavaju na *-n* označuju razne pojmove:

osobu: *bȁštinīk, blàgājnīk, cȁrinīk, ljèkarnīk, plȅmenīk,* od skraćenih osnova izvedene su *ùstanīk* (sudionik u ustanku) i *pèrjanīk* (onaj koji nosi perjanicu),

mjesto: *sjènīk, zvònīk, saònīk* (put za saone, utrt saonama),

spis, knjigu: *cjênīk, ȉmenīk, zákonīk,*

razne stvari: *plȁmenīk, saònīk* (dio saona), *sjȅmenīk, spȍmenīk.*

Od imenica koje ne završavaju na *-n* obična je imenica *kùbīk,* a *kȍnjīk* je stilski obilježeno, neutralno je *kònjanīk.*

Tvorba od glagola

723 Od glagolskih osnova ima nekoliko izvedenica. Označuju

osobu: *òdmetnīk, pòklonīk, zȃmjenīk (zâmjenīk), žènīk,*

mjesto: *brànīk* i *vìdīk*. Sve osim posljednje izvedene su od prezentskih osnova koje završavaju na *-n*.

Sufiks *-nīk*

724 Tvorenica sa sufiksom *-nīk* ima od glagola, imenica, pridjeva, priloga i brojeva, a nekoliko načinjenih složeno-sufiksalnom i prefiksalno-sufiksalnom tvorbom. Najbrojnije su izvedenice od glagola i imenica, a ostale su tvorbe rijetke.

Tvorba od glagola

725 Izvedenice se tvore od prezentskih osnova svršenih i nesvršenih glagola IV. i V. vrste. U nekoliko izvedenica od glagola I. vrste u osnovi je okrnjeni infinitiv: *dòbitnīk, ìzdatnīk, klêtnīk, ùžitnīk*, ali su sve osim prve rijetke riječi.

U nekoliko izvedenica od glagola VI. vrste osnova je različita, skraćena za *-ovati* ili *-ati*: *pòsjednīk, pòsrednīk, rȁtnīk, sávjetnīk, vjêrnīk*; *stanòvnīk, vjeròvnīk*.

Ako osnova završava na *-n*, tada dobiva sufiks *-īk* (v. t. 699–703). Moglo bi se reći da i one dobivaju *-nīk* i da se jedno *n* gubi.

Ako osnova završava na dva zatvornika, drugi se gubi: *hodòčasnīk, ìsposnīk, kòrisnīk, prèdstavnīk*...

Nema primjera s osnovama na *k, g, h*, osim *sùpružnīk*.

Naglasak je najčešće kao u osnove: *bìlježnīk, dòbitnīk, dòlaznīk, dòpremnīk, dòušnīk, hodòčasnīk, ìsposnīk*..., uz razumljivo duženje: *mjêrnīk, vjêrnīk*.

Rijetko je kratkouzlazni na pretposljednjem slogu: *govòrnīk, ispovjèdnīk, propovjèdnīk, vjeròvnīk, zagovòrnīk, zapovjèdnīk*...

726 Izvedenice označuju m. osobu, a najčešće se mogu opisati preoblikom:

gl. + *-nīk* ⟶ onaj koji pz,

npr. *liječ-nīk* ⟶ onaj koji liječi.

Takve su imenice:

dòlaznīk, dòpremnīk, doprìnosnīk, dòušnīk, govòrnīk, dvòumnīk, hodòčasnīk, ìsposnīk, ispovjèdnīk, ìzvidnīk, ìzvoznīk, klêtnīk, klèvetnīk, kòrisnīk, mȉsnīk, mjêrnīk, nàdglednīk, nàdstojnīk, nàlaznīk, nàmjernīk, òsvetnīk, pȁtnīk, pòbjednīk, pòdvornīk, pòkājnīk, pòlaznīk, pòsrednīk, pòtpisnīk, pòvratnīk, prèdsjednīk, prèdstavnīk, prèdvodnīk, prèlaznīk, prèthodnīk, prètplatnīk, prèvjērnīk, prìčesnīk, prìpadnīk, prìpravnīk, pròlaznīk, pròvalnīk, rȁtnīk, ràzvodnīk, sávjetnīk, skȑbnīk, spròvodnīk, stanòvnīk, svȍdnīk, ùpisnīk, ùrednīk, ùvoznīk, vijêćnīk, vjêrnīk, vjeròvnīk, zagovòrnīk, zàkupnīk, zapovjèdnīk, zàstupnīk, zàštitnīk, zàvodnīk, zlòpatnīk, zàručnīk...

Čovjeka, životinju i napravu označuje *prènosnīk*.

Tvorba od imenica

727 U odimeničkoj tvorbi sufiks *-nīk* dolazi na osnove imenica svih rodova i svih sklonidbenih tipova.

Ako osnova završava na dva zatvornika, drugi se gubi: *čâsnīk, vjêsnīk, vlâsnīk, pòčetnīk, zàčetnīk* (< početak, začetak), *pjȅsnīk.*

Naglasak je kao u osnove: *čâsnīk, dȉonīk, dòpisnīk, glâsnīk, ìzdājnīk, ìzgrednīk...* Naglasak *glàsnīk, vjèsnīk* zastarijeva.

728 Izvedenice označuju najčešće osobu, rijetko što drugo.

One koje označuju osobu mogu se opisati s nekoliko preoblika, a najčešće preoblikom:

i + -nīk ⟶ onaj koji pz i/ak, npr.
dòpisnīk ⟶ onaj koji šalje dopise.

Tako i *čâsnīk, dòvoznīk, glâsnīk, ìzdajnīk, nástavnīk, pèharnīk, pjȅsnīk, pȍkornīk, pȍvjesnīk, prèljubnīk, ráskolnīk* (i pristaša raskola), *sîlnīk, ùrotnīk, veleìzdajnīk, vjêsnīk...*

729 Ostale imaju uglavnom pojedinačne preoblike:

dȉonīk ⟶ onaj koji ima dio u čemu
vlâsnīk ⟶ onaj koji ima vlast
òbrtnīk ⟶ onaj koji se bavi obrtom
prâvnīk ⟶ onaj koji se bavi pravom
ìzletnīk ⟶ onaj koji ide na izlete
jȕrišnīk ⟶ onaj koji ide na juriš
kȁmatnīk ⟶ onaj koji daje novac na kamate
kàpelnīk ⟶ onaj koji dirigira kapelom
òdbornīk ⟶ onaj koji je član odbora
pòčetnīk ⟶ onaj koji je na početku
zàčetnīk ⟶ onaj koji je na začetku
sáveznīk ⟶ onaj koji je u savezu
ûznīk ⟶ onaj koji je u uzama.

Sekundarnom sufiksacijom izvedene su imenice *rȁnarnīk* i *sùpružnīk.*

Spis, knjigu, časopis označuju: *prȁvilnīk, glâsnīk, vjêsnīk,* razne stvari: *mȍćnīk, pòdnevnīk* (top koji puca u podne), *svjètilnīk* (luster), mjesto: *plȍčnīk.*

Ostale tvorbe

730 Od pridjeva su izvedene imenice *dȑznīk, mȍgućnīk* (uz *mȍćnīk*), *pròkletnīk, stràdalnīk,* od priloga *kòličnīk,* od brojeva *dvánaesnīk.*

731 Složeno-sufiksalnom tvorbom načinjene su složenice koje označuju osobe: *blagòvjesnīk, krivòkletnīk, mladòmisnīk, dvòvolnīk, jednòvolnīk, velepòsjednīk.*

Glasove označuju *samòglasnīk, dvòglasnīk.*

732 Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom načinjene su složenice koje označuju: osobe: *bezákonīk, dòglavnīk, náčelnīk, sùstolnīk, sùdobnīk, sùvremenīk,* stvari: *dòprozornīk, dòvratnīk, nàdvratnīk, òglavnīk, òvratnīk,* glas: *sùglasnīk.*

Ostali sufiksi na *-ik*

733 **-aik.** U *prozàik* (uz prozaist).

-anīk. U *kònjanīk, kòpljanīk; drvljànīk.*

-arnīk. U nekoliko izvedenica koje označuju mjesto gdje žive životinje ili se uzgajaju biljke: *čȁpljarnīk, gljȉvarnīk, hmèljarnīk, kàktusarnīk.*

-atik. U nekoliko izvedenica od stranih osnova: *astmàtik, dramàtik, flegmàtik, šizmàtik.*

-avnīk. U *poslùžavnīk* i *slùžāvnīk.*

-benīk. U *čȉmbenīk.*

-čik. U dvije stilski obilježene imenice: *aparàtčik* (član birokratskog aparata) i *nèrvčik* (neurastenik, razdražljivac).

-enīk. U *plastènīk, ùčenīk, utrènīk.*

-etik. U *teorètik, herètik.*

734 **-ik.** U više izvedenica od imeničkih i glagolskih osnova.

Izvedenice od imenica često imaju skraćene osnove, a označuju najčešće osobe: *akadèmik* (član akademije), *klȅrik* (član klera, obično onaj koji još nije svećenik), onaj koji se bavi i: *antològik, històrik, kèmik.* Mjesto posljednjih običnije su izvedenice sa *-jar* ili *-ičar* (usp. M. Kravar, 1953). Pristaše ili sljedbenike učenja označuju *platònik, sokràtik* (uz normalnije platonovac, sokratovac). Značenje → onaj koji je obuzet i imaju *cìnik* (< cinizam), *melankòlik, neurastènik.* Od naše je osnove *žȉvčik.*

Od glagola je izvedena imenica *degenèrik.*

Mjesno značenje ima *Ilìrik.*

-ilnik. U *smètīlnīk* (lopatica za smet, Vj. 19. 1. 81. 1) i *svjètīlnīk* (luster) s gubljenjem l iz osnove.

-išnīk. U *kràjišnīk* (čovjek iz krajine) i *Kràjišnīk* (stanovnik, vojnik Vojne krajine).

-janīk. U *dvòrjanīk.*

-onīk. U nekoliko imenica koje označuju stvari: *goriònīk* (s promjenom *je/i* ispred o), *hladiònīk, kadiònīk* (M. Begović, RMH, obìč. kadionica), *praònik, pržiònik* (obìč. *pržilica*), *smrzavaònīk* (zamrzivač), *svjetiònīk* (s gubljenjem l u osnovi *svijetl-*), *točiònīk* (šank), *umivaònik.*

-ovnīk. U *jelòvnīk, porezòvnīk* (obìč. *poreznik*), *redòvnīk, zapisòvnīk* (onaj koji je zapisan u oporuci, *nasljedniku ili zapisovniku,* Vj., 4. 5. 1973. 4).

-ščik. U *natùrščik* (naturalist).

SUFIKSI NA *-in*

735 Na *-in* završava 36 sufiksa

-ančanin	*-čanin*	*-ićanin*	*-jarčanin*
-anin	*-ćanin*	*-ijanin*	*-ljanin*
-anjanin	*-elin*	*-in*	*-oranin*
-aranin	*-eljanin*	*-īn*	*-ovčanin*
-arčanin	*-etin*	*-inčanin*	*-ovljančanin*
-arin	*-evčanin*	*-jančanin*	*-ovljanin*
-ašanin	*-evljanin*	*-janin*	*-šćanin*
-ašin	*-ežanin*	*-janjanin*	*-štanin*
-čančanin	*-ičanin*	*-jaranin*	*-vanin.*

Tim se sufiksima tvore etnici, nazivi za stanovnike kojega naseljenoga mjesta (ekonima), kraja, zemlje, države i kontinenta ili naziva za osobe koje odatle potječu, npr. *Góspićanin, Bráčanin, Banáćanin, Indonéžanin, Európljanin...*

736 U osnovi su dakle vlastite imenice, a rijetko su opće kao *bȑdo > bȑđanin, dȑžava > dȑžavljanin, žúpa > žúpljanin...*

I izvedenice od općih imenica mogle bi se zvati etnicima, ali zbog toga što se to dosad nije činilo i zbog posebnoga obilježja tih riječi (tvorbe od apelativa i pisanja malim početnim slovom) možemo ih zvati etnoidima. Značajno je da etnoida ima malo i da je njihova tvorba praktički neplodna.

737 Od tih sufiksa plodni su *-anin, -janin* i *-čanin,* a ostali su slabo plodni ili su neplodni.

U načelu od domaćih osnova svi su sufiksi slabo plodni ili su neplodni jer su gotovo od svih osnova etnici već izvedeni, kategorija je domaćih osnova iscrpena. Plodnost se može očitovati u potiskivanju drugih sufiksa i u tvorbi etnika od osnova stranih toponima. Ako se dakle ovdje govori o plodnosti, valja imati na umu da je taj naziv upotrijebljen uvjetno, gotovo u značenju brojnosti. No kako brojnost utječe na plodnost, i ta bi terminološka nedosljednost imala svoj smisao.

Skraćivanje osnova

738 Kao inače u tvorbi riječi i u tvorbi etnika osnove se katkada krate, npr. *Slobòdnica > Slobòđanin, Šȉbenīk > Šȉbenčanin.* Ta pojava bitno utječe na lik etnika, ali je teškoća u tome što u skraćivanju nema dosljednosti pa je zasad nemoguće dati pravila kad se osnova skraćuje, a kad se ne skraćuje. To se može učiniti tek kad bude skupljena potpuna građa, a sada se može dati samo u općem pregledu.

Veoma se često odbacuje završetak *-je (-lje): Ȍrāšje > Oráš(lj)anin, Pòdstrāžje > Pòdstrāžanin, Zàdvārje > Zàdvar(č)anin, Brûsje > Brúšanin, Prìgōrje > Prìgorčanin, Prèkrīžje > Prèkrīšćanin...*

Rjeđe se takve osnove ne skraćuju: *Cêrje* > *Cèrjanin...* Zbog jedinstvenosti tvorbe mogli bismo uzeti da se i tu *-je* odbacuje pa se dodaje sufiks *-janin,* ali bismo tada imali teškoće u raspodjeli sufiksa *-anin* i *-janin.*

U nekim je primjerima svejedno uzeli da je osnova skraćena ili nije, npr. *Pòdgrāđe* > *Pòdgrađanin, Zàprūđe* > *Zàprudanin...* pa se na neskraćenu osnovu dodaje sufiks *-anin* ili na skraćenu sufiks *-janin,* ali je za tvorbena pravila povoljnije ako pretpostavimo da osnova nije kraćena.

739 Veoma se često skraćuju osnove imenica koje završavaju na *-ski, -ska, -sko*: *Ìmotskī* > *Ìmoćanin, Nȍvskā* > *Nȍvljanin, Màkarskā* > *Màkaranin, Poljànskā* > *Poljánčanin, Stomorska* > *Stomorčanin, Hrastòvskō* > *Hrastòv(lján)čanin...*

Osnove imenica na *-ški, -ška, -čka, -čko* odbacuju *k*: *Bâčkā* > *Báčvanin, Rùiška* > *Rùišljanin...*

740 Relativno se često skraćuju osnove koje završavaju na *-nīk,* tako da se skraćuju za *-nīk* ili *-īk*: *Dùbrōvnīk* > *Dùbrōvčanin, Stȕpnīk* > *Stȕpljanin, Gròmačnīk* > *Gròmačanin, Cȉglenīk* (požeški) > *Ciglènčanin,* (brodski) *Cȉglenjanin, Kȕjnīk* > *Kȕjnjanin, Stâri Slȁtinīk* > *Slȁtinjanin, Šȉbenīk* > *Šȉbenčanin...*

Česti su etnici i od neskraćenih osnova: *Drêžnīk* > *Drêžničanin, Drvenik* > *Drveníčanin, Erdèvīk* > *Erdevíčanin, Lékenīk* > *Lékeničanin, Tòvārnīk* > *Tòvārničanin, Tȑstenīk* > *Tȑstēničanin...*

741 Osnove sa završetkom *-ac, -ec, -ci* većinom se ne skraćuju: *Bènkovac* > *Bénkovčanin, Čȁkovec* > *Čȁkōvčanin, Kârlovac* > *Kârlōvčanin, Krížēvci* > *Krížēvčanin...* Skraćuju se osnove samo nekih, pretežno slavonskih toponima: *Bȁčevac* > *Bȁčevljanin, Bàničevac* > *Bàničevljanin, Brèstovac* > *Brèstovljanin, Drâgōvci* > *Drâgovljanin, Dȑškōvci* > *Dȑškovljanin...* Od ostalih, čini se rijetko, uglavnom kad postoji poseban glasovni razlog: *Čùčurac* > *Čùčuranin, Gràčac* > *Gràčanin, Smoljánci* > *Smoljánščanin...*

742 Završeci *-ica, -ice* u pretežnoj se većini ne skraćuju: *Crikvèničanin, Dùbičanin, Gàrešničanin, Gòmiličanin, Kòstājničanin, Stȕbičanin, Sùbotičanin, Virovìtičanin, Zȅničanin...,* ali se neke skraćuju, pogotovu ako toponim završava na *-vica*: *Dračevica* (na Braču) > *Dračevljanin, Dubašnica* > *Dubašnjanin, Šumètlica* > *Šumétljanin, Kȁmenica Ivànečkā* > *Kamenčánčanin, Bȕkovica* (pokrajina) > *Bȕkovčanin, Brèzovica* > *Brèzovčanin, Kalinovica* > *Kalinovčanin, Mȉtrovica* > *Mȉtrovčanin, Òrahovica* > *Òrahovčanin, Mâlā Pȅratovica* > *Pȅratovčanin...*

Katkada se krati i završetak *-ina*: *Vòjvodina* > *Vòjvođanin, Bàdljevina* > *Bàdljēvčanin, Pisárovina* > *Pisárovčanin...*

Ni završetak *-ić(i)* većinom se ne odbacuje: *Gòspićanin, Jȁkšićanin, Perùšićanin...,* ali ga pojedini toponimi odbacuju: *Hàljinići* > *Hàljīnčanin, Lôvčići* > *Lóvčanin, Mȅtković* > *Mȅtkovčanin, Kòbilić* > *Kobilínčanin, Rogočić* > *Rogočanin...*

743 Katkada se skraćuju i neki drugi završeci:

-ača: *Kùzmanovača > Kùzmanovčanin, Lȉpovača > Lȉpovčanin*;
-ađ: *Sȕđurađ > Sȕđuranin*;
-aj: *Sùćuraj > Sùćuranin, Svêtī Jȕraj na Brégu > Jȕrōvčanin*;
-ak: *Mèđeđāk > Mèđeđanin, Vùčnjāk > Vučnjevčanin*;
-anje: *Ràdovānje > Ràdovljanin*;
-čice: *Bàkōvčice > Bàkōvljanin*;
-evo: *Kȍkirevo > Kȍkirčanin*;
-ic: *Bêčic > Béčanin*;
-inci: *Dûrlīnci > Dûrlōvčanin*;
-na: *Kápelna > Kàpelčanin*;
-no: *Ràkitnō > Ràkićanin*;
-njak: *Štìtnjāk > Štìtljanin*;
-ovac: *Radomírovac > Radomírljanin*;
-ta: *Savìčenta > Savìčenšćanin.*

744 Razlozi su za skraćivanje veoma različiti, ali su kod mnogih osnova veoma očiti: osnova se skraćuje da se bolje prilagodi za tvorbu, da etnik bude kraći, da se izbjegne nagomilavanje nepčanih zatvornika i sl. Zbog toga težnja da se etnici tvore od neskraćene osnove ne može biti jaka, iako postoje neke potvrde za nju. Tako je npr. *Trâvljanin* < *Trâvnik* očit arhaizam prema običnom *Trâvničanin* uz *Adžamovljánac, Adžamóvljanin* javlja se i novija *Adžamóvčanin* i dr. Zbog sustavnije tvorbe tu težnju treba podupirati, ali samo u onim slučajevima gdje etnik nije ustaljen, gdje je malo poznat ili neobičan i gdje se književni lik tvori veoma jednostavno. Inače bismo otvorili vrata umjetnim, neobičnim i često neprihvatljivim likovima.

Tvorba od višečlanih toponima

745 Od višečlanih toponima etnici se izvode na različite načine. Jednom se izvode od jednoga člana, najčešće imeničkoga, ali se tvore i složeno-sufiksalnom tvorbom od dvaju članova. Od tri člana etnici se ne tvore.

Najčešće se etnici tvore od jednoga člana, i to prvenstveno imeničkoga, pogotovu kad je složeni naziv nastao administrativnim putem:

Dônjī Bògičēvci > Bògičēvčanin, Slàvōnski Brôd > Brȍđanin, Plavča Draga > Drȁžanin, Svêtī Ìlija > Ilijánčanin, Bòsanskā Krûpa > Krúpljanin, Kúla Àtlagića > Kùljanin, Nȍvī Vȉnodolskī > Nȍvljanin, Svêtī Pȅter Òrehovec > Peterančanin, Mâlā Pȅratovica > Pȅratovčanin, Vȅlikī Stôn, Mâlī Stôn > Stȍnjanin, Slàvōnskī Šȁmac > Šȁmčanin...

746 Rjeđe se etnik tvori od atributnoga člana višečlanoga toponima. To se obično događa kad je atribut značajniji, razlikovniji i sl.: *Mȅdov Dólac > Mȅdovljanin, Gèneralskī Stôl > Generálčanin, Òkrūgli Vȓh > Òkrūglovčanin, Tȓškī Vȓh > Trškóvljanin, Rajevo Selo > Rajevčanin...*

Dakako, česti su i složeni etnici, pogotovu ako su dijelovi toponima kraći: *Mòkrō Pȍlje > Mokròpoljanin, Bȁbina Rijéka > Baborijéčanin, Dèbelō Bȓdo*

> *Debelòbrđanin, Dȕgī Rât > Dugòraćanin, Mándino Sèlo > Mandòseljanin, Nȍvō Sèlo > Novòseljanin, Lȉčkō Pètrovo Sèlo > Petròseljanin, Stârī Grâd > Starògrađanin, Svêtī Rȍk > Svetòročanin...*

I kad bude skupljena potpuna građa, vjerojatno neće biti moguće dati jednostavna pravila za tvorbu etnika od višečlanih toponima. Ako etnik nije općenito poznat, bit će, čini se, ekonomičnije zagledati u priručnik, nego tražiti iscrpna pravila.

Neutralizacija

747 Kao i u ostalim jezičnim područjima i u tvorbi etnika javlja se neutralizacija, ali je redovito rijetka. Tako je

Cètinjanin < Cètina i Cètinje
Bȕkovičanin < Bȕkovīk i Bȕkovica[49]
Dùbočanin < Dùboko i Dùboka...

Do neutralizacije dolazi i zbog skraćivanja osnove:

Ìmoćanin < Ìmotskī i *Ìmotica*
Òtočanin < Òtok i *Otòčac*
Lȉpōvčanin < Lipova, Lipovača i *Lipovac*
Rakovčanin < Rakovac i *Rakovica*
Sòkoljanin < Sokol i *Sokolac.*

Težnja da se etnik tvori od neskraćene osnove može se preporučiti samo ondje gdje etnik nije ustaljen ili je veoma slabo proširen. Inače bismo stvarali neobične ili teško prihvatljive etnike, a neutralizaciju opet ne bismo mogli izbjeći. Jednoznačnost osigurava kontekst, kao i u etnika od velikoga broja raznih toponima istoga izraza.

748 Zbog pojave da se od višečlanih toponima etnik tvori od jedne osnove često su takvi etnici neutralizacija toponima koji se razlikuju pojedinim članovima, npr.

Brȍđanin : *Slàvōnskī* i *Bòsanskī Brôd*
Húmčanjanin : *Gôrnjī* i *Dônjī Húmac*
Nȍvljanin[50] : *Nȍvī Vȉnodolskī, Bòsanskī Nȍvi* i *Nȍvskā*
Stȍnjanin : *Mâlī* i *Vȅlikī Stôn*
Šȁmčanin : *Slàvōnskī* i *Bòsanskī Šȁmac*
Vidovčanin : *Donji* i *Gornji Vidovec...*

---

[49] Ima više mjesta imenom Bukovica; od Bukovica 'pokrajina u sjevernoj Dalmaciji', etnik je Bukovčanin.

[50] Mjesto *Nȍvska, Nȍvljanin* govori se *Nòvskā, Nóvljanin* pa bi i taj naglasak trebalo priznati književnim.

To je moguće zbog jednoznačnosti konteksta,[51] obuhvatnosti stanovnika obaju mjesta, udaljenosti mjestâ i sl. Zbog opreke (preciznosti) katkada se upotrebljava i složeni etnik *Gornjohumčànjanin, Novogràdiščanin, Starokàpelčanin (Starokàpelac),* ali zbog očite težnje da se složeni etnici ne upotrebljavaju, ne treba ih stvarati na silu, to više što se od mnogih višečlanih toponima etnici i ne tvore, npr. od *Slàvōnskī Brôd, Bàtīnjāni Pȁkračkī...* Obično je iz konteksta jasno o kojima je stanovnicima riječ. Ako nije, tada to treba pobliže označiti. Obično se dodaje atribut: *bòsanskī Brȍđanin, pȍdrāvskī Slȁtinčanin.*

Sufiksi u tvorbenom sustavu

749 Etnici sa svim navedenim sufiksima nisu u jednakoj upotrebi niti su svi jednako prihvatljivi za književni jezik. Svi sufiksi bez kojih se u književnom jeziku ne bi mogli upotrebljavati usvojeni ili normalno prihvatljivi etnici pripadaju sustavu suvremene tvorbe, ali jedni su veoma plodni i u općoj su upotrebi, a drugi dolaze u specijalnim tvorbama i veoma su ograničeni vremenom, mjestom, određenim utjecajem, analogijom i sl. Prema tome svi nemaju isto značenje za tvorbeni sustav. Prvi idu u samo njegovo središte, a ostali su na njegovu rubu. Iz naravi sustava možemo očekivati da se u središtu tvorbe nalazi samo manji broj sufiksa. Središtu tvorbe pripadaju sufiksi *-anin, -janin* i *-čanin,* dakle plodni sufiksi, a ostali su na tvorbenom rubu. U središnjoj se tvorbi etnika nalaze još i sufiksi *-(a)c* i *-an(a)c.*

Sufiksi *-janin* i *-anin*

750 Sufiksi *-janin* i *-anin* u samom su središtu suvremene tvorbe etnika:

a) jer su etnici s njima najbrojniji u velikoj pretežnosti;
b) jer dolaze na cijelom jezičnom području i na svakom su najbrojniji
c) jer dolaze samo u tvorbi etnika (jednoznačni su)[52]
d) jer dolaze na druge sufikse iz očite težnje za jačom kategorijalnom oznakom svih sufiksa kojima se tvore etnici, pa i onih na *-(a)c.*

Tim bi se razlozima mogao dodati i dijakronijski. Ti su sufiksi najstariji i imaju neprekinutu protežnost.

751 U tvorbi sufiksi *-janin* i *-anin* imaju jasnu glasovnu raspodjelu.

---

[51] Npr. Oriovčani govore Slatinjani, Brođani, Kapelčani, Gradišćani i pri tome misle na stanovnike Staroga Slatnika, Slavonskoga Broda, Nove Kapele, Nove Gradiške. Kad žele što reći o stanovnicima Bosanskoga Broda, Stare Kapele, Stare ili Bosanske Gradiške, onda to posebno označe. Gornji ili Donji Slatnik s druge su strane Broda, tako da se o njihovim stanovnicima govori veoma rijetko, ali sigurno je da bi se tada upotrijebila posebna oznaka.

[52] Rijetko je njime izvedena koja riječ koja ne znači etnik ni etnoid kao što su *pučanin* i *kršćanin,* ali ta tvorba nije plodna.

Sufiks *-anin* dobivaju osnove koje završavaju na srednjojezične zatvornike (nepčani zatvornici i r):

č: *Bráčanin, Plȍčanin, Pòrečanin...*
ć: *Góspićanin, Lovrećanin, Perȕšićanin...*
dž: *Kambòdžanin...*
đ: *Mèđeđanin, Podgrađanin, Zàpruđanin...*
j: *Bàzjanin, Cèrjanin...*
lj: *Bogòmoljanin, Dùkljanin, Grâbljanin...*
nj: *Kosínjanin, Lošínjanin, Sènjanin...*
š: *Drnǐšanin, Klàdūšanin, Omǐšanin...*
ž: *Grȕžanin, Kòmižanin, Rudežanin...*
r: *Bȁkranin, Hváranin, Zȁdranin...*

Tvorbe od osnova s ostalim završnim glasovima veoma su rijetke, a primjeri se spominju u t. 755. i 757.

752 Sufiksom *-anin* izvedeno je i nekoliko etnoida: *gòranin, vàrošanin, zàbrđanin.* Od pridjevnog dijela sintagme izvedena je imenica *dónjanin.* S glasovima *-št-* na mjestu *-st-* izvedena je imenica *mjȅštanin.* Izvedenica *dvòranin* na rubu je i motiviranosti i značenja etnika. Podaci pokazuju da taj tip nije plodan.

753 Sufiks *-janin* dobivaju osnove na nesrednjojezične zatvornike (nenepčani zatvornici osim r). Pri tome se završni zatvornik osnove i početno *j* sufiksa zamjenjuju po jotacijskim pravilima:

b: *Gràbljanin* < *Grȁb, Rábljanin* < *Râb, Sȑbljanin* < *Sȑb...*
c: *Bénkovčanin, Kârlōvčanin, Krížēvčanin...*
d: *Bȉograđanin, Brȍđanin, Lòpuđanin...*
f: *Netofljanin...*
g: *Ìrižanin, Pȍžežanin, Pážanin...*
h[53]:
k: *Banjalúčanin, Ìločanin, Líčanin...*
l: *Bȍljanin, Konávljanin, Púljanin...*
m: *Húmljanin, Rȁmljanin, Rȕmljanin...*
n: *Labínjanin, Mazínjanin, Nínjanin...*
p: *Koločépljanin, Lȉpljanin, Európljanin...*
s: *Brúšanin, Klȉšanin, Víšanin...*
t: *Banáćanin, Mljȅćanin, Splȉćanin...*
v: *Bȉševljanin, Štrȉgovljanin...*
z: *Indonéžanin, Parížanin...*

---

[53] Zasad nemam primjera s tim završnim zatvornikom i sufiksom *-janin.* Iako je od Orah potvrđeno Orahovac, ipak se mogu očekivati i etnici sufiksom *-janin.* (Normalno bi bilo Orašanin.)

754 Osnove koje završavaju na dvozatvorničke skupine često krate osnovu ili dobivaju druge sufikse. Ako dobivaju *-janin,* imaju sustavne morfonološke promjene, npr. *Cišćanin* < *Cista, Jelšanin* < *Jelsa, Síščanin* < *Sísak...*

Etnici osnova koje završavaju na *-sc-*, *-sk-*, *-šk-* osim normalnoga *-šč-*: *Bȁščanin* < *Bȁška, Brúščanin* < *Brȕška, Novogràdiščanin* < *Nȍvā Gràdiška* (J XXII, 159), imaju zbog dijalektalnoga ili dijakronijskoga utjecaja i *-šć-*: *Bȁšćanin, Gràdišćanin* (AR), *Plàšćanin* < *Plàški* (AR), *Pušćanin* < *Pȕska* (Görner).

Budući da pojavu *-sk-* > *-šć-* imamo i u književnom jeziku, etnici sa *-šć-* mogu se dopustiti i u književnom jeziku, ali zbog sustavnosti tvorbe likovi sa *-šč-* trebali bi imati prednost.

755 U osnovama na *-dv-*, *-tv-* neuobičajen suglasnički skup *-dvlj-*, *-tvlj-* nastoji se pojednostavniti ili ispadanjem *v*: *Bȕdljanin, Nèrētljanin,* ili umetanjem nepostojanoga *a*: *Pȉtavljanin* < *Pȉtve* ili upotrebom sufiksa *-anin*: *Bùdvanin, Nèrētvanin.*[54]

U *Radovánjčanin*: *Rȁdovānci n* se zamjenjuje sa *nj* zbog jednačenja po mjestu tvorbe. Kako takvo jednačenje nije obično ni u književnom jeziku ni u etnicima, uz taj se lik u književnom jeziku može upotrebljavati i lik bez toga jednačenja.

756 Kao i sufiksom *-anin,* tako je i sufiksom *-janin* izvedeno nekoliko etnoida: *bȑđanin, dȑžavljanin, grȁđanin, òtočanin, vȅlegrađanin, žúpljanin...* Od priloga je izvedena imenica *préčanin.* Na rubu je značenja i tvorbe *dvòrjanin,* a izvan toga su značenja *púčanin* i *kȑšćanin.*

I taj je tip neplodan.

757 Raspodjela sufiksa *-anin* i *-janin* komplementarno je određena prema završnim glasovima osnove. Odstupanja su od toga rijetka i opet glasovno (morfonološki) uvjetovana.

Uz spomenute *Bùdvanin* i *Nèrētvanin* iz istih razloga imaju *-anin* i *Lȁstvanin, Máčvanin.*

Zbog toga što se skupovi *-št-*, *-žd-* često vladaju kao nepčanik osnove s tim završnim zatvornicima mogu dobiti *-anin*: *Gòraždanin* < *Gòražde.*

Katkada neke osnove dobivaju *-anin* mjesto *-janin* iz težnje da morfonološki ostane ista osnova: *Črètanin* < *Črȅt Pòsāvskī* i *Bizòvačkī, Šòltanin, Kaštèlanin, Korčùlanin, Ublanin* < *Ubli, Pizanin* (AR), *Sȕzanin* < *Sȕza, Struganin* < *Struga* (public., uz *Stružanin*), a tako zbog dijalektalnog utjecaja i *Cresanin* uz književno *Crešanin.*

Neki etnici od osnova na *-st-* mjesto očekivanog *-šć-* (od *-janin*) imaju *-št-* i *-anin*: *Pèraštanin* < *Pèrast, Brijéštanin* < *Brijêsta,* ali ta pojava nije plodna.

---

[54] K. Jurišić, 1970, pokazuje, s uvjerljivim razlozima, da je normalno samo Neretvanin.

Odnos sufiksâ *-(j)anin* i *-(a)c*

758 Sufiks *-(a)c* dolazi na iste osnove na koje i sufiksi *-(j)anin.* Budući da na ovom području književni jezik u većoj mjeri prihvaća dijalekatne osobine vrlo širokog i raznolikog jezičnoga područja, ne bi bilo ništa neobično ako među tim sufiksima ne bi bilo jasne raspodjele. No unatoč tomu raspodjela je u glavnini jasna.

Sufiks *-(a)c* obično ne dolazi na jednosložne osnove. Prema prikupljenoj građi imamo ovu raspodjelu sufiksa *-(a)c*:

završni glas	višesložne osnove	jednosložne osnove
j	22	1
l	15	—
lj	9	—
m	3	1
n	87	7
nj	15	6
r	41	1
v	30	—
ukupno:	222	16

Brojčani odnosi dakle pokazuju jasnu raspodjelu. Ona je toliko očitija ako se uzme u obzir karakter nekih izvedenica od jednosložnih osnova. Tu su u prvom redu neke osnove koje umetanjem nepostojanoga *a* postaju dvosložne: *Bosánac, Broćánac* < *Bròćno, Cerának* < *Cȇrna, Kremának* < *Kremna, Ripljának* < *Ripanj, Trpanjac* < *Trpanj.* Zatim je tu nekoliko etnika koji označuju narode: *Dánac, Írac, Fínac* i stanovnike pokrajina: *Srijémac, Kránjac,* a što to znači, reći će se malo kasnije. Ostaju dakle svega tri jednosložne osnove, među kojima je i *Bujac, Žminjac* jer neki podaci govore da na području Istre sufiks *-(a)c* nema takvih ograničenja.

759 U usporedbi sa sufiksima *-(j)anin* dobivamo ovu sliku:

završni glas	jednosl. osnove		višesl. osnove	
	-(j)anin	*-(a)c*	*-(j)anin*	*-(a)c*
j	4	1	6	22
l	7	—	10	15
lj	8	—	7	9
m	6	1	2	3
n	15	7	24	87
nj	8	6	15	15
r	9	1	18	41
v	5	—	20	30
ukupno:	65	16	102	222

To znači da je raspodjela jednim dijelom jasna i da sada treba tražiti kako se ti sufiksi raspodjeljuju na području višesložnih osnova koje završavaju zvonačnicima. Budući da to nije glasovna ni slogovna uvjetovanost, treba pregledati druga područja.

760 Na semantičkom području sufiksi *-(j)anin* i *-(a)c* daju ove podatke:

toponim	*-(j)anin*	*-(a)c*
1. mjesto	93	165
2. pokrajina	12	31
3. država	—	51
4. otok	5	2
5. poluotok	—	1
6. kontinent	—	2
7. planina	2	—
8. rijeka	—	1
9. nebesko tijelo	1	—

Ako zanemarimo kategorije s malo podataka, a to su one od br. 4 i dalje, etnici od osnove država sa završnim zvonačnikom tvore se sufiksom *-(a)c* čak i bez obzira na broj slogova osnove: *Albánac, Alžírac, Arménac, Dánac, Fínac, Indíjac, Írac, Iránac, Izraélac, Japánac, Makedónac, Nizozémac, Portugálac, Slovénac, Španjólac, Švicárac, Ukrajínac, Vijetnámac...*

761 I od pokrajina je normalnija tvorba sufiksom *-(a)c*. Od 12 etnika izvedenih sufiksima *-(j)anin* četiri nisu obična: *Podrinjanin, Podunávljanin, Pomòravljanin, Kȍsovljanin,* obične su izvedenice na *-(a)c* u parovima: *Epírac-Epíranin, Erdéljac-Erdèljanin, Frigíjac-Frigijanin, Kotárac-Kotàranin, Misírac-Misíranin,* preteže upotreba etnika na *-(a)c*; Liburnija je imala glasovnu zapreku za *-(a)c* pa uz *Liburnjanin* nema drugoga etnika, a tako ni uz *Konávljanin* i *Krivòšijanin.*

U području ekonima (selo, grad) zapažaju se samo neke odrednice.

Ako ekonim završava na *-Zac* ili *-Zci*, gdje *Z* znači zvonačnik, pa se osnova krati, jasno je da etnik ne može imati sufiks *-(a)c*: *Bȁčevljanin* < *Bȁčevac, Brèstovljanin* < *Brèstovac, Čùčuranin* < *Čùčurac, Dȑagōvljanin* < *Drâgōvci, Dȑškovljanin* < *Dȑškōvci, Kováčevljanin* < *Kováčevac...*

Sufiks *-(j)anin* dobivaju osnove koje imaju glasovnu zapreku za *-(a)c*: *Dubašnjanin* < *Dubašnica, Kršikljanin* < *Kršikla, Šatornjanin* < *Šatornja...*

Kao što pokazuje primjer *Lipovljanac* < *Lipovljani* sufiks *-(a)c* dobit će osnove toponima ako toponim već ima lik etnika na *-(j)anin.*

No u jednom dijelu raspodjela nije jasna. Trebat će potražiti druge kriterije, a jedan je vjerojatno teritorijalni ili vremenski.

762 Može se spomenuti još jedna pojava koja bi mogla utjecati na raspodjelu. Sufiks *-(a)c* plodan je sufiks i polivalentan. Dolazi na različite osnove i izve-

denice s njim imaju različita značenja pa tako s toponimskim osnovama osim etnika ima i značenje stvari koja potječe iz toga mjesta, npr. *bilogorac* 'sir', *bjelovarac* 'sir', *bosánac* 'duhan', *burgúndac* 'vino', *tȅtovac* 'grah', *tokájac* 'vino', *trebinjac* 'duhan', *varaždinac* 'vlak'... Međutim teško je utvrditi koliko bi ova značenja imala utjecaja na raspodjelu sufiksa *-(a)c,* jer su takve izvedenice relativno rijetke i slabe učestalosti, pogotovu u književnom jeziku. Zbog toga se one katkada smatraju neobičnima pa ih možemo naći upotrijebljene s navodnim znakovima, npr. potvrde za prva dva primjera u Vl. 29. 8. 74. 7, za *bosanac* u I. Kozarca (RMH).

Slično je i s činjenicom što nalazimo po koju opreku u kojoj izvedenica od toponima sufiksom *-(a)c* znači doduše osobu, ali ne i etnik, npr.

Solúnjanin 'stanovnik Soluna',
solúnac 'solunski dobrovoljac'.

Čini se da ni jedan od ovih uzroka ne povećava znatno upotrebu sufiksa *-(j)anin,* već sufiksa *-čanin.*

Sufiks *-čanin*

763 Sufiks *-čanin* dolazi, kao i sufiks *-(a)c* na osnove sa završnim zvonačnikom, ali ne na sve podjednako: najčešće na osnove sa *n, r, v,* rjeđe sa *j,* a na ostale samo iznimno:[55]

j: *Gájčanin, Podosójčanin, Prijébojčanin...*
l: *Generálčanin < Gȅneralskī Stôl, Káptolčanin, Kàpelčanin < Kàpelna, Ždalčanin*;
lj: *Ozaljčanin, Turkaljčanin*;
m: *Drȕmčanin*;
n: *Kràpīnčanin, Šȉbenčanin, Zèlinčanin...*
nj: *Dobránjčanin, Lasinjčanin*;
r: *Bjelovárčanin, Daruvárčanin, Dȁvōrčanin...*
v: *Borovčanin, Dùbrōvčanin, Đȁkōvčanin...*

Na ostale osnove *-čanin* dolazi veoma rijetko: *Jȅlščanin < Mâlā Jêlsa* (kod Karlovca), *Pòdbapčanin* (uz Pòdbabljanin) < *Pòdbablje, Prȉlepčanin* (uz Prȉlepac), *Zágrepčanin.*

Gubljenje *j* u *Trubačanin < Trubaja* i zamjenjivanje *n/nj* zbog jednačenja po mjestu tvorbe, *Skradinjčanin < Skradin* i *Slivanjčanin < Slȋvno* nije karakteristično ni za etnike, a ni za književni jezik pa se u književnom jeziku mogu upotrebljavati i likovi bez tih promjena.

764 Sufiks *-čanin* dolazi na štokavskom i kajkavskom području, a nešto rjeđe i na osnove toponima drugih jezika.

---

[55] Prema skupljenoj građi n 31, r 15, v 25, j 6, l 4, lj 2, m 1, nj 2. Potpunija bi građa dala druge podatke, ali to zavisi i od brojnosti osnova (čini se da su m-osnove rijetke).

Do g. 1860. etnika sa sufiksom *-čanin* vjerojatno nije bilo mnogo,[56] a još ih je manje bilo zabilježeno u rječnicima i ostalim jezičnim priručnicima i jezikoslovna literatura nije ni uočila da taj sufiks postoji[57] pa je norma propisivala samo etnike sa sufiksom *-(a)c* i ondje gdje se danas javljaju i etnici sa *-čanin,* koji su često i običniji, npr. *Berlínac* (Bor.,[58] P), *Bijêljinac* (P), *Bjelovárac* (Bor., P), *Đȁkovac* (Bor. 4, Bor., P), *Ljubljanac* (Bor. 4, Bor.), *Ozljanin* (Bor. 4, Bor.), *Prijédorac* (Bor., P). Teško je danas bez posebnih istraživanja utvrditi koliko je to bio odraz činjeničnoga stanja, a koliko pogrešnih teoretskih shvaćanja, ali unatoč toj prilično autoritativnoj normi danas se mjesto tih i takvih etnika sve više upotrebljavaju etnici sa *-čanin* pa oni nalaze svoje mjesto i u normativnim priručnicima. Tako P uz *Đȁkovac* ima i *Đȁkōvčanin,* mjesto *Ljubljanac* ima samo *Ljubljánčanin.* To pokazuje prodornost sufiksa *-čanin* po kojoj on dolazi na mjesto sufiksa *-(a)c* iz težnje da se etnici ekonima tvore sufiksima koji završavaju na *-anin.* Tu težnju ne treba sprječavati jer ona tvori integriraniji sustav, imajući na umu da je *-(a)c* osnovni sufiks kad osnova znači teritorijalno-administrativnu jedinicu.

765 Značajno je da se sufiksom *-čanin* tvore etnici pretežno od ekonima i da su među njima i etnici od većih mjesta:

Atínčanin, Bàdljevčanin, Berlínčanin, Bijeljinčanin, Bjelovárčanin, Borovčanin, Brezovčanin, Bȕkōvčanin (< Bȕkovica, pokrajina), *Daruvárčanin, Drvárčanin, Dùbrōvčanin, Đȁkovčanin, Káptolčanin, Krapinčanin, Londónčanin, Ljubljánčanin, Maribórčanin, Medárčanin, Metkovčanin, Mȉtrovčanin, Òrahovčanin, Òzaljčanin, Pisárovčanin, Prijédorčanin, Prozorčanin, Srijánčanin, Šestinčanin, Šȉbenčanin, Vâlpovčanin, Zàdvarčanin, Zágrepčanin, Zèlinčanin, Zlatarčanin...*

Ostali sufiksi na *-in*

766 **-ančanin.** Sufiks *-ančanin* dolazi u nekoliko etnika uglavnom od manje poznatih mjesta: *Bȅdnjančanin* < Bȅdnja, *Ilijánčanin* < Svêtī Ìlija, *Japrànčanin* < Jàpra Mājkić, *Kloštránčanin* < Klòštar Vòjākovačkī (Kloštránac < Klòštar Ìvanić), *Peteránčanin* < Svêtī Pȅter Òrehovec, *Skelánčanin* < Skȅla.

Izvan mjesne upotrebe učestalost je tih etnika malena, a kako je sufiks *-ančanin* neobičan, mogu se u književnom jeziku mjesto njega upotrebljavati sufiksi *-(j)anin* i *-an(a)c.*

---

[56] Pretpostavka da je *-čanin* nastao od *-ac* odnosno od *-ac+-janin* veoma je prihvatljiva, a budući da su etnici sa sufiksom *-čanin* do 1860. g. relativno rijetki, to bi sugeriralo primamljivu ideju da je sufiks *-čanin* relativno mlad. Međutim već je u 12. st. potvrđen Dubrovčanin, a Šibenčanin je iz 1614.

[57] Usp. npr. Rožić, 1905, Boranićev Pravopis, IV. izd., str. 57–69, Maretić, 1931. str. 268.

[58] Bor. znači Boranićev Pravopis, 10. izdanje, Bor. 4 – IV. izdanje.

-anjanin. U nekoliko etnika: *Cirkánjanin* < Cȉrka, *Dicmánjanin* < Dícmo (uz Dicmanjac).

-aranin. U *Lešćáranin* < Lêšće, *Mȉlnaranin* < Mȉlna, *Mostàranin* < Kòsinj Môst. Uz te se etnike mogu upotrebljavati i etnici izvedeni sufiksima *-(j)anin.*

-arčanin. U etniku *Glavárčanin* < Vùjinove Glâve.

-arin. U *Splȉtskarin* (uz Splȉtskār) < Splȉtskā i *Stànīšćarin* < Stànīšće.

-ašanin. U *Jagmášanin* < Jàgma.

-ašin. U *kumàšin* i *prijàšin.*

-čančanin. U *Kamenčánčanin* < Kȁmenica Ivànečkā (uz Kamenčánac).

-ćanin. U *Mali Kladúšćanin* < Mâlā Klàduša, *Prèkrīšćanin* < Prèkrīžje Plešivičko.

-elīn. U *vlastèlīn* i *gizdèlīn.*

-eljanin. U *Brdeljanin* < Klȉškō Bȑdo.

-etin. U *rájetin.*

-evčanin. U *Vučnjévčanin* < Vùčnjāk.[59]

767 **-evljanin.** U *Nišévljanin* < Nîš, etniku potvrđenom u našim pravopisima, ali inače neusvojenom, danas samo Nȉšlija.

-ežanin. U nekoliko etnika: *Aviléžanin, Maltéžanin,* rjeđe *Đenovéžanin* (uz sustavnije Đenovljanin) i zast. *Puléžanin* < Púla i *Puljéžanin* < Pûlj, danas Púljanin.

-ičanin. U *Hràsničanin* < Hrâsno, *Jarmičanin* < Jarmina, *Poljíčanin* < Pȍlje, *Sèvōjničanin* < Sèvōjno.

-ićanin. U rijetkim etnicima *Abderíćanin* (P) < Abdéra[60], *Samaríćanin* < Samarija, iz DJ, gdje je upućen na Samaritanac, v. -itanac.

-ijanin. U *Bàzijanin,* prema dijalekatnom Bàzijan < Bâzje (J, XXII, 157), normalnije *Bázjanin,* kao što je i predloženo na spomenutom mjestu, pokrajinskom *Istrijanin* (od tal. Istriano), književno *Istranin, kozmijanin* 'došljak iz kozmosa' (Borba, 3. 9. 1969, 8).[61]

---

[59] Podatak potječe iz knjige F. Görnera, ali INMH nema toga mjesta. F. Görner ima i *Đȏrđevčanin* < Đȏrđine, ali INMH nema Đorđine (ima Đorđevac). S. Sekereš zabilježio je *Bratúljevčanin* < Bratulji (J, XII, 157), ali INMH to mjesto bilježi kao Bratuljevci.

[60] U Žepićevu rječniku s. v. *Abdera* nalaze se etnici Abderit, Abderanin, Abderac, ali Abderit nisam unio u građu jer je samo Žepićev prijedlog ili izrazit arhaizam. Sufiks *-ićanin* je nastao očito preuzimanjem latinskih odnosno grčkih etnika našim najobičnijim sufiksom *-janin.*

[61] U značenju *kozmonaut* potvrđeno je *svemirac* i *svemiroplovac,* uz *svemirac* 'stanovnik svemira'.

768 **-in.** Sufiks *-in* dolazi na neke osnove koje završavaju na *-an-*: *Cívljanin* < Cìvljane, *Dragobàščanin* < Drȁga Bàščanskā, *Kìjānin* < Kìjāni, *Kȍmoranin* < Kȍmoran, *Zàgužanin* < Zàgužane...

Rijetko dolazi na opće imenice u sekundarnoj sufiksaciji: *bàrbarin, bòljarin.*

-īn. Sufiks *-īn* razlikuje se od sufiksa *-in* po tome što je uvijek dug i što se u množini ne gubi. Javlja se u nekoliko etnika na čakavskom području: *Baràkīn* < Baràka, *Savičèntīn* < Savìčenta, *Vrgàdīn* < Vȑgāda.

-inčanin. U nekoliko etnika: *Čaprazlínčanin* < Čapràzlije, *Kobilínčanin* < Kòbilić.

-jančanin. U etniku *Granjánčanin* < Grána i *Rašnjančanin* < Rasno (G. Martić, AR).

-janjanin. U *Húmčanjanin* < Dônjī i Gôrnjī Hùmac, i *Gornjohumčànjanin, Mìrčanjanin* < Mìrca.

-jaranin. U *Sinčáranin* < Sȉnac, Sînca.

-jarčanin. U *Sušinjárčanin* < Sùšine (uz Sušnjárac).

769 **-ljanin.** Završetak *-ljanin* javlja se iza osnova koje završavaju usnenicima. Nastao je po jotacijskim pravilima od sufiksa *-janin*: *Rábljanin, Rímljanin, Európljanin, Bìševljanin...* Po drugačijem prikazu *-ljanin* bi se u takvim primjerima mogao smatrati i sufiksom, ali kad bi postojali samo takvi primjeri, ne bi trebalo uvoditi sufiks *-ljanin* kao ni zbog etnika *Bȕdljanin, Nèrētljanin* jer se ta dva etnika mogu protumačiti gubljenjem *v* (v. t. 755). Međutim u pojedinim etnicima dolazi *-ljanin* i iza osnova koje ne završavaju usnenikom pa one imaju sufiks *-ljanin.* Dolazi u nekoliko etnika na štokavskom i kajkavskom području: *Brȅzljanin* < Râvnō Brêzje, *Bȕčljanin* < Bȕčje, *Orášljanin* < Òrāšje, *Kútljanin* < Kúti, *Štítljanin* < Štìtnjāk, *Vȑhljanin* < Vȓh, *Zâvršljanin* < Zâvršje Pȍžeškō.

-oranin. U *Djȅdoranin* (pjesn.) < Djedina Rijeka.

-ovčanin. U nekoliko etnika s kajkavskoga područja: *Brȅzōvčanin* < Brȅzje, *Dûrlōvčanin* < Dûrlīnci, *Hràstovčanin* < Hrâstje, *Jȕrōvčanin* < Svêtī Jȕraj na Brégu, *Òkruglōvčanin* < Òkruglī Vȓh.

-ovljančanin. U *Mostovljánčanin* < Gôrnjī Mȍsti.

-ovljanin. U nekoliko etnika sa štokavskoga i kajkavskoga područja i u jednom stranom etniku: *Kùnōvljanin* < Kùna, *Môskōvljanin* < Môskō, *Tršкóvljanin* < Tȓškī Vȓh, *Moskòvljanin* < Mȍskva.

Etnik *Vȑbovljanin* < Vȑbōska formalno bi išao ovamo s neobičnim kraćenjem osnove, ali kako se mjesto naziva i

Vr̀bōvska, tu je posrijedi sufiks *-janin.* Slično je i *Pȉtovljanin* < Pȉtve, prema dijalekatnom liku koji M. Hraste prevodi u književni kao *Pȉtavljanin* (J, I, 23).

770 **-šćanin.** Na kajkavskom i čakavskom području zabilježeno je nekoliko etnika koji završavaju sad na *-šćanin,* sad na *-ščanin,* što pokazuje kolebanje u zamjenjivanju kajkavskoga *č,* dok za čakavske ne očekujemo *č* niti ima razloga da *-šćanin* zamjenjujemo sa *-ščanin,* to možemo uzeti da postoji sufiks *-šćanin.* Dolazi u nekoliko etnika: *Cr̀kōvšćanin* < Cr̀kovec, *Dubrávšćanin* < Dùbrava Pȕšćanskā, *Gr̀movšćanin* < Grmov(i), *Horvášćanin* < Horváti, *Hrèbinšćanin* < Hrèbine, *Mȁceljšćanin* < Dônjī i Gôrnjī Mȁcēlj, *Mȁjeršćanin* < Mȁjerje, *Nèdeljšćanin* < Svêtā Nèdjelja Làbīnskā, *Savìčenšćanin* < Savìčent, *Smoljánšćanin* < Smoljánci, *Svetonedeljšćanin* < Svêtā Nèdelja, *Tùgōšćanin* < Tùgonica.

U književnom se jeziku osim tih etnika mogu upotrebljavati i etnici izvedeni sufiksima *-čanin* i *-(j)anin.*

-štanin. U nekoliko etnika sa štokavskoga područja: *Ivánjštanin* < Ȉvānjskā i *Reljevštanin* < Reljevo.

-vanin. U etniku *Báčvanin* < Bâčka.

SUFIKSI NA *-ina*

771 Kad se iz skupine imenica koje završavaju na *-ina* izdvoje sve tvorbene riječi i odrede sufiksi kojima su tvorene, može se reći da na *-ina* završava 36 sufiksa:

-ačina	*-ešina*	*-ješina*	*-ovština*
-arina	*-etina*	*-jevina*	*-ština*
-alina	*-ičetina*	*-jotina*	*-šćina*
-avina	*-ičina*	*-jurina*	*-urina*
-bina	*-ina*$_1$	*-ljavina*	*-usina*
-čina	*-ina*$_2$	*-nina*	*-ušina*
-čurina	*-inština*	*-olina*	*-uština*
-erina	*-jačina*	*-otina*	*-utina*
-esina	*-javina*	*-ovina*	*-vina.*

772 Plodni su *-ina, -arina, -čina, -etina, -jevina, -otina, -ovina, -ština, -usina,* a ostali su slabo plodni ili su neplodni. Najplodniji je sufiks *-ina.*

Sufiks *-ina*

Tvorenice sa sufiksom *-ina* tvorene su od imeničkih, pridjevnih, glagolskih, brojevnih, zamjeničkih, priložnih i prijedložnih osnova, a sufiks *-ina* sudjeluje i u složeno-sufiksalnoj i prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi.

Plodna je tvorba od imeničkih i pridjevnih osnova, od glagolskih je slabije plodna, a od ostalih je osnova slabo plodna ili je neplodna.

Tvorba od imenica

773 Izvedenice sufiksom *-ina* tvorene su od imenica svih rodova i svih sklonidbenih tipova. Ako je osnovna imenica plurale tantum, onda je sufiks *-ine,* npr. *klijéšta* > *klijèštine.*

Najčešće su izvedenice od imenica m. r. tipa *jelen,* a rjeđe od imenica ž. i sr. roda pa bi se na osnovi toga moglo reći da je tvorba od imenica m. r. plodna, a od ostalih slabo plodna.

Tvorba od imenica m. r.

774 U tvorbi od imenica m. r. zamjenjuju se glasovi: *c/č, k/č, g/ž, h/š,* npr. *čàmčina, jùnčina, lònčina..., batàčina, bìčina, bòčina, bȑčina, junàčina, mòmčina, poštenjàčina..., bùbrežina, kòvčežina, plùžina..., kòžušina, krùšina, trbùšina...*

Bez alternacije ostaje *Đùkina* < *Đȕka, Đúko* zbog hipokorističnosti osnove.

Suglasnik *z* zamjenjuje se sa *ž* u *vȉtežina* i *rògožina* uz *rògozina.*

775 Zbog alternacije mogu se neutralizirati različite osnove, npr.

bludnìčina < *blûdnīk* i *blûdnica*
gladnìčina < *glâdnīk* i *glàdnica*
gnusnìčina < *gnûsnīk* i *gnùsnica,*

ali zbog semantičke bliskosti takvih osnova neutralizacija ne zadaje većih komunikacijskih problema. O neutralizaciji *jàrčina* bit će riječi kasnije (t. 780).

776 Imenica *heroína* izvedena je od *hèrōj,* ali kako se od ostalih razlikuje i naglaskom i značenjem, možemo ovaj *-ina* smatrati posebnim sufiksom.

777 Izvedenice imaju najčešće uopćeni naglasak: kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa jer ga imaju izvedenice od osnova sa sva četiri naglaska:

osnove s kratkosilaznim naglaskom:

bȅg, bȅga: *bèžina, djèdina,*
brôd, brȍda: *bròdina, mòstina, nòsina,*
čȅšalj, čȅšlja: *čèšljina,*
gȕsār, gȕsāra: *gusàrina, koràčina, labùdina, oblàčina*;

osnove s dugosilaznim naglaskom:

čȁvao, čâvla: *čàvlina,*
bîk, bîka: *bìčina, bȑčina, glàsina, klàsina, mjèšina, vùčina, zìdina...,*
frâtar, frâtra: *fràtrina, ljûdi*: *ljùdina*;

osnove s kratkouzlaznim naglaskom:

mòmak, mòmka: *mòmčina, màgarac, màgārca*: *magàrčina, bèzbožnjāk, -a*: *bezbožnjàčina*;

osnove s dugouzlaznim naglaskom:

bèćār, bećára: *bećàrina, dječàčina, gorštàčina, hajdùčina, junàčina, poštenjàčina, seljàčina,*

čámac, čámca: *čàmčina, glùmčina, jùnčina, naìvčina,*

lònac, lónca: *lònčina.*

778 Drugačiji naglasak može biti zbog morfoloških ili razlikovnih (semantičkih) razloga.

Izvedenice sa *-ina* mogu samo iznimno biti dvosložne pa je od *pȁs, psȁ* > *psȉna.*

Ako izvedenica znači uvećanicu, tada najčešće ima uopćeni naglasak, rjeđe zadržava osnovni, i to uglavnom kad osnove imaju kratkouzlazni naglasak na drugom slogu od kraja, rjeđe koji drugi, npr.:

čìbučina, čòbanina, fìšečina, jèzičina, kàlpačina, kòvčežina, kùpusina, kùndačina, pòdvōljčina, pòtočina, sàndučina, goròstasina, vukòdlačina..., pȑslučina.

Iako u priručnicima nije zabilježen, te tvorenice mogu imati i uopćeni naglasak.

779 Katkada su dvojaki naglasci zabilježeni i u priručnicima:

kònopčina-konòpčina, krèvetina-krevètina, kòžušina-kožùšina, tr̀bušina--trbùšina..., gȕšterina-guštèrina, jȁvorina-javòrina, lȁkōmčina-lakòmčina..., bívolina-bivòlina, klánčina-klànčina, lúpežina-lupèžina...

U takvima primjerima pomaknuti uopćeni naglasak jače obilježava ekspresivnost uvećanice.

Za potanje određenje naglaska trebalo bi ispitati koliko su pojedina odstupanja terenski određena, a koliko su općejezična, tj. općeknjiževna upotreba jer je očito da postoji težnja za uopćenim naglaskom. Zapaža se da ih novija djela imaju više nego starija.

780 Zbog uopćenoga naglaska dugo dvoglasničko *ije* postaje *je,* odnosno *e*: *br(j)èžina, cr(j)èpina, cvjètina, gr(j)èšina, mjèšina, Njèmčina, pjètlina, snjèžina, svjètina, ždr(j)èpčina...*

Po uopćenom naglasku i morfonološkim promjenama izvedenice od *jȁrac* i *járak* neutraliziraju se u liku *jàrčina.* Tako su te izvedenice zabilježene u RS. U RMH napravljena je naglasna razlika: *jàrčina* < *jȁrac, járčina* < *járak,* očito iz težnje da se neutralizacija ukloni naglasnom razlikom, ali je ta normativna odredba sporna jer se razlika ne temelji na jezičnoj praksi, ne slaže se s jezičnim sustavom, a s druge strane kontekst je sigurno dovoljan da značenje bude jasno, kao što pokazuju primjeri:

Redaju se momci gdje je kome bolje / polovica leže u jarčinu dolje. (I. Velikanović, 1901, 199.) – *Jedna stara šušava jarčina s obješenim ušima kraj vilice, a bio je velik ko junac.* (I. Meštrović, 1970, 51.) Usp. i *jarčić,* t. 603.

Ako u kojem tekstu kontekstualne oznake ne bi bile dovoljne, jednoznačnost poruke može se osigurati posebnim sredstvima.

Kad izvedenica ima posebno značenje, tada može imati i poseban naglasak, kao što pokazuju primjeri u t. 787.

781 Prema sročnosti i zabilježbama u rječnicima ove izvedenice mogu biti obaju rodova, pretežno su ženskoga, a muškoga iznimno, i to prvenstveno kad osnovna imenica označuje živo biće. Upotrebom jednoga ili drugoga roda slabi se ili pojačava stilska izražajnost, kao što je to kratko rečeno na drugom mjestu (usp. S. Babić, 1973c, posebno na str. 207 – 209). Jedino su m. roda vlastita imena koja označuju m. osobu, a mogu biti i ženskoga, ali sa snažnom stilskom izražajnošću.

782 Izvedenice sa sufiksom *-ina* od osnova imenica m. r. imaju nekoliko značenja. Najčešće je augmentativno (uvećajno). Ono se može opisati preoblikom:

npr. *i* + *-ina* ⟶ veliki i,
brod + *-ina* ⟶ veliki brod.

S tim je značenjem obično povezano i osjećajno, ali se može reći da je osjećajno dodatno, kao što je već utvrđeno i za umanjenice (v. sufiks *-ić* i *-čić*), jer se ne ostvaruje ni obavezno ni jednoznačno. Najčešće se ostvaruje kao porugljivo, pogrdno, prezrivo (pejorativno), ali nije automatsko, nego je zavisno od značenja osnovne imenice i konteksta. Zato se može reći da je osnovno značenje 'velik', a stilska je vrijednost različita. Nije uvijek izrazito pogrdna, kao što pokazuju ovakvi primjeri:

Othukne bučno kroz brčine i koraknuvši udalji se. (G. Kovačić, 1936, 67.) – *Naši Primorci... cio dan krče pedalj brežine, da mogu dočekati dva lista kupusa.* (M. Pavlinović, 1888, 4.) – *Zvjezdana vedrina je blistala nad gradom, koji se zamračen usidrio na moru kao teška, crna brodina.* (A. Stipčević, Republika, 1948, 267.) – *...iz hodnika zagrmi džinska glasina.* (A. G. Matoš, 1935, 128.) – *Stoji jaka gorštačina i izbucanim bičem udara po posuvraćenoj čizmi.* (S. Krešić, 1953, 202.) – *...ščepa tešku kameninu pa je napne na nažiljenoj ruci.* (M. Božić, Neisplakani (b), 235.) – *Pruži veliku ključinu od kakva pola kilograma.* (V. Kaleb, 1947, 232.) – *Svojom ćuskijastom kljuninom miješali bi* [*pelikani*] *po valovima i tražili ribljeg plijena.* (J. Kosor, 1927, 74.) – *Otac se smijao svomu bijegu, a susjed »kanonik«, kako ga je otac opalio kolčinom...* (A. Kovačić, 1911, 13.) – *...sustiže je Filip svojim velikim koračinama...* (M. Božić, 1954, 90.) – *...preda mnom ljudeskara kao gora: junačina mrka brka, povijene glave, a u dugačkoj sivoj kabanici.* (...) *Čovječina slegne ramenima i reče...* (F. Mažuranić, 1927, 94.) – *Ala bi bila divota da udamo našu Mariju za kakva grofendu ili vitežinu.* (I. Velikanović, 1915, 48.)

783 Uvećanice mogu imati i hipokoristično značenje kao što pokazuju primjeri:

Aferim, bežino moj, kliknu Mustafa. (Š. Sarajlić, 1931, 57.) – *Vrli čovječina mora da je taj glavar, kad hvali i magarce.* (A. Dukić, 1925, 71. Koliko u ovoj uvećanici i ima porugljivosti, to je zbog višeslojnosti toga djela. S gledišta izri-

catelja rečenice, magarca, to je hipokoristik.) – *...kaže glumčina Vlado Željković koji je 800 puta odlično odigrao Davida Štrpca... To je glumčina što se gotovo 800 puta okušala u liku legendarnog Davida Štrpca iz »Jazavca pred sudom« Petra Kočića. To je glumčina za koju je Ivo Andrić rekao...* (Studio, 12. 5. 1979. 58.) – *Mala moja junačino! O ti moj mali Jankoviću!* (F. Mažuranić, 1927, 34.) – *Ali ponovnom ruganju nije mogao izbjeći: – Hej, Jače, ljudino čobanska – što ruješ po tom blatu.* (G. Kovačić, 1951, 76. Iako se spominje ruganje, ono se ne odnosi na riječ *ljudina*, nego na postupak Jačičin koji ruje po blatu mjesto da se pobuni, kao ljudina čobanska. Riječ *ljudina* označuje Jačici kakav bi trebao biti. To pokazuju i dva iduća primjera.) – *...tom starom strvinom začepiše ti gubicu (...) umjesto da im kao ljudina rečeš: ne ćemo tako...* (str. 77). – *Patuljak, a ne ljudina!* (78). – *Vuk je poštenjačina, gospodine doktore.* (Stj. Mihalić, 1953, 250.) – *Treba znati, da se u njihovoj kući nije već dugo vremena nitko smijao, pa ni sam veseljačina vrtlar Jure.* (V. Car Emin, 1913, 24.) – *Nekadašnja vojničina u punom smislu riječi danas je punašni, ali bolestima izmučeni krhki starac.* (Vus, 19. 11. 69. 11. Iz širega se konteksta vidi da je značenje pozitivno, 'pravi vojnik'.)

784 Pogrdno značenje imaju takve izvedenice kad i osnovna riječ znači što negativno, kad to proizlazi iz surječja, posebno kad se ne očekuje da što bude veliko, nego prosječno, normalno, u skladu s ostalim dijelovima, kao što su dijelovi tijela pa će izrazitije u tom smislu biti obilježene izvedenice kao *nòsina, jezìčina, seljàčina, šešìrina, trbùšina...*

Pretvara [se] i prerušuje kao stara olinjala glumčina. (M. Krleža, 1953, 209.) – *Crnac isplazi na mene silnu svoju crvenu jezičinu, a kad je povuče, kesi se, da mi se koža ježi! Videći kako se plašim, zadovoljno se smije.* (F. Mažuranić, 1927, 47.) – *Sjednite, magarčino, ponavljat ćete razred.* (R. Marinković, 1966, 65.) – *Magarčino, ništa ne znaš.* (Isto, 68, oba puta pogrdno značenje pojačano prijenosom značenja osnovne imenice.) – *Obrazi su mu bili crveni..., nosina kao surla* (Benešić, 1951, 199.) – *...i tako trpam u kofere sve što imamo, poderane cipele, masu rukopisa, smeće. Mislim: ne vrijedi sve ovo baš ni krajcara, a proklete papirine ima toliko te nikad ne ću stići da je upakiram!* (M. Krleža, 1972b, 668.) – *...stani, svjetino bučoglava...* (G. Kovačić, 1951, 77.)

785 Da pogrdno značenje nije automatsko, može se zaključiti i po tome što katkada bez širega konteksta nije jasno kakvo je osjećajno značenje tvorenice, a katkada kontekst uopće ne pokazuje u kojem je smislu uvećanica upotrijebljena, kao u primjeru: *...stoji žena poznatog glumčine Mike Markovića...* (M. Krleža, 1972b, 671.), pogotovu što upravo riječ *glumčina* nalazimo i u hipokorističnom i u pogrdnom značenju.

Zbog svega što je rečeno nije dobro što se uvećanice u rječnicima gotovo mehanički označuju sa »augm. i pej.« jer je očito da one nemaju automatski pogrdno značenje.

Ako je u osnovi ime, onda izvedenice sa sufiksom *-ina* imaju različita stilska obilježja, većinom lokalno hipokoristično, rijetko pogrdna.

786 U drugu skupinu idu imenice izvedene sufiksom *-ina* koje znače daću[62], ovdje plaću osobi označenoj imenicom u osnovi tvorenice, a to su imenice koje označuju zanimanja, npr. *brodàrina* ⟶ plaća brodaru.

Takve su imenice:

čuvàrina, mešetàrina, maltàrina, mlinàrina, ovčàrina, pastìrina, peljàrina, poljàrina, pudàrina, skelàrina, zvonàrina...

Rijetko takve imenice označuju porez što ga plaćaju osobe označene imenicom u osnovi izvedenice: *ratàrina, ribàrina.* Zbog socioloških razloga neke su od tih riječi povijesne.

787 U treću skupinu idu ostala značenja. Ona su uglavnom pojedinačna, među njima ima i onih kojima se samo precizira jedno od značenja osnovne imenice, ali i onih kojima je izvedeno značenje veoma blisko osnovnom, a katkada je gotovo isto. Takve su izvedenice:

bùtina 'osušen but, šunka', *djȅdina* 'imanje od djeda', običnije djedovina (≠ *djèdina*), *dòlina, dolìna, dr(j)ènina* (uz dr(j)enjina) 'plod drijena', *glàsina* 'neprovjeren glas', *ìzmetina* (običnije mn.) 'izmet', *jȕžina* 1. 'jugo, vjetar s juga', 2. 'užina', *klòbučina* 'tvar za klobuke, pȕst', *kòmina* 'kom', *kȍtlina, kòtlina, kotlìna* 'uvala poput kotla', *krȁjina, krȍvina, lèšina, lìstina, lȕžina, mȁšina, mjȅsečina, mjèšina, òbrazina* 'maska za obraz', *pȁučina* 'mreža što je pravi pauk', *prȁšina (prašìna), pȍdina, plȍdina, pròdolina, rògozina (rògožina)* 'prostirka od rogoza', *ròžina* 'tvar kao u roga', *tȑnina* 'biljka s trnovima i plod te biljke' (uz trnjina), *skȕpina.*

Tvorenice *gusàrina* 'gusarenje', *hajdùčina* 'hajdučija', *ortàčina* 'ortakluk', *prosjàčina* 'prosjačenje', *šegàčina* 'šegačenje' možemo opisati kao *posao gusara, hajduka...*, a posljednje tri možemo smatrati i odglagolskim izvedenicama. Usp. i sufiks *-ačina* (t. 819).

Tvorba od imenica ž. r.

788 Izvedenice sa sufiksom *-ina* od imenica ž. r. relativno su rijetke, a mnoge zapisane u rječnicima nemaju upotrebnih potvrda ili nemaju suvremenih, nego su većinom pokrajinske, folklorne, zastarjele riječi, pogotovu od kraćih osnova. Od njih su običnije tvorenice sufiksima *-etina, -urina* pa se može govoriti o utjecaju dužine osnove i sufiksa na raspodjelu.

I u tvorbi od im. ž. r. smjenjuju se glasovi *c, k/č, g/ž, h/š*: *kabanìčina, kobàsičina, òvčina, dlàčina, jùšina...*

Osnove s dugim naglascima imaju kratkouzlazni na trećem slogu od kraja: grána > *grànina, bràzdina, glàvina, glìstina, gràdina, gùjina, jùšina, rùčina...*, klijéšta > *kljèštine,* rijéka > *rjèčina,* olúja > *olùjina,* prtljága > *prtljàžina...*,

---

[62] *Dáća* je ovdje opći naziv za razne dažbine, poreze, namete, plaće, naknade (obično novčane), pristojbe i sl.

cȑkva > cȑkvina, lâđa > làđina... Primjera s dugosilaznim u osnovi nema mnogo pa uopćavanje nije dovoljno pouzdano.

Kratki naglasci ostaju uglavnom bez promjene:

budàlina, grdòbina, čȁrapina, gròzničina, jàružina, kàljužina, cjèpaničina, kabàničina..., čȁšina, dlȁčina, jȁbučina, jȁgodina, jȁmina, pȕščina... Rjeđe takve osnove mijenjaju naglasak ili imaju dubletni: *gȑba > gr̀bina, bȕba > bȕbina* i *bùbina, bȕkvina* i *bùkvina, klìsurina* i *klisùrina...*

Katkada promjena naglaska može imati poseban uzrok, zbog razlikovne funkcije ili posebnoga značenja, npr. *djèvōjčina* (prid.) : *djevòjčina* (uv.), *posteljìna* (rublje za postelju) : *pòsteljina* (potenc. uv.), *zimìna* (zimnica) : *zìmina* (potenc. uv.), *silìna* (sila u terminološkom značenju), *sredìna* (srijeda).

Izvedenice od imenica ž. r. i same su ž. r., a izvedenice od dvorodnih imenica mogu biti dvorodne, npr. *budàla > budàlina.*

789 Značenje je takvih izvedenica uglavnom augmentativno, ali zbog razloga spomenutog u t. 788. rijetke su suvremene potvrde. Uglavnom ih imaju izvedenice od višesložnih osnova:

...meni ko od one grozničine lakše... (I. Meštrović, 1970, 60.) – *Netom ostaviše grad, jarina upeče kao u kotlu.* (I. Cepelić, 1936, 78.) – *Puteljak bio rđav... samo blato i mutna voda što niz brdo otiče. Prava jaružina.* (V. Car Emin. 1926, 51.) – *...posve jasno vidi čovjeka gola, bosa, u vojničkoj kabaničini...* (J. Turić, 1909, 92.) – *Na visokoj klisurini... nagomilalo se do pedeset kuća.* (E. Kumičić, 1910, 3.) – *Pliva do pojasa rječinom.* (A. Šenoa, RMS.)

U rječnicima su zabilježene i riječi: *kȍzina* 'dlaka, koža od koze' (nar.), *krȁvina* 'koža od krave', *kunìna* 'koža (krzno) od kune'. Te se riječi u stručnom jeziku možda i danas upotrebljavaju.

Umanjenice *figurína* 'mala figura, figurica' i *sonatína* 'mala sonata' i naglaskom pokazuju da je izniman tvorbeni tip.

790 U tvorbi od imenica i-sklonidbe valja najprije izuzeti imenice na *-ost* i *-ad* jer se od njih izvedenice sufiksom *-ina* ne tvore, a kako ostalih osnova nema mnogo, to su i izvedenice malobrojne, većinom imaju dijalektalne, pokrajinske ili folklorne potvrde. I potvrđene u suvremenom književnom jeziku imaju većinom starije potvrde. Običnije su samo one koje imaju posebna značenja.

U augmentativnom su značenju *bolèšćina* (I. Raos), *bȑvina* (I. Ujević), *hr̀dina, vrlètina* (Vijenac, 1885).

Izvedenica *divljàčina* ima nekoliko starijih potvrda u značenju 'meso od divljači'; *kostrètina* je 'prostirka od kostreti' (F. Kurelac), *pȁvitina* 'pavit', *pèćina* 'velika duplja kao peć', *stȑvina* 'strv'. Imenice *daljìna* i *duljìna* odvajaju se i naglaskom od ostalih, a mogle bi biti izvedene od pridjeva *dalji* i *dulji*.

Moguće su i druge tvorenice s augmentativnim značenjem, ali zbog ograničenosti osnova tvorba ne može biti plodna, osim ako se ne bi proširila na osnove imenica sa sufiksom *-ost.*

Tvorba od imenica s. r.

791 Među izvedenicama od imenica s. r. nalaze se tvorenice od osnova jednakosložne i nejednakosložne sklonidbe, ali su običnije druge, posebno ako osnova ima proširak *t*, a znači životinju. S kratkouzlaznim naglaskom na prvom slogu znače meso te životinje: *jànjetina, jàretina, kòzletina, kȑmetina, pìletina, pràsetina, tèletina.* S kratkouzlaznim naglaskom na slogu ispred sufiksa znače uvećanicu: *djetètina, dupètina, kljusètina.* Tako i *jarètina, pilètina,* ali nemaju zabilježenih upotrebnih potvrda.

Od skraćenih osnova *jȁrina* znači 'vuna od jareta' (V. Nazor), a *kljùsina* uvećanicu kao i *kljusètina.*

Od jednakosložnih osnova augmentativno značenje imaju: *blàtina, bȑdina, mèsina, zvònina.*

Ostale imaju posebna značenja: *gòvedina* 'meso od goveda', *ljȅtina* 'plodovi ljeta', *pȅrina* 'pokrivač od perja', *drènjina* (uz drenina) i *tȑnjina* (uz trnina) 'plod drenja', 'plod biljke s trnjem' i sama ta biljka.

Tvorba od pridjeva

792 U promatranju tvorbe sufiksom *-ina* od pridjeva možemo poći od pojedinih skupina pridjeva: od pridjeva izvedenih sufiksima *-ov, -ev,* od n-pridjeva, od glagolskih pridjeva, od nemotiviranih pridjeva i od ostalih motiviranih pridjeva. Svaka skupina ima neke karakteristične osobine.

U tvorbi od pridjeva sa sufiksima *-ov, -ev* naglasak je kao u osnove, a iznimno i drugačiji. U pridjevnoj su osnovi imenice koje označuju živa bića: biljke, životinje i ljude.

Značenje većine tih izvedenica može se opisati preoblikom:

prid. + *-ina* ⟶ prid. stvar

npr. *bòrovina* ⟶ borova stvar.

No takav je opis značenja na visokom stupnju apstrakcije, konkretnija se značenja dobivaju ako se polazi od pojedinih kategorija osnova jer se može reći da značenje ovih izvedenica zavisi u prvom redu od značenja osnovnih pridjeva.

793 Ako je osnovni pridjev izveden od imenica koje označuju biljku, izvedenice sa *-ina* označuju tvar te biljke, najčešće drvo (posječeno, za građu ili gorivo) jer su većinom u osnovi pridjevi drvenastih biljaka: *bàzgovina, bòrovina, brèstovina, brȅzovina, bȕkovina, cèdrovina, cèrovina, dr(j)ènovina, dùdovina, ȅbanovina, gràbovina, hràstovina, jȁbukovina, jȁvorovina, jèlovina, lȉpovina, ljèskovina, òrahovina, svìbovina, šljȉvovina, tȉsovina, topòlovina, trȅšnjovina/trȅšnjevina, vȉšnjovina/vȉšnjevina, vȓbovina...*

Taj je tip tvorbe plodan.

Rjeđe su u osnovi imenice koje označuju zeljaste biljke. Izvedenice sa *-ina* znače njihove odrezane, iščupane stabljike: *bòbovina, kukuruzòvina, kùpusovina, lȕkovina.* Imenica *lòzovina* označuje lozove stabljike, lišće.

Rijetka su druga značenja kao u primjeru: *Obale* [*su*] *posute glogovinom, svibovinom, crnim trnom i vinjagom,* gdje označuju neposječeno šiblje, ili u *jèlovina* 'jelova šuma' (A. Šenoa, sustavnije: jelik).

794 Ako je pridjev izveden od imenice koja označuje životinju, tada izvedenica sa sufiksom *-ina* označuje meso, kožu ili krzno te životinje, rjeđe što drugo:

meso: *kìtovina, klòkanovina, sòmovina, vȅprovina, zèčevina*;
kožu ili meso: *jèlenovina*;
kožu ili krzno: *jȁzāvčevina, mèdvjedovina, rȉsovina, sàmurovina*;
krzno ili mast: *dȁbrovina.*

Taj je tip plodan.

Ako je pridjev izveden od imenica koje označuju vladara, onda imenička izvedenica označuje zemlju kojom ta osoba vlada (upravlja): *bánovina, cȁrevina, dȅspotovina, knéževina, králjevina...*

Ako je pridjev izveden od imenica ostalih osoba, onda znači imanje, zemlju te osobe: *djȅdovina, òčevina.* To znači i *bȅgovina.*

U tvorbi od te kategorije pridjeva sufiks *-ina* je slabo plodan iako bi mogao biti plodniji.

795 Od n-pridjeva sufiksom *-ina* ima izvedenica od netvorbenih n-pridjeva i od tvorbenih sufiksima *-(a)n, -ni, -n, -en(i).* Tvorba je plodna.

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa, a iznimno može biti kao u osnove.

Značenja su apstraktna i konkretna.

Od apstraktnih značenja najčešće je daća:

najamnìna, nalaznìna, opskrbnìna, osigurnìna, otkupnìna, otpravnìna, otpremnìna, posmrtnìna, pristupnìna, skladišnìna, startnìna, ulaznìna, zakupnìna (zákupnina).

Neke su danas (veoma) rijetke po upotrebi:

ispitnìna, istupnìna, izvoznìna, pretplatnìna, pristupnìna, uhvatnìna, ukopnìna, upisnìna, uvoznìna...

Mjesto nekih od njih upotrebljavaju se višečlani nazivi koji su jezično lošiji. (Usp. i t. 786.)

Ostale apstraktne imaju različita značenja: *davnìna, istisnìna, mučnìna, praznìna, tamnìna...*

Konkretne označuju predmete, stvari:

drobnìna, drvenìna, jedrenìna, književnìna, kretnìna, krupnìna, mjedenìna, nekretnìna, pokretnìna, poputnìna, srebr(e)nìna, tjestenìna, umjetnìna, zlatnìna...

Konkretno i apstraktno značenje imaju *neravnìna* i *glavnìna.*

796 Izvedenice sufiksom *-ina* tvorene od glagolskih pridjeva, većim su dijelom tvorene od radnih, rijetko od trpnih. Glagoli su uglavnom svršeni, rjeđe nesvršeni, a tvorba je slabo plodna. Naglasak je kao u osnove, a iznimno koji drugi. Imenice *mȑzlina* i *zrelìna* mogu se smatrati tvorenicama od pravih pridjeva.

Značenja su im uglavnom konkretna, a mogu se opisati preoblikom *gl. prid.* + *-ina* ⟶ ono što je gl. prid., npr. *ìzraslina* ⟶ ono što je izraslo. Tako i *grȕšalina, nàbreklina, òdrtina, ogòrjelina, òpeklina, òteklina, òzeblina, pȁdalina, pletenìna, pòdrtina, pogòrjelina, pròmrzlina, ràsjelina, ràslina...* Mjesno značenje imaju *nàpuklina, nàprslina, ràspuklina.*

Izvedenica sa sufiksom *-ina* od netvorbenih pridjeva ima više, ali je ova tvorba slabo plodna jer je kategorija osnove uglavnom iscrpena. Zbog toga bi se moglo reći da je ta tvorba praktički neplodna.

Glasovi *k, g, h* zamijenjeni su sa *č, ž, š,* a neke osnove skraćene: *gorčìna, jačìna, kračìna, pličìna, tišìna, težìna, uzìna...* Kao osnove dolaze pozitivi, rijetko komparativi, kao što je u *većìna, manjìna.* Izvedenica *dužìna* može biti od pozitiva i od komparativa, a *duljìna* samo od komparativa. Od skraćenih su osnova i *dubìna, širìna, visìna, žestìna.*

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa ako izvedenice imaju apstraktno značenje, a može biti kao u osnove ako imaju koje drugo. Tako se npr. razlikuju *starìna* i *stȁrina.* Rijetko je drugačije: *opàčina.*

797 Jedne imaju apstraktno značenje. Označuju osobinu, stanje onoga što je označeno pridjevom, npr. *bistrìna* 'stanje, osobina onoga što je bistro, onoga koji je bistar'. Takve su imenice:

blizìna, brzìna, cjelìna, čvrstìna, debljìna, dubìna, gorčìna, hitrìna, jačìna, jedrìna, krepčìna, ljutìna, milìna, modrìna, novìna, okruglìna, oštrìna, punìna, sparìna, svježìna, širìna, šupljìna, taštìna, težìna, tišìna, toplìna, vedrìna, veličìna, visìna, vještìna, vrlìna, vrućìna, žestìna, žustrìna, žutìna...

Imenica *opàčina* znači 'opak čin, opako djelo'.

Druge imaju različita konkretna značenja:

čistìna 'čist prostor' (obično u šumi, šikari), *divljìna* 'divlji kraj', *gotovìna* 'gotov novac', *jàlovina* 'jalova zemlja', *kȉselina* 'kiselo mlijeko', *kiselìna* 'tekućina kisela okusa', *kòsina, kosìna* 'kosa površina', *krivìna* 'krivo mjesto', *krtìna* 'krto meso', *mladìna* 'mlada bića (mladež, perad)', *nizìna* 'nizak kraj', *pličìna* 'plitko mjesto', *sȉrovina (siròvina)* 'sirova tvar', *sitnìna* 'sitne stvari', *sjȅdina (sjedìna),* običnije mn. 'sijeda kosa', *slàbina* (običnije mn.) 'slabo mjesto na tijelu', *strmìna* 'strmo mjesto', *šarenìna* 'šareno rublje', *tuđìna* 'tuđ kraj, tuđa zemlja', *uzìna* 'usko mjesto', *živìna* 'domaća živa stoka i perad'.

Treće imaju konkretna i apstraktna značenja. Apstraktno je značenje kao i u prvoj skupini, a konkretno je izričito navedeno:

bjelìna i 'bijela odjeća', *crnìna* i 'crna odjeća', *gustìna* i 'gusta šuma' (A. Šenoa, Vj. Novak), *manjìna* i 'manji dio', *oblìna* i 'obli dio', *starìna* i 'stara stvar', *stȁrina* i 'star čovjek', *većìna* i 'veći dio'.

Od ostalih pridjeva ima nekoliko tvorenica: *slačìna* < *slȁdak,* običnije slatkoća, *tekùćina, tekućîna, krèzubina.*

Tvorba od glagola

798 Sufiksom *-ina* izvedeno je više imenica od glagolskih osnova I. vrste, a od IV. do VI. kad se odbace završeci *-iti* i *-ati.* Od infinitiva bez krajnjega *i* izvedena je *slȉtina, ogòrjetina, izgòrjetina* (usp. dogorètina u t. 808).

Glagoli su svršeni i nesvršeni, prefigirani i neprefigirani, većinom su prijelazni, ali ima i neprijelaznih. Tvorba je slabo plodna.

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu, a ostali su slogovi kratki (primjere v. kod značenja), zato je *ìscjedina, ìžljebina, òcjedina, ȕžljebina, òtrebina* < *iscijéditi, ižlijébiti...* Samo nekoliko tvorenica ima drugačiji naglasak: *krivòtvorina – krivotvòrina, kupòvina, trgòvina, ogòrjetina, pȁdina, pȍmrčina, svȅtkovina* (*svetkòvina*), *zakasnìna.*

Izvedenice sa sufiksom *-ina* od glagola većinom znače što konkretno, stvar nastalu djelovanjem glagolske radnje. Značenje se može opisati preoblikom: *gl.* + *-ina* ⟶ ono što (se) pz, npr. *ìscjedina* ⟶ ono što se iscijedi.

Takve su ove izvedenice:

ìscrpina, ìskopina, ìzbočina, ìzdubina, kòvina, krivotvòrina, lòvina, lùpina, nàplavina, òborina, òcjedina, ogòrjetina, ògrizina, òtopina, pȁdina, pàtvorina, pȑtina, ràstopina, ràzvalina, sàstavina, sìpina, slȉtina, trȉna, ùdubina, ùzvisina...

Nekoliko imenica ima apstraktno značenje: *kupòvina, trgòvina, ortàčina, prosjàčina, šegàčina, pȍmrčina, svȅtkovina, ràzdaljina, sàdržina.*

Imenica *drùžina (družìna)* može biti izvedena od glagolske osnove ‘oni koji se druže’ ili od imeničke ‘oni koji su drugovi’.

Zakasnìna znači daću. Od glag. pridjeva radnog izvedenice su konkretne imenice *krèpalina* i *zàgnjilina.*

Ostale tvorbe

799 Od osnova rednih brojeva *trȅći, čètvrtī, pêtī...* sufiksom *-ina* tvore se imenice koje označuju treći, četvrti, peti dio: *trećîna, četvrtìna, petìna..., dvadesetìna, tridesetìna..., tisućîna...*

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa, rjeđe na slogu ispred sufiksa: *trèćina, četvȑtina, pètina...*

Stȍtina ne znači ‘stoti dio’, nego ‘sto’, *prvìna* znači ‘ono što je prvo’, *jednìna* ‘ono što je jedno (singular)’, *dvojìna* ‘ono što je dvoje (dual)’, *četvòrina* ‘pravokutni lik s četiri jednake stranice’.

Od zamjeničke je osnove izvedenica imenica *svojìna,* od priložnih osnova: *količìna, množìna, nekolicìna* (samo za ljude), *nutrìna, nigdìna, òkolina, pòzadina.*

800 Tvorenice složeno-sufiksalne tvorbe načinjene su po tri obrasca od kojih je najčešći *im.+o+gl.+-ina*:

buhosèrina, buhojèdina, crvojèdina, crvotòčina, glazbotvòrina, kolotèčina, muhosèrina, rukotvòrina, umotvòrina, vjetromètina, vododèrina...

Od *prid.+o+im.+-ina* nastale su *pustopòljina* i *staropùtina,* a od *prid.+o+gl.+-ina*: *novotvòrina.*

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu drugoga dijela složenice, a može biti i na spojniku. Naglasak na spojniku osjeća se kao blago obilježen, arhaičan.

801 U prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi nalazi se više složenica, ali su mnoge od njih pokrajinske, folklorne, zastarjele tako da se može reći da je ta tvorba neplodna. Običnijih ima samo nekoliko tvorenica različitih značenja: *pòdrepina, pòkrajina, pòleđina, pòtrbušina, pòvršina, prìrepina, zàvjetrina, Pòdravina, Pòsavina.*

Sufiks *-arina*

802 Sufiksom *-arina* izvedeno je od imeničkih osnova više izvedenica. Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa, a izvedenice od osnova s kratkosilaznim naglaskom mogu zadržati taj naglasak kao sekundaran: *kućàrina (kȕćarina), poštàrina (pȍštarina), pašàrina (pȁšarina)...*

Takve izvedenice znače daću u vezi s imenicom u osnovi. Jedne se upotrebljavaju i danas.

članàrina, hranàrina, kućàrina, mostàrina, pašàrina, poštàrina, psetàrina, stanàrina, školàrina, zemljàrina...,

a druge su uglavnom povijesne riječi:

dohodàrina, drvàrina, glavàrina, krvàrina, obalàrina, prihodàrina, skelàrina, svadbàrina, tecivàrina, travàrina, vinàrina, vodàrina...

Od glagolskih osnova izvedene su *ležàrina* i *vozàrina.*

Taj je tip plodan, a mogao bi biti plodniji jer neke današnje daće imaju neprikladne višečlane nazive.

Sufiks *-čina*

803 Sufiksom *-čina* izvode se imenice od imeničkih osnova. Kao osnove dolaze imenice m. i ž. roda, a veoma rijetko srednjega.

Sufiks *-čina* dolazi prvenstveno na osnove koje završavaju zvonačnicima. S tim je osnovama veoma plodan jer je većina izvedenica načinjena u najnovije vrijeme. Izvedenice od osnova koje završavaju šumnicima znatno su rjeđe, a među njima su većinom usnenici: *baràpčina, bolèščina, čibùkčina* (Ladan, Bosanski grb, 111, očito zbog semantičke jasnoće), *dròpčina* (< drob), *tìpčina, tipogràfčina...* U imenice *agènčina* u osnovi je otpalo završno *t* pa tvorbena osnova završava zvonačnikom.

Naglasak je kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa.

Izvedenice su ž. r., a od osnova imenica m. r. mogu biti i m. r.

Izvedenice od imenica imaju augmentativno značenje, a mogu imati pogrdno ili hipokoristično značenje kao dodatno, kao i izvedenice sufiksom *-ina* od imenica (usp. t. 782 – 785).

Takve su ove izvedenice:

agènčina, baràpčina, buzdovànčina, cjèvčina, detektìvčina, drugàrčina, esèjčina, generàlčina, govòrčina, gurmànčina, heròjčina, husàrčina, kamènčina, kamiònčina, kapetànčina, kaplàrčina, kofèrčina, kretènčina, kvorùmčina, lopòvčina, mesàrčina, motòrčina, pandùrčina, papìrčina, pisàrčina, pištòljčina, revolvèrčina, romànčina, sarkòmčina, šamàrčina, šofèrčina, tìpčina, tipogràfčina, tumòrčina, uragànčina, vìnčina...

Bez augmentativnog je značenja *glàvčina* 'glava točka'.

Sufiks *-etina*

804 Sufiksom *-etina* izvedenice su od imeničkih osnova, a nekoliko i od drugih. Izvedenice se tvore od imeničkih osnova svih rodova i svih sklonidbenih tipova, ali kao osnove najčešće dolaze imenice ž. r. e-sklonidbe pa se može reći da je s tim osnovama plodan, a s ostalima je slabo plodan. Od nejednakosložnih osnova imenica sr. r. s proširkom *t* izvedenice sufiksom *-etina* nisu moguće. (One se tvore sufiksom *-ina,* v. t. 791.) Od osnova imenica plurale tantum i izvedenice su plurale tantum: *gaćètine, jaslètine, očètine...*

Budući da je sufiks trosložan, izvedenice se tvore od jednosložnih i dvosložnih osnova. Među 250 izvedenica našla se samo jedna od trosložne osnove: *uniformètina* (I. Kušan).

Završni *c, k, g* smjenjuju se sa *č, ž*:

c: *grozničètina, gubičètina, ovčètina, ptičètina...*
k: *daščètina, dlačètina, jabučètina, puščètina, ručètina...*
g: *brežètina, knjižètina...*

Neke izvedenice zadržavaju *c, k, g* nepromijenjeno: *bocètina, pljuskètina, tetkètina, triskètina, kacigètina, mazgètina,* a neke su dubletne: *kučètina* i *kučkètina* (novija), *šačètina* (običnije) i *šakètina, ženskètina* i *ženščètina.* Osnove na *-h* ostaju bez promjene: *buhètina, muhètina.*

U izvedenica *kučètina, kvočètina, mačètina* < *kȕčka, kvȍčka, mȁčka* može se reći i da je osnova skraćena za *-k-*.

805 Skraćenu osnovu imaju *čòvjetina* i *jèletina* (uz *jèlenovina*) 'meso čovjeka, jelena'. Imenica *čòvjetina* u opreci je sa *čovjèčina* kao što pokazuju primjeri:

Čovječina slegne s ramenima i reče: »Hajde!« (F. Mažuranić, 1937., 94.) – *Onjušit će ga i proći će on – nije to dobra čovjetina za ove gurmane.* (R. Marinković, 1966., 84.)

Imenice *mačètina, nožètina* i *repètina* neutralizacije su dviju osnova: *mȁč* i *mȁčka, nôž* i *nòga, rêp* i *rȅpa,* ali se upotreba tih neutralizacija ne može potanje prikazati jer nema dovoljno potvrda. Očito je da za njih vrijedi ono što je općenito rečeno i za neutralizaciju pridjeva (v. S. Babić, 1961, str. 46–54). Valja napomenuti da je uz *nožètina* potvrđena i *nogètina.*

Imenica *djevojčètina* može se protumačiti na dva načina: *djevojčet-ina* ili *djevojk-etina.*

806 Naglasak je zavisan od značenja izvedenica već prema tome da li znače uvećanicu ili meso kakve životinje.

Ako znače uvećanicu, tada imaju kratkouzlazni naglasak na prvom slogu sufiksa. Takve su izvedenice veoma česte:

U osnovi su imenice

ž. r.:

babètina, bačvètina, barètina, bradètina, britvètina, bukvètina, burètina, cipelètina, curètina, djeċètina < djeca, *frazètina, jamètina, klupètina, kobilètina, košuljètina, kozètina, kožètina, kravètina, krčmètina, krpètina, kućètina, kurvètina, lađètina, lokvètina, lulètina, olujètina, prevarètina, ptičètina, puščètina, ribètina, ručètina, rupètina, sabljètina, sluškinjètina, sobètina, svotètina, šibètina, šumètina, torbètina, usnètina, vještičètina, vrećètina, žabètina, ženètina, ženskètina...*

m. i ž. r.:

bekrijètina, budalètina...

ž. r. i-sklonidbe:

očètina, rječètina...

m. r.:

čovječètina, ljudètina, konjètina, mužètina, nožètina, repètina, tornjètina...

sr. r.:

jedrètina, ravnalètina...

807 Te izvedenice uz osnovno augmentativno značenje mogu imati i razna osjećajna značenja kao dodatna, u istom smislu kao što ih imaju i izvedenice sa sufiksom *-ina* (v. t. 782–785).

Sve su izvedenice ž. r., a izvedenice od osnova im. m. r. mogu biti i m. r., ali izbor roda utječe na stilsku vrijednost izvedenice.

Imenica *selendrètina* uvećanica je pogrdnice *sèlēndra,* a *zidinètina* od *zìdina (zìdine),* koja je djelomično izgubila augmentativno značenje.

Ako izvedenica označuje meso, tada prvi slog osnove ima kratkouzlazni naglasak:

bràvetina, gùščetina, jèletina, kònjetina, kòzetina, màčetina, òvčetina, pùretina, sȑnetina, svìnjetina, zèčetina...

U toj je tvorbi sufiks *-etina* slabo plodan.

808 Zbog različitog mjesta naglaska određenoga značenjem ima više izvedenica istoga glasovnoga sastava, često izvedenih od iste imenice, kojima se značenje razlikuje naglaskom:

bràvetina	'meso od brava'
bravètina	'velika brava'
gùščetina	'meso od guske'
guščètina	'velika guska'
jèletina	'meso od jelena'
jelètina	'velika jela'
kònjetina	'meso od konja'
konjètina	'veliki konj'
kòzetina	'meso od koze'
kozètina	'velika koza'
màčetina	'meso od mačke'
mačètina	'velika mačka' (veliki mač nije potvrđen).

Od pridjeva je izvedena *hlàdetina* 'vrsta hladnog jela' i *kòzjetina* 'kozje meso' (I. Velikanović). Imenica *mr̀zletina* pokrajinska je riječ, književno je *hlàdetina.* Od glagola je *dogorètina (paleći cigaretu na dogoretini,* Špoljar, Vjenčanje u Parizu, 15). Običnije bi bilo *dogòrjelina.*

Sufiks -*jevina*

809 Izvedenica sa sufiksom -*jevina* ima od glagolskih, imeničkih i pridjevnih osnova. Tvorba je od glagola plodna, od imenica slabo plodna, a od pridjeva je neplodna.

Početno *j* sa završnim nesrednjojezičnim glasovima osnove smjenjuje se po jotacijskim pravilima, a iza srednjojezičnih se gubi, kao što pokazuju primjeri navedeni kad se govori o značenju.

U odglagolskoj tvorbi sudjeluju prezentske osnove prelaznih prefigiranih i neprefigiranih glagola I. i III–V. vrste. Od glagola I. vrste običnije su samo imenice *tèčevina* i *stèčevina.*

Naglasak je kratkouzlazni na četvrtom slogu od kraja. Izvedenice prefigiranih glagola mogu imati i kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa. Neki su od njih i običniji: *izlučèvina – izlùčevina, izrađèvina – izràđevina, prerađèvina, uštеđèvina.*

810 Značenje je takvih izvedenica uglavnom konkretno, a u većini se može opisati preoblikom ⟶ ono što nastaje kad se pz. U određenijem opisu ono se može zamijeniti sa *stvar* ili *mjesto*:

stvar označuju:

blànjevina, gràđevina, izlučèvina, izrađèvina, kàpljevina, kr̀pljevina, lùčevina, pàljevina, pìljevina, posuđèvina, prerađèvina, pròševina, rùševina, sklòpljevina, stèčevina, tvòrevina, uštеđèvina...;

mjesto označuju: *brànjevina, kòševina, kr̀čevina*...

Neke mogu imati i apstraktno značenje: *mìšljevina, stèčevina, tèčevina...*, no tvorbeno idu u isti tip jer znače apstraktnu stvar.[63] Prave su apstraktne imenice koje označuju radnju: *kòševina* i *pròševina* (koje imaju i konkretno značenje).

U odimeničkoj tvorbi kao osnove dolaze imenice ž. r., a rijetko m. i sr.

Naglasak se koleba između kratkouzlaznog na prvom slogu sufiksa ili slogu ispred njega ili je kao u osnove. Zbog slabe plodnosti ništa se određeni je ne može utvrditi.

Izvedenice znače uglavnom što konkretno: *bilančèvina* 'nagrada za izradu bilance', *bjelànčevina, bjelančèvina* 'tvar u bjelancetu', *kòrnjačevina, kórnjačevina* 'rožnata tvar od oklopa kornjače', 'meso od kornjače', *mìševina* 'izmet od miševa', *mòkraćevina* 'jedan produkt bjelančevine u mokraći', *tùnjevina* 'meso od tune'.

Od pridjeva je izvedena *kòzjevina* 'kozje meso' (I. Velikanović).

Sufiksi *-jurina* i *-urina*

811 Sufiksima *-jurina* i *-urina* tvore se imenice od imenica svih rodova i svih sklonidbenih tipova. Sufiks *-jurina* dolazi iza osnova koje završavaju zatvornicima *c, k, g, h* i s njima se smjenjuje po jotacijskim pravilima: *brčùrina, daščùrina, dlačùrina, knjižùrina, nožùrina, ptičùrina, žličùrina...* Od osnova na *-st* potvrđene su *bolešćùrina, košćùrina,* ali druga je potvrđena i u liku *kostùrina* (A. Šenoa).

Od ostalih osnova izvedenice se tvore sufiksom *-urina* i po tome su oba sufiksa u komplementarnoj raspodjeli. Čini se da sa sufiksom *-jurina* nema više novih tvorba, a da je sufiks *-urina* slabo plodan. S njime ima nekoliko novijih tvorenica, ali se mnoge starije danas više ne upotrebljavaju ili se rijetko upotrebljavaju, mjesto njih su obični je izvedenice sa sufiksom *-etina.*

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa.

Izvedenice imaju augmentativno značenje s različitim stilskim vrijednostima koje dobivaju u određenom surječju.

Potvrde novijih hrvatskih pisaca imaju ove tvorenice:

bolešćùrina, bradùrina, brčùrina, čašùrina, čvarkùrina, glavùrina, gredùrina, jamùrina, kesùrina, kišùrina, knjižùrina, košćùrina, kožùrina, ljudùrina, mesùrina, nožùrina, očùrine, pjesmùrina, plahtùrina, prstùrina, ptičùrina, sisùrina, sobùrina, svjetùrina, tikvùrina, tjelesùrina, travùrina, vodùrina, zgradùrina, zmijùrina, ženskùrina, ženùrina.

Sufiks *-otina*

812 Sufiksom *-otina* izvedene su imenice od prezentske osnove prefigiranih i neprefigiranih glagola I, IV. i V. vrste. Od glagola II. vrste izvedene su imenice

[63] To pokazuje da bi kategorije apstraktno/konkretno trebalo preispitati.

smr̀zotina i *istr̀gotina,* a od glagola *bljùvati* i *pljùvati* izvedenice su *bljùvotina* i *pljùvotina.*

Naglasak je kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa s blagom težnjom da bude i na prvom slogu sufiksa, stoga neke imenice imaju i dubletne naglaske: *čupèrotina-čuperòtina, grìzotina-grizòtina, posjèkotina-posjekòtina...* Čini se da naglasak na prvom slogu sufiksa pojačava ekspresivnost.

Značenje je takvih imenica konkretno. Može se opisati preoblikom → ono što nastaje kad se pz. Najčešće je to neki trag:

brìsotina, br̀ljotina, bùšotina, cjèpotina, dèrotina, izgrìzotina, ogrèbotina, opèkotina, podèrotina, posjèkotina, pùkotina, razdèrotina, smr̀zotina, ugrìzotina, zagrèbotina, zarèzotina...

Stvar označuju:

blànjotina, bljùvotina, cr̀kotina, čupèrotina, dr̀ljotina, istr̀gotina, hràkotina, kr̀hotina, pìlotina, pljùvotina, strùgotina...

Apstraktnu stvar znači *br̀ljotina, smìšljotina.*

Sufiks je plodan.

Za razliku od glagolskih izvedenica sufiksom *-jevina,* za ove je značajno značenje 'trag' i blaga pogrdnost.

Sufiks *-ovina*

813 Sufiksom *-ovina* izvedene su imenice od imeničkih, glagolskih i pridjevnih osnova. Sufiks je slabo plodan.

Naglasak je većinom kratkouzlazni na prvom slogu, katkada je na prvom slogu sufiksa, a iznimno kao u osnove.

U tvorbi od imenica kao osnove dolaze imenice koje znače što neživo, a iznimno i što živo, životinju.

Izvedenice mogu biti konkretne i apstraktne.

Konkretne označuju stvari, najčešće tvari, otpatke ili meso:

cìglovina 'otpaci od cigle', *čèpovina, džèpovina, mȅdovina* 'piće od meda', *osòvina, pùpkovina, rìlovina* 'meso od rila', *stàklovina, šećeròvina* (smjesa matičnoga sirupa i šećera), *zvònovina, kòzlovina* (meso), *zȅbrovina* (koža), *màhovina* (biljka).

Mjesto znači: *domòvina (dòmovina), hladòvina;* vjetar: *jȕgovina, salàukovina.*

Apstraktne imenice znače razne daće: *bìljegovina-biljegòvina, miròvina, mjȅstovina, mòstovina* (obič.: *mostàrina*), *sȉdrovina, žiròvina. Miròvina* označuje i stanje.

Od glagola su izvedenice: *imòvina, pìlovina, tèkovina, tìskovina,* od pridjeva *suhòvina.*

814 Imenice sa sufiksom *-ština* izvedene su od imeničkih, pridjevnih, glagolskih i priložnih osnova. Plodna je tvorba od imenica i pridjeva, a od ostalih je osnova neplodna.

U tvorbi od imenica sudjeluju osnove svih rodova i svih sklonidbenih tipova.

Osnove se krate za *-in* koje se u množini gubi i za *-(a)c*:

cigánština, amerikánština, austrijánština, bjelogardéjština, bosánština, čákavština, epikuréjština, européjština, kàjkavština, kukávština, nijémština... Za *-ski* se skraćuje u *dostojévština,* za *-ija* u *kancelárština,* za *-ka* u *kaćipérština.*

Ispred *-ština* gube se glasovi *g, h, d, t, č, s, š, z, ž*:

Pȍžeština, siròmaština, gospȍština, slobȍština, hrváština, magaréština, Bùzeština, Pòreština, obzoráština, engléština, lúpeština...

Nepostojano *a* ostaje: *Kastávština, Kopárština,* a u *katedárština* je umetnuto između dva završna suglasnika osnove.

Naglasak je dugouzlazni na slogu ispred sufiksa:

amerikánština, austrijánština, budaláština, donhuánština, dostojévština, đavólština, farizéjština..., Barbánština, Bújština, Buzéština, Đakóvština, Húmština, Kastávština, Kopárština, Labínština, Motovúnština, Poréština, Púlština, Žmínjština...

Rjeđe je drugačije, katkada i zbog posebnog značenja izvedenice: *gospȍština, lopòvština* i *lopóvština, lúpeština, slobȍština, siròmaština* i *siromáština, zákupština, skȕpština...*

Ako imenica znači kraj, tada postoji težnja da bude kao u osnove: *Bùzeština, Đȁkōvština, Kàstāvština, Kȍpārština, Porèština (: Pòreč, Pòreča* i *Porèča), Pȍžeština, Vòdnjanština, Žmȉnjština.*

Ako izvedenica znači govor, tada je većinom kao u osnove: *čákavština, ékavština, ijékavština, íkavština, kàjkavština, štókavština...*

815 Značenje je takvih izvedenica različito.

Od općih imenica najčešće je apstraktno. Može se opisati preoblikom: *i+ -ština* → osobine i postupci svojstveni i, većinom u blažem ili jačem pogrdnom smislu. Ta je tvorba plodna.

U osnovi su najčešće imenice koje označuju osobu.

amerikánština, austrijánština, barbárština, bjelogardéjština, boémština, bosánština, budaláština, cigánština, donhuánština, dostojévština, đavólština, epikuréjština, européjština, farizéjština, gerasimóvština, grubijánština, kavalírština, kukávština, lopóvština, lúpeština, nijémština, oblomóvština, obzoráština, profesórština, siromáština, talijánština, tuđínština, turgenjévština, ždanóvština...

U osnovi može biti i imenica za oznaku životinja (u konkretnim primjerima u prenesenom značenju za čovjeka): *kameleónština, magaréština,*

pa i konkretne i apstraktne imenice: *kancelárština, katedárština, kampánjština.*

Jezik, govor označuju izvedenice:

(a) *engléština, francúština, hrváština, madžárština, latínština, talijánština,*

(b) *čákavština, ékavština, ijékavština, íkavština, jékavština, kàjkavština, štókavština,*

(c) posebno obilježen govor: *govedárština, makarónština.*

Ta je tvorba praktički neplodna; izvedenice u skupini (a) osjećaju se kao blago stilski obilježene, arhaizmi, pa se u novije vrijeme rijetko upotrebljavaju, a u najnovije vrijeme i izvedenice iz skupine (b) počinju se osjećati kao stilski obilježene jer se mjesto njih katkada upotrebljavaju izvedenice sa *-ica*: *čákavica, ékavica, kàjkavica, štókavica...*

Ako imenica znači mjesto, izvedenica označuje kraj oko toga mjesta. Primjere v. u t. 814. Budući da je ta tvorba ograničena na neka mjesta u Istri i Slavoniji, može se reći da je neplodna ili bar veoma slabo plodna. 1998. pojavila se riječ *Kùpreština.*

816 Neke imenice imaju posebna pojedinačna značenja:

gospòština 1. zbirno: gospoda, 2. apstraktno: gospodstvo, 3. konkretno: gospodski posjed; *pleménština* 1. plemenitost, 2. zvanje, titula plemića, 3. plemensko zemljište, 4. plemenska pripadnost; *potrépština* 'potreba' (M. Krleža); *skȕpština* 'skup ljudi neke organizacije u radu i rješavanju zadataka', *slobòština* 1. sloboda, 2. stečena sloboda (privilegij).

S augmentativnim značenjem u građi se našla samo *cijévština* (A. Šenoa) pa se može reći da ta tvorba nije plodna.

817 U tvorbi od pridjeva izvedenica sa sufiksom *-ština* ima od osnova raznih pridjeva, ali je tvorba plodna, čini se, samo od posvojnih pridjeva izvedenih od imenica koje označuju osobu.

Pridjevne se osnove krate za *-(a)n,* morfonološke su pojave kao i u imeničkih osnova, a naglasak je dugouzlazni na slogu ispred sufiksa ili je kao u osnove.

Značenje izvedenica od posvojnih pridjeva može se opisati preoblikom *a*+*-ština* ⟶ a postupak, a osobina, npr. *benderóvština* ⟶ Benderov (benderov) postupak.

Tako i *jarmekóvština, kuenóvština, matošévština, popóvština, supilóvština, švejkóvština...*

Posebno značenje ima *bratóvština.*

Značenje izvedenica od ostalih pridjeva može se opisati preoblikom: *a*+*-ština* ⟶ osobina, postupak onoga koji je a.

Takve su izvedenice:

bezobráština, bljutávština, lukávština (lȕkāvština), neopránština, nepodópština, nevaljálština, prljávština, protívština, zadovóljština...

Kao što primjeri pokazuju i u jednoj i u drugoj skupini većina je značenja negativna.

Konkretno značenje ima *potrépština* 'potrebna stvar'.

Od ostalih su osnova tvorenice rijetke.

Od glagolskih je osnova *ostávština,* s prefiksom *neimáština.* Složeno-sufiksalnom tvorbom načinjena je *četverokrevéština,* potvrđena u Stud. listu 14. 3. 61. 5: *...emancipacija od klasične četverokreveštine...*

Sufiks *-usina*

818 Sufiksom *-usina* tvore se uvećanice. On postaje plodan jer je većina tvorenica i potvrda iz najnovijega doba:

bedrùsina, brodùsina, glavùsina, kamenùsina, komandùsina, ormarùsina, papirùsina, parùsine, pogrdùsina, popùsina, tjelùsina, vatrùsina, volùsina.

Ostali sufiksi na *-ina*

819 **-ačina.** Izvedenice sufiksom *-ačina* znače glagolsku radnju s pogrdnim prizvukom: *deràčina, drljàčina, hvatàčina, kupljàčina, otimàčina, premetàčina, sprdàčina, žderàčina.* Imenica *zagledàčina* ima folklorno značenje.

Tvorba tih izvedenica mogla bi se opisati kao *im. sa -ač+-ina* ⟶ posao i, npr. *deràčina* ⟶ posao derača, ali je značenje glag. imenice dominantnije, neke osnove nemaju imenice na *-ač* ili nisu obične pa je bolje uzeti da su izvedene sufiksom *-ačina.* Sufiks je slabo plodan.

-alina. U *cȑkalina* (*proklinju tijelo kao krepalinu i crkalinu,* D. Štambuk), *mòčalina* (*Polja i stabla, humak i močalina milovahu ti pogled.* S. Krešić, RMS), *pìšalina* (mokraća) i *píštalina* 'močvarno tlo koje pišti kad se hoda'.

-avina. U nekoliko odglagolnih izvedenica: *mjèšavina, pètljavina, pìšavina, vlàdavina.* (Sufiks je očito nastao od sufiksa *-ava* i *-ina* jer se uz *tutnjava* upotrebljava i *tutnjavina.*)

-bina. U nekoliko izvedenica: *nàseobina, pòstōjbina, rȍdbina, rodbìna, sȕdbina, sudbìna, tȁzbina (tazbìna), trȁžbina, vrȁdžbina* i dvije složenice prefiksalno-sufiksalne tvorbe koje su već na granici tvorbenosti: *pòpudbina, zàdužbina.*

-čurina. U *maščùrina* (i *koščùrina*). (Usp. s točkom 811.)

-erina. Od desetak imenica sa sufiksom *-erina* samo je *kućèrina* u općoj upotrebi. Od ostalih samo po koja ima suvremenu potvrdu: *brdèrina* (B. Budisavljević), *ključèrina* (J. Jurković), *puščèrina* (J. Pavičić), *zubèrina* (A. Kovačić). Mjesto izvedenica s tim sufiksom običnije su izvedenice sa sufiksom *-etina.*

-esina. Samo u *ljudèsina, tjelèsina.*

-ešina. Samo u *glavèšina.*

-ičetina. Samo u uvećanici *ličnostičètina*: *...fotografije s i te kakvim ličnostičetinama* (I. Kušan, 43.)

-ičina. Sa sufiksom *-ičina* u općoj je upotrebi samo riječ *dobrìčina.* Od pridjeva je izvedeno još *vrlìčina* (I. Velikanović, RMS) i *mr̀tvičina* 'mrtva zemlja' (M. Pavlinović, AR), od imenice *sȅstričina* 'sestrina kći' (A. G. Matoš).

-ina₂ U *heroína,* v. t. 776. i *figurína* i *sonatína*, v. t. 789.

-inština. Samo u *Grobìnština* 'kraj oko Grobničkog polja'.

-jačina. Samo u izvedenici *mirnjàčina*: *Dođe u sobu sluga, okošta mirnjačina.* (A. G. Matoš, RMS).

-javina. U *gr̀mljavina, lòmljavina, trùbljavina.*

-ješina. U *starjèšina.*

-jotina. U *gùljotina, izmìšljotina, smìšljotina.*

-ljavina. U *zapomagljavina* (Mene i nju stane zapomagljavina, Matoš, SD, I, 256).

-nina. U *invalidnìna, iznajmnìna, prenoćnìna.* (Usp. s t. 795.) U *krutnìna* (ohlađena krutnina) znači tvar.

-olina U *pùstolina* 'pust kraj', *spùžolina* 'spuževa kućica' i *trèskolina* 'trijeska'.

-ovština. Samo u *dogodóvština.*

-šćina. Sufiks *-šćina* javlja se katkad u izvedenicama koje znače kraj: *Húmšćina* (Vj, 15. 6. 76, 5), *Pazínšćina* (Vj, 22. 8. 74, 16), očito pod dijalekatnim utjecajem. Kako je u toj tvorbi normalan sufiks *-ština,* v. t. 814. i 815. Takve su izvedenice lokalno obilježene.

-ušina. U nekoliko izvedenica s augmentativnim značenjem: *blatùšina, kartùšina, orlùšina, papirùšina, perùšina, vjetrùšina.*

-uština. U *barùština, maglúština, ribúština, vatrùština.*

-utina. Samo u *mrlùtina.*

-vina. U *jȅstvina.*

Opći, semantički pregled tvorenica sa sufiksima na *-ina*

820 Kao što izlazi iz prikaza, tvorba sufiksima koji završavaju na *-ina* veoma je raznolika i po sufiksima i po osnovama koji u njoj sudjeluju i po značenjima koje tvorenice imaju, a kako je prikaz prilično opširan i iscrpan, može se reći da opća slika nije dovoljno pregledna. Da bi čitatelj stvorio jasnu sliku, potrebno bi bilo da drži na umu mnoge pojedinosti ili da sam izradi jedan općenitiji pregled jer je zacijelo potreban i drugi pregled kako bi se uočile neke pojave koje u dosadašnjem prikazu nisu mogle biti dovoljno istaknute. Taj će se cilj najbolje ostvariti ako se tvorba te skupine prikaže i sa semantičke strane,

zanemarivši pri tome ono što je pojedinačno, veoma slabo plodno ili neplodno, osim ako nije potrebno radi osvjetljenja cjeline.

Kao osnovne semantičke skupine nameću se tri: uvećanice, daće i stvari (s imenicama za oznaku mesa kao značajnom podskupinom).

821 Uvećanice se tvore sa pet značajnijih sufiksa: *-ina, -čina, -etina, -urina* i *-usina.* Odmah valja reći da su to osnovni (glavni) sufiksi za tvorbu uvećanica uopće jer izvan sufiksa skupine *-ina* nema drugih s većom plodnošću.[64] Druga je značajka svih sufiksa sa završetkom *-ina* što se svakim tvore uvećanice od imenica svih rodova i svih sklonidbenih tipova, ali s jasnom težnjom za određenom raspodjelom.

Sufiksima *-ina* i *-čina* tvore se uvećanice u prvom redu od imenica m. r. sklonidbenog tipa *jelen,* dolaze dakle na isti tip osnova, ali sufiks *-čina* ima u novije vrijeme veću plodnost s ograničenjem prvenstveno na osnove koje se završavaju zvonačnicima.

Sufiksima *-etina* i *-urina* uvećanice se tvore u prvom redu od imenica e-sklonidbe, sufiks je *-etina* plodan, *-urina* slabo plodan, a uz to se zapaža očit pomak prema sufiksu *-etina.* No i taj je sufiks ograničen na jednosložne i dvosložne osnove, a odatle izlazi da je tu sustavno mjesto i sufiksu *-ina* i u toj kategoriji osnova.

822 Sufiks *-usina* tek postaje plodan i zato se njegovo mjesto u sustavu još ne može odrediti. S većom plodnošću on će zauzeti mjesto ili u određenoj kategoriji osnova ili na semantičkoj razini, spoznajnoj ili osjećajnoj, ili i jednoj i drugoj. Augmentacija kao izrazita kategorija u tvorbi riječi ima težnju da se ostvari od svake imenice semantički pogodne za augmentaciju pa treba postojati i mogućnost da se ta težnja ostvari. Raznolikost osnova traži i raznolikost sufiksa.

823 Što u prethodnim točkama nisu bile posebno spomenute imenice i-sklonidbe, to proistječe iz veoma ograničenog broja tih imenica, kad su imenice na *-ost* i *-ad* isključene, ali se postavlja pitanje što je s imenicama sr. r. jer ni od njih nema većega broja uvećanica ni od jednoga sklonidbenoga tipa. To vjerojatno izlazi zbog maloga broja imenica sr. r. ili zbog neke nepogodnosti, nepotrebnosti da se od njih tvore uvećanice. No za potpun odgovor na to pitanje potrebna su posebna istraživanja.

824 Imenice za oznaku daća tvore se sufiksom *-ina* od im. m. r. što označuju osobu u kojem zvanju i od n-pridjeva, sufiksom *-arina* od imenica svih rodova, sufiksom *-ovina* od imenica m. i sr. r. i sufiksom *-nina.*

Tvorba je te kategorije imenica slabo plodna više zbog socioloških nego jezičnih razloga, ali je sustavna tvorba jasno naznačena dvama tipovima: sufiksom *-ina* od n-pridjeva i sufiksom *-arina.* Izvedenice sufiksom *-ina* od imenica na *-ar* i u plodnijoj tvorbi imenica za oznaku daća očito nisu

---

[64] Od uvećanica izvedenih ostalim sufiksima ima nekoliko veoma izrazitih, ali najbrojnije među njima, izvedenice sa *-(j)urda,* imaju samo sedam riječi.

najpogodnije jer bi se neutralizirale s uvećanicama od istih osnova. Sufiks *-ovina* veoma je slabo plodan, a sufiks *-nina* više ima formalno nego stvarno tvorbeno značenje, no u plodnijoj tvorbi mogla bi oba sufiksa imati dopunsku ulogu.

825 Od tvorenica za oznaku stvari karakteristična je skupina imenica koje označuju meso. Tvore se od imenica i pridjeva sufiksom *-ina* i sufiksima *-etina, -jevina* i *-ovina.* Cijela je tvorba slabo plodna jer su nove vrste mesa u široj potrošnji rijetkost. Potencijalno je plodan sufiks *-etina* i sufiks *-ina* od pridjeva izvedenih od imenica koje označuju životinju, a *-jevina* i *-ovina* mogu poslužiti kao dopunski sufiksi.

Za skupinu ostalih stvari značajnija je tvorba sufiksom *-ina* od pridjevnih osnova i sufiksima *-ina, -jevina* i *-otina* od glagolskih.

Od pridjevnih osnova značajniju skupinu čine izvedenice koje označuju građu (tip *bȕkovina*), ali kako se tvore jednim sufiksom od jedne skupine osnova, u tvorbi nema značajnijih problema.

Tvorenice od n-pridjeva označuju različite stvâri, što je za kategoriju stvârī i karakteristično, a tvorba je od netvorbenih pridjeva neplodna jer je kategorija osnova ograničena.

Tvorenice od glagolskih osnova znače posljedak djelovanja glagolske radnje, ali je sufiks *-ina* slabo plodan, plodni su sufiksi *-jevina* i *-otina,* s time što izvedenice sa sufiksom *-otina* pretežno znače 'trag' i blago su stilski obilježene u pogrdnom smislu.

Mjesno se značenje tvori sufiksom *-ina* od pridjeva izvedenih od imenica koje označuju osobu i sufiksom *-ština* od mjesnih imenica sa sustavno određenim značenjima, ali oba praktički neplodna.

Apstraktno značenje imaju izvedenice sufiksom *-ina* od netvorbenih pridjeva pa je ta tvorba neplodna zbog ograničenosti osnova, a plodan je sufiks *-ština* s jasno određenim značenjima.[65]

Dakako, ima i skupina s različitim značenjima: tvorenice sufiksom *-ina* od imenica m. r. i složenice složeno-sufiksalne i prefiksalno-sufiksalne tvorbe, no to je za ovako plodnu tvorbu i razumljivo.

826 Detaljna bi dijakronijska i proizvodna istraživanja mogla potpunije odgovoriti na neka otvorena i djelomično objašnjena pitanja, ali zbog opsežnosti posla to valja ostaviti za drugu priliku. Opisno-analitički dio i ovaj opći pregled omogućuju da se izvode dobri zaključci i za teoretske potrebe i za praktičnu primjenu u tvorbi imenica prikazanoga područja.

SUFIKSI NA *-iz(a)m*

827 Na *-iz(a)m* završavaju dva sufiksa: *-iz(a)m* i *-ioniz(a)m.*

---

[65] Odnos izvedenica sa sufiksima *-ština* i *-stvo* prikazan je ukratko kod sufiksa *-stvo* (t. 955 – 957).

Izvedenice sa sufiksom *-iz(a)m* prilično su brojne, u građi se našlo više od 120 izvedenica, ali se opet može reći da je sufiks *-iz(a)m* slabo plodan jer su to u većini preuzete strane riječi, a tvorenicama se smatraju samo zato što i u hrvatskom jeziku imaju tvorbene veze s osnovnim riječima.

Osim stranih osnova sufiks *-iz(a)m* dolazi i na domaće osnove u izvedenicama tipa *čakavìzam, kajkavìzam, štokavìzam...*

828 Izvedenice se tvore od imeničkih i pridjevnih osnova, ali se katkada osnove i značenja tako križaju da se tvorbeni odnosi mogu uspostaviti dvojako ili samo strogo formalno, npr.:

balkanìzam → postupak svojstven stanovnicima Balkana
→ postupak svojstven Balkancima

balkanìzam → izraz (jezična osobina) proširena na Balkanu
→ balkanski izraz

dijalektìzam → riječ, izraz iz dijalekta
→ dijalekatna riječ, izraz.

Uzmemo li u obzir druge opise, tada treba reći da se osnova krati.

Slično je u opisu izvedenica *čehìzam* i *turcìzam*:

čehìzam, turcìzam → jezična osobina u drugom jeziku svojstvena jeziku Čeha, Turaka,
→ češka, turska jezična osobina u drugom jeziku.

U prvom su opisu morfemski odnosi jednoznačni, ali je opis značenja formalan, u drugom slučaju je opis značenja normalan, ali valja dodati da je pridjevna osnova skraćena za *-sk-* uz uspostavljanje prvotnih morfema.

Ako se polazi od pridjeva, tada valja reći da se pridjevne osnove često krate.

Osim toga značenja izvedenica često su ista iako su osnove različite:

kapitalìzam → poredak u kojem vlada kapital
feudalìzam → feudalni poredak.

Zbog toga će izvedenice biti razvrstavane u iste značenjske skupine i kad su od različitih osnova.

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa.

U osnova se općih imenica *k* smjenjuje sa *c*:

agnosticìzam, katolicìzam, skepticìzam, turcìzam...,

u osnova od vlastitih imena *k* ostaje bez promjene:

blankìzam, kafkìzam, lamarkìzam, petrarkìzam, trockìzam...

Ispred sufiksa *-iz(a)m* gubi se *j*: *arhaìzam, farizeìzam, heroìzam...*

Osnove na *-ij-* krate taj završetak: *anarhìzam, kemìzam, gandìzam, makijavelìzam...*

829 Značenje je izvedenica sa sufiksom *-iz(a)m* apstraktno. Označuju učenje, društveno-političke, idejne i umjetničke smjerove, vladanje, ponašanje, po-

stupke, svojstva, sklonosti i pojave svojstvene imenicama i pridjevima u izvedeničkoj osnovi ili u vezi s njima.

Neke izvedenice imaju jedno značenje *(kapitalìzam)*, a druge dva ili više (*realìzam* – 1. realan postupak, 2. književni smjer). Zbog toga neke imenice mogù biti svrstane u više skupina ili tek uvjetno u jednu. Zato je i podjela na semantičke skupine jednim dijelom uvjetna, ali je potrebna da se pokaže širina apstraktnoga značenja tih imenica.

830 Izvedenice sa sufiksom *-iz(a)m* označuju:

učenje i smjer:

aristotelìzam, berksonìzam, budìzam, darvinìzam, dijalektìzam, egzistencijalìzam, gandìzam, gnosticìzam, humanìzam, idealìzam, ilirìzam, kalvinìzam, klasicìzam, konsonantìzam, kubìzam, lamarkìzam, lenjinìzam, marksìzam, materijalìzam, naturalìzam, ničeanìzam, pangermanìzam, panslavìzam, petrarkìzam, pozitivìzam, protestantìzam, simbolìzam, trockìzam, vokalìzam...

831 vladavinu, poredak:

apsolutìzam, aristokratìzam, birokratìzam, carìzam, centralìzam, centrìzam, despotìzam, feudalìzam, imperijalìzam, kapitalìzam, klerikalìzam, kolektivìzam, kolonijalìzam, parlamentarìzam, sindikalìzam, socijalìzam...

832 učenje i postupke:

anarhìzam, asketìzam, individualìzam, internacionalìzam, katolicìzam, klerikalìzam, liberalìzam, makijavelìzam, manirìzam, objektivìzam, pragmatìzam, prozelitìzam, racionalìzam, radikalìzam, realìzam, reformìzam, regionalìzam, senzualìzam, separatìzam, skepticìzam, stoicìzam, subjektivìzam, utilitarìzam, vegetarijanìzam...

833 postupke:

automatìzam, banditìzam, barbarìzam, bizantinìzam, farizeìzam, formalìzam, heroìzam, humanìzam, idiotìzam, kretenìzam, oportunìzam, prozelitìzam, snobìzam, terorìzam, vandalìzam, zelotìzam...

834 pojavu, svojstvo, postupak:

amaterìzam, alkoholìzam, analfabetìzam, automobilìzam, avanturìzam, balkanìzam, banditìzam, barbarìzam, biciklìzam, birokratìzam, bizantinìzam, diletantìzam, egoìzam, fetišìzam, hipnotìzam, humanìzam, kanibalìzam, kemìzam, konsonantìzam, lirìzam, lokalìzam, magnetìzam, misticìzam, modernìzam, okultìzam, paralelìzam, patriotìzam, somnambulìzam, vokalìzam...

835 karakter, duh:

europeìzam, individualìzam, lirìzam, lokalìzam, maksimalìzam, provincijalìzam...

836 riječ, izraz:

arhaìzam, čakavìzam, čehìzam, ekavìzam, europeìzam, germanìzam, ikavìzam, kajkavìzam, lakonìzam, latinìzam, provincijalìzam, regionalìzam, rusìzam, srbìzam, štokavìzam, turcìzam...

837 Nekoliko imenica završava na *-ionizam*: *ekspresionìzam, evolucionìzam, impresionìzam, protekcionìzam, unionìzam* i one se mogu dovesti u tvorbenu vezu s imenicama na *-ija* i po tome bi bile izvedene sufiksom *-ionìz(a)m* ako se pretpostavi skraćena osnova za *-ij,* ili *-onìz(a)m* ako se uzme puna osnova. Kako i s punom osnovom ima morfonoloških problema, jednostavnije je uzeti skraćenu osnovu i sufiks *-ionìz(a)m.*

Pojedine imenice mogu imati i druga tumačenja: *ekspresionìzam, impresionìzam* i *prakticìzam* mogu se protumačiti kao netvorbene riječi, *evolucionìzam* kao izvedenica od pridjeva *evolucioni,* ali ostaje imenica *unionìzam* zbog koje treba reći da postoji i sufiks *-ionìz(a)m.*

SUFIKSI NA *-ka*

838 Na *-ka* završava 28 sufiksa:

-ka	*-ānka*	*-eska*	*-jānka*	*-ōvka*
-ačka	*-ārka*	*-etika*	*-jārka*	*-štānka*
-aka	*-atika*	*-ika*	*-jika*	*-uka*
-alīnka	*-āvka*	*-īljka*	*-juška*	*-uška.*
-ālka	*-čānka*	*-īnka*	*-ljika*	
-āljka	*-ēnka*	*-itka*	*-ōjka*	

Plodni su sufiksi *-ka, -āljka* i *-ika,* a ostali su slabo plodni ili su neplodni.

Sufiks *-ka*

839 Sufiksom *-ka* imenice se tvore od imenica, pridjeva, glagola, brojeva i priloga sufiksalnom, prefiksalno-sufiksalnom i raznim tipovima složeno-sufiksalne tvorbe. Najplodnija je sufiksalna tvorba, a među njima tvorba od imenica.

Tvorba od imenica

Sufiksom *-ka* tvore se imenice od imenica svih rodova i svih sklonidbenih tipova.

840 Najčešće su tvorbe od imenica m. r. sklonidbenoga tipa *jelen.*

U toj tvorbi veoma je karakteristična raspodjela sufiksa *-ka.* On dolazi prvenstveno na osnove koje završavaju zvonačnikom:

-j: *bùržūjka, hèrōjka, sàmurājka, petròlējka...*

-l: *bogùmīlka, rìvalka, mòrālka;*

-lj: *bȍgāljka, bogòmōljka;*

-m: *astrònōmka, ekònōmka;*

-n: *epìgōnka, grandòmānka, kleptòmānka, kompànjōnka, ljepòtānka, muslìmānka, špìjūnka...*

-r: *adminìstrātōrka, akùšērka, alkohòličārka, amàtērka, analìtičārka, dòbrotvōrka, dramàtičārka, gostiòničārka, knjìžničārka, planìnārka...*

-v: *detèktīvka.*

841 Najčešće su izvedenice od osnova na *-r,* zatim na *-n,* od ostalih su znatno rjeđe, a za osnove sa završnim *-nj* nema primjera.

Na osnove koje završavaju na *-r* dolazi i sufiks *-ica* u istom značenju. Njihova je raspodjela prikazana u posebnom radu (Babić, 1981a).

Osnove koje završavaju na *-telj* u hrvatskom književnom jeziku normalno dobivaju sufiks *-ica* pa su izvedenice sa završetkom *-teljka* u njemu veoma rijetke.

Katkada se osnove krate za *-in, -(a)k* i *-(a)c.*

Završetak *-in* krnje osnove koje to *-in* krnje i u množini: *kr̀šćānka, karmelíćānka, mjȅštānka, púčānka, ùkućānka...*

Završetak *-(a)k* krnji se samo u *pȁstōrka* < *pȁstorak.*

Kad se izvedenice tvore od osnova na *-(a)c,* onda se taj *-(a)c* krnji: *blìzānka, bogòmōljka, brodòlōmka, čudòtvōrka, dominìkānka, ìlīrka, inòvjērka, komsòmōlka, omlàdīnka, padòbrānka, srednjòškōlka, tèčājka, zlòčīnka...*

Pogotovu su česte takve izvedenice ako je u osnovi im. m. r. pridjev:

cmìzdrāvka, čákāvka, dosjètljīvka, gȁrāvka, gimnazìjālka, ijékāvka, íkāvka, intelektùālka, jubìlārka, kàjkāvka, kontinèntālka, làžljīvka...

842 Izvedenice općih imenica od osnova s ostalim završnim glasovima veoma su rijetke:

alpìnistka, pijànistka, tùristka (sve M. Krleža), *aristòkratka* (K. Š. Gjalski), *dilètāntka* (M. Nehajev), *gȍlūpka* (S. Vraz, A. Tresić Pavičić).

Mjesto njih su običnije izvedenice sa *-ica* ili *-kinja.*

843 U izvedenica od m. prezimena sufiks *-ka* dolazi i na osnove s ostalim završnim zatvornicima, najčešće dakako na *-ć:*

Bórkovićka, Brâjdićka, Fìlipčićka, Jagúštovićka, Fȕtāčka, Dugìjānka, Rukàvīnka, Hòrvatīnka...

Naglasak se tih imenica upravlja prema prilično jednostavnim pravilima.

Izvedenice većinom imaju nominativni naglasak osnovne imenice, a slog je ispred završnog zvonačnika dug:

adminìstrātor, -a > *adminìstrātōrka*
amàtēr, amatéra > *amàtērka*
avijàtičār, -a > *avijàtičārka*

Izvedenice od osnovnih imenica koje u posljednjem slogu imaju nepostojano *a,* a na pretposljednjem slogu dugouzlazni naglasak imaju kratkouzlazni naglasak na trećem slogu od kraja, a pretposljednji je slog dug:

intelektuálac > *intelektùālka*
komsomólac > *komsòmōlka*

omladínac > *omlàdīnka*
srednjoškólac > *srednjòškōlka*,

ali se javlja i naglasak osnovne imenice: *intelektuálka, komsomólka, omladínka, srednjoškólka...*, a taj se naglasak širi i na imenice izvedene od osnova tipa *frìzēr, frizéra* > *frìzērka* i *frizérka, kondùktēr, konduktéra* > *kondùktērka* i *konduktérka...*

844 Značenje je izvedenica u velikoj mjeri određeno značenjem osnovne imenice. Osnovne imenice najčešće označuju muško biće pa izvedenice od njih označuju takvo žensko biće.

Brojne su izvedenice od im. m. r. koje znače zanimanje, stalno ili prigodno bavljenje čime, nositelja koje osobine ili svojstva, pristašu filozofskoga smjera, vjere, pripadnika društvenog i vjerskog udruženja i sl. pa i izvedenice sa *-ka* označuju takvu žensku osobu, npr.:

akùšērka, analìtičārka, atèntātōrka, botàničārka, frìzērka, kozmètičārka..., alkohòličārka, bògāljka, èpigōnka, hèrōjka, kleptòmānka, licèmjērka, ljepòtānka, pȍdstanārka, sànjārka, stànārka..., bogùmīlka, karmelíćānka, kȑšćānka, muslìmānka, pògānka, púčānka, vlastèlīnka, pȁstōrka...

845 Izvedenice od osnova skraćenih za *-(a)c* kojima je u osnovi pridjev (v. t. 841) mogli bismo smatrati izravnim izvedenicama od pridjeva, ali zbog jedinstvenosti mocijske tvorbe uzimamo da su izvedene od imenica m. r. skraćenih za *-(a)c*, no samo pod uvjetom da izvedenice označuju ž. osobu koja ima usporedno značenje s muškom osobom.

Samo iznimno takva tvorenica znači suprugu m. osobe, i to uglavnom kod starijih pisaca:

Čavlarku i kramarku pako vezao je čudan vez... (A. Šenoa, 1936, 55.) – *Pekarka Tihodićka pričala je Magdi... da njezin dragi Nikica zbilja kruh mijesi za inštalaciju.* (Isto, 168.)

Od m. imena katkada je izvedeno ž. ime:

Bògdānka, Ìvānka, Ȋvka, Mihòvīlka...

846 U razgovornom jeziku veoma je proširena tvorba sufiksom *-ka* od prezimena s oznakom ženskih osoba istoga prezimena, prvenstveno udanih. Upotrebljavaju se kad se govori o osobama koje nisu nazočne, a ako jesu, tada takva izvedenica ima prezrivo značenje. U književnom su jeziku takve izvedenice stilski obilježene pa se upotrebljavaju u dijalogu, u kontekstima u kojima nema poštovanja za osobu koju označuje, obično za osobe nižih društvenih slojeva, a često ih nalazimo u humorističkom stilu ili u humoristički intoniranim rečenicama s različitim stilskim vrijednostima, npr.

...Tihodićka dala mi nekakvu mast, tu sam stavila na tabane, pa je ajd nekako izvukla vrućinu. (A. Šenoa, 1936, 56.) – *Dobar dan, Šafranićka! Sad se možete njihati bez njihaljke.* (Isto, 76. Šafranićka je nazočna, ali je pozdrav u podrugljivom smislu.) – *Petrovićki, koja se međutim stala svojski krijepiti ićem i pićem, dopao se veoma.* (A. G. Matoš, 1935, 32.) – *To govori tik do*

spomenika usamljen par: guravi piljar Pogačić i pretila gospa Pogačićka, koja se ujezerila na svom tronošku kao u staro mirno doba. (Isto, 93.) *Jutros nađosmo g-đu Kolaričku, »Miša«, mrtvu u bazenu domaćeg kupališta.* (Isto, 113., gđa Kolarić se sama potpisuje *Ljuba Kolarićeva,* isto 105.) – *Naprotiv, pamet mu se opet probudila i kao iskra sijevnula strašna mogućnost, da se stara Jaguštovićka, tražeći svoje prase, tu najednom pokaže!...* (S. Kolar, 1936, 82.). – *Futačka je odmah bila za to.* (Isto, 101.) – *Debela: »To mi je rekla Filipčićka. A ona to može dobro vidjeti, jer njezina su vrata odmah kraj Brajdićkinih. Ti znaš da Filipčićka ima na staklenim vratima onaj zastor, koji je sama heklala. (...) A mi svi dobro znamo da Brajdićka nema toliko novaca, da bi mogla svaki dan dati iz birtije donijeti lonce pune jela. A Filipčićka ti je vrag...«* (V. Majer, 1938, 88.). – *Ja bih ga raskomadao, kao ona Satajićka pokojnoga Đuru...* (I. Kušan, 1978, 464.).

847 Sufiksom *-ka* tvore se i ženski etnici. Oni se doduše tvore i drugim sufiksima, ali je najčešći upravo sufiks *-ka*, i to u takvoj pretežnosti da se sa sigurnošću može reći da je u samom središtu tvorbe.

Kao osnova služi sad etnik m. r., sad sam toponim, ali nema potpuno jasnih kriterija kad se upotrebljava jedan, a kad drugi tip. Ženski su etnici rjeđi u književnoj upotrebi, pa prevladava teritorijalna upotreba. Postoji samo izrazita sustavna težnja da se ž. etnik tvori od m. etnika.

Sufiks *-ka* dolazi u prvome redu na osnove etnika m. r. koji završavaju na *-in* i *-ac* pošto se ti završeci odbace, osim etnika *Kránjac, Nijémac, Pémac, Srijémac, Šȍkac* (koji dobivaju *-ica*). Tako su izvedeni mnogi etnici ž. r., npr.:

Bráčānka, Cȉgānka, Đȁkōvčānka, Ȅgipćānka, Európljānka, Góspićānka, Ȉločānka, Ȉmoćānka, Ȉstrānka, Kȃrlovčānka, Kaštèlānka, Kòrčulānka, Líčānka, Austrìjānka, Belgìjānka, Bòsānka, Búnjēvka, Dalmàtīnka, Hèrcegōvka, Ȉndījka, Indìjānka, Jàpānka, Levàntīnka, Slàvōnka...

848 Neki etnici s dužim sufiksima krate *-anin, -čanin* i *-čanac*:

Mìlnārka < Mìlnaranin (Mìlna), *Lèšćārka* < Lešćáranin (Lȋčkō Lȇšće), *Hràsnička* < Hràsničanin (Hrȃsno), *Lȁzānka* < Lazančánac (Lȁze), *Očùrānka* < Očuránčanin (Lȅpoglavskā Ȍčura)...

Sufiks *-ka* dolazi i na nemotivirane etnike osim onih na koje dolaze sufiksi *-ica* i *-kinja*:

Bȏdūlka, Gèrmānka, Rùmūnjka, Slàvēnka, Talìjānka, Žìdōvka...

Sufiks *-ka* dolazi i na etnike m. r. koji završavaju na *-elj, -ić, -īn* i neke na *-ar* i *-ija*:

Bòkēljka, Žúnićka, Baràkīnka, Grèdārka, Màšvinārka, Pònikvārka, Sȅlničārka, Stražemànlījka...

Neki m. etnici na *-ar* dobivaju sufiks *-ica,* neki na *-ija* imaju *-īnka,* a prema m. etniku *Saràjlija* ž. je etnik *Sàrājka.*

849 Ako je m. etnik izveden sufiksom na *-āk,* tada su ž. etnici različiti pa bi pravila bila veoma složena. Ekonomičnije je zagledati u popis.

Kad dakle m. etnik ima sufiks *-(a)c,* onda u tvorbi ž. etnika mjesto *-(a)c* dolazi *-ka*:

Baránjac – Bàrānjka (Bàranja)
Bribírac – Brìbīrka (Brìbīr)...

Kao što takvi primjeri pokazuju, tu bismo mogli uzeti da je ž. etnik tvoren neposredno od toponimske osnove, kao i m. etnik, ali je zbog sustavnijega prikaza tvorbe bolje uzeti pravilo o smjenjivanju *-(a)c/-ka.*

850 No često se ženski etnik tvori neposredno od toponimske osnove i kad m. etnik nema sufiksa *-(a)c*:

Kolòčepka	< *Kȍločep*	m.	etnik	Koločépljanin
Kòtōrka	< *Kòtor*	»	»	Kòtoranin
Mèdārka	< *Medári*	»	»	Medárčanin
Pòljānka	< *Poljànskā*	»	»	Poljánčanin
Rȉsānka	< *Rȉsan*	»	»	Rȉšnjanin
Slûnjka	< *Slûnj*	»	»	Slȕnjanin
Trògīrka	< *Trògīr*	»	»	Trogíranin...

851 U Slavoniji se često pri takvoj tvorbi krate ekonimi na *-ac, -ci*:

Béšīnka	: Béšīnci	m.	etnik	Bešȉnlija
Brèstōvka	: Brèstovac	»	»	Bréstovljanin
Dòljānka	: Doljánci	»	»	Doljánčanin
Drènōvka	: Drènovac	»	»	Drènōvčanin
»	: Drènōvci	»	»	»
Lipovka	: Lipovac	»	»	Lipovčanin
Strôšīnka	: Strôšinci	»	»	Strošinčanin...

852 Ako se ne gleda da li je ž. etnik sa *-ka* izveden neposredno od toponimske osnove ili smjenjivanjem *-(a)c* na toponimskoj osnovi, onda se zapaža da se u građi nije našlo primjera, a niti su vjerojatni, sa završnim suglasnicima osnove: *-b-ka, -dž-ka, -đ-ka, -g-ka, -h-ka, -z-ka.*

U skupu *-ž-ka ž* se zamjenjuje sa *š*: *Grûška* < *Grûž, Rudeška* < *Rudež,* i to je jedini zvučni šumnik koji ima potvrde za jednačenje po zvučnosti.

Bez promjene ostaju završni glasovi osnova na

- -č-: *Brâčka, Čâjnička*
- -ć-: *Bìlēćka*
- -j-: *Blàgājka, Màglājka*
- -lj-: *Bjelòpōljka, Bogòmōljka*
- -m-: *Pòdūmka*
- -nj-: *Bàrānjka, Lòšīnjka, Ljùbīnjka, Nevèsinjka*
- -p-: *Kolòčepka*
- -r-: *Čùčūrka, Gòmīrka, Kòtōrka*
- -š-: *Aljmaška, Òmīška, Vàreška,* nakon kraćenja *-kī*: *Ljùbuška* (Ljùbuškī), nakon gubljenja *ć*: *Nerèžiška* (Nerežišća), *Pùčiška* (Pùčišća)
- -v-: *Brèstōvka* < *Brèstovac, Hèrcegōvka, Krȅšēvka.*

853 Osnove na *-n-* u većini ostaju bez promjene: *Bàlkānka, Bòsānka, Làbīnka...,* ali u nekima se *n* zamjenjuje sa *nj*: *Càzīnjka, Dùvānjka, Lìvānjka, Màzīnjka, Sitanjka* (Sitno), *Slânjka* (Slânō), *Stônjka, Sumàrtinjka, Šipanjka, Travanjka* (Trâvnīk), *Rȁdovānjka* (Rȁdovānci, m. e. Radóvanjčanin).

To isto vrijedi i za *-l-ka*: *Aùstrālka, Krušèdolka, Novòselka...,* uz zamjenu *l/lj* u nekih etnika: *Divòsēljka* < Dȉvoselo, *Dobròseljka* < Dobroselo. Zamjena *l/o* nije uobičajena pa nalazimo samo *Konàvaoka, Konàvōka* kao mjesno obilježeno i starinski prema književno neutralnom *Konávljānka.*

U skupovima *-c-ka, -k-ka, -d-ka, -t-ka, -s-ka* zamjenjuje se *c, k/č, d, t/ć, s/š*:

c, k/č: *Jesènička* < Jesenice (kod Splita), *Zȅnička* < Zȅnica, *Banjàlūčka, Banjòlūčka, Bòračka* < Bòrak, *Lûčka* < Lúka (Šipanjska), *Vìsočka* < Vȉsokō; u dijalektu gdje se *-čka* zamjenjuje sa *-ška*: *Gomiliška* < Gomilica, *Kukljiška* < Kukljica...

d, t/ć: *Grȕćka* < Grȕde, *Lòpućka* < Lòpud, *Mljȅćka* < Mljȅt; u govorima u kojima se *ć* zamjenjuje sa *j* imamo i *Grûjka, Lòpūjka, Dȍbrōjka* < Dȍbrota...

s/š: *Klȉška* < Klȉs, *Kùpreška* < Kùpres, *Vîška* < Vîs.

854 Iako je takva tvorba česta, pogotovu u južnoj Hrvatskoj, ona nije najpovoljnija za književni jezik s više razloga.

U prvom redu što izaziva napetost u sustavu jer se pretežna većina ž. etnika, barem prema učestalosti, tvori od m. etnika pa postoji izrazita težnja da se tvori i od manjine gdje je tvorba drugačija. Zatim zamjena *n/nj, l/lj, d, t/ć, c, k/č,* a vjerojatno ni *s/š, ž/š* nije više plodna pa se novi etnici više tako ne tvore, što se lijepo vidi u tvorbi etnika od stranih osnova. Mnogi takvi ž. etnici zastarijevaju ili se uz njih upotrebljavaju i sustavniji ž. etnici, npr.:

Bìlēćka – Bìlēćānka, *Divòsēljka* – Divòseljānka, *Drènōvka* – Drènovčānka, *Hvârka* – Hvárānka, *Jèlāška* – Jèlšānka, *Konàvaoka, Konàvōka* – Konávljānka, *Kukljiška* – Kùkljičānka, *Lipovka* – Lipovčanka, *Màzīnjka* – Mazínjānka, *Pòdūmka* – Pòdumljānka, *Šȉbēnka* – Šȉbenčānka, *Trâvanjka* (zast.) – Trâvničānka, *Zȅnička* – Zȅničānka...

Manje je važan razlog, ali nije bez utjecaja na usustavljivanje i to što se neki ž. etnici razlikuju od ktetika samo kraćinom završnog *a*: *Bìlēćka, Čâjnička, Grûška, Klȉška, Vîška...*

Zbog toga se uza sve takve ž. etnike mogu u književnom jeziku upotrebljavati i sustavniji etnici.

855 Sufiksom *-ka* tvore se imenice ž. r. i od imena stanovnika koji su tvoreni od općih imenica:

bȑđānka, dȑžavljānka, gòrānka, grȁđānka, inòzēmka, mjȅštānka, òtočānka, plànīnka, pòdgōrka, prígōrka, prìmōrka, provincìjālka, sèljānka, sùgrađānka, sùmještānka, tùđīnka, vàrošānka, vȅlegrāđanka, zàgōrka, žúpljānka...

856 Ako osnova znači životinju, izvedenica sufiksom *-ka* označuje ženku: *cȓvka* (*I crvku ima mali crv,* A. Šenoa, RMS), *fàzānka, gȁćānka* (kokoš), *gȍlūpka* (običnije golùbica), *hipopòtāmka, kanàrīnka, krokòdīlka, orangùtānka, pìngvīnka...*

Katkad, obično u mn., znače životinjski rod ili porodicu: *ȕdāvke* 'rod zmija'.

857 Od ostalih imenica m. r. izvedenice su relativno rijetke i označuju različite pojmove:

osobu: *fotomòdēlka*

životinje: *bìsērka* (kokoš), *nȁočārka* (zmija),

biljku: *ljìljānka* (vrsta ljiljana žute boje)

stvari: *acetìlēnka, petròlējka* (svjetiljke), *steàrīnka* (svijeća), *nàjlōnka* (čarapa), *dȍmobrānka* (kapa), *ùlānka* (bluza), *bȓzojāvka* (telegram), *rèaktorka* (centrala), *tìristorka* (lokomotiva)...

ostalo: *brôjka, mòrālka* (nauka o moralu), *òdbōjka, žȁlopōjka, znȁmēnka, znȁčājka...*

Od skraćene osnove izveden je hipokoristik *Đȕka* < Đȕrāđ.

858 Tvorba od im. ž. r. slabo je plodna. Izuzevši ž. imena, riječi s općom književnom upotrebom većinom imaju posebna značenja, obično terminološka, a ostale su rijetke po upotrebi, zastarjele, s pokrajinskim obilježjima i sl. Mnoge su na rubu tvorbenosti.

U jednoj skupini preteže deminutivno i hipokoristično značenje ili nazivi dobiveni preko deminutivnoga značenja:

curíčka (dem. i hip. od curica, M. Begović), *čȁška* (čašica, Šenoa, anat. i bot. naziv), *hîljka* (razg. hip. hiljadarka), *hvôjka* (pjesn. dem. i hip.), *kćérka* (oslabljeni hip.), *klijêtka* (anat. naziv), *kòkōška* (dem., rijetko), *kòšutka* (dem., Šenoa), *sjênka* (dem.), *snâjka* (pokr. hip.), *stijênka* (tehn. i anat. naziv), *trâvka* (dem. i hip. ȉ vlat trave).

859 Sufiksom *-ka* izvode se hipokoristici od skraćenih osnova imenica ž. roda. Od općih su izvedene: *séka* < sèstra, *síka* < sȉsa, a od vlastitih imena:

Ânka < Ana, *Bôjka* < Bòjana, *Íka* < Ȉvana, *Jéka, Jélka* < Jèlena, *Jûlka* < Jùlija, Julijàna...

Često je u imena hipokorističnost zatrta ili su takve imenice stilski obilježene kao lokalne.

Sufiks *-ka* katkada se dodaje nesklonjivim stranim ženskim imenima da bi postale sklonjivima: *Mȁričōnka* (Maričon, Gjalski), *Îneska, Nîveska...* Hipokorističnost sufiksa u tom je slučaju praktično prazna.

860 Za nekoliko ostalih općih imenica vrijedi ono što je rečeno na početku t. 858:

bôljka (bolest, bolesna osobina), *bòrovička* (rakija, pokr.), *četvȑtīnka, òsmīnka, šesnaèstīnka, polòvīnka* (glaz. nota), *rȕčka, slâmka* (vlat slame), *srȅćka* (listić u igrama na sreću), *strȁnka* (politička ili društvena strana), *zȁborāvka* (pjesn. voda, biljka), *zvijêrka* (zvijer), *žèrāvka* (rijetko, žeravica).

861 Za sufiksalnu se tvorbu od imenica sr. r. može reći da je neplodna. Sufiksom *-ka* izvedeno je tek nekoliko imenica: *plȅćka, rèšētka, sjèmēnka, vȍćka, pètrōvka.*

862 Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom izvedena je imenica *dòkoljēnka* (obično u mn. za čizme, hlače, danas najčešće za čarape).

Tvorba od pridjeva

863 Sufiks *-ka* je u ovoj kategoriji plodan i kad se izvedenice s pridjevnim osnovama, a usporedne s izvedenicama sa *-(a)c* smatraju odimeničkom tvorbom (v. t. 841. i 845.). Za sufiks *-ka* značajno je da ima u ovoj kategoriji karakterističnu raspodjelu. Ako je pridjev netvorbena riječ ili pripada sufiksalnoj tvorbi, onda se imenice tvore od osnova koje završavaju zvonačnikom; ako je pridjev složen, onda katkada dolazi i na osnove s kojim drugim završnim suglasnikom, ali se tada *k, g, h,* zamjenjuju sa *č, ž, š*: *bjelòuška* < bjelòuh...

Naglasak je kao i u osnovnog pridjeva s duljenjem sloga ispred završnoga zvonačnika. Tako izvedene imenice imaju različita značenja.

864 Jedne označuju osobu: *cȑnka, plâvka, bèzdjetka...* Ako je u osnovi pridjev od muškoga prezimena, onda izvedenica označuje ž. osobu s istim prezimenom i s istim stilskim vrijednostima kao što je rečeno za takve izvedenice odimeničke tvorbe (v. t. 846.), npr.:

Građanke i građani vraćali se od sajma, među njima i Barbara, žena čavlara Ivana Frey-a. Freyovka, krivousta, riđa blebetuša, bila je nakupila holandeskog sukna, ljubljanskog ulja... (A. Šenoa, 1936, 55.) – *»Aha, već ga imamo! Bučekovka je to rekla. Znam stalno.« Debela, veselo: »E, kad je to Bučekovka rekla, onda vjerujem...«* (V. Majer, str. 88.).

865 Životinje označuju: *bijêlka* (kokoš, riba), *bèzupka* (školjka), *bjelòuška* (zmija), *crnòglāvka, crnòpērka, crvenòrepka, dugòkljūnka, dugòkrīlka, sabljòkljūnka* (ptice), *dvòrepka* (kukac), *dvòzupka, šiljòglavka* (ribe).

Biljke označuju: *čèmpresōvka, mirìsāvka* (grožđe, kruška, jabuka), *rânka* (voćka).

Stvari označuju: *jednòcijēvka, dvòcijēvka, tròcijēvka* (puške), *lȉmēnka* (limena kutija), *pèčēnka, plètēnka* (boca), *nuklèārka* (nuklearna centrala), *radìjālka* (radijalna guma), *rèālka* (gimnazija), *specìjālka* (zemljopisna karta, bicikl), *transsìbīrka* (transsibirska željeznica), *stàklēnka* (boca), *tȉtōvka* (pov., kapa)... Ostale pojmove označuju: *anònīmka* (anonimna prijava, predstavka), *cȁrēvka* (pov., himna), *slȉnāvka* (bolest).

Tvorba od glagola

866 Odglagolske izvedenice tvore se sufiksom *-ka* od nesvršenih i svršenih glagola I., IV. – VI. vrste. Tvorba je plodna od glagola IV. i V. vrste, a slabo plodna od I. i VI. vrste.

Izvedenice se tvore od prezentske osnove:

čestítati, čèstīt-ām > čèstitka
dòjiti, dòj-īm > dôjka
splȅsti, splèt-ēm > splȅtka...

Od glagola VI. vrste tvorbena se osnova dobiva odbacivanjem *-ati*: *jàdikōvka, psôvka, rôvka, vȑbōvka...*

Od infinitiva bez krajnjega *-i* izvedena je imenica *bȉtka*.

Ispred *-ka* provodi se jednačenje po zvučnosti: *bìlješka, prȉpovijētka, zȉpka... c, k* zamjenjuje se sa *č*: *kvȍčka, sjȅčka* i *t/ć* u *srȁćka*.

867 Naglasak je u dvosložnih dugosilazni ako se ispred *-ka* nalazi zvonačnik:

bâjka, dîrka, dôjka, psôvka, rôvka, spôjka, stânka, svîrka, vârka...

inače imaju kratkosilazni:

bȉtka, cjȅpka, cȑpka, čȉstka, gr(j)ȅška, obìč. *pògrješka, klȅpka, klȍpka, kȕpka, kvȍčka, sjȅčka, sklȍpka, splȅtka, zȉpka, znȁčka, zvȅčka...*

Samo neke takve imaju dugosilazni:

cijêtka (običnije cjèdīljka), *gâtka, krîška,* uz *krȉška*.

Četverosložne izvedenice od prefigiranih glagola imaju kratkosilazni na prvom slogu, a pretposljednji je slog dug:

ȍdgonētka, zȁgonētka, prȅtpostāvka, prȉpovijētka...

Ostale trosložne i višesložne imaju naglasak kao u osnovi, ali je slog ispred sufiksa dug ako osnova završava zvonačnikom, inače je kratak:

bìlješka, čèstitka, dòsjetka, ìsklopka, nàbāvka, òstāvka, pògr(j)eška, pòpijēvka, pòstāvka, sòrtīrka, trènīrka...

868 Značenja su različita, ali bliska jer se mogu opisati srodnim preoblikama.

Najčešće su značenja po preoblici → ono što nastaje, što jest kad se pz. Izvedenice označuju:

što apstraktno: *bâjka, bìlješka, čèstitka, dòsjetka, jàdikōvka, ȍdgonētka, òstāvka, pògr(j)eška, pòpijēvka, pòstāvka, prèpīrka, prȅtpostāvka, prȉpovijētka, psôvka, splȅtka, srȁćka, stânka, vârka, zȁgonētka...*

radnju: *bȉtka, čȉstka, kȕpka, nàbāvka, pȁska, vȑbōvka...*

stvar: *krȉška, sjȅčka, snîmka, zàprška...*

Značenje po preoblici → ona što pz imaju izvedenice koje označuju:

osobu: *etikètīrka, sèrvīrka, sòrtīrka...*

životinju: *kvȍčka, rôvka*;

stvar: *adrèsīrka, etikètīrka, klȅpka, klȍpka, sklȍpka, sòrtīrka, spôjka, znȁčka, zvȅčka...*

Preobliku → ono čime se pz imaju izvedenice koje označuju stvari: *cȑpka, dôjka, ìsklopka, prèklopka, prîmka, repètīrka...*

Neke stvari iz posljednjih dviju skupina mogle bi zamijeniti skupinu zavisno od tehničkoga gledišta da li se njome što čini ili ona samo automatski što čini.

Po rjeđim preoblikama idu izvedenice koje označuju stvari:

→ ono što se pz: *pòšīljka, prèdstāvka, pròstīrka...*

→ ono u čemu se pz: *kȕpka, trènīrka, zȉpka...*

Tvorba od brojeva i priloga

869 Od brojnih imenica na *-oje, -oro* sufiksom *-ka* izvedeno je nekoliko imenica: *dvôjka, trôjka, čètvōrka, pètōrka, šèstōrka...* Te imenice označuju različite pojmove u vezi s brojem u osnovi.

Najčešće označuju skupinu osoba povezanu nekim ciljem, poslom ili idejom:

...a bila je to trojka spremna da pograbi i nož. (Stj. Mihalić, 114.)

Katkada označuju broj upregnutih životinja:

...a poljem juri tuđa trojka
Juri na trojci tuđa mladost
(Jesenjinovi stihovi u djelu R. Marinković, 2, 123.)

Da se u to vrijeme soročinski prisjednik povezao u općinskoj trojci. (R. Šovary, 1950, str. 128.)

870 U starijih pisaca označuju posudu (bačvu, bocu) određenog broja mjernih jedinica (akova, litara):

Idi pa izvadi dvojku vina. (J. Kozarac, RMH) – *Ma to vam je bila glavurda... kao dvojka* (I. Cepelić 200) – *...sada odmah ispuni onu praznu petorku.* (J. Jurković, Sabrane prip., 60.)

To značenje zbog civilizacijskih razloga postaje zastarjelo.

871 Katkada označuje brojku i ono što je njome označeno (osobu, prostoriju, tramvaj, igraću kartu, školsku ocjenu i sl.):

Prvi broj je četvorka, drugi dvojka (Hašek-Jonke, RMH).

U tom značenju dolaze i izvedenice od glavnih brojeva:

dèvētka, dèsētka...

Ti si pokupila curu, keca, malu i desetku... (N. Simić, 1969, 30.)

Mjesto svih u ovom su značenju u hrvatskom književnom jeziku uobičajenije izvedenice sa *-ica*: *dvȉca, trȉca, četvr̀tica, pètica...*

Katkada imaju i koje posebno značenje. Tako *čètvōrka* znači ples s četvero plesača: *Zar nije g. V. plesao sa gdičnom Minom u dvorani četvorku i kotiljon...* (A. Šenoa, 10, 30.)

Od priloga je izvedena imenica *prȅčka* i *sȕtradānka* (nada).

872 Sufiks *-ka* sudjeluje u složeno-sufiksalnoj tvorbi različitih tipova. Mnoge imenice sličnog morfemskog sastava ubrojene su u pridjevne izvedenice (t. 863 – 865), a ovdje se navode samo one uz koje ne postoji usporedan složen pridjev ili nije vjerojatan kao normalna potencija.

Sufiks *-ka* sudjeluje u ovim složeno-sufiksalnim tipovima:

im. + ø + im. + -ka:	*pólnoćka, pónoćka,*
im. + o + gl. + -ka:	*čedòmōrka, bogòmōljka* (kukac), *mȉšolōvka, mȕholōvka, rȉbolōvka* (ptica), *tȕnolōvka* (mreža),
im. + e + gl. + -ka:	*dušègupka* (M. Božić)
prid. + o + im. + -ka:	*dugòhāljka* (osoba), *crvenòvōljka* (obìč. crvendać), *modròvōljka, žutòvōljka* (ptice), *bjelòpērka, crnòpērka, dugòpērka, mnogòpērka, tvrdòpērka, žutòpērka* (ribe prema perajama), *sitnòslovka* (pisaći stroj sitnih slova),
prid. + ø + im. + -ka:	*crvènpērka* (riba), *crvènrepka* (ptica, obìč. crvenorepka),
br. + o + im. + -ka:	*jednòčīnka, dvòčīnka* (drame), *jednòmetka, tròmetka* (puške), *petòljetka* (plan), *sedmòljetka, osmòljetka* (škole), *pètokūnka* (novčanica), *osmòsmjērka* (zagonetka),
br. + o + gl. + -ka:	*prvòkoska* (koza), *prvòtēlka* (krava), *dvòrotka, tròrotka* (voćke),
pril. + gl. + -ka:	*brzòmetka* (puška), *radòdājka* (osoba).

Sufiks *-āljka*

873 Sufiks *-āljka* plodan je sufiks kojim se imenice izvode od nesvršenih glagola V. i VI. vrste. Osnove se dobiju odbacivanjem završnog *-ati.* Od glagola ostalih vrsta izvedeno je samo nekoliko imenica: *cr̀pāljka* (obìč. cȑpka), *pr̀dāljka, tùžāljka.*

Prvi je slog sufiksa dug, a naglasak je većinom kao u osnovnoga glagola s težnjom da slog ispred sufiksa mjesto kratkosilaznoga ili dugouzlaznoga ima kratkouzlazni. Primjeri su navedeni u idućim točkama.

Izvedenice označuju

874 jednostavne sprave:

bàcāljka, brìzgāljka, čegr̀tāljka, hvàtāljka, kàpāljka, klepètāljka, klìzāljka, kotùrāljka, lèžāljka, màhāljka, njíhāljka, pìsāljka, pìštāljka, počìvāljka, računāljka, rastézāljka, stézāljka, šétāljka, škrebètāljka, štìpāljka, štŕcāljka, vr̀cāljka, zvìždāljka...

875 vrste zagonetaka:

dodávāljka, dopùnjāljka, ispùnjāljka, ispúštāljka, krìžāljka, odùzimāljka, opisìvāljka, pogáđāljka, pòmicāljka, premètāljka, sklànjāljka, slàgāljka, stupnjèvāljka, umètāljka, zamjenjìvāljka, zbrájāljka...

Katkada takve izvedenice znače i što drugo: *nabrájāljka, nàricāljka, tùžāljka* (pjesme), *podmètāljka* (spletka)...

Sufiks -*ika*

876 Sufiksom -*ika* izvode se imenice od imeničkih, pridjevnih i glagolskih osnova. Završno *k, g, h* zamjenjuje se sa *č, ž, š*: *Jùlčika, jòšika, vȑšika...* Naglasak je kratkouzlazni na trećem slogu od kraja. Značenja su im različita.

U odimeničkoj tvorbi kao osnove dolaze imenice svih rodova i svih sklonidbenih tipova, a izvedenice imaju različita značenja.

877 Često se tim sufiksom tvore hipokoristici, ali lokalno obilježeni pa se u književnom jeziku upotrebljavaju prvenstveno u humorističkom stilu ili humoristički intoniranim rečenicama, u dijalogu i sl.:

Skladaj ti, bracika, račune po svom latku sa sebi jednakima (J. Draženović, Djela. IV, 30.) -*Tončikaaaa! Večeruuuu!* – (A. G. Matoš, 1935, 129.) – *Julčiko, dijete moje, brzo poljubi tetu Tončiku!* (Isto, 130.) – *»Malčika! Ovamo! Brzo!«*(V. Majer, 1938, 94.) – *To je moj macan Švarc, moj slatki Švarcika!* – (S. Kolar, 1933, 182.)

Slično i *Mìcika, Rèzika, Gàbika...*

878 Osobe još označuju *korjènika* i *svàstika,*

biljke i rod biljaka: *bròćika, čemèrika, gomòljika, jàdika, jèlika* (stablo jele), *jòšika* (joha), *kamènika, lovòrika, mljèčika, sapùnika, šimšìrika...*

stvar: *sòlika, šìbika* (zast., žezlo), *vȑšika...*

znanost, učenje: *litùrgika, melòdika, metòdika, mètrika...*;

posebno su česte takve izvedenice od imenica m. osoba na -*ist*:

anglìstika, arabìstika, bohemìstika, esejìstika, germanìstika, grecìstika, indoeuropèistika, lingvìstika, rusìstika, slavìstika...

apstraktno različiti: *èpika, heròika, melòdika, ornamèntika, rìtmika, simbòlika, sinonìmika, sokràtika...*

879 U otpridjevnoj tvorbi znače:

stvari: *crvènika, rumènika* (vina), *varènika* (mlijeko), *mlàdika* (mlad izbojak, obìč. mladica), *šùpljika,*

biljke: *crvènika, òštrika, zelènika, žùtika...*

apstraktno: *romànika.*

Od glagolske osnove izvedena je imenica *cjèpika* (cijepljena voćka).

Ostali sufiksi na *-ka*

880 Među ostale sufikse ubrojeni su slabo plodni ili neplodni sufiksi, ne ulazeći u njihovu potencijalnu plodnost

-ačka. U *ìgrāčka, ljùljāčka, pljùvāčka.*

-aka. U *dìvljaka* (divlja voćka) i *pìšaka* (obič. mokraća).

-alinka. U *vestàlīnka* (svećenica božice Veste).

-alka. U *vèstālka* (isto).

881 **-anka.** Sufiks *-ānka* slabo je plodan. Njime su izvedene imenice od glagola V. i VI. vrste pošto se odbaci završetak *-ati.* Od glagola I. vrste izvedena je imenica *pìjānka.* Naglasak je kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa, a *ùspavānka* je običnija nego *uspàvānka.*

Takve izvedenice znače: a) stvar: *cȑtānka, čìtānka, pìsānka, pljùvānka* (rij., pljuvačka), *stàjānka* (platforma), *vjèžbānka...,* b) voćku: *kàlānka,* c) pjesmu: *jadòvānka* (zast.), *pjèvānka* (rij.), *tugòvānka, ùspavānka...,* d) zabavu: *pìjānka.* Od imenica su izvedene *čàjānka* i *kàjdānka.* Sufiks *-ānka* dolazi i u ž. etnicima koji završavaju na *-ānka,* a m. etnik ne završava na *-anin* ni *-an(a)c.* Takvi su ž. etnici rijetki: *Bȑčānka, Kȑndijānka* (< Kȑndija, m. e. Krndìjāš), *Perùšānka* (< Pèruškī, m. e. Perùškāč), *Šušnjàrānka* (< Vȅlikī Šȕšnjār, m. e. Šušnjárac).

882 **-ārka.** Sufiks *-ārka* veoma je slabo plodan. Njime su izvedene imenice od imeničkih osnova. Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu. Značenja su različita: *kùkmārka, lìvadārka* (ptice), *ùljārka* (kit), *lìsticārka, mjèšinārka* (gljive), *lìvadārka, màhunārka* (biljke), *hìljadārka* (novčanica), *ìglārka* (puška, pov.), *pìlićārka* (krletka za piliće, rij.), *stòtinārka* (novčanica), *kòšārka* (igra), *Brovìnjārka* (< Bròvinje).

-atika. U nekoliko izvedenica od imenica grč. podrijetla kojima osnove završavaju na *-m: aksiomàtika, diplomàtika, dogmàtika, enigmàtika, problemàtika, sistemàtika, temàtika...*

-āvka. U *slùžāvka.*

883 **-čānka.** Sufiks *-čānka* dolazi u onim ž. etnicima koji završavaju na *-čānka,* a m. etnik ne završava na *-čanin* ni *-čan(a)c.* Takvi su ž. etnici rijetki: *Krèmeščānka* (< Krèmeš, m. e. Kremèšlija), *Kȕtjevčānka* (< Kȕtjevo, m. e. Kȕtjevac), *Ceròvčānka* (< Cèrovica Prèkrīškā, m. e. Ceròvčāk).

-etika. U *energètika* i *homilètika.*

-ēnka. U *sòlēnka.*

-eska. U *humorèska, soldatèska.*

-īljka. U nekoliko imenica izvedenih od glagola IV. vrste. Izvedenice označuju različite stvari: *cjèdīljka, glàsīljke, nòsīljka, svjètīljka* (s gubljenjem l iz *svijetl-*)...

-īnka. U *blòndīnka, uršùlīnka, milijàrdīnka, milijùntīnka, stòtīnka, šezdeset-četvr̀tīnka, tisùćīnka, devètīnka, večèrīnka,* i u nekoliko ž. etnika: *Pòbrklīnka* (< Pòbrklija), *Kasabàlīnka* (< Kasabàlija).

-itka. U *kr̀stitke.*

884 **-jānka.** U *kìćānka* i u onim ž. etnicima gdje bi m. etnik imao sufiks *-janin* ili *-jan(a)c,* ali taj etnik nije potvrđen: *Protùlipljānka* (< Protulipa, m. e. Protùlipac), *Volòšćānka* (< Vòloskō, m. e. Volòšćāk), *Húmčānka* (< Humac, m. e. Húmčanjanin)... i u *Jùručānka* (Vus, 5. 7. 1961. 11, < Jùruk, iako bi normalnije bilo *Jùrukinja.*

885 **-jārka.** Sufiks *-jārka* supletivan je sufiks s *-ārka.* Dolazi na osnove koje završavaju na *k, g, h,* a katkada i na *n* i početno se *j* sa završnim glasovima osnove smjenjuje po jotacijskim pravilima: *klòbučārka, lìsičārka* (gljive), *mjèsečārka* (biljka koja rodi svaki mjesec), *rùpičārka* (stroj), *stòtinjārka* (uz stòtinārka).

-jika. U *pàljika, pepèljika, stàbljika, str̀njika.*

-juška. U *vìljuška* (obìč. vilica).

-ljika. U *bòdljika, mèdljika, trepètljika.*

-ōjka. U *ljèpōjka, mlàdōjka, plàvōjka, lèdōjka...*

-ōvka. U *kàpōvka* (ž. osoba kapo), *rìđōvka* (zmija), *jèsetrōvka* (riba), *àktōvka* (taška, jednočinka), *hrènōvka* (kobasica), *vjètrōvka.*

-štānka. U *Reljèvštānka* (< Rȅljevo, m. e. Reljèvštāk).

-uka. U lokalno obilježenim hipokoristicima: *Àntuka, Màtuka* (I. Raos, 1971, 180, 196).

-uška. U *pèruška* i *zmìjuška* (*Lako bi on... za onu bjeloglavu zmijušku Ivandića,* M. Božić, RMS).

SUFIKSI NA *-nja*

886 Na *-nja* završava šest sufiksa:

-anja, -inja, -kinja, -nja, -onja, -otinja.

Plodni su sufiksi *-nja, -inja, -kinja, -onja,* a ostali su neplodni.

Sufiks *-nja*

887 Imenice sufiksom *-nja* tvore se prvenstveno od nesvršenih neprefigiranih glagola IV. vrste, a katkada i od ostalih glagola. Tvore se od prezentske osnove:

cvȁsti, cvàt-ēm > *cvàtnja*
zêpsti, zéb-ēm > *zébnja*
blúditi, blúd-īm > *blúdnja*
smétati, smêt-ām > *smétnja...*

Završno *s, z* u osnove smjenjuje se sa *š, ž*: *kòšnja, pròšnja, grížnja, gròžnja, mȑžnja...*

Od *čȅznuti, čȅzn-ēm* izvedenica je *čéžnja.* To se može tumačiti kraćenjem osnove za *-n-* ili gubljenjem *n* zbog *nj.*

888 Naglasak je u dvosložnih kratkouzlazni ako je osnovni slog kratak, a dugouzlazni ako je dug:

cvàtnja, gròžnja, kòpnja, kòšnja, pàtnja, pàžnja, pràtnja..., blúdnja, čéžnja, grádnja, gŕdnja, grížnja, hlépnja, krétnja, rádnja..., šétnja, štédnja, žúdnja...

Nije preporučljiva težnja prema dugouzlaznom:

cŕtnja (RMH), *nòšnja* i *nóšnja, pàžnja* i *pážnja, vòžnja* i *vóžnja...*

U višesložnih se naglasak koleba: *dȍgradnja (dográdnja), ȉzgradnja, nadògradnja, nadográdnja, òphodnja (ophòdnja), òplodnja, oplòdnja (oplódnja), proizvòdnja (proizvódnja), prȉgradnja, pométnja, pomútnja, pȍtražnja (potrážnja), pȍtrošnja (potróšnja)...*

Te imenice označuju glagolsku radnju (nomen actionis), a iznimno što drugo: *òphodnja* (patrola), *nòšnja* (odjeća), *pràtnja* (i pratioci).

Sufiks *-inja*

889 Imenice tvorene sufiksom *-inja* izvedene su od imenica, pridjeva, glagola i priloga. Sufiks je plodan u tvorbi od imenica.

U tvorbi od imenica naglasak je kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa. Rijetko je drugačije: *kàtolikinja, katòlikinja, pjȅsnikinja, rȍbinja, Čȅhinja...*

890 Sufiks *-inja* najčešće dolazi na imenice m. r. koje označuju osobu, a osnove im završavaju na *k, g, h.* Takve izvedenice označuju žensku osobu:

čudàkinja, dešnjàkinja, divljàkinja, došljàkinja, gorštàkinja, imenjàkinja, junàkinja, luđàkinja, ljevàkinja, nećàkinja, novàkinja, pješàkinja, prosjàkinja, prostàkinja, prvàkinja, rođàkinja, seljàkinja, svjedòkinja, šurjàkinja, vršnjàkinja, zemljàkinja...

astrològinja, arheològinja, biològinja, bòginja, defektològinja, dijalektològinja, dramatùrginja, etnològinja, gerontològinja, ginekològinja, hèrceginja, kìrurginja, komunikològinja, pedagòginja, psihològinja, sociològinja, stomatològinja, teatrològinja, teològinja, zoològinja...

mònahinja, monàhinja.

Od stranih imenica na *-ik* potvrđene su izvedenice *evangèlikinja, herètikinja, kàtolikinja (katòlikinja), mìstikinja,* ali su veoma rijetke po upotrebi osim treće. No uz nju je običnija izvedenica sufiksom *-kinja* od skraćene osnove, *kàtolkinja,* što jasno pokazuje da se takve osnove lako krate pa su potvrđene izvedenice i od skraćenih osnova (v. t. 900) osim u *mìstikinja* (uz mističarka), što je zbog glasovne zapreke i razumljivo.

Rijetko u tom značenju dolazi na osnove s kojim drugim završnim zatvornikom: *gròfinja* (J. Leskovar, RMH, obič. gròfica), *rȍbinja* (uz rȍpkinja), *sùdinja* (obič. *sȕtkinja*).

Od *knêz* je izvedenica *knèginja.*

891 Toj kategoriji pripadaju i imenice koje označuju etnike. Sufiks *-inja* dolazi na osnove etnika m. r. koje završavaju na *k, g, h*: *Gȑkinja, Poljàkinja, Slovàkinja, Ȕzbekinja, Čȅhinja, Vlàhinja, Kàravlahinja..., Bezjàkinja, Požunčàkinja, Boševčàkinja, Šipčàkinja, Bošnjàkinja...*

U nekim etnicima sufiks *-inja* dolazi neposredno na osnovu koja završava na *-šk-*: *Pȍdvrškinja* < *Pȍdvrško* (m. etnik Podvršanac), *Kòruškinja* < *Kòruška* (m. etnik Korušac).

892 Veoma su rijetke i tvorbom i upotrebom izvedenice koje označuju žensku životinju prema muškoj: *šestàkinja, sedmàkinja, osmàkinja...*

Žensku osobu i životinju (kravu) označuje *pòtōmkinja.*

Rijetka je i neplodna je tvorba od ostalih imenica. Plod biljke označuju: *dùdinja, glòginja, klȅkinja, smrèkinja*; zbirno značenje ima *siròtinja*; od imenice život izvedena je *živòtinja*; ono što se daje od milosti znači izvedenica *milòstinja*; isto što i osnovna riječ znači *ávetinja (avétinja).*

893 Izvedenice od pridjeva imaju različita značenja. Veoma široko značenje, od apstraktnoga do različitoga konkretnog imaju *proklétinja* i *svétinja,* mjesno značenje imaju *pústinja* i *tvȑdinja* (A. G. Matoš, RMS, obìč. tvrđava).

Od glagola su izvedene *bùktinja* i *kȕhinja,* a od priloga *nutrìnja* (obìč. nutrina).

Sufiks *-inja* svojom plodnosti u mocijskoj tvorbi i vezanosti na osnove koje završavaju na *k, g, h* jasno pokazuje svoje mjesto u tvorbenom sustavu.

Sufiks *-kinja*

894 Sufiksom *-kinja* izvode se imenice od imenica m. r., rijetko od kojih drugih ili od drugih vrsta riječi.

U tvorbi od imenica katkada se osnova krati, a naglasak je kao u osnove ili je, rjeđe, kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa. Dužina ispred sufiksa obično se krati, a ostaje ili postaje ako osnova završava zvonačnikom.

Izvedenice sufiksom *-kinja* izvode se od imenica m. r. koje označuju m. osobu ako im osnove završavaju na *t, d, f.* Izvedenice označuju žensku osobu.

Najobičnija je takva tvorba ako se ispred *t* nalazi otvornik.

akròbatkinja, analfàbetkinja, aristòkratkinja, àsketkinja, astronàutkinja, delegàtkinja, diplòmatkinja, favòritkinja, idìotkinja, intèrpretkinja, kandìdatkinja, kozmonàutkinja, kozmopòlitkinja, mȕlatkinja, sufràžetkinja, terapèutkinja, unìjatkinja...

895 Česte su izvedenice od osnova kojima se ispred *t* nalazi zatvornik. Takve su osnove na *-ant, -ent, -ist,* rijetko koji drugi:

divèrzantkinja, intrìgantkinja, protèstantkinja..., konkùrentkinja..., aktìvistkinja, anàrhistkinja, antifàšistkinja, àrtistkinja, automobìlistkinja, avantùristkinja, bicìklistkinja, femìnistkinja, komùnistkinja...

Glas *t* u izvedenica od osnova na *-ist* često se gubi.

U osnova na *-f* i *-d* ispred tih glasova dolaze samoglasnici, a *d* se zbog jednačenja po zvučnosti smjenjuje sa *t*:

biògrafkinja, daktilògrafkinja, filòzofkinja, geògrafkinja, koreògrafkinja, kostimògrafkinja, stenogràfkinja...

invàlitkinja, nȁdvojvotkinja, vȍjvotkinja, tràgetkinja...

Katkad osnova završava na *-d* zbog kraćenja:

domòrotkinja, knjigòvotkinja, poslovòtkinja, prȅtkinja, sȕtkinja, trećòretkinja, tȑgōvkinja...

896 Sufiks *-kinja* svojom vezanosti na osnove koje završavaju na *-t, -d, -f* pokazuje svoje mjesto u sustavu mocijske tvorbe od općih imenica. Dosadašnje kolebanje od imenica koje završavaju na *-t,* a ispred njega imaju zatvornik danas se razrješava tako da se izvedenice sve više tvore sufiksom *-ica,* v. t. 521. Potanja raspodjela sufiksâ mocijske tvorbe prikazana je u radu Babić, 1981a, a ovdje se može dati praktično pravilo: ako se od imenica na *-t* sa zatvornikom ispred njega, u mocijskoj tvorbi izvedenica može načiniti sufiksima *-ica* i *-kinja,* onda prednost treba dati izvedenici sa sufiksom *-ica.*

897 Sufiksom *-kinja* tvore se ženski etnici od m. etnika ili neposredno od toponima.

Sufiksom *-kinja* izvedeno je nekoliko etnika ž. r. od etnika m. r. koji završavaju na *-t, -s, -z,* iznimno od ostalih, a svi su strani ili nemotivirani domaći:

Arnàutkinja, Azìjatkinja, Čìfutkinja, Kȅltkinja, Kȍptkinja, Škȍtkinja, Čèrkeskinja, Èngleskinja, Fràncuskinja, Kìneskinja, Kìrgiskinja; *Rȍmkinja, Rȕskinja, Sȑpkinja*; uz *Àrapkinja* i *Bȕgārkinja* upotrebljava se i *Àrapka, Bȕgārka.*

Od *Vìking* ž. je etnik *Vìkinškinja.*

898 Od domaćih osnova ž. se etnici sufiksom *-kinja* tvore neposredno od toponimske osnove, a samo iznimno od m. etnika. Sufiks dolazi na području štokavskoga i čakavskog narječja bez vidljive raspodjele. Neki se razlozi tek naslućuju. Jedan bi mogao biti izbjegavanje glasovne podudarnosti s pridjevnim završetkom *-ska, -ška, -čka* (bez dužine završnoga *a* u imenica) koja bi nastala kad bi iza osnova sa završnim *č, ć, š, z, ž* došao *-ka,* npr. *Ȁljmaškinja, Dȑniškinja, Kùnićkinja, Pòdbreškinja...* To vrijedi i za osnove na *c, k, g, h* koje ispred *-ka* i *-kinja* alterniraju sa *č, š,* npr. *Korèničkinja* (< Korènica), *Driveníčkinja* (< Drivènīk), *Drȁškinja* (< Plavča Draga)..., ali taj razlog u narodnim govorima nije očit. Uz to sufiks *-kinja* dolazi i na druge osnove gdje takvih razloga nema: *Àntinkinja* (Àntīn), *Kàrīnkinja...* i od skraćenih osnova: *Dòbanōvkinja* (< Dòbanōvci), *Dȍbrīnkinja* (< Dȍbrīnci), *Tòrjānkinja* (< Torjánci)...

899 Kao i izvedenice sufiksom *-ka* od toponimske osnove, tako su i ove obilježje narodnih govora. Postoji očita težnja da se ž. etnici tvore od m. etnika pa

su ž. etnici izvedeni sufiksom *-kinja* zastarjeli, rijetki ili manje obični od etnika izvedenog sufiksom *-ka* od m. etnika, pogotovu na književnojezičnoj razini. Zbog toga tu težnju u književnom jeziku valja poduprijeti gdje nema posebnog razloga za sufiks *-kinja.*

Od *Kràjišnīk* ž. je etnik *Kràjiškinja.*

900 Rijetke su tvorbe od ostalih skraćenih osnova ili od neskraćenih osnova s ostalim završnim glasovima u tvorbi od općih imenica m. r.:

akàdemkinja, bjȅlkinja, blìzānkinja, bòrkinja, cȑnkinja, evangèlkinja, hèretkinja, kàtolkinja, pìtōmkinja, plȅmkinja, strȁnkinja, strijélkinja, astrònomkinja, rȍpkinja (uz rȍbinja), *slȕškinja, virtuòskinja, vȉteškinja.*

Od imenica m. r. na *-log* imenice ž. r. počinju se tvoriti u novije vrijeme sufiksima *-inja* i *-kinja* sa zamjenom *g/š* ispred *-kinja*: *antropòloškinja, ginekòloškinja, pedàgoškinja, sociòloškinja, teolòškinja.* Sustavnu prednost imaju izvedenice sa sufiksom *-inja.*

Izvedenica od drugih kategorija imenica ima samo nekoliko. Označuju: ženske osobe: *intèrnatkinja* (R. Marinković, RS), *kabàretkinja* (M. Božić, RMH), vile: *jȅzērkinja, plànīnkinja,* životinje: *prìsōjkinja* (zmija), *ìzvōrkinja* (žaba, M. Peić, 1967, 178).

Od glagola su izvedene imenice *dȍjkinja, dvȍrkinja, ròtkinja* i složenica *prvòrotkinja.*

Sufiks *-onja*

901 Sufiksom *-onja* izvode se imenice od imeničkih, pridjevnih i glagolskih osnova. Sve su izvedenice trosložne pa se mnoge pridjevne osnove krate.

Naglasak je dugouzlazni na prvom slogu ili, rjeđe, kratkosilazni.

Izvedenice označuju životinju ili čovjeka.

902 Životinje označuju s kojim obilježjem ili osobinom osnovne riječi. Najčešće se tako nazivaju volovi:

brȅzonja, brézonja, cvjȅtonja, cvijétonja, kȉtonja, rógonja..., bijélonja, bjȅlonja, gáronja, kúsonja, mŕkonja, mȑkonja, plávonja, rúdonja, šáronja, šútonja, zékonja..., bálonja...,

ali i druge životinje:

rúdonja (jarac), *šútonja* (ovan), *sívonja* (magarac, nerast), *réponja, rẽžonja* (psi), *réponja, šáponja, šéponja* (vukovi), *rílonja* (*mamut Rilonja,* V. Nazor, 1939).

Katkad su tim sufiksom od imenica za životinje izvedeni hipokoristici: *médonja* (medvjed), *zékonja* (zeko).

903 Izvedenice koje označuju m. osobu stilski su obilježene, većinom s porugljivim ili prezrivim značenjem.

Izvedenice od imenica označuju čovjeka koji ima velik onaj dio koji označuje osnovna imenica: *brádonja, bŕkonja, glávonja, gúzonja, krákonja, nósonja, šáponja, tŕbonja...,*

a mogu značiti i osobu drugih osobina: *krástonja, lójonja, stráhonja...*

I. Kušan u humorističkom djelu Toranj izvodi stilski posebno obilježene hipokoristike: *Cúconja* < *Cuco, Míšonja* < *Míšo.*

904 Izvedenice od pridjeva i glagola označuju čovjeka s osobinom koju označuje osnovna riječ: *bjȅlonja, célonja, córonja, dúgonja, dȕgonja, gládonja, glúhonja, gŕbonja, gȑbonja, kílonja, klémponja, lúdonja, mlákonja, mlítonja, mŕšonja, pȑvonja* (prvoškolac), *sízonja* (radnik u sizu), *spóronja, túponja..., lážonja, pŕdonja, séronja, sládonja, ždéronja...*

Ostali sufiksi na *-nja*

905 Sufiks *-anja* dolazi u imenica *kòpanja, pùtanja* i *tìkvanja.* Sve tri imaju konkretno značenje, a druga i apstraktno: *Mijesila /je/ tijesto u kopanji* (V. Nazor, RMH), *A noge njezine krvarile od lomnih putanja kojima je prohodila* (S. Krešić, RMS, u apstraktnom značenju označuje put metka, kugle, nebeskoga tijela). *Na evo ti... burmuta da ti se malo izbistri u toj tikvanji* (J. Jurković, RMS).

Sufiks *-otinja* dolazi u nekoliko izvedenica s apstraktnim značenjem: *bosòtinja, čamòtinja, golòtinja, hromòtinja* (*Usred sveopće hromotinje maštamo o maratonskoj pobjedi,* M. Krleža, 1972b, 662).

Imenice *bosòtinja* i *golòtinja* imaju i zbirno značenje: 'bos, gol svijet'.

Imenica *samòtinja* ima i mjesno značenje: *Ponoć je zamakla, a oko njega sve tiho... pa ga u toj gluhoj samotinji... sve trnci prolaze* (N. Tordinac, RMS).

Imenica *slabòtinja* znači slab čovjek: *Što će ti nesmjelica, smrzlica, slabotinja neka, koja se samo na žensko ustremljuje* (I. G. Kovačić, RMS).

SUFIKSI NA *-o*

906 Kad se analiziraju tvorbene imenice koje u suvremenom hrvatskom književnom jeziku završavaju na *-o,* tada proizlazi da se na *-o* završavaju 24 sufiksa:

-ajko	*-eto*	*-ivo*	*-no*	*-ro*
-alo	*-evo*	*-jo*	*-o*$_1$	*-stvo*
-anstvo	*-ilo*	*-ko*	*-o*$_2$	*-šo*
-aštvo	*-ino*	*-lo*	*-ovilo*	*-zo.*
-co	*-instvo*	*-mo*	*-ovo*	

907 Od njih su plodni sufiksi *-o*$_1$*, -ko, -lo* i *-stvo,* a ostali su slabo plodni ili su neplodni, samo što su tvorenice sa sufiksima *-ilo, -ivo* i *-jo* nešto brojnije pa se prikazuju posebno.

Sufiksi -o_1 i -o_2 razlikuju se time što su tvorenice s prvim muškoga roda, a s drugim srednjega. Budući da prvih ima mnogo, a drugih samo jedna, *jȕgo*, oznaka se za prvi sufiks upotrebljava bez indeksa. O teoretskom pogledu na te sufikse govori se u t. 84. i 85.

Sufiks -*o*

908 Sufiksom -*o* tvore se imenice od imenica, a u jednom smislu i od pridjeva i glagola, o čemu će biti riječi kasnije.

U tvorbi od imenica kao osnove dolaze imenice koje označuju živo biće (čovjeka i životinju). Najčešće su imenice koje označuju muška osobna imena.

Sufiks -*o* spaja se s osnovama jednosložnih imenica bez promjene: *bégo*, *Bógo* (i *bógo*), *djédo, pópo*...

Višesložne osnove krate se tako da se odbaci drugi zatvornik i dio iza njega ili, rjeđe, da ostaje samo jedan zatvornik iza prvoga otvornika. Prema tome sve su izvedenice sa sufiksom -*o* dvosložne i imaju dugouzlazni naglasak:

Ándro < *Àndrija, Ánto* < *Àntun, Bóžo* < *Bȍžidār,*
Cígo <*Cȉganin, účo* < *ùčitelj*; *čóvo* < *čòvjek.*

Tako i u izvedenica:

Đúro, Férdo, Gábro, Gŕgo, Háso, Húso, Íbro, Ívo, Jáko, Jóso,
Kréšo, Máto, Mího, Níko, Páško, Pávo, Stjépo, Vládo...
dóšljo, hádžo, lážo, póbro, róđo, séljo, šmókljo, újo...
dóro, đógo, gávro (< gȁvrān), *šáro...*
Gášo, Éro, (Héro), góso, médo...

909 Sve takve izvedenice imaju osjećajno značenje, većinom hipokoristično, a neke i pogrdno, kao *Bóšnjo, dóšljo, séljo...*

Izvedenice *Slúnjo* i *Glínjo* upotrijebljene u tekstu: *Od ogromne svjetlosti naftne baklje svi porumene: i mrki Slunjo i žuti Glinjo i zeleni Lonjaš i smeđi Odranac!* (M. Peić, 1974, 206.) mogu se protumačiti kao osjećajno obilježene izvedenice od osnovnih imenica *Slȕnjanin, Glínjanin* ili kao izvedenice sufiksom -*o* od *Slȕnj* i -*jo* od *Glína.* Budući da je prvi opis u sustavu s prethodnim izvedenicama, a po drugom bismo dobili dva nova tipa, i u popis sufiksâ za tvorbu etnika trebalo bi uvrstiti još dva sufiksa, -*o* i -*jo,* očito je da je prvi opis bolji.

910 Zbog skraćene osnove jedan dio izvedenica može se protumačiti dvojako: kao odimenička i kao otpridjevna izvedenica:

bálo ⟶ balavac
⟶ balav čovjek.

Zbog osjećajnoga značenja takve je izvedenice normalnije smatrati odimeničkima, ali se ne može isključiti ni otpridjevna tvorba.

Takve su imenice:

blénto, bléso, čúpo, ćélo, ćóro, ćóso, drónjo, jádo, kílo, klémpo, kljáko, kráko, krézo, kŕnjo, kŕžljo, mŕšo, pŕnjo, šépo, škŕbo, tŕbo, zlóćo...

Kao što primjeri pokazuju, te su izvedenice stilski obilježene, većinom kao blaže ili jače pogrdnice. Uglavnom označuju muške osobe, ali neke od njih označuju i životinje: *klémpo, šépo...*, ili samo životinje: *kúdro, ríđo...*, ali mogu i osobe.

911 Neke izvedenice kao *bŕko* mogu se protumačiti trojako:

bŕko ⟶ bŕkonja, brkàjlija
⟶ čovjek s brkovima
⟶ brkat čovjek.

Sustavna tvorba pokazuje da je normalno uzeti prvu preobliku.

912 Sve što je rečeno za prethodne izvedenice vrijedi i za one kojima osnova može biti imenička i glagolska:

brúndo, séro, tépo, úsro, ždéro...

Jedino su izvedenice *hóćo* i *néćo*, potvrđene u narodnoj poslovici: *Ako neće nećo, a ono će hoćo,* samo odglagolske.

Sufiks -*ko*

913 Sufiksom -*ko* izvode se imenice od imeničkih, pridjevnih i glagolskih osnova.

Osnovne imenice najčešće označuju živo biće, uglavnom osobu, a rijetko što drugo.

Najčešće su izvedenice od imenica koje označuju muška osobna imena.

U tvorbi se osnove često krate.

Jedne se krate tako da se izostavlja sve iza prvoga otvornika, a izvedenica dobiva dugouzlazni naglasak:

Íko (Ȉlija), *Jóko* (Jòsip), *Péko* (Pȅtar), *číko* (čȉča), *ćáko* (ćȁća), *djéko* (djȅd), *stríko* (strîc), *vóko* (vol), *zéko* (zêc).

Primjeri pokazuju da ovaj tip nije više plodan.

914 Običnije je da se višesložne osnove krate tako da u osnovi ostaje zatvornik iza prvoga zatvornika: *Bènko < Bènedikt, Mȁtko < Màtija.*

Tako i *Bèrko, Bòrko, Bòško, Cvjȅtko, Dânko, Ȉvko, Jérko, Jêrko, Jȕrko, Lȁvko* (Lȁv), *Sálko, Stânko, Stjȅpko, Zlȁtko...*

Pri spajanju se završni zvučni otvornici zamjenjuju bezvučnima: *Blȁško, Bòško, Rȁtko, Vlȁtko...*, no zbivaju se i druge morfonološke promjene: *Jȍško < Jòsip, Mȉško < Mihòvil, Mìhaēl, Làcko < Làdislav,* ali bi se kao osnove druge i treće izvedenice mogle uzeti i imenice Míšo, Lȁci.

Izvedenica *Slâvko (Slávko)* može biti od Slȁvoljūb, ali je češća od skraćenoga drugoga dijela osnove Vjȅkoslāv.

Izvedenice mogu imati sva četiri naglaska, obično zavisno od kraja u kojem se izvedenica upotrebljava, ali duge naglaske mnoge izvedenice imaju

i zbog položajnoga duljenja, a dugouzlazni i zbog sustava po kojem taj naglasak imaju dvosložne hipokoristične imenice.

Rijetke su izvedenice od punih osnova kad nisu jednosložne: *Ànđēlko, Ìvānko...*

Sve te izvedenice označuju hipokoristike osnovnih riječi, ali izvedenice od skraćenih osnova u kojima je skraćeno sve iza prvoga zatvornika jače su osjećajno obilježene.

915 Od općih su imenica izvedenice sa sufiksom *-ko* rjeđe.

Jedne označuju hipokoristike:

brâjko, brȁtko, ćȁćko, drȕško (drûg), *petljánko, ùjko, zlòćko...,*

a druge imena:

Dȉnārko (personifikacija dinara: *Dragi dobri Dinarko,* Školske novine, 13. 3. 1973. 10), *Kvȉsko* (lutak u kvizu), *Lòvōrko, Nèdjēljko* (oba su imena na tvorbenom rubu), *Pȓstēnko* (*Sve nas je obdario prstenjem, ...a kako mu je ukrajinsko prezime svršavalo na -ko, nazvali smo ga Prstenko.* Vjesnik, 16. 3. 1979. 13, o zarobljeniku Grigoriju Prokopiču Semenku), *snjȅško (Snjȅško,* može biti i izvedenica od *snjegović), Srȅćko, Vȅčērko* (*Večerko o planiranju planova,* Večernji list, 10. 6. 1972, humoristički stil).

916 Izvedenice od pridjeva sufiksom *-ko* tvore se od višesložnih pridjeva na *-v-* i *-n-,* najčešće od pridjeva sa sufiksima *-av, -(lj)iv, -en* i od glagolskih pridjeva trpnih. U osnovama od pridjeva na *-(a)n* gubi se *n*: *nesigúrko, nestȁško.*

Izvedenice od jednosložnih nemotiviranih pridjeva rijetke su i brojem i upotrebom: *bijélko, sívko, vránko.*

917 Ni izvedenice od ostalih pridjeva nisu brojne, a neke s morfonološkim promjenama ili sa skraćenim osnovama:

bȕcko (bucmasto dijete, bucmast čovjek), *debéljko, vȅsēlko, vȅsēljko* (veseo čovjek, veseljak), *žȕćko* (pas žute dlake), *dugòuško* (dugouha životinja, životinja dugih ušiju).

Naglasak nije ustaljen.

Izvedenice su osjećajno obilježene, najčešće blaže ili jače pogrdno. Označuju živa bića, češće m. osobu, a rjeđe životinju. Upotrebljavaju se u razgovornom jeziku, često blago pogrdno – hipokoristično za djecu, pa su pisane potvrde rijetke. Kao primjeri u daljem tekstu navode se samo one izvedenice koje imaju zabilježenu bar jednu upotrebnu potvrdu, a većina ih i nema više.

918 Čovjeka označuju:

bezazlénko, bȕcko, ćèlāvko, debèljko (debéljko), nedotupávko, nesigúrko, očerupánko, osjètljīvko (osjetljívko), popȑdljīvko, pospánko, praznòglāvko, pȑljāvko, rùmēnko, smeténko, smȑdljīvko, suhònjāvko, svìlēnko, šùtljīvko, umišljénko, vȅsēlko, vȅsēljko (veséljko), zbunjénko, zbunjívko...

Životinje označuju:

dugòuško, pjègāvko (pjegavi psić), *tràpāvko* (jazavac), *zèlēnko* (konj), *žȕćko* (pas žute dlake).

Od glagola su izvedene imenice *plȁčko* i *posèrko.*

Mnoge od tih izvedenica mogle bi se protumačiti kao odimeničke izvedenice, ali sve ne bi mogle jer nema odgovarajućih imenica pa pojedinačna kolebanja nisu bitna za sustav.

Sufiks *-lo*

919 Sufiksom *-lo* tvore se imenice od glagola, a od ostalih su osnova izvedene imenice *déblo* (debeli dio drveta) i *trúplo* (isto što i *trup,* katkada s blagim pogrdnim značenjem).

Izvedenice sufiksom *-lo* od glagola tvore se od infinitivnih osnova nesvršenih glagola IV., V. i VI. vrste, rijetko od kojih drugih vrsta i drugih osnova.

Od glagola I. vrste ima petnaestak izvedenica od raznih osnova:

bȉlo, čúlo, jȅlo, léglo, odijélo, pílo (pȉlo), počélo, prálo,
prélo, propélo, raspélo, rasúlo, rȉlo, zjȁlo...

Budući da je ta kategorija osnova veoma ograničena, može se reći da je od njih tvorba neplodna.

920 Od glagola II. vrste nema izvedenica sa sufiksom *-lo,* a od III. vrste izvedena je imenica *vȉdjelo.* Imenica *bjèsnilo* može se protumačiti kao izvedenica sufiksom *-ilo* od pridjeva *bijésan* ili glagola *bjèsnjeti* jer sufiks *-lo* kao osnovu treba nestandardni glagol *bjèsniti.*

Izvedenice *opijélo, sijélo* i *posijélo* imaju tvorbenu vezu s glagolima *opijévati, sjèdjeti* i *posjèdjeti,* ali su inače na tvorbenoj granici, pogotovu *sijélo* i *posijélo* zbog suženoga značenja i nedovoljno jasnih morfskih odnosa.

921 Od osnova svršenih glagola izvedeno je samo nekoliko imenica. Uz već navedene imenice od glagola I. vrste takve su još *osjètilo* i *pojàčalo.* Imenica *pojàčalo* mogla bi se protumačiti i kao izvedenica od nesvršenoga glagola *pojačávati,* ali tada bi trebalo navesti da je osnova skraćena.

Uzevši izvedenice od svršenih glagola kao cjelinu, ima ih manje od 2% svih izvedenica sa sufiksom *-lo,* što pokazuje da je sustavna tvorba samo od nesvršenih glagola, pogotovu ako se uzme u obzir da su izvedenice od svršenih glagola većinom veoma stare i tvorene od neplodne kategorije glagola.

Od prezentske osnove izvedena je imenica *rúglo.*

922 Naglasak je kao u osnove:

bȍckalo, brȉsalo, cȑtalo, pâmtilo, bacàkalo, baljèzgalo, batȑgalo, bòjilo, glàčalo, bázalo, cúnjalo, drijémalo, došaptávalo, douškívalo...

Ako je naglasak u infinitivu i prezentu različit, tada se očituje težnja da izvedenica ima kratkouzlazni na trećem slogu od kraja, pogotovu ako ne označuje osobu:

bjèlilo, cjèdilo, gàsilo, kàdilo, ljèpilo, mlàtilo, oglèdalo, osjètilo, sùšilo, svjètlilo, šìljilo...

Neke izvedenice, uglavnom od glagola I. vrste, imaju dugouzlazni na slogu ispred sufiksa. Osim već navedenih takve su i *cjepálo* (uz *cjèpalo*), *držálo* (uz *dȑžalo*).

923 Izvedenice sa sufiksom *-lo* označuju osobe, stvari i što apstraktno.

Izvedenice koje označuju osobe srednjega su i muškoga roda, a ostale su srednjega.

Izvedenice koje označuju osobe znače vršitelja radnje, ali su osjećajno obilježene, u blažem ili jačem pogrdnom smislu. Tvore se od osnova koje većinom znače društveno lošu, nevrijednu ili negativnu radnju:

bacàkalo, baljèzgalo, bázalo, blebètalo, bȍckalo, bȑbljalo, brùndalo, bùbalo, bùncalo, cerèkalo, čangrízalo, čavȑljalo, čmávalo, čȑčkalo, došaptávalo, douškívalo, drijémalo, izmíšljalo, kȅnjkalo, klepètalo, kúnjalo, lúnjalo, lupètalo, mȁzalo, naklápalo, namigívalo, njȕškalo, oklijévalo, pâmtilo, piskàralo, potúcalo, prenemágalo, príčalo, progovàralo, sànjalo, spávalo, škrábalo, trčkàralo, tumàralo, tužàkalo, víkalo, zadirkívalo, zakéralo, zanovijétalo, zapitkívalo, zlòpāmtilo...

924 Izvedenice koje označuju stvari označuju razne stvari.

Jednima se značenje može opisati preoblikom

gl. + *-lo* → ono čim se pz
npr. *bjèlilo* → ono čim se bijeli.

Takve su imenice:

bòjilo, brȉsalo, bròjilo, bȑtvilo, bùšilo, cjèdilo, crvènilo, čȉstilo, dȉzalo, doglàsalo, dokàzalo, glàčalo, kvȁčilo, làštilo, ljèpilo, mjȅrilo, plȁšilo, plàvilo, plòvilo, počélo, pokrìvalo, pomàgalo, povèćalo, račùnalo, sùšilo, šìljilo, škròpilo, tìcalo, tȕcalo, vòzilo, ùčilo...

925 Druge se mogu opisati preoblikom:

gl. + *-lo* → ono na čemu se pz
npr. *cjepálo* → ono na čemu se cijepa.

Takve su imenice *kȕhalo, oglèdalo, sjȅdalo...* i dvije imenice plurale tantum: *nòsila* i *vjȅšala.*

Neke stvari imaju posebna značenja:

čekètalo → ono što čekeće
jèlo → ono što se jede
pílo (pȉlo) → ono što se pije
njìhalo → ono što se njiše
odijélo → ono u što se muškarac odjene
otápalo → ono u čemu se otapa
pojàčalo → ono što pojača
propélo → Isusovo tijelo i ono na čemu je propeto
raspélo → Isusovo tijelo i ono na čemu je raspeto
stràšilo → ono što straši.

926 Mjesno značenje imaju izvedenice: *gnjèčilo, kòtilo, léglo, lijégalo, mòčilo, pòjilo, prálo (prȁlo), sòlilo...* Sufiks *-lo* u toj kategoriji nije plodan, a neke su od tih izvedenica (u tom značenju) rijetke po upotrebi.

927 Izvedenice koje imaju apstraktno značenje mogu se opisati različito, npr.

bjèlilo → stanje kad se što bijeli
→ stanje kad je što bijelo
→ bijela boja,

izuzevši već spomenuto značenje konkretnih imenica → ono čim se bijeli.

Prema posljednja dva značenja u tih je izvedenica sufiks *-ilo.*

928 Ako se uzmu u obzir one izvedenice s apstraktnim značenjem u kojima nema dilema u opisu značenja i pridruže im se one koje se mogu tako opisati iako postoje i druge mogućnosti, ipak izvedenica sa sufiksom *-ilo* nema mnogo, a na temelju primjera može se reći da je ta kategorija veoma slabo plodna:

bùnilo, bljèštilo, kàzalo, mjèrilo, opijélo, posijélo, sijélo, prélo, rasúlo, rúglo, vȉdjelo...

Sufiks *-stvo*

929 Sufiksom *-stvo* imenice su izvedene od imeničkih, pridjevnih, glagolskih, zamjeničkih, brojevnih i priložnih osnova, a sufiks *-stvo* sudjeluje i u složeno-sufiksalnoj i prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi s raznim osnovama. Plodna je sufiksalna tvorba od imeničkih osnova i složeno-sufiksalna po obrascu *im. + o + gl. + -stvo,* a ostale su tvorbe slabo plodne ili su neplodne.

U odimeničkoj tvorbi kao osnove dolaze imenice m. i ž. roda sklonidbenih tipova *jelen* i *žena,* a od ostalih imenica izvedene su *zvjèrstvo* < *zvijêr* i *zdràvstvo* < *zdrâvlje.*

Kao osnove dolaze imenice koje dobivaju sufiks *-skī* po sustavu (v. t. 1433 – 1453), a među njima su u golemoj većini one koje označuju osobu, i to prvenstveno mušku pa su u osnovi najčešće imenice m. r. One među svima skupljenim tvorenicama čine oko 90 posto.

To je i razumljivo jer su im. m. r. u pravilu zastupnici vrste. Stoga imenice ž. r. dolaze kao osnove samo ako nemaju mocijskog para, a to su imenice koje imaju drugačije leksičko ostvarenje ili koje označuju osobine biološki ili sociološki svojstvene samo ženama: *djèvojaštvo, pòsestrimstvo, prìmāljstvo, usìdjelištvo...*

O ostalim osnovama koje ne pripadaju skupini osoba govori se posebno (t. 943. i 944).

Rijetke su izvedenice od imenica koje ne dobivaju sufiks *-ski* po sustavu kao *lòvstvo, pretvórstvo, rastrójstvo, ustrójstvo, izdájstvo,* ali su neke od tih imenica puristički obilježene, a od *lôv* je ostvaren pridjev *lȍvskī.* Imenice *čòvještvo* i *nečòvještvo* izvedene su od osnova koje bi po sustavu imale *-ski,* ali je konkretno ostvarenje drugačije.

Opisujući morfološku stranu tvorbe, moglo bi se reći da se izvedenice izvode od pridjeva na *-skī* zamjenom *-skī/-stvo, -čkī/-štvo,* ali taj opis ne bi bio potpun jer ima osnova koje se krate više nego za *-ski,* zatim neke osnove nemaju pridjeva na *-skī,* a naglasak izvedenica sa *-stvo* dobrim dijelom nije kao u pridjeva.

930 Sufiks *-stvo* dolazi na osnove sa svima završnim zatvornicima osim što nema sa *-s.* Kad bi se javile, jedno bi se *s* u tvorbi izgubilo.

Neke imenice krate osnove.

Osnove imenica koje u množini gube *-in,* gube ga i u ovoj tvorbi: *dȑžavljānstvo, gospòdstvo, grȁđānstvo, kȑšćānstvo, kȕćānstvo...,* osim *vlastelínstvo.*

Katkada se osnova skraćuje za *-c-,* u sufiksu *-(a)c,* češće u izvedenica na *-alac, -anac* od stranih osnova: *bjegúnstvo, čistúnstvo, ilegálstvo, nijémstvo, Nijémstvo, prvénstvo, puritánstvo, republikánstvo, starčevićánstvo, ùdovstvo, vegetarijánstvo...*

Ostala su skraćivanja rijetka: *-(a)k*: *pòtomstvo, -ić*: *plèmstvo, -ik*: *svèćēnstvo.*

Teškoće koje bi nastale zbog dvozatvorničkoga završetka rješavaju se većinom tako da se zadrži ili umetne nepostojano *a*: *sȕžanj, sȕžnj-a* > *sȕžānjstvo.* Drugi primjeri bit će spomenuti poslije, u opisu morfonoloških pojava.

931 Osnove na *-d, -t* zadržavaju u pismu te glasove, pa i onda kad je ispred njih koji zatvornik, ali se mjesto *-ds-, -ts-* izgovara *-c*: *ljùdstvo, súsjedstvo, sùdstvo, vȍjvodstvo..., brȁtstvo, hrvàtstvo, kmètstvo..., politikàntstvo, protestàntstvo...*

Jednačenje po zvučnosti javlja se u riječima kao *ròpstvo, sȑpstvo...*

Iza *ć* katkada se gubi *s* pa i u normi postoji određeno kolebanje, ali su ipak običniji likovi bez gubljenja *ć*: *mladíćstvo, skȍrojevićstvo.*

Mjesto morfonološkoga *đ* dolazi *d*: *perovòdstvo, vòdstvo, vojskovòdstvo.* Primjera za nemorfološko *đ* nema, a navedena bi se tri primjera mogla smatrati i glagolskom osnovom *vod,* ali značenja pokazuju da može biti i imenička osnova: *perovòdstvo* 'posao perovođe', *vòdstvo* '(zb.) vođe', *vojskovòdstvo* 'čast vojskovođe'.[66]

Mjesto zatvorničkih skupova *-cs-, -ks-, -gs-, -hs-, -čs-, -zs-, -žs-* dolazi *š*: *mlȁdenaštvo, podlàštvo, samàštvo, čòvještvo, čȁsnīštvo, divljáštvo, đàštvo, junáštvo, momàštvo, djèvojaštvo, siròmaštvo, bukáštvo, knéštvo, vȉtēštvo, lúpeštvo...*

Jedino je u *bjèkstvo* provedeno samo jednačenje po zvučnosti, ali ta riječ nije svojstvena hrvatskomu književnomu jeziku jer se normalno upotrebljava *bijeg.*

---

[66] To potvrđuju nehrvatski primjeri zapisani sa *đ* i *ć,* po čemu je sigurno da osnova nije glagolska, npr. *delovođstvo, perovođstvo, poslovođstvo, vođstvo, voćstvo, vojskovođstvo.*

Razjednačivanje na udaljenost zapaženo je u riječi *nepušastvo*: *njegova mršavost, nepušastvo* (V. Desnica, 1955, 81).

932 Osnove na *-lac* imaju normalno *-laštvo*: *prègalaštvo, prevòdilaštvo, stvàralaštvo*... U nekim riječima ili potvrdama pojedinih riječi iz starijega doba javlja se i *-ostvo, -oštvo*: *tȁostvo* (V. Nazor), *tȕžioštvo, pravobrànioštvo, vlàsteostvo,* uz novije *tȕžilaštvo, pravobrànilaštvo,* odnosno *tužiteljstvo, pravobraniteljstvo, vlastelínstvo.*

933 Naglasak je najčešće kao u osnove:

batináštvo, beskičmenjáštvo, bìlježnīštvo, blûdnīštvo, brodárstvo, činovníštvo, divljáštvo, drugárstvo, gospodárstvo, govorníštvo, gràditeljstvo, grȁđānstvo, iseljeníštvo, lúpeštvo, mlȁdenaštvo, mòmaštvo, mljekárstvo, mȕčenīštvo, pjȅsnīštvo, podlàštvo, râdnīštvo, ròpstvo...

Zbog toga što mnoge imenice imaju dugouzlazni naglasak na slogu ispred sufiksa po sustavu, taj je naglasak proširen i na neke druge imenice:

bačvárstvo, barbárstvo, domaćínstvo, farizéjstvo, neprijatéljstvo, prijatéljstvo...

Neke su imenice zabilježene i s dubletnim naglascima:

kȑšćānstvo – kršćánstvo, pȕčānstvo – pučánstvo, ugòstiteljstvo – ugostitéljstvo, svèćēnstvo – svećénstvo, živòtīnjstvo – životínjstvo...

Katkada se na slogu ispred *-stvo* mjesto dugouzlaznog, sustavnog ili analoškog, javlja kratkouzlazni, ali je rijetko zabilježen samo on, već su takve imenice zabilježene s dubletnim naglascima, npr.:

àpostolstvo – apostòlstvo, bankrótstvo – bankròtstvo, čȉtateljstvo – čitatèljstvo, kapitùlantstvo – kapitulàntstvo, ministárstvo – ministàrstvo, pomodárstvo – pomodàrstvo, protestàntstvo...

S tripletnim naglaskom zabilježena je imenica *djȅvērstvo – djevérstvo – djevèrstvo.*

Uzrok je kratkouzlaznom vjerojatno analogija prema malobrojnim, ali veoma frekventnim imenicama sa sufiksom i naglaskom *-ànstvo* (v. t. 964), a u imenica tipa *kapitulàntstvo, protestàntstvo* i težnja da se sačuva mjesto naglaska, ali bez silaznoga na unutrašnjem slogu.

Dvosložne imenice imaju različite naglaske:

bánstvo, brȁtstvo – bràtstvo, cârstvo, čl̀anstvo, đáštvo, kmȅtstvo – kmètstvo, kúmstvo, ljȕdstvo, plèmstvo, vòdstvo, zvjȅrstvo – zvjèrstvo...

Ako osnova završava zvonačnikom i nenaglašenim kratkim slogom, a na njemu nije ni analoški naglasak, slog se može produžiti, ali dužina nije automatska. Slog često ostaje kratak ako je u završnom slogu osnove *o* ili *e.*

Sve to pokazuje da je naglasnu problematiku potrebno još potanje proučiti.

934 Po značenju imenice izvedene sufiksom *-stvo* možemo podijeliti na dvije skupine: na apstraktne i konkretne.

Opće se značenje apstraktnih imenica može opisati preoblikom:

i + *-stvo* ⟶ ono što se odnosi na i

npr. *cvjećárstvo* ⟶ ono što se odnosi na cvjećare.

Taj je opis značenja gotovo istovjetan s opisom značenja odnosnih pridjeva, ali jasno s imenicom kao tvorbenim rezultatom. Ta preoblika opisuje značenje na visokom stupnju apstrakcije, ili, jednostavnije rečeno, veoma općenito. U određenijem opisu apstraktna značenja možemo podijeliti u tri veoma bliske skupine prema preoblikama:

935 a) *i* + *-stvo* ⟶ osobina svojstvena i (osobi označenoj imenicom)

npr. *bèskućništvo* ⟶ osobina beskućnika.

Prva imenica preoblike *(osobina)* u još određenijem opisu značenja može se označiti bliskim pojmovima kao što su:

svojstvo, postupak, vladanje, stanje, život, način života, sklonost, sposobnost.

Takve su ove imenice:

barbárstvo, batináštvo, bećárstvo, beskičmenjáštvo, bèskućnīštvo, blûdnīštvo, bizantínstvo, bo(h)émstvo, bȍgāljstvo, bràtstvo, čistúnstvo, čudáštvo, divljáštvo, djеčáštvo, dȑžavljānstvo, dvòjništvo, dvòličnjaštvo, farizéjstvo, junáštvo, kmètstvo, kúmstvo, mȕčenīštvo, pjȅsnīštvo, ròpstvo, siròmaštvo, slȉkārstvo, sȕžānjstvo, vlâsnīštvo, zarobljeníštvo, djèvojaštvo, pòsestrīmstvo, udòvištvo, usìdjelištvo...

936 b) *i* + *-stvo* ⟶ posao kojim se bavi i (osoba označena imenicom),

npr. *pčelárstvo* ⟶ posao kojim se bavi pčelar, posao pčelara.

U još određenijem opisu značenja *posao* se može označiti bliskim pojmovima kao što su:

rad, zanimanje, bavljenje, proučavanje, znanost.

Takve su imenice:

amatérstvo, brȅskvarstvo, brodárstvo, cvjećárstvo, golubárstvo, govedárstvo, gràditeljstvo, hotelijérstvo, jèdriličarstvo, klȅsārstvo, knjȉžārstvo, knjȉžničārstvo, nȍvinārstvo, ovčárstvo, peradárstvo, planinárstvo, rȁtārstvo, rudárstvo, stȍčārstvo, strojárstvo, šȕmārstvo, voćárstvo..., prìmāljstvo...

937 c) *i* + *-stvo* ⟶ zvanje osobe označene imenicom,

npr. *bȉskupstvo* ⟶ zvanje biskupa.

U još određenijem opisu značenja zvanje se može označiti bliskim pojmovima kao što su:

čast, dostojanstvo, služba, dužnost, čin, rang, vlast, funkcija i sl.

Takve su imenice:

bȉskupstvo, cȅnzorstvo, dìrektorstvo, skȓbnīštvo, starješínstvo, vȍjvodstvo...

Konkretna značenja možemo podijeliti u dvije skupine: zbirno i mjesno značenje.

938 Zbirno se značenje može opisati preoblikom:

d) *i* + *-stvo* ⟶ skupina osoba označena i, skup i, svi i, npr. *râdnīštvo* ⟶ skup radnika (jedne cjeline).

Takve su i imenice:

čȁsnīštvo, činovníštvo, čȉtatēljstvo, člànstvo, grȁđānstvo, kònjanīštvo, ljùdstvo, plèmstvo, pòtomstvo, pučánstvo, seljáštvo, slušatéljstvo, stanovníštvo, svèćēnstvo, ùčiteljstvo, žíteljstvo... Zbirno je značenje posebno ostvarljivo kad je u osnovi imenica koja označuje pripadnika naroda: *Hrvátstvo, Nijémstvo, Slavénstvo, Sȑpstvo, Talijánstvo, Žȉdōvstvo.* Čini se da se te izvedenice u novije doba sve manje upotrebljavaju.

Posebno zbirno značenje imaju imenice kao *pjȅsnīštvo.* Osim značenja 'umjetnost, vještina, sposobnost pjesnika', ona ne znači 'svi pjesnici', nego 'sva pjesnička djela jednoga pjesnika, skupine pjesnika, pjesničkoga smjera, jednoga naroda, jednoga doba i sl.'. Takve su imenice *slikárstvo, stvàralaštvo.*

939 Mjesno se značenje može opisati preoblikom:

e) *i* + *-stvo* ⟶ područje pod vlašću i (osobe označene imenicom), npr. *câ rstvo* ⟶ područje pod vlašću cara

ili preoblikom:

i + *-stvo* ⟶ prostorija, zgrada u kojoj rade i (osobe označene imenicom) npr. *prèdstavnīštvo* ⟶ prostorija, zgrada u kojoj rade predstavnici.

No ovdje se ne može s potpunom sigurnošću reći da li je posrijedi tvorbeno značenje ili je preneseno.

Mjesno značenje imaju imenice:

câ rstvo, gospodárstvo, ministàrstvo, mljekárstvo, prèdstavnīštvo, sùsjedstvo, tâjnīštvo, tùžilaštvo, ùredništvo, vlastelínstvo...

940 Često jedna imenica može imati dva ili više značenja. Tako imenica *susjedstvo* ima dva značenja:

mjesno: *Mati je bez reda gonila djecu... po susjedstvu.*

(Stj. Mihalić, RMS)

zbirno: *Vučje je to susjedstvo, protiv takvog je najbolje sredstvo kolac.*

(J. Benešić, RMS)

Tako više značenja imaju i imenice:

člànstvo: 1. svojstvo člana u kojem društvu, 2. skup članova jednoga društva;

govorníštvo: 1. sposobnost svojstvena govorniku, 2. struka koja se bavi sposobnošću govornika;

iseljeníštvo: 1. stanje iseljenika, 2. zb. iseljenici;

plèmstvo: 1. titula, zvanje plemića, 2. zb. plemići.

Tu se odmah postavlja pitanje je li posrijedi jedna izvedenica s više značenja ili su dvije izvedenice svaka sa svojim značenjem.

941 Sama od sebe nameće se razdioba po kojoj bi se moglo govoriti o jednoj izvedenici dok su značenja u okviru apstraktnoga značenja, a dvije ili više ako su apstraktna i konkretna. Tako bi *govorníštvo* bila jedna izvedenica s dva značenja, a *člànstvo, iseljeníštvo, plèmstvo* po dvije izvedenice svaka sa svojim značenjem.

Da su u drugom slučaju posrijedi dvije izvedenice, očituje se kad su u osnovi imenice što označuju pripadnika kojega naroda. Apstraktna imenica piše se malim slovom, a konkretna, zbirna, velikim, i u rječnicima ih možemo naći svaku sa svojom natuknicom, kao što npr. u RMH nalazimo imenice *Hrvátstvo* i *hrvátstvo*:

Hrvátstvo s zb. *hrvatski narod, Hrvati.* – Uslijed provale Turaka ostalo je Hrvatstvo bez... svoje prirodne geografske podloge. *Krleža.*

hrvátstvo s *osjećaj pripadnosti hrvatskom narodu, hrvatski duh i osobine.* – Crnčićevo vojničko i njemačko obrazovanje je svakako hudilo njegovom hrvatstvu. *Matoš.*

To je važno i za leksikografiju jer se jedna značenja mogu (pod istim brojem) odvajati slovima, druga posebnim brojevima, a treća posebnim natuknicama.

942 Razmatranja primjera mogu ovu razdiobu dovesti u pitanje. Već je problem mogu li se zbirne imenice tipa *Hrvátstvo* smatrati vlastitim imenicama i treba li ih pisati velikim početnim slovom. Drugo, značenja bi trebalo provjeriti na većem broju primjera u određenom kontekstu, a ne samo na rječničkim obradama. Pokušaj provjeravanja na građi MH nije uspio jer su potvrde veoma oskudne.[67] Pokus posebnoga skupljanja primjera pokazuje da katkada pojedina značenja nije lako razlučiti. Tako npr. u Iseljeničkom kalendaru za 1979. g. Matice iseljenika Hrvatske, Zagreb, nalazimo ove primjere:

Hrvatska poezija o iseljeništvu. – Objavljujemo i nešto pjesama na temu iseljeništva (str. 7). – *U nekoliko posljednjih kalendara, lako se moglo primijetiti, da nam se sve češće kao suradnici u kalendaru javljaju naši iseljenici, koji se inače bave iseljeništvom. Tako u ovom kalendaru imamo nekoliko njihovih priloga o iseljeništvu u SAD, te po jedan prilog iz Kanade, Australije i Novog Zelanda. I to je potvrda jedne doista veće otvorenosti za suradnju iseljeništva sa Starim krajem, kao i obrnuto* (str. 34). – *100 godina našega iseljeništva u Novom Zelandu* (str. 104).

Ti primjeri pokazuju da se značenja jasno razlikuju tek kad je značenje jasno određeno surječjem, a u nekim su primjerima značenja neutralizirana. Tek potanje istraživanje na većem broju takvih primjera može na takva pitanja dati potpuniji odgovor.

---

[67] Za riječ *članstvo* nema potvrda, za *govorništvo* dvije, obje u značenju 'govornička vještina', za *iseljeništvo* nema hrvatskih potvrda, za *plemstvo* ima nekoliko, ali ni jedna u značenju 'titula, zvanje plemića', za *ribarstvo* nekoliko potvrda u značenju 'privredna grana'.

943 Ako osnovna imenica ne označuje osobu, tada su značenja različita, ali su često istovjetna ili veoma bliska navedenima i mogu se opisati istim ili veoma bliskim preoblikama.

Takve su ove izvedenice:

a) *bankròtstvo, ròdbinstvo, zvjèrstvo, životínjstvo*;
b) *bilínstvo, računstvo, životínjstvo*;
c) *bilínstvo, ràslinstvo* (uz *raslinje*), *nȍvīnstvo, rȍdbīnstvo, životínjstvo.*

Imenica *balkánstvo* ima posebno apstraktno značenje: 'ideja o ujedinjenju balkanskih naroda'.

Značenja bliska b) imaju imenice *lòvstvo, škȍlstvo, sȕdstvo, zanàtstvo.* Njihova bi se značenja mogla opisati preoblikom → organizacija i djelatnost i (ako za prvu ne uzmemo da je u osnovi skraćena imenica *lovac*).

Blisko značenje ima i *zdràvstvo* 'organizirana djelatnost za zdravlje (ljudi)' i *balónstvo* 'šport s balonima'.

944 Nekoliko se izvedenica upotrebljava uglavnom u istom značenju kao i osnovna imenica:

bȁštīnstvo, izdájstvo, veleizdájstvo, prògōnstvo, ȕputstvo (standardno: *uputa, naputak*), *rastrójstvo, ustrójstvo...*

Jedne su od njih u etimološkim djelima označene kao tuđice, druge se ne smatraju normativnima, a treće bi se, teoretski i normalno gledano, mogle razlikovati u značenju s osnovnima:

bȁštīnstvo 'svojstvo, stanje, pravo na baštinu'
bȁština 'ono što tko naslijedi'
izdájstvo 'stanje', *ȉzdaja* 'čin, djelo'
prògōnstvo 'osobina, stanje', *prògon* 'čin, djelo'.

945 Izvedenica sa sufiksom *-stvo* od pridjeva ima relativno malo. U građi ih se našlo pedesetak i već taj podatak kazuje da je tvorba od pridjeva slabo plodna. Pregled građe pokazuje da novih tvorenica iz 20. stoljeća nema, da je nekoliko novijih nastalo oko 1860. g., a ostale su starije tako da se može reći da je sufiks *-stvo* u toj kategoriji praktički neplodan.

Kao osnova dolaze posvojni pridjevi i nešto češće opisni.

946 Ako osnova završava na -OZ (gdje je O otvornik, a Z zatvornik), tada osnova u tvorbi ostaje neskraćena; ako završava na -ZZ, a to su osnove pridjeva na *-(a)n* i jedan na *-ast (jògunast),* tada se osnova krati za *-n* i *-ast.* Bez kraćenja je *dostojánstvo.* Promjenu *-gstvo* u *-štvo* ima izvedenica *ȕboštvo.* Od dva *s* jedno se gubi u *iskústvo* i *neiskústvo.* Završno *-t* ispred *-stvo* gube izvedenice *òdsustvo* i *prìsustvo,* ali te dvije imenice u hrvatskom književnom jeziku nisu normativne, nego se mjesto prve preporučuje *odsutnost (dopust, nenazočnost, izočnost),* a mjesto druge *prisutnost (nazočnost).* (Ostali primjeri navode se u idućoj točki.)

947 Naglasak je ili kao u osnove ili dugouzlazni na slogu ispred sufiksa.

Kao u osnove većinom je u izvedenica od posvojnih pridjeva:

gròfovstvo, knéževstvo, králjevstvo, lȕkāvstvo, mȁterīnstvo, ȍčīnstvo, pâpīnstvo, ùboštvo, žènīnstvo..., ali *sȅstrīnstvo* i *žȅnīnstvo,* očito analogijom prema *mȁterīnstvo* i *ȍčīnstvo.*

Dugouzlazni na slogu ispred sufiksa imaju izvedenice od skraćenih osnova i od glagolskih pridjeva: *iskústvo, izaslánstvo, jedínstvo, jogúnstvo, neiskústvo, nesavršénstvo, nevaljálstvo, nezadovóljstvo, odaslánstvo, pijánstvo, poslánstvo, poznánstvo, prostránstvo, savršénstvo, zadovóljstvo...,* ali *ùmještvo.* Dvosložna *sròdstvo* ima kratkouzlazni.

U nekih izvedenica postoje dva ili tri naglaska, ali se u rječnicima ne daju pobliži podaci o njima. Prema svom jezičnom osjećaju običnije stavljam na prvo mjesto:

bláženstvo – blažénstvo – blažènstvo, bogàtstvo – bògatstvo – bogátstvo, djètīnjstvo – djetínjstvo, gȁzdīnstvo – gazdínstvo, lȁkōmstvo – lakómstvo, otájstvo – otàjstvo, proklétstvo – proklètstvo.

948 Značenje većine izvedenica od opisnih pridjeva može se opisati preoblikama:

a + *-stvo* ⟶ stanje, osobina onoga koji je a
⟶ stanje, osobina onoga što je a

npr. *pijánstvo* ⟶ stanje onoga koji je pijan
savršénstvo ⟶ stanje onoga što je savršeno.

Koja se preoblika primjenjuje, zavisi od značenja pridjeva, već prema tome da li se osobina pripisuje samo živom ili čemu drugome.

Takve su izvedenice:

blâženstvo, bogàtstvo, dostojánstvo, iskústvo, jogúnstvo, lȁkōmstvo, lȕkāvstvo, mekȗštvo, neiskústvo, nesavršénstvo, nevaljálstvo, nezadovóljstvo, pijánstvo, poznánstvo, prognánstvo, proklétstvo, prostránstvo, savršénstvo, spokójstvo, sròdstvo, ùboštvo, ùmještvo, zadovóljstvo...

Imenica *otàjstvo* znači 'ono što je otajno', a *bogàtstvo* i 'imovina bogatoga'.

Izvedenice *izaslánstvo, odaslánstvo, poslánstvo* imaju zbirno značenje: skup izaslanih, odaslanih, poslanih.

949 Izvedenice od posvojnih pridjeva označuju ili zvanje, dostojanstvo, čast, vlast ili imanje, državu osobe (ili osoba) od koje je pridjev izveden. Koje se značenje ostvarilo, zavisi od jezične potrebe. Takve su izvedenice: *bȅgovstvo, gȁzdīnstvo, gròfovstvo, knéževstvo, králjevstvo, mȁterīnstvo, ȍčīnstvo, sȅstrīnstvo, pâpīnstvo, žȅnīnstvo...*

950 Od glagolskih osnova izvedeno je desetak imenica, od kojih jedan dio i nema potpuno jednoznačnih tvorbenih odnosa s glagolskim osnovama: *bístvo, dežúrstvo* (i od *dežuran*), *jámstvo* (potencijalno i od *jamac*), *násljedstvo, preustrójstvo, rukovòdstvo, umórstvo, vòdstvo* (i u značenju *vođenje* moglo bi biti od imenice *vođa*), *zástupstvo...*

Od ostalih osnova tvorenice su rijetke. Od brojevnih osnova izvedene su imenice *dvójstvo, trójstvo,* od zamjeničkih *jàstvo, mójstvo, svójstvo,* od priložnih *mnòštvo.*

951 Tvorenice od osnova koje su složene od dviju (ili triju) osnova zadaju tvorbenoj analizi posebne probleme.

Ako osnove sadrže u sebi dvije osnove, a kao cjelina znače m. osobu i tvorenica je načinjena od neskraćene osnove, posebnih problema nema jer se bez kolebanja može reći da su posrijedi izvedenice: *beskičmenjáštvo, bèskućnīštvo, bèzbožnīštvo, domobránstvo, drvòdjeljstvo, drvorezbárstvo, dušòbrižnīštvo, pravobrànilaštvo, svèznadārstvo, zemljòrādništvo...*

To vrijedi i za izvedenice od osnova sa sufiksom -*ø*: *bȍgomīlstvo, krvòloštvo, licèmjērstvo, ljudȍžderstvo, vjetropírstvo...*

952 Problem nastaje kad je složena osnova kraćena. Tada su moguća različita tumačenja: *brakolómstvo* → osobina brakolomca
→ osobina onoga koji lomi brak
→ lomljenje braka.

Slično je i s riječima *knjigovòdstvo, računovòdstvo.* Možemo ih protumačiti na dva načina: (a) teorija i praksa vođenja poslovnih knjiga, računa, (b) posao knjigovođe, računovođe.

Budući da se sve takve tvorenice ne mogu protumačiti kao izvedenice sa skraćenim osnovama, možemo ih promatrati kao složenice. Imamo više tipova.

953 Najčešće su tvorenice po obrascu: *im.* + *o* + *gl.* + *-stvo*:

ikonobórstvo, kruhobórstvo, preljubočínstvo, zakonodávstvo, drvodjélstvo, poljodjélstvo, rukodjélstvo, zemljodjélstvo, vatrogástvo, konjogójstvo, ribogójstvo, svilogójstvo, brakolómstvo, mirolómstvo, vjerolómstvo, bogoljùpstvo, zemljomjérstvo, bogomóljstvo, zrakoplóvstvo, gostoprímstvo, stihotvórstvo, knjigovòdstvo, računovòdstvo, vojskovòdstvo, zvjezdoznánstvo...

954 Složenice ostalih obrazaca znatno su rjeđe:

prid. + o + im. + -stvo: *inòvjērstvo, krivòvjērstvo, inozémstvo, staròsvatstvo*;
prid. + o + gl. + -stvo: *krivoklétstvo*;
br. + o + im. + -stvo: *jednòboštvo, dvòženstvo, jednòženstvo*;
br. + o + gl. + -stvo: *prvoròdstvo*;
pril. + im. + -stvo: *dobročínstvo, mnogòboštvo, mnogožénstvo, tȕzemstvo* (moguće i od tuzeman).

Rijetke su i tvorenice s prijedlogom ili česticom u prvom dijelu:

prij. + im. + -stvo: *bèzboštvo, bežénstvo, pòkućstvo, pòmorstvo*;
č. + gl. + -stvo: *nèženstvo*;
č. + gl. + im. + -stvo: *neznàboštvo.*

955 Uz tvorenice sa sufiksom -*stvo* postoje i tvorenice od istih osnova sa sufiksima -*izam, -ština, -ost, -luk, -je* u istom ili veoma bliskom značenju.

956 Usporednice sa sufiksom -*izam* imaju ove izvedenice: *amatérstvo, aristòkratstvo, askétstvo, bandítstvo, bizantínstvo, bȕgārstvo, dȅspotstvo.*

Sufiks *-izam* ograničen je samo na strane osnove u apstraktnom značenju, a neke se tvorenice razlikuju značenjem: *barbárstvo ≠ barbarìzam, bȕgārstvo ≠ bugarìzam...*

Usporednice sa *-ština* imaju ove izvedenice: *bo(h)émstvo, bogáljstvo, đavólstvo, farizéjstvo, grubijánstvo, hrvàtstvo, lúpeštvo, nijémstvo, pògānstvo, siròmaštvo, tȕđīnstvo, lȕkāvstvo, nevaljálstvo.*

957 Izvedenice sa sufiksom *-ština* imaju nešto uže, određenije značenje, a često je i stilski obilježeno, uglavnom negativno, prema izvedenicama sa sufiksom *-stvo* koje su neobilježene. Stoga je različito: *govedárstvo* 'privredna grana kojom se bave govedari', *govedárština* 'govor, jezik govedara'. Sustavna određenost djeluje i kad je opreka znatno manja, kao što je npr. *kavalírstvo* i *kavalírština. Kavalírština* se može naći i u neutralnoj upotrebi, ali je stilski bolji izbor ako se *kavalírstvo* nađe u stilski neutralnijem ili biranijem kontekstu, a *kavalírština* u stilski obilježenima, kao što je u primjerima:

Iščekujući je pred crkvom, ova mu se posljednja misao najviše i motala po glavi. Na svoje kavalirstvo slabo je i mislio. (J. Leskovar, RMH.) – *Čovjeka siromaha... opijati i svojim magarcem praviti, da se gospodska vaša duša preveseli, ala mi kavalirštine!* (K. Š. Gjalski, 1912a, 33.) – *Čudne mi kavalirštine, divne li plemenitosti darivati nekoga tuđom robom!* (S. Kolar, 1933, 48.)

958 Usporednice sa sufiksom *-ost* imaju ove izvedenice: *blážženstvo, bogàtstvo, lȁkōmstvo, lȕkāvstvo, pijánstvo, savršénstvo, spokójstvo.*

Sufiks *-ost* dolazi na pridjevne osnove i tu je veoma plodan, a kako je sufiks *-stvo* u ovoj kategoriji praktički neplodan, to bi sinonimne usporednice sa *-ost* i *-stvo* bile razumljive. Ruska lingvistica O. G. Revzina (str. 18) već je utvrdila da se sufiksi koji se nalaze na raznim stupnjevima plodnosti mogu podudarati u raspodjeli, ipak je raspodjela samo djelomično podudarna. Neki se parovi razlikuju i značenjem, ali traženje sustavnih razlika nema veće važnosti za samu tvorbu jer je *-stvo* u ovoj kategoriji neplodan sufiks.

959 Usporednice sa sufiksom *-luk* relativno su rijetke, a izvedenice sa *-luk* stilski su izrazito obilježene: *čizmárstvo – čizmàrluk, kršćánstvo – kršćànluk, prostáštvo – prostàkluk, bȅgovstvo – begòvluk, jògunstvo – jogùnluk.*

Usporednice sa *-stvo* i *-je* veoma su rijetke, samo u rusizmima: *sujevjérstvo – sȕjevjērje* (standardno *praznovjerje*).

Sufiks *-ilo*

960 Izvedenice sa sufiksom *-ilo* tvorene su od imenica, pridjeva i glagola. Brojnije su izvedenice od pridjeva, a od glagola i imenica su rijetke.

Novija je tvorenica samo *žděrilo* (*Ide vrijeme pila i žderila.* Vj., 17. 12. 1972. 7). Na temelju toga može se reći da je sufiks *-ilo* veoma slabo plodan, a praktički neplodan.

Izvedenice od pridjeva imaju apstraktno značenje. Označuju boju ili stanje označeno osnovnim pridjevom:

bjèlilo, bjèsnilo, bljèdilo, blistàvilo, blještàvilo, cȑnilo, crvènilo, drvènilo, drhtàvilo, lùdilo, mòdrilo, mȑtvilo, ništàvilo, plavètnilo, rumènilo, sìvilo, sljèpilo, šarènilo, tàmnilo, zelènilo, žùtilo...

Riječ *zelènilo* ima i konkretno značenje 'zeleno raslinje', ali je teško reći je li to tvorbeno ili preneseno značenje.

Izvedenica od glagola ima samo nekoliko i rijetke su po upotrebi: *ćùtilo* (obìč. *osjètilo*), *pèrilo* (mjesto gdje se pere rublje) i *ždèrilo.*

Od imenica su izvedenice *glàsilo, ògnjilo* i *sjènilo.*

Sufiks -*ivo*

961 Imenice sa sufiksom -*ivo* tvorene su najčešće od prezentskih osnova glagola I., III., IV. i V. vrste uz neke posebnosti: od dviju su osnova *jȅdīvo* i *jȅstīvo, mlîvo* i *mȅljīvo,* sa sibilarizacijom *pȅcīvo* i *tȅcīvo,* bez nje je *tkîvo,* od infinitivnih osnova sa stezanjem samoglasnika je *pîvo* i *štîvo.*

Naglasak je u dvosložnih dugosilazni, u trosložnih kratkosilazni, a prvi slog sufiksa je dug.

Izvedenice označuju što konkretno: sredstvo kojim se vrši radnja, građa pomoću koje se vrši, rezultat radnje:

cjȅpīvo, gnȍjīvo, gȍrīvo, grȁdīvo, hrȁnīvo, jȅdīvo, jȅstīvo, krȅsīvo, mȁzīvo, mlîvo (mȅljīvo), plȅtīvo, prȅdīvo, pȕnīvo, strȅljīvo, štîvo, tkîvo, vȅzīvo, tvȍrīvo...; katkad s veoma suženim značenjem: *pȅcīvo, pîvo, vȁrīvo.*

Sufiks je veoma slabo plodan.

Sufiks -*jo*

962 Izvedenice sa sufiksom -*jo* tvorene su od imenica, a uvjetno i od pridjeva i glagola.

U tvorbi od imenica kao osnove dolaze imenice koje označuju čovjeka i životinju. Izvedenice se tvore od skraćenih osnova tako da je odbačen dio iza prvoga otvornika ili zatvornika poslije prvoga otvornika. Izvedenice su dvosložne i imaju dugouzlazni naglasak:

brájo (brȁt), *Gájo* (Gàbrijel), *míjo* (mȉš), *Míjo* (Mìhaēl, Mihòvil), *Mújo* (Muhamed), *Pájo* (Pavao), *Péjo* (Pȅtar)..., *Fránjo* (Francisko), *Íljo* (Ìlija)...

Tako se mogu protumačiti i izvedenice *cŕnjo* (porugljivo za crnca, Crnca), *góljo* (golać), *kljájo* (kljakavac), *slínjo* (slinavac). Te bi se izvedenice mogle protumačiti i kao otpridjevne, a posljednja i kao odglagolska, ali ih je bolje protumačiti kao odimeničke.

Teškoća je u tumačenju izvedenica *žújo* i *žúćo.* Kad se kao osnova uzme imenica *žȕjān,* tada je zbog druge potrebno uvesti nov sufiks -*ćo*; ako ih pak promatramo kao otpridjevne izvedenice, onda je potreban nov tip.

Ostali sufiksi na *-o*

963 Među ostalim je sufiksima i sufiks *-co* iako je on nešto značajniji, ali kako izvedenice nisu brojne, a podaci pokazuju da je on praktički neplodan, to nije izdvojeno od ostalih sufiksa.

-ajko. U *bàbājko.*

-alo. U nekoliko odimeničkih izvedenica: *bičálo, cȑtalo* (dio pluga koji reže crtu), *glàzbalo, stòpalo, zùbalo* i u odglagolskoj izvedenici *gȕdalo* (od gúdjeti).

964 **-anstvo.** Sufiksom *-anstvo* izvedeno je nekoliko izvedenica od imeničkih i pridjevnih osnova.

Od imenica su izvedene: *božànstvo, čovječànstvo, djevičànstvo, katoličànstvo, proročànstvo (proročánstvo), svjedočànstvo, šeprtljànstvo.*

Osim posljednje ostale su starije izvedenice. Imenica *šeprtljànstvo* potvrđena je iz djela S. Kolara: *Tu kašu svario* [*je*] *svojom naivnošću, svojim šeprtljanstvom* (RMS). Izvedenica je s tvorbenoga gledišta posebno zanimljiva jer osnova osnovne riječi završava na dva suglasnika pa je sufiksom *-anstvo* uklonjena glasovna teškoća koja nastaje sa sufiksom *-stvo.* To ujedno pokazuje kako zbog glasovnih razloga neplodan sufiks postaje plodnim.

Novije izvedenice kao *muhamedánstvo, starčevićánstvo* mogu se smatrati izvedenicama od osnova na *-anac* skraćenim za *-ac.*

Od pridjeva su izvedene imenice *veličànstvo* i *visočànstvo.*

965 **-aštvo.** Poseban su tvorbeni problem imenice *nèznalaštvo, svèznalaštvo* i *streljáštvo.*

Prve dvije izvedene su od imenice *nèznanac* (Bazala) i *svèznalac* (N. Simić) sufiksom *-stvo.* Međutim kako su te imenice rijetke, kao osnovne imenice nameću se, zbog svoje velike proširenosti, *nèznalica* i *svèznalica* i prema njima bi *nèznalaštvo* i *svèznalaštvo* bile izvedene sufiksom *-aštvo* od skraćenih osnova.

Izvedenica *streljáštvo* mogla bi biti izvedena, dijakronijski gledano, od *strèljāč* sufiksom *-stvo.* Međutim kako imenica *strèljāč* nema ni jedne potvrde poslije 1860, sa sinkronijskoga se gledišta dovodi u tvorbenu vezu s imenicom *strijélac* ili s glagolom *strijéljati.* Po tome bi bila izvedena sufiksom *-aštvo* od *strijél-ac* s promjenom *l/lj* ili od *strijélj-ati.* Ta nepodudarnost između dijakronije i sinkronije upravo pokazuje kako nastaju novi sufiksi. Ne bi bilo ništa neobično da se pojavi nova imenica koja bi se mogla protumačiti jedino kao izvedenica sa sufiksom *-aštvo.*

966 **-co.** U nekoliko hipokoristika koji su izvedeni od skraćenih imeničkih osnova tako da je odbačen dio iza prvoga otvornika. Osnovna imenica označuje osobu. Izvedenice su dvosložne i imaju dugouzlazni naglasak.

Áco (Aleksandar), *bráco* (brȁt), *bríco* (brìjāč), *Íco* (Ȉlija), *Jóco* (Jòsip), *žáco* (žȁndār).

-eto. U *psèto.*

-evo. U *krȅševo.*

967 **-ino.** U *maraskíno* (liker od maraske).

-instvo. Sufiks *-instvo* nalazimo u rijetkoj riječi *brȁtīnstvo,* nastaloj očito analogijom s *mȁterīnstvo, ȍčīnstvo, sȅstrīnstvo,* i u riječi *djètīnstvo,* običnije *djètīnjstvo.*

-mo. U *písmo.*

-no. U *bŕvno, klátno, súkno.*

-o₂. U izvedenici *jȕgo* 'vjetar s juga'. Imenica *cijélo* može se smatrati poimeničenim pridjevom.

-ovilo. U *spolòvilo* 'spolni organ' i *motòvilo* 'sprava kojom se mota'.

-ovo. U *Tijêlovo.*

-ro. U *Péro* (Pȅtar).

-šo. U *djéšo* (djȅvēr), *Míšo* (Mìhaēl, Mihòvil), *príšo* (prijatelj), *Tóšo* (Todor).

-zo. U *Józo* (Jòsip).

SUFIKSI NA *-or*

968 Na *-or* završava pet sufiksa:

-ator, -ikator, -itor, -or i *-tor.*

Većinom su to strane imenice koje u našem jeziku imaju tvorbene veze s osnovnim imenicama pa tvorbi pripadaju više formalno nego stvarno. Značajniji je među njima samo sufiks *-ator.*

Sufiks *-ator*

969 Sufiksom *-ator* izvode se imenice od glagola, prvenstveno od glagola na *-irati* pošto se odbaci taj završetak.

Naglasak je kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa, a prvi je slog sufiksa dug.

Izvedenice označuju osobe i aparate, strojeve.

Osobe označuju:

agìtātor, asimìlātor, deklàmātor, demònstrātor, denacionalìzātor, eksploàtātor, germanìzātor, imìtātor, infòrmātor, kolonìzātor, kombìnātor, komèntātor, kompìlātor, konspìrātor, konzèrvātor, krèātor, likvìdātor, nègātor, okùpātor, organìzātor, propàgātor, recìtātor, refòrmātor, uzùrpātor...

Naprave (aparate, strojeve) označuju:

akcelèrātor, akumùlātor, depìlātor, destìlātor, detònātor, genèrātor, inhàlātor, izòlātor, kondènzātor, regìstrātor, sterilìzātor, transfòrmātor, ventìlātor...

Od skraćene osnove imenice *provokácija* izvedena je imenica *provòkātor.*

970 Zbog brojnih izvedenica i često karakterističnoga značenja sufiks *-ator* počinje se širiti i na domaće osnove označujući osobe, ali su izvedenice stilski obilježene, većinom jače ili blaže pogrdno:

bljèzgātor (Vj., 23. 11. 1971, 9), *bùljātor* (kao profesionalni buljator u tv..., T. Torbarina, Danas, 8. 4. 86, 43), *dr̀mātor, gnjàvātor, mr̀mljātor, šètātor* (Vl., 16. 5. 1964, 12, humoristički stil), *šùmātor* 'proizvođači šumova' (*Šumatori na sceni,* Vj., 16. 4. 1976, 7, naslov, i u članku dva puta, malo prezrivo), *zanìmātor* (*...zapjevušim ispotiha da ne bi (!) privukao pažnju okolnih zanimatora,* A. Majetić, str. 299).

Sufiks *-ikator*

971 Sufiks *-ikator* dolazi u nekoliko izvedenica od glagola na *-icirati* pošto se taj završetak odbaci:

glorifikātor, mistifikātor, pacifikātor, versifikātor.

Moglo bi se uzeti da su i te izvedenice izvedene sufiksom *-ator* od imenica na *-acija* pošto se odbaci taj završetak, ali je tada opis značenja složeniji.

Sufiks *-itor*

972 Sufiks *-itor* dolazi u nekoliko izvedenica od glagola na *-irati* pošto se odbaci taj završetak: *invèstītor, repètītor, stipèndītor.*

Sufiks *-or*

973 Sufiksom *-or* imenice su izvedene od imenica, a od glagola i pridjeva rijetko. U osnovi su imenice stranoga podrijetla, a domaće samo iznimno. Osnove su pune ili skraćene, a izvedenice najčešće označuju osobu. Značenja se takvih imenica mogu opisati preoblikom:

i + -or ⟶ onaj koji pz i/ak, npr.:

àgresor ⟶ onaj koji vrši ili je izvršio agresiju.

Takve su imenice: *atèntātor, falsifikātor, inicìjātor, ìnvāzor, krèditor, licèncor, màndātor, plagìjātor, rèvizor.*

Rjeđa su drugačija značenja:

ambàsādor ⟶ šef ambasade, *sènātor* ⟶ član senata.

Izvedenicama *kontròlōr* i *krèditor* može u osnovi biti imenica ili glagol jer se značenje može opisati dvojako: ⟶ onaj koji kontrolira, koji vrši kontrolu, onaj koji daje kredit, koji kreditira.

Stvari označuju *kòmpresor, rèflektor* i *telèvīzor,* od domaćih osnova *slȁdor,* a od pridjevne *sȕhor: ...neka slobodno nabere štogod suhora* (K. Š. Gjalski, 1913a, str. 220).

Sufiks je praktički neplodan.

Sufiks *-tor*

974 Sufiksom *-tor* načinjeno je više izvedenica od stranih osnova imenica na *-cija* skraćenih za taj završetak.

Čovjeka označuju: *ìnspektor, ìnstruktor, kònstruktor, kòrektor, pròspektor...*

Čovjeka i napravu označuje imenica *dezìnfektor.*

Od infinitivne osnove domaćega glagola *pljùvati* izvedena je stilski obilježena imenica *pljùvātor: Pljuvatori* (Vj., 12. 7. 1979, 8, naslov, u tekstu: *Šesto međunarodno prvenstvo u pljuvanju koštice od trešnje...*).

Napravu označuju izvedenice *dètektor* i *pròjektor.*

SUFIKSI NA *-ōst*

975 Na *-ost* završavaju tri sufiksa:

-ōst, -kōst i *-nōst.*

Plodan je sufiks *-ōst,* i to veoma plodan, a ostala su dva neplodna.

Sufiks *-ost*

976 Sufiksom *-ōst* izvedenice se tvore od pridjeva, a nekoliko ima izvedenih i od ostalih vrsta riječi.

Kao osnove dolaze opisni pridjevi, rijetko odnosni, i to prvenstveno n-pridjevi. Katkada je teško odrediti je li n-pridjev opisni ili odnosni. Od pridjeva na *-skī* ima nekoliko izvedenica kao *ìzvanjskōst, ljȕdskōst, mȕškōst, národskōst, pòljskōst, žȅnskōst...*

Osnove se ne krate, jedino bi se to moglo reći za izvedenicu *gȁdōst,* a možda i za *mȑzōst.*

977 Naglasak je dugouzlazni na slogu ispred sufiksa ili je kao u osnove, a samo je iznimno drugačiji.

Dugouzlazni na slogu ispred sufiksa obično imaju izvedenice od pridjeva na *-(a)n* sa zvonačnikom ispred toga završetka:

dobrotvórnōst, dobrovóljnōst, dugotrájnōst, hladnokŕvnōst, kóvnōst, krájnōst..., abnormálnōst, afektívnōst, agresívnōst, aktívnōst, aktuálnōst, emocionálnōst, eventuálnōst, genijálnōst, inferiórnōst...

Takav naglasak imaju većinom duže izvedenice (četverosložne i višesložne), izvedenice od pridjeva stranoga podrijetla i dvosložne od pridjeva s dugosilaznim naglaskom.

978 U trosložnih, a katkada i četverosložnih postoji kolebanje između naglaska kao u osnove i dugouzlaznog ispred sufiksa:

ìdējnōst – idéjnōst, ìntīmnōst – intímnōst, ȉsprāvnōst – isprávnōst, knjȉžēvnōst – knjižévnōst, mȁsōvnōst – masóvnōst, nȁivnōst – naívnōst...

Rijetko je takvo kolebanje ako ispred *-(a)n* nije zvonačnik:

nȅoprēznōst – neopréznōst, nȅposlūšnōst – neposlúšnōst, ȍprēznōst – opréznōst, pòbožnōst – pobóžnōst, pònīznōst – poníznōst, prȅcīznōst – precíznōst...

Primjeri pokazuju da takvo kolebanje imaju izvedenice od pridjeva s dugim pretposljednjim slogom.

Rijetko dugouzlazni naglasak imaju izvedenice od pridjeva sa šumnikom ispred *-(a)n*: *nesposóbnōst, opásnōst, grandióznōst,* ili od pridjeva koji nemaju *-(a)n*: *jednákōst, oportúnōst, pojedínōst, suverénōst...*

Kratkosilazni naglasak imaju izvedenice *lȕdōst, mlȁdōst, svjȅtlōst, škȑtōst, žȉvōst,* a uz *mȕdrōst* govori se i *múdrōst.* Podaci pokazuju da taj naglasni tip nije plodan.

979 Ostale izvedenice imaju naglasak kao i osnova. To su izvedenice od pridjeva na *-(a)n* kad je ispred toga završetka koji od nezvonačnika:

àpstraktnōst, arogàntnōst, autèntičnōst, bèsmislenōst, búdnōst, čȅdnōst, čòvječnōst, dúžnōst, dòličnōst, dȍsadnōst, dòsljednōst, dràstičnōst, dugòvječnōst, ekstravagàntnōst, elegàntnōst, ìscrpnōst, ȉskusnōst, istòrodnōst, istòvjetnōst, jednòdušnōst...

neke sa zvonačnikom ispred *-(a)n*:

bèskrājnōst, dobronámjernōst, karàkternōst, mȁmūrnōst, mȍdērnōst, mȕževnōst, náčelnōst, nadnáravnōst, nȅskromnōst, nȅstvarnōst, ȍdūrnōst, ȍgāvnōst...

izvedenice od pridjeva na *-(lj)iv, -av* i od pridjeva trpnih:

bojàžljivōst, brìžljivōst, čìtljivōst..., blȉstavōst, bòbičavōst, bòdljikavōst, bȑbljavōst..., adàptīrānōst, afèktīrānōst, dòtjerānōst, gȁnūtōst, ispìjenōst, splètenōst...,

od ostalih pridjeva:

bezàzlenōst, bèzimenōst, blágōst, blážеnōst, blȉskōst, bòrbenōst, brdòvitōst...

980 Izvedenice sa sufiksom *-ōst* imaju apstraktno značenje. Označuju osobine, svojstvo, stanje, a katkada i pojavu svojstvenu pojmu koji se označuje pridjevom u izvedeničkoj osnovi. Stanje pretežno označuju izvedenice od pridjeva trpnih. Značenje im se može opisati preoblikom:

a + *-ōst* ⟶ osobina, stanje onoga što je a,
npr. *bújnōst* ⟶ osobina, stanje onoga što je bujno.

Takve su imenice veoma brojne:

abnormálnōst, aerodinàmičnōst, afektìvnōst, agresìvnōst, àpstraktnōst, àpsurdnōst, bèscīljnōst, beskònačnōst, bèskrājnōst, bèsmislenōst, bèsmrtnōst, besperspektìvnōst, búdnōst, cjelòkupnōst, čȅdnōst, čòvječnōst, ćújnōst..., bojàžljivōst, brìžljivōst, cr̀vljivōst, čìtljivōst, čovjekoljùbivōst, ćùdljivōst..., blȉstavōst, bòbičavōst, bòdljikavōst, bȑbljavōst, ćȕpavōst, čvȍravōst, ćȅlavōst..., blàzīrānōst, čùvenōst, ćȁknūtōst, disciplìnīrānōst, dòtjerānōst, dòvršenōst..., bȁhatōst, bezàzlenōst, bèzimenōst, blágōst, blȉskōst, bljȕtavōst, bòrbenōst, božànstvenōst, brdòvitōst, brȅmenitōst, br̀katōst, brzòpletōst, cjelòvitōst, čèstitōst, čȉlōst, čudnòvatōst, daròvitōst...

Samo neke imaju posebna značenja, kao *knjȉžēvnōst* jer označuje književnu djelatnost i književne proizvode, *ùnutrašnjōst* jer ima mjesno značenje.

Od glagola su izvedene *jȁrōst, mȓzōst, rȁdōst, žȁlōst,* ali je očito da je to neplodan tip.

Ostali sufiksi na *-ost*

981 **-kōst.** U *malénkōst.*

-nōst. U *budúćnōst,* a može se reći i u *svemogúćnōst, mogúćnōst, nemogúćnōst* jer su pridjevi *svȅmogūćan, mȍgūćan* i *nȅmogūćan* u hrvatskom književnom jeziku tako rijetki da se može reći da praktično i ne postoje. Sufiks *-nōst* imamo i u *držávnōst,* jer se kaže da znači »svojstvenost ili osobenost države« (RMH).

SUFIKSI NA *-telj*

982 Na *-telj* završavaju tri sufiksa:

-telj, -atelj i *-itelj.*

Plodan je sufiks *-telj,* sufiks *-itelj* je slabo plodan, a *-atelj* je neplodan.

Sufiks *-telj*

983 Sufiksom *-telj* tvore se imenice od infinitivnih osnova glagola IV – VI. vrste.

Građa pokazuje ove podatke:

vrsta	svr.	ns.
IV.	147	109
V.	6	84
VI. *-ova-*	6	10
-iva-	–	6
ukupno	159	209
postotak	43,20	56,80

984 Sufiks *-telj* u hrvatskom je književnom jeziku veoma plodan. Promatranje plodnosti daje ove podatke:

vrsta	svršeni		nesvršeni	
	1860.		1860.	
	prije	poslije	prije	poslije
IV.	53	94	52	57
V.	1	5	8	76
VI. *-ova-*	1	5	1	9
-iva-	–	–	–	6
ukupno:	55	104	61	148
postotak:	14,95	28,26	16,57	40,22

Ti podaci pokazuju da je sufiks *-telj* veoma plodan i da se širi na glagole V. i VI. vrste.

985 Izvedenice sa sufiksom *-telj* imaju kratkouzlazni naglasak na trećem slogu od kraja:

brànitelj, bùditelj, gràditelj, iznevjèritelj, krivotvòritelj, kròtitelj, kȑstitelj, usrèćitelj, utjèšitelj, natjècatelj, daròvatelj...

To vrijedi i za izvedenice od osnova s kratkosilaznim naglaskom:

klàditelj, kùditelj, mùčitelj, nùditelj, pàzitelj, rùšitelj, slàvitelj, slùšatelj, tjèšitelj, žàlitelj...

iako su neke potvrđene i s nepromijenjenim naglaskom:

glȅdatelj, grȁbitelj, mȕčitelj, pȁzitelj, tlȁčitelj...

Zbog toga što su svi slogovi izvedenica sa *-telj* kratki, one ne mogu imati dvoglasnik. Ako ga osnova ima, smjenjuje se po pravilima o smjenjivanju: *cijéditi > cjèditelj.*

Tako i *djèlitelj, iscjèlitelj, iskorjènitelj, istr(j)èbitelj, izljèčitelj, izvjèstitelj, kr(j)èpitelj, navjèstitelj, ocjènitelj, odrjèšitelj, pljènitelj, pobjèditelj, uvr(j)èditelj...*

986 Značenje izvedenica sa sufiksom *-telj* od nesvršenih glagola može se opisati preoblikom:

gl. + *-telj* ⟶ onaj koji pz

npr. *brànitelj* ⟶ onaj koji brani.

Takve su i izvedenice:

IV. vrsta: *bròjitelj, bùditelj, cjèditelj, dàvitelj, djèlitelj, donòsitelj, dvòritelj, gònitelj, gràditelj, gùšitelj, haràčitelj, hrànitelj, hùlitelj, hvàlitelj, izvòditelj, kȑčitelj, krivotvòritelj, kròtitelj, kȑstitelj, kȑšitelj, kvàritelj, mòtritelj, mȑzitelj, mùčitelj, nagònitelj, nòsitelj, pàlitelj, pljènitelj, pràtitelj, predvòditelj, provòditelj, rùšitelj, slàvitelj, šìritelj, timàritelj, tjèšitelj, tlàčitelj, tràžitelj, tùžitelj, tvȑditelj, ùčitelj, vòditelj, vȑšitelj...*

V. vrsta: *čìtatelj, dàvatelj, doživljàvatelj, glèdatelj, iskušàvatelj, ispunjàvatelj, izdàvatelj, izrìcatelj, izučàvatelj, kùšatelj* (degustator), *ljetòvatelj, nadzìratelj,*

narìcatelj, natjècatelj, obožàvatelj, obrušàvatelj, odobràvatelj, ogovàratelj, oponàšatelj, opovrgàvatelj, osporàvatelj, porìcatelj, potìcatelj, poznàvatelj, predlàgatelj, predsjèdatelj, prepìratelj, prezìratelj, prìmatelj, promìcatelj, proučàvatelj, ràvnatelj, razàratelj, rèdatelj, slùšatelj, snìmatelj, spasàvatelj, stàratelj, stvàratelj, tràgatelj, uništàvatelj, usmjeràvatelj, zagovàratelj, zazìratelj...

VI. vrsta: *daròvatelj, nasljedòvatelj, oblikòvatelj, njegòvatelj, posjedòvatelj, silòvatelj, sudjelòvatelj, štòvatelj, tròvatelj...*

987 Te izvedenice označuju da ono što znači glagol 'onaj' čini svagda, kad god se desi prilika, a to znači da je prezent nesvršenoga glagola upotrijebljen u svevremenskom značenju. Kako u tom značenju dolazi i prezent svršenih glagola, to se i značenje izvedenica od svršenih glagola najčešće može opisati istom preoblikom, tj.

gl. + *-telj* → onaj koji pz

npr. *dograditelj* → onaj koji dogradi.

Tako i *dopùnitelj, dovȓšitelj, izgovòritelj, izljèčitelj, iznevjèritelj, narùčitelj, obrànitelj, odrjèšitelj, oporùčitelj, počìnitelj, pokòritelj, pomìritelj, posjètitelj, prekȓšitelj, preporòditelj, preporùčitelj, presàditelj, prijàvitelj, primìritelj, prirèditelj, razòritelj, urùčitelj, usvòjitelj, utamnìčitelj, utjèšitelj...*

988 Svršeni glagol ne ograničava značenje izvedenice samo na jednokratno izvršenje jer sadržava i značenje 'svaki put kad god se desi prilika', npr. izvršitelj je onaj koji jednom izvrši i onaj koji svaki put izvrši kad god se desi prilika da to učini. Zbog toga se značenje izvedenica od svršenih glagola može opisati i prezentom nesvršenoga od zajedničke osnove, glagolski je aspekt zapravo neutraliziran pa možemo reći da je *izvȓšitelj* 'onaj koji izvrši' i 'onaj koji izvršava'.

Takve su i izvedenice: *dogràditelj, iscjèlitelj, iskorìstitelj, iskorjènitelj, ispràvitelj, izbàvitelj, izmìritelj, iznàjmitelj, izràbitelj, izràzitelj, izrùčitelj, narùšitelj, navjèstitelj, obnòvitelj, ocjènitelj, odràzitelj, odrèditelj, oduhòvitelj, pospjèšitelj, procjènitelj, prošìritelj, raskùžitelj, spàsitelj, usavȓšitelj, usmjèritelj, usrèćitelj, ustanòvitelj, utemèljitelj, zakȓčitelj, zatràvitelj...*

989 Značenja nekih od tih i takvih izvedenica opisana su u našim rječnicima samo s prezentom nesvršenih glagola, npr.:

dovȓšitelj »čovjek koji dovršuje« (AR),
iskorìstitelj »onaj koji iskorišćuje« (RMH),
iskorjènitelj »onaj koji iskorjenjuje« (RMH), »čovjek koji iskorijeni« (AR),
izmìritelj »onaj koji izmiruje« (RMH),
otkùpitelj »onaj koji otkupljuje (grehe)« (RMS),
odgòjitelj »onaj koji odgaja« (RMS),
prosùditelj »onaj koji prosuđuje« (AR).

990 Tako bi i za neke druge izvedenice bio normalniji opis značenja s nesvršenim glagolom. To odmah nameće pitanje zašto ne bismo rekli da su takve izvedenice izvedene sufiksom *-itelj* pošto se od nesvršenog glagola odbaci *-avati, -ivati, -ovati, -evati,* npr. *istraž-itelj* < *istraž-ivati, izjednač-itelj* < *izjed-*

nač-ivati, optuž-itelj < *optuž-ivati, posluž-itelj* < *posluž-ivati*... Time bi se postigla veća podudarnost izrazne i sadržajne razine. To određenje, gledano u cjelini, ima znatnih teškoća jer bi uz pravila o sufiksu *-itelj* trebalo dodati i pravila kojima bi se u jednih osnova otklonile posljedice glasovnih promjena, a u drugih odredilo odbacivanje drugačijih završetaka, npr. iskori*st*-itelj < iskori*šć*-ivati, iskori*št*-avati, ocje*n*-itelj < ocje*nj*-ivati, odra*z*-itelj < odra*ž*-avati, odre*d*-itelj < odre*đ*-ivati, prosu*d*-itelj < prosu*đ*-ivati, sabla*zn*-itelj < sabla*žnj*-avati, spa*s*-itelj < spa*š*-avati, ispra*v*-itelj < ispra*v*-ljati, izba*v*-itelj < izba*v*-ljati, obra*t*-itelj < obra*ć*-ati, oduho*v*-itelj < oduho*v*-ljavati... Kako to ne bi vrijedilo za sve izvedenice koje imaju lik infinitivne osnove svršenih glagola, jednostavniji je postupak kad se kaže da su izvedene od svršenih glagola s proširenjem značenja izvedenice jer to omogućuje značenje prezenta u preoblici.

991 Zbog toga što u opisu značenja takvih izvedenica dolazi prezent nesvršenih glagola, postoji i težnja da se izvedenice tvore od njihovih osnova. Tako je npr. *ispunjavatelj* izvedeno poslije 1860., a *ispunitelj* potvrđeno od 13. st. nema suvremene potvrde; *obranitelj* je u AR obilno potvrđeno u značenju *brànitelj,* ali nema potvrde poslije M. Pavlinovića; AR i M. Krleža imaju *obràtitelj* (Davni dani, 452 uz convertisseur), a V. Putanec prevodi convertisseur s *obraćatelj*; AR i DJ imaju *ocjènitelj,* a u Školskim novinama 12. 12. 69. 13. upotrijebljen je *ocjenjivatelj*; AR i DJ imaju *odgojitelj,* a u Zagrebu postoji *Škola za odgajatelje*; uz starije *osigùratelj* danas se upotrebljava i *osiguràvatelj*...

992 Budući da je *-telj* plodan i s osnovama svršenih glagola s određenom neutralizacijom gl. aspekta u imeničkoj izvedenici, ne treba tu težnju sustavno ostvarivati, pogotovu ne ondje gdje je već usvojena i proširena izvedenica od svršenoga glagola: *obràtitelj, ocjènitelj, odgòjitelj*...

Nešto bi drugačije moglo biti kad je razlika između svršenih i nesvršenih glagola u prefiksu, ali i tu je s jedne strane običnije *uzgòjitelj* nego *gòjitelj* (i *uzgàjatelj*), *ugòstitelj* je izvedeno poslije 1860., dok *gòstitelj* nema suvremenih potvrda, a s druge se strane neke takve izvedenice od usporednih osnova svršenih i nesvršenih glagola upotrebljavaju u istom značenju, npr. *kròtitelj – ukròtitelj, mìritelj – izmìritelj, tamànitelj – utamànitelj, tjèšitelj – utjèšitelj*... Tako: *tamanitelj girica* (Vj. 8. 6. 64. 4.), *utamanitelj krokodila* (Vj. 22. 1. 62. 7.) iako ih nije utamanio, a 22. 11. 71. 13. Vj. piše o »moritelju triju djevojčica«! iako ih je umorio. U Bibliji se doduše pravi razlika: *skvrnitelj svetinja – oskvrnitelj dječaka* (II, 183), ali su vjerojatno toj opreci uzrok različite riječi u originalu, a ne aspektna razlika ns. – svr. jer Duda-Fućak to prevode oprekom *svetogrdnik – muškoložnik* (391). Opreka *slùžitelj* < *služiti* : *poslùžitelj* < *posluži(va)ti* nije opreka u aspektu, nego opreka u značenju, a opreka *stvòritelj – stvàratelj* sinonimno je razjednačivanje zbog jake semantičke opterećenosti riječi *stvòritelj* značenjem 'onaj koji je stvorio svijet' poduprto težnjom da se izvedenice tvore od nesvršenih glagola.

993 Time smo se dotakli veoma važnoga pitanja odraza glagolskoga aspekta u imenica. Potpun odgovor na to pitanje dat će opsežnija istraživanja i u drugim tvorbama, ali to što je ovdje izneseno pokazuje da se aspektno značenje u imenica uglavnom neutralizira. Dakako, da se u konkretnom kontekstu razli-

ka može iskoristiti, npr. »Ali potreban je oprez, osobito u Italiji, gdje se svakog mjeseca, svakog dana, javlja neki novi izlječitelj« (Vus, 12. 4. 67. 9.), gdje je jasna opreka 'onaj koji izliječi' : liječnik 'onaj koji liječi'. No ta razlika nije tako očita u primjeru »Uvijek će biti tobožnjih izlječitelja, vračeva, homeopata« (Stj. Kranjčević), navedenom u RMH, gdje je i značenje opisano nesvršenim glagolom: »onaj koji liječi, iscjeljuje«.

994 U izvedenica sa *-telj* 'onaj' se konkretno ostvaruje kao 'čovjek', i to kao 'čovjek koji što čini kad god se desi prilika', dakle kao opći vršitelj radnje. Rjeđe se vršenje radnje ostvaruje kao zanimanje: *brànitelj, gràditelj, istràžitelj, kròtitelj, njegòvatelj, odgòjitelj, ràvnatelj, rèdatelj, sklàdatelj, snìmatelj, timàritelj, tùžitelj, ùčitelj, ugòstitelj, vòditelj.*

995 Rijetke su izvedenice koje ne označuju čovjeka, nego što drugo, kao što su matematski i lingvistički nazivi:

djèlitelj 'broj kojim se dijeli' (divizor)
mnòžitelj 'broj kojim se množi' (multiplikator)
umànjitelj 'broj kojim se umanjuje (oduzima)' (suptrahend)
proširitelj 'broj kojim se proširuje razlomak' (faktor proširitelj), lingv. »sufiks ili proširitelj«, R. Simeon s. v. korijen;
ogranìčitelj 'element koji ograničava' (u lingv.)
oznàčitelj 'element oznake koji označuje, glasovni kostur', uz označilac.

Rijetke su i neke pojedinačne izvedenice koje ne označuju čovjeka: *čìnitelj* 'ono što čini, čimbenik, faktor', *pokàzatelj* 'podatak koji pokazuje', *mršàvitelj* 'aparat za mršavljenje', *obrušàvatelj* 'avion koji se obrušava'. Te su izvedenice na rubu sustava, a neke su i male učestalosti. Sustavnije bi bilo kad bi se za lingv. nazive upotrebljavale riječi *proširivač, ograničavač* (vojni je termin *graničnik*), zatim *obrušavač* za zrakoplov i sl.

To traži da se nešto kaže i o raspodjeli sufiksa *-telj* i *-ač.*

Odnos sufiksâ *-telj* i *-ač*

996 Usporedne tablice s tvorbenim podacima prema glagolskim vrstama i glagolskom aspektu pokazuju ovo:

sufiks	*-telj*		*-ač*	
vid / vrsta	svr.	ns.	svr.	ns.
I.	–	–	–	8
II.	–	–	–	–
III.	–	–	–	4
IV.	147	109	12	41
V.	6	84	2	394
VI. *-ova-*	6	10	–	3
-eva-	–	–	1	1
-iva-	–	6	–	123

Kao što podaci pokazuju, podudarnost imamo u nesvršenih glagola IV. i V. vrste, i to s očitom prevlašću sufiksa *-telj* u IV. vrsti, a sufiksa *-ač* u V. Ako se uz to ima na umu da izvedenice sa sufiksom *-telj* označuju općega vršitelja radnje, a da su izvedenice sa *-ač* polivalentne (usp. t. 249 – 254), to je dovoljno za tvorbene izbore. Uostalom ozbiljnijih kolebanja u izboru praktički i nema. Neke novije usporedne izvedenice lako je ocijeniti. Tako je uz *pjevač* izvedeno *pjevatelj* i upotrijebljeno u porugljivu značenju jer je sa standardnim *pjevač* teško ostvariti to značenje. Uz *krojač* ostvareno je *krojitelj* u vezi *krojitelj pravde* (Z. Crnković, 192.) jer bi *krojači pravde* bilo osjećajno snažno obilježeno, a to pisac nije htio, i *krojitelj* u vezi *krojitelj gornjih dijelova cipela* (Vus, 11. 3. 64. 6.) jer je krojač veoma opterećeno značenjem 'onaj koji kroji i šije odjeću'. S druge strane podaci za VI. vrstu glagola na *-ivati* pokazuju da uz *ostvaritelj, ocjenitelj* i *ocjenjivač* nije bilo potrebno ostvariti u istom značenju *ocjenjivatelj* i *ostvarivatelj.*

Odnos sufiksâ *-telj* i *-(n)īk*

997 Taj odnos ne zadaje većih problema. Primjer kao *predsjèdatelj – prèdsjednīk* pokazuje razliku prigodnoga vršitelja radnje prema trajnijem vršitelju radnje ili kao zanimanju, što može biti i pojedinačno razjednačivanje značenja. Glavna je razlika u opreci vršitelj radnje izvedenica sa *-telj* prema pasivnom značenju izvedenica sa *-(n)īk,* kao što pokazuju primjeri:

brànitelj – brânjenīk	*ùčitelj – ùčenīk*
optùžitelj – optužènīk	*posvòjitelj – posvojènīk*
opunomòćitelj – opunomoćènīk	*uvrèditelj – uvređènīk*
progònitelj – progonjènīk	*zatràvitelj – zatravljènīk...*

Odnos sufiksâ *-telj* i *-l(a)c*

998 U značenju izvedenica sa sufiksom *-telj* i *-l(a)c* ne može se zapaziti nik kva razlika, jedino se zapaža slaba razlika na području upotrebe, v. t. 1001. i 1002.

Razlika kao *Spasitelj* 'Isus Krist' i *spàsilac* 'čovjek koji spasi' slučajno je razjednačivanje sinonimnih oblika zbog velike opterećenosti riječi *spàsitelj* sa suženim značenjem na jednu osobu. Takvih razjednačivanja nema mnogo. U Js2 pod natuknicom *-telj* navode se s razlikom u značenju još *graditelj* /zvanje/ – *gradilac, poslužitelj – poslužilac,* ali se potanje ne kazuje u čemu je razlika niti se jasno može utvrditi, to više što ni razlika *Spàsitelj – spàsilac* nije općenito usvojena. Mjesto *spàsilac* upotrebljava se i *spasàvatelj,* a *spàsitelj* se upotrebljava i u značenju općega vršitelja radnje: [*Isprebijan*] *postolar sretan da je našao spasitelja, pruži ruku Miroslavu* (Šenoa, RMS). – *Spasitelju moj* (o liječniku, V. Desnica, 1955, 135). – *Nije išlo lako jer se Berja branio rukama i nogama od svog spasitelja* (Vj. 6. 5. 68. 10). – *...mlinar je njezin spasitelj* (J. Korner, 81). Posljednji je primjer toliko zanimljiviji što pokazuje da i svećenik upotrebljava riječ *spàsitelj* za čovjeka.

999 Kad nema razlike u značenju, teoretski se očekuje razlika u raspodjeli. Raspodjela je prema glagolskim vrstama i aspektu ova:

sufiks	-*l(a)c*		-*telj*	
	svr.	ns.	svr.	ns.
I.	1	2	–	–
II.	–	–	–	–
III.	1	–	–	–
IV.	17	75	147	109
V.	1	43	6	84
VI. -*ova*-	1	5	6	10
-*eva*-	–	2	–	–
-*iva*-	–	5	–	6
ukupno:	21	132	159	125

Ti podaci pokazuju da raspodjela sufiksa nije potpuno ista. Ako zanemarimo pojedinosti, ovdje kategorije s malim brojevima, a u sagledavanju sustava to se čini, možemo reći da se izvedenice sa sufiksom -*telj* podjednako izvode od svršenih i nesvršenih glagola, a sa sufiksom -*l(a)c* od nesvršenih. To znači da je operativno područje sufiksa -*telj* znatno šire i da se tvorba obama sufiksima podudara samo na području nesvršenih glagola i da se u načelu može u istom značenju načiniti izvedenica podjednako s -*telj* i s -*l(a)c* tek od nesvršenih glagola IV. i V. vrste.

1000 Grafički se to može prikazati ovako:

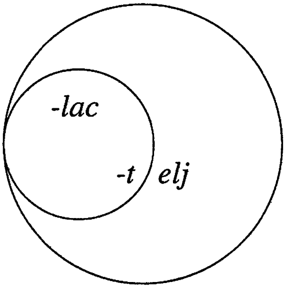

Koliko poznajemo našu tvorbu, možemo reći da nema više takvih primjera gdje bismo u istom značenju i gotovo na istom stupnju plodnosti imali takvu podudarnost raspodjele. Odatle i teškoće s kojima se susrećemo.

Međutim upotreba, područje upotrebe, učestalost, a donekle i plodnost pokazuju neke razlike u raspodjeli.

1001 Imenica sa -*l(a)c* u skupljenoj se građi našlo za polovicu manje od -*telj* (153:368), plodnost im je podjednaka (57% za -*l(a)c* i 62% za -*telj*), ali je u apsolutnom iznosu za -*telj* gotovo dvostruko veća, a to vjerojatno vrijedi i za učestalost.

Budući da smo izvedenice sa *-telj* i *-l(a)c* primili u naslijeđe iz starijih jezičnih razdoblja, u skladu s jezičnom naravi od jednih osnova nema izvedenica sa *-lac,* od drugih sa *-telj,* a zbog istovjetnosti osnova od kojih se tvore postoje i usporedne izvedenice sa *-telj* i *-l(a)c.*

Zbog toga što izvedenica sa sufiksom *-telj* ima više, što se izvode od svršenih i nesvršenih glagola, što je *-telj* plodniji od *-l(a)c,* razumljivo je što ima više izvedenica sa *-telj* koje nemaju usporednica sa *-l(a)c.*

Izvedenica sa *-l(a)c* bez usporednih sa *-telj* od svršenih ima samo nekoliko: *isplatilac, izjavilac, platilac, učinilac, uplatilac, stradalac.* Od nesvršenih glagola V. vrste ima ih više jer se sufiks *-telj* širi i na tu vrstu, ali je zanimljivo da ih ima i od glagola IV. vrste. No te su izvedenice većinom novijega postanja sa značenjem zanimanja u području industrije:

bjèlilac, čȉstilac, dròbilac, izvlȁčilac, kàlilac, kȑmilac, lȁštilac, lȉčilac, lȕžilac, ljèpilac, mjèrilac, pàrilac, prevòzilac, pȑžilac, sòlilac, sȕšilac, štȁvilac, tàlilac, tòpilac, žȁrilac.

Usporedne izvedenice sa *-telj* i *-l(a)c* nisu podjednako česte, većinom su češće sa *-telj,* a u novije se doba ta učestalost još pojačava, što je u skladu s najnovijim spoznajama o našem književnom jeziku.

1002 Izvedenice sa *-l(a)c* češće su samo na području administrativnog i industrijskog nazivlja. No to može imati i svoje posebne razloge.

Administrativno nazivlje veoma lako podliježe raznim utjecajima i tek bi nam odgovor na pitanje: otkada je to tako? pokazao je li posrijedi noviji utjecaj na jezik ili je to stanje posljedica jezične tradicije.[68] Nazivi industrijskih zanimanja jednim su dijelom novije izvedenice i jednako tako mogu biti posljedica novijega utjecaja na jezik. Iako bi to moglo biti odraz stare tradicije: viša i intelektualna zanimanja izriču se izvedenicama sa *-telj,* a fizička drugim sufiksima, među njima i sa *-l(a)c,* ipak iz samoga našega jezičnoga sustava nije vjerojatna takva raspodjela, pogotovu zbog novijih jezičnih kretanja. Da bismo to osvijetlili, potrebno je da pogledamo još neke sustavne veze.

1003 Od naziva za osobe muškoga spola veoma se često tvore nazivi za osobe ženskoga spola dodavanjem ili zamjenom pojedinih sufiksa.

Kad su posrijedi izvedenice sa *-telj,* onda je izvođenje bez ikakvih teškoća: *branitelj – braniteljica, hranitelj – hraniteljica, mučitelj – mučiteljica, učitelj – učiteljica...*

S izvedenicama sa *-l(a)c* nije tako jednostavno jer bi se sufiks *-lac* trebao zamijeniti sufiksom *-lica*; a to od većine osnova ne ide jer značenje sa *-lica* u sustavnoj tvorbi pripada raznim strojevima i spravama: *brizgalica, drobilica,*

---

[68] Neki podaci jasno pokazuju nedavno protežiranje izvedenica sa *-l(a)c,* a već usputno provjeravanje na području pravnog jezika pokazuje da i u administrativnom jeziku upotreba izvedenica sa *-l(a)c* može biti plod novijega utjecaja.

gladilica, glodalica, grijalica, jedrilica, laštilica, lomilica, mlatilica, pojilica, prskalica, pržilica, slušalica...[69]

Ta zapreka za *-lica* može bitno utjecati na raspodjelu sufiksâ *-lac* i *-telj,* povećavajući učestalost izvedenica sa *-telj* jer je odnos *x* + *-ica* u jeziku veoma čest: *čistač – čistačica, kopač – kopačica, prodavač – prodavačica, krčmar – krčmarica, kuhar – kuharica, mljekar – mljekarica, skijaš – skijašica...*

1004 No kad promatramo takve sustavne veze, ne smijemo zanemariti ni druge koje se odnose na *-l(a)c.*

Naime neke imenice izvedene sufiksom *-stvo* i pridjevi izvedeni sufiksom *-ski* češći su od imenica na *-l(a)c* nego od *-telj*: *oslobodilački, spasilački...*

Ali kako takve pojave nisu česte niti priječe druge mogućnosti *(osloboditeljski, osloboditeljstvo...),* bitno ne utječu na raspodjelu i upotrebu sufiksâ *-l(a)c* i *-telj.*

1005 Time nije sve rečeno što se može i što treba reći o raspodjeli sufiksâ *-telj* i *-lac*; kao dopuna ovomu potreban je još povijesni osvrt i normativna kvalifikacija pojedinih riječi. Ipak, na temelju svega što je rečeno jasno izlazi praktičan zaključak: kad u značenju općega vršitelja radnje treba upotrijebiti ili izvesti izvedenicu sa *-telj* ili *-l(a)c,* prednost ima izvedenica sa *-telj.* A to ujedno kazuje da je opravdana i praksa koja to čini.

Dakako, sufiks *-lac* ostaje tvorbena jedinica hrvatskoga književnog jezika zbog riječî sa *-lac* koje se upotrebljavaju, a kako se ni jednoga književnojezičnog sredstva ne valja lišavati, može se upotrebljavati za eventualne semantičke i stilske distinkcije, koje jednom mogu dobiti i sustavno značenje.

Složenice sa *-telj*

1006 Sufiks *-telj* dolazi u nekoliko složenica tipa *brodogràditelj.* One se mogu protumačiti i kao tvorenice složeno-sufiksalne tvorbe i kao čiste složenice. Zbog jednostavnijega načina tvorbe bolje ih je protumačiti kao čiste složenice. (Usp. E. Barić, 1978, 58.)

Ostali sufiksi na *-telj*

1007 **-atelj.** U *prègatelj,* Tel., 10. 11. 72. 15. obìč. prègalac.

-itelj. Sufiks *-itelj* dolazi u nekoliko izvedenica od prezentskih osnova glagola I – III. vrste i po tome je sufiks *-itelj* u komplementarnoj raspodjeli sa sufiksom *-telj.* Pretežna je većina tih izvedenica novijega postanja: *tùčitelj* (T. Ladan, 1975, 163), *obmànitelj* (M. Pavlinović, RMS, obìč. *obmanjivač*), *dožìvitelj* (T. Ujević, 1957, 121), *izùmitelj, štèditelj* (D. Brozović), *tȑpitelj* (S. Težak, J. XVIII, 103), *vòlitelj* (S. Šimić, RMS).

[69] Usp. i uspjelu dosjetku: »Dragi slušaoci i slušalice.«

Od glagola V. vrste izvedene su imenice *istjèritelj* (Vj. 4. 9. 66. 3) i *upràvitelj.*

Izvedenica *rèvnitelj* može se protumačiti kao odglagolska izvedenica 'onaj koji revnuje' ili otpridjevna 'onaj koji je revan', a *pogovòritelj* 'pisac pogovora' (Vj. 10. 11. 74. 10) odimenička jer nema odgovarajućega glagola.

Primjeri pokazuju da je sufiks *-itelj* plodan, a malen broj izvedenica da je slabo plodan.

NULTI SUFIKSI

Uvod u problematiku

1008 Osnovno je o nultim sufiksima rečeno u općem dijelu, t. 84. i 85. Cilj je ovoga dijela konkretan opis tvorbe nultim sufiksima. Međutim kad bismo to htjeli postići besprijekorno, morali bismo prije razriješiti mnoge probleme naznačene u ovom poglavlju. Kako je to zasad nemoguće, ovdje se rješavaju oni problemi koji se mogu, služeći se pri tome prihvatljivim tvrdnjama ostalih istraživača i postavkama koje omogućuju da se ova tvorba prikaže u cjelini. Cjelovit će prikaz olakšati rješavanje otvorenih problema. Zbog toga se navodi više primjera netvorbenih riječi da se bolje uoči tvorbena granica i drugi problemi povezani s ovim tipom tvorbe.

1009 Morfonološke promjene osnova opisane su po tipovima, ali potanje teoretsko objašnjenje tih promjena ostalo je otvoreno. Kako su posrijedi većinom neplodni tipovi, teoretsko raspravljanje nije za praktičnu tvorbu od većega značenja. Valja napomenuti da su tvorenice muškoga roda veoma brojne, u građi ih se našlo više od 1200, i da je tvorba plodna, a tvorenice su ž. r. malobrojne, u građi ih se našlo šezdesetak, i tvorba je neplodna.

1010 U skupini u kojoj su se nalazile riječi s nultim sufiksom mogle su se naći i netvorbene riječi s nultim nastavkom: imenice m. r. sklonidbenoga tipa *jèlen* i ž. r. i-sklonidbe.

Pri izdvajanju netvorbenih riječi jedne su lako izdvojene jer se nisu mogle opisati kao tvorenice, npr. *bîk, bijês, bìser, bȍb, bôg, bôr, Brâč, brâk, brȁt, brâv, Crȅs, cijêv...* Tako je kao netvorbena izdvojena i imenica *sûd, sûda,* a ostala za proučavanje imenica *sûd, súda* jer je u tvorbenoj vezi s glagolom *súditi.*

1011 Po kriteriju da tvorbene riječi trebaju biti povezane dvojnom vezom, izraznom i sadržajnom (v. t. 30. i 31), kao netvorbene su izdvojene i riječi *brîd, grâd, krȏv, lȏj, plôt, ùbrus.*

1012 Riječ *brîd* je netvorbena jer nema tvorbene veze s glagolom *brídjeti.* Imenica znači 'oštra crta, rub', a glagol 'osjećati potmuo bol i trnjenje'.

1013 Riječ *grâd* ne može se na suvremenoj sinkronijskoj razini tvorbeno povezati s glagolom *gráditi* jer bitno obilježje grada nije samo da je građen, nego da je veće naselje s civilizacijskim tekovinama i posebnim pravima.

1014 Riječ *krôv* etimološki je povezana s *krȉti,* ali je među njima prekinuta i glasovna i semantička veza. Bitno obilježje krova nije da krije, nego da pokriva, jer se kuća ne krije nego pokriva, a glasovni odnos *krȉti, krȉjēm – krôv* nije jasan kao u *pòkriti, pokrívati > pòkrov.*

1015 Riječ *lôj* etimološki je povezana s glagolom *lȉti, lȉjēm,* za alternaciju *i/o* ima analogija, ali kako te dvije riječi u suvremenom jeziku nemaju semantičke veze, *lôj* danas nije tvorbena riječ. Zbog značenja nije ni *slôj,* ali *pòloj* jest jer znači 'mjesto koje polijeva voda'.

1016 I riječ je *plôt* netvorbena, iako to nije tako očito kao s riječu *lôj,* jer u suvremenoj književnosti nalazimo ovakve primjere:

Pleo je nekad djed Luka plot...

(Perković, 1966, 84.)

Od ceste ju je dijelio plot, spleten od vrblja...

(K. Š. Gjalski, 1913c, 7.)

Naime za *plôt* danas nije osnovno obilježje da je pleten. U RMS za *plot* se kaže: »ograda od prošća, letava, dasaka, spletenog pruća«, a i sam Gjalski ima primjer:

...dvorište je bilo ograđeno plotom od surovih hrastovih stupova.

(1912b, 37.)

1017 Riječ *ùbrus* bliska je glagolu *ùbrisati,* ali kako nema drugih analogija za alternaciju *i/u, ùbrus* je netvorbena riječ.

1018 Tako su kao netvorbene riječi izdvojene *ìzgred, pògreb, pròzor, trâg* i dr.

1019 Kad se ima na umu tvorba imenica nultim sufiksom, osim graničnih riječi posebnu teškoću zadaju prvenstveno one imenice koje su u tvorbenoj vezi s neprefigiranim glagolima, a ne znače glagolsku radnju. Mnogima se takvim imenicama značenje može tako opisati kao da su izvedene od glagola, a glagoli kao da su izvedeni od imenica, npr.:

brôd ⟶ ono (naprava, vozilo) čime se brodi
bròditi ⟶ ploviti brodom
brûs ⟶ ono čime se brusi
brúsiti ⟶ oštriti, glačati brusom
čȅp ⟶ ono čime se čepi
čèpiti ⟶ zatvarati čepom.

1020 Iako u tvorbi riječi nisu obvezatna značenja koja se nalaze u rječnicima, ipak je zanimljivo da se i u njima mogu naći takvi dvostruki opisi. U AR je npr. značenje riječi *spȍrazūm* opisano kao »djelo, kojim se tko sporazumio«, a *sporazùmjeti se* »doći do sporazuma«. P. Skok u Etimologijskom rječniku s. v. *lijek* kaže da je *liječiti* denominal od *lijek,* a malo kasnije u istom članku da je *lijek* postverbal od *liječiti.*

1021 Zbog takve semantičke dvojnosti na tvorbenoj bi razini značilo da je *brôd, brûs, čȅp, spȍrazūm, pòsjed* izveden od *bròditi, brúsiti, čèpiti, sporazùmjeti se, pòsjedovati,* a ti glagoli od navedenih imenica. To bi se moglo prikazati ovako:

brôd	>	*bròditi*	>	*brôd*
brûs	>	*brúsiti*	>	*brûs*
čȅp	>	*čèpiti*	>	*čȅp*
spȍrazūm	>	*sporazùmjeti se*	>	*spȍrazūm*
pòsjed	>	*pòsjedovati*	>	*pòsjed*

Kako takav dvojni tvorbeni odnos nije logičan, moramo se odlučiti za jedan, a to znači za jedan semantički opis, za jednu semantičku preobliku.

1022 Budući da je u jeziku znatno češći odnos $x + y > xy$ nego $xy - y > x\phi$, odabrat ćemo u takvim slučajevima opis značenja po kojemu je *bròditi* izvedeno od *brôd*, a nije obratno (načelo običnijega smjera), dakle ondje gdje su podjednako moguća oba smjera, a posebni razlozi ne govore za smjer $xy - y > x\phi$. Značenja ćemo takvih imenica opisati drugačije:

brôd 'vozilo za prijevoz po vodi'
brûs 'kamen za oštrenje'
čȅp 'zatvarač otvora na bocama, bačvama i sl.'
spȍrazūm 'dogovor o čemu s međusobnim obvezama'[70]
pòsjed 'ono što se ima (konkretno i apstraktno)'.

1023 Uz načelo običnijega smjera može se odmah navesti i načelo jednostavnosti opisa značenja riječī u tvorbenoj vezi. U literaturi se doduše govori o tome kako se određuje tvorbeni smjer: tvorenica je ili smislom ili formom ili jednim i drugim složenija (Zemska, 64), ali primjena tih određenja na ovu problematiku nije jednostavna, a puno osvjetljenje toga problema za ovu bi priliku bilo preopširno jer bi nas odvelo predaleko u posebna razmatranja. Stoga ćemo jednostavnost opisa i prema njemu tvorbeni smjer osvijetliti trima primjerima s područja ove tvorbe.

1024 Očito je da su riječi *njûh – njúšiti, stîd – stídjeti se, znôj – znòjiti se* u tvorbenoj vezi, ali nije odmah očit i tvorbeni smjer. Ako njihova značenja jednostavno opišemo rekavši da je

njûh 'osjetilo mirisa'
njúšiti 'osjećati, primati njuhom'
stîd 'neugodan osjećaj zbog nepristojnog, nedostojnog, pogrješnog postupka'
stídjeti se 'osjećati stid'
znôj 'slankasta vodena tekućina koja izbija kroz kožne pore'
znòjiti se 'ispuštati znoj',

odmah ćemo time reći da su glagoli *njúšiti, stídjeti se, znòjiti se* izvedeni od imenica *njûh, stîd, znôj*. Iako bi se značenja možda mogla opisati i za obratan tvorbeni smjer, opis ne bi bio tako jednostavan.

[70] Budući da riječ *spȍrazūm* ne označuje stvar i da se u njoj naslućuje više morfema, svi problemi koje ona postavlja nisu time riješeni.

1025 S obzirom na oba kriterija, prethodni i ovaj, izdvojene su kao netvorbene riječi:

bân, bȉč, brôd, brûs, cvijêt, čȇp, dâr, dȉm, dijêl (dȉo), drûg, glâs, gnôj, gnjêv, gôst, grijêh, kìbic, ključ, krûg, lȁhōr, lêd, lijêk, mêd, mȓs, mȉrīs, njûh, òbjed, plijên, plôd, plȕg, pòsjed, pȑkos, pròsvjed, rôj, rȍk, rûb, sávjet, slûh, snijêg, spȍrazūm, srâm, stîd, strâh, štît, sûd (gen. súda), *svjèdok, tálog, trûn, ùvjet, ùzrok, ȕžās, vîd, vȍnj, zîd, znâk, znôj, zvûk, ždrijêb, žlijêb, žûlj...*

Možda se drugačijom analizom može utvrditi da je koja od njih i tvorbena riječ, ali to bitno ne bi utjecalo na tvorbu jer je sigurno da njihovim isključenjem iz tvorbe nije ujedno isključen ni jedan tvorbeni tip.

1026 Imenice tipa *arheòlōg, agrònōm, filòzof* mogu se opisati dvojako:

arheòlōg 'stručnjak koji se bavi arheologijom'
'stručnjak koji se bavi iskopavanjem i proučavanjem predmeta starih kultura'

i po tome se smatrati izvedenim riječima od *arheològija, agronòmija, filozòfija...* ili netvorbenim riječima, a imenice na *-ija* izvedenicama od njih. Kako takvih imenica ima mnogo i treba ih razmotriti kao cjelinu, taj je problem ostavljen za posebno razmatranje. V. i t. 1199.

1027 Uz imenice *kȁmēn, plȁmēn, prȁmēn* i *stȕdēn* postoje i imenice *kâm, plâm, prâm, stûd* pa se može reći da su prve izvedene od drugih sufiksom *-en,* kao *pȑstēn* od *pȑst,* a može se reći i obratno, da su druge izvedene od prvih skraćivanjem osnove za *-en* i dodavanjem nultog sufiksa. Budući da im je spoznajno značenje isto, a razlika je u stilskoj vrijednosti – prve su stilski neutralne, a druge obilježene kao pjesničke – to je značenje drugih složenije pa možemo reći da su druge izvedene nultim sufiksom od prvih. Stilski obilježene imenice izvòde se od stilski neobilježenih, kao što je to u lingvističkoj literaturi već rečeno (Zemska 68, Uluhanov 40). To potvrđuje i tvorba hipokoristika u kojoj se osnove veoma često skraćuju: *séka* < *sèstra, Bóžo* < *Bòžidār.*

1028 U određivanju tvorbenoga smjera u lingvističkoj je literaturi postavljeno i načelo: ako od dviju riječi koje su u tvorbenoj vezi jedna ima značenje karakteristično za kategoriju kojoj pripada druga, onda je izvedenica prva (Uluhanov 38, Zemska 65). Tako su npr. u tvorbenoj vezi riječi *brûj* i *brújati.* Imenica *brûj* ima značenje karakteristično za glagole, označuje radnju 'brujanje', te je prema tome imenica *brûj* izvedena od glagola *brújati.* Po tome su kriteriju kao tvorenice izdvojene sve imenice koje su u tvorbenoj vezi s glagolima, a označuju glagolsku radnju. Jedan je od praktičnih kriterija za takve imenice: može li se imenica s glasovno neizraženim sufiksom zamijeniti glagolskom imenicom ili ne može.

1029 U određivanju tvorbenoga smjera postoje i druge mogućnosti. Ako je u tvorbenoj vezi glagol tvorbena riječ drukčijeg postanja, onda je tvorbeni smjer jasan.

Tako npr. glagol *múkati* znači 'odavati glas *mu*', što znači da je izveden od *mu + kati,* a nije od *muk-ati* pa odatle jasno proizlazi da je *múkati > mûk,* a nije obratno. Tako su onda i imenice *brûj, gûk, fìjūk, gȕgūt, hȉhōt, krȅkēt*... izvedenice od glagola *brújati, gúkati, fijùkati, gugùtati, hihòtati, krekètati*...

Zbog toga ni izvedenice od prefigiranih glagola ne zadaju većih problema. Ako tvorenica ima prefiks, a dio bez prefiksa nije samostalna riječ, onda imamo nesumnjivo jednoznačan tvorbeni odnos, npr. *zápis > zapísati* jer ne postoji *pis* pa *zápis* ne može biti tvoren prefiksalnom tvorbom *(za + pis).*

1030 Jednoznačno je određen tvorbeni smjer i kad postoji osnovna riječ, ali kad joj prefiks ne daje značenje koje daje složenicama prefiksalne tvorbe.

Uz riječ *dȍgovōr* postoji i *gȍvōr,* ali *dȍgovōr* nije prefiksalna složenica, nego je odglagolska izvedenica nultim sufiksom jer nema značenje koje bi imala kao prefiksalna složenica, a ima kao glagol *dogovòriti se.*

1031 Dakako da se i tu mogu javiti neki problemi, prvenstveno s riječima stranoga podrijetla.

Očito je da su imenica *rèmont* i glagol *remontírati* u tvorbenoj vezi. U RSR je glagol *remontírati* opisan kao prefiksalna tvorenica od *montírati* i po tome bi *rèmont* bio izvedenica od *remontírati*: *rèmont* ⟶ radnja kojom se što remontira. Inače se *rèmont* ne osjeća kao tvorenica pa je i u RSR i RMS opisana kao netvorbena riječ. No takvih je problema s prefigiranim glagolima veoma malo, a kad su posrijedi tuđice, tada se može reći da one za tvorbu imaju više teoretsko nego praktično značenje.

1032 Neki od tih problema mogli bi se riješiti etimološkim istraživanjima.

Tako je po etimologiji jasno da imenica *brôd* nije izvedena od glagola *bròditi* jer je *brôd* nastao od glagola *bresti, bredǫ,* alternacijom *e/o,* a zatim je od *brôd* izveden glagol *bròditi.* Međutim, etimološki odnosi ne obvezuju tvorbu i zato je *brod* uvršten u netvorbene riječi.

1033 Posebnu teškoću zadaju imenice stranoga podrijetla koje se tvorbeno mogu povezati s domaćim glagolima.

Tako se npr. imenice *ljûlj, ȍpij* i *strȇs* mogu tvorbeno povezati s domaćim glagolima *ljúljati se, òpiti, ȍpijēm, strêsti* iako su etimološki stranoga podrijetla:

ljûlj od lat. lolium,
ȍpij od grč. ópion preko lat. opium,
strȇs od engl. stress.

1034 One bi kao netvorbene riječi mogle biti izdvojene svojom etimologijom, ali etimološko rješenje ne možemo prihvatiti jer bismo tada otišli u dijakroniju. I ovdje treba ostati u sinkroniji, na opisu suvremenoga stanja jer i kad su posrijedi tuđice i posuđenice, tvorbenoga odnosa ima ili nema. Dakako, nema problema ako se dijakronijski (etimološki) i sinkronijski rezultati podudaraju, ali u svim slučajevima nije jednostavno pokazati da strana riječ nema tvorbene veze s domaćom, kao što je u navedenim primjerima.

1035 Imenica *ljûlj* može se opisati kao 'biljka koja se ljulja', pogotovu kad postoji *trepètljika* »drvo čije lišće lako trepeće« (RMS). Ipak *ljûlj* možemo izdvojiti u skupinu netvorbenih riječi s ovih razloga:

Nazivi za biljke samo se iznimno tvore nultim sufiksom. U građi su se našle samo dvije: *ȍslād* i *pòdbjel*, dakle ni jedna od neprefigiranih glagola, a i *pòdbjel* je na tvorbenoj granici. Kad bi se od *ljúljati* izvodio naziv za biljku, bio bi *ljùljika, ljùljāvka, ljȕljavica, ljȕljavac* i sl.

Ni s obzirom na značenje *ljûlj* ne može biti tvorbena riječ.

Za trepetljiku je treptanje karakteristična oznaka: ona trepeće i kad ostale biljke miruju (usp. RMS), a ljuljanje za ljulj nije, jer se on ljuljanjem ne izdvaja od ostalih biljaka.

1036 Imenica *ȍpij* može se smatrati izvedenicom od glagola *òpiti, ȍpijēm,* to više što znači i 'opojno sredstvo'. Budući da od glagola *pȉti* i njegovih složenica nema drugih tvorenica na *-pij,* nego su tvorene sa *-poj (nápōj, vȍdopōj),* ostvarena je i imenica *òpoj* (RMS), a *ȍpij* se u rječnicima upućuje na *ȍpijum* kao običniji lik, može se *ȍpij* smatrati netvorbenom riječi.

1037 Riječ *strȇs* ne znači 'radnju kojom se što strese', nego »duševno ili tjelesno preopterećenje organizma i odatle iscrpljenost« (RSR).[71]

1038 Rješenja koja daju dijakronija i sinkronija ne moraju se uvijek podudarati i katkada se i ne podudaraju.

Imenica *jȕrīš* turskoga je podrijetla, a *jurìšati* je izvedenica od nje, ali u sinkronijskom je promatranju odnos obratan: *jurìšati* > *jȕrīš* jer *jȕrīš* znači radnju i može se zamijeniti riječju *jurìšānje,* pa je izvedenica po kriteriju navedenom u t. 1028.

1039 Valja napomenuti da ta nepodudaranja nisu bitna za tvorbeni sustav jer su obično posrijedi pojedinačne pojave, slabo plodni ili neplodni tipovi, pojave na samoj tvorbenoj granici, pa ukoliko i zadaju određene teškoće, ipak je važno da ostanemo u sinkronijskim granicama. (Usp. Babić, 1966, 72 – 77.)

1040 Probleme zadaju i morfonološke pojave jer osnove imaju različite promjene, a sve tvorenice nisu istoga roda pa bi trebalo uvesti različite nulte sufikse (morfofoneme), najmanje šest, četiri za m. r. i dva za ženski:

1. -$\emptyset_1$ (-ø) – ne izaziva nikakvih promjena *(múkati > mûk),*
2. -$\emptyset_2$ (-ь) – izaziva palatalizaciju *(plȁkati > plȁč),*
3. -$\emptyset_3$ (-ъ) – izaziva depalatalizaciju *(skòčiti > skôk),*
4. -$\emptyset_4$ (-w) – izaziva desibilarizaciju *(smícati > smîk),*

za ž. r.

5. -$\emptyset_5$ (-$\emptyset_ž$) – ne izaziva glasovne promjene *(propovijédati > prȍpovijēd),*
6. -$\emptyset_6$ (-ь$_ž$) – izaziva palatalizaciju *(làgati > lâž).*

---

[71] U Medicinskom leksikonu, Zagreb, 1992., *stres* je preko adaptacijski sindrom definiran ovako: »skup nespecifičnih općih reakcija organizma na štetne podražaje«.

1041 Što se tiče palatalizacije i tvorbe imenica ž. r., one su neplodne pa ih u novim tvorbama i nema, tako da taj problem ne postoji u novim tvorbama.

Veći su problem desibilarizacija i depalatalizacija jer nije lako utvrditi jesu li te pojave plodne ili su neplodne, iako su primjeri s desibilarizacijom malobrojni.

Desibilarizacija bi se mogla protumačiti kao alternacija korijenskoga samoglasnika *a/i*: *smàknuti* > *smîk,* ali s jedne strane nema za to dovoljno pravih analogija, a s druge strane ostaje analogna pojava depalatalizacija.

1042 Mogli bismo doduše poći od dubinske morfonološke osnove, a ne od površinske fonološke, ali to bi značilo od apstraktnih osnova, a ako bismo polazili od njih, to bi onda imalo kao posljedicu da uopće ne bi bilo netvorbenih riječi.

Kao što je već rečeno u Općem dijelu (t. 85), imamo dva nulta sufiksa: -ϕ_1 za m. r. i -ϕ_2 za ž. r.

Sufiks -ϕ

1043 Imenice m. r. nultim sufiksom tvorene su sufiksalnom tvorbom od imenica, pridjeva i glagola, a nulti sufiks sudjeluje i u složeno-sufiksalnoj i u prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi. Najbrojnija je i plodna sufiksalna tvorba od glagola.

Tvorba od glagola

Morfemika (morfonološka razina)

1044 Izvedenice m. r. s nultim sufiksom tvorene su od neprefigiranih glagola i prefigiranih sa svima plodnim prefiksima, a od slabo plodnih i neplodnih sa *mimo-*, *pred-* i *su-*. Izvedenica od glagola s prefiksom *de-*, *dis-*, *naj-*, *pa-*, *protu-* i *suprot-* u građi se nije našlo, a može se reći da ih i nema.

1045 U tvorbi najčešće sudjeluju glagoli IV. i V. vrste, a rjeđe ostali.

Od glagola I. vrste ima više izvedenica, ali kako je ta kategorija osnova ograničena, plodnost ne može biti velika, ako je tvorba od tih osnova uopće plodna.

Od glagola III. vrste ima samo nekoliko imenica: *cvîl, grôm,*[72] *lêt, šûm* (i *bôl,* obič. gen. boli, dakle ž. r.), a od glagola II. i VI. vrste uglavnom one koje će se spomenuti u idućoj točki.

1046 Osnova je prezentska svih glagola osim II. vrste ako je ispred *-nuti* koji zatvornik i glagola VI. vrste.

[72] Za grom v. t. 1050.

Od glagola II. vrste tvorbena se osnova dobiva odbacivanjem *-nuti* ako je ispred koji zatvornik: *dodírnuti* > *dòdir, domáhnuti* > *dȍmāh, dòmetnuti* > *dòmet, razmàknuti* > *rázmak, pòkliknuti* > *pòklik, ùskliknuti* > *ùsklik...*

Ako je ispred *-nuti* otvornik, tada je osnova prezentska: *spȍmēn, trȅn.*

Od glagola VI. vrste osnova se dobiva odbacivanjem *-ati*: *kôv, òkov, òtkov, pòtkov, kûp, rôv, cjȅlōv (cjèlov).*

Za mnoge imenice koje su u tvorbenoj vezi s glagolima VI. vrste može se reći da su netvorbene, a glagol je izveden od njih. Tako su kao netvorbene izdvojene imenice *bân, bȉč, dâr, pròsvjed, sávjet, ùvjet, ùzrok, závjet* i dr. (v. t. 1025).

U tvorbi od glagola na *-irati* osnova se dobiva odbacivanjem *-irati,* ali su takve tvorenice rijetke. Osim u *rèmont* takva je i imenica *intèrpret,* a u najnovije doba napravljena je u tehničkom jeziku imenica *sȍrt* 'elektronski aparat kojim se sortira'.

Izvedenice sufiksom *-ø* tvore se i od glagola nastalih imperfektivizacijom, ali samo od glagola izvedenih neplodnim tipovima, i to ne svima.

1047 Izvedenice nultim sufiksom najčešće su jednosložne i dvosložne, a rijetko su trosložne.

Od neprefigiranih su glagola najčešće jednosložne: *brêk, brûj, cîk...*; dvosložne su od glagola onomatopejskoga postanja: *blȅbēt, cȉjūk, cvȍkōt, rȍmōr, rȍmōn, čȁvr̄lj...*

Primjeri pokazuju da takve dvosložnice završavaju na *-t, -k, -r,* a na *-n* i *-lj* samo navedene.

Dvosložne su i one koje su postale dodavanjem nepostojanog *a*: *brȉzak, šȁpat...*

Jednosložne su i izvedenice od prefigiranih glagola s prefiksom *s-* kad nije u alomorfnom liku s otvornikom: *sklȍp, skȕp, slȅt...*

Od ostalih su prefigiranih glagola najčešće dvosložne: *dòček, ìskaz, nácrt...*

Trosložne su izvedenice znatno rjeđe, primjere v. u t. 1053.

1048 U spajanju osnove s nultim sufiksom primjenjuju se ovi morfo(no)loški postupci:

1. osnova bez glasovnih promjena
2. osnova s glasovnim alternacijama:
   a) s palatalizacijom
   b) s depalatalizacijom
   c) s desibilarizacijom
   d) sa smjenjivanjem korijenskoga samoglasnika
   e) s obezvučenjem osnove i dodavanjem nepostojanoga *a*
3. osnova s dodavanjem blagoglasnoga (nepostojanoga) *a*
4. osnove s naglasnim promjenama.

Najčešći je prvi postupak, a glasovne alternacije dolaze ili u pojedinim riječima ili u pojedinim kategorijama i ti tipovi većinom nisu plodni.

Naglasak je u jednih izvedenica kao u osnove, a u drugih je promijenjen, ali će se zbog potpunosti naglasak prikazati u svih izvedenica.

1049 Palatalizacija je provedena u riječi *plȁč* < *plȁkati* i *pȍklīč* (rjeđe ž.) uz običnije *pòklik* < *pòkliknuti.*

Depalatalizaciju imaju glagoli na *-iti* i *-ati* s prezentom na *-im*:

č/k: *kròčiti* > *krôk, tlȁčiti* > *tlâk, doskòčiti* > *dòskok, ìskok, òdskok, pòskok, prèskok, skôk, ùskok, prismòčiti* > *prìsmok, naùčiti* > *nàuk, provláčiti* > *pròvlak, svlâk, cìčati* > *cîk, jéčati* > *jêk, kríčati* > *krîk, tȑčati* > *tȓk, ìstrk, pȍtr̄k, zvéčati* > *zvêk...*

ž/g: *izlòžiti* > *ìzlog, nálog, òblog, pòlog, ùlog, okrúžiti* > *ȍkrūg, bjèžati* > *bijêg*;

š/h: *pòslušati* > *pòsluh* (običnije *poslušnost*).

Desibilarizaciju ima nekoliko imenica: *smȉcati* > *smîk, posmícati* > *pòsmik.* Imenice *brêk* i *klîk* mogu biti izvedene od glagola *brȅcati* i *klȉcati,* ali i od *bréknuti, klȉknuti. Pòklik* i *ùsklik* izvedene su od *pòkliknuti* i *ùskliknuti.*

1050 Smjenjivanje korijenskog otvornika često je u osnovama glagola I. vrste, a u ostalih glagola samo iznimno. Smjenjuju se:

e/o: *tȅći, tek-* > *tôk, dòtok, òptok, pròtok, leg-* > *lôg, urek-* > *ùrok, prórok, izber-* > *ìzbor, dones-* > *dònos, doved-* > *dòvod, dovez-* > *dòvoz...*

Posljednje tri izvedenice mogle bi biti izvedene i od nepromijenjenih osnova imperfektiviziranih glagola *donòsiti, dovòditi, dovòziti* s neutralizacijom aspekta u imeničkoj izvedenici.

e/ije: *tek-* > *tijêk, rek-* > *rijêk,*

i/a: *gmȉzati* > *gmâz, šívati* > *šȁv, òpšav, pòšav, pròšav,*

i/o: *bȉti, bȉj-ēm* > *bôj, ìzboj, náboj, pròboj..., návoj, òvoj, pòvoj, ìzvor, nàtkrov, pòkrov, pònor, òsoj, prìsoj, pòtpor, zàzirati* > *zàzor* (usp. i *ø/o*),

ø/a: *smr̀djeti* > *smrâd, svr̀bjeti* > *svrâb,*

ø/i: *dòprijeti, dȍpr-ēm* > *dòpir* (i od *dòpirati*),

ø/o: *nàpēti, nȁpn-ēm* > *nápon, ráspon, ùspon, pròdor, ùvoz, závor, zátor, nádzor, òbzor, pòzor...* (ali i od *nàdzirati...,* usp. *i/o*), *gr̀mjeti* > *grôm.*

Iako takvih izvedenica ima više, ipak se može reći da ti tipovi nisu više plodni jer se alternacija zbiva uglavnom u osnovama od glagola I. vrste. To potvrđuje i novija imenica *ìstek* prema starijoj *ìstok.* Možda se može ostvariti samo koja imenica od glagola I. vrste koja je potencijalna, a dosad nije ostvarena.

Glasovi *ije/je/e* smjenjuju se po općim pravilima zavisno od naglaska, pa se o toj morfonološkoj pojavi posebno ne govori, osim o smjenjivanju *e/ije* u prefiksu *pre-* (v. t. 1065).

1051 Nepostojano (blagoglasno) *a* dodaje se osnovama što završavaju dvama zatvornicima koji nisu *-st, -št, -zd, -žd*: *dòjam, nájam, ùjam, zájam, kȁšalj, škȁkalj*... Katkada to *a* postaje i postojano: *dȑhȃt, dȑhta* i *dȑhāta, šȁpȃt, šȁpta* i *šȁpāta, rásap, ráspa* i *rásapa*.

S obezvučenjem osnove i nepostojanim *a* izvedena je imenica *brîzak* (gen. *brîzga*) < *brȉzgati*.[73]

1052 Naglasak je izvedenice zavisan od broja slogova izvedenice, od toga je li osnova prefigirana ili je neprefigirana i od samoga prefiksa.

Jednosložne izvedenice od neprefigiranih glagola imaju dugosilazni naglasak: *brûj, cîk, drijêm, hôd, hûk*...

Kratkosilazni imaju izvedenice *plȁč, spȍr, zbȍr,* a dvojak *tvȍr* i *tvôr*.

Dvosložne od neprefigiranih osnova imaju na prvom slogu kratkosilazni naglasak, a drugi je slog dug: *blȅbēt, cȉjūk, cȉlīk, cvȍkōt, cvȑkūt, fȉjūk, gȍvōr*...

Kolebaju se samo izvedenice s nepostojanim *a*: *šȁpat, šȁpta,* uz *šȁpāt (šȁpāta), brîzak* i neke izvedenice na *-or* jer je zabilježeno: *gȑgōr, mȑmōr, rȍmōr, rázor, šûmor* i *šȕmor, žâgor, zâmor* i *žámor, žûbor* i *žúbor*. Poseban naglasak ima imenica *tùmāč,* ali po jednom tumačenju ona bi mogla biti izvedena i sufiksom *-āč*.

Od prefigiranih glagola jednosložnice mogu biti samo s prefiksom *s-*. Jedne imaju kratkosilazni naglasak: *sklȍp, skȕp, slȍg, smȁk, splȅt,* druge dugosilazni: *slijêv, slîv, smjêr, spôj, svlâk, zbrôj,* a neke dvojak: *slȍm (slôm), spjȅv (spjêv), stvȍr (stvôr), svȍd (svôd), zbjȅg (zbjêg), zbȍj (zbôj)*. S razlikom su u značenju *smêt* 'smeće' i *smȅt* 'zamet'.

1053 Trosložne riječi imaju najčešće ̏ ̆ ̄, ali i druge naglaske:

dȍgovōr, ȉzazōv, ȉstovār, ȉzgovōr, mȉmohōd, mȉmolēt, ȍbuhvāt, ȍpozīv, ȍbračūn, ȍdgovōr, prȅokrēt, prȅporōd, prȅtovār, prȉgovōr, prȍračūn, rȁsporēd, rȁzgovōr, ȕgovōr, ȕtovār, zȁborāv, zȁgovōr...

dȍprinos, doprínos, obújam, prȅdujam, predújam, zȁokrēt (zaòkret), i posebno *intèrpret*.

1054 Dvosložne od prefigiranih glagola tvore tri naglasna tipa:

1. ̀ ̆: *dòček, ìskaz, prèbjeg*...
2. ́ ̆: *nácrt, prílaz, rásciep*...
3. ̏ ̄: *ȉskāp, ȍglās, ȍkrūg*...

Njihova raspodjela zavisi od prefiksa osnovnoga glagola, ali se gotovo sa svakim prefiksom javljaju sva tri tipa.

Kad izvedenica završava na *-oj,* katkada se *-oj* dulji, ali ta duljina nije obvezatna: *nábōj, nápōj, návoj, òdgoj, pòvoj*... Zato se zbog te dužine ne uvode novi naglasni tipovi niti se daje posebno pravilo.

---

[73] Imenice koje zadržavaju *k* u genitivu bolje je smatrati izvedenicama sufiksom *-(a)k*.

Zbog specifičnosti naglasaka u tvorbi od prefigiranih glagola potreban je pregled naglasaka dvosložnih imenica po prefiksima.

1055 Izvedenice s prefiksom *do-* najčešće imaju ` ˇ: *dòček, dògon, dòkaz, dòmet, dònos, dòpir, dòpis, dòpust, dòtok...*

Nekoliko imenica ima ˵ ¯: *dȍdīr, dȍglēd, dȍhvāt, dȍmāh, dȍstīg, dȍvīk, dȍzīv...*, ali sve mogu imati i prvi naglasak.

Mnoge imaju i ´ ˇ: *dódir, dógon, dókaz, dólet, dómet, dópis, dópust, dóseg, dóvod, dóvoz, dóziv...*, ali sve imaju i prvi naglasak ili, rjeđe, treći. Drugi se u ovoj kategoriji ne smatra normativnim, v. Brozović 1964.

1056 Sve izvedenice s prefiksom *iz-* imaju ` ˇ ili, rjeđe, ˵ ¯ ili oba: *ìsjek, ìshod, ìskaz, ìskop, ìspit, ìspad, ìstup, ìzraz, ìzrez, ìzum..., ȉskāp, ȉzglēd, ȉzrāst, ȉzvīd...*

1057 Izvedenice s prefiksom *na-* najčešće imaju ´ ˇ: *nábōj, nábor, nácrt, náčin, nágib, nápōj, návoj...*

Rijetko je drugačije: *náteg, nȁtēg (nâtēg), názēb* i *nȁzēb.* Ako se na prefiksalnoj granici nalaze dva otvornika, onda se javlja i kratkouzlazni: *nàuk* i *náuk, nàum.*

1058 S prefiksom *nad-* samo je nekoliko izvedenica i naglasak im je: *nádgled* (i *nȁdglēd*), *nádjev, nádvoj, nádzor, nátpis* (i *nàtpis*).

1059 Izvedenice s prefiksom *o-* pretežno imaju ` ˇ: *ògrjev, òklop, òkov, òmjer, òmot, òpip, òprost, òsip...*

Neke imaju i ˵ ¯: *ȍbīr, ȍgīb, ȍglās, ȍkrēt, ȍkrūg, ȍpād, ȍpāz, ȍsvȓt* i *òsvrt.*

S dugouzlaznim zabilježena je imenica *ópis,* uz normalnije *òpis.*

1060 Izvedenice s prefiksom *ob-* najčešće imaju ` ˇ: *òblog, òbrub, òbzor, òplod, òpkop...*, uz nekoliko sa ˵ ¯: *ȍblēt, ȍbrūb, ȍbzīr* ili oba.

1061 Većina izvedenica s prefiksom *od-* ima ` ˇ uz nekoliko sa ˵ ¯: *òdgoj, òdjek, òdjel, òdljev, òdmet, òdmor, òdnos, ȍdrāz, ȍdsjāj, ȍdzdrāv, ȍdzīv, ȍtpād* i *òtpad.*

1062 Izvedenice od glagola s prefiksom *po-* imaju ` ˇ, a često i naglasak ˵ ¯: *pògreb, pòhod, pòklon, pòkolj, pòlog, pòmak, pòmor..., pȍglēd, pȍkrēt, pȍrāst, pȍrāz, pȍžār...*

Izvedenice *pógon, pópis, pópust, pópvez, póvod, póvoj, póziv* potvrđene su i sa ` ˇ ili, rjeđe, sa ˵ ¯. V. napomenu u t. 1055.

1063 Izvedenice s prefiksom *pod-* najčešće imaju ` ˇ, rjeđe ˵ ¯, a iznimno ´ ˇ: *pòdbjel, pòdbōj, pòdsjek, pòtkop, pòtkov, pòtpis, pòdvoz, pȍdvīg, pȍthvāt, pȍdvik...*

Sa ´ ˇ zabilježena je imenica *pódmet* uz *pòdmet.*

1064 Izvedenice s prefiksom *pre-* najčešće imaju ´ ˇ, rjeđe ˵ ¯ i ` ˇ: *prégon, prégib, préliv, prégled, prékid, prékup, préljev, préljub, prémaz, prépad, prépjev, prérez, présad, préskok, préstup, prétres, prévjes, prézir..., prȅdāh, prȅgīb, prȅglēd, prȅkīd, prȅkrēt, prȅkūp, prȅmēt, prȅtȓg, prȅvrāt, prȅzīd, prȅzīr..., prèbjeg* (i *prébjeg*), *prèbol* (i *prébol*), *prècrt* (i *précrt*), *prèdah, prèmaz, prèsjek, prètek...*

1065 U mnogim izvedenicama od glagola s tim prefiksom *e* se smjenjuje sa *ije*:

prijéboj, prijédor, prijégon, prijéglas, prijégor, prijéklop, prijékor, prijélaz, prijélet, prijélom, prijémet, prijénos, prijépis, prijéplet, prijépor, prijérov, prijésad, prijésjed, prijéstup, prijétop, prijétvor, prijévjes, prijévoj, prijévoz...

1066 Primjeri u priručnicima i dosadašnja istraživanja[74] pokazuju da se ne može postaviti pravilo kad ostaje *e*, a kad se smjenjuje sa *ije*, niti se može dati jednoznačna norma. Očito je da se ne može prihvatiti zahtjev koji bi tražio da se svako dugo *e* zamijeni sa *ije*, niti nema normativnog opravdanja da se u književnom jeziku usvojeno i prošireno *ije* zamjenjuje sa *e*. Zato se kao najrealnije mogu uzeti dvije mogućnosti:

a) Gdje postoji semantička razlika sa *e/ije* treba je zadržati. Prema P takvih opreka ima više, ali prema RMS u hrvatskom književnom jeziku nema upotrebnih potvrda za tu opreku.

b) Riječi koje su u hrvatskom književnom jeziku usvojene i proširene sa *ije* ne treba zamjenjivati sa *e*. U normativnim priručnicima te riječi treba dati u popisu.

1067 Od glagola s prefiksom *pred-* izvedene su imenice *prijédlog* i *prȅdujam (predújam).*

1068 Izvedenice s prefiksom *pri-* najčešće imaju ´ ˇ, a rijetko ˵ ¯ i ` ˇ: *prídjev, príhod, príkaz, prílaz, prílog, prínos, prípis..., pȑglēd, pȑhvāt, pȑpūz, pȑrāst,* a sa ` ˇ *prìček* uz *príček.*

1069 Izvedenice s prefiksom *pro-* pretežno imaju ` ˇ: *pròcjep, pròcvat, pròdor, prògon, pròhtjev, pròkop, pròlaz, pròljev, pròlom, pròmjer...*

Čest je i ˵ ¯ (pretežno u rječnicima) i ´ ˇ: *prȍbīr, prȍhōd, prȍcijēp, prȍcvāt, prȍglās, prȍlēt, prȍrāst, prȍrijēd..., próbir, próbōj, próhtjev, prólaz, próliv, próljev, prómjer...* Pokoja je imenica zabilježena sa sva tri naglaska: *pròsjek, prȍsijēk, prósjek.* V. i napomenu u t. 1055.

1070 Izvedenice s prefiksom *raz-* pretežno imaju ´ ˇ, rijetko je drugačije: *rásad, rásap, ráscjep, ráshod, rásip, rásjek, ráskid, rázdvōj, rȁsvīt, rȁzglēd* i *rázgled, rȁzrēz* i *rázrez, rȁzvrāt, ràsteg* i *rásteg, ràzder, ràzlaz* i *rázlaz.*

1071 Izvedenice s prefiksom *s-, sa-* pretežno imaju ´ ˇ, rijetko je drugačije: *sábir, ságib, ságor, sáliv, sástav, sávez, sáziv, spròvod* i *spróvod, stȍvār, sȕdār* i *sâbor* uz *sábor,* ali je *sâbor* prvenstveno u značenju koje prestaje biti tvorbeno.

Izvedenice su s prefiksom *su-* rijetke: *súkob* i *sȕkōb, súsret* i *sȕsrēt, sȕstīg.*

1072 Izvedenice s prefiksom *u-* pretežno imaju ` ˇ: *ùbod, ùdav, ùdes, ùdjel, ùgriz, ùjed, ùkop, ùlaz, ùlov, ùljez...*

Rjeđe je ˵ ¯ i ´ ˇ: *ȕdār, ȕdāv, ȕkrās, ȕpr̄t, ȕrēs, ȕrlīk; úbor, úkor, úlet, úlog, úlom* (i *ùlom*), *únos, úpis, úres...*

---

74 Usp. Jonke (1952), Kosor (1953), Hamm (1954), Brozović (1957).

1073 Izvedenice s prefiksom *uz-* pretežno imaju ` ˇ, rjeđe ̏ ¯, rijetko ´ ˇ: *ùskok, ùskrs, ùspon, ùzgoj, ùzgon, ùzlaz, ùzmah, ùzmak, ùzrok, ùzvrat..., ȕsklīk, ȕzdāh, ȕzrāst, ȕzlēt, ȕzmāh, ȕzrīg, ȕzvīk..., ùspon* i *úspon.*

1074 Izvedenice s prefiksom *za-* pretežno imaju ´ ˇ, rijetko ̏ ¯ i ` ˇ: *zábran, záčin, záhtjev, záklon, záklop, zákup, zálaz, zálet..., zȁhvāt, zȁtēg, zàmah* i *zámah.*

1075 Navedeni primjeri pokazuju da se gotovo u svakoj skupini mogu naći sva tri naglaska, ali se ujedno zapaža da je jedan tip osnovni, i to prvi (` ˇ) ili drugi (´ ˇ), a prema prefiksima su raspoređeni ovako:

1. tip (` ˇ): *do-, iz-, o-, ob-, od-, po-, pod-, pro-, u-, uz-*;

2. tip (´ ˇ): *na-, nad-, pre-, pri-, raz-, sa-, su-, za-.*

1076 Zbog velike mogućnosti analoških utjecaja razumljiva su u tim tipovima naglasna kolebanja, no većih ima samo u nekim kategorijama.

Zapaža se izrazitiji prodor 2. tipa na području prvoga. O tome je u našoj literaturi već bilo riječi s osnovnom mišlju da taj prodor nije poželjan (Brozović, 1964), a iz svega jasno proizlazi da u normativnoj literaturi osnovnom tipu treba dati izrazitu prednost.

Prvi tip na području drugoga ima jedino veće značenje s prefiksom *pre-.*

1077 Treći je tip rijedak, i to mnogo rjeđi nego što pokazuju rječničke potvrde. Uz to se u istih izvedenica javlja i naglasak 1. ili 2. tipa, već prema prefiksu, a kako novije izvedenice nemaju naglasak po 3. tipu, može se zaključiti da je on u uzmaku i da je neplodan. Sve pokazuje da su te izvedenice s naglaskom po 3. tipu često prenošene iz starijih djela u novija bez posebnih provjeravanja, kako to pokazuju neki podaci. (Usp. Babić, 1969, 1979 (b), Vukušić, 1976.)

Za sigurno određenje naglaska svake pojedine dvosložne izvedenice potrebna su opširnija naglasna istraživanja. Ovaj pregled daje dobru podlogu za taj posao.

Značenje

1078 Izvedenice nultim sufiksom od glagola imaju apstraktno i konkretno značenje. U apstraktnom značenju označuju glagolsku radnju, naziv radnje ili kakav apstraktni pojam, u konkretnom stvar i mjesto, a rjeđe osobu, životinju, biljku i imenicu sa zbirnim značenjem. Sva se ta značenja izriču i tvorenicama s glasovno izraženim sufiksima.

1079 U apstraktnom značenju imenice ove tvorbe označuju glagolsku radnju, stanje i zbivanje bez obzira na dužinu i način njihova protjecanja. Zbog toga imaju veoma širok raspon značenja: od prave glagolske radnje koja znači trajanje do oznake pojedinačnog akta i pojave.

1080 Značenje izvedenica od neprefigiranih glagola određeno je pretežno vidom osnovnoga glagola, a od prefigiranih vid znatno manje određuje značenje izvedenica.

Prema pobliže određenim značenjima izvedenice od neprefigiranih glagola mogu se razvrstati u nekoliko podskupina. Kako te podskupine nisu određene prema trajanju i načinu radnje, nego prema semantičkoj sferi kojoj pripada i osnovna riječ, ta podjela ima samo uvjetno značenje: da pokaže karakteristične skupine, a ne da dade čvrsto određene semantičke grupe kao jasno određene kategorije ove tvorbe.

1081 Imenice od neprefigiranih glagola najčešće označuju karakteristične zvukove kao trajne radnje:

brêk, brûj, bûk, cîk, cvîl, čûj (pjesn. *šûm*), *grâk, gûk, hûk, jêk, kȁšalj, mûk, pjêv, šûm, zôv, zûj...*

Pogotovu su česte takve dvosložne izvedenice od onomatopejskih glagola:

blȅbēt, cȅrēk, cȉjūk, cȉlīk, cvȍkōt, cvȓkūt, ćȕrlīk, fìćūk, fìjūk, gȍvōr, gȓgūt, grȍhōt, gȕgūt, hȉhōt, jȁūk, klȅpēt, klȍkōt, klȍpōt, krȅkēt, lȅlēk, mjȁūk, mȓmōr, pȉjūk, rȍmōn, šȁpat, škȓgūt, štrȍpōt, tȁndȓk, tȍpōt, ȕrlīk, zvȅkēt, zvȉždūk, žâgor, žâmor, žȕbōr, žûbor...

1082 Rjeđe takve izvedenice označuju jednokratne radnje, ali nije isključeno ni značenje trajne radnje: *klîk, krîk, sȓk, zvêk, žvâk...*

1083 Često takve imenice označuju trajne radnje kao djelatnost živih bića, njihove razne tjelesne i duševne osjete, stavove, pokrete, a i pokrete i promjene svega onoga što se miče i mijenja:

bijêg, blûd, bôj, drijêm, gâz, hôd, kâr, kâs, lêt, lôv, mâr, plȁč, plês, pôst, râst, rûg, rûj, slût, spȍmēn, spȍr, tijêk, tlâk, trȅpēt, tôv, tȓk, trûd, trûs...

1084 Jednokratne radnje označuju: *krêt, krôk, mâh, mîg, skôk, spâs...*

Neutralne su prema trajanju jer mogu označivati i trajne i jednokratne radnje: *cjȅlōv, čîn, grîz, kûp, kvâr, lôm, pâd, rêz, smîk, strîg, zijêv...*

Naziv pojave označuju: *brôj, nîz, rôd, slâd, zbȍr...*

1085 Od prefigiranih glagola izvedenice s apstraktnim značenjem označuju glagolske radnje s dužim trajanjem, neutralne prema trajanju, pojedinačan akt, naziv i rezultat radnje i naziv pojave:

dòček, dòdir, dògon, dȍgovōr, dòkaz, dòlet, dònos, dòpust, dòskok, dòstig, dòtok, dòvod, dòvoz, dòziv...

ìshod, ìskaz, ìskok, ìskop, ìspad, ìspis, ìstek, ȉstovār, ìstup, ȉzazōv, ìzbor, ìzdah, ìzgled, ìzgon, ȉzgovōr, ìzljev, ìzmak, ìznos, ìzraz, ìzvid, ìzvod, ìzvoz...

mȉmohōd, mȉmolēt;

náčin, nágib, nágon, nȁgovōr, nájam, náklon, nálet, námet, nápad, nápis, nápjev, nápon, náslov, nástup, nàuk, nàum, návod, názeb, náziv...

nádzor, nàtpis;

ȍglās, òjed, ȍkrēt, òkup, òpis, òprost, òpseg, òsip, òsjet, ȍsvīt, òsvrt...

ȍbračūn, ȍbzīr, òphod...

òdgoj, ȍdgovōr, òdjek, òdljev, òdmak, òdmor, òdnos, òdraz, òdron, òdskok, òdstup, òdvod, òdvoz, òdzdrav, òdziv, òtkaz, òtklon, òtkup...

pȍgovōr, pòhod, pȍklīč, pȍklīk, pòklon, pòkolj, pòkop, pȍkrēt, pòmak, pòmor, pòpis, pòpust, pȍrāst, pȍrāz, pòsjet, pòsmik, pòtez, pòtop, pòtres, pòvik, pòvod, pȍzdrāv, pòziv...

pòthvat, pòtpis, pòdsmjeh, pòdvik, pòdvoz...

prébir, prébol, prédah, prégon, prégled, prȅgovōri, prȅkīd, prȅkrēt, prékup, préljev, préljub, prèmet, prȅokrēt, prépad, prépjev, préplov, prȅporōd, prérez, présjek, préskok, prȅtēg, prètek, prȅtovār, prétres, prétrg, prȅvrāt, prézir, prijédor, prijégon, prijégor, prijéklop, prijékor, prijélom, prijénos, prijépis, prijépor, prijéstup, prijévod, prijévoz...

prijédlog, prȅdujam (predújam);

prìček, prídjev, prȉgovōr, príhod, prìhvat, príkaz, prílaz, príliv, prílog, prípust, prínos, prípoj, prȉrāst, prìrez, prírok, prípis, prípjev, príplod, prístup, prívid, príziv, prízor...

pròbir, pròboj, pròcvat, prȍglās, pròhtjev, pròlaz, pròlet, pròlom, pròljev, pròmjer, pròmet, pròpis, pròpuh, pròpust, prȍrāst, prȍračūn, pròsjek, pròslov, pròtok, pròvod, pròvoz, pròzeb, pròziv...

rásap, rásсjep, ráshod, rásip, ráskid, rásklop, ráskol, ráspad, ráspis, rásplet, rásplod, ráspon, rȁsporēd, ráspust, rástroj, rásteg, rázbor, rázdor, rázgled, rȁzgovōr, rázlaz, rázmah, rázmak, rázmjer, rázvoj, rȁzvrāt, rázvod...

sábir, sábor, sástav, sávez, sáziv, sklȍp, slêt, slôm, smȁk, smjêr, spjêv, splȅt, spôj, sprόvod, sȕdār, zbjȅg, zbrôj...

sùkob, sȕsret, sùstig...

ùbod, ùboj, ùgon, ȕgovōr, ùgriz, ùjed, ùkop, ùkor, ȕkrās, ùlet, ùmor, ùnos, ùpad, ùpis, ùres, ùrez, ùrok, ùron, ȕtovār, ùvez, ùvid, ùvod, ùvoz, ùzor...

ùskrs, ùspon, ùzgoj, ùsklik, ùzdah, ùzlaz, ȕzrāst, ùzlet, ùzmah, ùzmak, ùzvik...

zȁborāv, zȁgovōr, záhtjev, zàhvat, zákup, zálaz, zálet, zálom, zàmah, zámor, zános, západ, záplet, zápuh, zárez, zástoj, záteg, zátor, záziv, zázov...

1086 Od konkretnih značenja takve imenice najčešće označuju razne stvari i mjesto, rjeđe što drugo.

Stvar označuje kao posljedak glagolske radnje ili ono što omogućuje ostvarenje radnje. Značenje im se može opisati preoblikama:

a) *gl.* + -ϕ $\longrightarrow$ ono čime se pz:

cijêp, lijêp, mâz, mlât, sȍrt, strûg, šmȓk, tȓg, vâb, nádjev, nákit, nápoj, ògrjev, òklop, òkiv, òkov, òmot, òtrov, òvoj, òblog, òdvod, pòkrov, pòvez, pòvoj, prèmaz, prìsmok, smôk, záčin, zápon, záslon, zástor, závoj, závor...

b) *gl.* + -ϕ $\longrightarrow$ ono što se pz:

vôd, dòpis, dònos, dȍprinōs, ìspis, ìzum, náboj, nábor, nácrt, nálaz, námaz, nános, násad, násip, nádvoj, òbrub, òpkop, òpšav, òtkos, pòlog, pòrub, prècrt,

présad (obìč. *prȅsada*), *préslik, prèzid, prijépis, prízid, proìzvod, rásad* (obìč. *rȁsada*), *ráspis, slȍg, smêt, spȉs, svlâk, svôd, ùlog, zálog, zàmot, zápis...*

c) *gl.* + -*ø* ⟶ ono što pz:

brîzak (brȉzag), kâd, lijêv, sâd, nátkrov, òtpad, pòtok, ùrod, zámet, zápuh...

d) ostala značenja: *náslon, òslon, târ, ùdjel, ùmak...*

1087 Za pojedine se stvari može činiti da je značenje stvari dobiveno prijenosom značenja i da tu nije posrijedi tvorbeno značenje, nego preneseno. Ipak, kad se ta kategorija uzme kao cjelina, može se reći da je značenje stvari tvorbeno značenje.

1088 Često te tvorenice u konkretnom značenju označuju i mjesto gdje se radnja zbiva ili se zbila (*gl.* + -*ø* ⟶ mjesto gdje se pz, prostor koji se može inf.):

bûk, gâz, lôg, rôv, šȁv (šâv), tôk, tȑg, dȍglēd, dȍhvāt, dòmet, dòpir, dòseg, dòvik, ìskop, ìstok, ìzlaz, ìzlog, ìzljev, ìzrez, ìzvor, návoz, òtvor, òbzor, òdjel, òdron, òdsjek, òtkop, pòloj, pònor, pòtkop, prègib, prérez, prèsjek, prijélaz, prijérov, prijévoj, prílaz, prísoj, prítvor, pròcjep (prȍcijēp), pròkop, pròlaz, pròrez, pròrov, pròsjek, rásc jep, ráspor, rástvor, rázmak, rázred, rázrez, slijêv, ùlaz, ùsjek, zábran, záklon, zálom, záljev, zȁokrēt, zâpad, zátvor, závoj...

I za neke se od tih imenica može činiti da su mjesno značenje dobile prijenosom, ali za cjelinu vrijedi ono što je rečeno i za imenice koje označuju stvari.

1089 Rjeđe takve imenice označuju osobu (čovjeka). Takva je osoba karakterizirana radnjom glagola od kojega je izvedena. U većini su takve imenice stilski obilježene kao pogrdnice:

dògon (zast.), *dòpuz, ìzrod, náhod, òdbjeg, òdljud, òdrod, prèbjeg, prìpuz, prórok, tùmāč, ùljez, ùskok, vrâč, intèrpret.*

Sve su to starije izvedenice pa se može reći da je ta kategorija veoma slabo plodna ili neplodna.

1090 Životinju označuju imenice *gmâz, kȍkōt, pòskok, skȍt, ùdav.* Primjeri pokazuju da je ta kategorija neplodna.

Biće općenito označuju imenice *bȁūk* i *stvȍr.*

U građi su se našle samo dvije imenice koje označuju biljke: *ȍslād* i *pòdbjel.*

Konkretnih imenica sa zbirnim značenjem ima nekoliko: *nákot, národ, òdbor, pórod, príplod, skȕp.*

Tvorba od ostalih osnova

1091 Ako posebna istraživanja pokažu da su imenice tipa *arheòlōg, agrònōm, filòzof...* osnovne, a *arheològija, agronòmija, filozòfija...* izvedene od njih, onda je tvorba imenica nultim sufiksom veoma rijetka.

Osim imenica *kâm, plâm, prâm* i *zvôn* koje su pjesničke riječi, od imenica je izvedena još riječ *mlijêč* 'sok nalik na mlijeko'.

Od pridjeva je izvedena imenica *mlâđ* 'mlada bića', 'mlad mjesec'.[75]

Složeno-sufiksalna tvorba

1092 Nulti sufiks sudjeluje i u složeno-sufiksalnoj tvorbi. U prvom dijelu dolaze imeničke, zamjeničke, brojevne i priložne osnove, a u drugom dijelu samo glagolske.

Osnove se povezuju spojnikom *o*, a samo je u nekoliko odimeničkih složenica drugačije.

Kao drugi dio dolaze jednosložne prezentske osnove glagola I., IV. i V. vrste. Od prezentske osnove glagola III. vrste načinjene su složenice sa *-sjed* i *zȅmljovīd*, a od infinitivne osnove skraćene za *-a-* složenice sa *-staj*.

Depalatalizirani prezentsku osnovu imaju složenice *vȍdoskōk* i *samòuk*, a sa samoglasničkom alternacijom složenice sa *-tok*.

Najčešća je tvorba od imenica u prvom dijelu, a ostale su tvorbe znatno rjeđe i slabo plodne.

Složenice od imenica

1093 Složenice od imenica najčešće su trosložne, a rijetko četverosložne i dvosložne. To je uvjetovano morfološkim sastavom pojedinih dijelova.

Glagolska je osnova, kao što je već rečeno, uvijek jednosložna, a drugi slog čini spojnik *o*. Kao prvi dio dolaze imenice svih rodova, ali su najčešće one kojima je osnova jednosložna: *brȍdolōm, grȍmobrān, mȍstobrān..., kȉšobrān, pȕškomēt, rȉbolōv..., kȍstolōm, kȓvotōk..., blȁtobrān, pȓsobrān, kȍlomāz...*

Rjeđe dolaze dvosložne osnove: *ȕgljenokōp, kȁmenolōm, čovjekòljub, bȓzinomjēr, dàljinomjēr, dùbinomjēr, prírodopīs, životòpis, hrvatòžder, madžaròžder, slavenòžder...*

Katkada se duže osnove krate: *živòder* 'onaj koji dere uginule životinje', *tȍplomjēr, tȍplovōd* (< toplina), *trbòsjek* (< trbuh), *vrȅlovōd* (< vrelina), *vinòber* (< vinograd).

Dvosložne su složenice s osnovom imenice zlo: *zlȍguk, zlȍtvor.*

1094 Naglasak je u trosložnih kratkosilazni na prvom slogu, a posljednji je slog dug *(nȍgomēt)* ili je kratkouzlazni na spojniku *(mačkòder)*.

Najčešće složenice imaju prvi naglasak: *blȁtobrān, brȍdolōm, dȓvorēz, mȉšomōr, mȍstobrān, nȅbodēr, nȍgomēt, rȉbolōv, rȍdoljūb, rȕkopīs, sȕncokrēt, vjȅtropīr, vȍdoskōk, vȍdovōd...*

Taj je naglasak plodan jer ga imaju gotovo sve novije tvorenice.

1095 Naglasak na spojniku slabo je plodan. Imaju ga starije, rijetke, folklorne i samo neke veoma proširene i novije složenice, među kojima su karakteristične na *-žder.*

---

[75] To nisu prave zbirne imenice, ali je ta skupina za tvorbu zanimljiva, bar kao problem. Usp. i *mlâđ* u t. 1091, *òloš* u t. 1108, *mlâd, nȅjāč* i *mnôž* u t. 1112.

klasòber, mačkòder, strvòder, živòder, trnòkop, čankòliz, krvòlok, sudòper, biljòžder, ljudòžder, mesòžder, srbòžder...

Mnoge starije složenice toga tipa prešle su u prvi tip.

Četverosložne nemaju ustaljenoga naglaska kao što pokazuju primjeri:

ugljenòkop, ȕgljenokōp, kȁmenolōm, kamenòlom, čovjekòljub, bȑzinomjēr (brzinòmjer), daljinòmjer, prìrodopis, prírodopis, žȉvotopīs, životòpis, hrvatòžder...

1096 Sa spojnikom *e* potvrđene su dvije složenice: *licèmjer* i *ȍčevīd.* Prva je na tvorbenoj granici.

Sraslica s nultim sufiksom je *ȍčiglēd,* ali se upotrebljava samo u priložnim vezama.

1097 Složenice s imenicama u prvom dijelu označuju što konkretno, a rjeđe i što apstraktno. Za sve njih je značajno da složenice s istim glagolom nemaju uvijek istovjetno značenje, tj. mogu ići u različite semantičke skupine i da prema tome mogu imati različite preoblike:

klasòber → onaj koji skuplja klasove
vinòber → radnja kojom se bere vinograd
kȉšobrān → ono što brani od kiše
grȕdobrān → ono što brani grudi
dȍmobrān → onaj koji brani dom(ovinu)
mȍstobrān → mjesto gdje se brani most.

1098 Od konkretnih značenja te složenice najčešće označuju razne stvari. Tvorbeno im se značenje može opisati različitim preoblikama.

Brojne su složenice kojima se značenje može opisati preoblikom:

i + o + gl. + -ø → ono čime se pz i/nom.:

bȍkobrān, grȕdobrān, kȍlobrān, lȕkobrān, glȉbodēr, zȉdodēr, mȉljokāz, pȕtokāz, vjȅtrokāz, trnòkop, kȍlomāz, mȉšomōr, sudòper (krpa), *bȑkovēz, mljȅkovōd, nȁftovōd, tȍplovōd, vȍdōvod...*

Takve su i složenice sa *-mjer* u drugom dijelu, a označuju razne sprave za mjerenje:

bȑzinomjēr, dàljinomjēr, dùbinomjēr, gùstinomjēr, kȉšomjēr, kȕtomjēr, plȉnomjēr, pȕtomjēr, tȍplomjēr, vlȁgomjēr, vȍdomjēr...

1099 Dio složenica sa *-bran* znači → ono čime se brani od i/gen.:

blȁtobrān, bȕrobrān, grȍmobrān, kȉšobrān, lȅdobrān, pȁdobrān, sȕncobrān, vjȅtrobrān...

1100 Posebne preoblike imaju složenice:

bȁkrorēz → ono (slika) što se reže u bakru
dȑvorēz → ono (slika) što se reže u drvu
cjȅvovōd → cijev (cijevi) kojom se što vodi

ljȅtopīs → ono (knjiga) u čemu su pisani događaji ljeta
sudòper → uređaj na kojem se peru sudovi (i sȕdopēr)
vȍdoskōk → uređaj s vodom koja skače
vȍdopād → voda koja pada (standardnije slap)
zȅmljovīd → ono (karta) na čemu se vidi zemlja
zrȁkoplōv → ono čime se plovi zrakom.

1101 Jedne složenice koje označuju mjesto mogu se opisati preoblikom → mjesto gdje se pz i/ak.: *mȍstobrān, ugljenòkop, sjenòkos* (rijetko), *kȁmenolōm*...

Druge imaju posebne preoblike:

nȅbodēr → zgrada koja nebo dere
pȕškomēt → mjesto dokle puška metne
nȍgostūp → mjesto gdje se nogom stupa.

1102 Većina složenica koje označuju osobu može se opisati preoblikom → onaj koji pz i/ak. Mnoge imaju pogrdno značenje (označene sa +), pogotovu složenice sa *-žder* (u pren. značenju):

čankòliz (+), *klasòber* (rij.), *krvòlok* (u pren. značenju za čovjeka +), *dȍmobrān, mačkòder* (+), *strvòder* (rij.), *živòder, čovjekòljub* (obič. *čovjekoljúbac*), *dȍmoljūb, rȍdoljūb, trbòsjek* (+), *hrvatòžder* (+), *ljudòžder* (+), *madžaròžder* (+), *rusòžder* (+), *slavenòžder* (+), *srbòžder* (+)...

1103 Posebne preoblike imaju:

bȍgoslōv → onaj koji slovi o bogu (riječ je na tvorbenoj granici)
hlȁdolēž → onaj koji leži u hladu (+)
vjȅtropīr → onaj koji piri kao vjetar (riječ je na tvorbenoj granici).

1104 Životinje označuju: *dȑvotōč, gȍvnovālj* (obič. *balègār*), *biljòžder, kukcòžder, mesòžder, mravòžder.*

Biljke označuju *sȕncokrēt* i *hlȁdolēž.*

U apstraktnom značenju najčešće označuju glagolsku radnju:

brȍdolōm, glȁvolōm, nȍgomēt, rȕkomēt, vȁtromēt, kȑvotōk, rȉbolōv, rȕkoljūb (arh.), *vinòber* (rijetko), *svinjòkolj* (običnije *svinjòkolja*), *zvjȅzdopād* (M. Krleža).

Različite apstraktne pojmove označuju:

ȉgrokāz, lȉstopād, pȕtopīs, rȕkopīs, strȍjopīs, žȉvotopīs, mȅsopūst, rȍdoslōv, sȕncostāj, vȍdostāj, ȕmotvōr...

Znanstvene discipline označuju *prȉrodopīs* i *zȅmljopīs.*

Složenica *zlȍgūk* na tvorbenoj je granici.

Složenice od zamjenica

1105 Složenica od zamjenica i glagola ima samo nekoliko, a u prvom dijelu dolaze zamjenica *sam* i *svašta.*

Od složenica sa *sam* običnija je samo imenica *samòuk* 'osoba koja se sama uči ili se učila'. Ostale su rjeđe po upotrebi: *sȁmokrēs*, *sȁmotōk* (med, vino)...

Od zamjenice *svašta* načinjena je složenica *svaštòžder.*

Složenice od brojeva

1106 Ni složenice od brojeva u prvom dijelu nisu brojne. Ima ih desetak s različitim značenjima.

Kola upregnuta određenim brojem konja označuju: *jednòpreg, dvòpreg, četveròpreg, šesteròpreg.*

Vozilo (kola, automobil) ili naslonjač gdje može sjediti određeni broj ljudi označuju *dvòsjed, četveròsjed...*, kruh dvaput pečen: *dvòpek,* pjevanje u dva glasa: *dvòpjev,* a ukras gdje se pletu tri elementa: *tròplet.*

Složenice od priloga

1107 Složenice od priloga nešto su brojnije, ali običnijih nema mnogo. Označuju što konkretno ili apstraktno.

Osobu označuju: *dȍbrotvōr, pȕstolōv, muktòžder, sitnòser.*

Stvari označuju: *bȑzojāv, čȉstopīs, dȁlekovōd, dȁlekozōr, sȉtnozōr.*

Apstraktno značenje imaju: *blȁgoslōv, dȕborēz, krȁsopīs, prȁvopīs, tȁjnopīs, krȉvolōv, tvȑdolēž...*

Prefiksalno-sufiksalna tvorba

1108 Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom izvedeno je nekoliko složenica: *òloš, òglav, nȅhāj, nȅhār.*

Sufiks -ϕ_2

1109 Imenice ž. r. s nultim sufiksom tvorene su od imenica, pridjeva, brojeva, priloga i glagola.

Za tvorbu imenica ž. r. s nultim sufiksom može se s velikom sigurnošću reći da je neplodna jer provjeravanja pokazuju da poslije 1865. nema novih tvorenica. Prve potvrde iz 1860. i kasnije imaju ove riječi: *ȍbavijēst, prȉpomōć* (1860, B. Šulek), *nȁgovijēst* (1861, G. Martić), *cvâst* (1865, J. Pančić). Sve ostale imaju starije potvrde.

Zbog neplodnosti tvorbeni problemi koje ove imenice nameću za suvremenu tvorbu nisu bitni.

1110 Najbrojnija je tvorba od glagola. Izvedenice su tvorene od glagola svih glagolskih vrsta osim II., a najčešće od glagola IV. i V. vrste, od I. ih ima desetak, od III. *bôl, skȓb, žûd,* a od VI. *kôv.*

Izvedenice su tvorene od prezentskih osnova, a od glagola I. vrste od okrnjenoga infinitiva.

1111 Izvedenice označuju što apstraktno, rjeđe što konkretno. Apstraktno značenje imaju:

bôl, čâr, dȍbīt, dȍmisao, ȉspovijēd, kôp, lâž, mîsao, môć, nȁgovijēst, nȁmīsao, nápast, nȁpovijēd, ȍbavijēst, ȍdmōć, ȍvlāst, pȍčāst, pȍmāst, pȍmīsao, pȍmōć, prȅpāst, prȉmīsao, prȉpomōć, prȍpāst, prȍpovijēd, skȓb, zȁmīsao, zȁpovijēd, žêđ, žûd.

Konkretno značenje imaju: *bȓst, cvâst, kôv, mrijêst.*

Mjesno značenje imaju imenice *zȁrāvan, zȁbīt.*

Od imenice je izvedena *stûd* o kojoj je bilo riječi u problemskom dijelu (t. 1027).

1112 Od pridjeva ima više izvedenica.

Imenice *dâlj, dûlj, dûž* na tvorbenoj su granici, a *mlâd* 'mlada bića' i *râvan* 'ravan kraj' mogu se smatrati i poimeničenim pridjevima.

Imenice *cȓvēn, nȅčīst, pȉtōm, rȕmēn, zȅlēn* zbog naglasne promjene izvedenice su nultim sufiksom.

Imenica *nȅjāč* 'nejaka bića' ima palataliziranu osnovu.

Od rednoga broja izvedena je imenica *čȅtvȓt* 'četvrti dio čega', a od priloga zastarjela riječ *mnôž* 'mnogo bića'.

1113 I složenica ima samo nekoliko.

Složeno-sufiksalnom tvorbom načinjene su *cȓvotōč* i *blȁgodāt,* a prefiksalno-sufiksalnom tvorbom *nȅznān.*

4. Pojedinačni sufiksi

A. ZNAČAJNIJI POJEDINAČNI SUFIKSI

Sufiks *-ād*

1114 Sufiksom *-ād* tvore se zbirne imenice od imenica s. r. s proširkom *t,* a samo iznimno od kojega drugoga sklonidbenoga tipa ili od neimeničke osnove.

Imenice se izvode od nominativnoga lika skraćenog za *-e*, a kao osnove veoma su česte izvedenice sa sufiksom *-če.*

Sufiks *-ād* uvijek je dug, a sve dvosložne izvedenice imaju kratkosilazni naglasak:

pàšče > pȁščād, štène > štȅnād, tèle > tȅlād, júne > jȕnād, úže > ȕžād, dȓvlje > dȓvljād, kúmče > kȕmčād...

U trosložnica i višesložnica kratkosilazni naglasak ostaje bez promjene; izvedenice od osnova s uzlaznim naglascima imaju kratkouzlazni naglasak na trećem slogu od kraja, a dug slog ispred *-ād* uvijek se krati:

bjegúnče > bjègunčād, služínče > slùžinčād, kȍpīle > kȍpilād, Làtīnče > Làtinčād, pȁstōrče > pȁstorčād...

1115 Izvedenice su ženskoga roda u jednini, označuju zbirne imenice onih imenica koje su im u osnovi, a najčešće su to imenice za osobe ili životinje, rijetko za stvari:

osobe: *Àrapčād, bȁlavčād, Cȉgančād, djèvojčād, dòjenčād, kȍpilād, kȕmčād, mȍmčād, nàhočād, nedònoščād, novoròđenčād, pȁstorčād, sìročād, slùžinčād, ùnučād, Tȕrād...*

životinje: *gȕščād, jȁnjād, jȁrād, jȕnād, kljȕsād, kȑmād, lȁnād, mȁčād, màgarād, mȁjmunčād, pȁščād, pȉlād, prȁsād, štȅnād, tȅlād, vȕčād, ždrȅbād...*

od drugih osnova: *vrȁnād* (A. Šenoa), *zvjȅrād, pȅrād, žȉvād*;

stvari: *bȕrād, dȕgmād, tȁnād, ȕžād...*

Zbirno značenje ima i otpridjevna izvedenica *sȕhād.*

Umjesto *vȕčād* V. Nazor ima *vȕčjād* (Šarko, 86), što se može smatrati otpridjevnom tvorenicom ili odimeničkom sufiksom *-jad.*

Sufiks *-an*

1116 Sufiksom *-an* izvedene su imenice od imeničkih i pridjevnih osnova, rjeđe od ostalih.

Naglasak je uglavnom kratkouzlazni na slogu ispred sufiksa, rjeđe koji drugi, a rijetko je *-an* dugo.

Izvedenice označuju čovjeka ili životinju, a samo iznimno što drugo.

Kad označuju čovjeka, većinom su to pogrdnice:

od imenica: *bèban, bùkvan, jàdan, kopìlan, lùtkan, poètān, prìkan, slùgān, tìkvan, žȕjān...*

od pridjeva: *blèsan, glùpan, gotòvān, tùpan,*

od glagola: *dȑljan.*

Hipokoristično je značenje rjeđe:

od imenica: *bràtan* (rij.), *đavòlan, siròtan*; *bràjan* (rij.), *bràjkan* (rij.), *Ìcan*;

od pridjeva: *dràgan, golìšan, vragòlan, vragòljan*;

od glagola: *domìšljan* (rij.).

Imenica *velìkān* znači ‘čovjek velikoga ugleda ili položaja’, *žùpān* ‘poglavar župe’, a *sakrìstān, sakristìjān* ‘onaj koji poslužuje u sakristiji i crkvi’ (obič. crkvenjak).

1117 Izvedenice sa sufiksom *-an* označuju i m. životinju koja ima neku osobinu u vezi s riječju u osnovi izvedenice. U osnovi su uglavnom imenice, a rjeđe pridjevi:

od imenica: *ćùban* (golub s ćubom), *gàćan* (golub s perjem po nogama kao da ima gaće), *gùšan* (golub s gušom), *lepèzan* (golub s repom kao lepeza), *kìkan* (golub, pijetao s kikom),

od pridjeva: *brèzan* (m. životinja brezaste dlake), *šàran* (šarena riba, životinja šarene dlake), *zèkan* (zekasta životinja).

S hipokorističnim su značenjem izvedenice od imenica:

gùsan (gùsāk), *rȉban* (riba), *zèkan* (zeko); *màcan* (hip. i. m. r. prema máca), *žȕćan* (pače, od žúćo).

Složeno-sufiksalnom tvorbom načinjen je *bjelorèpan* (orao).

Muška životinja prema ženskoj: *pùrān.*

Od imenica za neživo izvedena je *zvjèzdan* (velika zvijezda, za sunce).

Sufiks -*ana*

1118 Sufiksom -*ana* tvore se izvedenice od imenica i glagola. Naglasak je u svih izvedenica kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa (-*àna*). Koleba se samo u *dvorana* i *poljana*, gdje se uz izvorno *dvòrana, pòljana* javilo i analoško *dvoràna, poljàna.*

Najčešća je tvorba od imenica, a kao osnove dolaze imenice svih rodova.

Katkada se osnovna imenica krati: *elektràna, energàna, oružàna, toplàna.*

1119 Izvedenice od imenice najčešće znače tvornicu ili sličnu zgradu u kojoj se proizvodi (ili prerađuje) ono što znači osnovna imenica:

ciglàna, cr(j)epàna, čeličàna, elektràna, energàna, kisikàna, kompostàna, krečàna, ledàna, pršutàna, svilàna, šećeràna, špiritàna, toplàna...

Tvornicu ili prodavaonicu znači *staklàna.*

Tvornicu ili spremište znači *barutàna, oružàna.*

Spremište znači *kukuruzàna.*

Gimnastičku dvoranu za dizanje tereta znači *teretàna,* a zgradu u kojoj su vježbali sokoli – *sokolàna.*

Gostionicu po piću koje prevladava znače: *čajàna, kavàna, pivàna* (obič. pivnica).

Pendrekàna znači zgradu, prostoriju u kojoj se tuče pendrekom (u podrugljivu značenju).

Za sve je te izvedenice značajno da znače zatvoren prostor. Otvoren prostor znači *solàna* (ali i zatvoren) i *poljàna* i *pòljana* 'prostor kao polje'.

1120 Od prezentskih osnova izvedene su imenice *kuglàna, pilàna* i *streljàna.*

1121 Sufiks -*ana* dolazi na istu kategoriju osnova kao i sufiks -*ara* i u istom značenju pa često postoje i usporednice s oba sufiksa, a izvedenice imaju različitu učestalost.

Zbog male plodnosti ne može se utvrditi jasna raspodjela, ali je sufiks -*ara* nešto plodniji i ima blagu prednost, kao i drugi sufiksi kojima se tvore mjesne

imenice (usp. Js2 s. v. *-ana*). Valja imati na umu da je i sufiks *-ana* potreban za tvorbu mjesnih imenica koje znače zatvoren prostor. Eventualna veća plodnost odredit će mu mjesto u sustavu i stilske vrijednosti izvedenica.

Sufiks *-ant*

1122 Sufiksom *-ant* izvedene su imenice od stranih osnova, a katkada i od domaćih.

Najčešće su izvedenice od glagola, i to većinom od glagola na *-irati* pošto se odbaci taj završetak. Označuju mušku osobu:

aspìrant, demònstrant, diskùtant, emìgrant, komàndant, koopèrant, lifèrant, manifèstant, òptant, projèktant, reflèktant, minìstrant, reprezèntant, sekùndant, žìrant...

1123 Mnoge od takvih izvedenica stilski su obilježene kao pogrdnice, mnoge već zato što im osnove označuju društveno negativne radnje:

biflant, bubant, citirant, estetizant, intrigant, kapitulant, kritikant, markirant, simulant, špekulant..., prevarant, zabušant, zezant...

Stilski neobilježene imaju kratkouzlazni naglasak na pretposljednjem slogu, a stilski obilježene mogu imati isti naglasak, ali mogu imati i kratkosilazni na sufiksu: *bùbant* i *bubȁnt, citìrant* i *citirȁnt...* Kratkouzlazni naglasak slabi stilsku obilježenost tih izvedenica, odnosno likovi s kratkosilaznim naglaskom jače su stilski obilježeni.

1124 Rjeđe su izvedenice od imenica: *akòrdant* (normalni je *akòrdāš*), *divèrzant, trafikant* i stilski obilježene: *cirkùsant, muzìkant, politìkant (cirkusȁnt, muzikȁnt, politikȁnt).*

Sufiks je slabo plodan, ali je upotreba stilski obilježenih veoma značajna kao što pokazuju primjeri:

Đaci su ga nazivali oholicom, sebičnjakom, biflantom... (K. S. Gjalski, 1913b, str. 43.). – *Puba je bio oduvijek glupan i bubant.* (A. Kovačić, 1910, str. 23.) – *Listao je novine veoma pažljivo sa strašću politikanta koji u svemu pronalazi dupli smisao.* (I. Dončević, RMS.) – *Ta nesretna politika... je pravo zanimanje samo za prevarante.* (S. Kolar, RMS.) – *Sve samo saboteri, zabušanti iz komande područja.* (J. Horvat, RMS.).

Sufiks *-arna*

1125 Jedne izvedenice sa završetkom *-arna* mogu se protumačiti samo kao izvedenice sa sufiksom *-arna*. To je u onim izvedenicama uz koje ne postoje osnovne riječi na *-ar*, npr. u *ljèkārna, vòjārna*. Ako postoje, tada se tvorbene riječi sa završetkom *-arna* mogu protumačiti na dva načina, jednom kao izvedenice sa sufiksom *-arna,* a drugi put sa sufiksom *-na*:

pìsārna ⟶ prostorija u kojoj se piše
⟶ prostorija u kojoj rade pisari.

Svaki od tih načina zadaje određene teškoće. Ako uzmemo prvi, treba uvesti nov sufiks *-jarna* za izvedenice kao *slàstičārna,* ako uzmemo drugi, sufiks *-na* dobiva novu valenciju, uz znatne teškoće određivanja *-arna* ili *-na* kad osnovna riječ na *-ar* nije potvrđena, ali je moguća. Jednoznačno rješenje toga problema nema za praktičnu tvorbu većega značenja jer je posrijedi neplodna tvorba. U ovom su radu takve izvedenice protumačene kao izvedenice sa sufiksima *-arna* i *-na.*

Izvedenice sa sufiksom *-arna* znače mjesne imenice (prostorije i zgrade): *cìnkārna, kòksārna* (obič. kòksara), *ljèkārna, vòjārna...* Proširenija je samo riječ *ljèkārna* jer je puristička literatura osuđivala sufiks *-arna* (v. npr. Maretić, 1924, 192) pa je u jeziku stvorila određene odnose i stilske vrijednosti tako da je sufiks *-arna* praktički neplodan.

Sufiks *-ca*

1126 Izvedenica sa sufiksom *-ca* ima dvadesetak, ali je sufiks neplodan jer u posljednjih stotinu godina nije njime izvedena ni jedna nova imenica.

Izvedenice su tvorene od imeničkih i glagolskih osnova.

U tvorbi od imenica u osnovi su imenice i-sklonidbe i e-sklonidbe.

U tvorbi od imenica i-sklonidbe izvedenice označuju umanjenice s hipokorističnim i poetskim značenjem:

kápca, kćérca, kŕvca, nòćca (nóćca), plâvca (> plâv, očito zastarjelo, F. Kurelac, RMS), *riječca, smr̀ca* (*Ču gdje Smrca prema njemu kroči,* V. Nazor, RMS), *stvárca.*

Zbog toga što dolazi na osnove imenica i-sklonidbe sufiks *-ca* tvori sustav s ostalim deminutivnim sufiksima (usp. Babić, 1972a), ali zbog neplodnosti ne dolazi s mnogim imenicama i-sklonidbe, nego se javlja i sufiks *-ica* (v. t. 559) i *-čica* (v. t. 598).

Od imenica sklonidbenoga tipa žena sufiksom *-ca* izvedene su dvije imenice s hipokorističnim značenjem: *máca* < *mȁčka* i *Máca* < *Màrija.*

Od glagola je izvedena imenica *bóca* 'biljka koja bode' (Xanthium spinosum), a moglo bi se reći da je izvedena i od skraćene osnove imenice bodlja 'biljka s bodljama'.

Sufiksi *-ist* i *-ista*

1127 Sufiksi *-ist* i *-ista* dolaze u istim tvorbma i u istom značenju tako da mogu supostojati obje imenice, ali su izvedenice sa sufiksom *-ista* znatno rjeđe, a one koje postoje upotrebljavaju se znatno rjeđe od usporednica sa *-ist*. Može se reći da u hrvatskom književnom jeziku standardno treba biti samo *-ist.* To se može opravdati ovim razlozima:

a) jer je sufiks *-ista* rjeđi i u tvorbi i u upotrebi,

b) jer se mjesto svake izvedenice sa *-ista* može upotrijebiti izvedenica sa *-ist,*

c) jer se *-ist* bolje uklapa u sustavne odnose: veća podudarnost oblika i značenja; u jednini postoji kolebanje između oblika od *-ist* i oblika od *-ista,* u množini se u znatnoj pretežnosti upotrebljavaju oblici od *-ist,*

d) sufiks *-ist* prema tome pridonosi tvorbenoj, morfološkoj i semantičkoj stabilizaciji hrvatskoga književnog jezika.

Zbog svega toga u daljem se tekstu prikazuje samo tvorba sufiksom *-ist.*

1128 Izvedenice sa sufiksom *-ist* dosta su brojne, ali je sufiks *-ist* slabo plodan jer je većina izvedenica sa sufiksom *-ist* zapravo preuzeta iz stranih jezika, a s njima i osnovne riječi, tako da sufiks *-ist* i u našem jeziku ima tvorbene veze u dobrom dijelu posuđenica.

Ako dakle tvorbeno promatramo sufiks *-ist,* tada se može reći da dolazi na strane osnove, a samo iznimno na domaće. Dosad ih je potvrđeno nekoliko: *kràljist, slùhist, stràhist* (onaj koji osjeća strah, Izbor, 7/78, 45), *sòkist* (onaj koji pije sok, Vj. 8. 12. 86. 2), *vèzist* i *zbòrist* (uz zboraš).

Izvedenice imaju kratkouzlazni naglasak na slogu ispred sufiksa.

Sufiks *-ist* dolazi na imeničke osnove, a katkada i na pridjevne.

Osnove imenica na *-izam* i *-ija* krate se za *-izm-* i *-ij-*.

1129 Izvedenice označuju m. osobu s različitim značenjima.

Najčešće označuju osobu s aktivnim odnosom prema pojmu označenom u osnovi izvedenice. Ta se značenja mogu opisati preoblikom:

i + -ist → onaj koji pz + i,
npr. *akvarèlist* → onaj koji slika akvarele
automobìlist → onaj koji vozi automobil
bàsist → onaj koji pjeva bas
→ onaj koji svira na basu
esèjist → onaj koji piše eseje
filatèlist → onaj koji se bavi filatelijom.

1130 Takve su izvedenice:

alpìnist, atòmist, bagèrist, bicìklist, cimbàlist, čèlist, džèzist, ekonòmist, esperàntist, feljtònist, fijakèrist, fizionòmist, flaùtist, folklòrist, gitàrist, goblènist, hàrfist, humòrist, jògist, kanùist, karikatùrist, klavìrist, komercijàlist, kontrabàsist, kriminàlist, kungfùist, librètist, lùtnjist, minijatùrist, mopèdist, motòrist, novèlist, pamflètist, pejsàžist, pijànist, portrètist, snajpèrist, sòlist, šàhist, telefònist, telegràfist, tènkist, traktòrist, trapèzist, vaterpòlist, vibrafònist, violìnist...

Od domaćih je osnova *vèzist* 'vojnik koji se bavi vezom'.

1131 Izvedenice sa sufiksom *-ist* često označuju pristašu, sljedbenika kojega učenja, smjera, shvaćanja:

bùdist, centràlist, ciònist, darvìnist, duàlist, egzistencijàlist, fatàlist, imperijàlist, impresiònist, internacionàlist, kalvìnist, komùnist, màrksist, monàrhist, naturàlist, nihìlist, pacìfist, panslàvist, pantèist, pozitìvist, pragmàtist, separàtist, simbòlist, šovìnist, utilitàrist, uniònist, vèrist...

Pripadnike, članove označuju:

avangàrdist, brigàdist, ekskùrzist, gàrdist, infantèrist, kongrèsist, kòrist, rezèrvist, seminàrist..., od domaće osnove *zbòrist.*

Složenica je *bjelogàrdist.*

1132 Sufiksom *-ist* izvode se i imenice što označuju stručnjake koji se bave kulturom, najčešće jezikom i književnošću pojedinih naroda:

germànist, irànist, latìnist, romànist, rùsist, slàvist...

Značenja nekih izvedenica mogu se opisati na dva načina:

ideàlist ⟶ onaj koji vjeruje u ideale
⟶ onaj koji teži za idealom
⟶ pristaša idealizma.

Slično i *anàrhist, refòrmist, teròrist...*

1133 Češće su takve imenice kojima je jedno značenje određeno imenicom, a drugo pridjevom:

materijàlist ⟶ pristaša materijalizma
⟶ onaj koji traži materijalna dobra.

Slično i *apsolùtist, humànist, individuàlist, modèrnist, oportùnist, reàlist, sindikàlist...*

Takva je imenica i *formàlist* ⟶ pristaša formalizma, ⟶ onaj koji pazi na formalnu stranu, ali zbog mogućega značenja ⟶ onaj koji pazi na formu može se javiti i sufiks *-alist.*

Slično se i u vezi s imenicama *protekciònist, evoluciònist, impresiònist, uniònist* može javiti i sufiks *-ionist.*

1134 Neke izvedenice imaju pojedinačna značenja:

autonòmist ⟶ onaj koji teži za autonomijom
avantùrist ⟶ onaj koji teži za avanturama
detàljist ⟶ onaj koji zalazi u detalje
drogèrist ⟶ prodavač, stručnjak u drogeriji
kapitàlist ⟶ vlasnik kapitala
kolònist ⟶ naseljenik u koloniji
manufaktùrist ⟶ onaj koji radi u manufakturi
moràlist ⟶ onaj koji se drži morala, koji propovijeda moral
morfìnist ⟶ onaj koji uživa morfin[76]
stàžist ⟶ onaj koji je na stažu
stìlist ⟶ onaj koji ima dobar stil

---

[76] Budući da je običnije morfij, to otvara mogućnost da se pojavi sufiks *-inist.*

stipèndist → onaj koji prima stipendiju
vatikànist → onaj koji se bavi problemima Vatikana.

Od domaće je osnove *slùhist* → onaj koji pjeva na sluh (bez glazbenoga obrazovanja).

1135 Nekoliko je imenica izvedeno od pridjevnih osnova:

aktìvist → aktivan član
civìlist → onaj koji nosi civilno odijelo, koji se bavi civilnom djelatnošću
dokumentàrist → onaj koji radi dokumentarna djela, koji se bavi dokumentarnom djelatnošću
intèrnist → onaj koji se bavi internom medicinom
maksimàlist → onaj koji teži za maksimalnim
minimàlist → onaj koji se zadovoljava minimalnim
privàtist → onaj koji se bavi privatnom djelatnošću

Od glagola je izvedena imenica *cizèlist.*

U *prozàist* (uz prozaik) sufiks je *-aist.*

Sufiks *-ja*

1136 Sufiksom *-ja* ima izvedenih imenica od imenica, pridjeva i glagola, a sufiks *-ja* sudjeluje i u složeno-sufiksalnoj i prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi.

U tvorbi od imenica najčešći su hipokoristici. Oni su tvoreni od skraćenih osnova tako da se krati sve iza prvoga otvornika ili zatvornika iza njega, a izvedenice imaju dugouzlazni naglasak.

bólja (*bol,* pjesnički: *Osuđeno cvijeće... je kobno palo tu, do zlih migrena i do smrtnih bolja,* T. Ujević, RMH), *gŕlja* (< grlica, *Lasta joj i grlja kano druge,* F. Marković, RMH), *líja, mája, séja, svája.*

Zbirno značenje ima izvedenica *brȁća,* mocijsko *gȍšća* i *gȍspođa,* a modifikacijsko mjesnoga značenja *dólja* 'kratka i proširena dolina ravnoga dna'.

1137 Izvedenice od pridjeva veoma su rijetke.

Apstraktno značenje imaju *glȕša* (*Sam se Jurica poveselio što će se tako oteti seoskoj gluši,* K. Š. Gjalski, RMH) i *sûša.*

Mjesno značenje imaju *sȕša* (suha prostorija za spremanje poljskoga oruđa, šupa) i *tvȑđa.* Životinju označuje *žȕja* 'životinja žute dlake'.

1138 Izvedenice od glagola nešto su brojnije. Tvorene su od prezentskih i infinitivnih osnova i od okrnjenoga infinitiva glagola I., IV. i V. vrste.

Najviše je izvedenica od prezentske osnove, a imaju različita značenja. Označuju:

osobu: *lȁža, prȅteča, prȉženja, vȍđa,*
glagolsku radnju: *ȉspaša, krȁđa, mȕža, pȁša, sjȅča, strȉža, vȕča,*
stvar: *grâđa (grȁđa), prȅđa, tȕča* (smrznuta kiša koja tuče usjeve).

Od infinitivne osnove izvedeno je nekoliko izvedenica glagola *pòstati, spòznati* i glagola na *-dati.* Izvedenica *pȍstaja* ima mjesno značenje, a ostale apstraktno: *spȍznaja, ȉzdaja, prȅdaja, prȅprodaja, prȍdaja, rȁsprodaja, ȕdaja, prȅudaja.*

Od okrnjenoga infinitiva izvedene su imenice *dáća* 'ono što se da, porez, namet', *dâća* 'ono što se da, podušje', *òbuća, òdjeća, zȁdaća.*

1139 Veoma su česte tvorenice složeno-sufiksalne tvorbe. Najbrojnije su složenice po obrascu *im. + o + glag. + -ja.* Naglasak je kratkouzlazni na spojniku, a ako je drugi dio *-vođa,* tada je kratkosilazni na prvom slogu, ali se kratkosilazni počinje širiti i na druge složenice.

Najčešće takve složenice označuju osobu, obično mušku: *drvòdjelja, drvòsječa, knjigòveža (knjȉgoveža), vinòtoča, vjetrògonja, muškòbanja* (Ujević, RMS, ženska osoba koja se bani kao muško, nemamo dakle sufiks *-obanja,* v. i t. 192).

Veoma su česte takve složenice od prezentskih osnova glagola *nòsiti* i *vòditi* u drugom dijelu:

bakljònoša, glasònoša, klicònoša, lučònoša, pismònoša, skutònoša, stjegònoša, štitònoša, vodònoša...

čȅtovođa, knjȉgovođa, kȍlovođa, pȍslovođa, strȍjovođa, vlȁkovođa, zbȍrovođa...

Mnoge od tvorenica sa *-vođa* mogu se smatrati čistim složenicama, ali imenice kao *knjȉgovođa, pȍslovođa, zbȍrovođa* pokazuju da je sve takve složenice kao cjelinu bolje smatrati složeno-sufiksalnim tvorenicama.

Životinje označuju *ȕholaža,* a čovjeka i životinju *štetòčinja* (*štȅtočinja,* rij., obič. štetočina).

Mjesno značenje ima *bogòmolja.*

Apstraktno vremensko značenje imaju *lȍvostaja* i *sjenòkoša,* a bolest označuju:

glavòbolja, grlòbolja, kostòbolja, prsòbolja, trbòbolja, uhòbolja, zubòbolja...

1140 Ostali su tipovi složenica rijetki:

prid. + o + gl. + -ja: *mladòženja*

br. + o + gl. + -ja: *dvòženja*

pril. + gl. + -ja: *mȑkogleđa (mrkògleđa).*

Od poimeničene imenice i glagola načinjena je imenica *muškòbanja,* a prefiksalno-sufiksalnom tvorbom *nèženja.*

Primjeri upućuju na zaključak da sufiks *-ja* nije više plodan, osim možda u složenicama, ali i tu su najvjerojatnija ostvarenja s *-noša* i *-vođa* u drugom dijelu.

Sufiks -*oća*

1141 Osim izvedenice *kakvòća,* kojoj se osnova smatra zamjenicom, ostale sa sufiksom -*oća* izvedene su od pridjeva, i to uglavnom od netvorbenih pridjeva: jednosložnih i pridjeva na -*(a)n* i -*(a)k,* rijetko kojih drugih.

Sufiks je slabo plodan, tako da su rijetke nove izvedenice, a i neke dosadašnje potiskuju izvedenice sa sufiksima -*ost* ili -*ina.*

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa.

1142 Značenje je tih izvedenica apstraktno. Označuje osobinu onoga što znači pridjev u imeničkoj osnovi:

bedastòća, bjesnòća, čistòća, čvrstòća, finòća, glatkòća, gluhòća, gustòća, hladnòća, jasnòća, jeftinòća, kakvòća, kratkòća, krotkòća, krupnòća, lakòća, masnòća, mekòća, mirnòća, nečistòća, nejasnòća, nemirnòća, plitkòća, poteškòća, punòća, ružnòća, samòća, sitnòća, skupòća, slatkòća, sljepòća, teškòća, trudnòća, zlòća...

Samo imenica *masnòća* uz apstraktno ima i konkretno značenje.

Sufiks -*ota*

1143 Izvedenice sa sufiksom -*ota* izvedene su od pridjeva, najčešće od netvorbenih jednosložnih, nekoliko od skraćenih osnova pridjeva na -*(a)n,* rijetko od tvorbenih pridjeva i neskraćenih osnova.

Sufiks je veoma slabo plodan. Više je imenica s tim sufiksom zastarjelo ili zastarijevaju.

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa.

1144 Izvedenice najčešće imaju apstraktno značenje:

divòta, dobròta, golòta, gr(j)ehòta, grozòta, krasòta, ljepòta, milòta, mračnòta, nagòta, prostòta, sramòta, strahòta, tihòta...

Rjeđe je konkretno značenje *mekòta* (ono što je meko), *vrednòta* (vrijedna stvar).

Neke izvedenice označuju čovjeka ili životinju, ali je naglasak tada na prvom slogu: *jàkota* (*jȁkota*, jak čovjek), *bjȅlota, plàvota* (volovi).

Od imeničke je osnove *Lìkota* ‘Ličanin’ (blago pogrdno).

Sufiks -*ulja*

1145 Imenice sa sufiksom -*ulja* izvedene su od imeničkih, pridjevnih i glagolskih osnova.

Osnove su jednosložne, iznimno dvosložne (od prefigiranih glagola), a naglasak je kratkouzlazni na trećem slogu od kraja. Sufiks je slabo plodan.

Izvedenice imaju različita značenja.

Izvedenice od imenica znače:

cȑnkulja (žena crnka, blago pogrdno), *cvjètulja* (krava), *pjèskulja* (zemlja), *vlàsulja* (životinja, biljka, stvar), *bòbulja* (boba), *bȑkulja* (pšenica), *ròsulja* (kiša blaga kao rosa, biljka), *rògulje* (vile s dva roga), *mèdulja* (krava).

1146 Sufiks *-ulja* potvrđen je i u etniku *Šàšulja* (< Šaševci, m. etnik *Šášev-ljanin*). Budući da bi *Šášulja* u književnom jeziku bilo stilski obilježeno, za stilski neutralnu upotrebu ž. etnik treba izvesti po sustavu.

Izvedenice od pridjeva označuju životinje, uglavnom krave:

dràgulja, kùsulja, mȑkulja, sìvulja, šàrulja...

Imenice za zmije: *mòdrulja* i *plàvulja* potvrđene su i u knjizi M. Peića, 1967., 130.

Izvedenice od glagola imaju različita značenja:

dȑhtulja (riba), *šìšulja* (pšenica*), hòdulje, žàrulja* (stvari).

Sufiks *-uša*

1147 Imenice sufiksom *-uša* izvode se od imenica, pridjeva i glagola s različitim značenjima, ali većinom stilski obilježenih, pogotovu u novijim tvorenicama.

Sufiks je plodan.

Žensku osobu prema boji kose ili puti s blagom stilskom obilježenošću označuju:

u tvorbi od pridjeva:

garàvuša, plàvuša, smèđuša...,

s pogrdnim značenjem:

u tvorbi od glagola:

blebètuša, klepètuša, namìguša, pocìkuša, potȑkuša, prevìjuša, toròkuša...

u mocijskoj tvorbi:

balàvuša, bećàruša, divljàkuša, prostàkuša, seljàkuša...

Sufiksom *-uša* izvode se imenice koje označuju žene koje su se ljubakale, spavale s osobom (osobama) označenom u izvedeničkoj osnovi:

kapetànuša, kaplàruša, oficìruša, garnizònuša, regimèntuša, soldàtuša...

Posljednja imenica označuje i ženu kojoj je muž soldat, a ona se ljubaka s drugima.

Takve imenice mogu značiti i suprugu na folklornoj razini: *galantàruša, torbàruša...*

S folklornim značenjem je u mocijskoj tvorbi *djevèruša,* u nemocijskoj *rèduša.*

U hipokorističnom značenju s lokalnom vrijednošću sufiks *-uša* dolazi u imenima kao *Ànuša, Màruša...*

1148 Sufiks *-uša* upotrebljava se u pojedinim krajevima štokavskog narječja i u tvorbi etnika ž. r., npr. *Cicvàruša* < Cȉcvare (m. e. Cicvárčanin), *Goveđàruša* < Goveđari (m. e. Goveđárac), *Štitàruša* < Štȋtār (m. e. Štitárac)...

Neki od tih etnika stilski su obilježeni već u mjesnoj upotrebi, a u književnoj bili bi svi. Zbog toga mjesto njih u standardnoj upotrebi valja upotrebljavati etnike tvorene po književnom sustavu, u prvom redu sufiksom *-ka* od etnika za m. r.

1149 U stilski izrazito obilježenu značenju od osnove *Turk-* i sufiksa *-uša* izvedena je imenica *Tùrkuša* 'pravi Turčin'.

Izvedenice sa sufiksom *-uša* označuju i životinje:

čegr̀tuša (zmija), *gr̀muša* (ptica), *jastrèbuša* (kokoš boje kao jastreb), *klepètuša* (šojka), *krekètuša* (žaba), *mr̀kuša, rìđuša, šarènuša...* (razne životinje).

Biljku označuje *povìjuša.*

Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom načinjene su imenice *pozèmljuša, prizèmljuša, potlèuša.* Označuju kuće načinjene samo po zemlji, pri zemlji, po tlu, zapravo bijedne kuće. Zbog posebnih morfoloških odnosa posljednja ima osebujnu osnovu ili, primjerenije tvorbenoj analizi, sufiks *-euša.*

B. OSTALI POJEDINAČNI SUFIKSI

1150 Kao što je rečeno u t. 159., ovdje se navode ostali pojedinačni sufiksi.

-ac. Sufiks *-ac* komplementaran je sa sufiksom *-(a)c* pa se o njemu govori u skupini sufiksâ na *-(a)c.*

-ać. U *glùhāć* i *gòlāć.*

-aća. U *mòkraća* i *pìšaća.*

-aga. U *kr̀njaga* 'krnj komad' (M. Božić, RMH).

-aja. Sufiksom *-aja* izvedeno je nekoliko imenica od imeničkih, pridjevnih i glagolskih osnova:

domája (domovina, pjes.), *perája* (pera u ribe), *krìvaja* (kriv nož, potok, rijeka), *mr̀tvaja* (mrtvo riječno korito), *sùvaja* je zbog v dijalekatna riječ, *miješája* (velika kuhača kojom se miješa u kotlu).

-ajna. U *blàgājna*, riječi na tvorbenoj granici.

-al. U *mìsāl.*

-alitis. U *potrošnjalìtis* (*Na žalost, tata, kronički POTROŠNJALITIS,* potpis pod karikaturom trbušata čovjeka, Vl. 4. 11. 1978, 38, značajno zbog proširenja sufiksa *-itis*, v.).

-(a)lj. U *žȉvalj (žȉvalj), šmr̀kalj.*

-alj. U *sȉvālj* (obič. sivac) i *vàtrālj.*

-alja. U *švȁlja* (obìč. švelja).

-and. U *doktòrand* i *magìstrand.*

-ander. U *Afrikànder* i *balavànder.*

1151 **-(a)nj.** Izvedenice sa sufiksom *-(a)nj* izvedene su od imeničkih i glagolskih osnova. Imaju apstraktno i konkretno značenje. Apstraktno značenje imaju izvedenice koje označuju mjesece: *trâvanj, svîbanj, lîpanj, sȓpanj,* radnju ili akt radnje: *čûčanj, mûžanj, prôpanj, pûcanj, šûšanj...,* mjeru *sêžanj.* Konkretne imenice označuju razne stvari: *bûbanj, gîbanj, pȍtporanj, pȑžanj* (naprava za prženje kave, pržilica), *rêžanj, svȅžanj, sûšanj, tûcanj...* i prefiksalno-sufiksalna složenica *nâkovanj.* Sufiks je slabo plodan.

-arij. U *abecèdarij, fràzārīj, rìmārīj, instrumèntārīj, planètārīj, scènārīj, intìmārij* (intimne ženske stvari, gaćice i sl.)...

1152 **-aroš.** Od završetka *-aroš* u imenica izvedenih sufiksom *-oš* (v.) razvio se sufiks *-aroš.* Njime su izvedene one imenice od kojih ne postoji osnovna imenica na *-ar* ili ako postoji, nema semantičke veze s izvedenicom na *-aroš.* Tim se sufiksom tvore imenice od glagolskih i imeničkih osnova: *mȕćkāroš, mȕktāroš, šljȁkāroš, tȁpkāroš..., lȍvāroš...* Sve su te imenice stilski snažno obilježene. Zbog toga nije dobro tim sufiksom tvoriti stilski neobilježene imenice kao *zbȉrkāroš, znȁčkāroš* (bolje zbirkar, zbirkaš, značkar).

1153 **-at.** Imenice sa sufiksom *-at* izvedene su od imeničkih i glagolskih osnova stranih riječi, iznimno od domaćih. Imaju razna značenja jer označuju: čovjeka: *adrèsāt, unìjāt, Azìjāt, Mìjat*; *delègāt, kandìdāt*; prostoriju, zgradu ili područje: *dekànāt, ekonòmāt, kalìfāt, konzùlāt, maršàlāt, protektòrāt, rektòrāt...*; dostojanstvo, službu, čast: *doktòrāt, đakònāt, lektòrāt, patrònāt, nadbiskùpāt...*; zbirnost: *episkòpāt, laìkāt, patricìjāt*; stvari: *bikarbònāt, jòdāt, sepàrāt*; apstraktne pojmove: *cìtāt, dìktāt, historìjāt.*

-ater. U *dekoràtēr, instalàtēr, operàtēr.*

-atura. U *frankatúra, kreatúra, likvidatúra, nuncijatúra, reparatúra, signatúra.*

-av₁ (gen. *-avi*). U *ljúbav* i *mȑzav* (*Mrzav se obara na njih,* I. G. Kovačić, 1951, 13).

-av₂ (gen. *-ava*). U *rùkāv.*

-ava. U *brèzava* (krava) i glagolskih imenica *bùbnjava, meljáva, tùtnjava.*

-az(a)n. U *bȍjāzan.*

1154 **-aža.** Sufiksom *-aža* izvedene su imenice od glagolskih i imeničkih osnova stranih riječi, a iznimno domaćih. Jedne označuju glagolsku radnju: *arbitráža, blamáža, blindáža, kamufláža, kontraháža, masáža, montáža, sabotáža, špijunáža, tonáža...* Od domaćih osnova izvedena je izrazito stilski obilježena riječ *gnjaváža.* Druge imaju

apstraktno (zbirno) značenje: *kilometráža, metráža, tonáža, voltáža, fakináža,* a konkretno *kartonáža, metráža, sjenáža.*

-bać. U *zelèmbāć.*

-čaga. U *rùpčaga.*

1155 **-čuga.** U *dvòrčuga, kamènčuga, pìvčuga, stjènčuga...* Sve su novije tvorenice: *Dok se ta dvorčuga... još gradila* (Vj. 17. 7. 1978, 9, velik i ružan dvor), *Cobra dohvati kamenčugu* (H. Hitrec, ^{2}1978, 82, prvo izdanje 1976), *Završi Nik račune... prihvati se za pivčugu...* (P. Kvesić, Layla), *...zarovao sam licem u prašinu ogulivši usput lakat i rebra na nekoliko razbacanih stjenčuga* (P. Kvesić, Ljetno pseto). Kako je taj sufiks proširen u omladinskom žargonu, može se očekivati njegova veća plodnost i u književnom jeziku (iza osnova koje završavaju zvonačnicima), to više što u književni jezik unosi stilsku obilježenost uvećanica, ali bez stilske žargonske obilježenosti. (V. Babić, 1991.)

-da. U općim imenicama dviju otpridjevnih izvedenica s apstraktnim značenjem: *krîvda, prâvda.* Dolazi još u hipokoristicima m. osobnih imena: *Ìvānda, Stìpānda...*, ali su takve izvedenice stilski snažno obilježene, a tvorba je teritorijalno ograničena, uglavnom na Liku.

-dać. U tri imenice za oznaku životinja: *cr̀ndāć* (orao), *crvèndāć* (ptica) i *sr̀ndāć* i jedne za oznaku osobe: *šarèndāć* (šareno obučena osoba, Vj. 23. 5. 84. 3).

-dra. U *nȍzdra* (obič. nosnica, nozdrva).

-drva. U *nȍzdrva* (otvor u nosu, nosnica).

-dura. U *pijàndura* ‘velik pijanac’.

-elj$_1$ (gen. *-elja*). U *Bòkēlj, cîkelj* (drozd), *kòstelj* (morski pas), *grédelj* (greda u pluga), *rúcelj* (ručica), *kukàvelj* i *rđàvelj.*

-elj$_2$ (gen. *-elji*). U *kúpelj, kukàvelj* i *pogíbelj.* (Druga je imenica i m. r.)

-elja. U *švȅlja.*

-én$_1$ (gen. *-ena*). U *bȕsēn, pȑstēn* i *gȑmēn.*

-en$_2$ (gen. *-eni*). U *stȑmēn* (rij.).

-enda. U *cùrēnda, doktòrēnda, gròfēnda, gùzēnda, Sr̀bēnda.*

-endra. U *sèlēndra* i *cìpelēndra.*

1156 **-ent.** Sufiksom *-ent* izvedene su imenice od glagola na *-irati* pošto je odbačen taj završetak: *apsòlvent, apstìnent, asìstent, dirìgent, konkùrent, konzùment, korespòndent, obdùcent, opònent, prodùcent, recènzent, refèrent, stùdent...* Sve označuju osobe. Od imenice je izveden *enèrgent* i označuje stvar.

1157 **-er.** U više imenica izvedenih od stranih osnova. U većini su izvedene od glagolskih osnova i znače vršitelja radnje: *arànžēr, cizèlēr, dezèrtēr, fràzēr, frìzēr, gràvēr, hazàrdēr, hipnotìzēr, kìbicer (kibìcēr), lakìrēr*

(lakírer), màsēr, mìnēr, mòntēr, repòrtēr, retùšēr, sabòtēr, simpatìzēr, sprȅjer, sprȉnter, tréner, žònglēr...

Neke su stilski obilježene, pogotovu ako im je takva i osnovna riječ, kao u izvedenica: *fȕšer, štréber, švȅrcer, švȉndler.* Od imeničkih su osnova izvedene: *fasàdēr, kombàjner, milijàrdēr, plantàžēr, rekòrdēr, striptìzēr...* Stvari označuju *bòkser, bombàrdēr, mȉkser.* Od domaće je osnove izvedena riječ *plèter.*

1158 **-erda.** U *rùčērda* (promjena *k/č* palatalizacijom).

-esa. U nekoliko imenica mocijske tvorbe: *baronèsa, poetèsa, princésa* (obič. princéza), *stjuardèsa* i apstraktnoj imenici *finèsa.*

-est. U *bȍlēst* i *drȁžēst.*

-eša. U *ćȍreša* (*Mani me se, ćoreša...,* A. Kovačić, 1911, 174), *gàćeša* (golub), *gȑleša* (*...na terasi hotela zapjeva nekakav talijanski grl̀eša,* T. Ladan, 1964, 159).

-et₁ (gen. *-eta*). U *vagònet* 'mali vagon' i *kamiònet* 'mali kamion'.

-et₂ (gen. *-eti*). U *gȍlēt* i *plȁvēt.*

-eta. U *striptizèta* i stilski obilježenih imenica *Ìveta, Màrketa (Ȉveta, Mȁrketa)...*

-eut. U *farmacèut* i *terapèut.*

1159 **-ez.** U nekoliko etnika: *Bòkēz* (zast.), *Brovìnjez* (< Brovinje), *Holàndēz* (ograničeno uglavnom na *Ukleti Holandez*), *Indokìnēz, Kalàbrēz, Kìnēz, Pijemòntēz, Senegàlēz* (obič. Senegalac).

1160 **-eza.** U *princéza* i *klincéza* (*Sve sami klinci i klinceze, a rade kao veliki,* Vj. 24. 6. 1978, 24).

-ezer. U *balkanezer* (pojačano pogrdno 'balkanac', I. Supek).

-ež₁ (gen. *-eža*). U više imenica od glagolskih i pridjevnih osnova. Označuju glagolske radnje: *brídež, cvílež, dávež, dŕhtež, drijémež, gnjávež, grábež, kŕpež, métež, pálež, smŕdež, svŕbež, tŕpež...,* razne stvari: *bódež, ríbež, cŕtež, smŕdež, žívež.* Od pridjeva su izvedene: *dróbež, gnjílež, mútež, sítnež, stárež, trúlež.* Od imenice je mjesni etnik *Rovìnjēž* (općeknjiževno Rovinjac).

-ež₂ (gen. *-eži*). U nekoliko imenica od raznih osnova: *klátež, mládež, mŕtvež, pílež, škrípež, túpež.*

-ic. U *kȍnjīc* (pjes.) i *vjȅtrīc* (rij.).

-ič. *U brànīč, gònīč, pogònīč, provòdīč, rȉbīč, vòdīč.* Sufiks je neplodan.

-ična. U *gospodìčna, brȁtična* (obič. sinovica), *sȅstrična* 'sestrina kći'.

-id. U *fluòrīd, jòdīd, klòrīd, kròmīd, sùlfīd...*

-ij. U *dirèktorīj, kòlēgīj, kalèndārīj, stûdīj...*

-ijan. U *dobrìjān, grubìjān.*

1161 **-ijana.** Sufiks *-ijana* nastaje od poimeničenih (latinskih) pridjeva, ali se počinje upotrebljavati kao samostalan imenički sufiks. Kao osnova

dolazi prezime, a izvedene imenice znače zbirku djelâ, izrekâ i sl. osobe označene prezimenom: *benešićijana: Prilika je (dakle) za još jednu benešićianu* (Vj. 4. 1. 1979, 8), *krležijána (Krležijána): »Krležijana« zbirka od pet knjiga... sa citatima iz oko 300 djela Miroslava Krleže* (Vl. 16. 3. 1974, 3), *Goranijana*: *Goraniana – »Dozivi Gorana«, izbor književnih, likovnih i esejističkih priloga o I. G. Kovačiću* (Vj. 9. 6. 1973, 19), *njegošijana*: *Radojević pokušava u tri studije donekle zaokružiti tu razvedenu njegošianu...* (Vj., 22 . 4. 1975, 8).

-ijant. U *denuncìjant* i *cirkusìjant* (*cirkusijȁnt,* obìč. cirkusant).

-ijat. U nekoliko mjesnih imenica: *antikvarìjāt, komesarìjāt, sekretarìjāt, vikarìjāt* i apstraktnoj *plagìjāt.*

-ijatura. U *klavijatúra* (red tipaka u klavira).

1162 **-ijer.** U nekoliko izvedenica koje označuju osobu: *financìjēr, garderobìjēr, gondolìjēr, hotelìjēr, rentìjēr, šansonìjēr...,* i imenice *kanconìjēr* ‘zbirka kancona’.

-ijera. U *bombonijéra.*

-ikat. U *falsifìkāt.*

-ilj. U *bràdvīlj* (vrsta sjekire nalik na bradvu).

-ilja. U *mùzilja, pèrilja* (obìč. pralja), *plètilja* (žena, ptica), *vèzilja* (žena, igla).

-im. U *brȁtim, pòbratim, pòočim.*

-ima. U *pòsestrima.*

-ing. U *drȉbling, kèmping (kȁmping), pȁrking, trȅning...*

1163 **-ioner.** U nekoliko imenica kao *funkciònēr, reakciònēr...* Od tih su imenica običnije izvedenice sa sufiksom *-ionar* osim *penziònēr* (umirovljenik).

-ir. U nekoliko imenica koje označuju osobe: *brigàdīr, komàndīr, pontònīr, pòrtīr* (vratar), od domaće osnove *pàstir,* etnik *Bencètīr* (< Bèncetići) i stvari: *kòsīr, vòdīr, zvèkīr.*

-isa. U *papìsa* ‘žena papa’ i *đakònisa.*

1164 **-iš.** Izvedenice sa sufiksom *-iš* tvorene su od pridjevnih osnova, a iznimno od drugih. Označuju razne stvari: *bjèlīš* (područje bijele zemlje), *čìstīš* (čisti dio površine, obìč. *čistina*), *dròbīš* (ono što je drobno, obìč. sitniš), *gȑkīš* (grk badem), *gùstīš* (gusto raslinje, gust talog), *kisèlīš* (kiselo vino, za biljku obìč. kiselica), *ȍkolīš* (okolno područje), *sìtnīš* (sitan novac, sitno kamenje, sitne stvari), *slàtkīš*; i osobe (stilski obilježeno): *glàdnīš* (M. Božić, RMH), *kùrvīš, màlīš, zelènīš* (M. Krleža, RMS).

1165 **-iša.** U više imenica od imeničkih, glagolskih i pridjevnih osnova. Izvedenice su stilski obilježene, a označuju osobe: *bòjiša, màliša,*

zlı̏ša, s mjesno obilježenom hipokorističnosti: *Bàriša, Đùriša, Pèriša, Stàniša...* Stilski je neutralna izvedenica *štèdiša.* Usp. i sufiks *-ša.*

1166 **-išan.** U *malı̀šan (malı̀šān).*

-it. U *konvèrtīt* i *hùsīt,* a u kemijskom nazivlju nazivci za pojedine rudače, spojeve, slitine: *alumìnit, antimònit, cìnkit, fosfòrit, kàlcit, kvàrcit, magnètit, magnèzit...*

-itet. Od stranih imenica na *-itet* mnoge imaju tvorbene odnose i u našem jeziku: *aktivìtēt, elasticìtēt, humanìtēt, imunìtēt, neutralìtēt, pasivìtēt, realìtēt, rivalìtēt, suverenìtēt, tonalìtēt...* U biranijim se tekstovima mjesto tih imenica upotrebljavaju domaće riječi ili izvedenice od pridjevnih osnova sufiksom *-ost* (aktivnost...).

1167 **-itis.** Među mnogim imenicama latinskoga podrijetla na *-itis* neke i u našem jeziku imaju tvorbene odnose: *aortìtis, bronhìtis, cistìtis, pleurìtis, sinusìtis, tonzilìtis, vaginìtis.* Kako uz to i mnoge druge imenice na *-itis* označuju bolesti, taj sufiks iz medicinskoga područja prelazi i na druga, a dolazi i na domaće osnove i označuje razna grozničava, nezdrava stanja: Postoji li »*festivalitis*« (Vl. 29. 9. 1979, 9) *Glasovi su... protumačeni bolešću »izboritis«...* (B., 25. 8. 1969, 14), *...u zadnje vrijeme čudno se ponaša (...) cilja na koncertitis. Počeo je fest odlaziti na koncerte* (Studio, 3. 1. 1975, 92, humoristički stil*), ...bolest je svima poznata. Zove se nogometitis. Ili fudbalitis.* (M. Lovrak, 1963, 47), *Velik broj ljudi obolijeva od akutnog »špijunitisa« već i zato što se želi dodvoriti »novim gazdama«.* (Vl., 17. 4. 1972, 21), *šalteritis* (šetkanje od šaltera do šaltera, Vikend, 7. 3. 1980, 28).

-itva. U *mòlitva.*

1168 **-iza.** U *ekspertíza.*

-iž. U *dròbīž, gùstīž, sìtnīž* (obìč. *-iš*).

-jaga. U *prèčaga* (prijeka daska, M. Kombol, RMS).

-jaja. U *sùđaja,* ob. u mn. *sùđaje,* ž. osobe koje sude (u mitologiji).

-java. U *tvr̀đava* i u glagolskih imenica *gr̃mljava, lòmljava, mèćava, zvònjava.*

-jeha. U *mȁćeha* (neprava mati).

-jež. U etniku *Srakànjēž* (< Mâlē i Vèlē Sràkane).

-juga. U *cr̀nčuga* i *pepèljuga* (ob. samo kao ime u narodnoj priči).

-juh. U *ȍčūh* (nepravi otac).

-juha. U *mȁćuha* (neprava mati).

-jura. U *Cigànčura (cigànčura)* i *djevòjčura.*

1169 **-jurda.** U nekoliko imenica od osnova na *k, g* s jotacijskom promjenom: *dlàčūrda, nòžūrda, rùčūrda, šàčūrda.* (Usp. sufiks *-urda.*)

-kan. U *drùškan* (s blago pejorativnim značenjem drug).

-kelja. U *stàrkelja.*

-kuša. U više mjesnih etnika. *Cerànkuša, Doljànkuša, Mazìnjkuša, Sivèrkuša...* U književnom jeziku takvi etnici ne mogu biti stilski neutralni.

-la. U *mètla, svìrala* i *tȅsla* (*... sve je to Florijanova tesla istesala,* Đ. Vilović, RMS).

1170 **-luk.** Sufiksom *-luk* izvedene su apstraktne imenice od imeničkih osnova, a rjeđe od skraćenih pridjevnih: *barbàrluk, cigànluk, kukavìčluk, lopòvluk, majstòrluk, nitkòvluk, ortàkluk, prostàkluk, svinjàrluk, tvrdìčluk..., bezobràzluk, mamùrluk, nestàšluk, privàtluk...* Od osnova koje označuju osobe izvedenice mogu imati i zbirno značenje: *cigànluk, dušmànluk, komšìluk, kršćànluk...* Sufiks je slabo plodan, i kao što primjeri pokazuju, dolazi obično na osnove koje znače što negativno, a izvedenice su većinom stilski obilježene. U stilski neutralnoj ili neutralnijoj upotrebi dolaze izvedenice sa sufiksima *-stvo, -ština, -ost.*

1171 **-lja.** Sufiksom *-lja* izvedeno je više imenica od infinitivnih osnova glagola na *-iti, -ati* i nekih glagola I. vrste. Sufiks je slabo plodan. Jedne izvedenice označuju ž. osobu: *dòjilja, dvòrilja* (rij.), *prȁlja, prȁtilja, prȅlja, prìmalja, ròdilja, svlàčilja* (striptizeta), *svòdilja, štèdilja* (rij.), *tkȁlja.* Izvedenica *vòdilja* dolazi kao apozicija uz imenice zvijezda, misao, ideja i sl. Druge izvedenice od prezentskih osnova označuju stvari: *bȍdlja, cjȅplja* (obič. cjepanica), *kȁplja, pȕhlja* (*... puknuti sjajno kô ponosna sapunična puhlja...,* A. Dukić, 1925, 211), *trȅplja, trúblja* (uz truba).

-ljag. U *mùtljāg.*

-ljaga. U *prtljága.*

1172 **-na.** U više različitih izvedenica. Od osnova imenica na *-ar* koje označuju osobu izvedenice s *-na* označuju prostoriju, zgradu u kojoj radi ta osoba: *dragùljārna, kùhārna, pastùhārna, pèkārna, pìsārna, slàgārna, slàstičārna, stròjārna...* Sve su te izvedenice osim *slàstičārna* u književnom jeziku veoma rijetke s razloga koji je naveden za izvedenice sa *-arna* pa su običnije izvedenice sa *-nica* ili koje druge (*kùhinja, pèkara*). Izvedenice *cȁrēvna, králjēvna* znače 'careva, kraljeva kći'. Hipokoristično značenje *-na* ima u izvedenica od skraćenih osnova: *nóna* (noga, u dječjem jeziku), *Téna* (Terezija).

1173 **-njava.** Sufiks *-njava* slabo je plodan, a dolazi u više glagolskih imenica, blago stilski obilježenih: *dèrnjava, gùdnjava, gugùtnjava, gùrnjava, jùrnjava, kùknjava, pàdnjava, pùcnjava, trèšnjava, tùčnjava, tȕžnjava, žȕrnjava...* Možda je značajno što pretežna većina ima u osnovi samoglasnik *u.*

-oč. U *glàvoč.*

-oja. U *zlója* (Kosor, 1912, 23).

-ojo. U *zlójo* (RMS).

-ok. U *snùbok.*

-olet. U *dramòlet* 'mala drama'.

-on. U *madžàrōn* (pov.-pol., pristaša madžarske struje).

1174 **-ona.** Sufiksom *-ona* tvore se imenice od glagolskih osnova i znače prostoriju ili zgradu. Česte su u razgovornom i poslovnom jeziku, uglavnom na natpisima i tekstovima bliskim razgovornom jeziku: *čistiòna, gostiòna, kazniòna, prodavaòna, radiòna, učiòna...* Puristička je literatura progonila taj sufiks kao neknjiževni u korist sufiksa *-onica* (usp. npr. T. Maretić, 1924, 195) pa se stvorio jezični osjećaj po kojem su izvedenice sa *-ona* u književnom jeziku stilski obilježene.

-orij. U *lepròzōrij.*

-osta. U *stȁrosta* (pov., starješina).

1175 **-oš₁** (gen. *-oša*). Sufiks *-oš* dolazi najčešće na imenice sa sufiksom *-ar* i daje im pejorativno značenje, ili češće, pojačava već negativno značenje osnovnih imenica: *čȑčkāroš, džȅpāroš, jàjāroš, kàrtāroš, kȅsāroš, splȅtkāroš, žènskāroš...* Od glagola su *cȉnkāroš* i *tȑtāroš.* Katkada se tim sufiksom izvode imenice od skraćenih osnova s jakom stilskom obilježenosti: *Dálmoš, stúdoš...*

-oš₂ (gen. *-oši*). U *pústoš (pȕstōš).*

-ot. U *žìvot, galìjot* (dij. galijȍt, preuzet s tal. imenicom galeotto), *rìžot* (od tal. imenice risotto), u etniku *Ćùnskot* (Ćûnski).

1176 **-ov.** U više otpridjevnih izvedenica koje označuju pse: *bjèlōv, bùndōv, gàrōv, kùdrōv, kùsōv, mȑkōv, rùndōv, šàrōv...* U tvorbi imenica koje označuju čovjeka dolaze različite osnove, a izvedenice su stilski snažno obilježene: *blèzgōv, bȑbljōv, làžōv, lùdōv, màzgōv, nìtkov, pràznov, zvȑndov...* Stvar označuje *mjérov.*

-ovca. U *ljùbōvca.*

-oza. U *škrofulóza, trihinóza, trombóza.*

-r. U *dar.*

-st. U *ȉspovijēst, prȉpovijēst, zȁpovijēst,* u izvedenica od prezentskih osnova glagola *ispovijédati, pripovijédati, zapovijédati* nakon gubljenja *d.*

1177 **-ša.** Sufiksom *-ša* izvedene su imenice od imeničkih i glagolskih osnova. Uglavnom označuju osobu. Izvedenice od imena označuju hipokorističnost s blagom lokalnom obilježenosti: *Ȉvša, Lȕkša, Nȉkša...,* bez lokalne je obilježenosti *Sȁša* (*Sáša,* od Aleksandar m. i Aleksandra ž.). Snažno je stilski obilježena izvedenica *díša* (direktor). Izvedenice od glagola, uglavnom od infinitivne osnove,

označuju m. i ž. osobe i više su ili manje stilski obilježene osim izvedenice *prìstaša*, koja je stilski neutralna: *gràbiša, hvàliša, ȉzješa, plàtiša, ràdiša, ràzbiša, uplàtiša, ùstaša* i složenice *nèbōjša, nèhtješa*. Životinje označuje *sèliša* (uz selac). Sufiks je slabo plodan.

-ta. U *svôjta.*

-tant. U *dezinfèktant* (sredstvo za dezinfekciju, Vj. 30. 3. 1961, 10).

-tura. U *žèntura* (Ž. Bertić, RMS).

-uga. U *čevȑljuga* (ševa), *čvòruga, kàljuga.*

-uh. U *kòžuh* i u nekoliko stilski obilježenih imenica koje označuju osobu: *dotèpuh (dotepȕh), glàduh, potèpuh (potepȕh), počdèruh (požderȕh).*

-ulj. U *dràgūlj.*

-uljaga. U *sovùljaga* i *trovuljaga* (T. Ladan).

-un. U *bogàtūn* i *bòcūn* (pokr., velika boca).

-up. U *skȍrūp.*

-ur. U *kȍstur, mjȅhur* i *jȅžur.*

1178 **-ura.** Sufiks *-ura* dolazi na domaće i strane osnove, a izvedenice imaju različita značenja. Izvedenice su od domaćih osnova rijetke: *gàdura, sòvura* (G. Martić, RMS), *žènura* (A. Kovačić, RMS). Od stranih osnova dolazi na imenice i glagole. Naglasak je na sufiksu: *-úra*. Većina izvedenica od imenica označuje posao, svojstvo osobe označene osnovnom imenicom. Osnove su katkada skraćene za *-or*: *advokatúra, agentúra, arhitektúra, diktatúra, docentúra, intendantúra, kandidatúra, lektúra, profesúra.* Zbirno značenje ima *aparatúra.* Od glagolskih su osnova izvedene *apretúra* i *dresúra.*

1179 **-urda.** U nekoliko izvedenica sa značenjem uvećanice i pogrdnice: *bàbūrda, glàsūrda, glàvūrda, kìšūrda, lòpūrda.*

-urenda. U *švabùrēnda* (Studio, 1. 12. 1973, 30), *nosurenda.* Ivša Bošnjak Dragovački, Pomlađeni panjevi, 1940., 146.

-us. U *krìtikus* (blago porugljivo: *...naši tadašnji kritikusi kazališni i literarni nisu u njoj vidjeli ništa naročito...*, D. Jelčić, Prolog, 38, str. 9) i *anònimus.*

-uš. U *glàduš* (osjećajno ‘gladnica’) i *cȉnkuš* (zvono).

-ut. U *kȍlūt* i *trȅnūt.*

-utan. U *polùtān.*

-uža. U *kàljuža* i *lòpuža.*

-va. Neplodan sufiks u nekoliko imenica različita značenja od glagolskih osnova. Apstraktno značenje imaju *klêtva, zàkletva,* značenje glagolske radnje: *žȅtva, gnjȅtva,* zbirno *pȁstva,* stvari *jȅstva* (jelo, Vj. 12. 4. 79. 6), *pȅkva.*

5. Tvorba čistih složenica

1180 Budući da su složenice složeno-sufiksalne tvorbe prikazane u tvorbi pojedinih sufiksa, ovdje ostaje samo prikaz tvorbe čistih složenica. U cjelini tvorbenoga sustava one čine neznatan dio tvorenica. To proizlazi odatle što se imeničke složenice u hrvatskom jeziku tvore znatno rjeđe nego izvedenice, a ako se tvore, onda je običnija složeno-sufiksalna tvorba nego tvorba čistih složenica.

Za čiste je složenice karakteristično da je drugi dio imenica u svom osnovnom obliku (u nominativu), a kao prvi dio dolaze imenice, pridjevi, zamjenice, brojevi, glagoli i prilozi.

1181 Osnove mogu biti slobodne i vezane. Česte su složenice kojih je prvi dio vezana osnova, a drugi slobodna. Vezane osnove dolaze i kao drugi dio, npr. *-bus, -drom, -naut, -teka...*, ali su rijetke složenice gdje je prvi dio slobodna osnova, a drugi vezana. U građi ih se našlo nekoliko i navedene su u posebnom tipu, t. 1199. Složenice kojima su obje osnove vezane, kao *autobus, aerodrom, aeronaut, aeroplan, autodidakt, fonograf...*, većinom su preuzete gotove strane riječi i za tvorbu općega jezika imaju više teoretsko nego praktično značenje, odnosno praktično značenje imaju u tvorbi naziva pojedinih struka pa to zapravo ide u terminološku tvorbenu problematiku. U tvorbi u općem jeziku nalaze se na graničnom području i stoga se ovdje posebno ne prikazuju.

1182 Kao spojnici dolaze *-o-, -e-, -u-* i *-i-*, a katkada se osnove spajaju i bez spojnika.

Tvorba čistih složenica prikazana je prema tim sastavnicama jer one određuju pojedine tipove. Oni su veoma različiti, često s malim brojem složenica, katkada i samo s jednom.

U tvorbi čistih složenica postoji težnja da prvi dio bude dvosložan pa je zbog toga prva osnova često skraćena, katkada i znatno, tako da može doći i do neutralizacije osnova, a s time i do kolebanja u razvrstavanju pojedinih složenica u tipove.

1183 Često su složenice toga tvorbenoga načina prevedenice ili su plod individualne tvorbe, za jezični osjećaj nisu besprijekorne, a i norma im često stavlja određene prigovore pa se teško uklapaju u tvorbeni sustav.

Očito je da u tvorbi čistih složenica postoje znatna ograničenja pa se s normativnoga gledišta može postaviti opće pravilo: ako uz čistu složenicu u istom značenju postoji izvedenica ili se može lako načiniti, tada ona ima prednost pred složenicom, npr. *rȉbār : ribolóvac, òbzor : vȉdokrūg, slâp : vȍdopād...*

1184 Iz ovoga su prikaza isključeni kemijski nazivi kao *cijanovodik, sumporovodik, ugljikovodik...* iako su se našli u građi jer je za njihovo značenje potrebno posebno kemijsko znanje. Takve složenice zbog specifičnosti kemijskoga nazivlja moraju biti predmet posebnih rasprava.

1185 Naglasak je ovih složenica veoma različit tako da je teško izvesti potrebna uopćavanja pa se to prepušta posebnom istraživanju. U primjerima se bilježi

naglasak kako je zabilježen u rječnicima i drugoj literaturi, a rjeđe i kako autor misli da treba biti.

1186 I složenice prefiksalne tvorbe zapravo su čiste složenice, ali su one zbog tvorbene specifičnosti prikazane kao poseban tvorbeni način. Granična je tvorenica između tih dvaju načina imenica *nakràjkuća* 'osoba kojoj je kuća na kraju sela, nakraj sela'. Potvrđena je u djelu I. G. Kovačića (RMS). Ako se značenje opiše s *nakraj*, tada pripada prefiksalnoj tvorbi, ali kako ondje nema složenih prefiksa ni prijenosa značenja kao *kuća* → 'čovjek' kao u čistim složenicama, *nakrajkuća* ide među netvorbene riječi. Ovdje opet nema drugih primjera za obrazac *prij. + im. + im.*

IMENIČKE OSNOVE U PRVOM DIJELU

1187 Složenica s imeničkim osnovama u prvom dijelu ima sa slobodnim i vezanim osnovama. Slobodne osnove najčešće dobivaju spojnik *o*. U većini su to domaće osnove, a katkada i strane.

Najčešće su složenice po obrascu *basnopísac* → pisac basne (basana) i po tome bismo ih mogli nazvati genitivne složenice. Prema značenju ih možemo podijeliti u više skupina.

Mogu označavati

1188 osobu:

bratoùbojica, brodogràditelj, brodòvlasnīk, člankopísac, firmopísac, gradonáčelnīk, kitolòvac, klipobàcāč, knjigopísac, lovopàzitelj, materoùbojica, mesoprerađìvāč, metaloblànjāč, metalosavìjāč, ocoùbojica, ovrhovòditelj, pȉsmoslikār, pravobrànitelj, pr(j)estolanásljednīk, robòvlāsnīk, rodonáčelnīk, rodoskvȑnitelj, romanopísac, sȍboslikār, stoloràvnatelj, strojogràditelj, suknjolòvac, šundotvórac, vjeroùčitelj, zajmotrȁžitelj, zemljopòsjednīk, zemljòrādnīk...

1189 radnju ili čin:

bratoubójstvo, brodográdnja, cestográdnja, kȉtolōv, kraljoubójstvo, krvoprolíće, materoubójstvo, mȉrozōv, mostográdnja, ocoubójstvo, psihoteràpija, rodoskvrnúće, slȕzotōk, strojográdnja, tjȅlovježba, vjeroȉspovijēst, vjeronàuk, zemljorádnja...

1190 različite pojave, stanja, područja, stvari:

Bogojávljenje, Bogojavljénje, citatomànija, gigantomànija, smotromànija, djȅlokrūg, dȑvorēd, glȁsovīr, krȁjolīk, pȁrogenerātor, plȍdorēd, rȇdoslijēd, slȁvolūk, zemljopòsjed...

Sa znatno skraćenom osnovom je *bȁkrotisak* jer znači 'tisak bakroreza' i posljedak toga tiska.

1191 Na granici su toga tipa složenice kao *brodocjèvār, brodomòntēr, gȍrocvijēt, poljoprȉvreda, vodoprȉvreda...* jer bismo njihova značenja jednostavnije mogli opisati odgovarajućim pridjevom, pridjevnim atributom: *brodski,*

gorski, poljski, vodni, i takve bismo složenice mogli nazvati atributnim složenicama.

Složenice *idolopòklonīk, ikonopòklonīk* zbog preoblike → poklonik idolima, ikonama dativne su složenice.

1192 Spojne (kopulativne) složenice imaju obrazac *Bȍgočovjek* → Bog i čovjek. Takve su i *kupoprȍdaja, primoprȅdaja,* a bliske su im *jugoìstok, jugozâpad, sjeveroìstok, sjeverozâpad, Indokína*; bliske su zato što se mogu opisati preoblikama → i jug i istok ili: → strana između juga i istoka, → i Indija i Kina, ili, preciznije: → poluotok (područje) između Indije i Kine.

Spojna je složenica i *gramopojàčalo* jer znači 'gramofon s pojačalom (gramofon i pojačalo)' i *strahopoštovánje* 'poštovanje sa strahom'.

1193 Poredbene su složenice:

gȍrostās → čovjek koji ima stas kao gora
čȁvlozūb → životinja koja ima zube kao čavle
kȑstokljūn → životinja koja ima kljun kao krst.

1194 Prijedložne su složenice:

hvȁlospjēv → spjev u hvalu komu
slȁvospjēv → spjev u slavu komu
ikonobórac → borac protiv ikona
kipobórac → borac protiv kipova
kruhobórac → borac za kruh (pod svaku cijenu)
mȉlodār → dar iz milosti
pȁrobrōd → brod na paru
pȁromlin → mlin na paru
pȁrostrōj → stroj na paru
strojoslàgar → slagar na stroju
umobòlnica → bolnica za um (za umobolne)

1195 Ostale imaju različite preoblike:

kȁmenotīsak → tisak pomoću kamena
nȍsorōg → životinja s rogom na nosu
strahovláda → vlada utemeljena na strahu
vodográdnja → gradnja uređaja za regulaciju voda.

1196 Od triju osnova načinjena je složenica *slonotigrosvinja* (Start, 31. 12. 1975, 5), životinja s osobinama kao da je križanac slona, tigra i svinje (sa slonovskom surlom, tijelom tigra, izbuljenim očima i papcima kao u svinje).

1197 Vezane su osnove samo stranoga podrijetla. Neke bi se mogle protumačiti kao imeničke i kao pridjevne osnove, pogotovu kad se značenje opiše domaćim izrazom. U takvim je slučajevima uzet arbitrarni kriterij, uglavnom kategorija riječi kojima se opisuje njihovo značenje.

Većina ih završava na *-o* i najčešće su dvosložne.

Mnoge od takvih riječi smatrale su se polusloženicama, osobito one koje imaju u prvom dijelu *auto-, foto-, kino-, radio-* pa su se pisale sa spojnicom. Iako je prihvatljivo mišljenje da »nijedan od kriterija zbog kojih se spomenute sveze drže polusloženicama nije dovoljno čvrst« (Barić-Malić, 1977, 96), ipak se ovo pitanje može smatrati još otvorenim s izrazitom težnjom da budu složenice.

1198 Ovdje se navode primjeri običnijih vezanih osnova i njihovih složenica:[77]

aero-₁ koji se odnosi na zrak (zračni): *aerofotogrȁfija, aerogȕsār, aeromìting, aerosjȅtva...*

aero-₂ koji se odnosi na plin (plinski): *aerodinàmika, aerostàtika...*

agro- koji se odnosi na polje, zemlju (poljoprivredni, ratarski): *agrobiològija, agrokèmija, agroklimatològija, agromȁksimum...*

antropo- koji se odnosi na čovjeka, ljude, muževe (čovječji, ljudski, muški): *antropobiològija...*

astro- koji se odnosi na zvijezde, svemir, nebo (zvjezdani, svemirski, nebeski): *astrofìzika, astrofòbija, astrokòmpas...*

auto- koji se odnosi na automobil (automobilski):[78] *ȁutocesta, autocìstērna, autoelèktričār...*

biblio- koji se odnosi na knjige (knjižni): *bibliofòbija, bibliokleptomànija, bibliomànija...*

bio- koji se odnosi na život (životni): *biogèneza, biokèmija, biomagnetìzam, biomehànika...*

elektro- koji se odnosi na elektriku (električni): *elektrodinàmika, elektroìndustrija, elektroinstalàtēr, elektrokèmija, elektromàgnēt, elektromòtōr...*

euro- koji se odnosi na Europu: *ȅuroček, eurokomunìzam, euroraketa...*

foto-₁ koji se odnosi na svjetlo, svjetlost (svjetlosni): *fotoćèlija, fotokèmija...*

foto-₂ koji se odnosi na fotografe, fotografski aparat, fotografiju (fotografski): *fotoamàtēr, fotomontáža, fotokòpija, fotokrònika...*

geo- koji se odnosi na Zemlju (zemlju) (zemaljski): *geobiològija, geobotànika, geofìzika, geopolìtika...*

helio- koji se odnosi na sunce (sunčani): *heliofòbija, helioteràpija...*

hidro-₁ koji se odnosi na vodu (vodni): *hidroavijácija, hidroavìōn, hidrocentrála, hȉdročvōr, hidrodinàmika, hidrostàtika, hidroteràpija...*

hidro-₂ koji se odnosi na hidrogen (hidrogenski): *hȉdrobōmba*;

---

[77] Usp. i Barić, 1980, str. 76 i d. Potpuniji popis vezanih osnova stranoga podrijetla nalazi se na početku svake knjige 2. i 3. izd. Opće enciklopedije JLZ, ali tu osnove nisu tvorbeno raščlanjene.

[78] U značenju 'sam' v. među složenicama sa zamjeničkim prvim dijelom.

melo- koji se odnosi na pjevanje, glazbu: *melodeklamácija, meloteràpija...*

radio-₁ koji se odnosi na radio, na radioaparat (radijski): *radioamàtēr, radiodráma, radioemìsija, radiomehàničar, radioprijénos...*

radio-₂ koji se odnosi na radij, radijaciju, zrake i zračenje (radijski, radijacijski): *radiobiològija, radiokèmija, radioteràpija...*

socio- koji se odnosi na društvo (društveni): *sociolingvìstika*

termo- koji se odnosi na toplinu (toplinski): *termoakumulácija, termocentrála, termodinàmika, termoelèment, termokèmija, termorèaktor...*

zoo- koji se odnosi na životinje (životinjski): *zoogeogràfija, zoohigijéna, zookultúra, zoopaleontològija, zoopatològija, zoopsihològija...*

Katkada se vezana osnova nalazi u drugom dijelu, a prva je osnova slo-
1199 bodna, ali su takve složenice nešto brojnije samo sa *-id* i *-teka*:

-bus 'vozilo': u *knjȉgobus* (obìč. *bibliobus*)

-drom 'trkalište': *pȁsodrom, žȁbodrom,* 'uzletište': *raketòdrom*

-id 'lik' (označuje neku sličnost s pojmom osnovne imenice ili njegovu varijaciju, nepravilnost i sl.); dolazi na strane osnove u nazivcima različitih struka (kemija, biologija, zemljopis, zagonetarstvo): *akrostihòīd, alkalòīd, deltòīd, elipsòīd, kristalòīd, metalòīd, mongolòīd, parabolòīd, planetòīd, rebusòīd, rombòīd, šaradòīd, trapezòīd...*

-teka 'spremnica': *igrotéka* (spremnica igračaka), *kartotéka, kinotéka, patentotéka, vicotéka, vinotéka, vrpcotéka...*

Treba li osnove kao *-fag, -fil, -fob, -graf, -log, -pat* smatrati punim vezanim osnovama ili osnovama s nultim sufiksima, nije još riješeno (usp. t. 1026). Budući da one dolaze prvenstveno u tvorenicama sa stranim osnovama i u prvom dijelu, to su većina takvih riječi zapravo posuđenice. Jedino *-log* od osamdesetih godina ovoga stoljeća počinje dolaziti i na domaće osnove: *izmetòlog, križanićòlog, krležòlog, svemiròlog, čakavòlog, kajkavòlog, štokavòlog...*

Spojnik *e* u čistim je složenicama rijedak. Dolazi u složenicama u kojima
je prvi dio kuća: *kućedomàćin, kućegospòdār, kućepàzitelj, kućèvlāsnīk*
1200 *(kȕćevlāsnīk),* ali se te složenice mogu smatrati i sraslicama s okrenutim
redoslijedom. Osim toga norma ih ne prihvaća pa predlaže kao bolje: *domaćin* (jer je kućedomaćin zapravo tautološka složenica), *gospodar kuće, vlasnik kuće, pazikuća* (jer je kućepazitelj znatno rjeđe).

Na *-e* završava vezana osnova *tele-* sa značenjem 'koji se odnosi na daljinu' (daljinski): *telekòmanda, telekomunikácije...*

1201 Složenice bez spojnika kao *čuvàrkuća, duhànkesa, gâsmaska, generàlštab, ȉmendan, spȍmendān, nàdžagbaba, stràžmeštar* (pov.), *tônfilm...* mogu se smatrati i sraslicama ili polusloženicama, već prema tomu imaju li jedan ili dva naglaska pa su polusloženice *rèmek-djȅlo, spȍmēn-dôm, spȍmēn-plȍča*, a običnije je i *nàdžak-bȁba.*

1202 Složenica s pridjevima u prvom dijelu ima sa slobodnim i vezanim osnovama. Slobodne osnove najčešće dobivaju spojnik *o*. To su samo domaće osnove.

Atributne složenice znače isto što i sintaktička veza pridjeva (atributa) i imenice, npr. *bȑzovlāk* ⟶ brzi vlak. Katkada se u istom značenju upotrebljava i sintaktička veza, ali ta tvorba ima znatna ograničenja jer se ne mogu atributne veze slobodno pretvarati u atributne složenice pa su takve složenice malobrojne:

bjȅlokōst, bȑzotīsak (zast.), *bȑzovlāk* (obìč. brzi vlak), *dȍbročīn* (*dobròčin*, obìč. dobročínstvo), *dobròvolja* (obìč. dobra volja), *malopòsjednīk, mȁloprodaja, mladogramàtičar, mladoslòvničār, mȍdrokōs, novográdnja, novolìgāš, pȕnomōć* (uz punomoćje, pravni naziv), *starokàtolik, sȕhozīd, visokográdnja, zlòčin, zlòdjelo, zlòduh, zloȕpotreba, zlȍvolja*...

1203 sa skraćenim osnovama:

dubodòlina (dubòdolina), grkokàtolik (katolik grčkoga obreda), *inokorespòndent, inolifèrant, inopàrtner, inopòsrednīk, inozadužénje* (od *inozemni*, u poslovnom jeziku), *mrzòvolja, rimokàtolik* (katolik rimskoga obreda), *slȁdolēd, vȉsorāvan*...

Po posebnom je obrascu načinjena imenica *stranomànija* ⟶ manija za stranim.

1204 Složenica s vezanim pridjevnim osnovama u prvom dijelu ima više. To su strane osnove i vežu se sa stranim osnovama, a iznimno i s domaćima.

Na -*o* završava nekoliko takvih osnova:

egzo- ‘ìzvanjski’: *egzobiològija, egzodinàmika, egzoskèlet*...

grando- ‘velik’: *grandomànija*

makro- ‘velik’: *makrofàuna, mȁkromolekula, mȁkrorēgija, makrorèljef, makropròjekt*...

mikro- ‘malen’, ‘sitan’: *mikrofàuna, mȉkrorād, mikroràjōn, mȉkrovāl*...

neo- ‘nov’: *neobàrok, neokolonijalìzam, neoplatonìzam, neorealìzam, neoromantìzam, neotomìzam*...

paleo- ‘star’, ‘pra-’: *paleoantropològija, paleobotànika, paleodijetològija, paleoklimatològija, paleozoològija*...

Na -*i* završavaju:

kvazi- ‘lažni’, ‘tobožnji’, ‘nepravi’: *kvazipjȅsnīk, kvazisolidárnōst, kvaziȕmjetnik*... Ako je osnova domaća, takve su složenice normalnije sa *nadri-, nazovi-*, v. t. 1213.

maksi- **mini-** Složenice sa *maksi* (skraćeno od *maksimalan*) i *mini* (skraćeno od *minimalan*) upotrebljavaju se uglavnom u pomodnome pu-

blicističkome stilu: *maksisȕknja, minisȕknja, minikòšulja, minibìcikl, miniòbrok*, ali se *maksi* i *mini* danas smatraju i nesklonjivim pridjevima i pišu se u tim vezama i kao dvije riječi.

1205 Na *-e* završava vezana osnova *tele*, skraćenica od *televizijski*, u publicističkom jeziku: *teledráma, telekȁmera...*

Bez spojnika su pridjevne složenice rijetke: *Crvènkapica, ròđendan, vòdenkonj, vòdenkrtica, vòdenpaūk...*; od skraćenih osnova (u političkom jeziku): *Informbiro* (< Informacijski), *kompàrtija* (< komunistička), *socijaldemòkrat* (< socijalni)...

U složenici *tragikòmedija* skraćena je osnova pridjeva *tragičan*.

ZAMJENIČKE OSNOVE U PRVOM DIJELU

1206 Od slobodnih zamjeničkih osnova u prvom dijelu dolaze zamjenice *sam* i *sav*, a od vezanih osnova tuđica *auto-*.

Zamjenica *sam* dolazi sa spojnikom *-o-* i označuje da se ono što znači drugi dio složenice odnosi na samoga sebe:

samodisciplìna, samohvála, samoȉzdaja, samoìrōnija, samoȉzgrādnja, samokrìtika, samoȍbmana, samoȍbrana, samoȍdgoj, samoodržánje, samoopredjeljénje, samosàkaćēnje, samoponižávānje, samopožrtvovánje, samopromátrānje, samospȍznaja, sȁmosvijēst, samosavladávānje, samoùbojica, samoubójstvo, samozâštita...

Kao što primjeri pokazuju, taj je tip plodan, ali s određenim ograničenjem drugoga dijela. Tu dolaze imenice koje označuju radnju, rjeđe što drugo.

1207 *Sam* u pridjevnom značenju (bez ikoga drugog) u složenicama dolazi rijetko: *samovezàčica*, ‘vezačica (stroj) koja sama veže’, *samòvlāsnīk* ‘onaj koji je sam vlasnik’.

U istom zamjeničkom značenju dolazi vezana osnova *auto-*. U drugom su dijelu uglavnom strane riječi*: autobiogràfija, autopòrtrēt, autosugèstija...* Tvorba s *auto-* slabo je plodna jer je *samo-* običnije, uz domaće riječi dolazi i na strane: *samokontróla : autokontróla, samokrìtika : autokrìtika, samookìdāč : autookìdāč...*

Osnova zamjenice *sav* dolazi sa spojnikom *-e*: *svȅmōć, svȅvlast, sveznánje...*

BROJEVNE OSNOVE U PRVOM DIJELU

1208 U prvom dijelu dolaze slobodne i vezane brojevne osnove.

Slobodne su osnove glavni i redni brojevi i brojevni pridjevi. Svi imaju spojnik *-o-*.

Složenice s glavnim brojevima i brojevnim pridjevima označuju koliko pojam označen drugim dijelom ima jedinica:

jednòrog, dvòbroj, dvòglas (uz dvoglasnik*), dvòlom, dvȍrēd, dvòstih, dvòtočka* (uz dvotočje*), dvȍvlāst, trȍkūt, trȍlīst (tròlist), tròmeđa, trȍskok, trȍzvūk, dȅsetōboj, stònoga..., čȅtverokūt, čȅtverolīst, čȅtverorēd, pȅterokūt, šȅsterokūt, sȅdmerokūt, ȍsmerokūt...*

Složenice s rednim brojevima u prvom dijelu označuju koji je po redu, ali su uobičajene samo složenice s *prvi*: *prvobórac, prvomùčenīk, prvosvèćenīk...*

1209 Vezane osnove u prvome dijelu stranoga su podrijetla i dolaze samo sa stranim imenicama u drugom dijelu. To su većinom preuzete strane složenice koje u našoj tvorbi imaju više teoretsko nego praktično značenje.

bi- 'koji sadrži dva' (dvo-): *bìmetāl, bimìlēnīj...*

centi- 'sto puta manja jedinica': *cèntimetar*

deci- 'deset puta manja jedinica': *dȅcigram, dècilitra, dècimetar...*

deka- 'deset puta veća jedinica': *dȅkagram, dèkametar...*

di- 'koji sadrži dva' (dvo-): *dȉoksid, dȉstih...*

hekto- 'sto puta veća jedinica': *hȅktolitar...*

kilo- 'tisuću puta veća jedinica': *kȉlometar, kȉlogram...*

mili- 'tisuću puta manja jedinica': *miliàmpēr, mȉligram, mìlimetar...*

proto- 'prvi': *protonòtār* (pov.), *prȍtotip...*

GLAGOLSKE OSNOVE U PRVOM DIJELU

1210 Kao glagolske osnove u prvom dijelu dolaze prezentske osnove glagola I. i III. – V. vrste, a glagoli I. 6. imaju infinitivnu osnovu *(ispi-, nabi-, probi-, razbi-, priši-)*. Prezentske osnove dobivaju spojnik *-i-*. Ispred *-i- k, g* smjenjuju se sa *c, z* u *teci-, vuci-, strizi-,* a *g* ostaje u *užgi-*.

Prvi je dio složenica zajedno sa spojnikom dvosložan, zato nema osnova prefigiranih glagola III. – V. vrste, nego samo I. vrste, ali tako da je prvi dio sa spojnikom dvosložan. Trosložni su samo *izjedi-* i *nazovi-*.

1211 Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu složenice: *cjèpidlaka, gùlikoža, ìspičutura, kàžiprst, kȑpigūz, màstibȓk...,* a iznimno je na *-i-*: *cjepìdlaka* (prenesen kratkosilazni s druge osnove) ili druga osnova čuva kratkouzlazni: *izjedipògača, svrzimàntija*; složenice s *nazòvi-* imaju kratkouzlazni na drugom slogu.

1212 Složenice su većinom objektnoga tipa i označuju osobu s više ili manje obilježenim značenjem u negativnom smislu:

cjèpidlaka → onaj koji cijepa dlaku (pedant)
gùlikoža → onaj koji guli kožu (lihvar)
ìspičutura → onaj koji ispija čuture (pijanica).

Tako i *izjedipògača* (izjelica), *kràdikesa* (džepar), *lìžilonac* (ulizica), *màstibȓk* i *màstigrlo* (sladokusac, izjelica), *màžičizma* (ulizica), *mùčipapir* (loš pisac), *nàbiguzica* (muktaška izjelica), *nàdriknjiga* (nedoučen čovjek),

pàlikuća, pàlišuma, prìšipetlja (nametljiv, nevrijedan pristaša), *pròbisvijēt* (skitnica), *ràspikuća, svrzimàntija, tràžidlaka, vȑtigūz* (nemirnjak), *vȑtirēp* (nemirnjak), *vùcibatina* (skitnica)...

Neutralno značenje ima *pàzikuća.*

Ràzbibriga označuje ono što razbija brigu, čovjeka, stvar, zabavu.

Pogrdno značenje ima *mlàtipero* ⟶ onaj koji mlati perom (loš pisac).

1213 Složenice s *nadri-* s imenicom za osobu u drugom dijelu označuju lošu, slabu, lažnu osobu: *nàdrigovornīk, nàdrihrvāt, nàdrikritičār, nàdriliječnīk, nàdrimājstor, nàdripisār, nàdripjesnīk, nàdripolitičār, nàdriučenjāk...*

Nàdriobrt znači ilegalni obrt.

Nazovi- kao prvi dio složenice označuje da drugi dio nije ono što znači, da je to samo formalno, da je to u slabom, lošem smislu: *nazòvibrat, nazòviheroj, nazòvimājka, nazòvipjesnīk, nazòviprijatelj, nazòvirod.*

1214 Ostale imenice imaju posebne obrasce i označuju:

osobe:

làžitorba ⟶ torba (pren. čovjek) koji laže
plàčidrug ⟶ drug s kojim se plače
tȑčilaža ⟶ laža koja trčeći priča
tùžibaba ⟶ onaj koji tuži kao baba;

životinje: *skòčibuba, skòčimiš, smȑdivrana, strìzibuba*;

biljku: *vìsibaba*;

stvar: *kàžiprst, vàdičep*;

igru: *kȑpiguz*;

vremensko značenje ima *pàmtivijek,* a dolazi samo u izrazu *od pamtivijeka.*

PRILOŽNE OSNOVE U PRVOM DIJELU

1215 Čiste složenice s priložnim osnovama u prvom dijelu relativno su malobrojne, a osim složenica sa *polu-* i slabo plodne. Osnove su slobodne i vezane. Slobodne su osnove samo dvaju priloga: *pol* i *vele.*

Složenice sa *pol* najčešće imaju spojnik *-u-* i označuju da je ono što označuje drugi dio samo napola, polovično, po veličini, vrijednosti, trajanju, a katkada znači da je samo jednim dijelom:

pȍlubōg, pȍlubrat, polubùnilo, polucìpela, polucȑnac, poludìvljāk, poluȉstina, pȍlukat, pȍlukrūg, pȍlumjera, pȍlumjesēc, pȍlumrāk, pȍluotok, poluplátno, pȍlusan, polusèljāk, polusèstra, pȍlusjena, pȍlustih, polutáma, pȍlutōn, poluvrijéme...

Bez spojnika prilog *pol* dolazi u *pódne, pónoć, pòlitra.*

1216 Prilog *vele-* dolazi u više složenica koje označuju da je ono što označuje drugi dio veliko opsegom, položajem ili stupnjem: *vèlebanka, vèlefilm, vele-*

galàksija, vȅlegrād, veleindustrijálac, veleìzdaja, vȅlemājstor, vȅlepjesnīk (Šenoa za Shakespearea), *velepósjed, vȅleproizvòđāč (veleproizvòđāč), vȅlesājam, vȅlesila, vȅlesvetkovina, veletr̀govac, vȅletržnica, vȅleūm...*

1217 Vezane su osnove rijetke, stranoga su podrijetla i dolaze samo sa stranim imenicama u drugom dijelu:

palin- 'opet', 'ponovno': *palingèneza*

pluskvam- 'više nego': *plȕskvamperfekt*

poli- 'više': *politehnika.*

6. Prefiksalna tvorba imenica

1218 U ovom se poglavlju prikazuje čista prefiksalna tvorba. Ako pojedini prefiks sudjeluje i u prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi, tada je ta tvorba prikazana kod pojedinoga sufiksa, a može se pronaći pomoću Kazala pojmova.

1219 Prefiksalna tvorba imenica promatrana kao cjelina slabo je plodan tvorbeni način. Od četrdesetak prefiksa plodniji je samo desetak, a među njima samo nekoliko ima veći broj složenica.

a- (od grč. *a-* 'ne, bez-'). U nekoliko složenica sa stranim osnovama označuje lišenost, da nema onoga što znači osnovna riječ, da je niječe ili da je što suprotno od toga: *amoralìzam, asèpsa, asimètrija, ateìzam...*

1220 **anti-** (od grč. *anti-* 'protiv'). Složenice s prefiksom *anti-* označuju pojavu suprotnu značenju osnovne imenice:

anticiklóna, antitéza, ȁntipapa, antipopúštānje, antiprisluškívānje, antiračùnica, ȁntirodoljūb, ȁntisrećka, ȁntisvijēst, antitàlent, ȁntitijēlo, ȁntivūkovac...

U drugim je složenicama jače naglašena aktivna suprotnost pojavi koju označuje osnovna imenica: *antialkoholìzam, antifašìzam, antimilitarìzam, antisemitìzam...*

Protivnika označuje *ȁntikrist.*

Imenice *antifàšist, antiklerikálac, antimilitàrist, antisèmīt...* mogu se smatrati složenicama u navedenim značenjima, ali i izvedenicama od imenica koje označuju pojave.

Ako je u osnovi domaća riječ, tada su neke složenice sa *anti-* blago stilski obilježene. U stilski neutralnoj upotrebi bolje je mjesto *anti-* upotrebljavati prefiks *protu-*.

1221 **arci-** (od grč. *arhē* 'početak, počelo'). Prefiks *arci-* označuje viši hijerarhijski stupanj osnovne riječi, ali je u stilski neutralnom značenju arhaizam, ima nekoliko potvrda starijih pisaca ili kad je riječ o starijim razdobljima: *àrcibiskup* (A. Šenoa, RS), *arcìđakon* (R. Horvat, RS), *àrcipop* (I. Kukuljević, RS), *arcisatàna* (A. Kovačić, RMS s. v. nebeščanin).

U stilski obilježenoj upotrebi ispred domaćih osnova prefiks *arci-* upotrebljava I. Raos za pojačavanje značenja osnovne riječi, uglavnom negativnoga značenja: *glupan i arciglupan* (1976, 195), *Budale i arcibudale* (1971, 14), *ti si junak, ja sam arcijunak, ti si kurva, a ja arcikurva* (isto, 109), *Kučko jedna i arcikučko* (isto, 230), *Kurvetino i arcikurvetino* (isto, 70), *ove se školjarske svetice – što bi svim nevjestama arciučiteljice mogle biti* (isto, 192).

1222 **arhi-** (od grč. kao i *arci-*), ima značenje kao i *arci-*, ali dolazi samo u nekoliko crkvenih naziva, uglavnom pravoslavnih: *arhiđàkon, arhièpiskop, arhijèrēj, arhimàndrit.* Alomorfni lik dolazi u *àrhānđel,* obìč. *arkanđel.*

ark- u *àrkānđel* 'prvak anđela'.

1223 **bez-** Prefiks *bez-* u imeničkoj je tvorbi slabo plodan jer dolazi uglavnom u nekoliko starijih složenica ili u individualnoj tvorbi. Znači lišenost, nijekanje osnovnoga pojma ili njegovu suprotnost:

bèsan (rij., obìč. nesanica), *bèskrāj, bȅsvijēst* (rij., nesvijest), *bèzbriga* (rij., obìč. bezbrižnost), *bèzbrōj, bèzdan, bèzdno* (rij.), *bèzmjera* (M. Božić, RMH, bezmjernost, neizmjernost), *bȅzobzīr* (A. Šenoa, RMH, bezobzirnost), *bezùspjeh* (A. Starčević, neuspjeh), *bèzutjeha* (M. Begović, RMH, neutješnost), *bèzvolja* (M. Božić, RMH, bezvoljnost).

dija- (od grč. *dia*) ima značenje *pro-, kroz* u složenici *dȉjapozitiv.* Ostale su složenice s *dija-* na tvorbenoj granici.

1224 **dis-** (od grč. *dys-* 'ne' ili lat. *dis-* 'raz-') U nekoliko složenica sa značenjem *ne-,* negiranja značenja osnove.

Običnije su riječi *disharmònija, dispropòrcija,* ostale su uskostručni nazivi ili su na tvorbenoj granici.

do- U današnje vrijeme postaje sve plodniji pa se uz starije *donáčelnik, dòruka* danas upotrebljava *dopredsjednik, doministar, dopredstojnik, doravnatelj, dotajnik, dozapovjednik* pa i *doadmiral, doprvak.* Zbog dosadašnje upotrebe i odnosa s prefiksom *nad-* prednost bi trebao imati prefiks *pod-*.

eks- (od lat. *ex* 'iz'). Slabo plodan prefiks. U nekoliko složenica, većinom pojedinačne upotrebe. Dolazi ispred imenica koje označuju zanimanje, titulu, znači 'bivši': *ȅkskrālj, ekskràljica, ekspàvlīn, ekspr̀vāk, ekssùpovac...* U istom značenju dolazi i domaći prefiks *raz-*.

epi- (od grč. *epi* 'na, nad'). U geološkom nazivu *ȅpicentar* 'površina nad centrom'.

1225 **hiper-** (od grč. *hyper* 'iznad'). Složenice s *hiper-* znače u pojačanom, velikom, prevelikom stupnju ono što znači osnova. Dolazi ispred osnova stranoga podrijetla: *hipererotìzam, hiperfùnkcija, hiperkrìtik, hiperpopulácija, hiperprodùkcija, hiperrealìzam, hiperseksuálnost...*

hipo- (od grč. *hypó*). U složenicama znači sniženje, umanjenje prema normalnome: *hipoacidìtēt, hipofùnkcija, hipoglikèmija...*

infra- (od. lat. *infra* 'ispod, niže'). U složenici *ȉnfrazvūk.*

ko- (od lat. *co* 's, sa, su'). U nekoliko složenica sa stranim osnovama u značenju *su-*: *kòautor, koedukácija, koegzistèncija, kòpilot, korefèrat...*

1226 **kontra-** (od lat. *contra* 'protiv'). U više složenica sa stranim i domaćim osnovama u značenju *protu-*: *kontrademonstrácija, kontraìgra, kontraìzjava, kontranápad, kontraofenzíva, kontraprijédlog, kontrarevolúcija...* S domaćim osnovama, a i stranima gdje se može, bolje je upotrebljavati prefiks *protu-*. U nekoliko složenica *kontra-* znači *ispod-, niži*: *kontraadmìral, kòntrabas, kȍntrafagot...*

1227 **među-** Označuje pojam koji se nalazi između čega drugoga, najčešće između dijelova onoga što označuje osnova, između dvaju takvih pojmova ili između toga ili čega drugoga:

mȅđubrōj, mȅđučīn, mȅđuigra, mȅđujelo, mȅđukat, mȅđupaluba, mȅđupostaja, međupróstor, mȅđuredak, međustànica, međustùbīšte, mȅđutīp, međuùsjev, međuvláda, međuvrijéme...

1228 **nad-** Prefiks *nad-* dolazi ispred osnova koje označuju osobe po zvanju, zanimanju, činu, i složenice s njime označuju viši položaj, čin, ali su takve složenice danas rijetke po upotrebi: *nȁdbiskup, nàtpastīr...*, većinom su to povijesne riječi: *nàdcestar, nadinžìnjēr, nȁdlijēčnīk, nadlòvac, nȁdlugār, nadòdvjetnīk, nàdsātnīk, nȁdstražār, nȁdšumār, nadùčitelj, nȁtkonobār, natkònjušār, nȁtpop, nȁtporučnīk, nȁdvojvoda...*

U posebnom su značenju *nàdlihvār, nadlúpež.*

Od ostalih su složenica običnije: *nȁdmōć, nȁdčovjek, nȁdnāslov, nadrealìzam,* a rjeđe su: *natprégled, nȁdsvijēt, nadstruktúra...*

1229 **naj-** Prefiks *naj-* upotrebljava se u publicističkom jeziku sa značenjem najbolji, najveći u onome što znači osnova. Piše se sad kao polusloženica, sad kao složenica:

nâj-bráda, nâj-dâr, nâj-mànēvar, nâjpláća, nâj-fȉlm, nâjpȑstēn, nâjptȉca, nâjslȉka, nâjtȁksi... Primjer *Najviši, najbolji, najslavniji... Najtoranj što je ikada itko igdje...* iz beletrističkoga je teksta, ali humorističkoga (I. Kušan, 1970, 9).

Budući da takve složenice imaju žargonski prizvuk, bolje bi bilo za to značenje upotrebljavati *vele-*: *velebrada, veledar, velemanevar...*

1230 **ne-** Prefiks *ne-* izriče lišenost, niječe svojstvo osnovne riječi:

nebíće, nebítak, nèborac, nèbriga, nehȑvāt, nȅistina, nekȑšćanin, nemètāl, nȅmōć, nȅpār, nepartíjac, nepȁžnja, nerázmjer, nèrotkinja, nèsan, nèsklād, nȅsporazum...

Nijekanje svojstva obično je u glagolskih imenica:

neispunjávānje, neispunjénje, neizvršénje, neizvršívānje, nemijéšānje, nenàpadānje, nènošēnje, neobàzirānje, neodobrávānje, neòtjecānje, neplácānje, nepòdnošēnje, nepodùdarānje, nepòstojānje, nepoštívānje, nepouzdánje, nepovjerénje, nepoznávānje, neraspoložénje, nèshvaćānje...

Uz nijekanje složenice dobivaju i dodatna značenja koja proizlaze iz nijekanja osnovnoga:

– složenica označuje suprotno svojstvo, stanje:

nȅmīr, nȅmoral, nepošténje, nèprāvda, nȅrād, neravnotéža, nèsloga, nȅsvijēst, nȅuspjeh...

– *ne-* daje značenje 'loš, zao': *nèbrat, nȅčovjek, nèdjelo, nȅdrūg, nèmati, nèprijatelj, nèsreća, nȅzgoda...*

– *ne-* daje značenje 'nezgodan, neprilićan': *nȅdoba, nȅvrijēme, neprílika...*

1231 **nuz-** Prefiks *nuz-* dolazi u nekoliko složenica u značenju 'sporedni', 'drugi': *nȕspostaja, nȕsprodukt, nȕsproizvod, nȕsprostorija, nȕzzanimānje, nȕzzarada, nȕzzgrada...*

pa- Prefiks *pa-* daje složenici značenje 'drugo, slabije, loše', 'nepravi'. U općem jeziku ima nekoliko složenica, obično samo s pokojom upotrebnom potvrdom: *pȁbog, paròditelj, pȁužina, pȁvečera, pȁvedrina...* Nešto su češće složenice u pojedinim strukama, najčešće u botanici i zoologiji: *pȁčetvorina, pȁglodnjāk, pȁgusjenica, pàjesen, pȁkūtnjāk, pȁlīst, pȁmekušac, panásljednīk, pȁnoga, pȁprst, pȁslika, pazákup, pȁzvūk...*

para- (od grč. *para* 'kod, uz, iz, pred, protiv, prema'). Taj se prefiks upotrebljava sa širokim rasponom značenja, pogotovu u najnovije vrijeme: 'uz', 'blizu', 'izvan', 'blizak', 'sličan', 'protivan', 'nepravi': sličan: *paratifus* (bolest slična tifusu), blizak: *parapsihologija, pàralaža,* nepravi, protivan: *paraekonomija, paramedicina, paranovinarstvo, parareligioznost, paraznanost...* Zbog širine značenja često značenje takvih složenica nije dovoljno jasno pa je u preciznijem izražavanju bolje kao prvi dio upotrijebiti *nadri-, nazovi-, (kvazi-), ne-, pa-, polu-.*

po- U nekoliko različitih složenica: *pòkćerka, pòmājka*; *popódne, pòsezōna.*

1232 **pod-** Prefiks *pod-* dolazi ispred osnova koje označuju osobe po zvanju, zanimanju, činu, statusu, i složenice s njime označuju niži položaj, čin: *pȍdoficīr, podsekrètār, pȍtporučnīk, pȍtprēdsjednīk, pȍtpukovnīk, pȍdstanār...*

Mnoge takve složenice povijesne su riječi:

pȍdbān, pȍdčasnīk, podnárednīk, pȍdtājnīk, podùčitelj, podzapovjèdnīk, potkancèlār, potkapètān, pȍtkrālj...

Katkada takve složenice označuju podređeni dio, obično razdjel:

poddijàlekt, podòdbor, pȍdodjel, podòdjeljak, podràzdioba, podrázdjel, podrázred, podsèkcija, pȍdtip, pȍdvrsta...

Različite druge pojmove po nižem mjesnom ili prenesenom značenju označuju složenice:

podnájam, podnáslov, pòdsuknja, pȍdsvijēst, pòdtekst, podzákup, potkòšulja (pȍtkošulja)... Potkontìnent označuje dio kontinenta koji bi se i sam mogao smatrati kontinentom.

1233 **pra-** Prefiks *pra-* daje osnovnoj riječi značenje 'drevni', 'iskonski', 'prvotni', 'veoma star', 'najstariji u svojoj vrsti': *prȁbiće, prȁbīljka, prȁčovjek, prȁdomovina, prȁjezik, prȁlīk, prȁotac, prȁpočetak, prȁroditelj, prȁslika, prȁstanovnīk, prȁstānje, prȁsvijēt, prȁšuma, prȁuzor, prȁuzrok, prȁživotinja...*

Ako osnovna riječ znači rodbinski odnos, tada složenica označuje odnos za jedno koljeno dalje: *prȁbaba, prȁdjed, prȁunuk, prȁprababa, prȁpradjed, prȁpraunuk, prȁstric...* Ali ta tvorba ima znatna ograničenja.

pre- U tvorbi imenica slabo plodan prefiks. U nekoliko složenica označuje da se osnovni pojam javlja u većem stupnju, u većoj mjeri: *prȅmōć, prȅobilje.*

1234 **pred-** Označuje da je što ispred čega u prostornom ili vremenskom značenju, da je što ispred glavnoga dijela označenog osnovnom riječi, prethodni:

prȅdgovōr, prȅdgovornīk, prȅdigra, prethìstorija (prahistorija), *predìstraga, prȅdjelo, prȅtklijetka, prȅtkomora, prȅdnācrt, pretpojàčalo, prȅdračūn, prȅdsezōna, prȅdstrāža, predúvjet, prȅduzbuna, prȅdznāk, predznánje, prȅdživot...*

Viši položaj označuje složenica *prȅdrādnīk.*

prema- U složenici *premapòtpis,* òb. supòtpis.

prez- Samo u *prézime,* složenici na tvorbenoj granici.

pri- U složenica *prìmozak, prȉzvūk* u značenju manji, sporedniji.

1235 **pro-** (od lat. *pro* 'za'). U nekoliko složenica s osnovama stranoga podrijetla označuje: a) pomoćnika ili zamjenika osobe koju označuje osnovna imenica, *pod-*: *prȍdekān, pròrektor*; b) čovjeka sa simpatijama za osobu koju označuje osnovna imenica: *profàšist, prokolonijàlist.*

protiv- V. t. 103.

protivu- V. t. 103.

1236 **protu-** Sufiks *protu-* dolazi u složenicama sa značenjem 'suprotni', 'protivni':

protuàkcija, prȍtudokaz, prȍtujurīš, protukandìdāt, prȍtumjera, protunálog, protunápad, protunáredba, prȍtunavala, prȍtuotrov, protuprijédlog, proturázlog, protureformácija, proturevolúcija, prȍtustrānka, protutéza, prȍtutēža, protuȕdarac, protuvrijédnost...

raz- U više složenica u značenju 'bivši' (svrgnut, smijenjen):

rȁzban, ràscar, rȁsfratar, rȁsknēz, ràspop, rȁskralj...

re- (od. lat. *re* 'obratno, natrag, ponovno'). U značenju 'ponovni, ponovno, iznova, obratni, obratno, natrag' u nekoliko tuđica: *reagrarizácija, reàkcija, reaktivácija, reèskont, reinkarnácija...* i riječ *reìzbor* (koja se može protumačiti i kao izvedenica nultim sufiksom od reizabrati).

1237 **su-** Prefiks *su-* označuje zajedništvo, istovremenu zajednicu s kime u poslu, zvanju, stanju, mjestu:

suàutor, sȕbān, sȕbaša, subàštinīk, subòrac, sȕčovjek, sȕdrūg, sùgrađanin, sȕključār, sùkrivac, sùmišljenīk, sùmještanin, suoptužènīk, sùpatnīk, sùplemenīk, supolèmičār, supòsjednīk, suposvètitelj, suprèdsjednīk, sùputnīk, sùrādnīk, suȕčenīk, suȕrednīk, sùvlasnīk...

Zajedničko stanje označuje *sùkrivnja, supàtnja, sȕradnja*; zajedničko vlasništvo: *supòsjed,* zajedničkost po mjestu (i funkciji): *sȕkūt, sùmeđa, supòtpis.*

1238 **super-** (od lat. *super* 'gore, odozgo, nad, iznad, povrh, više'). Prefiks *super-* najčešće dolazi u pojačajnom značenju.

Izriče da je ono što označuje osnovna riječ u (veoma) velikoj mjeri, u značenju prefiksâ *nad-, naj-* i osnove *vele-*: *superbìser, superbogàtāš, superčòvjek, supergalàksija, superjáje, superkomplìment, superlùla, superljepòtica, supermuškárac, supernȅbodēr, supernàrānča, superoklòpnjača, superpívnica, superpjevàčica, superpȕška, superrâdnīk, supertvȑđava...* Katkada izriče da je što nad, iznad čega u hijerarhijskom značenju: *superàrbitar, superkomìsija* (òb. natkomisija), *superrèvīzija...*

1239 **ultra-** (od. lat. *ultra* 'iznad, više, preko, krajnje, onkraj'). Kao prvi dio složenice označuje da se ono što znači osnova javlja u (veoma) velikoj, krajnjoj mjeri, najčešće znači 'krajnji': *ultradèsnica, ultrakolonijalìzam, ultraljèvica, ȕltrazvuk...*

vice- Prefiks *vice-* znači *pod-* i dolazi u nekoliko složenica sa stranim osnovama: *viceadmìrāl, vicekancèlār, vicekònzul...*

IV. TVORBA PRIDJEVA

1240 Pridjevi se tvore na više različitih načina: sufiksalnom, prefiksalnom, sufiksalno-prefiksalnom, složeno-prefiksalnom tvorbom i slaganjem. Pojedini načini imaju više raznovrsnih tvorbenih elemenata i obrazaca tako da je tvorba pridjeva veoma složena. Kao i u imenica, tako je i u pridjeva sufiksalna tvorba najznačajnija.

U sufiksalnoj tvorbi pridjeva sudjeluje 160 sufiksa. To su ovi sufiksi, a poredani su abecednim poretkom prema posljednjim glasovima:

-uščī	-stvenī	-jah(a)n	-at	-njikav
-aćī	-ālnī	-j(a)n	-cat	-ukav
-ećī	-ijālnī	-esk(a)n	-acat	-ljav
-jī	-ionālnī	-al(a)n	-čat	-eljav
-ijī	-uālnī	-ual(a)n	-ijat	-uljav
-ujī	-iōnī	-ional(a)n	-ljat	-njav
-ackī	-ārnī	-ijel(a)n	-nat	-injav
-ačkī	-evnī	-ar(a)n	-ovat	-onjav
-ičkī	-ivnī	-š(a)n	-it	-unjav
-skī	-ovnī	-aš(a)n	-cit	-išav
-eskī	-ioznī	-jaš(a)n	-evit	-ušav
-ejskī	-njī	-eš(a)n	-ovit	-ev
-ijskī	-anjī	-iš(a)n	-novit	-ljev
-ujskī	-enjī	-uš(a)n	-ast	-evljev
-anskī	-injī	-juš(a)n	-ičast	-ovljev
-janskī	-šnjī	-at(a)n	-jast	-iv
-enskī	-ašnjī	-et(a)n	-kast	-čiv
-inskī	-(a)k	-ovet(a)n	-ikast	-ećiv
-injskī	-ec(a)k	-ovjet(a)n	-uškast	-jiv
-evskī	-ic(a)k	-av(a)n	-juškast	-ljiv
-ijevskī	-ač(a)k	-ev(a)n	-olast	-aljiv
-ljevskī	-eč(a)k	-iv(a)n	-oljast	-eljiv
-ovskī	-aš(a)k	-ov(a)n	-uljast	-oljiv
-škī	-āk	-az(a)n	-njast	-ažljiv
-evljī	-ok	-oz(a)n	-injast	-ežljiv
-ovljī	-n	-atoz(a)n	-orast	-njiv
-nī	-(a)n	-ioz(a)n	-ušast	-ov

-anī	-ec(a)n	-uoz(a)n	-av	-ø
-janī	-ic(a)n	-an	-ičav	
-ičnī	-ač(a)n	-jan	-jav	
-enī	-ič(a)n	-en	-kav	
-benī	-atič(a)n	-ven	-ikav	
-menī	-ah(a)n	-in	-jikav	

1. Razgraničenje odnosnih i opisnih pridjeva

1241 Tvorba pridjeva može se uspješno prikazati prema osnovnoj podjeli pridjeva na odnosne i opisne. Jednima se sufiksima tvore odnosni, a drugima opisni pridjevi.

Odnosni se pridjevi tvore sufiksima *-ov, -ev, -in, -ljev, -ovljev, -evljev* i sufiksima koji imaju određene likove (svi na *-ī*) osim *-ackī,* a opisni ostalima, što znači sufiksima na nulti nastavak osim sufiksa na *-ov, -ev, -in* i ostalih na *-ev* i sufiksom *-ø.* Sufiks *-ackī* javlja se samo u pridjevu *ȉstī istàckī,* što je očito određeni oblik opisnoga pridjeva.

Gradivni pridjevi nemaju posebnih tvorbenih elemenata i zato se prikazuju s ostalima vrstama pridjeva, a spominju se u t. 1281 – 1285, 1304, 1305, 1381, 1429 – 1432, 1440, 1442, 1535, 1560, 1561, 1566 – 1568.

Osim morfoloških razlika između opisnih i odnosnih pridjeva navedenih u t. 1341, 1525. i 1526. potrebno je upozoriti i na razliku između sufiksa koji se u nekim likovima neutraliziraju, a isto tako i na opisno značenje pridjeva s odnosnim sufiksima.

Kad se za pridjeve s opisnim sufiksima *-(a)n, -an, -en, -ov(a)n, -ev(a)n* kaže da imaju i odnosno značenje ili kad se takvim smatraju premda se to izričito ne kaže, to je stoga što nije bila jasna razlika između njih i pridjeva s odnosnim sufiksima *-nī, -anī, -enī, -ovnī, -evnī.* Kako je ta razlika važna, njoj je posvećeno dosta pozornosti i ona je prikazana kod pojedinoga opisnog sufiksa.

Kad se za odnosne pridjeve kaže da imaju opisno značenje, tada je to bilo jednim dijelom zbog toga što se značenje odnosnih pridjeva shvaćalo usko, u posvojnom smislu, a često i veoma usko, u pravnom, posjedovnom smislu. A odnosni pridjevi imaju veoma široko značenje (v. t. 1252).

1242 Drugi je razlog u tome što se često ne razlikuje osnovno od prenesenoga značenja.

Kad se npr. ističe da je u rečenici *Junačkom desnicom uhvati neprijatelja,* pridjev *junački* i posvojni jer desnica pripada junaku i uopće junacima, i opisni, jer znači ‘jakom, čvrstom’, tada se zanemaruje razlika između osnovnog i prenesenog značenja. Tko je junak, taj je i jak i zato *junačka desnica* može značiti i *jaka, snažna desnica.* Ali kad za koga kažemo da ima junačku desnicu, tada smo ujedno rekli da je on i junak i zbog toga prijenos značenja nije tako očit.

1243 Očitiji je u vezi *vučji tek*. Ako je riječ zaista o vuku, tada je pridjev *vučji* odnosni, kao i u vezi *vučji trag, vučja jama*. Ali vezu *vučji tek* obično upotrebljavamo kad je riječ o čovjeku: *Nekada vučjega teka nije sad mario ni za kakvo jelo* (V. Novak o Titu Dorčiću, RS). Tu pridjev *vučji* možemo shvatiti kao opisan, ali samo zato što je posrijedi prijenos značenja, svejedno smatrali mi čovjeka vukom ili njegov tek vučjim. I još nešto. Da bismo značenje mogli prenijeti, moramo prije znati kako vuk jede, kakav je vučji tek.

Dakle kad se želi dokazati da je neki pridjev i opisni i odnosni, tada treba navesti primjere iste razine (osnovno značenje : osnovnom značenju), a ne različitih (osnovno značenje : prenesenom značenju). Zbog važnosti koje to pitanje ima za određivanje značenja u tvorbi pridjeva razmotrit ćemo još nekoliko primjera.

1244 Značenje pridjeva *biblijski* u vezi *biblijski papir* možemo opisati preoblikom 'tanak i fin papir', ali je potrebno imati na umu kako je pridjev *biblijski* dobio to značenje. Najprije se, ili najviše, Biblija tiskala na takvu papiru, to je zapaženo i tada se taj papir nazvao biblijskim. Odnos je prema Bibliji očit. Od tada se biblijskim papirom zove svaki takav papir i kad se na njemu tiskaju druge knjige, a ne samo Biblija. Ali to opisno značenje pridjev *biblijski* nema sam za se, nego tek u vezi s imenicom papir. Osnovno mu je značenje i dalje odnosno, npr. *biblijski proroci* (proroci koji se spominju u Bibliji), *Biblijsko društvo* (društvo za izdavanje Biblije), *prijevod biblijskih odlomaka* (odlomaka Biblije) i sl.

1245 U primjerima: *Sokolove oči žandarmerijskog stražmeštra bile su uperene u vrata...* (građa MH). – *...kada je sokolovim svojim okom opazio...* (debeli, brkati gospodin, građa MH). – *I Filip Kurlan, koji se mogao pohvaliti svojim orlovskim vidom, posvjedočio je s ostalima.* (Božić, 1955, 42) – možemo pridjeve *sokolov, orlovski* zamijeniti sa *oštar* jer su ovdje upotrijebljeni u prenesenu značenju. A značenje se moglo prenijeti tek kad je bila jasna spoznaja o oštrini vida u sokola i orla. I sad se može dogoditi da nestane i sokola i orla, da se o oštrini njihova vida ništa ne zna, a da svakomu *sokolovo oko, orlovski vid* znači 'oštro oko', 'oštar vid' (onako kao što nam *kurje oko* ne znači 'kokošje oko', nego samo izraslinu na nozi).

Opisujući oči udovice Perke, Božić na jednom mjestu kaže: *Kurlan joj se zagleda u mačkaste oči* (1954, 82), a malo zatim: *...u zelenotamnim, mačjim joj očima* (88). Zaključak koji se nameće jest: *mačkast* ovdje znači što i *mačji*, a prema tome *-ast* što i *-ji*. Ali to je samo zato što je u prvom primjeru normalna tvorba *mačk + ast* 'kao u mačke', a drugi put je cijeli izraz prenesen. *Mačje oči* pripadaju mački, a kad se kaže za čovječje, jasno je da je posrijedi preneseno značenje. Tek tako su se sastala dva različita pridjeva u istom značenju, ali jedan s osnovnim značenjem, a drugi s prenesenim.

1246 Ako tvrdimo da su pridjevi u vezama *vučji tek* (u čovjeka), *junačka desnica* (u prosječnika), *biblijski papir* (u nebiblijskoj knjizi), *sokolovo oko, orlovski vid* (u čovjeka), *mačje oči* (u žene) opisni, tada su samo u toj vezi i zato što su preneseni.

1247 Sada se može razumjeti i opisno značenje pridjeva u primjerima *anđeoski lik, gospodska večera, divovska snaga, đavolska naprava, herojski san, krokodilske suze, majmunska ljubav, sirenski glasovi, staračka zabrinutost...* Ti se pridjevi mogu protumačiti kao opisni samo kad se ne odnose na imenice u pridjevnoj osnovi, nego na koje druge, a to znači kad su u prenesenom značenju. Katkad je put od osnovnoga do prenesenog značenja jedva primjetljiv, ali se zbog toga ne smiju pridjevi s odnosnim sufiksima olako svrstavati među opisne.

1248 Budući da pridjevi s odnosnim sufiksima mogu imati opisno značenje, mogu imati i komparaciju, npr. *Ti si Hrvat, stariji, čišći, hrvatskiji od mene* (Matoš, 1917, 127). – *...velika stara kuća njegovih predaka bila je najgospodskija u čitavom gradu* (Adum,1951, 8). – *»Prodana nevjesta« je najčeškija opera* (Radio Zagreb, 7. 5. 1960, 8.45 h). – *Teško je od tih opera izabrati najslavenskiju* (Isto). – *Rus je najslavenskija duša* (Božić, 1955, 127). – *...borba podjarmljenih naroda za slobodu i ljudskiji život* (Tel., 23. 9. 60. 1). – *Najdemokratskiji je bio § 12...* (Tel., 14. 4. 61. 4). – *iz najprijateljskijih pobuda* (Vus, 5. 7. 61. 9). – *najplaninskija republika* (o Crnoj Gori, Vus, 12. 7. 61. 11). Pridjev *zvjerski* u općem se jeziku pretežno upotrebljava u prenesenu značenju ‘okrutan’ i zato nije neobična komparacija: *Život postaje sve zvjerskiji* (Jonke, RMS).

1249 Iako je komparacija teoretski moguća od svakoga odnosnog pridjeva koji je prenošenjem postao opisni, ipak je ona veoma rijetka. To ujedno pokazuje da je tako dobivena kvaliteta nešto posebno. Uz to jezik teži da se za opisno značenje uzme i opisni sufiks, npr. *čovječan* uz *čovječji, junačan* uz *junački, didaktičan* uz *didaktički, dinamičan* uz *dinamički* i dr. (v. t. 1536 – 1538).

1250 Za tvorbu dolazi u obzir samo osnovno značenje pridjeva, prenesena proučava semantika. Ako bismo u tvorbi uzimali u obzir i prenesena značenja kao osnovna, ne bismo mogli doći ni do kakvih čvršćih zaključaka, odnosno mogli bismo, samo, grubo rečeno, zaključiti da svaki sufiks znači sve ili samo puko pridjevno značenje, kako nas volja.

1251 Kad je riječ o prenesenu značenju, treba upozoriti da u tom značenju može biti i riječ u pridjevnoj osnovi. I to utječe na raspodjelu sufiksâ i značenje pridjeva. Budući da pridjevi obično ostaju u istoj skupini, nije ovdje potrebno tu pojavu opširnije obrazlagati. Primjeri se nalaze u t. 1667. i d.

2. Tvorba odnosnih pridjeva

1252 Odnosni pridjevi označuju raznovrsne odnose prema imenicama u pridjevnoj osnovi:

a) vlasničko pripadanje: *Markova kuća, Petrova knjiga, zadružna mljekara, državno dobro...* To znači da je Marko vlasnik kuće, da je on može prodati, pokloniti, za razliku od nevlasničkog odnosa, npr. *Pijančevu čašu umoči u maštelo prljave vode i odmah je natoči vinom...* (Božić, 1955, 31) jer je iz surječja jasno da je čaša krčmarovo vlasništvo, pijančeva je samo po tome što je on iz nje pio;

b) pripadanje dijela cjelini: *Marijine oči, učiteljev prst, hrvatske pokrajine, puščana cijev...*

c) rodbinske, srodbinske i društvene odnose: *Ivanov sin, bratov kum, predsjednikov pomoćnik, Mladenov prijatelj...*

d) potjecanje: *bogataški sin, ministarsko dijete, dalmatinsko vino, kravlje mlijeko, teleći odrezak, petrolejski smrad...*

e) namjenu: *dječja knjiga, plesna dvorana, zubna pasta...*

f) različite druge odnose prema čovjeku, životinji, biljci, stvari, znanosti, vremenu, mjestu i sl.: *bolesnikova smrt, stočni sajam, trsna uš, autobusna stanica, automobilski promet, kolni put, grobljanska uprava, zemaljski život, gramatički naziv, kemijski pokus, jutarnje novine, večernja haljina, tamošnje prilike, jahaće hlače...*

1253 Svi se ti odnosi mogu izraziti istom preoblikom:

Markov → koji se odnosi na Marka
učiteljev → koji se odnosi na učitelja
Marijin → koji se odnosi na Mariju
travanjski → koji se odnosi na travanj
državni → koji se odnosi na državu
puščani → koji se odnosi na pušku
dječji → koji se odnosi na djecu
večernji → koji se odnosi na večer
jahaći → koji se odnosi na jahanje

1254 Prema tome različiti sufiksi mogu imati isto značenje, ali je razlika u raspodjeli: jedan sufiks dolazi samo na neke kategorije osnova (određene semantički ili glasovno), a ako različiti sufiksi dolaze na iste, tada označuju različite odnose, npr. *admiralov-admiralski,* prvi prema jednini, a drugi prema množini.

1255 U značenju odnosnih pridjeva značajna je i pojava da se jedan pridjev odnosi i na drugu imenicu sa zajedničkim dijelom osnove, npr. pridjev *kovački* odnosi se na *kovača* i *kovanje.* U AR se npr. značenje pridjeva *kovački* opisuje riječima: »koji pripada kovačima (u širem smislu, koji pripada kovanju)«, a u RMH »koji se odnosi na kovače i kovački zanat«. To potvrđuju i veze: *kovački čekić, malj, mijeh, prah, viganj, Kovačka ulica...* Pojavu da se jedan pridjev odnosi na dvije imenice nazvat ćemo uvjetno *sekundarna mutacija.*

1256 Budući da se od glagolskih imenica pridjevi normalno ne tvore, može se misliti da je sasvim razumljivo što se pridjevi kao *kovački* odnose i na glagolske imenice. Ali sekundarna se mutacija ne javlja samo zbog glasovnih razloga. Ona je sasvim obična i ondje gdje se od dviju imenica pridjevi mogu izvesti bez ikakvih glasovnih zapreka, npr. *anatomski-anatomijski, splitski-splićanski.* Obična je kad od zajedničke osnove postoje dvije imenice koje označuju čovjeka i struku kojom se on bavi, mjesto i stanovnika koji u njemu stanuje. Da je posrijedi sekundarna mutacija, vidi se po tome što jezična građa ne potvrđuje opreku po kojoj bi *anatomski* značio 'koji se odnosi na anatome',

splitski 'koji se odnosi na Split', a *anatomijski* 'koji se odnosi na anatomiju', *splićanski* 'koji se odnosi na Splićane'. To je i razumljivo jer je čovjek anatom samo po tome što se bavi anatomijom, a Splićanin samo po tome što se rodio i stanuje u Splitu. Zato je razliku između *anatomski* i *anatomijski, splitski* i *splićanski* teško odrediti, često i nemoguće. Ako se želi naglasiti da se što odnosi samo na jednoga anatoma, Splićanina, kovača, tada u jeziku postoji mogućnost da se to izrazi: *anatomov, Splićaninov, kovačev*... Da sekundarna mutacija postoji, dokaz je i u tome što npr. imena mjesta i etnika od njih ima nekoliko tisuća, a od svakoga para u pravilu postoji samo po jedan pridjev iako se u većini drugi može izvesti bez ikakvih teškoća. Čak i ondje gdje je drugi izveden, rijetko se upotrebljava. Oba se upotrebljavaju samo iz posebnih razloga (primjere v. u t. 1371).

1257 Prema završnim glasovima i prema raspodjeli sve odnosne sufikse možemo podijeliti u šest skupina:

1. sufiksi *-ov, -ev, -in, -ljev* i ostali na *-ljev*
2. sufiksi koji završavaju na *-ski*
3. sufiksi koji završavaju na *-ni*
4. sufiksi koji završavaju na *-ji, -lji* i *-eći*
5. sufiksi koji završavaju na *-nji*
6. sufiks *-aći*.

SUFIKSI *-ov, -ev, -in, -ljev* I OSTALI NA *-ljev*

1258 Sufiksima *-ov, -ev, -in* i *-ljev* tvore se pridjevi samo od imenica. Sufiksi su veoma plodni.

Pridjevi izvedeni tim sufiksima imaju isto značenje, a razlika je samo u raspodjeli, tj. svaki od njih dolazi na određene osnove.

Raspodjela i morfonološke promjene

1259 Sufiksi *-ov, -ev* i *-ljev* dolaze na osnove imenica sklonidbenih tipova *jelen, selo* i *dijete,* a sufiks *-in* na osnove imenica e-sklonidbe:

bân, bâna	>	*bânov*	*báka, bákē*	>	*bákin*
kòvāč, kováča	>	*kováčev*	*àga, àgē*	>	*àgin*
dijéte, djèteta	>	*djètetov*	*ćȁća, ćȁćē*	>	*ćȁćin*...
Sûnce, Sûnca	>	*Sûnčev*			

1260 Prema tome na istu ili sličnu imenicu s različitim sklonidbama dolaze i različiti sufiksi, a na različite imenice s istom sklonidbom dolazi isti sufiks:

djȅd, djȅda	>	*djȅdov*	*Hájra, Hájrē*	>	*Hájrin*
djédo, djédē	>	*djédin*	*Hájro, Hájrē*	>	*Hájrin*
Drágo, Drágē	>	*Drágin*	*Hájro, Hájra*	>	*Hájrov*
Drágo, Drága	>	*Drágov*...			

Pridjevi od im. s. r. relativno su rijetki, a tvorba od imenica i-sklonidbe nije potvrđena.

Za imenice koje znače biljku vrijede posebna pravila.

Raspodjela sufiksa *-ov, -ev, -ljev* zavisi od završnoga glasa imeničke osnove i kategorije imenice od koje se pridjev tvori.

1261 Sufiks *-ov* dobivaju imenice s osnovom na zapornike *(b, d, g, p, t, k),* na nepčane tjesnačnike *(s, z, f, h),* zvonačnike *(m, n, l)* i otvornike osim *i (a, e, o, u)*:

Jòbov, djȅdov, bȅgov, bìskupov, brȁtov, pjȅsnīkov, čèmpresov, sljȅzov, šȇfov, ȍčuhov, kûmov, gospòdinov, admirálov, kàkaov, Dànteov, Cocteauov /koktòov/, Nèhruov...

Od *knêz* je pridjev *knêžev.*

Osnove na *-št* i *-žd* dobivaju pretežno *-ev*: *hrúštev, dȕždev...*

Uz normalno *Monroeov /monròuov/* upotrebljava se *i Monroev /monròev/.* Od *Nȍa, Nȍē* pridjev je *Nȍin*; pridjevi *Noev* i *Nojev* nisu izvedeni po jezičnom sustavu.

Za imenice sklonidbenoga tipa *Drágo, Drága* vrijedi posebno pravilo (v. t. 1266).

1262 Osnove na nepčanik, tj. na *č, ć, dž, đ, j, lj, nj, š, ž,* tvore pridjeve sufiksom *-ev*:

pjeváčev, Gùndulićev, Hȁdžev, Đûrđev, Jûrjev, Cêlzijev, králjev, sȕžnjev, robijášev, mûžev...

Od *Boccaccio, Boccaccia /bokàčo, bokàča/, Davìčo, Davìča* upotrebljava se samo *Boccacciov /bokàčov/, Davìčov,* iako bi teoretski bilo *Boccacciev /bokàčev/, Davìčev.*

Imenice na *-telj* imaju samo *-ev (ùčiteljev),* ali katkada na raspodjelu utječe i razjednačivanje na udaljenost: *Gebešov, Benešov, Diogenešov, Frangešov...*

1263 Od osnova na *c* pridjevi se tvore sufiksom *-ev* i pri tome se *c* zamjenjuje sa *č*: *glúmčev, krívčev, lòvčev, píščev, stârčev, súčev, svéčev, jârčev, màgarčev, sívčev, finànčev, prȉnčev, stríčev, Erdéljčev, Gúpčev, Kránjčev, Pȉrčev...*

Kad je u osnovi strano ime ili prezime, iza *c* obično dolazi *-ov*: *Lovrencov, Kucov, Pucov, Barentsovo /barencovo/ more, Blovitzov /blovicov/, Rosenkranzov /roznkrancov/ ...*

U *Hrmeščecov, Kekecov, Zebecov* djeluje razjednačivanje na udaljenost.

1264 Osnove na *r* tvore pridjeve pretežno sa *-ov.*

Samo *-ov* dobivaju

– osnove koje završavaju na *-er*: *djȅverov, licèmjerov, ljudòžderov, živòderov, premijérov, reportérov, Glàuberov, Jùpiterov, Lùciferov...*

– osnove stranih imenica: *dìrektorov, dȍktorov, mâjstorov, pȁstorov, sènatorov, Gȁšparov, Pȅtrov, Pîrov...*

Od imenica sa sufiksom *-ar* pridjevi se tvore sa *-ov i -ev*: *čuvárev-čuvárov, nȁdničārev-nȁdničārov, pisárev-pisárov*... Tako i *kȁplārev-kȁplārov, mornárev-mornárov.*

Od *cȁr* je *cȁrev.*

1265 Osnove na *v* obično dobivaju *-ljev*: *garòvljev, mrkòvljev, lažòvljev, Čèhovljev, Jȁkovljev, Kàmovljev, Mȉroslavljev, Smìslovljev, Šòlohovljev, Tòmislavljev, Tùrgenjevljev, Vjȅkoslavljev*...

Uz *-ljev* se javlja i *-ov*: *Jȁkovov, Tòmislavov, Vjȅkoslavov*...

Očito je da se sufiks *-ljev* upotrebljava zbog razjednačivanja, a *-ov* zbog velike učestalosti toga sufiksa. Zbog toga takve pridjeve valja tvoriti sufiksom *-ljev*, pogotovu kad osnova završava na *-ev* ili *-ov.*

1266 Imenice sklonidbenoga tipa *Drágo, Drága*[1] dobivaju *-ov* bez obzira na završni suglasnik osnove: *bájov, brájov, čájov, Míćov, Mújov, Đúrov, Hájrov, Íbrov, Ímrov, Ćórov*..., uz običnije *bájo, bájē* > *bájin* ili *bȁja, bȁjē* > *bȁjin*...

1267 Imenice za oznaku biljaka dobivaju u pravilu sufiks *-ov* bez obzira na sklonidbeni tip i završni glas osnove: *bòrov, bȍžūrov, cèdrov, cèrov, jȁvorov, kâmforov, krùmpirov, lȍvorov, šìmširov, hmèljov, brèzov, jȁbukov, jèlov, kùpinov, lȉpov, màlinov, màslinov, vȑbov, brèkinjov, trȅšnjov, vìšnjov, ȉvov, gljȉvov, šljȉvov*...

1268 Neki su pridjevi od imenica za oznaku biljaka izvedeni po općoj raspodjeli sufiksâ *-ov, -ev, -in*, a od osnova na *c, č, ć* i nema pridjeva sa *-ov*: *jaglàčev, kozlàčev, bùndevičin, grahòričin, kamìličin, mȅtvičin, rȕtvičin, smȑčin, jèdićev, ciklámin, álojin, jȕkin, kájsijin, kàvin, rížin, rúžin, sòjin, srȅmzin*...

Zbog takve se raspodjele javljaju i dubletni pridjevi: *šljȉvov-šljȉvin, jȁbukov-jȁbukin, pâlmov-pâlmin, topòlov-topòlin*..., pa i tripletni: *trȅšnjov-trȅšnjev-trȅšnjin, vȉšnjov-vȉšnjev-vȉšnjin*... Danas je *smȍkvin* običnije nego *smȍkov.* U izboru između više mogućnosti u ovoj kategoriji prednost treba dati sufiksu *-ov.*

1269 Od imenica na *-čki, -ski* koje imaju pridjevnu sklonidbu, *Rački, Račkoga, Zrinski, Zrinskoga,* pridjevi se normalno ne tvore, nego se mjesto njih upotrebljava posvojni genitiv. Pojedine potvrde kao *Bačvanskov učenik* (B., 29. 6. 59. 8.), *Kandinskove ruske djeveruše* (Vj. 29. 1. 61. 6), *Račkovo životno djelo* (Nl. 8. 2. 59.), *Zrinjskovo pleme* (Šenoa, 1933, 96), *Kao da je brat Dostojevskijeva kneza Miškina* (Vl. 6. 1. 62. 6), *Stravinskijeva stvaralačka djelatnost* (R.-Zgb, 17. 11. 59.) pokazuju da je ta pojava još uvijek u granicama individualne tvorbe.

Pridjevi *Dostojevskijev, Stravinskijev* imali bi zapravo sufiks *-ijev*, ali zbog kolebanja u sklonidbi može se smatrati da su napravljeni po uzoru na *dèndijev* < *dèndi, dèndija, Gandhijev* < *Gandhi, Gandhija,* kao što je *Brolaskijev* (Hosu, 1972, 61.), od prezimena *Brolaski* koje prevodilac sklanja *Brolaskija* (61) i *Brolaskoga* (120).

---

[1] Taj sklonidbeni tip ima u hrvatskom književnom jeziku mjesno (dubrovačko) obilježje.

1270 Sufiksi *-ov, -ev* ne uzrokuju nikakve glasovne promjene, jedino što osnove na *-kv* odbacuju *v*: *brȅskov, bȕkov, smȍkov* < *brȅskva, bȕkva, smȍkva,* i što se glas *c* ispred *-ev* zamjenjuje sa *č* (v. t. 1263).

Ispred *-in* glas *c* zamjenjuje se sa *č* u sufiksu i završetku *-ica* višesložnih osnova: *bàničin, barùničin, cȁričin, gospodàričin, kràljičin, Dàničin, Jȅličin, Jȕričin, Dèsničin, Mȁtičin, kr̀tičin, lȉsičin, màgaričin...*

Glas *c* ne zamjenjuje se u jednosložnih osnova, pogotovu ako je osnovna riječ hipokoristik: *brácin, brícin, Cúcin* (< Cuco, I. Kušan, Toranj, 51), *Ícin, Lúcin, Mícin, Prȉcin, Vícin, mácin...*

1271 Od imenica na *-čica, -ćica,* vjerojatno zbog izbjegavanja ponavljanja *-čiči-, -ćiči-,* pridjevi se od tih imenica rijetko tvore, nego se umjesto njih upotrebljava posvojni genitiv. Zato su rijetke potvrde kao: *domaćičina briga* (J. Truhelka), rijetke unatoč tomu što je i Broz-Boranićev i Boranićev pravopis imao pridjev *domaćičin,* a *Jačičin* (I. G. Kovačić), *Ančicin otac* (Vj. 4. 6. 69, 13), *djevojčicino mrtvo tijelo* (B. 8. 2. 61, 9). (Pridjev *gȍspođičin* ni uz posebno traganje u hrvatskoj književnosti nije pronađen.) Pravopis iz 1960. uveo je sustavnim konstruiranjem primjera *-čičin* pa se poslije te godine počinju nešto češće javljati primjeri s promjenom *c/č,* vjerojatno uredničkim ili lektorskim zahvatima: *Ančičin* (Kana, 11/72, 18), *djevojčičin* (Vus, 24. 12. 75. 17), *prodavačičin* (Vus, 1. 11. 72, 6), *domaćičin* (Biblija I, 288). Zbog podjednakih razloga odluka se može prepustiti jezičnoj praksi.

U razgovornom jeziku sjevernih krajeva glas *c* ispred *-in* ostaje bez promjene, *Ȁnicin, Dànicin, Mȁricin...,* ali takvi likovi ne idu u književni jezik.

1272 Glasovi *k, g, h* ispred *-in* ostaju bez promjene, jedino se u nekim riječima *k* zamjenjuje sa *č,* ali likovi sa *č* u pretežnoj većini nemaju novijih potvrda. Novije potvrde imaju samo *djèvōjčin* (uz rjeđe *djèvōjkin*), *mâjčin, plàvōjčin* i *plàvōjkin* (vjerojatno običnije), *svàstičin* i *svàstikin, vlàdičin* i *vlàdikin.* Uz *bȁnkin* upotrebljava se i *bȁnčin,* ali je *bȁnkin* sustavno samo kad se odnosi na jednu određenu banku, inače *bankovni, bankarski.*

1273 Naglasak se krati samo u nekih pridjeva izvedenih sufiksom *-ov* ako je u osnovi imenica koja označuje biljku*: dûb, dûba* > *dùbov, tȓn, tȓna* > *tr̀nov, bôr, bȍra* >*bȍrov, brijêst, brijésta* > *br(j)èstov, drijên, drijéna* > *dr(j)ènov, gȓm, gŕma* > *gr̀mov, hrâst, hrásta* > *hràstov, bázga, bázgē* > *bàzgov, jéla, jélē* > *jèlov, lijéska, lijéskē* > *ljèskov, vŕba, vŕbē* > *vr̀bov* i *víno, vína* > *vìnov.*

U ostalih je kao u osnove: *djȅd, djȅda* > *djȅdov, čȉčak, čȉčka* > *čȉčkov, pijétao, pijétla* > *pijétlov, šȕmār, šȕmāra* > *šȕmārov, sùrādnīk, sùrādnīka* > *sùrādnīkov, sèstra, sèstrē* > *sèstrin, jȁbuka, jȁbukē* > *jȁbukov, dȕd, dùda* > *dùdov, strîc, strica* > *strîčev, stȁrac, stârca* > *stârčev, jùnāk, junáka* > *junákov...*

Značenje

1274 Značenje je sufiksâ *-ov, -ev, -in, -ljev* odnosno, ali s nekim specifičnostima s obzirom na kategorije imenica od kojih je pridjev izveden.

1275 Najčešće se tim sufiksima tvore pridjevi od osobnih imenica, vlastitih i općih, i označuju različite odnose prema pojedincu označenom imenicom u pridjevnoj osnovi. U pretežnoj se većini misli na određenoga pojedinca koji je poznat ili je prije spomenut. Katkada iz konteksta jasno izlazi da se odnosi na određenoga pojedinca iako se tek pridjevom prvi put kazuje na kojega. Zato su u tom tipu pridjeva veoma česti od vlastitih imenica: *Bachov /bȁhov/ apsolutìzam, Bòtvinīkova pòzīcija, Dràškova šútnja, Gȁšparov námjesnīk, Mlȁdenov koléga, Pȅtrova šála, Sìlvestrov sîn..., Hȉtrečev bîk, Krìžovčeve riječi, Mȁtoševo dȍba* (i *dôba*), *Gùndulićeva mášta, Gùndulićeva ȕlica, Jùrišićeva ȕlica, Kùmičićev ròmān..., Àndrijin ùbod* (Andrija je ubo Filipa), *Ànđelijina smȑt, Dèsničina knjȉga* (knjiga koju je napisao V. Desnica), *Kŕđin prȉgovōr, Mŕkin advòkāt, Vícine krétnje...*

1276 U toj kategoriji pridjeva veoma su česti i pridjevi od općih osobnih imenica, samo što odnos prema jednoj određenoj, poznatoj osobi nije vidljiv u rječnicima, nego tek u određenom kontekstu. Evo nekoliko primjera iz Božićeva romana Neisplakani (b): *...nabere se maloj na licu smješkavi ježur, da li od vlažne studi ili od očeva uobičajno jalovog obećanja* (9, imenica se otac prije ne spominje, ali iz konteksta jasno proizlazi da je riječ o određenom ocu). – *A šta će opet i u kući, slušat gugutnjavu moje sestre Perke...* (15). *Zato i nudi sestrinu kuću...* (16). *Pijanca pomalo guši umor* (...). *Pijančevu čašu umoči u maštelo prljave vode* (31). – *Uto se otvore vrata blagovaonice i na njima se ukaza zgrčeni, čučnuti oblik služavke* (74). *Oči služavkine opet se ozlobe...* (76). – *Kad sam ti dosad odbio? – žmirne Bikan, pa nadoda poslije ribarove šutnje. – Nepravedan si, Gavrane.* (196, u kontekstu ispred toga spominje se i riječ ribar u općem značenju, ali se ona može odnositi i na Gavrana jer se opisuje kako je Gavran lovio ribu na Cetini.) – *A šta radiš ti... tamo? – upita mladić...* (200). *Iglica mu nijemo odobri pogurenom glavom, motreći vrzavu sjenu mladićevu u četvorini sunca* (203). – *Strpljivo podnosi ovaj povratni momački dan s curom* (232). *Andrija... trenomice pobode jednu crnu iglu svoje zjenice u djevojčino plaho i najednom sijevnulo lice...* (233, pridjev *djevojčin* odnosi se na djevojku označenu na 232. str. imenicom cura). – *Filip... uzmače strelovito i gipko preko cementnog krova čatrnje i nadade u bijeg nizbrditim kamenjarom, prema cesti. Andrija se poput kopca ustremi za njima.* (...) *U mahnitom trku Filip sve više osjeća negdje za vratom, niz kičmu naletnu težinu gonjačevu...* (236, imenica se gonjač izričito ne spominje, ali je iz konteksta jasno da je Andrija gonjač). – *Starac ima tu, u blizini, bačvu s vodom.* (...) *Tad se tiho povuče dublje u šumu, a onda brže-bolje skrene prema starčevu tajnom rezervoaru* (271).

1277 Često pridjevi izvedeni od imena čine dio naziva u kojem se značenje može tumačiti i kvalitativnim pridjevima, ali je pridjev ipak odnosni jer je odnos prema osobi označenoj imenicom u pridjevnoj osnovi jasan, npr. *Sizifov posao* u RSR protumačen je »zamoran i besplodan posao... težak i besciljan, uzaludan posao«, ali je jasno da je ovdje posrijedi preneseno značenje. Pridjev

Bunsenov odnosni je pridjev i u vezi *Bùnsenov plȁmenīk*, iako to nije plamenik koji pripada Bunsenu niti je to jedan plamenik koji se tako zove, nego takvih plamenika ima veliko mnoštvo, a nazvani su po Bunsenu jer je on konstruirao prvi. Zato se takvi pridjevi i pišu velikim slovom, premda ima pokušaja da se pišu i malim, *Madona zviždi kao papenov lonac* (S. Novak, 1969 (b), 101.). – *upala ahilove tetive* (Vj. 22. 11. 72. 15). Prema sadašnjem pravopisnom sustavu to je nepravilno kao što bi bilo i pisanje *pitagorin poučak.*

1278 Od ostalih takvih pridjeva može se spomenuti: *Àdamov kòstīm, Àdamova jȁbučica, Àhilova péta, Àrgusove ȍči, Bȉkfordova vȑpca, Dàmoklov mȁč, Èdipov kòmpleks, Eustàchijeva cijêv, Glàuberova sôl, Gòrdijev čvȏr, Heròstratova slȁva, Morseova abecéda /mȍrzeova/, Morseovi znakovi, Nànsenova pûtnica, Papinov lonac /papénov/, Pȋrova pȍbjeda, Pòtemkinova sȅla, Pròkrustova pòstelja, Tàntalove mȕke...*

1279 Pridjevi izvedeni tim sufiksima od općih osobnih imenica označuju katkada i odnos prema jednoj osobi, ali neodređenoj, svakoj:

...nije se jedamput život u isti mah i našalio i natužio na čovjekovu licu (Božić 1955, 260). – *Raspravljanje o pojedinim stranama ili formama čovjekove aktivnosti* (Tel. 21. 4. 61. 5.). – *Ostvarenje ovih čovjekovih želja više zaista nije daleko* (Vj. 23. 4. 61. 8.). – *...dolazak pijemontskog zaručnika, koji od roditelja traži djevojčinu ruku* (općenito, Vj. 1. 6. 61. 11.). – *Kupčevi su troškovi oko prijenosa stvari* (AR s. v. kupčev). – *Gospodareve oči konja goje* (AR s. v. gospodarev). – *Nastavnikova je dužnost da učenika ispravlja i uči pravilnom književnom izgovoru* (J, 8, 74). – *...zbog česte promjene liječnika ...moglo bi izostati temeljitije praćenje pacijentove bolesti* (Vus, 17. 1. 61.). – *...taj radarsko-zvučni uređaj bilježi i pokrete ruku, nogu i čak pješakova trupa* (Vl. 27. 5. 61. 13.). – *Danas je puno gostiju u zelenom Malbašinom konačištu, omiljenom putnikovom zastanku* (Božić 1955, 245). *Strahovanja i zanosi u jednom od najznačajnijih perioda ženina života* (Vus, 1. 5. 61. 19.).

1280 U većini primjera očita je težnja da se istakne odnos prema pojedincu: *nastavnikova je dužnost* znači »svakoga pojedinog nastavnika«, *nastavnička je dužnost* znači »svih nastavnika«. Ta je težnja razumljiva jer odnos prema određenom pojedincu, pogotovu što u jeziku postoji pojava da se jedninom izriče i množina (sinegdoha). S druge strane zanimljivo je da nema pridjeva izvedenih od imenica na *-(a)c (pisac, kupac),* nije potvrđen ni *pacijentski.* Što se *čovjekov* širi na račun *čovječji,* to se uz ostalo može razumjeti i zbog izuzetnosti pridjeva *čovječji* u tvorbi sufiksom *-ji.* Nije poželjno da ovo značenje potiskuje sustavna značenja pridjeva s drugim sufiksima, u prvom redu sa sufiksom *-ski.* Usp. t. 1356.

Značenje u tvorbi od imenica za oznaku biljaka

1281 Kao što je već rečeno u raspodjeli sufiksâ *-ov, -ev, -in,* sufiks *-ov* u ovoj je kategoriji opći i glavni sufiks; po općoj raspodjeli šire se *-ev* i *-in,* a ostali su *(-ni, -ski)* rijetki. Zbog toga pridjevi sa sufiksom *-ov* (i *-ev, -in*) od ove kate-

gorije imenica imaju veoma širok raspon značenja: od gradivnoga značenja do raznovrsnih odnosnih. Toj širini značenja pridonosi i to što imenice koje znače biljku najčešće označuju i njihov plod, iako se zapaža težnja da se od naziva ploda tvore pridjevi i na drugi način, npr. *jȁbukov cvijêt – jȁbučnī sôk.*

1282 Širinu značenja u ovoj kategoriji pokazuju ovakvi primjeri: *dùdovo bȕre – dùdov lîst – dùdova ràkija – dùdov prélac.* Zbog toga je opće značenje »koji se odnosi na i« u ovoj kategoriji na višem stupnju apstrakcije. Opis značenja konkretnijim preoblikama pokazuje da jedan pridjev može imati više preoblika i da jedna preoblika može obuhvaćati više značenja jer značenje ovdje ne zavisi samo od značenja osnove, nego i od imenice uz koju pridjev stoji. Zato je pregled značenjâ jednostavnije prikazati u kontekstu s imenicama koje uz njih najčešće stoje.

1283 Gradivno značenje »koji je od i« imaju pridjevi uz imenice koje označuju različite predmete:

dùdovo bȕre, hràstova, jȁvorova, jèlova, òrahova dàska, lȉpova dȁščica, dùdove, hràstove, jȁsenove dȕge, bòrova, jèlova grâđa, hràstova, jèlova gréda, jȁvorove gȕsle, bȕkovo, ljèskovo ìvērje, jȁvorov járam, jȁvorove jȁsle, vȑbov klȉn, glògov, jȁsenov kòlac, glògovo, hràstovo kôlje, brȅzova mètla, ljèskova pȁlica, bùkov, hràstov pàrkēt, kȅstenov prût, jȁsenovo, ljèskovo, vȑbovo prûće, jȁsenov rážanj, ljèskove strùgotine, bàmbusov štâp...

1284 Veoma često uz pridjev stoji imenica drvo: *brȅzovo, bȕkovo, dùdovo, hràstovo, jȁbukovo, jȁsenovo, jȁvorovo, jèlovo, kȅstenovo, ljèskovo, òrahovo, vȑbovo dȑvo...* Kako je riječ *drvo* dvoznačna, uz značenje »građa« pridjev je gradivan i znači »drvo od i«, a u značenju »stablo« znači »stablo koje je i«, *brȅzovo dȑvo* ⟶ »drvo od breze« i »stablo koje je breza«. U ovom drugom značenju javlja se i *stablo*: *bòrovo, jȁbukovo, màslinovo stáblo...*

1285 Pridjevi te kategorije dolaze i uz druge imenice što označuju oblik u kojem se javlja biljka: *kukùruzova stábljika, kùpinov, màlinov gȓm...*

1286 Pridjevi stoje uz imenice koje označuju dio biljke, njezin plod ili dio ploda:

bȍžūrov, lȉpov cvijêt, hràstova, jèlova grána, hràstovo, jèlovo, màslinovo grânje, màslinova, òrahova grànčica, òrahova jézgra, bòrova, hràstova, jèlova, lȉpova kȍra; kȕkurijēkov kȍrijēn, òrahova krȍšnja, dùdov, glògov, grȁhov, kùpinov, lȍvorov lîst, òrahova ljȕska, bȕkov, òrahov pânj, bòrov plôd, ljèskove rése, grȁhova sjèmēnka, bòrova, čèmpresova šȉšārka, glògov tȓn, bȕkov, hràstov žȉr...

1287 Pridjevi stoje uz imenice koje označuju ono što potječe od biljke, njezina cvijeta ili ploda:

kȍkosovo brȁšno, bàzgov, lȉpov, sljȅzov čȁj, brȅzov dȉm, bȕkov hlâd, gljȉvova, grȁhova júha, lȉpov mêd, šljȉvov pèkmez, dùdova, krȕškova, šljȉvova ràkija, grȁhova, krumpírova saláta, bòrova, jèlova smòla, lȉmūnov sôk, màslinovo, rìcinusovo ûlje, kùpinovo, pâlmovo víno...

Kad je proizvod od ploda ili biljke kao predmeta, javlja se težnja da se pridjevi izvode sufiksom *-ni*: *jȁbučnī sôk, kùpusnā saláta, kukùruznī krȕh, rȅpičnō ûlje...*

1288 Pridjevi stoje uz imenice *šuma, dubrava, lug* ili uz imenice koje znače mjesto obraslo biljkom: *bòrova, bȕkova, hràstova, lȉpova, ljèskova šȕma, bȕkova dùbrava, jèlov lûg, bòrovo bȓdo, bòrov brežȕljčić, bòrova, jȁvorova, jèlova gòra, jèlova gòrica...*

1289 Uz pridjeve dolaze imenice što označuju životinje, a rjeđe i biljku, koje su čime vezane s određenom biljkom: *jȁsenov cvŕčak, bòrova gȓbica, màslinov móljac, màslinova mȕšica, bòrov, dùdov prélac, jȁbukov savìjāč, jèlova sjènica, krùmpīrova zlàtica*; *kȅstenove gljȉve...*

U primjeru *nȍge màlinove bòjē* (u goluba, prev.) pridjev *malinov* dolazi u odnosnom značenju iako je zamjena opisni pridjev: *malinaste boje (malinaste noge).*

O pridjevima od imenica za oznaku pojedinih dijelova biljaka, tvari dobivene od nje ili imenice koje doduše označuju biljku, ali nisu naziv pojedine vrste v. t. 1302. i 1303.

Značenje u tvorbi imenica za oznaku životinja

1290 U tvorbi od imenica za životinje osnovni je sufiks *-ji,* ali se pridjevi izvode i sufiksima *-ov, -ev, -in* jer *-ji* često nailazi na glasovnu zapreku pa se zbog toga u ovoj kategoriji tvore pridjevi i sufiksima *-ov, -ev, -in.* Njih čak ima i više nego pridjeva sa sufiksom *-ji* (u građi 130 : 110). Zbog toga je razumljivo što se javljaju i dubletni pridjevi: *krȁvljī-krȁvin, lȁbuđī-lȁbūdov, lȁvljī-lȁvov, mèdvjeđī--mèdvjedov...* U izboru između tih dviju mogućnosti prednost treba dati pridjevima sa sufiksom *-ji.*

1291 Budući da se pridjevi sa sufiksima *-ov, -ev, -in* u ovoj kategoriji izvode uglavnom zbog glasovnih razloga, imaju opće odnosno značenje ('koji se odnosi na i') i podjednako se odnose na jedninu i množinu. To potvrđuje i činjenica što pridjevi kao *kokòšjī, mȉšjī, pȁsjī, kȍnjskī, svînjskī...*, dakle pridjevi s tipičnim neindividualnim značenjem, nemaju usporednih pridjeva sa sufiksima *-ov, -ev, -in,* i obratno, što mnogi pridjevi sa *-ov, -ev, -in* nemaju usporednih pridjeva sa sufiksima neindividualnoga značenja te je očito da oni imaju i to značenje, npr. *ćûkov, dȁbrov, djȅtlov, hȑtov, kȉtov, grȉzlijev, sívčev, čȁpljin...*

1292 Što se i na jednoj i na drugoj strani razlika u odnosu prema jednini i prema množini nije leksički ostvarila ni od onih osnova gdje je to moguće, razlog je i u tome što životinje, kao ni biljke, nemaju izrazite individualnosti. Imaju je samo kad su pojedini nazivi više imena nego opće imenice, npr. *alat, dorat, đogat, sivac, vranac, galonja, koka, kusonja, maca, mrkonja, mrkuša, sivonja, sivulja, šaronja...* i od njih se pridjevi tvore samo sufiksima *-ov, -ev, -in*: *ȁlatov, dȍratov, đȍgatov, sívčev, gálonjin* (premda su i tu u većini osnove s glasovnom zaprekom za *-ji*).

1293 Individualnost životinje u potpunosti dobivaju u pričama jer je u njima poosobljenje najobičnija pojava, a u stvarnom životu mnoge domaće životinje imaju vlastita imena, katkada i ljudska. Zbog toga se mnoge imenice i pridjevi pišu velikim slovom, npr. *Šarko, Brundo, Cero, Vukan, Šarkov, Brundov, Cerov, Vukanov* (sve Nazor). Na taj je način i sa semantičke strane otvorena mogućnost da imenice za životinje dobivaju sufikse *-ov, -ev, -in.*

1294 Stoga je sasvim razumljivo što se katkada javljaju primjeri koji pokazuju da se pridjevi sa *-ov, -ev, -in* upotrebljavaju kad se pridjev odnosi na jednu određenu životinju, npr. *mèdvjedova pážnja* (u tekstu o borbi s jednim medvjedom, Vus, 14. 6. 61. 16.). – *Svaki bi samo pomilovao rukavom piletovu glavicu* (o jednom piletu u humorističkoj priči, Tel. 10. 2. 61. 13.).

1295 To je prodiranje u kategoriju imenica za životinje razumljivo zbog velike plodnosti i učestalosti sufiksâ *-ov, -ev, -in,* njihove opreke sa *-ski,* pogotovu kad im je put otvoren i glasovnim i semantičkim razlozima. Kad bi pak upotreba pridjeva sa *-ov, -ev, -in* u toj kategoriji značila potiskivanje pridjeva sa *-ji,* tada treba upotrijebiti pridjev sa *-ji.*

Značenje u tvorbi od imenica za neživo

1296 Najprije valja istaknuti da neke imenice mogu označavati živo i neživo i da prema značenju mogu dobivati različite sufikse, npr. *krȕnskī* < *krȕna* 'ukrasni vijenac ili kapa kao simbol vlasti i časti' – *krȕnin* < *krȕna* 'čovjek koji nosi krunu' (sinegdoha, *svijetla kruno!*). Od imenice objekt 'predmet' pridjev je *objektni, objekatski, objekatni,* ali *objekt* može označivati i živo biće, npr. u dijalektološkim istraživanjima: »*...treba objektu postavljati i određena pitanja, ali tako da ispitivač u tom pitanju nikako ne spomene riječ, koju želi od objekta čuti...*« (J, VIII, 79.) Prema tome je značenju pridjev: *objektov govor* (isto, str. 81.). Tako je i od *subjekt* 'podmet' pridjev *subjektni, subjekatski, subjekatni,* ali *subjekt* u rečenici može označivati i čovjeka, a tada je pridjev *subjektov,* npr. »*...izvršeno radnje do vrhunca subjektove volje (raspjevati se)*« (J. VIII, 46.), »*...objekat može biti stvoren subjektovom radnjom (pisati, kreativni)*« (Isto, str. 89.) Zanimljiv je i primjer iz starijega jezika. Pridjev *hrđin* izveden je od *hrđa* u značenju 'loš, hrđav čovjek': *Pak još proždor kad propane i kad hrđin rob postane...* (V. Došen, AR, s. v. rđin)[2].

1297 Što su sufiksima *-ov, -ev, -in* izvedeni pridjevi tipa *ȃnđelov, đȁv(o)lov, sòtonin, vílin, zmȁjev* nije potrebno posebno obrazlagati.

1298 Sufiksi *-ov, -ev, -in* dolaze na imenice za neživo kad je posrijedi poosobljenje (personifikacija). U primjeru *Već čuje šum Sanova koraka* (Matoš, 1935, 149) poosobljenje je pravopisno, tvorbeno i kontekstualno, a u primjeru *mrazova sestrica* poosobljenje je tvorbeno i kontekstualno. Osim zbog poosobljenja sufiksi *-ov, -ev, -in* mogu doći i zbog stilskih, afektivnih razloga veoma bliskih poosobljenju, npr. *čorbine čorbe čorba,* što je načinjeno po uzorku *kumine kume kuma.*

---

[2] To je bilo potrebno posebno naglasiti jer se u rječnicima ta razlika često ne vidi.

Evo još nekoliko takvih primjera:

Kugina kuća (naslov Šenoine pjesme, od *kuga* odnosni je pridjev *kužni*). – *Tog dana se prvom svi sljubiše ljudi/ Pred pravdinim spomenikom* (V. Vidrić, Dvije parije). – *Ja sam čemer varkinih spirala* (T. Ujević, Pjesma vatre u peći). – *Eto, tu, tu, miče se uznemireno pištoljev kažiprst i usrdno pokazuje* (R. Marinković, 1953, 238, i iz ostaloga se teksta vidi da je posrijedi poosobljenje). – *Kroz planinska razdrta sušna korita zimskih bujičinih skutova ruče sada silovita Krđina glasurda* (M. Božić, 1954, 202). – *lutkine oči* (M. Božić, 1959, 70), *dostojanstvenici karnevalovi* (M. Božić, 1954, 142, treba *Karnevalovi* jer Božić piše: *Oni su bili prethodnica Karnevala*; od *karneval 'poklade'* pridjev je *karnevalski* 'pokladni'), *Strmendušina ograda* (isto, 10), *Strmendušina zemlja* (isto, 9, *-in* je zbog vlastitoga imena zemlje, što pokazuje i veliko slovo, ali i zbog očitoga poosobljenja jer kontekst jasno pokazuje da je za siromašne Kurlane Strmenduša kao živo biće: *njihova dobra Strmenduša, hraniteljica obitelji,* isto, 10).

U tom je smislu sasvim razumljiv i pridjev *ròbotov*: *robotovo otkriće* (Sl. Novak, Književnik, br. 29, studeni 1961, 611, robot je otkrio). Autor riječ robot sklanja kao živo: *zašto bi se morali ljutiti baš na robota,* isto, pa i sam kaže: *»Rekao sam: da bi pripremili robota. Taj stroj deklarira se, dakle, u našem jeziku kao živo biće...«* (isto).

1299 Posebnu skupinu čine pridjevi od imena nebeskih tijela. Ona su neživa bića, što se za mjesec očituje i u sklonidbi *(vidim mjesec!)* i pridjevi su od njih *mjesečni, sunčani, zemaljski.*

Pridjevi *mjesečev, sunčev* novijega su postanja i prve potvrde pokazuju da je posrijedi bilo poosobljenje: *Koga hoće da uzme za ljubu, da on uzme sunčevu sestricu, mjesečevu prvobratučedu, daničinu Bogom posestrimu!* (BI s. v. mjesečev.) – *Očajno pogleda srebrno, blijedo mjesečevo lice* (Matoš, 1953, 16). Kasnije se to zaboravilo i danas se na poosobljenje više i ne misli. Uz to se *Mjesec, Sunce i Zemlja* smatraju i vlastitim imenima, što se očituje i velikim slovom. Pridjev *Zemljin* počeo se upotrebljavati kasnije, *mjesečni* je stegnuo svoje značenje na odnos prema mjesecu kao dijelu godine. Pridjevi *Mȁrsov, Sàturnov, Uránov, Vènerin* razumljivi su i zbog toga što su izvedeni od imenica koje su ionako imena.

1300 Sufiksima *-ov, -ev, -in* izvode se odnosni pridjevi od vlastitih imena poduzeća, ustanova, novina, časopisa i sl.:

»Jadranov« film, Kalnikovi proizvodi (poduzeće »Kalnik«), *»Konzumove« gljive, NIP-ovo izdanje, Obzorov feljtonist, »Poletovi« prilozi, »Pozorov« pravopisni sistem, »Sljemenove« krvavice, »Timesove« tvrdnje, »Varteksova« predionica, Vjesnikov leksikon, »Zagrebova« serija* (crtanih filmova)...,[3] *Akademijin rječnik, »Epohin« plan, »Lokomotivin« upravni odbor, Matičin odbornik, Pravdin članak, Slobodina operetna večer, Danasov članak, »Zorina« izdanja, Zvijezdina roba* (trgovačko poduzeće »Zvijezda«)...

---

[3] Samo je slučaj što se u građi nije našao ni jedan pridjev sa sufiksom *-ev.*

Budući da su posrijedi vlastita imena, većinom su to i pravne osobe, tvorba sufiksima *-ov, -ev, -in* od tih kategorija imenica u skladu je s jezičnim sustavom.

1301 Od imenice *vláda* proširen je pridjev *vládin,* a analogijom prema njemu i pridjev *hûntin* < *hûnta* (hunta je neka vrsta vlade). Tu među ostalim razlozima djeluju i glasovni (zapreka za *-ski*).

Pridjev *Akademijin* u opreci je s *akademijski*: *Akademijin* 'koji se odnosi na jednu određenu akademiju, npr. *Akademijin rječnik* je Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu; *akademijski* 'koji se odnosi na akademije', za razliku od *akademski,* koji ima blisko značenje. Usp. i *bankin* (t. 1272, 1361, 1471, 1472). Pridjevi od općih imenica koje su samo dio naziva nisu česti.

1302 Katkad se pridjevi tim sufiksima tvore od imenica za oznaku pojedinih dijelova biljaka, tvari dobivene od biljke ili od imenica koje doduše označuju biljku, ali nisu naziv pojedine vrste: *bîljkin* (samo P, normalno *bîljnī*), *čȁškin lìstić* (normalno *lâp*), *drènjinov sôk, drènjinova ràkija* (drènjina je plod!), *kòmova ràkija* (očito analogijom prema *dùdova, krȕškova, šljȉvova ràkija*), *klȉcin pupòljčić, korijénak* (bot., uz *klični*), *kȍrijenove dlake* (bot., normalnije *korijenske*), *lȉkovo úže* (uz *lȉčnī, -ov* je vjerojatno zbog izbjegavanja neutralizacije s *lȉčnī* < *líce*), *sjèmēnkina prȉčuva* (bot., vjerojatno zbog glasovnih razloga), *tȑnov vijénac, tȑnova gláva* (trn je naziv i biljke), *tȑsov ušénac* (obič. tȑsnī), *vìnova lòza* (samo u toj vezi, inače *vînskī*), ...

1303 Uzroci su tvorbi pridjeva sufiksima *-ov, -ev, -in* u toj kategoriji različiti, a koliko su botanički nazivi, to jednim dijelom dolazi i odatle što se botaničari s tim sufiksima često susreću, ali nisu svjesni da se njima sustavno izvode pridjevi samo od naziva za vrstu, a ne od drugih imenica s toga područja. Kad postoji mogućnost sustavne tvorbe drugim sufiksima, prednost u ovoj kategoriji treba dati njoj.

1304 Sufiksima *-ov, -ev, -in* tvore se pridjevi od različitih gradivnih imenica, uglavnom kemijskih naziva:

-ov: *afiónov* (uz afȉōnskī), *akvamarínov* (uz akvamàrīnskī), *alabàstrov* (uz alabàstrenī), *ùlemov, amònijakov* (uz amonìjačnī), *àntimonov* (uz antìmōnskī), *atómov* (obìč. àtōmskī), *berílov* (uz bèrīlskī), *bìserov* (obìč. bìsernī), *cȉnkov* (uz cìnčanī), *grafítov* (obìč. gràfītnī), *jȁspisov, kisíkov, kȍksov* (obìč. kȍksnī), *krȍmov* (uz krȍmnī), *lȁkmusov, mangánov* (uz màngānskī), *sûmporov* (obìč. sûmpornī), *terpentínov* (obìč. terpèntīnskī), *ugljíkov* (obìč. ùgljičnī), *uránov* (uz ùrānskī), *vodíkov* (uz vòdīčnī)...

-ev: *bârijev, bèrīlijev, cêrijev, gadòlīnījev, gâlijev, hêlijev, kâdmijev, kâlcijev, kâlijev, lîtijev, màgnēzijev* (uz màgnēzījskī), *mînijev, nâtrijev* (uz nâtrījskī), *òsmijev, plùtōnijev* (uz plùtōnījskī), *râdijev* (uz râdījskī), *rôdijev...*

-in: *krédin* (uz krêdnī), *mìlovkin, nȁftin* (uz nàftenī, obìč. nȁftnī), *žȉvin...*

1305 Kao što primjeri pokazuju, taj tip tvorbe nije ustaljen, velik broj ima dubletne pridjeve s drugim sufiksima, vjerojatno i drugi koji u građi nisu zabi-

lježeni, a mnogi se mogu lako izvesti (*jàspisnī, làkmusnī, bârījskī, bèrīlījskī...*). Da bi se rječnik na tom području ustalio u skladu sa sustavnom tvorbom, gdje god postoji mogućnost, prednost treba dati pridjevima s drugim sufiksima (*-ni, -eni, -ski*).

1306 Katkada se pridjevi sufiksima *-ov, -ev, -in* tvore i od ostalih imenica za neživo:

-ov: *èkvātorov* (obìč. èkvātorskī, ȅkvatorijālnī), *kòsinusov* (uz kòsinusnī), *kȍntangensov, làserov* (obìč. laserski), *nȅbodērov, orkánov* (obìč. òrkānskī), *pȑšljenov* (obìč. pȑšljenskī), *sínusov* (uz sínusnī)...

-ev: *bȍjev* (samo vojn. naziv, bôjnī), *kàljev* (samo u vezi *kàljeva pêć*), *pâlčev* (P, normalno pàlčanī), *žèlučev* (normalno žèlučanī)...

-in: *àortin* (uz aortni), *bȁnkin* (v. t. 1272, 1361, 1471, 1472), *čèsmin* (uz česmeni, česminski), *dúgin* (dugine boje), *guštèračin* (uz gušteračni), *korónin* (od sunčana korona), *kȍtaričin, krúpin oblak, kúglin, vládin* (uz zast. vladni)...

Budući da ovakve tvorbe nisu u skladu s jezičnim sustavom, gdje god postoji mogućnost, treba upotrebljavati pridjeve s drugim odnosnim sufiksima ili posvojni genitiv.

1307 Sufiksima *-ov, -ev, -in* katkada se tvore pridjevi i od imena rijeka i planina: *Amàzōnkin, Dòbrin, Kȑkin, Mìljackin, Nèrētvin, Nílov, Sùtjeskin, Vardárev; Kòzarin, Ȕčkin...*

Budući da se od tih kategorija imenica pridjevi tvore sufiksom *-ski* (v. t. 1377), *-anski* (neretvanski) ili se upotrebljava posvojni genitiv: *korito Miljacke, vrelo Bosne, vrelo Hrasnice...* ili prijedložna veza: *drveni most na Miljacki, most preko Miljacke...*, to prednost treba dati tim načinima. Ipak se u književnom jeziku mogu upotrebljavati i pridjevi izvedeni sufiksima *-ov, -ev, -in* ako postoji glasovna zapreka za *-ski*.

Tvorba polusloženica

1308 Od ostalih načina tvorbe sa sufiksima *-ov, -ev, -in* jedino su značajnije polusloženice tipa *Broz-Ivekovićev rječnik, Maretić-Ivšićev prijevod Ilijade, Boyle-Mariotteov zakon, Gay-Lussacov zakon, Siemens-Martinova peć...* U njima su prvi dijelovi nominativi, a sufiks dobiva posljednji dio. Tako izvedeni pridjevi označuju odnos prema svim imenima u polusloženici.

Ostali sufiksi na *-ljev*

1309 Na *-ljev* završavaju još dva slabo plodna sufiksa: *-ovljev* i *-evljev*. Raspodjela je kao i sufiksâ *-ov, -ev*. Sufiks *-ovljev* dolazi u *brȁtovljev* (obìč. bratov), *sînovljev* (uz sinov), *Sùpilovljev* (obìč. Supilov), *sȍbovljev*, a *-evljev* u *mûževljev* (uz muževljev), *pûževljev* (uz pužev, puževski). Upotrebljavaju se zbog izbjegavanja glasovne podudarnosti u nom. mn. imenice i pridjeva

(*sinovi sinovi*: *sinovljevi sinovi*), a *bratovljev* analogijom prema njima (obìč. bratov).

Primjeri pokazuju da ti sufiksi označuju odnos prema određenom, spomenutom pojedincu, osim *puževljev*: *Poštanska raketa s puževljevom zapregom* (jedina potvrda iz humorističkoga stila, obìč. puževski).

SUFIKSI NA -*kī*

1310 Ako se ovamo ne ubroji pridjev *istacki,* izdvojen u t. 1241, na -*kī* završavaju ovi sufiksi:

-ačkī	*-ānskī*	*-evskī*
-ičkī	*-jānskī*	*-ijevskī*
-skī	*-ēnskī*	*-ljevskī*
-ījskī	*-īnskī*	*-ovskī*
-ūjskī	*-īnjskī*	*-ški*

Da nije sufiksa -*ački*, -*ički* i -*ški*, moglo bi se govoriti o skupini pridjeva koji završavaju na -*ski*. U jednom bi se smislu moglo govoriti i s njima jer je očito da su postali razludžbom pridjeva postalim od -*ski,* ali kako to smeta čistoći formalnoga, sinkronijskoga postupka, ovdje je uzet zajednički dio. On je takav da sve pridjeve jasno izdvaja u posebnu skupinu.

Od njih je veoma plodan sufiks -*skī,* plodni su -*ički*, -*ovski*, -*evski*, -*inski,* a ostali su slabo plodni ili su neplodni.

Sufiks -*skī*

1311 Pridjeva sa sufiksom -*skī* ima izvedenih od imenica, zamjenica, pridjeva i priloga, a sudjeluje i u složeno-sufiksalnoj i prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi. Sufiks -*skī* jedan je od najplodnijih pridjevnih sufiksa.

Tvorba od imenica

1312 Pri povezivanju osnove i sufiksa -*skī* zbivaju se mnoge glasovne i naglasne promjene, a mnoge osnove dobivaju se tako da imenice odbacuju svoje završetke (sufikse).

Glasovne promjene zavise i od toga da li osnova završava na jedan ili više suglasnika.

a) Osnove na jedan suglasnik.

Pridjevi sa sufiksom -*skī* tvore se bez glasovnih promjena ako osnova završava kojim od zvonačnika ili šumnicima *f, p*:

-jskī: *àzījskī, farìzējskī, hèrōjskī, kancelàrījskī...*
-lskī: *admìralskī, àpostolskī, škȍlskī, sȍkolskī...*
-ljskī: *bràniteljskī, gràditeljskī, obìteljskī...*

-mskī: *agrònomskī, ekònomskī, šȕmskī, zîmskī...*
-nskī: *bânskī, cȉganskī, grȁđanskī, plàninskī...*
-njskī: *siròtinjskī, živòtinjskī, kȍnjskī, sênjskī...*
-vskī: *detèktivskī, lópovskī, čákavskī, sâvskī...*
-rskī: *cârskī, dòktorskī, gòrskī, jȅzerskī...*
-fski: *biògrafskī, daktilògrafskī, paràgrafskī...*
-pskī: *bȉskupskī, èurōpskī, êpskī, stȅpskī...*

Jedino je od *sèlo* > *sȅoskī* i od *evanđelje* > *evanđeòskī* uz *sȅlski* i *evànđēlskī.*

Od glagolskih imenica na *-nje* pridjevi se normalno ne tvore. Iako su te imenice brojne, pridjeva ima samo nekoliko: *spasenjski* (GK), *utjelòvljēnjski* (GK), *znáčēnjski, kûrvānjskī* (I. Raos)... Drugo je ako je imenica takva tipa ime mjesta: *rȁdovānjskì*: Rȁdovānje.

1313 Zbog jednačenja po zvučnosti osnovno *b* mijenja se u *p*:

bȁpski < *bȁba, bàrapskī* < *baràba, rȍpskī* < *rȍb, sȑpskī* < *Sȑbin, klûpskī* < *klûb, râpskī* < *Râb...*

Katkad *b* ostaje u pismu zbog nepoznavanja pravopisa, ali ga pisci kadšto ostavljaju i namjerno, zbog izrazitije osnove, npr. *belzebubski, štabski, generalštabski* (sve Krleža), *sȓbskī* : Srb (mjesto). Zbog izbjegavanja neutralizacije ili jasnije osnove neke riječi s tim osnovnim suglasnikom dobivaju sufikse koji ne izazivaju glasovne promjene: *sȉlapskī* (obič. *silàbičkī, silàbičnī*), *snȍpski* (Matoš, 1917, 115) normalno: *snòbovskī*; mjesto *štâpskī, generàlštāpskī* normalno je *štâbnī, generàlštābnī,* danas *stožerni.*

Glasovi *d, t* u pismu ostaju bez promjene, ali se *-dski, -tski* izgovara */-ckī/*: *bròdskī, gràdskī, invàlīdskī, ljȕdskī, sȕdskī, úredskī* i *ùredskī*; *aristòkratskī, àtletskī, bràtskī, hr̀vātskī, patriòtskī, svjȅtskī...*

1314 Ako osnove završavaju kojim drugim šumnikom, tada se događaju glasovne promjene u kojima se često zatire tvorbeni šav:

a) *g, h, š, ž* + *-skī* > *-škī*: *pâški* < *Pâg, čȅški* < *Čȅh, bogàtāškī* < *bogàtāš, mȕškī* < *mûž,* a tako i *nèbljuškī* < *Nèbljusi, Nȅbljūhā*;

b) *c, k, č* + *-skī* > *-čkī*: *bólničkī* < *bólnica, tvórničkī* < *tvórnica, bìlježnīčkī* < *bìlježnīk, jùnāčkī* < *jùnāk, brìjāčkī* < *brìjač...*; izuzetak su jedino neke imenice u kojima *c* ostaje nepromijenjeno, a gubi se *s*: *ȁušvickī* < *Auschwitz /ȁušvic/, cȕckī* < *Cȕce* (pleme u Crnoj Gori), *dȍneckī* < *Dȍnec, Dȍneca, râckī* < *Râc, vâckī* < *Vac* (madž. */vác/*), a razlog je u težnji da se (kratka i neobična) osnova sačuva nepromijenjenom; od *New York* pridjev je *newyorški /njȕjorškī/*;

c) *đ, ć* + *-skī* > *-ćkī*: *plèmićkī, góspićkī, mȅtkovićkī, vârmećkī* < *vârmeđa, kòroćkī* < *Kòrođ..., šomoćki* < *Somogy* (jedina potvrda ima *šomođski*), (uz *varmećki* upotrebljava se i *varmeđijski, varmeđinski*);

d) *s, z* + *-skī* > *-skī*: *cìrkuskī, tèniskī, prȕskī, rȕski, crȅskī, làoskī, tùniskī*; *sȕeskī* < *Sȕez, ènglēskī* < *Ènglēz, fràncūskī, kìnēskī...*

1315 U mnogim riječima *s, z* + *-ski* daje *-škī*: *àrkanzaškī* < *Arkanzas, brûškī* < *Brûsje, tèksaškī, vȅlškī* < *Vȅls, vîškī* < *Vîs,* a tako i u složenicama *dugòreškī* < *Dȕgā Résa, novòveškī* < *Nȍvā Vês*; *ȁsiškī* < *Assisi, bòkēškī* < *Bòkēz* (obič. *bòkeljskī* < *Bokelj*), *fòrmōškī* < *Formóza, màltēškī* < *Màltēz, tùlūškī* < *Tulúza, vȉtēškī* < *vȉtēz*. Uz starije *-ški* javlja se i novije *-ski* u ovim pridjevima: *klȉškī* (*klȉskī*) < *Klȉs, kùpreškī* (*kùpreskī*) < *Kupres, vèleškī* (*veleski*) < *Veles.*

Podjednako se upotrebljavaju *èlzaskī* i *èlzaškī, pàriškī* i *pàriskī,* a u novije je doba prevladao *vȑbaskī,* uz *vȑbaškī* < *Vȑbās.*

Osnove na *dž* veoma su rijetke, ali koliko ih i ima, od njih se pridjevi ne tvore sufiksom *-ski* (npr. *hȍdža* > *hȍdžinskī*).

1316 b) Osnove na dvozatvorničke skupine

Ako osnova završava na dva zatvornika koji su se sastali gubljenjem postojanog *a*, tada se zbivaju iste glasovne promjene kao i kod osnova s jednim završnim zatvornikom, ali se vraća nepostojano *a* i otklanjaju se posljedice njegova gubitka:

cȓnačkī < *cȓnac, cŕnca, lòvačkī* < *lòvac, lóvca, mòmačkī* < *mòmak, mòmka, mèdačkī* < *Mèdak, Mètka, rûbaljskī* < *rûbalj, rûblja, ȍzaljskī* < *Ȍzalj, Ȍzlja, logarìtamskī* < *logarìtam, logarìtma, rìtamskī* < *rìtam, rìtma, sájamskī* < *sájam, sájma, psàlamskī* < *psàlam, psàlma* (rij. psalmski), *rûjanskī* < *rûjan, rûjna, sȕžanjskī* < *sȕžanj, sȕžnja, svîbanjskī* < *svîbanj, svîbnja, zȁdarskī* < *Zȁdar, Zȁdra, ȉbarskī* < *Ȉbar, Ȉbra, ègipatskī* < *Ègipat, Ègipta...*

1317 U tu skupinu idu i pridjevi od toponima koji dolaze samo u množini: *dòlačkī* < *Dólci, Dôlācā, kríževačkī* < *Kríževci, Kríževācā, vînkovačkī* < *Vînkōvci, Vînkovācā, zdènačkī* < *Zdénci, Zdênācā, mlètačkī* < *Mlȅci, Mlȅtākā...*

Pridjevi od kajkavskih imena na *-(e)c, -(e)lj...* obično se tvore po istom postupku, ali s kajkavskim nepostojanim *e*: *čakovečki* < *Čakovec, Čakovca, tuheljski* < *Tuhelj, Tuhlja, klanječki* < *Klanjec, Klanjca, ivanečki* < *Ivanec, Ivanca...*

1318 Kao s dvozatvorničkim osnovama postupa se i s osnovama onih imenica kojima genitivna osnova nije dvozatvornička zbog gubljenja *d, t* ili zbog zamjene *l/o*: *sùdačkī* < *súdac, súca, svètačkī* < *svétac, svéca, prevòdilačkī* < *prevòdilac, prevòdioca, rùšilački* < *rùšilac, rùšioca...*

Ako dvozatvornička osnova nema u jednini nepostojano *a*, ono se umeće u sve domaće riječi:

jàjačkī < *Jájce, Jájca, djèvojačkī* < *djèvōjka, djèvōjkē, bùgojānskī* < *Bùgōjno, Bùgōjna, strȁnačkī* < *strȁnka, strȁnkē, bòsānskī* < *Bȍsna, Bȍsnē, ȉstarskī* < *Ȉstra, Ȉstrē...*

1319 To vrijedi i za neke strane riječi, u prvom redu one imenice m. r. koje u nom. jd. mogu imati nepostojano *a* kao *dijalek(a)t, subjek(a)t...*:

àkcenatskī, àlgebarskī, kàtedarskī, dijàlekatskī, sùbjekatskī, kònvikatskī, lìtavskī (rij.) < *Lȉtva, šȉfarskī* (uz šifreni) < *šȉfra...*

1320 U većini se osnova stranih riječi ne umeće nepostojano *a*, ali se katkad javljaju i drugi sufiksi:

-ftskī: samo u *šȕftskī*[4] < *šȕft* (RSR), normalnije je *šuftovski*;

-jlskī: samo u *èmajlskī* < *emajl* (uz *èmajlnī* < *èmajl* i *èmaljnī* < *èmalj*);

-jnskī: *mâjnskī* < *Mâjna, râjnskī* < *Râjna, pòstōjnskī* < *Pòstōjna*;

-lfskī: samo u *gȍlfskī* < *gȍlf* (golfsko igralište);

-lmskī: samo u *fȉlmskī* < *film*; mjesto *psàlmskī* običnije je *psàlamskī (psalmeni)*;

-lnskī: *kölnski* < *Köln*;

-lpskī: samo *âlpskī* < *Âlpe* (uz rjeđe *alpinski*);

-ltskī: *bȁltskī* < *Bȁlti* (samo RSR, uz obič. *baltički*), *jâltskī* < *Jâlta, mâltskī* < *Mâlta* (obič. *malteški*); mjesto *àsfaltskī, bàzaltskī* obično je samo *asfaltni, bazaltni*;

-mpskī: samo *òlimpskī* < *Òlimp* i u *-mb* + *-ski* (v. iduću t.);

-ndskī: *ândskī* < *Ânde, grènlandskī* < *Grènland, ìslandskī* < *Ìsland, kìkīndskī* < *Kìkīnda, pòrtlandskī* < *Pòrtland, tàjlandskī* < *Tàjland, zèlandskī* < *Zèland (Zelàndija), hòlandskī* < *Holàndija* (rj. *holandijski*), od *Normàndija* je samo *normàndījskī*;

-ntskī: *abiturìjentskī, abònentskī, ađùtantskī, dirìgentskī, divèrzantskī, emìgrantskī, protèstantskī, stùdentskī, dèrvēntskī* < *Dèrvēnta...*

-ptskī: samo *kȍptskī* < *Kȍpti*;

-rdskī: *lèopardskī* < *lèopard, lȕrdskī* < *Lȕrd, langòbardskī* < *Langobàrdija* (AR *longobardski* 'koji pripada Longobardima'), *lòmbārdskī* < *Lombàrdija* (i *lombardijski*); *kurdski*

-rmskī: *pârmskī* < *Pârma, pȅrmskī* < *Pȅrm i pȅrm* (naziv za geološku formaciju nazvanu po Permu);

-rnskī: *kàsārnskī* < *kàsārna, smîrnskī* (rij. smirnenski) < *Smîrna, lìburnskī* < *Lìburni* (i *libùrnījskī* < *Libùrnija*);

-rtskī: *špȍrtskī* < *špȍrt, nârtskī* < *Nârta, pȍrtskī* < *Pȍrto* (od *Sparta* je samo *spartanski*).

1321 S glasovnim promjenama:

-lg + -skī > -lškī: samo *vȍlškī* < *Vȍlga*;

-ls + -skī > -lškī: samo *vȅlškī* < Wales (*Vȅls*, analogijom prema Velšanin);

-mb + -skī > -mpskī: *ditìrampskī* < *ditìramb, jȁmpskī* < *jȁmb, rȍmpskī* < *rȍmb*;

-ng + -skī > -nškī: *dȉftonškī* < *dȉftong, klíriňškī* < *klíring, stȅrlinškī* < *stȅrling, karòlīnškī* < *Karòlīnzi, lotàrīnškī* < *Lotarìngija, meròvīnškī* < *Meròvīnzi, pèkinškī* < *Pèking, vȉkinškī* < *Vȉking...*

-rb + -skī > -rpskī: *àdverpskī* < *adverb* (obič. *adverbni, adverbijalni, priložni*);

[4] Izgovor skupova xdskī i xtskī (x = zatvornik) predmet je fonetike i fonologije.

-rg + -skī > -rškī:	*kìrurškī, metàlurškī, sidèrurškī, hàbsburškī, hàmburškī, lùksemburškī*;
-rh + -skī > -rškī:	*patrìjarškī < patrìjarh* (AR patrijaraški, ali ima i patrijarah);
-rk + -skī > -rčkī:	ali nema potvrde (vjerojatno *yorčki < York*) od *New York* je *newyorški* (*š* mjesto *č* zbog toga što je skupina *-rškī* obična, a za *-rčkī* nema potvrda, v. i t. 1386);
-st + -skī.	U suvremenom jeziku ima velik broj imenica sa završetkom *-st*, ali one u golemoj većini tvore pridjeve drugim sufiksima (*ateistički, augustovski, aorisni...*), a veoma rijetko sufiksom *-skī*. Tada se skupina *-stski* pojednostavnjuje: *brîskī < Brîst, pèraškī < Pèrast* (*š* je analogijom prema Peraštanin), *vrgòmoskī < Vr̀gin Môst* (pov.)... Prema tome je ostavljanje skupine *-stski* protiv suvremenoga glasovnoga sustava hrvatskoga književnoga jezika.
-št + -skī > -škī:	*bùkureškī < Bùkurešt* (bukureštanski), *dvòrīškī < Dvòrīšte, gràdiškī < Gràdište* (selo kod Županje), *pazàrīškī < Pazàrīšte* (uz pazarištanski), *rázbojīškī < Rázbojīšte* (selo kod Podgorača);
-zd + -skī > -zdskī:	samo u *zajezdski < Zajezda* (Rožić, 1905, podatak nije dovoljno pouzdan jer autor i sam tvori pridjeve; moglo bi biti i zaježđanski).

1322 Pridjevi od osnova sa tri završna zatvornika nisu potvrđeni.

U tvorbi sufiksom *-skī* imenice odbacuju ove završetke:

-(a)c odbacuju:

a) izvedenice na *-an(a)c* (kad se pridjev tvori od njih mjesto od osnovne imenice): *čàzmānskī < Čazmánac, jàskānskī < Jaskánac, jàvānskī < Javánac, kùbānskī < Kubánac, lilipùtānskī < Liliputánac, mòlvānskī < Molvánac, padòvānskī < Padovánac, spàrtānskī < Spartánac*; *anglìkānskī < anglikánac, dominìkānskī < dominikánac, pretorìjānskī < pretorijánac, purìtānskī < puritánac, samarìtānskī < samaritánac, vegetarìjānskī < vegetarijánac...* (Usp. sufiks *-anski.*)

1323 b) imenice za oznaku pripadnika pojedinih govora: *čákavskī < čákavac, ékavskī < ékavac, (i)jékavskī < (i)jékavac, íkavskī < íkavac, kàjkavskī < kàjkavac, štókavskī < štókavac...*, potvrđeni su i *čákavačkī* i *štókavačkī*, ali se oni veoma rijetko upotrebljavaju;

1324 c) neki toponimi i etnici: *gràdačkī < Gradàčac, òtočkī < Otòčac, pèlješkī < Pèlješac, dalmàtīnskī < Dalmatínac, nòrdījskī < Nordíjac* (i *-ka*), *provànsālskī < Provansálac, ragùzējskī < Raguzéjac*;

1325 d) ostale riječi: *epikùrējskī < epikuréjac, gàrdījskī < gardíjac, jakòbīnskī < jakobínac, polìcājskī < policájac, plèbējskī < plebéjac*; *vr̀hūnskī < vrhúnac*;

od *kràdljivac* je potvrđeno *kràdljivačkī* i *kràdljīvskī,* ali se oboje rijetko upotrebljava;

1326 e) pridjevi *krivòvjerskī, novòvjerskī, staròvjerskī, trećòredskī, vodòzēmskī...* podjednako pripadaju složenicama kao i izvedenicama s odbačenim *-(a)c (-ka, -kinja)*; AR za *krivovjerski* kaže: »koji pripada krivoj vjeri, krivovjerstvu«, a treba dodati i *krivovjercu*;

-(a)k odbacuju *ȍžujak* i *Žȕmberak,* pridjevi *ȍžūjskī, žȕmberskī,* ali je *žȕmberačkī* običnije;

1327 *-ija* odbacuju nazivi zemalja, pokrajina i mjesta ako im je ostatak bez glasovne i semantičke zapreke za *-ski*, npr.

àlbānskī, anàtōlskī, àrkādskī, àrmēnskī, àsīrskī, aùstrālskī, bèōtskī, brìtānskī, bùrgūndskī, èstōnskī, etìopskī, hòlandskī, jônskī, kàmpānskī, katàlōnskī, làpōnskī, makèdōnskī, màndžūrskī, maurìtānskī, mezopòtāmskī, pànōnskī, sàksōnskī, sàrdīnskī, skandìnāvskī, slàvōnskī, slòvēnskī, sòmālskī, tèsālskī, trâčkī, transìlvānskī, tripolìtānskī...

Pridjevi *bȁbilōnskī, zèlandskī, gâlskī, mòngōlskī, prȕskī, rȕskī, sȑpskī...* nisu jednoznačno određeni zbog *Babilon(ija), Zeland(ija), Gal, Mongol, Prus, Rus, Srbin...*

1328 Završetak *-ija* ne odbacuju one imenice od kojih bi tako dobivena osnova stvorila glasovnu ili semantičku zapreku za *-ski*:

aleksàndrījskī, àustrījskī, àzījskī, bànījskī, bèlgījskī, filadèlfījskī, gàlīcījskī, grûzījskī, ìdrījskī, ìndījskī, kalàbrījskī, kalifòrnījskī, kènījskī, kolùmbījskī, lîbījskī, mêdījskī, metòhījskī, nûbījskī, pèrzījskī, sîrījskī, sòfījskī, šumàdījskī...

1329 Zbog velikoga broja jednih i drugih imenica i zbog relativnosti glasovne zapreke granični su slučajevi *indònezījskī, polìnezījskī* jer je uz *andàlūzījskī* dovoljno potvrđen i *andàlūškī*; od *Burgundija* je samo *bùrgūndskī,* od *Normandija normàndījskī,* a od *Holandija* > *hòlandskī* i *holàndījskī.* Skupina je *-ndsk-* doduše za hrvatski jezik neobična, ali se dvojakosti javljaju zbog većeg broja imenica sa završnim *-nd* (v. t. 1320).

1330 Poseban su slučaj pridjevi *bràzīlskī* i *bràzilījskī.* Budući da se novi glavni grad zove *Brasilia*, a zemlja *Brasil*, moramo razlikovati *Brazil* i *Braziliju,* a prema tome i pridjeve *bràzīlskī* i *bràzilījskī.*

1331 Od općih imenica završetak *-ija* odbacuju one od kojih je i ostatak imenica, što pokazuje da je posrijedi zapravo sekundarna mutacija:

anàtomskī < *anàtom i anatòmija*
arheòloškī < *arheòlog i arheològija*
bibliògrafskī < *bibliògraf i bibliogràfija*
demàgoškī < *demàgog i demagògija*
filòzofskī < *filòzof i filozòfija*
kìrurškī < *kìrurg i kirùrgija*
neuròpatskī < *neuròpat i neuropàtija...*

1332 Takvih pridjeva ima velik broj:

akcentòloškī, angiòloškī, antropòloškī, bakteriòloškī, biòloškī, bizantòloškī, dijalektòloškī, etimòloškī, filòloškī, fiziòloškī, fonòloškī, geòloškī, ginekòloškī, hidròloškī, ideòloškī, kriminòloškī, kronòloškī, leksikòloškī, meteoròloškī, mineràloškī, mitòloškī, muzikòloškī, ornitòloškī, otorinolaringòloškī, paleontòloškī, patòloškī, pedòloškī, psihòloškī, sociòloškī, somatòloškī, teòloškī, zoòloškī...; *biògrafskī, demògrafskī, geògrafskī, hagiògrafskī, hidrògrafskī, kartògrafskī, kozmògrafskī, litògrafskī, oceanògrafskī, paleògrafskī, pornògrafskī, stenògrafskī, tipògrafskī*...; *alòpatskī, telèpatskī, astrònomskī, ekònomskī, filàntropskī, grafòmanskī, metàlurškī, ortòpedskī, pedàgoškī*...

1333 Završetak *-ija* odbacuju i takve imenice od kojih ostatak nije u našem jeziku imenica ili nije potvrđena, ali se može lako pretpostaviti da jest (ili kao da jest analogijom prema drugim sličnim imenicama):

metodòloškī, morfòloškī, ontòloškī, semiòloškī, traumatòloškī, ortòepskī, ortògrafskī, sidèrurškī... pa i *frazeòloškī* i *tautòloškī*.

Od imenica na *-logija* samo su dvije bez *-log* i *-loški*: *antològījskī* i *apològījskī* (čovjek antologičar, apologet!).

1334 Od imenica na *-krat* i *-kracija* pridjevi se tvore od imenice na *-krat*, a odnose se na obje: *aristòkratskī, biròkratskī, demòkratskī, plutòkratskī*... Tako je i *diplòmatskī* < *diplomat* i za *diplomaciju, geòdetskī* < *geodet* i za *geodeziju*...

1335 Katkad se upotrebljavaju i pridjevi od imenica na *-ija*, npr. *anatòmījskī, angiològījskī, antropològījskī, dijalektològījskī, filozòfījskī, geogràfījskī, kirùrgījskī, kronològījskī, leksikològījskī, metalùrgījskī, pedagògījskī, psihològījskī, stratègījskī, teològījskī*..., no znatno rjeđe ili u novije doba češće, ali iz pomodnih razloga u istom značenju, o čemu će biti riječi u dijelu o značenju tih pridjeva (v. t. 1362).

1336 Ostale imenice zadržavaju *-ija*:

a) osobne imenice:

ȁbadžījskī, ćùrčījskī, dàhījskī, dèlījskī, efèndījskī, hàdžījskī, kazàndžījskī, kòmšījskī, kujùndžījskī, pustàhījskī, sevdàhlījskī, silèdžījskī, spàhījskī, tòbdžījskī, zanàtlījskī...

1337 b) ostale:

àkcījskī, alegòrījskī, alèrgījskī, àmbrozījskī, àmfibījskī, apsòrpcījskī, artikulácījskī, asimilácījskī, atràkcījskī, aùkcījskī, autàrhījskī, àvlījskī, bàktērījskī, batèrījskī, bìblījskī, čàršījskī, ćèlījskī, dezinfèkcījskī, dijatèrmījskī, dirèkcījskī, dìvīzījskī, džámījskī, èlēgījskī, enciklopèdījskī, euharìstījskī, filharmònījskī, finàncījskī, galantèrījskī, geomètrījskī, gìmnāzījskī, gràfījskī, hijeràrhījskī, hìstōrījskī, indùstrījskī, kancelàrījskī, kapetànījskī, kategòrījskī, kèmījskī, komìsījskī, kompànījskī, konfèkcījskī, litùrgījskī, lùtrījskī, monàrhījskī, pàrtījskī, pješàdījskī, polìcījskī, procèsījskī, pukòvnījskī, ràkījskī, redàkcījskī, simfònījskī, televízījskī, utòpījskī, županījskī...

1338 Pojedinačno promatranje pokazuje da među njima ima malo osnova bez glasovne zapreke ili s neznatnom. Razlog što ga i takve ne odbacuju može biti kategorijske prirode: kad ga ne odbacuje velika većina jedne kategorije, ne odbacuju ga ni one koje mogu. Rijetke su u toj kategoriji koje ga odbacuju, i to obično poduprte još kojim razlogom:

akàdēmskī uz *akadèmījskī* (djelomično različita značenja); *alòtropskī* < *alotròpija* (uz alotropan, njem. allotrop); *anàloškī,* uz *analògījskī, anàlogan, anàlognī* (njem. analog); *buržòaskī* < *buržoazija*; *metònimskī* < obič. *metonìmījskī*; *radiòfonskī,* uz *radiofònījskī*; *stereòfonskī,* uz *stereofònījskī* (njem. stereophonisch); *vànīlskī,* uz *vanìlījskī* (oboje samo RSR, potvrđena je i *vanila*).

1339 *-ika* odbacuju samo neke imenice. Pridjevi *enìgmatskī, èstetskī, rêtorskī, terapèutskī* odnose se i na *enigmata, esteta, retora* i na *enigmatiku, estetiku, retoriku, terapeutiku,* premda se upotrebljavaju i pridjevi *enigmàtičkī, estètičkī* (rij.), *retòričkī* (*terapeutički* u građi nije potvrđeno). Ima pridjeva bez imeničkoga završetka *-ika* i od imenica uz koje od iste osnove nema druge kraće imenice: *arhitèktonskī* < *arhitektònika, bùkolskī* < *bukòlika, dijètetskī* < *dijetètika, èrotskī* < *eròtika, fònetskī* < *fonètika, matèmatskī* < *matemàtika...,* uz *arhitektòničkī, bukòličkī, eròtičkī* (rj.), *fonètičkī* (rij.), *matemàtičkī* (*dijetetički* u građi nije potvrđeno). U takvim je pridjevima zapravo posrijedi posuđivanje pridjeva neposredno iz grčkoga ili posredno iz kojega drugoga jezika, u većini iz lat. i njem., ali i tal., fr., zamjenjivanjem grč. *-ikos,* lat. *-icus,* njem. *-isch* hrvatskim sufiksom *-ski.*

1340 *-in* ne dolazi u pridjevima od imenica koje taj završetak odbacuju u množini: *àgarjānskī, àrapskī, arnàutskī, bàrbarskī, bȑđanskī, cȉganskī, dȑžavljānskī, grȁđanskī, kr̀šćānskī, mjȅštanskī, pògānskī, préčānskī, tȁtarskī...*; *bȕdvānskī, cêrnjānskī, fȍčānskī, kôrčulānskī...*

Uz *vlȁsteoskī, vlȁstēlskī* < *vlastelin, vlastela,* javlja se i *vlastèlīnskī.* (Potanje u J, IX, 133 – 137.)

-ina u *pȍdravskī* < *Pȍdravina, pȍsavskī* < *Pȍsavina*;

1341 *-je, -lje* iza suglasnika: *brûškī* < *Brûsje, cêrskī* < *Cêrje, čùčērskī* < *Čùčērje, gòmīrskī* < *Gòmīrje, međìmūrskī* < *Međìmūrje, ȍroslāvskī* < *Ȍroslāvlje, skȍpskī* < *Skȍplje, pȍdunāvskī* < *Pȍdunāvlje, pòkūpskī* < *Pòkūplje, pòlāpskī* < *Pòlāblje, pòlūškī* < *Pòlūžje, pòtīskī* < *Pòtīsje, pòūnskī* < *Pòūnje, prȅdgradskī* < *prèdgrāđe, prìgōrskī* < *Prìgōrje, zàbr̄dskī* < *zàbr̄đe, zágōrskī* < *Zágōrje, zàhūmskī* < *Zàhūmlje, zapòrōškī* < *Zapòrōžje...* (Od *Mìhōlje* > *mìhōljskī, Nìkōlje* > *nìkōljskī...*)

1342 *-ka.* Osim spomenutih u t. 1326, gdje dolazi u obzir sekundarna mutacija, ovdje se može navesti samo *lèzbījskī* < *lèzbījka, uràvnilōvskī* < *uràvnilōvka* i *uršùlīnskī* < *uršùlīnka.*

-stvo. Primjera u kojima bi imenice nesumnjivo odbacivale taj završetak nema, osim *kȕćānskī* < *kȕćānstvo* (AR za nj kaže da je od *kućanin*), jer se u drugim sličnim pridjevima može govoriti o sekundarnoj mutaciji (v. t. 1361). Inače se od imenica na *-stvo* pridjevi tvore sufiksom *-enī.*

U nekih pridjeva ima i određenih posebnosti.

Pridjev *nèbeskī* izveden je od množinske osnove, *tȕrskī* od skraćene.

1343 Od imenica *kenozòik, mezozòik, neozòik, paleozòik* pridjevi su *kenòzōjskī, mezòzōjskī, neòzōjskī, pàleòzōjskī.*

Ako osnova završava otvornikom, što dolazi samo u tvorbi od osnova stranih imenica, pridjevi se tvore različito:

bòrnējskī < *Bòrneo, Bòrnea, òbōjskī* < *òboa, òboe* (*obojski glas,* Matoš, 1917, 58), *bòrdōskī* < *Bordeaux* (bordo, bordoa), obìč. *bòrdōškī,* od *Louvre* /lúvr/, *Sèvres* /sévr/ pridjevi su *lúvrskī, sévrskī,* od *Monmartre* /monmártr/ > *monmártreskī.*

1344 Veći broj posebnosti ima u tvorbi pridjeva od imena mjesta i pokrajina, npr. *dùvanjskī* < *Dúvno, lìvanjskī* < *Lívno, òštārskī* < *Oštàrije, šȉbenskī* < *Šȉbenīk...* Razlozi su tomu različiti, uglavnom povijesni, ali je njihova posebnost u tome što se ti pridjevi ne tvore običnom tvorbom književnoga jezika, nego je općenito usvojeno načelo da ktetici ulaze u književni jezik u onom liku koji se upotrebljava u području iz kojega potječu, dakako, lišen izrazitih dijalekatnih crta.

1345 Naglasak je ili kao u osnove ili je drugačiji.

Zatvornik ispred *-Xskī,* gdje je *X* jedan od zvonačnika, automatski se dulji samo ispred *-jskī*: *mâjskī* < *mâj, mȁja, râjski* < *râj, rȁja, zmâjskī* < *zmâj, zmȁja..., lùtrījskī* < *lùtrija, akumulácījskī* < *akumulácija, lìcējskī* < *lìcēj, lìceja, petròlējskī* < *petròlej...*

Ispred ostalih zvonačnika dulji se samo u nekih izvedenica: *stîlskī, jâmskī, rûnskī, cârskī, siròtīnjskī, živòtīnjskī...* U većini se ne dulji: *šȕmskī, ânđelskī, kȁptolskī, bràniteljskī, sájamskī, prògramskī, cȉganskī, trâvanjskī, kùhinjskī, mȅtarskī, règistarskī, íkavskī, lópovskī...*

1346 Ako umetanjem nepostojanog *a* nestaje skupina *xk,* gdje je *x* zvonačnik, a *k* koji od ostalih, nestaje i dužina uvjetovana *xk,* npr. *djèvojačkī* < *djèvōjka, stȁračkī* < *stȁrac, stârca, lòvačkī* < *lòvac, lóvca, tȑgovačkī* < *tȑgovac, tȑgōvca, fránjevačkī* < *fránjevac, fránjēvca...*

1347 Trosložne i višesložne izvedenice od osnova koje imaju na posljednjem slogu dugouzlazni naglasak dobivaju na trećem slogu od kraja kratkouzlazni: *bòračkī* < *bórac, bórca, glùmačkī* < *glúmac, glúmca, njèmačkī* < *Nijémac, Nijémca, sàmačkī* < *sámac, sámca, dobrovòljačkī* < *dobrovóljac, dobrovóljca, muškàračkī* < *muškárac, muškárca, sljèpačkī* < *slijépac, slijépca, mihòljačkī* < *Mihóljac, Mihóljca...*

1348 Ako nije posrijedi nepostojano *a*, pretposljednji slog može biti dug:[5]

bolèsnīčkī < *bolèsnīk, bolesníka, hȑvātskī* < *Hȑvāt, Hrváta, kròjāčkī* < *kròjāč, krojáča, plèbējskī* < *plebéjac, plebéjca, èurōpskī* < *Európa, Európē,*

[5] V. iduću bilješku.

medìcīnskī < medicína, medicínē, olimpìjādskī < olimpijáda, olimpijádē, tùrbīnskī < turbína, turbínē...

1349 Kratkouzlazni naglasak na trećem slogu od kraja dobivaju trosložne i višesložne izvedenice od osnova s kratkouzlaznim naglaskom na posljednjem slogu, a pretposljednji je slog dug samo po pravilima o duljenju ispred skupine sa zvonačnikom: *gòspodskī < gospòdin,* mn. *gospòda, nèbeskī < nebèsa, etìopskī < Etiòpija, dùbīnskī < dubìna, sùdbīnskī < sudbìna, vìsīnskī < visìna, hòlandskī < Holàndija, gvìnējskī < Gvinèja, jùdējskī < Judèja, kòrējskī < Korèja...*

Jedino je *starìnskī < starìna.*

1350 Dvosložne izvedenice od osnova s uzlaznim naglascima često dobivaju silazne naglaske, dugosilazni ako je slog dug, a kratkosilazni ako je slog kratak: *đâčki < đâk, đáka, grîčkī < Grîč, Gríča, rîmskī < Rîm, Ríma, gnômskī < gnóma, gûjskī < gúja, kûlskī < kúla, lȉčkī < Líka, lûčkī < lúka, zîmskī < zíma, vînskī < víno...*; *sȅlski < sèlo, žȅnskī < žèna..., zmîjskī* duljenjem od *zmìja...*

1351 Katkad se dug slog krati uz dubletnost naglaska:

grâd, grâda > *gràdskī (grȁdskī)*
mûž, mûža > *mùškī (mȕškī)*
svijêt, svijêta > *svjètskī (svjȅtskī)*
sûd, súda > *sùdskī (sȕdskī)*
zvijêr, zvijêri > *zvjèrskī (zvjȅrskī)*
škôla, škôlē > *škòlskī (škȍlskī)*
svínja, svínjē > *svìnjskī (svînjskī)*
môre, môra > *mòrskī*
ljûdi, ljúdī > *ljȕdskī, ljúdskī.*

Katkad je moguća takva dubletnost i kad osnova ima kratkosilazni naglasak:

brȁt, brȁta > *bràtskī* i *brȁtskī*
brôd, brȍda > *bròdskī* i *brȍdskī.*

Kad je drugi dio složenice *-brōd, -grād,* tada se taj slog krati:

pȁrobrōd, pȁrobrōda > *pȁrobrodskī*
vȅlegrād, vȅlegrāda > *vȅlegradskī*
Vȉšegrād, Vȉšegrāda > *vȉšegradskī*
vìnogrād, vìnogrāda > *vìnogradskī...*

Od *prȉjatelj, prȉjatelja* pridjev je *prijatèljskī,* od *nèprijatelj, nèprijatelja > neprijatèljskī,* od *zèmlja > zemàljskī,* od *kȍnj, kònja > kȍnjskī,* od *rȍb, ròba > rȍpskī*; od *pȍlje, pȍlja > pȍljskī* i *pòljskī* s razlikom u značenju: *pȍljskī* ‘koji se odnosi na *pȍlje*’, *pòljskī* ‘koji se odnosi na *Pòljskū*’.

1352 U ostalih je pridjeva kao u osnove:

gòra, gòrē > gòrski, rȍđāk, rȍđāka > rȍđāčkī, prevòdilac, prevòdioca > prevòdilačkī, pòdānīk, pòdānīka > pòdānīčkī, žȅljezničār, žȅljezničāra > žȅljezničārskī...

1353 Po prethodnim bi pravilima bilo: *râdnīčkī* < *râdnīk, râdnīka, râdničkī* < *râdnica, râdnicē, bolèsnīčkī* < *bolèsnīk, bolesníkā, bolèsničkī* < *bolèsnica, bolèsnicē* i prema tome bi dužina imala razlikovnu službu. Međutim u veoma obilnoj građi nije zabilježen ni jedan par s takvom razlikom. Katkad se čak izričito kaže da se jedan lik odnosi na obje imenice, npr. u AR s. v. *pȍkornīčkī, slùžbenīčkī.* Razloga za to ima više, ali je najjači sekundarna mutacija. Kad imenice ne označuju opreku muško-žensko, razlika se čuva: *brèsničkī* < *Brèsnica, brèsnīčkī* < *Brèsnīk, brùsničkī* < *Brùsnica, brùsnīčkī* < *Brùsnīk* (sve AR), *jȁblaničkī* < *Jȁblanica, jȁblanīčkī* < *Jȁblanīk* (P).[6]

1354 Izvedenice sa sufiksom *-ski* imaju opće odnosno značenje koje se može opisati preoblikom 'koji se odnosi na i'. U konkretnim ostvarenjima ima nekih specifičnosti zavisnih od imenice u pridjevnoj osnovi. Zato se značenja mogu preciznije prikazati prema kategorijama imenica od kojih se pridjevi tvore.

1355 Sufiksom se *-skī* pridjevi najčešće tvore od osobnih imenica. Od velikog broja takvih izvedenica ovdje se navode samo običnije s početnim slovima *a* i *b*:

abiturìjentskī, abònentskī, admìrālskī, advòkātskī, ađùtantskī, àgentskī, agìtātorskī, agrònōmskī, akròbatskī, ambàsādorskī, amàtērskī, analfàbetskī, àpostolskī, aristòkratskī, àsketskī, àtletskī, àutorskī, avijàtičārskī, bȁbičkī, bȁčvārskī, bànkārskī, bânskī, bȁpskī, bȁrbārskī, bàrūnskī, bìlježnīčkī, bìrāčkī, biròkratskī, bȉskupskī, blàgājnīčkī, blûdničkī, bogàtāškī, bolèsnīčkī, bràtskī, brȁvārskī, brìjāčkī, brûcoškī, bùbnjārskī, bùržūjskī...

1356 Takvi se pridjevi odnose na množinu ili na bilo kojega pojedinca, npr. *cârskī*, 'koji se odnosi na careve ili bilo kojega cara', *bogàtāškī,* 'koji se odnosi na bogataše ili bilo kojega bogataša', *djèvojačkī* 'koji se odnosi na djevojke ili bilo koju djevojku'. Po tome su takvi pridjevi u opreci s pridjevima na *-ov, -ev, -in* od iste osnove, koji označuju odnos prema poznatom, spomenutom pojedincu (usp. t. 1275 – 1280), npr. *Čitajte, uzvišeni gospodine! Zapovijed je banova!* (A. Šenoa, 1933b, 183). – *...i ja, koj' je iznenada ostavio bansku čast (...) A ja, gospodo slavna, ne ostavih banske vlasti, da budem nadbiskup...* (isto, 191). – *...upita, zašto da nije pošao na biskupov objed* (isti, 1934, 54). – *Oh, bilo je borbe za to biskupsko mjesto* (isto, 138). – *...obraćajući oči prema gvozdenim vratima lijeve kule biskupskoga grada.* (...) – *...sve kažući na kuću, stojeću kraj biskupskoga dvora* (isti, 1933b, 35). – *I grdio je majstorovo vino...* (isti, 1934, 12). – *Pa ja ću platiti majstorsku taksu* (isto, 164).

1357 Nema primjera u kojima bi pridjev na *-skī* označivao odnos prema jednoj određenoj osobi označenoj općom imenicom u pridjevnoj osnovi. Neki primjeri koji bi mogli navesti na takvu pomisao pokazuju da se doduše govori o

---

[6] Usp. Ivšić, 1979. Određeni nesklad s t. 1348. može se razumjeti jer te dužine nemaju razlikovne uloge, osim možda u posljednjim primjerima. Ivšićeva je osnovna tvrdnja značajna u spoznajnom smislu, kao načelo, ali za praksu ima manje značenje, a u nekim je pojedinostima treba još provjeriti.

jednoj osobi, ali ne određenoj, nego općenito, npr.: *Urednika zamijenjivaše* [!] *u uredništvu mlad spletkar, ministarski sin* (A. G. Matoš, 1917, 98). – *Lako tebi, ti si gospodski sin, a mi smo kaše gladni!* (F. Mažuranić, 1927, 38). – *Postali mi kmeti. Ja se rodio za novog stanja. Kmetsko dijete.* (A. Nametak, 1931, 6). Ti primjeri pokazuju da pisci kazuju iz kojega sloja sinovi, djeca potječu, a ne čiji su. Pojava je toliko razumljivija što sam problem nestaje kad su imenice u množini: *ministarski sinovi, generalske kćeri, gospodski sinovi, kmetska djeca.*

1358 Od osobnih imena koja normalno imaju množinu pridjevi sa sufiksom *-skī* označuju odnos prema množini: *bùrbōnskī* (< Bourbon ili Burbonac), *fràn-kopanskī, hàbsburškī, karòlīnškī* (< Karòlīng), *kùrlānskī* (roman Kurlani!), *nȉbelunškī...*

Pridjevi *ahàsverskī, apòlōnskī, donkìhotskī, donžùānskī, drȁkonskī, hȅrkulskī, heròstratskī, jùnōnskī, kàtōnskī, lȕkulskī, minhàuzenskī, òrfējskī, promètējskī, robìnzōnskī, tȁntalskī, vènerskī...* izvedeni su doduše od imenica koje označuju određenoga pojedinca, ali pridjevi obično ne znače da se što odnosi na tog pojedinca (Ahasvera, Apolona...), tada se od tih imenica upotrebljavaju pridjevi sa sufiksima *-ov, -ev, -in*, nego se odnose na svakoga Ahasvera, Apolona, Herkula, Robinzona..., što bi se moglo pisati ahasver, apolon, herkul, robinzon..., kao što se već piše *donžuan.* U tim su pridjevima ta imena više opći pojmovi nego vlastito ime. Posrijedi je dakle preneseno značenje osnovne imenice.

1359 Ti pridjevi mogu značiti i 'koji je svojstven i', a tako se mogu protumačiti i neki drugi pridjevi izvedeni od osobnih imena (gdje prijenos značenja nije tako očit): *àlkējskā strofa, bàjronskī, bârnumskā reklama, cicèrōnskī, ȅolskī, fàunskī* (< Fàun), *gòrdījskī čvor* (uz Gordijev čvor), *hàmletskī, katìlīnskī, napolèōnskī, nèrōnskī, pîtījski, plàtōnskī, šèkspīrskī, vèrgīlskī, lȇnjinskī, stàljīnskī, mìčurinskī, pùškinskī, stàhanovskī, tùrgenjevskī...*

1360 Svi su ti pridjevi u većini rijetki po upotrebi, neki dolaze samo u određenoj vezi, a karakteristično je da su svima u osnovi strana imena. Kako se uz to značenje 'koji je svojstven i' i normalnije tvori sufiksima *-ovski, -evski,* to oni treba da imaju prednost pred sufiksom *-ski* u toj tvorbi. Neki od tih pridjeva imaju i dubletne pridjeve sa *-ovski, -evski*, a neki i s drugim sufiksima od osnova sa zajedničkim morfemom (*staljinistički, lenjinistički).* Zbog *turgenjevski* usp. sufiks *-ljevski* (t. 1407).

Pridjevi *bartolòmejskī, gàlvānskī, jerònimskī* česti su u određenim vezama: *Bartolomejska noć, galvanski element, Jeronimsko društvo.*

Katkad se takvi pridjevi upotrebljavaju u značenju pridjeva sa *-ov, -ev, -in,* očito greškom, npr. *Katarinski trg* (u Zagrebu, Vj. 11. 6. 61. 16, normalno *Katarinin trg*), *Očekuje se da će analiza napoleonskih rečenica biti »zalogaj za jezikoslovne gurmane«* (riječ je o Napoleonovu rukopisu, Vj. 24. 12. 72. 8.).

1361 Zbog pojave sekundarne mutacije pridjevi izvedeni od osobnih imenica često se odnose i na druge imenice s istom prvom osnovom:

bànkārskī – ‘koji se odnosi na banke, bankare i bankarstvo’ (od banka je normalnije *bankovni*, ali se u tom značenju upotrebljava i *bankarski*),

bròdārskī – ‘koji se odnosi na brod, brodare i brodarstvo’ (od brod je običnije *brodski*),

glàsāčkī – ‘koji se odnosi na glasače i glasovanje’,

gospòdārskī – ‘koji se odnosi na gospodare i gospodarstvo’ (od gospodarstvo je potvrđen i *gospodarstveni,* ali se danas taj pridjev ne upotrebljava, njegovu službu ima *gospodarski*),

kìpārskī – ‘koji se odnosi na kipare i kiparstvo’ (AR »koji pripada kiparima, kiparstvu, kipovima«),

nabàvljāčkī – ‘koji se odnosi na nabavljače (i nabavu), od nabava je pridjev *nabavni*, ali je često nemoguće odrediti raspodjelu, DJ oba prevode na istom mjestu,

pčèlārskī – ‘koji se odnosi na pčelare, pčelarstvo i pčelarenje’,

rȉbārskī – ‘koji se odnosi na ribare i ribarstvo’: budući da je između ribarstva u značenju ‘ribarenje’ i ‘znanosti o ribama i ribarenju’ velika razlika, od drugoga je značenja izveden pridjev ribarstveni;

tȑgovačkī – ‘koji se odnosi na trgovce i trgovinu’; u tom značenju dolazi i *trgovinski*, ali se značenja često ne mogu razgraničiti, inače bi se *trgovačka mornarica* morala zvati *trgovinska mornarica.* Stoga pridjev *trgovački* u hrvatskome književnome jeziku treba da ima izrazitu prednost.

1362 Sekundarna je mutacija sasvim obična kad od zajedničke osnove postoje dvije imenice koje označuju struku i čovjeka kojom se on bavi. (Primjeri su navedeni u t. 1331. i 1392.) Pridjevi na *-inskī* spomenuti u t. 1335. upotrebljavaju se rijetko, a koliko se i upotrebljavaju, dolaze u istom značenju kao i kraći oblici.

Kad se pridjevi tvore od etnika, v. u t. 1368 – 1376.

Pridjevi od imenica za oznaku životinja tvore se sufiksom *-jī.* Katkada se od tih imenica tvore i pridjevi sufiksom *-skī.* Zabilježeno ih je pedesetak, a potvrde pokazuju da sufiks *-ski* dolazi uglavnom zbog glasovnih razloga, tj. kad sufiks *-ji* nailazi na kakvu glasovnu smetnju.

1363 Sufiks *-ski* u ovoj kategoriji dolazi:

– kad osnova završava na *j, nj*: *gûjskī, infuzòrījskī, pȍnījskī, slàvūjskī, zmâjskī, zmîjskī*; *kȍnjskī, svìnjskī, živòtīnjskī*;

– u većini osnova na *n*: *bìzōnskī, gȁvrānskī, màjmūnskī, orangùtanskī, pàunskī, pùrānskī, trìhīnskī...*; rijetki su pridjevi s tom osnovom izvedeni sufiksom *-ji*; običniji je samo *jèlenjī* (uz jèlēnskī), ostali su male učestalosti: *kunji, morunji, šaranji, vranji*;

– od osnova na *t* ako imenica nije tipa *tele, teleta*: *ȁtskī, màmutskī, paràzitskī, skȍtskī.*

1364 Ostali su primjeri granični ili pojedinačni: *bívolskī*, *gòrīlskī, krokòdilskī, sȍkōlskī* (uz *bivolji, kobilji*); *gòvedskī, lȁbūdskī, mèdvjedskī* (uz *goveđi, labuđi, medvjeđi*); *jȁzavčārskī, tȉgarskī, tòvārskī, zvjèrskī, lȅopardskī, dèvskī* (uz *devlji, devin, devinski*), *krȁvskī, lȁvskī* (uz *kravlji, lavlji*).

1365 Svaki primjer ne treba tumačiti samo glasovnim razlozima, nego i time što *-ski* zbog svoje velike učestalosti potiskuje rjeđi *-ji*. To posebno vrijedi za pridjeve s usporednim likovima. Činjenicom da se sufiksom *-ski* tvore pridjevi i od imenica za životinje kategorija je načeta i tako je otvoren put sufiksu s većom učestalosti. Ako nisu posrijedi glasovni razlozi, prednost treba dati pridjevima sa *-ji*, jer je *-ski* već preopterećen, a s druge je strane potrebna razlika, npr.

sjèničkī ‘koji se odnosi na Sjenicu’ (mjesto)
sjèničjī ‘koji se odnosi na sjenicu, sjenice (pticu).

1366 Sufiksom *-ski* veoma se rijetko tvore pridjevi od imenica za oznaku bilja-ka. Od više tisuća pridjeva sa *-ski* takvih je svega petnaestak, a među njima samo dva bez usporednih likova s drugim sufiksima: *álojskī* (uz alojin), *bȑšljanskī* (uz bršljanov), *bùndevskī* (uz bundevin), *dùhānskī, hmèljskī* (uz hmeljov, hmeljni), *jȁblanskī* (uz jablanov), *krùmpīrskī* (uz krumpirov, krumpirni), *lȍvorskī* (lovorov), *màslīnskī* (uz maslinov), *vanìlījskī (vànīlskī).*

1367 Sufiksom *-skī* veoma se često tvore pridjevi od imenica za neživo. Kako je to područje i sufiksa *-nī*, sufiks je *-skī* ograničen u toj tvorbi (v. t. 1439 – 1453).

Značenje pridjeva sa *-ski* od imenica za neživo podjednako se odnosi na jedninu i množinu, npr.

gràdskī ‘koji se odnosi na grad i gradove’
sȅoskī ‘koji se odnosi na selo i sela’
škȍlskī ‘koji se odnosi na školu i škole’...

To je i razumljivo jer se pridjevi od imenica za neživo normalno ne tvore sufiksima *-ov, -ev, -in*. Dakako da se pridjevi sa *-ski* odnose samo na jedan broj ako je imenica singulare ili plurale tantum: *bêčkī, râjskī...*

1368 Pridjevi izvedeni od zemljopisnih imena ne znače samo odnos prema tome imenu, nego i prema etniku od toga imena, jer prema obje imenice imamo u pravilu samo jedan pridjev, npr.

argèntīnskī < *Argentína, Argentínac*; *àrmēnskī* < *Àrmēnija, Arménac*; *àtēnskī* < *Aténa, Aténjanin*; *bȁbilōnskī* < *Bȁbilōn, Babìlonija, Babilónac*; *bàkarskī* < *Bàkar, Bàkranin*; *bàlkānskī* < *Bàlkān, Balkánac*; *bànījskī* < *Bànija, Baníjac*; *bòsānskī* < *Bȍsna, Bosánac...* Važno je istaknuti da takvih primjera ima zacijelo više od sedam tisuća.

1369 Sekundarna je mutacija normalna i u tvorbi pridjeva od etnika. Pridjevi izvedeni od njih odnose se i na etnik i na zemljopisno ime. Često se to u određivanju značenja izričito kaže, npr. u AR: *bòkēljskī* »što pripada Bokeljima i njihovoj Boci«, *dalmàtīnskī* »uprav što pripada Dalmatincima, pa otale i

zemlji Dalmaciji«, *fòčānskī* »koji pripada Fočanima, Foči«, *gâlskī* »koji pripada Galiji i Galima«, *kìnēskī* »koji pripada Kinezima ili Kini«...

1370 Sekundarna je mutacija očita i bez toga jer veoma rijetko nalazimo dva pridjeva, jedan od etnika, a drugi od zemljopisnog imena. Gdje ih i nalazimo, ne razlikuju se u značenju, a učestalost je drugoga obično neznatna: *àfrīčkī, amèričkī* bilo bi od *Àfrika, Amèrika,* a *afrìkānskī, amerìkānskī* od *Afrikánac, Amerikánac,* ali se *afrìkānskī, amerìkānskī* rijetko upotrebljavaju; uz to *afrìkānskī, amerìkānskī* imaju pretežno starije potvrde (ti su pridjevi zapravo sufiksom *-ski* pohrvaćeni lat. africanus, americanus);

aùstrālskī < *Austrálac, Aùstrālija*; australijanski se u hrvatskom književnom jeziku normalno i ne upotrebljava;

àustrījskī (òb.), *austrìjānskī* samo u AR s nekoliko starijih potvrda;

bùkureškī i *bukurèštānskī* < *Bùkurešt* i *Bukureštánac,* kolebanje razumljivo zbog glasovnih razloga;

čîlskī, čilèānskī < *Číle, Čileánac*;

ètrūrskī i *etrúščānskī,* kolebanje zbog toga što se ime zemlje rijetko upotrebljava, a ni etnik nije ustaljen (*Etrúrac, Etrúščanin*);

indònezījskī, indonéžānskī (oba RSR), češća upotreba tek u novije doba pa zato kolebanje, ali je običniji prvi (jednu publ. potvrdu ima i *indoneški*);

kolòčēpskī i *koločépljānski* < *Kȍločēp, Koločépljanin*;

máročkī (obìč.) i *maròkānskī* < *Maròko, Marokánac*;

mèksičkī (obìč.) i *meksìkānskī* < *Mèksiko, Meksikánac*;

padòvānskī < *Pâdova, Padovánac*; RSR razlikuje: *padòvānskī* < *Padovánac, Padòvānka*; *pâdovskī* < *Pâdova,* ali *pâdovskī* nema drugih potvrda, *padòvānskī* je veoma čest u vezi *sv. Ante Padovanski*;

pazàriškī i *pazarîštānskī* < *Pazàrīšte, Pazarištánac,* oba AR, kolebanje zbog glasovnih razloga;

sìcīlskī, sicilìjānskī, drugi je češći;

srèmački (rj.) i *srijêmskī*;

tìbetskī i *tibètānskī,* kolebanje u suvr. publicistici;

vènecījskī (rj.) i *venecìjānskī.*

1371 Razlikovanje pridjeva *àrapskī* i *àrabījskī* dolazi odatle što se *Àrapin* i *Àrabija* samo djelomično podudaraju; slična je razlika između *sȑpskī* i *srbìjanskī*; potječe od razlike *Sȑbin* i *Srbijánac,* koja je nekada bila važna, a pridjevi s razlikom u značenju i danas se katkad upotrebljavaju; pridjevi *ìndījskī* i *indìjānskī* razlikuju se zbog razlike *Ìndija* i *Indìjac* s jedne strane i *Indijánac* s druge. Bit će da ima još koji takav pridjev, ali je očito da je pojava sasvim neznatna prema tisućama drugih pridjeva koji se odnose na dvije imenice, etnik i zemljopisno ime, jer drugoga pridjeva nema.

1372 Primjeri pokazuju da se pridjevi prvenstveno tvore od zemljopisnoga imena, a od etnika samo kad osnova zemljopisnoga imena ima kakvu glasovnu

zapreku za *-skī*. Razlozi dakle nisu semantički, nego glasovni, kao što pokazuju primjeri:

bàščānskī (Bȁška), *bèdnjānskī* (Bȅdnja), *bȕč(j)ānskī* (Bȕčje), *bùdvānskī* (Bȕdva), *cèrnjānskī* (Cȇrna), *čàzmānskī* (Čȃzma), *fȍčānskī* (Fȍča), *gòraždānskī* (Gòražde), *gràdišćānskī* (Gràdīšće), *gròčanskī* (Gròcka), *jàvānskī* (Jáva), *kambòdžānskī* (Kambòdža), *kùbānskī* (Kúba), *máčvanskī* (Mȃčva), *mòlvānskī* (Mȏlve), *nèretvānskī* (Nèrētva), *perùānski* (Pèrū), *pȅštanskī* (Pȅšta), *plȍčanskī* (Plȍče), *tȑšćānskī* (Tȑst), *tȕzlanskī* (Tȕzla)...

1373 Rijetko su pridjevi izvedeni od etnika kad je zemljopisno ime bez glasovne zapreke za *-skī*, npr. *kaštèlānskī, korčùlānskī, stȕpljanskī, talìjānskī*...; od vlastitih imena na *-ina* pridjevi se tvore pošto se odbaci *-ina* (v. t. 1340) ili se tvore od etnika: *hèrcegovačkī, mòslavačkī, vȍjvođanskī, pètrovačkī* < *Pètrovina*...

1374 Od imena sa završetkom *-ovo, -evo* jedni se pridjevi tvore od toponima: *grȁhovskī, kȍsovskī, kȍševskī* (< Kȍševo), *lȁstovskī, tȅtovskī, sàrajevskī, smȅderevskī*..., a drugi od etnika: *jȁkovačkī, pânčevačkī*... Tvorba je takvih pridjeva od etnika teritorijalno ograničena. Kad postoji opravdano kolebanje, prednost treba dati pridjevu od zemljopisnog imena.

I pridjev *đakovački* vjerojatno je izveden od starijega etnika *Đakovac*, ali kako je danas obično samo *Đakovčanin*, to se može reći da je *đakovački* izveden sufiksom *-ački* od *Đakovo*.

1375 Ako je očito da je zemljopisno ime postalo od pridjeva na *-ski*, tada je samo po sebi razumljivo što isti oblik označuje odnos prema riječi u pridjevnoj osnovi i prema poimeničenu nazivu, npr. *hr̀vātski* < *Hr̀vāt* i *Hr̀vātskā, slòvāčkī* < *Slòvāk* i *Slòvāčkā*, a takvi su još: *bàvārskī, bȕgarskī, fînskī, fràncūskī, gȑčkī, îrskī, nòrvēškī, njèmāčkī, švȅdskī, švȉcarskī*... Često se to događa i kad pridjevno postanje zemljopisnoga imena nije baš očito, npr. *gràdiškī* < *Gràdiška, ìmotskī* < *Ìmotskī, ljùbuškī* < *Ljùbuškī, màkarskī* < *Màkarskā, nȍvskī* < *Nȍvskā, rȁškī* < *Rȁška, ȕčkī* < *Ȕčka*... Katkada se u takvim primjerima pridjev tvori i od etnika: *báčvanskī* (obìč. *bâčkī*), *bȑčānskī* (novije *bȑčkī*), *plàščanskī* (Plaški)...

1376 Za ktetike vrijedi opće pravilo da ulaze u književni jezik kako se upotrebljavaju u kraju iz kojega potječu, dakako bez izrazitih dijalekatnih obilježja, pa prema tome mogu i odstupati od tih pravila. Osim primjera spomenutih u t. 1344. ovdje se mogu još spomenuti *cvȅtkovačkī* < *Cvȅtkovići, dòmagovačkī* < *Dòmagovići, kâljskī* < *Kâli, sâljskī* < *Sâli, rȁdovljanskī* < *Rȁdovānje*...

1377 Sufiksom se *-skī* tvore pridjevi od hidronima: *bòsutskī, cètinskī, dônskī, drâvskī, drînskī, dùnāvskī, ȉbarskī, lônjskī, nîlskī, sâvskī, pacìfičkī*...

i od oronima: *âlpskī, ândskī, dìnārskī* < *Dìnara, kàrpātskī, kòzārskī, ùrālskī, velèbitskī, bȉlogorskī*...

O tvorbi od tih kategorija sufiksima *-ov, -ev, -in* v. t. 1307.

1378 Od toponima se pridjevi izvode samo sufiksom *-skī*, pa i kad vlastita imenica ima isti glasovni oblik s općom imenicom i kad je od opće imenice običan pridjev sa sufiksom *-nī*:

àtlaskī < Àtlas (planina)	– *àtlasnī* < átlas (skup zemljopisnih karata, svila),
bàkarskī < Bàkar	– *bàkarnī* < bàkar
blȁtskī < Blȁto	– *blȁtan,* odr. *blȁtnī* < blȁto
dvòrīškī < Dvòrište	– *dvòrīšnī* < dvòrīšte
jȁbučkī < Jȁbuka	– *jȁbučnī* < jȁbuka (plod)
krîškī < Krîž	– *krîžnī* < krîž
ȍbodskī < Ȍbod	– *ȍbodnī* < ȍbōd
ȍlovskī < Ȍlovo	– *ȍlovnī* < ȍlovo
òtočkī < Òtok	– *òtočnī* < òtok
pȅćkī < Pêć	– *pȅćnī* < pêć
pòtočkī < Pòtok	– *pòtočnī* < pòtok
râtskī < Rât	– *rȁtnī* < rȁt
rijêčkī < Rijéka	– *rijêčnī* < rijéka...

1379 Može općа imenica imati pridjev i na *-skī*, npr. *bȑdskī, òtočkī* < òtok (DJ), *plàninskī...*, ali nema primjerâ u kojima bi pridjev od zemljopisnog imena bio izveden sufiksom *-nī*. Istina, nisu skupljeni svi pridjevi od svih zemljopisnih imena, ni od svih imena zajedničkoga lika s općom imenicom, ali prema više od 1800 pridjeva može se zaključiti da ne dolazi ni u jednom.

Tvorba pridjeva od višečlanih zemljopisnih imena prikazana je u t. 1385 – 1387.

1380 Ostalih pridjeva sa *-skī* od imenica za neživo našlo se u građi oko 1300. To je područje na kojem se sastaju sufiksi *-skī* i *-nī* i zato će o tome biti govora kod sufiksa *-nī* (v. t. 1433 – 1453).

1381 Ovdje treba spomenuti da se sufiksom *-ski* tvore i gradivni pridjevi od onih imenica za neživo od kojih se ne tvore sufiksom *-nī*. Značenje gradivnih pridjeva dobivaju, kao i pridjevi sa sufiksom *-nī,* od veze pridjeva i imenice jer isti pridjev može biti i odnosni i gradivni: *porcùlānskā šalica – porcùlānskā industrija, sàpūnskī prašak – sàpūnskī pladnjić.*

Tvorba od ostalih osnova

1382 Od pridjeva, priloga i zamjenica sufiksom *-skī* izvedeno je samo nekoliko pridjeva: *djètinjskī, ùboškī*; *ìzvanjskī, lànjskī, prȅklanjskī, vȁnjskī*; *nȁškī.* Potanje razmatranje tih pridjeva za suvremenu tvorbu nije potrebno jer primjeri pokazuju da *-ski* s osnovama tih kategorija nije više plodan.

Složeno-sufiksalna tvorba

1383 Sufiks *-skī* sudjeluje u složeno-sufiksalnoj tvorbi kad je posljednji dio osnova iz kategorije riječi na koju *-ski* dolazi po svojoj raspodjeli. Jedino je *mirnòdopskī* običniji nego *mirnòdobnī.*

Složeni se pridjevi tvore od atributnih, brojevnih i priložnih sintagma. Sufiks *-skī* spaja se s osnovom po pravilima prikazanim u t. 1312 – 1314.

Od atributnih se sintagma složenice tvore po obrascu.

A i > A + o + i + -skī

gdje je *A* atribut, *i* imenica, *o* spojnik, npr.

dȏnjī grȃd > donjògradskī

òvaj svijȇt > ovosvjètski.

Takvi su pridjevi *gornjògradskī, južnoslàvēnskī, malògradskī, malokàlibarskī, niskonáponskī, ovozemàljskī, srednjoèuropskī, srednjòškolskī, staromòmačkī, staroslàvēnskī, stolnotèniskī, vanjskopolìtičkī, vanjskotr̀govačkī, velikosèrījskī...*

1384 Naglasak je na drugom dijelu ako drugi dio ima uzlazni naglasak, a kratkosilazni na spojniku ako drugi dio ima silazni naglasak.

Od brojevnih i priložnih sintagma složeni se pridjevi tvore po obrascu

X ig > X + o + i + -skī

gdje je *X* broj ili prilog, *ig* imenica u genitivu, *o* spojnik, npr.

dvȉje trećīne > dvotrèćīnskī

mnȍgo milijúna > mnogomilìjūnskī.

Tako i *dvočetvr̀tīnskī, dvòmetarskī, dvoosòvinskī, dvòstranačkī, dvòtonskī, stokilomètarskī, tročetvr̀tīnskī, višenàmjenskī...*

Ako je *X* pola, onda se složenica tvori s *polu-*: *polumilìjūnskī, pȍlutonskī...*

Značenje je opće odnosno: 'koji se odnosi na *A i,* odnosno na *X ig*'.

1385 Ktetici se od dvočlanih i višečlanih zemljopisnih imena tvore po nekoliko obrazaca, ali su najčešće složenice kao i od ostalih atributnih sintagma:

banjòlūčkī, bjelòpoljskī, bokokòtorskī, crnògorskī, crnòmorskī, dugorèškī, dugòselskī, fruškògorskī, grubišnopòljskī, novòbrdskī, novogvìnējskī, novopàzārskī, novòsadskī, novòselskī, novozèlandskī, petrovòselskī, prednjoàzījskī, sjevernoamèričkī, slavonskobròdskī, svetògorskī, zapadnoèurōpskī...

1386 Katkad se od višečlanog imena ktetik tvori srastanjem ili na drugi način: *gučègorskī < Gȕčā Gòra, marijabìstričkī < Màrija Bìstrica, vrgòmoskī < Vr̀gin Mȏst* (danas Gvozd), *pnompenski < Pnom Pen, šrilanški < Šri Lanka* (v. t. 1321).

1387 Srastanjem se ktetik obično tvori i od polusloženica: *ìvanićgradskī < Ìvanić Grȃd, ìvanićkloštarskī < Ìvanić Kloštar, ìvanplaninskī < Ìvan-planìna, šarplȃninskī < Šȁr-planìna...*

Međutim, složeni se ktetici od imena mjesta upotrebljavaju samo u službenoj upotrebi ili kad je to potrebno zbog opreke u značenju, *slavonskobròdskī : bosanskobròdskī.* Inače se upotrebljava nesložen ktetik i od višečlanog naziva: *bròdskī < Slàvōnskī Brȏd, ìvaničkī < Ìvanić Grȃd, kàpelačkī < Nȍvā Kàpela, mihòljačkī < Dȏnjī Mihóljac, mȉtrovačkī < Srijȇmskā Mìtrovica, nȍvljanskī < Nȍvi Vìnodolskī, petrovosèlskī < Stȃrō Pȅtrovo Sèlo, vìličkī < Vìlić Sèlo...*

1388 U složenoj tvorbi u kojoj kao drugi dio dolazi pridjev sa sufiksom *-skī*, kao prvi dio dolazi pridjev sa spojnikom *o*, rjeđe imenička osnova sa spojnikom ili prilog. Takve složenice u većini preciziraju značenje pridjeva: *crkvenoslàvēnskī, nȍvogrčkī, staroslàvēnskī...*

Rjeđe su takve složenice sa spojnikom *-e-*. One su ograničene samo na neke riječi u prvom dijelu: *općečovječànskī, općehr̀vātskī, općeslàvēnskī, sveslàvēnskī (svȅslavēnskī)...*

Složenice u kojima su oba dijela ravnopravna pridjevne su polusloženice: *fràncūskō-njèmāčkī razgovori, lîčkō-kr̀bāvskā županija, hr̀vātskō-pȍljskī rječnik, rȕskō-hr̀vātskī rječnik, hr̀vātskō-sȑpskā koalicija, vôjnō-polìtičkī pregled* 'i vojni i politički pregled', *vojnopolìtičkī* 'koji se odnosi na vojnu politiku', kao *vojnoindùstrījskī* 'koji se odnosi na vojnu industriju'.

1389 Samo su iznimno takve složenice prave složenice, tj. kad se želi posebno naglasiti neko jedinstvo: *bosanskohèrcegovačkī* (koji se odnosi na Bosnu i Hercegovinu kao državnu cjelinu, inače *bòsanskō-hèrcegovačkī*), *indoèuropskī* (koji se proteže od Indije do kraja Europe, ali i zbog kraćenja prvoga dijela i ustaljenosti, *indokìnēskī* 'koji se odnosi na Indokinu', inače *ìndījskō-kìnēskī* 'koji se odnosi na Indiju i Kinu', npr. *indijsko-kineski pregovori*).

Prefiksalno-sufiksalna tvorba

1390 Sufiks *-skī* sudjeluje i u prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi s onim osnovama na koje sufiks *-skī* dolazi po svojoj raspodjeli. Zbog zajedničkih osobina prefiksalno-sufiksalne tvorbe odnosnih pridjeva ta je tvorba prikazana na jednom mjestu, poglavlje Prefiksalno-sufiksalna tvorba odnosnih pridjeva, t. 1498 – 1506.

Sufiksi *-ovskī, -evskī*

1391 Tim se sufiksima tvore pridjevi od imenica m. r., jedino je *frȍntovskī* izveden od imenice ž. r., *fronta*. Sufiksi su plodni iako u tvorbi imaju znatna ograničenja. Raspodjela im je kao i u sufiksâ *-ov, -ev* (v. t. 1259 – 1269), a upotrebljavaju se zbog glasovnih i semantičkih razloga.

1392 Sufiksi *-ovskī, -evskī* dolaze na osnove imenica m. r. koje imaju glasovnu zapreku za *-ski* kao što pokazuju primjeri:

ȁltovskī, ȁparthajdovskī, àugustovskī, bȅgovskī, blòkovskī, bȍgovskī, cȅhovskī, frȍntovskī, kádrovskī, kominfòrmovskī, kòtlovskī, kvȁrtovskī, lȍrdovskī, mȁrtovskī, òrlovskī, òvnovskī, pȁrkovskī (obič. parkovni), *pijétlovskī, rȉsovskī* (uz risji), *rȍdovskī, snòbovskī, šȁhovskī, tȅnkovskī, trȕstovskī, zȅtovskī (zȅtskī < Zȇta); dȕždevskī, mȁrševskī, prȉnčevskī, páževskī...*

1393 Katkad se ti sufiksi upotrebljavaju samo da pridjev dobije izrazitiji glasovni kostur, npr. *dȉvovskī, djȅdovskī, gròfovskī, kmȅtovskī, kûmovskī, lȁvovskī* (uz lavlji), *pòpovskī, prȁdjedovskī, ròbovskī, ròvovskī, sȉnovskī,*

slònovskī, svȁtovskī, šȅfovskī, tòpovskī, trùtovskī, vòlovskī, knȇževskī, králjevskī, nȍjevskī, púževskī, zmȁjevskī.

Neki od njih imaju i dubletne pridjeve sa sufiksom *-ski, divski, kmetski, lavski, ropski, kraljski, zmajski,* ali je samo *ropski* običnije nego *robovski.*

Kao što pokazuju navedeni primjeri, naglasak je kao u osnove, osim *òrlovskī, òvnovskī* koji imaju kraćenje kao i osnova u množini.

Značenje je tih pridjeva isto kao i značenje pridjeva sa sufiksom *-skī.*

1394 Drugačije je s pridjevima izvedenim od imena i prezimena, npr. *àdenauerovskī, bokàčovskī, dànteovskī, èrenburgovskī, frȍjdovskī, hàmletovskī, hȉtlerovskī, jòbovskī, knȁjpovskī, lȕnačekovskī, napòleonovskī, plȁutovskī, rúbensovskī, šèkspirovskī, bàdalićevskī, dàlijevskī, felínijevskī, hàrambašićevskī, mȁtoševskī, tȃljevskī, vójnovićevskī...*

1395 Katkad se pridjev tvori od imena i prezimena i tada nastaje polusloženica: *èrol-flȋnovskī, òstap-bȅnderovskȉ, žȉl-vȅrnovskī...* Pridjev toga tipa treba pisati po izgovoru, a zbog dvaju naglasaka kao polusloženicu, a ne kao složenicu, kako se često piše.

Kao što primjeri pokazuju, mnogo su češći od prezimena, a od imena samo kad služi kao prezime ili kad se više upotrebljava nego prezime, a od imena i prezimena samo iznimno.

1396 Ti pridjevi imaju opće odnosno značenje ‘koji se odnosi na i’, ali se konkretnije može opisati preoblikom ‘koji je svojstven i’. Evo nekoliko primjera s potrebnim kontekstom:

...nepromijenjeni nastavak sadašnje adenauerovske politike (Vj. 25. 4. 59. 3) – *bruegelovski zimski pejsaž* (u Rusiji, Vj. 18. 3. 62. 4) – *davičovski zahvati* (u Ujevića, J. VIII, 35) – *Ma noble cousine Bepina, koju njen muž smatra feuerbachovskom ljepoticom...* (M. Krleža, 1972b, 632) – *...albanski narod nema hamletovskih dilema i problema* (Vus, 23. 11. 60. 2) – *Noćima i noćima, po najnovijoj hitlerovskoj metodi, perili mu reflektore u zjenice.* (Božić, Neisplakani (b), 362) – *...rok koji bi stavio na kušnju i jobovsko strpljenje* (Vj. 27. 5. 61. 2) – *živi svoj život na joklovski način* (Jokl, M. Krleža, Hrv. b. Mars, 372) – *Ovaj lunačekovski... tekst* (napisao ga Lunaček, Krleža, 1956, 359). – *Hamlet je skeptik koji izražava montaigneovsku sumnju u konvencionalna vjerovanja* (Tel. 21. 4. 61. 15) – *ničeovska floskula* (nije Nietzscheova, Vj. 3. 12. 61. 7) – *šekspirovsko objašnjenje Mozartove smrti...*; – *Puškin je u toj legendi vidio sjajnu šekspirovsku situaciju* (pretpostavka da je M. otrovan, Tel., 17. 11. 61. 7) – *I tako se sagnula do krvavog akta u tilovima i ispela se u sebi na sablasne vrhove tantalovske patnje da dosegne jabuku* (M. Krleža, 1955, 324) – *velasqezovski tanani prsti* (u Jambreka, isto, 320) – *...on ih namjerava interpretirati na tipični... dalijevski način* (Dali, Tel. 14. 7. 61. 9) – *Pasolinijev film djeluje autentičnije od Fellinijevog, ali je u isto vrijeme lišen felinijevske poezije* (Vj. 3. 9. 61. 9) – *...prepisivala je iz ljubavnog listara neke harambašićevsko-badalićevske izraze* (M. Krleža, 1955, 41) – *...demonstrira bambusovom trskom projicirani harambašićevski faksimil... To je blistava*

projekcija rukopisa jednog soneta Milana Begovića. (M. Krleža, 1972, (b), 678) – *hemingvejevski stil, hemingvejevski dijalozi* (u F. Vidasa, Vl. 16. 12. 61. 6) – *Radauš je stvorio matoševski plastični portret stare Kroacije* (Tel. 20. 10. 61. 5) – *U sukobu novog i starog u socijalizmu puno je komike. I to nušićevske.* (Tel. 9. 2. 62. 16) – *...objavljujemo dvije prave taljevske partije... gdje je Talj bio ponovno onaj stari* (Vus, 16. 8. 61.) – *...postupkom koji je Vojnović stvorio transformiranjem sintakse saobraćajnog jezika i stvaranjem posebnog vojnovićevskog ritma* (F. Čale, 1957, 81).

Kao što primjeri pokazuju, značenje se pripisuje nekom drugom, ali i osobi u pridjevnoj osnovi *(dalijevski, joklovski, taljevski, vojnovićevski).*

1397 Iz primjera kao *Gordijev/gordijevski čvor, Jobovo/jobovsko strpljenje, Tantalove/tantalovske muke...* može se učiniti da sufiksi *-ov, -ev* znače isto što i *-ovskī, -evskī.* Međutim, razlika je u tome što je u prvim primjerima posrijedi preneseno značenje, a u drugim je sustavno tvorbeno.

1398 Katkada je teško odrediti je li posrijedi sufiks *-ovskī, -evskī* ili samo *-skī.* Pridjevi *dèkartovskī, gȅstapovskī, hégelovskī, hȉtlerovskī, mȁčekovskī, vûkovskī, rádićevskī, skȍjevskī...* mogu biti izvedeni od *Descartes, Gestapo* i od *dèkartovac, gȅstapovac...* pošto je odbačeno *-ac,* pogotovu što uz njih nema pridjeva *dekartovački, gestapovački...* U izboru između tih dviju mogućnosti u konkretnom primjeru odlučuje značenje: odnosi li se na *Mačeka,* tada je sufiks *-ovski*, a odnosi li se na *mačekovce,* tada je sufiks *-ski.*

Pridjev *pètrovskī* u vezi *petrovske vrućine* izveden je sufiksom *-ski* od *Pètrovo,* a u primjeru... *boljarskim naslovom iz pȅtrovskīh vremena* (M. Krleža, 1955, 30) sufiksom *-ovskī,* jer se odnosi na vrijeme *Pȅtra Vèlikogā.*

Sufiks *-inskī*

1399 Pridjeva sa sufiksom *-inskī* ima dvije vrste.

Jedni su izvedeni od općih imenica na *-ija*: *ȁbadžīnskī, aleksàndrīnskī, àvlīnskī, bèstīnskī, čȁršīnskī, dèlīnskī, efèndīnskī, kàdīnskī, kòmšīnskī, spàhīnskī, varmèđīnskī...* Ti su pridjevi očito nastali od *-ijinski* stezanjem *-iji,* ali se može pretpostaviti i *-inski* koji se dodaje nakon odbacivanja *-ija.* Međutim taj tip tvorbe u književnom jeziku nije plodan. Od tih osnova običniji su pridjevi izvedeni sufiksom *-skī (aleksandrijski, avlijski...)* te se može reći da su pridjevi tipa *ȁbadžīnskī, aleksàndrīnskī...* izvan suvremenoga jezičnog sustava.

1400 U drugih pridjeva sufiks *-inskī* dolazi zbog toga što *-ski* nailazi na glasovnu zapreku, izaziva glasovne promjene koje previše mijenjaju osnovu, stvara neobične suglasničke skupine i sl., a katkad dolazi i zbog težnje za izrazitijim glasovnim kosturom. Takvi su pridjevi:

àginskī, bàšinskī, čèsminskī, ćátinskī, gȁzdinskī, gȍstinskī, hȍdžinskī hȕljinskī, kâlfinskī, kȁstinskī, lálinskī, lȍlinskī, màrvinskī (uz marveni), *pâpinskī, pàšinskī, rájinskī* (zbog rajski), *slùžinskī, vílinskī...*

1401 Mnoge imenice za oznaku bliskih rodbinskih odnosa traže *-inskī: mȁćuhinskī, mȁćehinskī, mȃjčinskī, nèvjestinskī, òčinskī, sèstrinskī, snàhinskī...* pa je zbog analogije nastalo *i kćȅrinskī, mȁterinskī* (*kćerski* i *materski* je neobično), a uz *bràtskī* upotrebljava se katkad i *brȁtinskī.*

Ti pridjevi znače 'koji se odnosi na množinu osnovne imenice ili na neodređenoga pojedinca'.

1402 Pridjevi izvedeni od vlastitih imena nešto su rjeđi.

U jednih je sufiks *-inskī* zbog glasovnih razloga: *àlpinskī* (obìč. *alpski*), *bizàntinskī* (uz *bizantski, bizantijski*), *lálinskī.* Znače 'koji se odnosi na i', a *lálinskī* 'koji se odnosi na Lale'. U tvorenicama od imena i prezimena sufiks *-inskī* dolazi zbog semantičkih razloga: *elizabètinskī, frȁnc-jòzefinskī* (normalnije bi bilo: *frȁnc-jòzefovskī*), *húminskī* (Hamza Humo), *kȁfkinskī, kȑležinskī, leòninskī, lùjzinskī, màrijinskī, zòlinskī...*

Ti pridjevi imaju opće odnosno značenje, ali znače i 'koji je svojstven i' i to je značenje pretežnije, kao i kod sufiksâ *-ovski, -evski* izvedenih od vlastitih imena. Što *-inskī* u toj kategoriji nije plodniji, razlog je vjerojatno u tome što čuvenih imenica a-sklonidbe ima znatno manje.

Sufiks *-ičkī*

1403 Sufiks *-ičkī* plodan je sufiks i njime se pridjevi tvore od stranih imenica, u prvom redu od imenica koje završavaju na *-ist*:

anarhìstičkī, ateìstičkī, budìstičkī, darvinìstičkī, esejìstičkī, idealìstičkī, imperijalìstičkī, kapitalìstičkī, kolonijalìstičkī, komunìstičkī, materijalìstičkī, mazohìstičkī, monarhìstičkī, nacionalìstičkī, nudìstičkī, optimìstičkī, pacifìstičkī, pesimìstički, purìstičkī, realìstičkī, sadìstičkī, socijalìstičkī, urbanìstičkī...[7]

Naglasak je kratkouzlazni na trećem slogu od kraja, a značenje im je opće odnosno kao i u sufiksa *-ski.*

1404 Sekundarnom se mutacijom ti pridjevi odnose i na imenice sa završetkom na *-izam*:

anarhìstičkī 'koji se odnosi na anarhiste i anarhizam'
centralìstičkī 'koji se odnosi na centraliste i centralizam'
kapitalìstičkī 'koji se odnosi na kapitaliste i kapitalizam'
komunìstičkī 'koji se odnosi na komuniste i komunizam'
socijalìstičkī 'koji se odnosi na socijaliste i socijalizam'...

Ima pridjeva koji su izvedeni od imenica na *-izam* pošto se taj završetak odbaci, a odnose se i na imenicu koja označuje osobu: npr. *klerikalìstičkī* 'koji se odnosi na klerikalizam i klerikalce'.

---

[7] Valja razlikovati sufiks *-ičkī* od završetka *-ičkī* u pridjeva kao gimnàstičkī, onomàstičkī, slavìstičkī... jer je tu posrijedi izvedenica sufiksom *-skī* od imenica na *-ika.*

1405 Nekoliko je pridjeva tim sufiksom izvedeno od imenica na *-ija* pošto se taj završetak odbaci: *dinàstičkī, etimològičkī, euharìstičkī, histὸričkī, kèmičkī...* Danas se ti pridjevi upotrebljavaju veoma rijetko, mjesto njih su obični pridjevi izvedeni sufiksom *-ski* od pune osnove.

Rijetke su tvorbe od drugih osnova: *anapèstičkī, entuzijàstičkī, hìmničkī...*

Sufiks *-ičkī* može doći i u prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi, ali je zabilježen samo *antisocijalìstičkī.*

Ostali sufiksi na *-kī*

1406 **-áčkī.** Neplodan je sufiks. Dolazi samo u nekoliko pridjeva: *mȉtrovačkī* < *Mȉtrovica, ὸrahovačkī* < *Ὸrahovica, zágrebačkī* < *Zágreb, jàmarački* < *Jàmārje* (etnik Jamarčanin), *mȅdovačkī : Medov Dolac.* O pridjevima kao *đakovački* v. t. 1373. i 1374.

-anskī. Slabo plodan sufiks. Dolazi uglavnom na osnove koje imaju glasovnu zapreku za *-ski*: *bȕrzanskī* (obìč. burzovni), *grobljànskī, pȍštanskī, sùprużanskī* (uz supruški, bračni), *tȁtranskī* < *Tatre* (zbog izbjegavanja neutralizacije s *tȁtarskī* < *Tȁtarin*)...

Ovdje se mogu spomenuti i pridjevi kao *božànskī, čovječànskī, djevičànskī, proročànskī,* zatim *hégelijanskī* (uz hegelovski), *kȑležijanskī* (uz krležinski), *kránjčevićanskī* (uz kranjčevićevski), *màrijanskī* (uz marijinski), *níčeanskī* (uz ničeovski), *stárčevićanskī, šȅkspirijanskī* (uz šekspirovski), *tèrezijanskī, vìktorijanskī...,* ali za mnoge od njih možemo pretpostaviti da su izvedeni sufiksom *-ski* od imenica s odbačenim *-ac, -stvo.* Pojedini među njima mogu biti i posuđeni lat. pridjevi na *-anus* u kojima je *-us* zamijenjen našim *-skī*; za *salonitanski* < *Salona* nemamo potvrđeno *Salonitanac,* a vjerojatno nema imenica na *-anac* uz pridjev *gregorìjānskī...*

-ejskī. U *lèrnejskī : Lerna.*

1407 **-enskī.** Slabo plodan sufiks. Nalazi se u pridjevima *bȑnēnskī : Brno, čèsmenskī* (uz česmeni, česminski), *čìlēnskī* (obìč. čilski, čileanski), *ćabènskī, kalfènskī* (obìč. kalfinski), *pàklenskī* (uz pakleni), *vjȅtrenskī* (òb. vjetreni). U većini je pridjeva sufiksom *-ski* zapravo pojačan odnosni sufiks *-eni,* ali se češće upotrebljava jedino *paklenski.*

U *lùvreskī : Louvre* (uz *luvrski*).

-ijevskī. Samo u *gòrkijevskī* i *majakòvskijevskī*: *gorkijevski tremoli* (M. Božić, 1954. 140), *zadojeni majakovskijevskom psovkom i gorkijevskim humanizmom* (Tel. 24. 11. 61. 6.). Očito individualna tvorba.

-ijskī. Samo u *bȁskījskī* < *Bȁsk* (ali se može smatrati i izvedenicom od *Baskija* sufiksom *-ski*), *gàrdījskī* < *gârda* (zbog sekundarne mutacije i od *gardij-ac*), *metafὸrījskī* (uz metaforički, metaforski), *àlpījskī* < Alpe (obìč. alpski, uz alpinski).

-injskī. Samo u *djètinjskī* i *gòstinjskī* (uz djetinski, gostinski). Postanjem je vjerojatno preuzimanje pridjeva *djètinjī, gòstinjī* sufiksom *-skī.*

-ljevskī. Samo u *čèhovljevskī* (*čehovljevska provincija*, u Rusiji, Vj. 18. 3. 62. 4.)

-ujskī. Samo u *òrlūjskī, òvnūjskī, vòlūjskī.* (To su zapravo sufiksom *-skī* preuzeti stariji pridjevi *orluji, ovnuji, voluji.*) Od njih su običniji *orlovski, ovnovski (ovneći), volovski.* Pridjevi sa *-ujskī* upotrebljavaju se samo zbog posebnih stilskih razloga.

1408 **-škī.** U publicističkim se tekstovima javlja i sufiks *-ški*: *getingenški profesori* (Vj. 7. 4. 60. 9), *karòlīnškī* (< Sjeverna Karolina, Vus 18. 3. 59. 2), *kelnška sinagoga* (B. 29. 12. 59. 3), *kompjuterški jezik* (Tel. 24. 3. 61. 16), *melburnški nadbiskup* (Vj. 29. 3. 60. 3), *pnompenški predstavnik* (Vj. 28. 10. 72. 2), *visbadenški izdavač* (Vj. 9. 4. 66. 4), *bordoška juha* (ELZ). Sufiks *-ški* očito je nastao pod utjecajem završetka *-škī* mnogih pridjeva od stranih imenica, pogotovu onih na *-ng*. Očito je da su pridjevi sa *-škī* nastali zbog nepoznavanja sustavne književne tvorbe, a kako svi imaju i dubletne pridjeve sa *-skī,* pridjevi sa *-škī* ne mogu se smatrati književnima.

SUFIKSI NA *-nī*

1409 Na *-nī* završavaju ovi sufiksi:

-nī	*-menī*	*-iōnī*
-anī	*-stvenī*	*-ārnī*
-janī	*-ālnī*	*-evnī*
-ičnī	*-ijālnī*	*-ivnī*
-enī	*-ionālnī*	*-ovnī*
-benī	*-uālnī*	*-iōznī.*

Sufiks *-nī* veoma je plodan, plodni su *-anī, -janī, -enī, -evnī* i *-ovnī,* a ostali su slabo plodni ili su neplodni.

Sufiks *-nī*

1410 Pridjeva sa sufiksom *-nī* ima izvedenih od imenica, glagola i priloga.

Tvorba od imenica

1411 U tvorbi pridjeva tim sufiksima nekoliko imenica odbacuje svoje završetke:

-acija samo u pridjevu *kòndēnznī lonac* (vjerojatno prema njem. Kondenstopf);

-(a)k odbacuju mnoge imenice: *pòčētnī* < *počétak, pòprāvnī* < *pòpravak, pòstotnī* < *pòstotak, pòtīljnī* < *pòtiljak, zàtīljnī* < *zàtiljak, zàključnī* < *zàključak, zàmetnī* < *zàmetak.*

Neke tvorbe mogu biti poduprte i analogijom, npr. *pòprāvnī* prema *prȉprāvnī, prȉprēmnī.* Inače se od imenica sa *-(a)k* pridjevi tvore s većim teškoćama jer nije uobičajeno da se tvore bez odbačenoga *-(a)k,* a odbacivanje katkada smeta identifikaciji značenja, npr. od *dòhodak* ne ide *dòhodnī,* neobično je *dòhodačnī,* pa se upotrebljava *dòhodovnī.*

-(a)nj samo u *glȅžnī* < *glȅžanj*;

1412 *-ija* samo u *buržòaznī* (uz buržoaski) < *buržoàzija* (vjerojatno i prema rus. buržuaznyj) i *anàlognī* (uz analoški, analogijski) < *analògija* (može biti i preuzimanje europeizma analog);

-ina odbacuje nekoliko starijih pridjeva: *gràđēvnī* (uz građevinski) < *gràđevina, ìmōvnī* < *ìmovina, jàmčēvnī* < *jàmčevina, kùpōvnī* < *kùpovina*;

-je i *-lje* odbacuje više imenica: *bȍgoslōvnī* < *bȍgoslōvlje* (i *bogoslòvija*), *jèzikoslōvnī* < *jèzikoslōvlje, nárječnī* < *nárjēčje, òrūžnī* < *òrūžje, pòdručnī* < *pòdrūčje*; u nekih se osnova otklanja i posljedica jotacije: *pròljetnī* < *pròljeće, prȁmaljetnī* < *prȁmaljēće, pòljetnī* < *pòljeće, násljednī* < *násljēđe...*

-ka samo u *pljùvāčnī* < *pljùvāčka*;

-nja samo u *stâvnī* < *stàvnja, šêtnī* < *šétnja* i *štêdnī* < *štèdnja*;

-lja samo u *zêmnī* < *zèmlja* (uz zemljani, zemaljski);

-stvo samo u *tȕzemnī* < *tȕzemstvo.*

1413 Da bi se izbjegle neobične suglasničke skupine, između posljednja dva suglasnika umeće se blagoglasno *a*: *nájamnī, pȁlačnī* (obìč. palčani), *pójamnī* (uz pojmeni, obìč. pojmovni), *prȉjāmnī* (uz rusizam *prȉjēmnī* < *prȉjem*), *sájamnī* (uz sajmeni, obìč. sajamski), *lâkatnī* (uz rj. lakteni), *nȍkatnī* (rij. noktni, Božić, 1955. 109), *hȑbatnī* (obìč. hrpteni), *òcatnī* (obìč. octeni), *nìkāljnī* (obìč. nikleni), *sùnačnī* (obìč. sunčani).

1414 Ako je drugi suglasnik *r*, on može postati samoglasnik: *jȅtrnī, rȅbrnī, vjȅtrnī,* ali su ti likovi zastarjeli, prva dva dolaze i s umetnutim *a*: *jȅtarnī, rèbarnī*; od njih su običniji *jetreni, rebreni, vjetreni,* što pokazuje da u tvorbi pridjeva nije obična promjena samoglasnoga *r* u suglasno. (Usp. i raspodjelu sufiksâ *-anī, -enī, -ovnī, -evnī, -inskī.*)

Pridjevi *nèbesnī* i *tjèlesnī* izvedeni su od množinske osnove.

U tvorbi pridjeva sufiksom *-nī* zbivaju se neke glasovne i naglasne promjene.

1415 Glasovi *c, k, g, h* zamjenjuju se sa *č, ž, š,* ali ima pokoja izvedenica i bez te promjene:

c/č: *bjelògoričnī, bùjičnī, čàhuričnī, čȁšičnī, čȉnjeničnī, ćirìličnī, gorùšičnī, gràničnī, rȅpičnī...*; u dvosuglasničkim skupinama *c* u većini ostaje bez promjene (v. t. 1419);

k/č: *bȍčnī, brâčnī, dlȁčnī, dùšīčnī, ìstočnī, rȕčnī*; rjeđe *k* ostaje bez promjene: *àntiknī* (obìč. antički), *bàroknī, dèspīknī, kȕknī* (uz kȕčnī, kukovni, samo u vezi *kučni zglob*, obìč. bedreni zglob, *stafilòkoknī, streptòkoknī*;

g/ž: *bùbrežnī, dvòprežnī, ȉstražnī, jȕžnī, nȍžnī...*

h/š: *jȕšnī, krȕšnī, pȁzušnī, slûšnī, tȑbušnī, ȕšnī, vȓšnī...*;

1416 Skupina *-lni* sasvim je obična iako se *l* nalazi na kraju sloga: *àlkoholnī, bȉlnī < bȉlo, čêlnī, dùālnī, ètīlnī, kôlnī, kòrālnī < kòrāl, krîlnī, prijéstōlnī, račùnalnī, sìgnālnī, sôlnī, spôlnī, stôlnī, tèkstīlnī..*. Samo se katkad *l* zamjenjuje sa *o*: *čȅonī* (obìč. *čêlnī*), *dȉonī* (uz *dijêlnī*), *kàdionī < kàdilo.*

1417 Kad *-nī* dođe na osnovu koja završava na *n*, od dva *n*, ostaje jedno, ali su rijetki takvi pridjevi koji su obični: *gȓkljanī* (obìč. grkljanski), *dlȁnī* (obìč. dlanski), *ìmenī* (obìč. imenski), *ìskonī* (obìč. iskonski), *kȁmenī* (uz kȁmenit, kamènit), *kòljenī* (obìč. koljenski), *krȅmenī* (obìč. kremenski), *rȁmenī* (obìč. ramenski), *sjȅmenī* (obìč. sjemenski), *sljȅmenī* (obìč. sljemenski), *tjȅdnī, tjȅmenī* (obìč. tjemenski), *ȕgljenī*. U novim tvorbama na osnove sa završnim suglasnikom *n* sufiks *-nī* više ne dolazi (usp. t. 1442).

S osnovama na *nj* nema drugih primjera osim dva s odbačenim *-(a)nj* i *-nja* (v. t. 1411. i 1412). Ako osnova završava na *-st, -št,* gubi se *t*: *bjȅlokosnī, čȅljūsnī, kȑsnī, lìsnī, mȍsnī, mjȅsnī, bòravīšnī, dvòrīšnī, kàzalīšnī...*

1418 Pridjevi *kȍstnī, pȓstnī* nisu sustavni likovi. Mjesto prvoga upotrebljava se samo *koštani*, a mjesto drugoga posvojni genitiv *(prsta, prsti, prstiju)*. Pridjev *pȓsnī* od *pȓst* upotrebljava se samo u glazbi, i to samo u glasovirskim vježbama, dakle u ograničenu području jer u tom kontekstu ne može doći u sukob s *pȓsnī* od *pȓsa*. U složenicama gdje ne postoji mogućnost neutralizacije, javljaju se pridjevi od obiju osnova: *bjȅlokosnī, tròprsnī, deseteròprsnī.*

I pridjev *žlijêzdnī* nije sustavni lik; književni je samo *žljezdani.*

Od *ȍdmazda* pridjev je *ȍdmazdnī,* ali nema ni jedne upotrebne potvrde.

U pridjevima složeno-sufiksalne tvorbe *dvòbraznī, tròbraznī...* (*plug*) nije potrebno pisati *d* jer nema mogućnosti krive identifikacije.

Sve to pokazuje da tvorbeni sustav traži da se u tvorbi od naših osnova uklanjaju trozatvorničke skupine.

1419 Ako u osnovi nije naša riječ, tada su trozatvorničke skupine češće, pa i skupina *-stn-,* ali obično samo u ponekoliko pridjeva:

-ftnī: u *nȁftnī* (uz rj. nafteni),

-gdnī: u *smàragdnī,*

-ksnī: u *kȍksnī, rèfleksnī, sìntaksnī, sùfiksnī* (obìč. sintaktički, sufiksalni),

-ktnī: u *ȁktnī, àspektnī, òbjektnī, pròduktnī, pròjektnī, sùbjektnī* (uz rj. aspekatni...),

-lmnī: u arh. *psàlmnī,* danas obìč. *psalamski (psalamni, psalmeni),*

-ltnī: u *àsfaltnī, bàzaltnī, kòbaltnī, kȕltnī,*

-mbnī: u *katàkombnī,*

-mfnī: u *lîmfnī,*

-mpnī: u *pûmpnī, trâmpnī,*

-ncnī: u *lìcencnī* (sustavno licencijski),

-nčnī: u *bìlančnī < bilànca,*

-ndnī: u *àrēndnī, divìdēndnī, kòmāndnī, kontràbāndnī, propàgāndnī, sékundnī,*

-nsnī: u *anònsnī, bàlansnī, fàjansnī, nìjansnī, renèsansnī,*

-nšnī: u *rèvanšnī,*

-nznī: u *kòndēnznī* (uz kondenzacijski),

-ntnī: u *ambùlantnī, cèmentnī, dèsantnī, dijàmantnī, dìskontnī, èskontnī, gàrantnī, kvȉntnī, labìrintnī, pàtentnī, pergàmentnī, pìgmentnī, pròcentnī, rekonvalèscentnī, rèmontnī, rêntnī, sègmentnī, sònantnī, tàngentnī,*

-ptnī: u *àkceptnī, kònceptnī,*

-rbnī: u *àdverbnī* (uz adverbijalni),

-rcnī: u *tȅrcnī, kvȁrcnī* (kremeni),

-rdnī: u *àkordnī, àvangārdnī, bàstardnī, hàzardnī, lòmbardnī, mànsardnī, rèkordnī,*

-rmnī: u *àlarmnī,*

-rsnī: u *kònkursnī, kȕrsnī,*

-rtnī: u *dèsertnī, èksportnī, èskōrtnī, ìmportnī, kvȁrtnī, kòncertnī, rètōrtnī, sôrtnī, trànsportnī,*

-rvnī: u *kònzervnī, nȅrvnī, rèzērvnī,*

-stnī: uglavnom kao pravopisni likovi: *amètistnī, ȁoristnī* (obìč. ȁorisnī), *àzbestnī* (i *àzbesnī*), *bàlastnī* (i *bàlasnī*), *bàtistnī* (obìč. batisteni), *dàmastnī* (i *dàmasnī*), *pròtestnī* (i *pròtesnī*); *kȁstnī* je knjiški lik, upotrebljava se samo *kastinski.*

1420 S četiri zatvornika potvrđeno je pet pridjeva: *èkscerptnī, ȉnfarktni, kòntekstnī* (J, V, 46, obično kontekstualni), *sȅkstnī* (RSR), *tȅkstnī* (RSR, obično tekstualni ili tekstovni).

1421 Budući da te trozatvorničke i četverozatvorničke skupine nisu u skladu s fonološkim sustavom domaćih riječi, postoji težnja da se uklone. Kao što dubletni pridjevi pokazuju, ona se očituje na više načina: upotrebom drugih sufiksa, drugih osnova, umetanjem *a*, gubljenjem suglasnika, a vjerojatno i drugim jezičnim sredstvima (posvojnim genitivom). Osim toga učestalost se takvih pridjeva smanjuje i upotrebom domaćih riječi mjesto stranih: *ȍglāsnī, ȉzvoznī, ùvoznī, nȁtječājnī, tȅčājnī, zákupnī, žȉvčanī...* umjesto *anònsnī, èksportnī, ìmportnī, kònkursnī, kȕrsnī, àrēndnī, nȅrvnī...*

1422 Naglasak je gotovo u potpunosti kao i izvedenica sa *-skī*. U većini je izvedenica kao u osnove: *brâk, brâka > brâčnī, zîd, zîda > zîdnī, ždrijêb, ždrijêba > ždrijêbnī, nôs, nȍsa > nȍsnī, rȍba, rȍbē > rȍbnī, jȁgodica, jȁgodicē > jȁgodičnī, pògreb, pògreba > pògrebnī, rečènica, rečènicē > rečèničnī, rázred, rázreda > rázrednī, nȁtječāj, nȁtječāja > nȁtječājnī, pȕtopīs, pȕtopīsa > pȕtopīsnī...*

Kratak se samoglasnik ispred *-jni* uvijek dulji, ispred ostalih zvonačnika i *-nī* većinom (duljenje je fakultativno), osim *m* (pridjeva sa skupinama *-nnī,*

-njnī nema): *bȏj, bȍja > bȏjnī, brȏj, brȍja > brȏjnī, znȏj, znȍja > znȏjnī, čȃj, čȁja > čȃjnī, prȍdaja, prȍdajē > prȍdājnī, ȉzdaja, ȉzdajē > ȉzdājnī, sȏl, sȍli > sȏlnī, nèdjelja, nèdjeljē > nèdjēljnī, dȑvo, dȑva > dȓvnī, kȓv, kȑvi > kȓvnī...*

1423 Duljina se ispred *-nī* krati u ovim izvedenicama: *mjȅsečnī < mjȅsēc, mjȅsēca, pȁučnī < pȁūk, pȁūka, prȍpovjednī < prȍpovijēd, prȍpovijēdi, ȉspovjednī < ȉspovijēd, ȉspovijēdi,* a nema je ni u izvedenicama od imenica na *-ost*: *dúžnosnī, stȁrosnī, svjȅtlosnī...* Zbog naglaska *ispovjèdnī* v. t. 1531. i 1533.

U ostalim se tvorbama ne krati: *jȕrīšnī, ȍbavijēsnī, pȍjāsnī, pȍvijēsnī, prȁvopīsnī, pȕtopīsnī...*

Ako posljednji slog dvosložne ili višesložne osnove ima koji od uzlaznih naglasaka, on se pomiče za slog naprijed kao kratkouzlazni, a posljednji slog osnove zadržava svoju kvantitetu, osim ako skupina sa zvonačnikom ne traži duljenje: *abecéda > abècēdnī, baláda > bàlādnī, balustráda > balùstrādnī, čokoláda > čokòlādnī, epizóda > epìzōdnī, faktúra > fàktūrnī, fasáda > fàsādnī, glazúra > glàzūrnī, katóda > kàtōdnī, kultúra > kùltūrnī, patróla > pàtrōlnī, rakéta > ràkētnī, skulptúra > skùlptūrnī, tarífa > tàrīfnī, torpédo > tòrpēdnī, kòrālj, korálja > kòrāljnī, kvàdrāt, kvadráta > kvàdrātnī, màndāt, mandáta > màndātnī, pàkēt, pakéta > pàkētnī, pàpīr, papíra > pàpīrnī, sìgnāl, signála > sìgnālnī*; *adrèsa > àdresnī, ekìpa > èkipnī, fregàta > frègatnī, regàta > règatnī, toplòta > tòplotnī, idèja > ìdējnī, nebèsa > nèbesnī, tjelèsa > tjèlesnī...*

1424 Od višesložnih stranih imenica na *-úra* naglasak se po prethodnom pravilu osjeća kao stilski obilježen, a kao normalan rječnici imaju *ȉnventūrnī, kȁrikatūrnī, kȍloratūrnī, kȍnjunktūrnī, kȍrektūrnī, mȁkulatūrnī, mȁnufaktūrnī, štȕkatūrnī, tȅmperatūrnī, klȁuzūrnī...*

Od *diòba, seòba* pridjevi su *dȉobnī, sȅobnī.*

1425 Jednosložne osnove s dugouzlaznim dobivaju dugosilazni naglasak:

bráda > brȃdnī, kréda > krȇdnī, léđa > lȇđnī, móda > mȏdnī, péta > pȇtnī, rijéka > rijȇčnī, rúda > rȗdnī, štédnja > štȇdnī, žúpa > žȗpnī, jája > jȃjnī, krílo > krȋlnī, právo > prȃvnī, klȋp, klípa > klȋpnī, kljȗč, kljúča > kljȗčnī, krȋž, kríža > krȋžnī, kȗt, kúta > kȗtnī, pȗt, púta > pȗtnī...

Takav naglasak imaju i pridjevi od jednosložnih osnova s kratkouzlaznim naglaskom kad se slog dulji zbog suglasničke skupine s prvim zvonačnikom: *čȇlnī < čèlo, stȏlnī < stȏl, stòla, smȏlnī < smòla, zȇmnī < zèmlja...*

1426 Katkada dvosložni pridjevi mjesto očekivanoga dugosilaznoga dobivaju kratkosilazni kao jedini ili dubletni: *brȗsnī* (RMH), *brȕsnī* (DJ), *dȕšnī* (DJ), RMH ima oba s razlikom u značenju koja nije općenito prihvaćena, *klȋpnī* (DJ), *klȉpnī* (RMH), *slȕšnī* (DJ, B, R). Pojava bi se mogla zanemariti kao nevažna da opisni pridjevi sa *-(a)n* nemaju često ̏ prema ̑ u osnove (v. t. 1516).

Katkada dvosložni pridjevi sa sufiksom *-ni* imaju i kratkouzlazni naglasak bez obzira na naglasak osnovne riječi i suglasnički skup. O tome se govori u dijelu o razgraničenju *-(a)n* i *-nī*, t. 1531. i 1533.

1427 Pridjevi sa sufiksom *-nī* imaju opće odnosno značenje koje se može opisati preoblikom 'koji se odnosi na i'. Oni označuju različite odnose prema riječi u osnovi, kao što pokazuju primjeri:

ànketnā komisija, ànketnī listići, ȁutobusnā stanica, bàletnā škola, bôjnī poredak, bòravišnā taksa, brìgādnī general, brodogràdilīšnī liječnik, bùbrežnī kamenci, cigàretnī papir, čâjnī maslac, čȅtnī starješina, dlȁčnī korijenak, dȑžāvnā blagajna, dȑžāvnā granica, dúžnosnī primjerak, dvòrīšnā zgrada, džȅpnī nožić, flȍtnī sastav, glèdalīšnī prostor, gȍvōrnī organ, grȁđēvnā dozvola, gràničnī stražar, gràničnī kamen, grȍbnī spomenik, ìmōvnō stanje, ìspisnā pristojba, ìspitnā komisija, ȉsplatnā blagajna, ȉstražnī zatvor, ìzbornī zakon, ìzvoznā carina, jȕrīšnī stroj, kȁmatnā stopa, kàzalīšnā zgrada, knjȉžnī fond, kôlnī put, kòncertnā dvorana, krôvnā ljepenka, kȑvnō srodstvo, kȕćnā pomoćnica, lâkatnā kost, lìsnō zelenilo, lìsnā uš, lìvadnā iglica, lôvnā dozvola, mȉsnō ruho, mìšićnī rad, mjȅsečnā plaća, mjȅsnā vlast, môdnī list, nágradnī natječaj, nâstavnō sredstvo, nȁtječājnī rok, nȁvalnī red, nȍćnā straža, nȍgomētnī klub, nȍsnā šupljina, nȍžnī prst, ȍčnā klinika, òdgōjnī zavod, òdjelnī predstojnik, ȍglāsnī stup, ȍkrūžnī sud, òltārnō kamenje, ȍpernī pjevač, òrūžnī list, òtkaznī rok, òtkupnā cijena, pádežnī nastavak, pârnō grijanje, pàtentnī ured, pèčatnī prsten, pêtnē žile, plêsnā dvorana, pòčētnā brzina, pògrebnī zavod, pòkladnē pjesme, pòkusnī kunić, pȍložājnā plaća, poljoprȉvrednā izložba, pòprāvnī dom, pòprāvnī ispit, pòreznī ured, pȍrođājnī bolovi, pòstēljnō rublje, prâvnī fakultet, prȁvopīsnā komisija, prèdmetnī nastavnik, prȅtplatnī iznos, príčesnī stol, prȉjāvnī ured, prìstanīšnā zgrada, prȍdājnā cijena, pròljetnā sjetva, prȍsvjetnī problemi, pȑsnī koš, prûžnī radnik, pûtnī račun, râdnī dan, ràketnā brzina, ràketnī stručnjaci, rȁtnī zarobljenik, rázrednō vijeće, rečèničnī tip, rȍbnī promet, rȕčnī sat, sâtnī mehanizam, sklȁdīšnī prostor, sȍbnī namještaj, stȁrosnā mirovina, stròpnē grede, strûjnī krug, sveùčilīšnī profesor, svjȅtlosnī valovi, štȁfetnā palica, štêdnā knjižica, tàrīfnī pravilnik, tȅčājnā razlika, tìfusnī bolesnik, tȑbušnī tifus, tȑkalīšnā staza, ȕličnī odbor, ȕsnā šupljina, ȕšnā školjka, ùvoznō poduzeće, vâlnā duljina, vîdnī organi, vȑtnā ograda, zâdružnī dućan, zbôrnō mjesto, zèmljīšnē knjige, zîdnī sat, zûbnā pasta, žûpnī dvor...

1428 Ako bi se značenja tih pridjeva opisivala konkretnije, preoblika bi bilo više, npr.:

a) preoblika posvojnim genitivom:

brigadni general	→ general brigade
četni starješina	→ starješina čete
kožne bolesti	→ bolesti kože
mišićni rad	→ rad mišića
narodna volja	→ volja naroda
sveučilišni profesor	→ profesor sveučilišta
vidni organ	→ organ vida
vidna oštrina	→ oštrina vida

b) preoblika veznikom za + akuzativ:

cigaretni papir → papir za cigarete
koncertna dvorana → dvorana za koncert
lovna dozvola → dozvola za lov
očna klinika → klinika za oči
plesna dvorana → dvorana za ples
zubna pasta → pasta za zube...

1429 Pridjevi sa sufiksom *-ni* od gradivnih imenica imaju odnosno i gradivno značenje, već prema značenju imenice uz koju stoje, npr. *cèmentnā vreća* → vreća za cement, *cèmentnī zid* → zid od cementa.

Prema vezama u kojima dolaze odnosni su pridjevi:

àlkoholnō vrenje, àlkoholnā industrija, àsfaltnī finišeri, bárutnā kesa, bìsernō zrno, bòksītnī rudnici, dȑvnā industrija, fȍsfornē tvornice, kȁmenō doba, kȍksnā peć, kȍžnē bolesti, krèčnā peć, krìstālnā kemija, kukùruznī koševi, kukùruznā kopnja, mêsnā industrija, mètālnā industrija (danas se javlja i *metalski, metalsko poduzeće,* Vus, 5. 4. 61. 5, ali u većini u vezi s riječju *radnik* jer se može dovesti u vezu i s *metalac,* npr. u istom članku imamo: *metalski radnici, metalna industrija,* B. 25, 4. 61. 4), *pàmučnā industrija, pàmučnī kombinat, pšèničnō klasje, pšèničnā žetva, silìkātnē tvornice, sûmpornī rudnik, šèćernā tvornica, tèkstīlnā industrija, tèkstīlnī tehničar, žèljeznā industrija, žèljeznō doba...*

1430 Gradivni su pridjevi:

àlkoholnō piće, àsfaltnā cesta, àtlasnī prsluk, bakèlītnā čaša, bìsernā ogrlica, toranj bjȅlokosnī, bòksītnā ruda, bròkātnē zavjese, celulòīdnā kutija, celùlōznī papir, cèmentnā pojila, čèličnā oštrica, čokòlādnī bomboni, fȍsfornā ruda, gràfītnē elektrode, grànitnī stup, kȁmenā kuća, kòbaltnā bomba, krìstālnō posuđe, kukùruznō brašno, kȍžnē rukavice, mètālnī novac, mètālnā kutija, mlijêčnā hrana, mrȁmōrnā grobnica, ȍlōvnō zrnje, pàmučnā haljina, pàpīrnā kapa, pšèničnō brašno, tèkstīlnā roba, zlâtnā medalja, žèljeznā kruna...

1431 Odnosni pridjevi dolaze samo u određenom obliku i određenoj sklonidbi, a pretežno i gradivni, pogotovu u pismu gdje je formalnih razlika još manje. Samo iznimno gradivni pridjevi dolaze u neodređenom obliku ili neodređenoj sklonidbi, npr. *briljantan prsten* (RSR), *u kamenu Senju, kamen pod, komadić kukuruzna kruha* (sve RMH), *pšeničan kruh, pšenična kruha* (AR), i to većinom u starijim tvorbama i starijim potvrdama. U novijim tvorbama nema likova sa *-(a)n* i neodređene sklonidbe, što pokazuje očitu težnju da gradivni pridjevi u potpunosti prijeđu u kategoriju odnosnih pridjeva, pogotovu kad im je zajedničko to što nemaju komparacije. Zbog toga s tvorbenoga gledišta valja posebno ispitati koliko je potrebno tražiti distinkciju u vezama kao *sûmpornā kiselina – sûmpornā šipka,* pa isticati da je u prvoj odnosno značenje, a u drugoj gradivno.

1432 Drugo je kad je značenje gradivnih pridjeva preneseno, tad je sufiks *-(a)n* normalan, npr. *briljantan govor, kristalan jezik, zlatan čovjek, željezan narod...*

Sufiks *-nī* bit će u potpunosti određen kad se razgraniči sa sufiksima *-skī* i *-(a)n.*

Odnos sufiksâ -nī i *-skī*

1433 U određivanju raspodjele između pridjeva sa sufiksima *-nī* i *-skī* zapaža se nekoliko činjenica.

Prvo, među pridjevima, sa sufiksom *-nī* nema pridjeva koji bi bili izvedeni od vlastitih imenica. Ta kategorija u potpunosti pripada sufiksu *-skī.*

Drugo, među pridjevima sa sufiksom *-nī* veoma su rijetki pridjevi izvedeni od općih imenica za živo razumijevajući pod tim čovjeka, životinju i biljku.

1434 Od imenica za oznaku čovjeka i životinje ima ih samo nekoliko, rijetko s većom učestalosti, jedni su izvedeni od posuđenih imenica ili pridjeva, a većina dolazi i s drugim odnosnim sufiksima, te se može reći da su pridjevi sa sufiksima *-nī* od tih kategorija imenica za suvremenu tvorbu irelevantni, pogotovu kad pridjeva sa sufiksom *-nī* ima samo u sufiksalnoj tvorbi više od 1200.

1435 Od imenica za oznaku čovjeka samo *vàzālnī* (uz *vazalski*) < *vàzāl* i *òsobnī* < *òsoba,* ali imenicu *osoba* možemo smatrati imenicom tipa *ekipa, porodica, posada, narod...* koje u gramatičkome smislu i ne idu u kategoriju živih bića, što imenica *narod* pokazuje i svojom sklonidbom (ak. = nom.) i od njih se pridjevi normalno tvore sufiksom *-ni*: *èkipnī, pòrodičnī, pȍsadnī, národnī.* Imenicom za oznaku čovjeka treba smatrati takve imenice koje označuju čovjeka jedinku (primjere v. u t. 1355), a od njih se izvode pridjevi sufiksom *-skī.* Time dakako nije rečeno da se sufiksom *-skī* ne mogu izvoditi pridjevi od takvih imenica, *obíteljskī, mȍmčādskī* npr., ali to je proširenje upotrebe sufiksa *-skī* o čemu će biti još riječi.

1436 Veoma su rijetki pridjevi sa sufiksom *-nī* od imenica za životinje:

àmēbnī,	dakle u zoološkom nazivlju od imenice za koju samo stručnjaci znaju da je životinja,
glȋsnī < *glísta,*	u P; AR ima kao odnosne pridjeve glisten i glistin;
paràzitnī,	uz *paràzītskī,* drugi je običniji jer se *parazit* kaže i za čovjeka,
pȁūčnī, rij.,	običnije je *paučji* i *paukov.*

Sasvim je običan pridjev *stȍčnī,* ali to je već kategorija kao *èkipnī, národnī.*

1437 Nešto više i običnijih pridjeva sa sufiksom *-nī* ima izvedenih od imenica za bilje, ali ni njih nema mnogo, a većina ima dubletne pridjeve s drugim sufiksima:

gljȉvičnī (u med. nazivlju, i to samo od imenice koja označuje biljku poznatu samo stručnjacima), *gorùšičnī* (uz gorušičin), *hmèljnī* (uz hmeljski i sustavno hmeljov), *kòprivnī* (uz koprivin), *krùmpīrnī* (obič. krumpirov), *kukùruznī* (uz kukuruzov), *kùpusnī* (uz kupusov), *lȍvōrnī* (obič. lovorov), *lȍznī*

(obìč., uz lozov, lozin), *lubèničnī, lȕčnī* (obìč. lukov), *pšèničnī* (i pšeničan), *rȁžnī* (uz ražev, raženi), *rȅpičnī, rȅpnī* (uz rȅpov i rȅpin), *sàlātnī.* Pridjevi *bȋljnī, bjelògoričnī, vȍćnī, žȉtnī* opet su izvan te kategorije.

1438 Osim što većina ima i pridjeve s drugim odnosnim sufiksima, važno je i to što se mnoge imenice upotrebljavaju i kao oznake predmeta, pogotovu kad je riječ o plodu pa se javlja i kategorijsko razdvajanje, npr. *jȁbučnī sok,* od *jabuka* 'plod' i *jȁbukovo drvo, jȁbukov savijač* od *jabuka* 'stablo'. Tako se govori samo *kùpusnā salata,* a slično vrijedi i za *kukùruznī, pšèničnī, rȁžnī, ràženī, sàlātnī,* pogotovu što je *žȉtnī* i po sustavu. Koliko u ovakvim primjerima dolazi do kolebanja u upotrebi sufiksa *-nī,* jasno je zašto.

1439 Sufiks *-ni* dolazi normalno na osnove općih imenica za neživo, konkretnih i apstraktnih. Na te osnove dolazi i sufiks *-skī*, ali malo ima pridjeva s oba sufiksa, uglavnom se upotrebljavaju s jednim ili s drugim sufiksom, i to ne slučajno, nego u većini s jasnom raspodjelom. Uglavnom odlučuju glasovni razlozi.

1440 Sufiksom *-ski* u ovoj kategoriji pridjevi se tvore:

– od imenica na *-ij*: *àkvārījskī, alùmīnījskī, àlūvījskī, dìlūvījskī, ìmpērījskī, krìtērījskī, laboràtōrījskī, màgnēzījskī, nâtrījskī, oràtōrījskī, plùtōnījskī...*

– od imenica na *-ija,* bilo da ga odbacuju ili zadržavaju, primjeri su obilno navedeni u t. 1327 – 1338. Četiri pridjeva na *-ijnī, ćèlījnī, redàkcījnī, stìhījnī* i *šȋjnī* (od šȉja), na rubu su književne upotrebe; mjesto njih su običniji *ćèlījskī, redàkcījskī, stìhījskī* i *vrâtnī.* Uz to je u *šija -ij-* u korijenu, a *stìhījnī* može biti određeni oblik opisnoga pridjeva *stìhījan.*

1441 – od imenica na *-ika,* bilo da ga zadržavaju, bilo da se pridjev tvori bez njega: *akùstičkī, analìtičkī, aritmètičkī, beletrìstičkī, botàničkī, fizičkī, gimnàstičkī, ȍptičkī, polìtičkī, repùbličkī, tèhničkī, arhitèktonskī, èrotskī, fònetskī, matèmatskī...* Od desetak dubletnih pridjeva samo je *elèktričnī* običniji nego *elèktričkī.*

1442 – od imenica s osnovama na *n*, u suvremenoj tvorbi od svih imenica: *àntēnskī, bàlōnskī, cȁrinskī, discìplīnskī, dòmovīnskī, dȍpunskī, dùćānskī, dùžīnskī, elèktrōnskī, fèljtōnskī, gramòfōnskī, higìjēnskī, pòvršinskī, pòzadinskī, sàlōnskī, skȕpštinskī, sùdbīnskī, tàvanskī, vàgōnskī, vìsinskī...*

Među njima je veliko mnoštvo pridjeva izvedenih od gradivnih imenica: *acetìlēnskī, àlaunskī, anìlīnskī, antìmōnskī, bàršūnskī, bènzīnskī, bètōnskī, glicèrīnskī, hidrògēnskī, kàrbōnskī, kàrtōnskī, kàtranskī, kìnīnskī, kòvīnskī, krètōnskī, ksènōnskī, naftàlīnskī, nȁjlōnskī, paràfīnskī, plàtinskī, plînskī, porcùlānskī, sàpūnskī, steàrīnskī, tàmjanskī, tànīnskī, ùrānskī, vînskī, vitàmīnskī...* Usp. i t. 1417.

– od osnova na *nj* svih imenica koje ne odbacuju završetak: *bûbanjskī, gȉbanjskī, gûnjskī, kȕhinjskī, sijêčanjskī, trâvanjskī...* Usp. i t. 1417.

1443 Time je obuhvaćeno više od polovice pridjeva gdje *-ski* dolazi na osnove imenica koje označuju što neživo, ali i među ostalima pridjevima dobrim

dijelom prevladavaju glasovni razlozi, samo što nisu tako očiti kao u dosad spomenutima. Zapaža se da sufiks *-ski* imaju pretežno imenice sa završecima *-(a)r, -ar, -or*: *ćilibarskī, dȉnārskī* < *dȉnār, dȍlārskī, fȅbruārskī, kalèndārskī, òrmārskī, akumùlātorskī, èkvātorskī, lôgorskī, tâborskī, trȁktorskī*... Razlog je vjerojatno semantičko-glasovne prirode: velik dio takvih imenica označuje osobe i na te osnove *-skī* dolazi obavezno pa se proširio na sve s istim završetkom. To potvrđuju imenice na *-ač* koje dobivaju samo *-skī* i kad ne označuju osobe, npr. *mjènjāčkā kutija* (dio motora), *odašìljāčkā antena, tègljāčkā povorka* (tegljač 'riječni brod')...

Osnove na *-ng* dobivaju samo *-skī*: *dìftonškī, klírinškī, stȅrlinškī*...

1444 I imenice sa završetkom *-nica, -nik* imaju pretežno *-skī*: *bólnički, gostiònički, kazniònički, rȉznički, tvórnički, ùputnički, zȁjednički, zalagaònički*..., *prȁšnīčkī, rjèčnīčkī, samòglasnīčkī, sùglasnīčkī, zápisnīčkī*... Osim razloga spomenutih u prethodnoj točki ovdje može djelovati i razjednačivanje na udaljenost (*-ničkī* mjesto *-ničnī*). U toj skupini ima i pridjeva samo sa *-nī*, u većini s malom učestalosti: *gràničnī, jedìničnī, krȕničnī, mjȅničnī, oràničnī, stȁničnī*..., među njima ima više med. naziva: *dȉšničnī, dvanaèsnīčnī, gròzničnī, grûdničnī, kȓvničnī, znójničnī*...

Usporedni su likovi spomenuti u t. 1450 – 1452.

1445 Zbog razjednačivanja osnove na *m* često imaju samo *-ski*: *àtōmskī, bàrjamskī* i *bàjramskī, dìplōmskī, drâmskī, fȉlmskī, hrâmskī, jâmskī*... Budući da je razjednačivanje samo težnja, pridjevi se izvode i sa *-ni*: *bìnōmnī, brômnī, kȓmnī, krômnī, rèklāmnī, sinònīmnī, zêmnī*..., ali su pridjevi sa *-mskī* brojniji.

I od osnova na *-t* česti su pridjevi sa *-skī*: *àkcenatski, autòmātskī, bùdžetskī, dijàlekatskī, fakùltētskī, kabìnētskī*...

Semantički razlozi odlučuju kad je osnova zemljopisno ime. Tada dolazi samo sufiks *-skī*; primjere v. u t. 1368 – 1379.

1446 Sufiks *-nī* dolazi na osnove koje završavaju na *-st, -št*: *čȅljūsnī, kȓsnī, lìsnī, òprosnī, stȁrosnī, svjȅtlosnī, bòravīšnī, dvòrīšnī, kàzalīšnī, kùpalīšnī*...

1447 S oprekom u značenju ima nekoliko parova:

kȓvnīčkī < kȓvnik, *kȓvničnī* < kȓvnica 'žila' (mala učestalost); *lȉstopādskī* < lȉstopād 'mjesec', *lȉstopādnī* u vezi lȉstopādnō drvēće; *lûčnī* < lûk, *lûčkī* < lúka, *lûškī* < lûg 'šuma', *lûžnī* < lûg 'pepeo' (uz *lȕžnī, lùžnī*); *règrūtnī* < regrutácijā, *règrūtskī* < règrūt; *svètačkī* < svétac, *svètačnī* < svétak, *vîdskī* < vîd 'aspekt', *vîdnī* < vîd 'osjet'; *zátvorskī* < zátvor 'tamnica', *zátvornī* < zátvor 'prepreka'.

1448 Od *žúpa* 'crkvena jedinica' pridjev je *žûpnī,* od *Žúpa* po sustavu samo *žûpskī*, ali u krajevima u kojima postoji pridjev *žûpan, žûpna, žûpno* 'sunčan', od *žúpa* 'sunčan kraj' upotrebljava se određeni oblik *žûpnī*, a od *žúpa* 'crkvena jedinica' upotrebljava se *žûpskī*. (Pridjev *župan* ima Matoš u pjesmi Domovini iz tuđine: *Zbogom da ste, polja i doline, / Župni humci i vrletne gore*...).

Zbog *ȉzvornī* (odr. oblik od *ȉzvoran* 'originalan') upotrebljava se *ȉzvorskī* < ȉzvor 'vrelo' *(izvorska voda).*

1449 S osjećajnom su razlikom dva para: *knjȉžnī* 'koji se odnosi na knjigu, knjige', *knjȉžnī fond, knjȉžnō tržište*, a *knjȉškī* u pren. značenju 'neprirodan, izvještačen, suhoparan, beživotan', *knjȉškā riječ*; *národnī* 'koji se odnosi na narod', *národskī* 'pučki, popularan'.

1450 Stotinjak pridjeva ima dubletne likove s oba sufiksa, ali s različitom učestalosti.

U paru je običan pridjev na *-nī*, pridjev na *-skī* na rubu je književne upotrebe, a neki se u hrvatskom književnom jeziku i ne upotrebljavaju:

ȁblatīvnī, ȁdjektīvnī, ȁdverbnī, ȁkuzatīvnī, àlkoholnī, anàgramnī, àsfaltnī, àspektnī (àspekatnī), atrìbūtnī, bàzaltnī, brìl(i)jantnī, čȃjnī, čȉnjeničnī, dèkādnī, dȅminutīvnī, dijàmantnī, elèktričnī, epìzōdnī, fòlklōrnī, generàlštabnī, goljèničnī, gràfītnī, grànītnī, jȁntārnī, kàrbīdnī (kàrbītnī), krèvetnī, krìstālnī, krȏvnī, labìrintnī, lìvadnī, lȏvnī, mȉrāznī, nȁdničnī, òbjektnī (òbjekatnī), ȍblīčnī, òbornī, ȍlōvnī, òtočnī, párničnī, partìcīpnī, pìgmentnī, plànētnī, plȕrālnī, prédmetnī, prȃznīčnī, predìkātnī, pretèritnī, prídjevnī, rečèničnī, rèklāmnī, rèmontnī, repertòārnī, rȉbolōvnī, sìgnālnī, sȗmpornī, sùbjektnī (sùbjekatnī), štȃbnī, tàrīfnī, tèlūrnī, vèljačnī, zȃmjeničnī, zbȏrnī.

Pridjevi *ȁutobusnī, bàlētnī, jèzičnī, opèretnī, ȍpernī* izrazito su obilježje standardnosti hrvatskoga književnoga jezika.

1451 U parovima *ćirìličnī-ćirìličkī, latìničnī-latìničkī, kȏlnī-kȏlskī, pòreznī-pòreskī, príložnī-príloškī* kolebanje je veće, ali očitu prednost u hrvatskom književnom jeziku imaju pridjevi na *-nī*;[8] u parovima *gràđēvnī-gràđevinskī, ìmōvnī-ìmōvinskī* u novije doba prevladavaju izvedenice sa *-skī*.

Male su učestalosti parovi *àhātnī-àhātskī, alkalòīdnī-alkalòīdskī, èmajlnī-èmajlskī, hìdrāntnī-hìdrāntskī*, ali normativnu prednost treba da imaju pridjevi na *-nī*.

1452 U paru su običniji pridjevi sa *-skī*:

a) sa sustavnom prednošću: *àlkālījskī-àlkālnī, ćèlījskī-ćèlījnī, ekònomskī-ekònomnī, matemàtičkī-matemàtičnī, redàkcījskī-redàkcījnī, stàtičkī-stàtičnī, stìhījskī-stìhījnī*;

b) ostali: *àtōmskī-àtōmnī, nèbeskī-nèbesnī, zȋmskī-zȋmnī.*

Mnogi pridjevi od imenica za neživo imaju samo *-skī*:

a) s velikom učestalosti: *àprīlskī, àrhīvskī, automòbīlskī, bȑdskī, brȍdskī, cìrkuskī, dàktilskī, dvòrskī, ȅpskī, glàgolskī, gòrskī, grȁdskī, hòtēlskī, jèzerskī, krȁškī, sȅoskī...*

b) s malom učestalosti: *aldèhīdskī, bèrīlskī, flànēlskī, markìzetskī* < markìzet 'tkanina', *petròlējskī, polivìnīlskī.*

1453 Zašto ti pridjevi imaju *-skī*, treba još istraživati, za sustav je važno utvrditi njihovu plodnost, ali kod nekih se razlozi već naziru: *bȑdskī, grȁdskī, gòrskī,*

---

[8] *kȍlskī (kȏlskī)* u značenju 'koji se odnosi na kolo' ('ples') *(kolska lirika*, Ladan, 1964., 211) pokušaj je razjednačivanja značenja.

jèzerskī, sȅoskī... što su to izraziti zemljopisni pojmovi, *àprīlskī, jûlskī*... što ostali nazivi za mjesece imaju *-skī* zbog glasovnih razloga.

Gdje se može lako izvesti pridjev sa *-ni*, njemu treba dati normativnu prednost *(aldèhīdnī, flànēlnī, markìzetnī)*.

Razgraničenje *-ni* i *-(a)n* v. kod sufiksa *-(a)n* (t. 1525 – 1535).

Tvorba od glagola

1454 Budući da se odnos u prvom redu tiče imenica, odnosni se pridjevi u načelu ne bi mogli tvoriti od glagola. Semantička je mogućnost u tome što takvi pridjevi označuju odnos prema glagolskoj radnji. Iako ona ima svoj oblik, glagolsku imenicu, ipak se od njih pridjevi ne tvore jer su glagolske imenice na *-nja, -anje, -enje* neprikladne za bilo kakvu sufiksalnu tvorbu, a sufiks *-aći* slabo je plodan i zato možemo pretpostaviti da se pridjevi tvore bez tih nastavaka, što je za *-nja* i spomenuto (t. 1412), kao i od drugih imenica koje odbacuju završetke.

1455 Glasovni je put do ove tvorbe jednostavan. S jedne strane općenitost značenja sufiksa *-(a)n* i njegove bliske veze sa sufiksom *-nī* (kad se pridjevi od glagola tvore s prvim, nema formalne zapreke ni za drugi), a s druge strane odbacivanje imeničkoga završetka ukida u nekim pridjevima razliku između imeničke i glagolske osnove, npr. *táložnī* od *tálog, táloženje, táložiti.*

Osim toga je za neke pridjeve teško utvrditi da li je posrijedi sufiks *-(a)n* ili *-nī*, tj. opisno ili odnosno značenje, da li glagolska ili imenička osnova, ali se za neke ipak može sa sigurnošću tvrditi da je i glagolska osnova i sufiks *-nī.* Od karakterističnijih se primjera mogu spomenuti:

cȑpnā stanica, dȋšnī putovi (i prema posuđenom *respiratorni*), *grȋjnā površina, klȋznā ploha* (u skija), *kòpīrnō knjigovodstvo* (vjerojatno prema njem. *Kopir-*), *lànsīrnā cijev, ekipa, rampa, plôvnī položaj tijela, plôvnā ruta, pòtisnā snaga, pródužnā škola, sàslušnī zapisnik, závršnī akord, govor.* Gramatički nazivi *dòpusnī, ìskljućnī, pòkaznī, tȓpnī* mogli su nastati analogijom prema *námjernī, pòsljedičnī, ùzročnī*...

Tvorba od priloga

1456 Nekoliko je pridjeva ovim sufiksom načinjeno od priloga, npr. *dôljnī* < *dȍlje* (obìč. *dônjī*), *ȍkōlnī* < *ȍkolo, sȉnoćnī* < *sȉnoć* (uz *sȉnoćnjī*). U toj kategoriji sufiks *-ni* nije više plodan.

Složeno-sufiksalna tvorba

1457 Sufiks *-nī* sudjeluje i u složeno-sufiksalnoj tvorbi, ali pridjevi tvoreni tom tvorbom koji završavaju na *-ni* tvoreni su sufiksima *-nī* i *-(a)n* jer pridjevi sa sufiksom *-(a)n* veoma često dolaze u određenu obliku s ovih razloga:

a) što su određeni oblici češći od neodređenih,

b) što često dolaze kao nazivi

c) što je u složeno-sufiksalnoj tvorbi sufiks često nevažan, ima samo funkciju da riječ označi kao pridjev, a značenje pokazuje odnos osnove pridjeva i imenice uz koju pridjev stoji.

1458 Budući da se mnogi takvi pridjevi mogu opisati s nekoliko preoblika, npr.

jednòdnēvnī → koji traje jedan dan
→ koji ima jedan dan
→ koji se odnosi na jedan dan

krȁtkovālnī → koji ima kratki val (kratke valove)
→ koji se odnosi na kratki val (kratke valove),

to te pridjeve nije lako razgraničiti, pogotovu što mnogi pridjevi složeni od istih osnova mogu biti i opisni i odnosni, već prema imenici uz koju stoje. Prema tome takve pridjeve treba razgraničavati kako je to načinjeno u razgraničenju izvedenih pridjeva sufiksima *-(a)n* i *-ni* (t. 1525 – 1535). Načelno je razgraničenje u najjednostavnijem, najopćenitijem opisu značenja. Ako se značenje opisuje preoblikom → koji se odnosi na a i, tada je pridjev odnosni i tvoren je sufiksom *-nī*; ako se opisuje preoblikom → koji ima a ili sličnim opisnim preoblikama, tada je pridjev opisni i tvoren je sufiksom *-(a)n* i kad se konkretne upotrebe ostvaruju u određenim oblicima. Pridjevi kojima je druga osnova od imenica što označuju vrijeme pretežno su odnosni. Budući da su oba značenja, odnosno i opisno, u takvim ostvarenjima veoma široka, u kolebanju između tih dvaju opisa prednost se može davati odnosnim pridjevima, to više što se opisni veoma često tvore složeno-sufiksalnom tvorbom nultim sufiksom (v. t. 1577 – 1583).

Najčešće takvi pridjevi imaju spojnik *o*.

1459 Naglasak se koleba između kratkouzlaznoga na spojniku ako druga osnova ima silazne naglaske, naglaska na drugoj osnovi ako ona ima uzlazne naglaske ili je kao u prve osnove, a katkada svaka osnova može imati svoj naglasak.

Mnogi su složeni od atributa s imenicom:

a + o + i + -nī → koji se odnosi na a i,
npr. *bjelòpōljnī* → koji se odnosi na bijelo polje, *bjelopoljni lovac* (u šahu).

1460 Takvi su pridjevi:

brònčanodobnī, desnòkrīlnī, dônjotrbušnī, dȑžavnoprāvnī, ȉnozemnī, knjȉževnopovijēsnī, krȁtkovālnī, kùlturnopovijēsnī, međunarodnoprâvnī, prȉvatnoprāvnī, rȁnobrončanodobnī, slatkòvodnī, sljepòočnī (rj. *sljèpočnī*), *srȅdnjovālnī, starozávjetnī, svakòdnēvnī, svakònoćnī, suhòzemnī...*; često je u prvom dijelu brojevna osnova: *jednòdnēvnī, jèdnomjesečnī, dvòdnēvnī, dvòtarīfnī, dvòtjednī, tròdnēvnī, tròmjesečnī, čètverodnēvnī (-rò-), petòdnēvnī, petòmjesečnī, šestòdnēvnī, šestòmjesečnī, sedmòtjednī, desetòdnēvnī, tridesetòdnēvnī...*

1461 Rjeđe su složenice bez spojnika: *pêtcijēvnī, pêtmjesečni, šêstsātnī, ȍsamsātnī*... Mjesto njih bolje je upotrebljavati takve pridjeve sa spojnikom *o*.

Katkada poslije nepčanih suglasnika dolazi spojnik *e*. Mjesto njega treba upotrebljavati spojnik *o*.

Rijetko u prvom dijelu dolazi imenica koja je atribut u posvojnom genitivu ili prijedložnoj vezi: *brakorázvodnī, vȁtrosigurnosnī.*

1462 Rijetke su i složenice koje se odnose na dvije imenice kao *dȁnonoćnī.* Drugo su polusloženice dvaju pridjeva koji zadržavaju svoje naglaske i pišu se sa spojnicom: *spȍznājno-dȍživljājnī.*

Nekoliko je pridjeva složeno s prilogom *više-* u prvom dijelu: *vȉšednēvnī (šè-), vȉšemjesečnī (-mjè-), vȉšenoćnī, vȉšesātnī..*

Prefiksalno-sufiksalna i prefiksalna tvorba pridjeva sa sufiksom *-nī* prikazana je u poglavljima *Prefiksalno-sufiksalna tvorba odnosnih pridjeva* i *Prefiksalna tvorba odnosnih pridjeva,* t. 1498 – 1508.

Sufiksi *-anī* i *-janī*

1463 Sufiksima *-anī* i *-janī* tvore se pridjevi od imenica. Sufiksi su slabo plodni jer imaju znatno tvorbeno ograničenje. Dolaze na osnove sa dva završna zatvornika od kojih je drugi nepčani ili je *c, k.* Ako je završni zatvornik nepčani, tada dolazi sufiks *-anī*, ako je *c* ili *k*, tada dolazi sufiks *-janī* koji se sa završnim zatvornikom smjenjuje po jotacijskim pravilima: *gròžđanī, kònopljanī, kòpljanī, zèmljanī, kònčanī, nòvčanī, pàlčanī, pràmčanī, žȉvčanī, brònčanī, nèpčanī, sȑčanī, sùnčanī, cìnčanī, pùpčanī, vìjčanī, bròjčānī, pùščanī...*

Sufiks *-anī* dolazi i na osnove sa završnim *-št, -zd*: *plàštanī, zvjèzdanī, žljèzdanī.*

Katkada sufiks *-anī* dolazi i na druge osnove sa završnim dvozatvorničkim skupovima, ali većina ima dublete i s drugim sufiksima: *rèbranī* (obìč. rebreni), *tìntanī* (obìč. tinteni)...

Od *kôst* je pridjev *kòštanī.*

1464 Kao što primjeri pokazuju, sufiksi *-anī* i *-janī* dolaze na osnove koje imaju glasovnu zapreku za *-nī* (da se izbjegne trosuglasnička skupina ili gubljenje zatvornika), a u komplementarnoj su raspodjeli i sa sufiksom *-enī* (v. t. 1467),

Dva su pridjeva izvedena i od osnova s jednim završnim suglasnikom, ali oba imaju dubletne likove sa sufiksom *-nī*: *lojànī* (obìč. lojni), *ùljanī* (uz uljni).

1465 Kao što primjeri pokazuju, naglasak je uglavnom kratkouzlazni na trećem slogu od kraja, a posljednji je slog uvijek dug. Neki pridjevi uz taj opći naglasak mogu imati i kratkouzlazni naglasak na pretposljednjem slogu: *brojčànī, nepčànī, novčànī, puščànī, srčànī, sunčànī, zemljànī, zvjezdànī.* Taj je naglasak znatno rjeđi od naglaska na trećem slogu od kraja i zato se osjeća kao lagano osjećajno obilježen, ali je vrlo važan jer može poslužiti kao razlikovna osobina s opisnim pridjevima izvedenim sufiksom *-an* od iste osnove (v. t. 1563. i 1564).

1466 Značenje pridjeva sa sufiksom *-anī* opće je odnosno: *bròjčanā vrijednost, gròžđanī leptirak, savijač gròžđanī, kopljànī rt, kopljànē oštrice, nèpčanā kost, nòvčanā kazna, nòvčanā uputnica, pàlčanā kost, pùpčanā vrpca, pùščanī prah, pùščanō zrno, pùščanā cijev, žljèzdanā kuga...*

Za potpuno određenje sufiksa *-anī* potrebno ga je razgraničiti s opisnim sufiksom *-an* (v. t. 1563. i 1564).

Sufiks *-enī*

1467 Sufiks *-enī* dolazi na osnove koje završavaju dvozatvorničkom i višezatvorničkom skupinom izuzevši one na koje dolaze sufiksi *-anī* i *-janī* (v. t. 1463): *bȁčvenī, bèdrenī, cr̀kvenī, dràžbenī, drùštvenī, glàzbenī, gȑlenī, ìglenī, ìzložbenī, ìzvedbenī, jètrenī, kàznenī, kìčmenī, klètvenī, knjigovòdstvenī, kòrizmenī, krȉzmenī, krùnidbenī, kvȁtrenī, lȉtrenī, nàftenī, nàgodbenī, òctenī, òdredbenī, pàklenī, pȉsmenī, pògodbenī, pòmirbenī, pòredbenī, pròvedbenī, prvènstvenī, rèbrenī, redàrstvenī, sàjmenī, sèlidbenī, sjȅtvenī, slùžbenī, svȁdbenī, tùžbenī, tvòrbenī, ùrudžbenī, ȕsnenī, vàzmenī, vjètrenī, zdràvstvenī, žàlbenī, žènidbenī, žètvenī, žȑtvenī...*

1468 Od osnova s jednim završnim suglasnikom veoma su rijetki i u većini s malom učestalosti: *dȑvenī* (obič. drvni, jer veza *drveni majstori, drveni zanati* u suvremenom jeziku nije više obična), *jùhenī* (obič. jušni), *kàvenī, kàsenī* (od kasa, zbog izbjegavanja neutralizacije s odr. oblikom pridjeva *kȁsan*), *làđenī, ùljenī* (obič. uljni), *vìlenī, vòdenī* (uz novije vodni), *zòbenī.*

Naglasak je u četverosložnih i višesložnih kao u osnove ako ona na posljednjem slogu nema dugouzlazni naglasak: *krùnidbenī, pòredbenī, pròvedbenī, žènidbenī, knjigovòdstvenī...*

Od *písmo* je *pȉsmenī.*

Ostali pridjevi imaju kratkouzlazni na trećem slogu od kraja: *bèdrenī, glàzbenī, žàlbenī, bòrbenī, drùštvenī, jàrmenī, mòlbenī, obùjmenī, poglavàrstveni, prvènstvenī, redàrstvenī, sàjmenī*; *cr̀kvenī, kàznenī, kìčmenī, klètvenī, màrvenī, zòbenī*; *gùslenī, nàftenī, vjèžbenī, žètvenī...*

1469 Mnogi trosložni pridjevi od osnova s kratkosilaznim zadržavaju taj naglasak, a neki imaju i dublete s kratkosilaznim: *gȑlenī, kvȁtrenī, krȉzmenī, sjȅtvenī, ȕsnenī, vȁtrenī, žȑtvenī*; *jȅtrenī* i *jètrenī, svȁdbenī* i *svàdbenī, vjȅtrenī* i *vjètrenī*; vjerojatno svi takvi pridjevi mogu imati kratkouzlazni naglasak.

Većina tih izvedenica može imati i kratkouzlazni naglasak na pretposljednjem slogu: *blitvènī, brašnènī, britvènī, crkvènī, drvènī, iglènī, kičmènī, vodènī...* Taj naglasak nije u književnom jeziku općenito usvojen i zbog toga je osjećajno obilježen, ali može poslužiti kao razlikovno sredstvo s opisnim pridjevima na *-en* (v. t. 1569. i 1570).

1470 Značenje sufiksa *-enī* opće je odnosno kao i sufiksa *-nī*, dolazi na iste kategorije osnova, a razlikuje se od njega samo raspodjelom. Prema opisu raspodjele sufiksâ *-nī, -(j)anī* i *-enī* vidljivo je da oni tvore sustav u kojem se raz-

likuju samo raspodjelom. Osim značenja i raspodjele povezuje ih i pojava kratkouzlaznog naglaska na pretposljednjem slogu. Ona dolazi kao težnja da bude razlikovno sredstvo odnosnih pridjeva od određenih oblika usporednih opisnih pridjeva sa sufiksima *-(a)n, -an* i *-en.* Težnja se ni kod jednoga sufiksa nije ostvarila u potpunosti, vjerojatno zbog toga što velik broj odnosnih pridjeva nema usporedne opisne pridjeve, što kod usporednih pridjeva u većini i minimalni kontekst osigurava jednoznačnost pa naglasna razlika nije potrebna. Kad je kod velikoga broja pridjeva nema, razumljivo je što se u novije doba nameću naglasci prema naglasku osnove i ondje gdje je kratkouzlazni naglasak na pretposljednjem slogu već bio ostvaren, pogotovu kad je spoznaja o toj razlici uočena tek nedavno.

Razgraničenje sufiksâ *-enī* i *-en* prikazano je kod sufiksa *-en* (t. 1569. i 1570).

Sufiksi *-ovnī, -evnī*

1471 Sufiksima *-ovnī, -evnī* pridjevi se tvore od imenica za neživo kao i sufiksom *-nī*, imaju isto odnosno značenje, a tvore se uglavnom od onih imenica kod kojih sufiks *-nī* nailazi na glasovnu zapreku, katkad i zbog izrazitijega glasovnoga kostura ili zbog kojega posebnoga razloga. Sufiks *-evnī* dolazi iza nepčanika, a *-ovnī* iza ostalih.

Primjeri običnijih pridjeva: *bànkōvnī, bȕrzōvnī, cȅstōvnī, čèkōvnī, čìnōvnī, dȁrōvnī, dùhōvnī, glȁsōvnī, grùntōvnī, lìkōvnī, lȉstōvnī* (od lîst 'papir', od *lîst* 'dio biljke' pridjev je *lȉsnī*), *mìrōvnī, mȍstōvnī* (uz mosni), *mȍzgōvnī, pòjmōvnī* (uz rj. pojmeni), *pòsjedōvnī, rȍkōvnī* (uz ročni), *rȍdōvnī* (uz rodni), *strȕkōvnī* (uz stručni), *svjètōvnī, vjèkōvnī, vȑhōvnī* (uz vršni s djelomičnom razlikom u značenju), *zvùkōvnī* (uz zvučni); *bȍjēvnī* (obìč. bojni), *dùšēvnī (dušni* samo u vezi *Dušni dan), knjȉžēvnī* (≠ knjižni), *jàmčēvnī* ('koji se odnosi na jamčenje'), *kùćēvnī* (obìč. kućni), *plàćēvnī* (obìč. platni), *strȍjēvnī* (uz strojni)...

1472 Naglasak je kratkouzlazni na trećem slogu od kraja, jedino što osnove s kratkosilaznim naglaskom obično zadržavaju taj naglasak. Od *glâs, glâsa* naglasak je *glȁsōvnī*, od *dâr, dâra* > *dȁrōvnī*, od *lîst, lîsta* > *lȉstōvnī*, od *pòsjed, pòsjeda* > *pòsjedōvnī.* Posljednja dva sloga uvijek su duga.

U istoj funkciji dolaze i sufiksi *-(j)anī, -enī* i nekoliko pridjeva ima dubletne likove: *cȑkōvnī* (obìč. crkveni), *drȕštvōvnī* (obìč. društveni), *pȍjmōvnī* (rj. pojmeni), *pòslōvnī* (rj. posleni), *slȕžbōvnī* (obìč. službeni), *smìslōvnī* (uz smisleni).

Razlozi zbog kojih se uz sufikse *-(j)anī, -enī* upotrebljavaju i *-ovnī, -evnī* jednim su dijelom u tome što se ispred *-ovnī* suglasnik *k* ne mijenja, zbog razlikovnih potreba prema određenom obliku pridjeva na *-(a)n* od iste osnove ili razlikovanja značenja s pridjevom na *-nī,* npr. *bànkōvnī* : **bančani, glȁsōvnī : glȁsnī, mìrōvnī : mîrnī, lȉstōvnī : lȉsnī...*

Razlika je pridjeva *-ovnī, -evnī* prema pridjevima s *-ov(a)n, -ev(a)n* u tome što su prvi odnosni, a drugi opisni (v. t. 1591).

Sufiks -*iōnī*

1473 Pridjevi sa sufiksom -*iōnī* tvore se od stranih imenica na -*ija* poslije odbacivanja toga završetka: *ȁkciōnī* < *àkcija, ȁmortizaciōnī* < *amortizácija, ȁpelaciōnī* < *apelácija, dȅmarkaciōnī* < *demarkácija, dȉskreciōnī* < *diskrècija, ȅmisiōnī* < *emìsija, ȉnvesticiōnī* < *investìcija, kȁndidaciōnī* < *kandidácija, kȍmisiōnī* < *komìsija, kȍncentraciōnī* < *koncentrácija, ȍkupaciōnī* < *okupácija, ȍpoziciōnī* < *opozícija, ȍrganizaciōnī* < *organizácija*...

Naglasak je dvojak: na prvom slogu kratkosilazni, a posljednja dva sloga duga (*pȍziciōnī*) ili na trećem slogu od kraja kratkouzlazni, a posljednja dva sloga duga (*pozicìōnī*). Prevladava prvi naglasak, a drugi se osjeća kao osjećajno obilježen.

Pretežna većina pridjeva sa -*iōnī* ima dubletne pridjeve sa -*skī* od pune osnove (završetak na -*ijskī*), a istraživanje raspodjele pokazuje da su u pretežnoj većini pridjeva sa -*iōnī* u osnovi imenice koje u lat. završavaju na -*io, -ionis,* odnosno fr. ili njem. na -*ion,* a samo *dȉstanciōnī, ȅgzistenciōnī* i *kȍegzistenciōnī* od imenica koje u lat. završavaju na -*ia, -iae.*

Značenje je sufiksa opće odnosno.

1474 Budući da pridjevi sa sufiksom -*ski* od istih osnova (*artikulácījskī, asimilácījskī, dezinfèkcījskī*...) dolaze u istom značenju, a izvedeni su po plodnijem tvorbenom sustavu, danas su potpuno prevladali oni pa i u vezama u kojima se ne bi očekivalo, kao *koncentracijski logor, investicijska ulaganja, investicijska politika.* Jedino se *kȍmisiōnī* razlikuje od *komìsījskī*, ali razlika nije u razlici značenja sufiksa -*ionī* i -*ski,* nego u tome što se pridjev *kȍmisiōnī* upotrebljava uz imenice kao *prodaja, trgovina* i u tim vezama znači zapravo 'posrednički' (poduzeće u Zagrebu koje se bavi komisionim poslovima naziva se Posrednik), tako da je prekinuta semantička veza s imenicom *komisija.* Danas su oba pridjeva rijetka jer su i komisione trgovine rijetke, a umjesto komisija upotrebljava se riječ povjerenstvo. Zato se može reći da su pridjevi sa sufiksom -*ioni* danas arhaizmi, a s njima i taj sufiks.

Ostali sufiksi na -*nī*

1475 **-ālnī.** Sufiks -*ālnī* dolazi na osnove imenica stranoga podrijetla, uglavnom na imenice iz lat. jezika: *ȁortālni, dȉjalektālnī, dȉluvijālnī, fȉzikālnī, frȍntālnī, kȁntonālnī*... Sufiks je praktički neplodan.

-ārnī. Sufiks -*ārnī* dolazi u petnaestak izvedenica od imenica stranoga podrijetla, uglavnom lat.: *hȉpotekārnī, kȍnzulārnī, lȉterārnī, mȍlekulārnī, mȍnetārnī*...

-benī. Sufiks -*benī* nastao je poistovjećivanjem završetka -*benī* sa sufiksom u takvih pridjeva kao što su *òbrambenī, sùdbenī,* jer je imenica *ȍbrana* običnija nego *ȍbramba,* a *sùdbenī* se ne odnosi na imenicu *sùdba,* nego na *sûd.* Od običnijih pridjeva sufiks -*benī* dolazi samo

u *prèhrambenī, pròcjembenī* i *stàmbenī.* Takav je u pravnom nazivlju i *tràžbenī* ako u njemu nema imenice tražba.

-ičnī. Za sufiks *-ičnī* vrijedi gotovo isto što i za sufiks *-ič(a)n* (t. 1588), a razlika je u tome što je *-ičnī* odnosni sufiks i što je još rjeđi nego *-ič(a)n* jer je u odnosnom značenju običniji sufiks *-ičkī (-skī).* Dolazi u nekoliko pridjeva, a od običnijih je samo *venèričnī*: *U veneričnom paviljonu* (Krleža, 1955, 33, *venerički špital,* isto, 377).

-ijālnī. U nekoliko izvedenica od imenica stranoga podrijetla: *ȁdverbijālnī* (obìč. adverbni, priložni), *brȍnhijālnī* (uz bronhijski), *ȅkvatorijālnī* (obìč. ekvatorski), *ȅrarijālnī* (uz erarnī)...

-ionālnī. U nekoliko pridjeva od imenica stranoga podrijetla na *-ija* pošto odbace taj završetak: *kȍnfesionālnī, fȕnkcionālnī, nȁcionālnī...*

-iōznī. Samo u *mȕniciōznī* (municiozni magazin, M. Božić, 1954, 53, obìč. municijski). Danas je i municija rijetka riječ jer se umjesto nje upotrebljava *streljivo.*

-ivnī. U nekoliko izvedenica od imenica stranoga podrijetla: *ȁtributīvnī, fȁbulatīvnī...*

-menī. U *ȕsmenī* 'koji se odnosi na usta'.

-stvenī. U *znȁnstvenī* 'koji se odnosi na znanost'.

-ualnī. U nekoliko izvedenica od imenica stranoga podrijetla: *kȍntekstuālnī, kȍntraktuālnī, prȍcentuālnī, prȍcesuālnī* (obìč. procesni), *sȅksuālnī...*

1476 Za upotrebu izvedenica sa svim tim sufiksima, osim *-benī, -menī* i *-stvenī,* treba primijeniti pravilo: Kad takva izvedenica nije općenito usvojena, umjesto nje prednost treba dati izvedenici s kojim plodnijim sufiksom, ako postoji takva mogućnost. To izlazi iz pravila navedenog u t. 149. A potrebno je primijeniti i opće pravilo da umjesto tuđice prednost treba dati našoj riječi, npr. *priložni* umjesto *adverbijalni* (kad to nije pridjev od imenice *adverbijal!*), *ugovorni* umjesto *kontraktualni* i sl.

Kad je pridjev od strane osnove sa stranim sufiksom potpuno usvojen, nema razloga da se zamjenjuje domaćim po pravilu quieta non movere, usp. Babić, 1984. (b).

SUFIKSI NA *-jī, -ljī, -ećī*

1477 Na *-jī, -ljī* i *-ećī* završavaju ovi sufiksi:

-jī, -ijī, -ujī, -ōvljī, -ēvljī, -ećī.

Svi su ti sufiksi slabo plodni ili su neplodni.

Sufiks *-jī*

1478 Sufiksom *-jī* pridjevi se tvore od imenica, i to u prvom redu od imenica za oznaku životinja.

Bez glasovnih promjena dolazi na osnove koje završavaju na *r, s, š, z, ž*: *pȕrjī, ȍsjī, pȁsjī, kȍkošjī (kokòšjī), mȉšjī, kȍzjī, pùžjī*, ali se u tvorbi od ostalih osnova zbivaju znatne glasovne promjene.

Iza *b, p, m, v* po jotacijskim pravilima dolazi *-ljī*: *gàlēbljī, gòlūbljī, rȉbljī, žȁbljī, sȉpljī, sȍmljī, krȁvljī, lȁvljī, mràvljī*...

c, k, g, h, zamjenjuju se sa *č, ž, š*:

gȑličjī, lȁstavičjī, lìsičjī, òvčjī, ptȉčjī, zèčjī, mȁčjī (od **maččji*), *pȁčjī* < (od **patčji*), *svrȁčjī, vùčjī, čòvječjī, bȍžjī, vràžjī, bȕšjī* < *bùha, mȕšjī* < *mùha*...

-d + -jī > -đī: *gòveđī, lȁbuđī, mèdvjeđī*...

-t + -jī < -ćī: *jànjećī, jàrećī, magarèćī (màgarećī), pìlećī, pràsećī, tèlećī, ždrèbećī*...; u osnovi su imenice sklonidbenoga tipa *tèle, tèleta,* osim *psèćī* < *psèto, psèta*;

-l + -jī < -ljī: *bívoljī, kòbiljī, đȁvoljī (đavòljī)*; od *òsao, òsla* pridjev je *òšljī*, ali nema suvremenih književnih potvrda (jednu književnu potvrdu ima *òslećī*);

-n + -jī < -njī: *jèlenjī*...; pridjevi *kûnjī, šàranjī* i *vrȁnjī* nemaju suvremenih potvrda.

1479 Trozatvorničke skupine javljaju se samo od osnova koje završavaju na *c, k*: *jȁzāvčjī, jàrčjī, jùnčjī, òvčjī, vràpčjī, gȕščjī*...

Zapaža se težnja da se te skupine izbjegnu:

a) gubljenjem *j*: *jarči* (AR s. v. *jarčji*), *òvčī* (AR, P, RMH), *gȕščī* (AR, BR)...

b) odbacivanjem imeničkoga završetka: *gùsjī* (AR, BR, P, RMH), *vrȁbljī* (P, RMH)...

c) upotrebom sufiksa *-ijī* (v. t. 1482).

Ni jedan od tih načina nije općenito usvojen i književnima se mogu smatrati i pridjevi s trozatvorničkim skupinama.

1480 Zapaža se i težnja da se neke glasovne promjene izbjegnu upotrebom drugih sufiksa (*-ovljī, -evljī, -skī, -ovskī, -ov, -ev, -in*) i često su pridjevi s tim sufiksima običniji od dubletnih sa *-jī*. Budući da se to ne odnosi samo na trozvonačničke skupine, nego i na ostale glasovne promjene, a kako uz to osnove često imaju glasovne zapreke za *-jī*, česti su pridjevi od imenica za životinje izvedeni sufiksima *-ov, -ev, -in, -ski* (v. t. 1290 – 1295. i 1362 – 1365) i zbog veće brojnosti i veće učestalosti katkada potiskuju i pridjeve sa sufiksom *-ji*. Ako nema posebnih razloga, u tvorbi od imenica za životinje prednost treba dati sufiksu *-jī*.

1481 Značenje je sufiksa *-jī* opće odnosno, ali je tvorba tim sufiksom ograničena samo na neke kategorije imenica.

Kao što pokazuju navedeni primjeri, najčešća je od imenica za životinje. Od imenica ostalih kategorija s većom su učestalosti *bȁbljī* (uz bapski), *bȍžjī, Bȍžjī, čòvječjī, djèčjī, đȁvoljī, vràžjī, vjȅštičjī* i *jèsēnjī* (uz jesenski). Ostali

imaju malu učestalost: *kȅpēčjī* (RSR, P), *ȍčjī* (DJ, obìč. očni), *sútonjī* (BR, DJ, obìč. sutonski), *zòbljī* (BR, obič. zobeni). Pridjeve *gȕbičjī, bradàvičjī, dlȁčjī, òrašjī* upotrebljava samo M. Božić, a prvi od njih kao sinegdohu mjesto životinje: *gubičje natjecanje* 249, jarad se natjecala u bršćenju).

Sufiks -*ijī*

1482 Sufiks *-ijī* slabo je plodan, svi pridjevi s njime imaju malu učestalost i svi imaju usporedne pridjeve izvedene sufiksom *-jī*: *bȍžijī, golùbijī, gȕščijī, kokòšijī, mȁčijī, òvčijī, pȁčijī.* Budući da su svi sa znatno manjom učestalosti od svojih parnjaka sa *-jī*, stilski su izražajniji te se upotrebljavaju samo u književnoumjetničkom stilu, posebno u stihu gdje se slog više iskorištava za metričke potrebe. U poslovnom se i znanstvenom stilu sufiks *-ijī* ne upotrebljava, a i u pjesničkom ima znatna ograničenja. Njime se ne tvore pridjevi od imenica sklonidbenoga tipa *tele, teleta,* od imenica u kojima se *-jī* stapa s osnovom (*bivol, govedo...*), niti može doći na osnove u kojima *-jī* nailazi na glasovnu zapreku (*guja, slavuj, konj...*). Uz to izaziva slične glasovne promjene kao i sufiks *-jī* (*gȕščijī*) pa je neprikladan da bude dopunski sufiks uz *-jī*, pogotovu što taj morf ima u komparaciji pridjeva veliku učestalost pa se uz takve pridjeve javlja asocijacija na komparativ, što smeta normalnoj komunikaciji.

Sufiksi -*ovljī*, -*evljī*

1483 Pridjevi sa sufiksima *-ovljī, -evljī* tvore se samo od im. m. r., i to tako da *-evljī* dolazi na osnove s nepčanim završnim suglasnicima i s glasom *c*, a *-ovljī* na ostale.

Oba su sufiksa slabo plodna. Njima je izvedeno samo nekoliko pridjeva: *bíkovljī, sȍbovljī, púževljī, sînovljī, mûževljī.* Tvoreni su očito zbog glasovnih zapreka za *-ji* i *-ov, -ev* koje se očituju i u tome da se izbjegnu isti glasovni kosturi za određeni oblik pridjeva i množinu osnovne imenice (*sînovi sȉnovi* ‘sinovljevi sinovi’). Kad je u osnovi imenica za oznaku životinje, pridjevi imaju opće odnosno značenje. Tri suvremene potvrde za *muževlji* i *sinovlji* odnose se na određenoga muža i sina, dolaze dakle u značenju sufiksa *-ov, -ev.*

Sufiks -*ujī*

1484 Sufiks *-ujī* dolazi samo u tri pridjeva *òrlujī, òvnujī* i *vòlujī*, ali samo jedan ima noviju potvrdu: *voluji* (BR s. v. jezik). Danas su od tih osnova obični pridjevi sa *-ovskī.* (Usp. i *-ujskī,* t. 1407.)

Sufiks -*ećī*

1485 Sufiks *-ećī* nastao je po uzoru na završetak u pridjeva kao što su *pìlećī, tèlećī* koji se mogu rastaviti i *pil-eći, tel-eći.* Dolazi samo u nekoliko pridjeva

od kojih suvremenu potvrdu ima samo *sȑnećī* (*Što govore njegove srneće oči?*, M. Božić, 1955, 150, uz *srnin*) i *òslećī* (*osleće uši,* B. Vodnik, RMH), oba u prenesenu značenju. Pridjev *plètećī* (*pleteći stroj,* Vl. 17. 9. 60. 10. 2x) individualna je tvorba mjesto uobičajenoga *pletaći.*

SUFIKSI NA *-njī*

1486 Na *-njī* završavaju sufiksi *-njī, -anjī, -injī, -šnjī* i *-ašnjī.* Svi su sufiksi slabo plodni ili su neplodni.

Sufiks *-njī*

1487 Sufiksom *-njī* ima pridjeva izvedenih od priloga i imenica. Sufiks je slabo plodan.

U tvorbi od priloga u većini su prilozi za vrijeme i mjesto: *dànašnjī, dosàdanjī, dotàdanjī, jȕtrošnjī, ljȅtošnjī, mȁločašnjī, nȅgdanjī, nȅkadanjī, nòćašnjī, prȅksinoćnjī, pròljetošnjī, sàdanjī, sȉnoćnjī* (uz sinoćni), *tàdanjī, večèrašnjī, zìmušnjī*; *dâljnjī, dôlnjī* (obìč. *dônji*), *gôrnjī, strȁžnjī, ùnutarnjī.*

Rijetki su od ostalih priloga: *tòbožnjī, vȉšnjī.* Pridjevi *sùvišnjī, záludnjī* danas su već pokr. ili zast.

Suglasnik *s* na kraju osnove zamjenjuje se sa *š* zbog jednačenja po mjestu tvorbe. U pridjevu *ìzvanjī* mjesto *-nnj-* dolazi samo *-nj-*, ali je danas običnije *izvanjski.*

Naglasak je kao u osnove, jedino što je u *dâljnjī, gôrnjī* duljenje zbog zatvorničke skupine u kojoj je prvi zvonačnik, a u *dônjī* zbog sažimanja zatvornika.

1488 Značenje je tih pridjeva opće odnosno.

Nekoliko pridjeva sufiksom *-njī* izvedeno je od imenica. Najčešće su imenice za vrijeme: *gòdišnjī* < *gòdīšte,* ali sa značenjem ‘koji se odnosi na godinu’ (zbog sekundarne mutacije nije potrebno uvoditi sufiks *-išnjī*), veoma čest u složenicama: *dvogòdišnjī, trogòdišnjī, petogòdišnjī, stogòdišnjī, prošlogòdišnjī, ovogòdišnjī...*, *jèsenjī* (od jesen + nji, uz jesenski), *jȕtārnjī,* (*ljȅtnjī,* na rubu književne upotrebe, hrvatski standarno ljetni), *prȅdvečērnjī* < *prȅdvečērje, sùbotnjī* (uz subotni), *sútonjī* (od suton + nji, uz sutonski), *ùskršnjī* (uz obìč. uskrsni), *vèčērnjī, zîmnjī* (obìč. zimski)... Od ostalih su imenica: *krâjnjī, kȕćnjī* (M. Božić, 1955, 180, obìč. kućni), *mèđašnjī* < *mèđāš* (i međašni), *srȅdišnjī* < *srȅdīšte* (i središni), *srȅdnji* < *sredina (srijeda).*

1489 Iz navedenih se primjera može zaključiti da se pridjevi sufiksom *-njī* od imenica tvore samo iznimno, a koliko se tvore, dobrim je dijelom zbog glasovnih razloga, u većini zbog podudarnosti po mjestu tvorbe, a djelomično i zbog analogije.

Uzmu li se u obzir svi pridjevi te kategorije, tada se zapaža očita težnja da sufiks *-njī* napusti osnove te kategorije. Tako se u suvremenom književnom

jeziku normalno više ne upotrebljavaju pridjevi *brȁtnjī, jȅtrnjī, mȁtērnjī, národnjī, ȍčnjī, rèdnjī, sȍbnjī, zȅtnjī* ('zetovski'), *žȉtnjī.* Nekoliko je takvih pridjeva suzilo svoju upotrebu samo na posebna značenja ili veze: *Gȍspodnjī,* 'Božji' (*dan Gospodnji, godina Gospodnja, molitva Gospodnja*), *sȕdnjī,* samo u vezi *sudnji dan*; mjesto *kûtnjī zûb* danas je obično samo *kutnjak.*

1490 Sufiks *-njī* sudjeluje u prefiksalno-sufiksalnoj i složeno-sufiksalnoj tvorbi.

Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom izveden je pridjev *dogòdišnjī.*

Složeno-sufiksalna tvorba znatno je plodnija. Složenice se izvode na nekoliko načina. Najčešći je obrazac *x + o + i + -njī,* gdje je x pridjevna, zamjenička ili brojevna osnova, a *i* imenička. Među njima su najbrojnije one složenice koje u prvom dijelu imaju glavni broj, a u drugom *-gòdišnjī*:

jednogòdišnjī, dvogòdišnjī, trogòdišnjī, petogòdišnjī, šestogòdišnjī, sedmogòdišnjī, osmogòdišnjī, devetogòdišnjī, desetogòdišnjī, jedanaestogòdišnjī, dvanaestogòdišnjī, dvadesetogòdišnjī, osamdesetogòdišnjī, stogòdišnjī, tristogòdišnjī, ... Jedino je u *četverogòdišnjī* osnova zbirnoga broja (brojnoga pridjeva).

Katkada se upotrebljavaju i složenice: *desetgòdišnjī, dvadesetgòdišnjī, pedesetgòdišnjī...,* ali je zbog sustavnosti tvorbe bolje davati prednost složenicama sa spojnikom.

1491 S pridjevom su u prvom dijelu složenice *novogòdišnjī, prošlogòdišnjī, pretprošlogòdišnjī, svakogòdišnjī...,* s prilogom: *dugogòdišnjī, mnogogòdišnjī, višegòdišnjī...,* sa zamjenicom: *ovogòdišnjī*; s imenicom su u osnovi *tisućugòdišnjī, polugòdišnjī.* Za *tisućgòdišnjī* vrijedi ono što je rečeno za složenice tipa *desetgòdišnjī.*

1492 S ostalim imenicama u drugom dijelu potvrđena je samo složenica *svakovèčērnjī* (M. Božić).

Sufiks *-anjī* dolazi samo u pridjeva *jučèranjī, prȅkjučeranjī, pȑvanjī,* ali ti pridjevi zastarijevaju. Umjesto prvih dvaju običniji su *jučerašnji, prekjučerašnji,* a *prvanji* ima potvrde od A. Šenoe, J. Kozarca, V. Novaka i J. Draženovića. Umjesto njega danas se upotrebljava *prvašnji, prijašnji, prvi, prvotni.*

Zbog toga što se upotrebljava *dotad, nekad, sad, tad* i *dotada, nekada, sada, tada* za pridjeve *dotàdanjī, nȅkadanjī, sàdanjī, tàdanjī* možemo reći da su izvedeni i sufiksom *-anjī* i *-njī* (v. t. 1487).

Na temelju svega može se reći da je sufiks *-anjī* neplodan.

Sufiks *-ašnjī*

1493 Pridjevi sa sufiksom *-ašnjī* izvedeni su od prilogâ za vrijeme: *dàvnašnjī, doskòrašnjī, jučèrašnjī, nakjučèrašnjī, nedàvnašnjī, odskòrašnjī, onomàdašnjī, prekjučèrašnjī, prìjašnjī, skòrašnjī.* Jedino je *pȑvašnjī* izveden od rednog broja, ali i on ima značenje 'prijašnji'. Od priloga za mjesto izveden je *òvdašnjī* < *ovdje.*

Složeno-sufiksalnom tvorbom načinjen je *dojučèrašnjī.*

U pridjeva *kàdašnjī, nȅkadašnjī, tàdašnjī, odàvnašnjī* može biti sufiks *-ašnjī* i *-šnjī* jer se upotrebljava *kad* i *kada, nekad* i *nekada, sad* i *sada, tad* i *tada, odavna* i *odavno.*

Pridjevi sa sufiksom *-ašnjī* imaju odnosno značenje, a označuju odnos prema vremenu izrečenom prilogom u pridjevnoj osnovi.

Sufiks *-enjī*

Sufiks *-enjī* nalazi se u pridjevu *jȕtrenjī*, upotrijebljen u G. Martića i J. Leskovara (RS), obìč. *jutarnji.*

Sufiks *-injī*

1494 Pridjevi sa sufiksom *-injī* tvore se od imenica svih rodova, ali su gotovo svi pridjevi s tim sufiksom rijetki po upotrebi: *čèdinjī, djèčinjī, djètinjī* (uz dječji, djetinski, djetinjski), *golùbinjī* (uz golublji), *gùjinjī* (uz gujski), *kokòšinjī* (obìč. kokošji), *mȁterinjī* (rij., obìč. materinski), *mràvinjī* (obìč. mravlji), *òčinjī* (obìč. očni, i očinski, očev; *očinji* je uglavnom zbog stilskih razloga); *òsinjī, pčèlinjī, vìlinjī* (obìč. vilinski), *zmìjinjī* (obìč. zmijski), *zvjèrinjī* (uz zvjerski).

1495 Pridjevi sa sufiksom *-injī* imaju opće odnosno značenje.

Kao što primjeri pokazuju, sufiks *-injī* u nekih pridjeva dolazi zbog glasovnih razloga, a u drugih se upotrebljava zbog stilskih ili semantičkih razloga, npr. *zvjerski* se veoma često upotrebljava u prenesenu značenju ‘kao u zvijeri, divlji, krvoločan’ pa se odnosno značenje zatire i preuzima ga pridjev *zvjèrinjī.*

Sufiks *-šnjī*

1496 Sufiksom *-šnjī* izvedeni su odnosni pridjevi od priloga za mjesto i vrijeme koji završavaju na *-a* i *-o*: *dòondašnjī, nȅgdašnjī, òdondašnjī, ȍndašnjī, posvùdašnjī, prȅksutrašnjī, sùtrašnjī, svùgdašnjī, svùdašnjī, tàmošnjī, unùtrašnjī, vàzdašnjī.* Usp. sufikse *-njī, -anjī, -ašnjī.*

SUFIKS *-aćī*

1497 Sufiks *-aćī* slabo je plodan. Njime se izvode pridjevi od prezentskih osnova neprefigiranih nesvršenih glagola na *-ati*, rjeđe od ostalih: *brìjaćī, cr̀taćī, ìgraćī, jàhaćī, klìzaćī, kòpaćī, kùpaćī, òraćī, pìsaćī, spàvaćī, stàjaćī, šìvaćī..., pèraćī, pìjaćī, plètaćī, vr̀šaćī...*

Kao što primjeri pokazuju, naglasak je ujednačen.

Pridjevi sa sufiksom *-aćī* označuju odnos prema radnji izrečenoj glagolskom imenicom od istoga glagola.

Katkada se uz te pridjeve upotrebljavaju u istom značenju i pridjevi izvedeni sufiksom *-skī* od imenica na *-ač,* npr. *jàhaćē/jàhāčkē hlače,* a slično i *c̀rtāčkī, gùdāčkī, klìzāčkī, plìvāčkī, tr̀kāčkī,* što je zbog pojave sekundarne mutacije razumljivo, pogotovu što je sufiks *-aćī* slabo plodan, a *-skī* veoma plodan.

PREFIKSALNO-SUFIKSALNA TVORBA ODNOSNIH PRIDJEVA

1498 Odnosni pridjevi tvore se i prefiksalno-sufiksalnom tvorbom.

U prefiksalnom dijelu sudjeluju, prema građi, ovi prefiksi:

bez-, do-, duž-, eks-, inter-, ispod-, iza-, iznad-, izvan-, među-, nad-, niz-, od-, oko-, po-, pod-, poslije-, post-, pred-, preko-, pri-, prije-, sub-, trans-, unutar-, uz-, za-.

U sufiksalnom dijelu dolaze najčešće sufiksi *-nī* i *-skī,* a i drugi odnosni sufiksi prema raspodjeli koju imaju u sufiksalnoj tvorbi.

Osnova je drugoga dijela imenička, samo iznimno koja druga, pa se može reći da se ti složeni pridjevi tvore po obrascu: *prefiks + i + odnosni sufiks,* a značenje im je određeno značenjem prefiksa, najčešće analognoga prijedlogu, i imenice. Budući da tim pridjevima najveću raznolikost značenja daju prefiksi, ovaj se prikaz temelji na abecednom redu prefiksâ.

1499 Glasovne promjene na prefiksalnom šavu zbivaju se po pravilima iznesenim u općem dijelu (t. 103), a na sufiksalnom prema pravilima o spajanju sufiksa i osnove prikazanim u sufiksalnoj tvorbi pojedinoga sufiksa.

Naglasak nije ustaljen, ali složenice većinom imaju naglasak na osnovi ako ona ima koji od uzlaznih naglasaka: *međunárodnī, međurèpubličkī, međusávezničkī, nadzemàljskī...,* a kratkouzlazni na posljednjem slogu prefiksa ako osnova ima koji od silaznih naglasaka: *međùratnī, pòratnī, pòtkrīlnī...* Osim toga očituje se i težnja da prefiks ima na prvom slogu kratkosilazni naglasak bez obzira na naglasak osnove: *bȅstežinskī, mȅđugradskī, nȁdmorskī, prȅdškolskī...,* a javljaju se i složenice s dva naglaska ili sa silaznim na drugom dijelu: *ȕnutarpàrtijskī, poslijerȁtnī...*

Javlja se i mogućnost da na drugom dijelu bude potencijalni sustavni uzlazni: *izvansùdskī, izvansvjètskī, izvanškòlskī...* ili da se silazni zamijeni uzlaznim: *ispodsljèmenskī...*

1500 Značenje se tih složenica najčešće može opisati preoblikom *koji je prij. i,* gdje je *prij.* prijedlog istovjetan sufiksu, a *i* imenica u odgovarajućem padežu i broju, npr.

dòpētnī ⟶ koji je do pete
izaòltārskī ⟶ koji je iza oltara
međudr̀žāvnī ⟶ koji je među državama

1501 Prefiks **bez-** dolazi u pridjevima: *bȅstežinskī, bezgòtovinskī, bȅzvlasničkī*; *bezàtomskī* u vezi *bezàtomskā zóna* i znači ‘koji je bez atomskog oružja’.

Prefiks **do-** označuje da je što do onoga u mjesnom ili vremenskom značenju što znači imenica u pridjevnoj osnovi: *dòglāvnī, dòkrājnī, dòlakatnī, dòpētnī, dòušnī..., dòpāvlovskī, dòratnī, dòsmrtnī...* Pridjev *dȍživotnī* znači 'do kraja života'. S prilogom je složen pridjev *dòlanjskī.*

1502 Prefiks **duž-** u *dùžobālnī.*

Prefiks **eks-** u pridjevu *ȅkskatedarskī.*

Prefiks **inter-** u nekoliko složenih pridjeva sa stranim osnovama u značenju domaćega prefiksa *među-*: *ȉnteratomnī, ȉnterdisciplinārnī* (međudisciplinarni), *ȉnterkonfesionālni* (međuvjerski), *ȉnterkontinentālnī* (međukontinentalni), *ȉnternacionālnī* (međunarodni), *ȉnterparlamentārnī* (međuparlamentarni), *ȉntervokālnī* (međusamoglasnički)...

Prefiks **ispod-** u *ispodsljèmenskī, ispòdžitnī...*

Prefiks **iza-** u *izaòltārskī.*

Prefiks **iznad-** u *ȉznadosjetnī.*

1503 Prefiks **izvan-** u više pridjeva: *izvànbrāčnī, izvanèuropskī, izvannàcionālnī, izvanpàrtījskī, ȉzvanstranačkī, izvansùdskī, izvansvjètskī, ȉzvanškolskī, izvanzemàljskī...*

U nekih pridjeva mjesto *izvan-* može se upotrijebiti i prefiks *ne-*.

Prefiks **među-** kao prvi dio složenih pridjeva označuje da se što nalazi među onim pojmovima što ih označuje imenička osnova u drugom dijelu pridjeva ili da se odnosi na više takvih pojmova: *međudȑžāvnī, međudrùgārskī, međugràdskī, mȅđumišićnī, međunárodnī, mȅđuparlamentārnī, međuplànetārnī, međuplànētskī, međùratnī, međurèpublički, međusávezničkī, mȅđustranačkī, mȅđuzōnskī, mȅđuzūbnī, međuzvjèzdanī...*

Prefiks **nad-** u više pridjeva: *nadbùbrežnī, nàdcvjetnī, nàdgrobnī, nàdmorskī, nàdočnī, nadòltārskī, nàdvodnī, nadzemàljskī, nàdzemnī...*

Prefiks **niz-** u *nìzvodnī*

1504 Prefiks **oko-** dolazi u dvije novije složenice: *okonjemačko »poravnanje« u Evropi* (Vj. 16. 6. 1973. 6), *književna i okoknjiževna... pitanja* (isto, 7).

Prefiks **po-** dolazi u mjesnom ili vremenskom značenju: *pȍgraničnī, pogràničnī, pòkućnī, pòmorskī, potȑbušnī..., pobòžićnī, pòratnī, pòsmrtnī...*

Prefiks **pod-** dolazi u *pòdbradnī, pòdcvjetnī, podjèzičnī, podlòpatičnī, pòdočnī, pòdrepnī, pòdzemnī, pòtkarpatskī, pòtkožnī, pòtkrīlnī...*

Prefiks **poslije-** ima vremensko značenje: *poslijedìplomskī, poslijeìzbornī, poslijeòktobārskī, poslijepònoćnī, poslijerȁtnī, posliješkòlskī...* Budući da se *poslije-* nalazi ispred naglaska, trebalo bi biti *poslje-* pa bi normalno bilo i *posljèratnī.*

1505 Prefiks **post-** u vremenskom značenju kao i *po-*, *poslije-*, ali pretežno ispred stranih osnova: *postdìplomskī, postgàlēnskī, postìzbōrni, postkòncīlskī, pȍstpāvlovskī, pȍstrevolucionārnī, poststàljinskī, pȍstturskī...* Često se *post-* u takvim pridjevima može zamijeniti domaćim *po-*, *poslije-*.

Prefiks **pred-** označuje da je što bilo u vremenskom značenju pred onim što znači imenička osnova u drugom dijelu pridjeva:

prȅdbračnī, preddìplomskī, preddìluvijālnī, preddinàstičkī, preddr̀žāvnī, prȅdizbornī, prèdratnī, prèdsmrtnī, prètkišnī, pretpòrođājnī, pretpòtopnī, prètpovijēsnī, prètprāznični...

Vremensko značenje pokazuju ovakve veze: *predùstaničkō nestrpljenje, prȅdvojničkā obuka, problem prèdsenjskīh tiskara u Hrvatskoj, prȅdškolskī odgoj, prèdvišījskī francuski premijer...*

1506 Prefiks **preko-** u *prekògrobnī, prekòmorskī, prekoòceānskī, prekòročnī, prekòvodnī...*

Prefiks **pri-** u pridjeva *prìālpskī, pribùšotīnskī, prìgradskī, prìkupskī, prìzemnī... Prȉobalnī* znači zapravo što i *obalni.*

Prefiks **prije-** u *prȉjeratnī.*

Prefiks **s-** u *skrâjnī, skrâjnjī,* koji zapravo znače što i *krâjnjī.*

Prefiks **sub-** u *sȕbpolārnī.*

Prefiks **trans-** dolazi sa stranim osnovama u značenju domaćega prefiksa *preko-*: *transàlpīnskī, transàtlantskī* (prekoatlantski, prekooceanski), *trȁnskontinentālnī, transòceānskī* (prekooceanski), *transsìbirskī...*

Prefiks **unutar-** u *unutarpàrtījskī, ȕnutarstranačkī.*

Prefiks **uz-** u pridjevu *ùzvodnī.*

Prefiks **van-** u više pridjeva u istom značenju kao i *izvan-*: *vȁnbrāčnī, vȁnmaternični, vȁnparnični, vanpàrtījskī...* Prefiks *van-* u hrvatskom je književnom jeziku izvan normativne upotrebe. Umjesto njega treba upotrebljavati prefikse *izvan-, ne-.*

Prefiks **za-** u *zàgrobnī, zàkulisnī, zàušnī...*

PREFIKSALNE TVORBE ODNOSNIH PRIDJEVA

1507 Odnosni se pridjevi tvore i prefiksalnom tvorbom, i to prefiksima *anti-, kontra-, ne-, pred-, pro-* i *protu-.*

Prefiks **anti-** ima značenje domaćega prefiksa *protu-*, a dolazi s pridjevima stranoga i domaćega podrijetla:

ȁntidegolovskī, ȁntibacilārnī, antikomunìstičkī, antinàserōvskī, antinȕkleārnī, ȁntiperonospōrnī, ȁntituberkuloznī..., antidr̀žāvnī, antiȉzvoznī, antinárodnī, antipòljskī, antipòžārnī, antiràtnī, antislòvenskī, antiùstāvnī, antivládin, antižènskī...

Složenice s domaćim pridjevima blago su stilski obilježene, a kako s tim pridjevima dolazi i prefiks *protu-*, složenice su s njime stilski neutralne, to je u neutralnom značenju bolje upotrebljavati prefiks *protu-*. Bolje ga je upotrebljavati i s pridjevima stranoga podrijetla.

Prefisk **kontra-** dolazi u *kȍntraobavještājnī* (bolje protuobavještajni).

Prefiks **ne-** negira osnovno značenje opisnih pridjeva: *nedemòkratskī* → koji nije demokratski. Takvi su pridjevi i *nehr̀vatskī (nȅ-), nekàtoličkī, nekr̀šćānskī, nȅljudskī, nȅorgānskī, nepàrtījskī, nepolìtičkī...*

Prefiks **pred-** u pridjeva *pretpòsljednjī, prèdzadnjī.*

Prefiks **pro-** upotrebljava se uglavnom u političkom jeziku i znači da se tko svrstava na stranu onoga što znači osnovni pridjev, da se zalaže za nju, da je štiti, brani:

probèlgījskī, procr̀načkī, proùstaškī, pročètničkī, proàmeričkī, prosòvjetskī, pronjèmačkī, prokomunìstičkī, provládin...

1508 Prefiks **protu-** označuje da je što protiv onoga što znači pridjevna osnova:

protuavìōnskī, protudemòkratskī, protudr̀žāvnī, prȍtugradnī, protunárodnī, prȍtuprāvnī, prȍturatnī, prȍtutenkōvskī, prȍtuzaraznī, prȍtuzrakoplōvnī...

SLAGANJE

1509 Nekoliko odnosnih pridjeva nastalo je čistim slaganjem sa *kvazi-, nazovi-, pseudo-, polu-.*

Odnosni pridjevi složeni s *kvazi-, nazovi-, pseudo-* označuju da je ono što znači drugi dio složenice lažno, tobožnje, prividno:

kvazidjèčjī, kvazijàkobīnskī, kvazizáštitnī, kvazizûrōvskī..., nazòvisocijalističkī (RMS s. v. nazòvi-), *nazòviteorījskī* (Vj. 23. 11. 1971. 8); oba se pridjeva mogu protumačiti i kao izvedenice od *nazovisocijalizam, nazovisocijalist, nazoviteorija*;

psȅudopūčkī.

Složenice sa *polu-* znače da je ono što znači drugi dio samo napola, jednim dijelom:

pȍludnēvnī, poludr̀žāvnī, pȍlumjesečnī...

3. Tvorba opisnih pridjeva

1510 Opisni se pridjevi tvore na više različitih načina, sufiksalnom, prefiksalnom, prefiksalno-sufiksalnom, složeno-sufiksalnom tvorbom i slaganjem, a pridjevi tako nastali imaju veoma različita značenja. Prema značenju se tvorba opisnih pridjeva može podijeliti na dvije osnovne skupine, na tvorbu pridjeva s općim pridjevnim značenjem i na tvorbu pridjeva s posebnim značenjima.

A. TVORBA PRIDJEVA S OPĆIM OPISNIM ZNAČENJEM

1511 Pridjevi s općim opisnim značenjem tvore se u prvom redu sufiksima koji završavaju na *-(a)n, -an, -en* (n-sufiksi[9]), a sporadično i nekima drugima:

a) n-sufiksi:			b) ostali:	
-n	*-ar(a)n*	*-az(a)n*	*-(a)k*	*-ećiv*
-(a)n	*-aš(a)n*	*-oz(a)n*	*-ok*	*-ljiv*

[9] U n-sufikse ubrajaju se i sufiksi na -nī kojima se tvore odnosni pridjevi.

-ač(a)n	*-š(a)n*	*-atoz(a)n*	*-ovat*	*-aljiv*
-ič(a)n	*-at(a)n*	*-ioz(a)n*	*-it*	*-oljiv*
-atič(a)n	*-et(a)n*	*-uoz(a)n*	*-ast*	*-ažljiv*
-esk(a)n	*-av(a)n*	*-an*	*-av*	*-ežljiv*
-al(a)n	*-ev(a)n*	*-jan*	*-ičav*	*-∅*
-ional(a)n	*-iv(a)n*	*-en*	*-ljav*	
-ual(a)n	*-ov(a)n*	*-ven*		
-ijel(a)n				

Od njih je veoma plodan samo *-(a)n*, a ostali su slabo plodni ili su neplodni.

1512 Zajedničko je svima n-sufiksima što sami nemaju nikakvo značenje, semantički su prazni, služe samo da od različitih osnova tvore pridjeve, koji značenje dobivaju prema značenju osnove. Ostali sufiksi ili su veoma slabo plodni ili neplodni, ili ako su plodni, pridjeve s općim opisnim značenjem tvore samo izuzetno ili od određene kategorije osnova.

Sufiks *-(a)n*

1513 Pridjeva sa sufiksom *-(a)n* ima izvedenih od imenica, glagola, pridjeva, priloga i prijedloga. Sufiks je plodan, ali nije od svih osnova podjednako.

Tvorba od imenica

1514 U tvorbi pridjeva tim sufiksom nekoliko imenica odbacuje završetke.

Od imenica *alotròpija, analògija, dȉfūzija* pridjevi su *alòtropan, anàlogan, dȉfūzan.*

Od imenica *srȅća, svetògrđe, žêđa* pridjevi su *srȅtan, svetògrdan, žédan.*

Od *čȕdo,* mn. *čudèsa* pridjevi su izvedeni od obiju osnova, *čȕdan* i *čȕdesan,* s razlikom u značenju.

Od *kònac* 'kraj' pridjev je *kònačan* (od 'nit' pridjev je *končan, končani!*).

1515 Od imenica na *-(a)k* pridjevi se tvore s umetnutim *a*: *pròbitačan < probítak, trenùtačan < trenútak.*

Ispred sufiksa *-(a)n* glasovi *c, k, g, h* zamjenjuju se sa *č, ž, š*: *polòvičan < polòvica, pòslovičan < pòslovica, bȕčan < bȕka, mráčan < mrâk, sȍčan < sôk, brȉžan < brȉga, dúžan < dûg, slȍžan < slȍga, siròmašan < siròmāh, strášan < strâh, ùspješan < ùspjeh...*

Bez promjene ostaju suglasnici *k, g* u *burlèskan < burlèska, grotèskan < grotèska, anàlogan < analògija.*

Ako osnova završava na *-st*, skupina ostaje nepromijenjena: *bȍlestan, mástan, rȁdostan, žȁlostan...* Pridjevi od osnova na *-št, -žd* veoma su rijetki, od *čudòvīšte* je *čudòvīšan,* od *nȕžda > nȕždan* (i *nȕžan* pod utjecajem razgovornoga jezika).

1516 Naglasak nije ujednačen, nego je u jednih pridjeva kao u osnove, a u drugih je različit.

Jednosložne osnove s dugosilaznim naglaskom dobivaju dugouzlazni ili kratkosilazni:

bijésan, dúžan, gládan, hládan, míran, mráčan, prášan, sjájan, smiješan, stídan, strášan, zráčan..., mástan..., cvjȅtan, glȁsan, gr(j)ȅšan, snjȅžan, tȅčan, vjȅčan..., bȉtan, čȁstan, slȁstan, svjȅstan...

Kao osnova imaju naglasak *blûdan, srâman, ûman, vîdan, skȓban, stvâran.*

Jednosložne osnove s kratkosilaznim naglaskom zadržavaju naglasak: *plȍdan, rȍdan, sȍčan, kȉšan, kȕžan, mȕčan, rȁsan, slȍžan, štȅtan, vlȁžan, lȁžan, mȍćan, blȁtan, čȕdan...*, a dobivaju dugosilazni kad osnova završava zvonačnikom: *brôjan, gnôjan, lôjan, znôjan, bûran, sîlan, slâvan, vjêran...*

1517 Izvedenice od jednosložnih osnova s dugouzlaznim naglaskom imaju različit naglasak: *snážan, táman, túžan..., bijêdan, dȉčan, mlijêčan..., jȕšan, lȉčan...*

Izvedenice od jednosložnih osnova s kratkouzlaznim naglaskom imaju silazne naglaske: *rȍsan, sȕzan..., grôzan, žêljan...*

Od osnova naglasnoga tipa *jùnāk, junáka* izvedenice imaju naglasak kao nominativ: *jùnāčan, andròīdan, fòsīlan, mòrālan.* Naglasak nominativa ima i *nòvčan.*

Ostale dvosložne i višesložne osnove s naglaskom na posljednjem slogu dobivaju kratkosilazni naglasak na prvom, a pretposljednji slog izvedenice zadržava kvantitetu: *dȉvotan, sȉrotan, slȍbodan, srȁmotan, tjȅskoban..., dȉrektīvan, hȍrizontālan, kȕltūran, mȁterijālan, mȉnijatūran, nȍrmālan, ȍptimālan, ȍriginālan, spȉrālan, tȕberkulōzan, vȅrtikālan...*

Od *licèmjer, ljubòmora, načélo, pogíbelj* pridjevi su *lȉcemjēran, ljȕbomōran, náčelan, pȍgibēljan.*

Ako je posljednji slog osnove dug, krati se u pridjeva *bȍlestan, drȁžestan, pȁmetan, svetògrdan,* složenica sa *-svijest*: *sȁmosvjestan, pòdsvjestan* i u izvedenica od imenica na *-ōst*: *kr(j)ȅpostan, pȁkostan, rȁdostan, žȁlostan...*

1518 Ako osnova završava na -OZ gdje je O otvornik, a Z jedan od zvonačnika, duljenje O je fakultativno, ali se u većini vrši ako je O+*l, lj, r*: *prȁvīlan, sjȅtīlan, zȁhvālan, zlȍvōljan, znȁtižēljan, ȉzvōran...*

U ostalih je izvedenica naglasak kao u osnove: *čòvječan, krvòločan, pònosan, pòslovičan, ràskužan, sávjestan, siròmašan, ùspješan, zánosan, akùstičan, dinàmičan, pàničan, tàktičan, tràgičan, ȉzražājan, nȅhājan, ȍbičājan, ȍčājan, ȍsjećājan, slȕčājan, čȅmēran, čȕvāran, ȍbzīran, dìfūzan, gȍlētan, ȍbijestan, ȍblāčan, ȍpsēžan, pȍrāzan...*

1519 Potvrde pokazuju da se pridjevi sufiksom *-(a)n* samo iznimno tvore od imenica koje označuju živo biće (osobu, životinju i biljku). Takvih pridjeva ima samo nekoliko, a jedni od njih zastarijevaju: *čòvječan, čȕvāran, lȉcemjēran, pustòlovan, ràdišan, rȉban, stȍčan* ‘bogat stokom’ (zast.), *lȕčan* ‘začinjen lukom’ (zast.).

Pridjevi izvedeni od imenica na *-telj* stilski su obilježeni, ali je obično takva i osnova imenice: *gromopùcatēljan, rukopìpatēljan, porìcatēljan, srcepàratēljan.* Zabilježeno je i *grȍmopucatēljnī, rȕkopipatēljan* (DJ), a naglasak *grompucàtēljan* (BR) pojačava stilsku obilježenost.

1520 Budući da je sufiks *-(a)n* semantički prazan, pridjevi njime izvedeni imaju veoma različita značenja, već prema značenju osnove, kao što pokazuju primjeri: *àpsurdan zaključak, bȍlestan sin, dȍsadan posao, glȁsna truba, kôban znak, ljȕbomōrna žena, mírno dijete, mòčvaran teren, mráčna ulica, mȕčan posao, náporan rad, ȍprēzan čuvar, òtrovne gljive, pȁmetan gospodar, rȁdostan otac, sávjestan činovnik, siròmašna žena, slȁstan zalogaj, slâvno djelo, slòbodan narod, slȍžna braća, smiješan događaj, strášan oganj, támna soba, ùgodna stolica, ùspješan rad, vlȁžno tlo, zráčan podrum...*

1521 Zbog tako raznovrsnih značenja i preoblike bi tih pridjeva bile veoma različite. Dakako, u velikom obilju tih pridjeva, mnogi bi imali istovrsne preoblike. Tako neki pridjevi izriču obilje onoga što znači imenica u pridjevnoj osnovi i značenja im se mogu opisati po preoblici 'koji je pun ig', gdje je *ig* imenica u genitivu, npr.

brȉžan → koji je pun briga
cvjȅtan → koji je pun cvijeća
rȍdan → koji je pun roda.

Tako i *blȁtan, dîčan, drȁčan, gnjêvan, gr(j)ȅšan, jȁdan, kȉšan, mástan, mlijêčan, plȍdan, rȉban, sȍčan, sȕzan, vȑlētan, záslužan, žȉtan...*

1522 Za neke bi normalnije bile druge preoblike, npr.

sûšan → koji obiluje sušom
glȁsan → koji ima jak glas
rôjan → koji ima bogat roj
koji ima mnogo rojeva.

1523 Dakako, neki pridjevi mogu imati i više značenja, a prema tome i više preoblika, npr.

mástan → koji je pun masti
koji je mašću začinjen
koji je mašću zaprljan

snjȅžan → koji je od snijega
koji je pokriven snijegom
koji je bijel kao snijeg.

Zbog općega pridjevnoga značenja mnogi su pridjevi izvedeni od prenesenih značenja osnovne riječi ili su sami djelomično promijenili značenje: *bijésan pas, čȕdan čovjek, hlâdnō oružje, lȁžan novac, čȅmēran* 'koji je gorak kao čemer', *grȉmīzan* 'koji je boje kao grimiz'...

1524 Zbog tako raznovrsnih značenja, koja proistječu iz općega pridjevnog značenja, značenja se nekih pridjeva sa sufiksom *-(a)n* podudaraju sa značenjem pridjeva izvedenim od iste osnove drugim opisnim sufiksima: *-ovit,*

-evit, -at, -nat, -av, -njav, -it, -ljiv, -iv, -(j)an, -en (primjeri su navedeni kod tih sufiksa). Ta se sustavna ukrštanja rješavaju na leksičkoj razini. Zato broj dubletnih pridjeva u pojedinim kategorijama nije velik, a na osnovi se sadašnje građe i općih jezičnih težnja može reći da će jedni parovi razgraničiti svoja značenja ili područja upotrebe, a u drugima će se jedan od dubletnih pridjeva izgubiti. Pitanja koja se postavljaju uz svaki pojedini par treba za književni jezik riješiti u normativnim leksikografskim priručnicima.

Katkada se pridjevi sa sufiksom *-(a)n* značenjem izjednačuju s odnosnim pridjevima sa sufiksima *-nī* i *-skī.* Budući da je odnosno i opisno značenje uzeto kao osnova u prikazu tvorbe pridjeva, potrebno je potanje razgraničiti i pridjeve s tim sufiksima.

Odnos sufiksâ -(a)n i *-nī*

1525 Sufiks *-nī* postao je od određenog oblika pridjeva sa *-(a)n)*, ali se oba sufiksa ipak ne mogu poistovjetiti. Načelna je razlika među njima naznačena u Općem dijelu, t. 80. i 81. Govoreći konkretnije, može se reći da se pridjevi sa sufiksima *-(a)n* i *-nī* razlikuju i značenjem i oblikom. Prvim se tvore opisni pridjevi, a drugim odnosni pridjevi, npr.

pȁmetan → koji je dobre, zdrave pameti
ȁutobusnī → koji se odnosi na autobus.

Pridjevi sa sufiksom *-(a)n* imaju određene i neodređene oblike, drugi samo određene, prvi mogu imati obje sklonidbe i komparaciju, drugi ni jedno ni drugo. Uzevši u obzir oblike za nom. jd., prvi se ostvaruje u šest oblika, a drugi samo u tri:

pȁmetan, pȁmetna, pȁmetno, pȁmetnī, pȁmetnā, pȁmetnō
ȁutobusnī, ȁutobusnā, ȁutobusnō,

dakle: -(a)n: *-(a)n, -na, -no, -nī, -nā, -nō,*
-nī: *-nī, -nā, -nō.*

1526 Sufiksalne morfeme dobivamo kad odbacimo ono po čemu se razlikuje muški, ženski i srednji rod, a to znači da od oba sufiksa dobivamo samo *n.* Ali uzevši i tako, to *n* nije isto. Uopćavajući, moramo dati takvu formulu koja će obuhvatiti cjelokupnost ostvarenja jedne pojave jer pridjevnih sufiksa u općem obliku nema. Prvi se n-sufiks ostvaruje u likovima *-(a)n, -na, -no, -nī, -nā, -nō,* a drugi samo u likovima *-nī, -nā, -nō.*

Dakle s obzirom na ostvarenje moramo govoriti o sufiksu n_1 i n_2. Shematski se to može prikazati ovako:

n_1: *vk, kv, kv, kv̄, kv̄, kv̄*
n_2: *kv̄, kv̄, kv̄.*

Odbacivši ponavljanja, dobivamo:

n_1: *vk, kv, kv̄*
n_2: *kv̄.*

Kako je od bitne važnosti način na koji nastavak sudjeluje u ostvarenju sufiksa, možemo govoriti o dva sufiksa kad je ostvarenje različito, jasno u vezi sa značenjem.

1527 Tako se razlikuju pridjevi *kȉšan* i *kȉšnī*. Pridjev *kȉšan, kȉšna, kȉšno* s određenim oblicima *kȉšnī, kȉšnā, kȉšnō* znači 'koji je obilan kišom', npr. *kȉšan dan, kȉšna godina,* a *kȉšnī, kȉšnā, kȉšnō* 'koji se odnosi na kišu', npr. *kȉšnā kabanica, kȉšnā glista.* Prvi se pridjev može zamijeniti sa *kišòvit* (kišna godina = kišovita godina), a drugi ne može, nego izrazima *kabanica za kišu, glista koja izlazi kad je kiša.* Preoblika je dakle jedan od načina kojim se mogu razdvajati opisni od odnosnih pridjeva.

1528 Pridjeva sa *-(a)n* i sa *-nī* ima mnogo, ali nema mnogo usporednih, kao *kȉšan – kȉšnī,* pa iako je i minimalni kontekst dovoljan za razlikovanje, ipak u jeziku postoji težnja da se odnosni pridjevi razlikuju i naglaskom. Pridjevi sa sufiksom *-(a)n* imaju u određenom obliku često isti naglasak kao i pridjevi sa sufiksom *-nī,* ali dvosložni pridjevi sa sufiksom *-nī* imaju osim toga katkada i kratkouzlazni naglasak, kojega opisni pridjevi sa *-(a)n* nemaju, npr. *bòčnī, bròjnī, cvjètnī, jàjnī, krèčnī, kr̀snī, lòvnī, lìsnī, mjèšnī, mr̀snī, nòćnī, òčnī, pètnī, pr̀snī, rjèčnī, rùčnī, rùdnī, stròjnī, tòrnī, zvùčnī, žùčnī.* Usporedne pridjeve sa *-(a)n* imaju *bròjnī, mr̀snī, pòsnī, stròjnī, zvùčnī, žùčnī* pa se npr. razlikuju:

cvjȅtan 'koji je pun cvijeća', *cvjȅtna livada*; *cvjètnī* 'koji se odnosi na cvijet', *cvjètnī pupoljak, Cvjetna nedjelja* (Cvjetnica). Ostale takve primjere v. u t. 1531.

1529 Budući da je spoznaja o posebnosti sufiksa *-nī* u našim lingvističkim djelima jasno iznesena tek u najnovije doba, u praktičnim jezičnim priručnicima nije mogao biti dobro prikazan odnos pridjevâ sa sufiksima *-(a)n* i *-nī.* Posebno to vrijedi za rječnike. U njima se opisni pridjevi s *-(a)n* i odnosni s *-nī* različito prikazuju: sad se svaki prikazuje pod svojom natuknicom, sad se oba prikazuju pod natuknicom s *-(a)n,* katkada oba i pod natuknicom s *-nī,* ili se odnosni s *-nī* upućuje na pridjev s *-(a)n* ili je obratno.

1530 Iako je konkretno razlikovanje pojedinih pridjeva i usporednih likova predmet leksikografskih priručnika, ovdje je potrebno prikazati više pridjeva koji u priručnicima imaju neadekvatan lik ili značenje. Radi sažetosti prikaza ne navode se podaci o rječnicima zbog kojih je ovaj prikaz potreban, ali treba napomenuti da su natuknice iz AR uzete samo iznimno u obzir jer on, kao povijesni rječnik, najčešće sve pridjeve prikazuje pod natuknicom sa *-(a)n*, pa i takve kojih u suvremenom jeziku nema, kao što su npr. *govoran, građevan, istočan, krovan, leđan, nosan, nožan, plućan...* Ako pridjev nema para, to znači da jedan od njih nije potvrđen, često nije potreban ili nije moguć. Od velikoga broja primjera odabrani su značajniji:[10]

1531 *agrikùltūrnī* 'koji se odnosi na agrikulturu', *agrikulturna fizika, kemija*; usp. kulturan-kulturni;

[10] Teškoće u razgraničenju pridjeva složeno-sufiksalne tvorbe naznačene su u t. 1457. i 1458.

ambulàntan ‘pokretan, prenosiv, putujući’, *ambulantna kuhinja* (kuhinja na kolicima),

ambulàntnī ‘koji se odnosi na ambulantu’, *ambulantni bolesnik, ambulantna kola*;

brôjan ‘velik brojem, mnogobrojan’, *brojne priredbe,*

brôjnī i *bròjnī* ‘koji se odnosi na broj’, *brojna vrijednost*;

br̃zojāvnī ‘koji se odnosi na brzojav’, *brzojavni činovnik*;

glȁsan ‘koji ima jak glas, koji se dobro čuje’, *glasan razgovor,*

glȁsnī ‘koji se odnosi na glas’, *končić glasni* (M. Božić, 1955, 391), kao gram. naziv običnije *glasovni,* mjesto *glȁsnē žice,* normalnije je *glasiljke, glasilnice, glasnice*;

jȁgodičnī ‘koji se odnosi na jagodice’, *jagodična kost*;

jȕžan ‘koji dolazi s juga, koji je pod utjecajem juga, topao, vlažan’, *južan vjetar, dan,*

jȕžnī ‘koji se odnosi na jug’, *Južni Slaveni, Južni pol, Južna Amerika*;

karàkteran ‘koji je čvrstoga karaktera’, *karakteran čovjek,*

karàkternī ‘koji se odnosi na karakter’, *karakterna komedija, karakterne igre*;

kòntrōlnī ‘koji se odnosi na kontrolu’, *kontrolni sat*;

kònzūmnī ‘koji se odnosi na konzum’, *konzumna zadruga*;

krȕšan ‘koji je bogat kruhom’, *rušan i krušan,*

krȕšnī ‘koji se odnosi na kruh’, *krušna peć*;

kùltūran ‘koji se vlada prema zahtjevima kulture, obrazovan, prosvijećen’, *kulturan čovjek,*

kùltūrnī ‘koji se odnosi na kulturu’, *kulturni djelatnici, spomenici, kulturna povijest*;

mŕsan ‘u kojem ima mrsa’, *mrsno jelo,*

mȑsnī ‘koji se odnosi na mrs’, *mrsni dani*;

nápadan ‘koji (rado) napada, agresivan, drzovit’, *napadne kokoši,*

nápadnī ‘koji se odnosi na napad’, *napadni blok, napadna točka*;

národan ‘koji je svojstven narodu’, »*Njegov je stil i narodan i ličan, a Martićev u mnogo slučajeva nije narodan, a vrlo je malo ličan...*« (Barac, 1947, 113),

národnī ‘koji se odnosi na narod’, *narodni zastupnik, predstavnik, narodna nošnja, skupština*;

ȍporučnī ‘koji se odnosi na oporuku’, *oporučni svjedok*;

ȍsjećājan ‘kojim vladaju osjećaji, osjetljiv’, *osjećajan čovjek,*

ȍsjećājnī ‘koji se odnosi na osjećaj’, *osjećajni život, osjećajni živci, osjećajna prenapetost*;

plȍdan 'koji obiluje plodom, rodan', *plodna zemlja, dolina,*

plȍdnī 'koji se odnosi na plod', *plodni listić*;

pȍstan 'koji je svojstven postu', pren. 'nemastan, nezačinjen, suh, bez mrsa, nepognojen', *posna večera, posna njiva, zemlja, »zaštitnik posnih odrezaka prženih na žaru«* (Izbor 11/72, 51),

pòsnī 'koji se odnosi na post', *posni dani, posno vrijeme*;

prȉprāvan 'koji je u pripravi, spreman, gotov', *pripravan na smrt,*

prȉprāvnī 'koji se odnosi na pripravu', *pripravni tečaj*;

prírodan 'koji je u skladu s prirodom', *prirodan način života,*

prírodnī 'koji se odnosi na prirodu', *prirodni zakon, prirodne znanosti, prirodno blago*;

prȉvrednī 'koji se odnosi na privredu', *privredna kriza, privredna politika*;

prȍbāvnī 'koji se odnosi na probavu', *probavni sustav, probavne smetnje*;

pròmetan 'koji obiluje prometom', *prometan grad, prometna ulica,*

pròmetnī 'koji se odnosi na promet', *prometni ured, znak, prometna nesreća*;

rȁzgovōran 'koji je sklon razgovoru', *razgovoran čovjek,*

rȁzgōvornī 'koji se odnosi na razgovor', *razgovorni jezik*;

rȍdan 'koji obiluje rodom', *rodna voćka,*

rȍdnī 'koji se odnosi na rod', *rodni pojam, rodno mjesto, rodna gruda*;

smȑtan 'koji je podložan smrti', *smrtan čovjek,*

smȑtnī 'koji se odnosi na smrt', *smrtni čas, smrtna svijeća*;

strôjan 'lijepa stasa' (netvorbena riječ, ali je u opreci s idućom riječju),

strôjnī i *stròjnī* 'koji se odnosi na stroj', *strojni slog, strojno ulje, prevođenje, zakivanje*;

strȕčan 'koji je u skladu sa zahtjevima struke', *stručan posao,*

strȕčnī 'koji se odnosi na struku', *stručni časopis, naziv, stručna literatura, stručno društvo* (zbog pojačanja razlikovnosti upotrebljava se i *strukovni*);

tjèlesnī 'koji se odnosi na tijelo', *tjelesni rad, odgoj, tjelesna iznemoglost, kazna, konstitucija, ozljeda, snaga, straža*;

zȁrazan 'koji može zaraziti', »*Sjeti se čovjeka... čiji je brzoviti, metaforički način izražavanja bio tako zarazan i duhovit...*« (M. Božić, 1955, 308),

zȁraznī 'koji se odnosi na zarazu', *zarazna bolnica*;

zráčan 'koji obiluje zrakom', *zračan podrum, zračna soba,*

zrâčnī 'koji se odnosi na zrak', *zračni promet, napadaj, zračna pošta, pruga*;

zvúčan 'koji glasno, jasno zvuči, glasan', *zvučan glas,*

zvûčnī i *zvùčnī* 'koji se odnosi na zvuk', *zvučni izvor*;

žȉvotan 'koji je pun života, živ', »Najvažniji dio... češkoga naroda dao je iz sebe najživotniju i najsadržajniju književnost.«

žȉvotnī 'koji se odnosi na život', *životni minimum, životni zakoni, životna opasnost, životno iskustvo, osiguranje*;

žȕčan (samo u pren. značenju) 'koji je pun žuči, žestok, gorak', *žučne propovijedi, riječi, žučna invektiva, žučni kruh emigracije,*

žȕčnī i *žȕčnī* 'koji se odnosi na žuč', *žučni čaj, kamenac, mjehur, žučne bolesti.*

1532 Tako velik broj primjera bilo je potrebno navesti da se pokaže kako valja razgraničavati odnosne od opisnih pridjeva. Dakako, to u svakom konkretnom primjeru nije lako jer ima određenih teškoća. One nisu toliko u tome što neki opisni pridjevi sa sufiksom *-(a)n* imaju samo određene oblike, jer oni nemaju odnosno značenje, nego su u tome što i pridjevi s odnosnim sufiksima u prenesenim značenjima imaju opisno značenje, što je katkad teško odrediti značenje i što za svaki pridjev nema dovoljno (dobrih, pouzdanih) primjera.

Velik se broj pridjeva mogao lako razgraničiti jer je često za određivanje značenja dovoljna veza pridjeva i imenice. Ipak, katkad se može dogoditi da je pridjev u takvoj vezi dvoznačan, npr. *posno jelo* u opisnom pridjevu znači 'nemasno jelo', a u odnosnom 'jelo koje se jede kad je post' pa bilo i masno (masni šaran). Tek širi kontekst može pokazati o kojem je od ta dva značenja riječ. Kako za književni jezik takav odnos nije najpovoljniji, djeluje nekoliko težnja u jasnijem razgraničenju opisnih i odnosnih pridjeva izvedenih od iste osnove:

1533 1) iz jezika se gube pridjevi sa sufiksom *-(a)n*: *jèzičan, krȕšan, prȉvredan, stȁrostan, stȍčan, tèretan, tjèlesan...*

2) uzimaju se drugi sufiksi

a) *-ljiv* mjesto *-(a)n*: *probàvljiv, zaràžljiv, žȕčljiv* umjesto *prȍbavan, zȁrazan, žȕčan...*

b) *-ovnī, -skī* umjesto *-nī*: *glȁsōvnī, strȕkōvnī, zvùkōvnī, akùstičkī, krìtičkī, stàtičkī, ìzvorskī, mètālskī...*

3) upotrebom drugih jezičnih sredstava: *glasiljke, glasilnice, glàsnice* mjesto *glȁsnē žice, ròsīšte* umjesto *rȍsnā točka...*

4) naglasnom oprekom u kojoj dvosložni odnosni pridjevi dobivaju kratkouzlazni naglasak bez obzira na naglasak osnove, pa i onda kad bi zatvornička skupina tražila duljenje (primjere v. u t. 1528). Ta naglasna pojava nije u potpunosti ostvarena iz nekoliko razloga:

1534 a) što u usporednim pridjevima kontekst u velikoj većini osigurava jednoznačnost;

b) što za veliku većinu pridjeva sa *-nī* naglasna posebnost nije potrebna jer nemaju usporednih pridjeva sa *-(a)n*;

c) što je pridjev u neprestanoj vezi s imenicom od koje je izveden i tako mu imenica nameće svoj naglasak;

d) što često određene glasovne skupine izazivaju duljenje;
e) što među trosložnima i višesložnima nema primjera za tu razliku;
f) što je ta pojava u znanosti uočena tek nedavno te ne samo što nije iskorištavana u novim tvorbama i razlikovanjima značenja, nego je zanemarivana i u onim pridjevima u kojima je već ostvarena.

1535 Zbog toga se ta razlika u književnom jeziku ne može apsolutizirati, ali se je korisno njome poslužiti kad je potrebna kao razlikovno sredstvo.

Sufiksom *-(a)n* ima izvedenih i gradivnih pridjeva, ali se oni pretežno upotrebljavaju u određenom obliku i određenoj sklonidbi, a novih tvorba nema pa možemo reći da se gradivni pridjevi uglavnom tvore sufiksom *-nī* (v. t. 1429 – 1432).

Odnos sufiksâ -(a)n i *-skī*

1536 Katkad se značenjem izjednačuju pridjevi sa sufiksom *-(a)n* i *-skī*. To u prvom redu dolazi odatle što se ne razlikuju sufiksi *-(a)n* i *-nī* pa se odnosni pridjevi sa *-nī,* koji mogu biti dubletni s pridjevima sa *-skī* izvedenima od iste osnove, prikazuju u liku s *-(a)n*, npr. u RSR »*didàktičan, -čna, -čno* – poučan, koji poučava; isto i *didàktičkī*«, »*dinàmičan, -čna, -čno* – 1. koji se tiče dinamike; koji djeluje unutrašnjom snagom; pun snage, koji djeluje velikom snagom; živahan, promjenljiv, pokretljiv; isto i *dinàmičkī*«. Pridjevi su sa *-(a)n* opisni, a sa *-nī* i *-skī* odnosni i samo se mogu izjednačivati *didàktičnī = didàktičkī, dinàmičnī = dinàmičkī,* ali valja imati na umu da su po sustavnoj tvorbi od imenica na *-ika* pridjevi sa *-skī* normalniji (v. t. 1441). Prema tome, ako ima potvrda za pridjeve sa sufiksom *-nī*, normativnu prednost imaju pridjevi sa *-skī*; zbog toga leksikografski opis treba da je ovakav:

1537 *akùstičan* ‘koji ima dobru akustiku’, *akustična dvorana,*
akùstičnī, v. akustički
akùstičkī ‘koji se odnosi na akustiku’ *akustički aparat, filtar, akustičke mrlje*;
didàktičan ‘koji djeluje u smislu didaktike, koji poučava, poučan’
didàktičnī, v. didaktički
didàktičkī ‘koji se odnosi na didaktiku’, *didaktički materijal*;
dinàmičan ‘koji je pun dinamike, pokretan, živahan, snažan, prodoran’
dinàmičnī, v. dinamički
dinàmičkī ‘koji se odnosi na dinamiku’.

1538 Slično valja razlikovati i pridjeve *krìtičan-krìtičkī, mìstičan-mìstičkī, polèmičan-polèmičkī, polìtičan-polìtičkī, romàntičan-romàntički, stàtičan-stàtičkī, tàktičan-tàktičkī.* To se može iskoristiti i u drugim pridjevima pa razlikovati *dijalèktičan-dijalèktičkī, plàstičan-plàstičkī...*

Tvorba od glagola

1539 Zbog općega značenja sufiksa *-(a)n* i zbog toga što nekoliko pridjeva ima zajedničku osnovu i s imenicom i s glagolom katkad je teško odrediti da li je

pojedini pridjev izveden od imenice ili od glagola, npr. *zvûčan* 'koji ima jak zvuk' ili 'koji dobro, jako zvuči'; *rȍgobōran* je u AR protumačen »koji rogobori« po čemu bi bio izveden od *rogobòriti, rogòborīm,* iako bi po naglasku bio izveden od imenice *rȍgobōr.*

1540 Kad se uzmu u obzir samo pridjevi izvedeni nesumnjivo od glagola, onda se može reći da se sufiksom *-(a)n* pridjevi izvode od svršenih i nesvršenih, prefigiranih i neprefigiranih glagola svih glagolskih vrsta. Pridjevi se izvode od prezentske osnove, a samo iznimno od koje druge, uglavnom od glagola I., II. i VI. vrste, od kojih ima izvedenih samo nekoliko pridjeva: *čûjan, jȅstan* 'koji jest, potvrdan', *dòsežan, pȍstīžan, djȅlōvan, pòslōvan, dòličan.* Pridjevi *ȉzuzētan, pȍduzētan* izvedeni su od glagolskog pridjeva trpnog.

1541 Naglasak je uvijek na prvom slogu, u jednih kao u osnove, a u drugih različit.

Jednosložne osnove s dugosilaznim naglaskom dobivaju dugouzlazni: *búdan, máman, mázan, níječan...*, s kratkim naglascima kratkosilazni: *brȍdan, lȍman, hȉtan,* a dugosilazni ako se slog dulji po položaju: *bûjan, gôjan, plôvan, trâjan...*

Dvosložne i višesložne osnove zadržavaju naglasak ako je na prvom slogu: *dòknadan, dòličan, dòsjetan, dvòuman, mȑgodan...*, uz duljenje pretposljednjega sloga zbog zvonačnika: *djȅlōvan, dòstōjan...*

Ako naglasak nije na prvom slogu, tada prvi slog dobiva kratkosilazni naglasak: *kȍčopēran, pȍduzētan, pȍnīzan, pȍstīdan...*, ali jedni krate pretposljednji slog: *pȍgrešan, pȍkudan, prȉmjetan, prȉvlačan...*, a drugi ga zbog zvonačnika dulje: *pȍdudāran...*

Iznimke su od tih pravila veoma rijetke i obično uz iznimni naglasak postoji i dubletni naglasak po pravilu. Značenje je opće pridjevno kao i u tvorbi od imenica: pridjevi sa sufiksom *-(a)n* znače da je što onakvo kao što pokazuje glagol u pridjevnoj osnovi. Preoblike nisu jedinstvene.

Tvorba od pridjeva

1542 Tvorba pridjeva od pridjeva ima opravdanje kad izveden pridjev ima različito značenje od osnovnoga. Budući da u ovoj kategoriji razlike u značenju obično nema, odmah se postavlja pitanje zašto se uopće dodaje sufiks *-(a)n.* Razloga ima nekoliko, ali odmah valja reći da je tvorba pridjeva od pridjeva sufiksom *-(a)n* veoma slabo plodna i da se takvih pridjeva u građi našlo četrdesetak, većinom male učestalosti. A u ovoj se kategoriji javlja sufiks *-(a)n* zbog svoga općega pridjevnoga značenja.

1543 Najčešće se sufiks *-(a)n* dodaje osnovama onih pridjeva kojih u jednoj kategoriji ostane nekoliko, ili samo jedan, a kod jednosložnih pridjeva zbog toga što su se našli izvan plodne pridjevne kategorije. Ipak, u većini osnovni pridjev ima veću učestalost, što pokazuje da je ova težnja u jeziku slaba.

U paru je običniji osnovni pridjev: *jȁlov-jȁlōvan* (RMH *pokr.*), *nálik-náličan, ȍpor-ȍpōran, ùbog-ùbožan, ùmiljat-ùmiljatan, milòstiv-milòstivan,*

žȁlostiv-žȁlostīvan, tȕpav-tȕpavan, čȉo-čȉlan, hûd-hûdan, mlâk-mláčan, mȑk--mȑčan (RMS *pokr.*), *tmȁst-tmȁstan.*

1544 Običniji je izvedeni pridjev: *nȉštavan-nȉštav, zálišan-zálih, ìmūćan-ìmuć* (RMH *ìmūć – pokr. zast.*), *gȓdan-gȓd.* Pridjev *kȕkāvan* ima samo preneseno značenje pridjeva *kȕkav,* znači 'žalostan, jadan, nesretan', za razliku od osnovnoga *kȕkav*, 'koji kuka' (pridjev *kȕkav* rijetko se upotrebljava). Pridjev *rázrog* dolazi samo u osnovnom značenju, a *rázrožan* samo u prenesenom 'divergentan'.

Često sufiks *-(a)n* dolazi i u tipu pridjeva *četveròkutan, mesòžderan...* da bi pojačao razlikovnost pridjeva *četveròkut, mesòžder* prema imenicama *čȅtverokūt, mȅsoždēr...*

Sufiks *-(a)n* dolazi u velikom broju posuđenih pridjeva, što je zbog njegova općega značenja i razumljivo, ali ta pojava prelazi okvire tvorbe.

Tvorba od priloga

1545 Četrdesetak je pridjeva izvedeno sufiksom *-(a)n* od priloga, npr. *ȉznenādan, sȕvišan, ȕzalūdan, ȕzgrēdan,* a ovdje se mogu spomenuti i *nàpredan, nàzadan.*

Često su u osnovi prilozi na *-ice*: *djèlomičan, hȍtimičan, ìzmjeničan, lètimičan, mjȅstimičan, naizmjèničan, nȅhotičan...* Od *poimènicē* izveden je *poimèničan*, a od *poimèncē poimènačan,* kao *pojedìnačan* od *pojedìncē,* ali se *poimènačan* veoma rijetko upotrebljava.

Tvorba od prijedloga

1546 Od prijedloga su izvedeni pridjevi *prȍtīvan, sùprotan, nasùprotan* i *pòsredan,* ali sufiks *-(a)n* u toj kategoriji nije plodan.

Složeno-sufiksalna tvorba

1547 Velik broj pridjeva složen je od dviju osnova i sufiksa *-(a)n.* Kao što je naznačeno u t. 1457. i 1458, pridjeve složeno-sufiksalne tvorbe sa sufiksima *-(a)n* i *-nī* nije uvijek lako razgraničiti, ali za veliku je većinu ipak jasno da su tvoreni sufiksom *-(a)n.*

Takvi su pridjevi izvedeni od različitih osnova. Rijetko dolaze skraćene osnove kao u pridjeva *mȑzovōljan, vlastòručan, žȉvotvōran...*

Naglasak se koleba između kratkouzlaznoga na spojniku (*kratkòročan),* kratkosilaznoga *(krȁtkoročan)* i uzlaznih na drugoj osnovi ako ona ima koji od uzlaznih *(dobronámjeran, dvojèzičan).*

1548 a) Veoma su česti pridjevi složeni po tipu *prid.* + *o* + *i* + *-(a)n,* npr. *bistròuman* → koji je bistra uma. Mnogi bi se takvi pridjevi mogli opisati i preoblikom → koji ima bistar um, ali je prva preoblika općenitija, a što se tiče

značenja opskrbljenosti, osnovno je o njemu rečeno u t. 1521 – 1524. i 1627 – 1628.

Takvi su pridjevi:

bjelòputan, blagòćudan, čȉstokr̄van, debelòkožan, dobròćudan, dobròdušan, dobronámjeran, dubokòuman, dugòročan, dugòvječan, hladnòkr̄van (hlȁ-), krȁtkoročan (-rò-), lakòūman, lȁkovjēran (-kò-), mȁlobrōjan, malòdušan, milòzvučan, oštròuman, oštròvidan (ȍ-), plitkòuman, prȁvodoban, pȕnomāstan, pȕnoprāvan, ravnòdušan, rȁvnoprāvan, rȁznobojan, raznòvrstan, slabòuman, stȁromodan (-rò-), širokògrudan, širokòtračan, tjesnògrudan, tȍplokr̄van, uskògrudan, uskòtračan, velikòdušan, zlòćudan, zlòglasan, zlȍkoban, zlȍvoljan...

1549 b) Česti su pridjevi složeni po tipu *br. + o + i + -(a)n.* Kao prvi dio dolaze glavni i redni brojevi. Značenje im se najčešće može opisati preoblikom ⟶ koji ima a i, npr. *jednòkatan* ⟶ koji ima jedan kat...

Takvi su pridjevi:

jednòbraz(d)ni, jednòcijēvan, jednòdijēlan, jednòdoman, jednòfazan, jednòglasan, jȅdnomjēran, jednomòtōrni, jednopòstotan, jednòredan, jednòsmjēran, jednòsoban, dvòbojan, dvòdijēlan, dvòdoman, dvojèzičan, dvòkatan, dvòkrilan, dvòličan, dvòpredmetan, dvòručan, dvòsložan, tròbojan, tròcijēvan, tròdijēlan, tròfāzan, tròglasan, tròkatan, tròkrīlan, četveròkatan, četveròsložan, čeverònožan, pȅterocijēvan, petòkatan, šestòkatan, četrnaestokàratan, stòljetan, stopòstotan...

1550 Ako je prvi dio redni broj *prvi, drugi, treći,* tada tvorenica znači ‘koji je prvoga, drugoga, trećega i’: *prvorázredan, drugorázredan, trećerázredan...* Ostali redni brojevi dolaze u istom značenju kao i glavni.

Nekoliko pridjeva ima posebno ili pomaknuto značenje: *jednòdnēvan* ‘koji traje jedan dan’, *jednòdušan* ‘koji je jedne duše, suglasan’, *jednòličan* ‘koji je jednoga lika, monoton’.

1551 S vezanim osnovama u značenju *dvo-* dolaze osnove *bi-* i *di-* sa stranim osnovama u drugom dijelu:

bȉfāzan (obič. dvofazan), *bifòrman* (dvoobličan, dvolik),
bȉpolāran (dvopolni)...

Vezana osnova *di-* upotrebljava se samo iznimno: *dimòrfan* (dvoobličan, dvolik).

c) Česti su pridjevi tvoreni po obrascu *i + o + gl. + -(a)n,* značenja im se najčešće mogu opisati preoblikom ⟶ koji i/ak. pz, npr. *bogòhulan* ⟶ koji boga huli.

Takvi su pridjevi:

bogòljuban, bȍgomōljan, bogònosan, čȕdotvōran (-dò-), djȅlotvōran, (-lò-), dȑžavotvōran, dušòguban, glavòloman, kostòloman, kȑvotvōran, ljudòmoran, mesòžderan, miròloman, mȉrotvōran (-rò-), mȕkotr̄pan (-kò-), nȁdobū-

dan (-dò-), sȁvjetodāvan, slogòtvōran, ȕstavotvōran, vjȅroloman, vrȁtoloman, zȁkonodāvan, zlòslutan, žȉvodājan, žȉvotvoran...

1552 Vrlo su česti pridjevi sa *-nosan* u drugom dijelu. Jedni od njih znače da što *nosi i,* a u drugima *nosi* dolazi u prenesenu značenju pa znače da *ima i,* da njime obiluje. Takvi su pridjevi:

gradònosni oblaci, jadònosna Erida, kopljònosni junaci, medònosne biljke, medònosna polja, mirònosni dani, naftònosna polja, niklònosne rude, smrtònosna rana, spasònosna ideja, srećònosni kamenčići, štitònosne čete, zlatònosni pijesak...

Mjesto nekih takvih složenih pridjeva običniji su izvedeni pridjevi sufiksom *-(a)n*: *boksitònosan (boksitni), koristònosan (koristan), plodònosan (plodan), štetònosan (štetan),* a mjesto nekih mogu se tvoriti i pridjevi sufiksima *-ovit/-evit.*

Ostala su značenja rjeđa ili pojedinačna, npr. u pridjevima: *bjesòmučan, grȍzomoran, kostòbōlan, ȕmobōlan, vȍdoplavan*; *častòhlepan, slȁvohlēpan, vlȁstohlēpan*; *bȁsnoslōvan*; *žȉtorodan.*

1553 d) Česti su i pridjevi po obrascu: *pril.* + *gl.* + *-(a)n*:

blagòtvoran, blagòzvučan, brzòletan, brzòmetan, brzòplovan, dalekòmetan, dalekòsežan, dalekòvidan, dobròhotan, dȍbrotvōran, dugosìlazan, dȕgotrājan, dugòtrpan, dugoùzlazan, kratkosìlazan, krȁtkotrājan, kratkoùzlazan, kratkòvidan (krȁ-), slȁbovidan, sporòhodan, tankòćutan, zlòsrdan...

1554 Složeni pridjevi ostalih tipova znatno su rjeđi:

e): *z* + *o* + *i* + *-(a)n*: *inojèzičan, inòrodan, ȉnovjēran (-nò-), ȉstobōjan, ȉstodoban, ȉstokračan, istòrodan, ȉstosmjēran, istostràničan, istòvrstan, svakòvrstan.*

To je zapravo podvrsta tipa a).

f) *z* + *o* + *gl.* + *-(a)n,* s različitim značenjima: *istòznačan, samòhodan, sȁmokretan, sȁmoposlužan*;

g) *pril.* + *i* + *-(a)n*: *mnȍgobōjan, mnȍgobrōjan, mnogòglasan, mnogòkutan, mnogòljetan, mnogòljudan, mnogòslojan..., višèglasan (vȉ-), vȉšekatan, vȉšekutan, višepòteznī, višèslojan, višèstazan...*

h) *z* + *gl.* + *-(a)n*: *svèlovan.*

Prefiksalno-sufiksalna tvorba

1555 Sufiks *-(a)n* sudjeluje i u prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi s različitim prefiksima, a složenice imaju različita značenja kojima prefiks daje značajan dio značenja.

Pridjevi složeni prefiksom **bez-** i imeničkom osnovom sa sufiksom *-(a)n* mogu se opisati preoblikom: *bez-* + *i* + *-(a)n* ⟶ koji je bez i, npr. *besàdržajan* ⟶ koji je bez sadržaja.

Takvi su pridjevi:

bèsciljan, bèscvjetan, bèskamatan, bèskarakteran, bèsklasnī, beskompròmisan, bèskonačan, bèskrajan, bèskr̄van, bèskvasan, bèsmrtan, bèspolan, bèspomoćan, bèspravan, besprijékoran, bèsputan, bèsrāman, bèstīdan, bèšuman, bèzbōjan, bèzbōlan, bèzbožan, bèzbrižan...

1556 Prefiks **do-** u *dòslōvan.*

Prefiks **iz-** u *ȉspotājan.*

Prefiks **ispod-** u *ispodpròsječan.*

Prefiks **iznad-** u *ȉznadprosječan* (obìč. natprosječan).

Prefiks **izvan-** u *izvanrèdan, izvanlògičan* (obìč. nelogičan).

Prefiks **među-** u *međùsobnī.*

Prefiks **na-** u *násilan* i *náredan* (obìč. idući, budući, sljedeći).

Prefiks **nad-** u *nȁdčovječan, nȁtprosječan, nàtpolovičan...*

Prefiks **niz-** u *nȉzbrdan.*

1557 Prefiks **po-** u tipu *po- + i + -(a)n*: *pȍbočan, pȍbožan, pòćudan, pȍmodan, pȍvōljan, pȍvršan*; u tipu *po- + a + -(a)n*: *pȍnovan*; u tipu *po- + z + -(a)n*: *pòseban.*

Prefiks **pod-** u *pȍdsvjestan, pòdvodan.*

Prefiks **preko-** u *prȅkobrōjan, prȅkomjēran, prȅkoredan...*

Prefiks **pri-** u pridjevima s imeničkom i zamjeničkom osnovom: *prìručan, prìseban.*

Prefiks **s-** dolazi u složenicama s imeničkim osnovama gdje imenica označuje žensko biće (životinju i osobu), složenica znači da je to biće noseće, a pridjev normalno dolazi u ž. rodu: *sjȁnjna, skȍzna, smȁcna, sprȁsna, stȅona (stêlna)*; *zdjȅtna.*

Upotrebne su potvrde tih pridjeva u književnom jeziku rijetke, za životinje se obično kaže *bređa, skotna*, a za žene *trudna, u drugom stanju, bremenita.*

Osim tih pridjeva tako je složen i pridjev *zdȕšan.*

1558 Prefiks **su-** u pridjevima *sȕmacna, sùprasna, sȕždrebna*, za koje vrijedi ono što je rečeno za takve pridjeve složene sa *s-*.

Osim toga prefiks *su-* u složeno-sufiksalnoj tvorbi dolazi u pridjevima *sulàtičan, sùznačan.*

Prefiks **svrhu-** u *svrhunáravan.*

Prefiks **u-** u *ùkupan, ùredan.*

Prefiks **vrhu-** u *vrhunáravan* (nadnaravan, natprirodan).

Prefiks **za-** u *záseban.*

Sufiksi *-an* i *-jan*

1559 Pridjeva sa sufiksima *-an* i *-jan* ima izvedenih od imenica, pridjeva i glagola, ali izvedenice od pridjeva imaju hipokoristično značenje i zato se prikazuju posebno (v. t. 1694), a od glagola je izveden samo *pìjan.*

Sufiksi *-an* i *-jan* u tvorbi od imenica slabo su plodni zbog ograničenja u tvorbi. Njima se pridjevi tvore od osnova kao i sa sufiksima *-i(j)anī* (v. t. 1463): *kònopljan, zèmljan, brònčan, kònčan, sùnčan, žìvčan, cìničan, dàščan, pjèščan, svèčan* (od *svetčan* < *svetk-*). Od takvih je osnova jedino *ògnjen* običniji nego *ògnjan.*

1560 Sufiks *-an* dolazi i na neke druge osnove sa završnim dvozatvorničkim skupom, ali pridjevi s *-an* imaju dubletne likove sa sufiksom *-en* i oni su u većini običniji nego pridjevi s *-an*: *bàtistan, cìglan, tàftan, tìntan.* Pridjev *gȉpsan* običniji je nego *gȉpsen*, a *mèsingan* i *zvjèzdan* nemaju dublete sa *-en.*

Od *tijesto* je pridjev *tještan* i *tješten.*

Od *kôst* je pridjev *kòštan* i *kòščan*, ali je prvi običniji.

1561 Ima nekoliko pridjeva i od jednosložnih osnova, ali u većini imaju dubletne pridjeve s drugim sufiksima: *cìcan* (rj. cicen), *čòhan, glòtan* (obìč. gloten), *jȕtan* (obìč. juten), *lȍjan* (uz lojni), *plèhan* (knjiž. limen), *plìšan, rȁžan* (uz raž(a)n, obìč. ražen), *rȍžan* (uz rož(a)n, rožnat, rožni), *snjȅžan* (obìč. snjež(a)n), *sȑčan, štòfan* (obìč. štofen, knjiž. suknen), *tȑnjan* (obìč. trnovit), *tȕčan, žȉčan, sȁnan* (uz sanen). Razlozi za tvorbu od osnova s jednim završnim suglasnikom u pojedinim su pridjevima različiti, ali je značajno da su gotovo svi gradivni pridjevi, a u nekih je *-(j)an* i zbog glasovnih razloga.

1562 Sufiksi *-(j)an* imaju opće pridjevno značenje kao i sufiks *-(a)n.* Od njega se razlikuju po tome što imaju postojan otvornik, a to je za tvorbu važno (usp. i *-en*, t. 1566). Pretežno dolazi u gradivnim pridjevima, ali to značenje dobivaju od osnove. Značenja ostalih najčešće se mogu opisati preoblikom ‘pun ig’ (gdje je ig osnovna imenica u genitivu): *sȑčan* ‘pun srca, odvažan’, *sùnčan* ‘pun sunca’, *tȑnjan* ‘pun trnja’, *zvjèzdan* ‘pun zvijezda’, *svèčan* znači ‘određen za svetak, dostojanstven’, *žìvčan* ‘preosjetljiv na živcima, nervozan’, *sȁnan* ‘pospan’.

Odnos sufiksâ -(j)an i *-(j)anī*

1563 Pridjevi sa sufiksima *-(j)an* razlikuju se od pridjeva sa *-(j)anī* po tome što su prvi opisni, a drugi odnosni. Nekoliko pridjeva izvedeno je od iste osnove i razlikuju se morfološki i značenjem, npr. pridjevi *sùnčan* i *sùnčanī* razlikuju se: 1. po obliku:

a) *sùnčan* ima određene i neodređene oblike, određenu i neodređenu sklonidbu, *sùnčanī* ima samo određeni oblik i određenu sklonidbu;

b) po naglasku: *sùnčan, -a, -o,* ima određeni oblik *sùnčanī, -ā, -ō*, a odnosni pridjev uz *sùnčanī, -ā, -ō* i *sunčànī, -ā, -ō*; *sùnčan* nema u određenom obliku *sunčànī*;

2. po značenju: *sùnčan* znači ‘pun sunca’, a *sunčànī* ‘koji se odnosi na sunce (Sunce)’, npr. *sùnčan dan* ‘dan s mnogo sunca’ (za razliku od kišovitoga), a *sunčànī dan* ‘dan koji traje 24 sata i 3 min’ (za razliku od zvjezdanoga, 23 h 56 min, i Mjesečeva, 24 h 50 min). Slično je i *sùnčana godina* i *sunčànā*

godina. Odnosni pridjev dolazi još u vezama *sùnčanī sat, zalazak, žar, sùnčanē zrake, pramovi, sùnčanā energija, pjega.*

3. po zamjeni: *sunčànī* se može zamijeniti sa *sunčev (Sunčev),* a *sùnčan* ne može, npr. o *zalazu sunčanom* (građa MH) – *Sunčev zalazak,* (Vl.), *sunčana svjetlost* (građa MH) – *Sunčeva svjetlost* (M. Božić, 1954, 111), *sunčani sistem* (Tel. 27. 10. 61. 11), *Sunčev sistem* (Vj. 2. 7. 61. 8). Katkada se upotrebljavaju oba u istom članku: *proučavanje sunčanih tajni, tajne Sunčeve korone* (Vus, 12. 4. 61. 9).

1564 Slična je razlika i u pridjeva:

nòvčan 'bogat novcem' (rij.)
nòvčanī i *novčànī* 'koji se odnosi na novac', *novčana uputnica*;
sȑčan 'hrabar, odvažan', *srčan čovjek,*
sȑčanī 'koji se odnosi na srce', *srčani infarkt, srčana žila, srčane bolesti*;
zvjèzdan 'pun zvijezda', *zvjezdano nebo,*
zvjèzdanī i *zvjezdànī* 'koji se odnosi na zvijezde', *zvjezdani dan*;
žȉvčan 'preosjetljiv na živcima, nervozan', *živčan čovjek,*
žȉvčanī 'koji se odnosi na živce', *živčani čvor, sustav, živčana klinika, živčane bolesti.*

Opisni pridjevi nemaju naglaska na sufiksu ni u određenu obliku pa naglasak *-ànī* odnosnih pridjeva može poslužiti kao razlikovno sredstvo.

Sufiks *-en*

1565 Pridjeva sa sufiksom *-en* ima izvedenih od imenica i pridjeva. U tvorbi od pridjeva nije plodan jer dolazi u samo nekoliko izvedenica (v. t. 1695).

1566 U tvorbi od imenica sufiks je *-en* plodan. Dolazi na osnove sa završnim dvozatvorničkim i višezatvorničkim skupinama na koje ne dolazi sufiks *-(j)an* (v. t. 1559):

bàkren, bàtisten, bòrben, božànstven, bràšnen, čùvstven, dostojànstven, drùštven, dvòjben, glàzben, hìmben, jèčmen, jedìnstven, kòsitren, mòlitven, ògnjen, pȉsmen, plàtnen, pòslen, pùsten, sȁdren, slùžben, stàklen, sùknen, svòjstven, vàpnen, vȁtren, veličànstven...

1567 Dolazi i na nekoliko osnova s jednim zatvornikom:

cìnen, dȑven, glìnen, gùmen, jȕten, kadȉfen, lànen, lȅden, lìmen, mȅden, mjȅden, plùten, prȍsen, svìlen, vȍden, vȕnen, pùten, sànen, sìlen. Razlozi u pojedinim primjerima mogu biti različiti, ali je značajno da su svi gradivni pridjevi osim posljednja tri. U *pùten* je zbog razlike s *pûtnī, sànen* zbog završnoga *n,* a *sìlen* je danas pjes., u običnoj je upotrebi *sîlan.*

1568 Naglasak je uglavnom kratkouzlazni na naglašenom slogu:

bàkren < bàkar, čùvstven < čúvstvo, glàzben < glàzba, drùštven < drúštvo, glìnen < glína, jedìnstven < jedínstvo, plàtnen < plátno, pòslen < pòsao, pòsla, slùžben < slùžba...

Osnove sa silaznim naglascima kolebaju se između kratkosilaznoga i kratkouzlaznoga: *bràšnen < brȁšno, dȑven* i *dr̀ven < dȑvo, jȕten < jȕta, lèden* i *lȅden < lȇd, lȅda, mȅden* i *mèden < mȇd, mȅda, mȉslen* i *mìslen < mȋsao, vȁtren < vȁtra, vȕnen < vȕna...*

Od *písmo* pridjev je *pȉsmen,* od *vòda > vȍden.*

Opisnim pridjevima s *-en* naglasak se u određenim oblicima ne mijenja.

1569 Sufiks *-en* semantički je prazan kao i sufiks *-(a)n* i *-(j)an,* a razlikuje se od njih samo raspodjelom. Gradivni pridjevi nisu dobili značenje od sufiksa nego od osnove.

Odnos sufiksâ -en i *-enī*

Pridjevi sa sufiksom *-en* razlikuju se od pridjeva sa sufiksom *-enī* po tome što su prvi opisni, a drugi odnosni. Ima nekoliko usporednih pridjeva koji se razlikuju morfološki i semantički, a katkad i naglaskom. Pridjev *drȕštven* ima određene i neodređene oblike, određenu i neodređenu sklonidbu, a znači ‘koji je vičan društvu, koji voli društvo, zabavan’, »Bio je to čovjek četrdesetih godina... društven i srdačan« (Barac, RMH), a pridjev *drȕštvenī* ima samo određene oblike i određenu sklonidbu i znači ‘koji se odnosi na društvo’, *društveni položaj, novac, zadatak.* Odnosni pridjev može imati kratkouzlazni naglasak i na prvom slogu sufiksa: *društvènī.*

1570 Slično se razlikuju:

bòrben ‘koji je uvijek spreman na borbu’, *borben čovjek,*

bòrbenī ‘koji se odnosi na borbu’, *borbena uniforma, borbene jedinice* (za razliku od onih koje nemaju izravne veze s borbom, sanitetske, opskrbne, administrativne);

brìtven ‘koji je oštar kao britva’, »*čuj ti, mala, jezik ti je britven!*« (Božić, 1955, 201),

brìtvenī i *britvènī* ‘koji se odnosi na britvu’, *britveni tok*;

glàzben ‘koji je nadaren za glazbu’, *glazben dječak,*

glàzbenī ‘koji se odnosi na glazbu’, *glazbeni zavod*;

pàklen samo u pren. značenju ‘ljut, nemio, strašan, zao, opak, gr(j)ešan, bezbožan’, *paklena pucnjava* (Jonke, RMS),

pàklenī, paklènī ‘koji se odnosi na pakao’; *oganj pakleni* (Duda, 14);

pȉsmen ‘koji je (dobro) ovladao pismom’, *pismen čovjek,*

pȉsmenī ‘koji se odnosi na pismo’, *pismeni zadatak, pismena zadaća*;

pòslen ‘koji je sav u poslu, marljiv, radljiv’, »*poštena je, pobožna, poslena žena*« (Kosor, RMH),

pòslenī ‘koji se odnosi na posao’, *posleno doba*;

slȕžben samo u pren. značenju ‘suh, formalan, nategnut, ukočen’,

slȕžbenī ‘koji se odnosi na službu’, *službeni put, službena dužnost*;

vȁtren ‘žestok kao vatra’, *vatren konj, čovjek, pristaša,*

vȁtrenī 'koji se odnosi na vatru', *vatreni položaj, vatreno oružje*;

vȍden 'u kojem ima vode', *vodena jabuka, kruška, vodeno mlijeko, vino,*

vòdenī i *vodènī* 'koji se odnosi na vodu', *vodeni bik, kos, cvijet, vodeni stanovnici* 'stanovnici vode' (danas se mjesto *vodeni* češće upotrebljava *vodni, vodna zajednica*).

1571 Sufiks *-en* sudjeluje i u složeno-sufiksalnoj i prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi ako je u drugom dijelu osnova na koju sufiks *-en* dolazi po svojoj raspodjeli. Oba su načina tvorbe slabo plodna. Njima je načinjeno samo nekoliko složenica: *dvòsmislen* 'koji ima dva smisla', *lakòmislen* 'koji ima lake misli' (obìč. lakouman), *bèskičmen* 'koji je bez kičme', *bèsmislen* 'koji je bez smisla', *bèsposlen* 'koji je bez posla', *bezàzlen* 'koji je bez zla, naivan'...

Sufiks *-av*

1572 Opće pridjevno značenje imaju i pridjevi izvedeni sufiksom *-av* od glagolskih osnova. Od oko dvije stotine pridjeva svi su izvedeni od neprefigiranih nesvršenih glagola, i to u golemoj većini od glagola V. vrste *(-ati)*, a samo nekoliko od glagola IV. vrste: *bȕljav* < *buljiti, drhtùrav* < *drhtúriti, kmȅzav* < *kmȅziti, krevèljav* < *krevéljiti se* (obìč. kreveljiv), *pȑćav* < *pȑćiti se, škȉljav* < *škíljiti, trepèrav* < *trepèriti,* a među njima je samo jedan od svršenoga prefigiranoga glagola: *isplìčav* < *isplíčiti se,* zabilježen u BR kao medicinski naziv. Svi su pridjevi glagola IV. vrste novijega postanja (najstariji je *škȉljav* zabilježen u Vitezovićevu rječniku i *kmȅzav* u AR s naznakom da se govori u Lici, ostali su iz novijih rječnika).

Za nekoliko pridjeva nije lako utvrditi da li su izvedeni od glagola ili od imenice, npr. *ȉskričav, mànjkav, mirìsav, vijùgav.*

Pridjevi *kȕštrav* i *kòvrčav* mogli su postati od *kȕštra* (danas zast.), *kòvrča,* ali se po formalnom postupku povezuju s glagolima *kȕštrati, kovŕčati.*

1573 Značenje pridjeva izvedenih od glagola sufiksom *-av* najčešće se može opisati preoblikom 'koji (se) pz', npr.

blìstav → koji se blista
bȑbljav → koji brblja.

Tako i *bljȅštav, dȑhtav, drhtùrav, golìcav, hvàlisav, hvȁstav, jaùkav, jȅcav, kȁšljav, kašljùcav, kȅnjkav, klȅcav, klȉmav, klȉzav, krȉčav, krivùdav, lȁjav, lȁskav, lelùjav, lepȑšav, maùkav, mȕcav, pȅckav, pȉskav, pjenùšav, pȕzav, svjetlùcav, šȅpav, škripùtav, tȉtrav, trepèrav, vȁrav, vijùgav, žmȉrkav...*

Petnaestak pridjeva ima rezultativno značenje, ali su među njima rijetki koji su obični kao *kȑžljav* 'zakržljao' i *pȑljav* 'zaprljan'.

Sufiks *-ø*

1574 Nulti sufiks dolazi samo u složenim tvorbama: složeno-sufiksalnoj i prefiksalno-sufiksalnoj.

1575 Složeno-sufiksalnom tvorbom izveden je velik broj pridjeva nultim sufiksom. Tvore se od raznih osnova najčešće sa spojnikom *o*, rijetko drugačije.

Većina je osnova jednosložna, ali mogu biti i dvosložne u prvom dijelu, a samo iznimno u drugom: *crvenòkos, debelòvrat, srebrnòluk, zelenòok, četverònog, osmeròstruk, peteròčlan..., ȉstoimen...* Samo je iznimno osnova trosložna kao u *deseteròstruk.*

Katkada se osnova krati: *buljòok* (< buljav), *vitòrog* (< vitak), *svilòkos* (< svilen), *svilòrun* (< svilen), ali se posljednja dva mogu protumačiti i kao odimeničke tvorenice.

Katkada se uz dužu osnovu javlja i kraća: *desetòstruk, osmònog, petòkrak, sedmòstruk...*

Ako druga osnova završava na glasovni skup koji nije *-st, -št, -zd, -žd,* tada su takve složenice rijetke i ostvaruju se u određenu obliku: *dugòveslī, krivònoktī, oštrònoktī...*

Naglasak je kratkouzlazni na spojniku: *bistròok, bjelòbrad, bosònog, brzònog...*

1576 Značenja im se mogu opisati s nekoliko preoblika, uglavnom zavisno od morfološkoga tipa kojemu pridjev pripada. Ako je u prvom dijelu pridjev ili broj, značenje se može najčešće opisati sa »koji ima«, npr. *bistròok* ⟶ koji ima bistre oči. Po tome bi ti pridjevi išli među pridjeve koji znače opskrbljenost. Međutim, kako se ta osobina najčešće pripisuje pojmovima koji već imaju ono što označuje osnova drugoga dijela, npr. *bistrooko čedance* (A. Šenoa, RMH), *čedance* ima oko i da se to ne kazuje, tada je u pridjevu *bistròok* težište na tome kakvo je to oko, a ne da ga čedance ima. Prema tome izlazi da je osnovno značenje takvih pridjeva opće opisno, a opskrbljenost je sekundarna.

1577 a) Veoma su brojni pridjevi složeni po tipu: *prid. + o + i + -∅.*

Takvi su pridjevi veoma česti kada drugi dio znači dio čovječjega i životinjskoga tijela:

bistròok, bjelòbrad, bjelòglav, bjelòkos, bjelònog, bjelòput, bosònog, brzònog, crnòbrad, crnòkos, crnòok, crvenòkos, crvenòok, debelòvrat, dugòbrad, dugògriv, dugòkos, dugòkril, dugònog, dugòrep, dugòuh, dugòvrat, golòbrad, gològlav, gustòrun, hitròkril, kosòok, kratkòrep, krivònog, krivòust, lakònog, lihòprst, plavòkos, praznòglav, raznòruk, riđòbrad...

Rjeđi su pridjevi koji označuju dio biljke:

debelòkor, dugòlist, krupnòzrn, sitnòklas, sitnòzrn, suhòvrh, tankòvrh...

1578 Pridjevi s *-lik* u drugom dijelu imaju različita značenja. U jednih je to alomorf osnove *lic*(e) i znače ‘koji ima *a* lice’: *bljedòlik, bjelòlik, ljepòlik, milòlik, mladòlik, staròlik, tamnòlik, ženskòlik...*

U drugih ima značenje *lîka*: *raznòlik, šaròlik, tupòlik...*

Pridjevi *slavnòlukī Apolon, srebrnòlukī bog Apolon* iz Maretić-Ivšićeva su prijevoda Homera. Odatle je i većina pridjeva koji označuju osobine stvari: *dugòrtī mač, dugòsjenō koplje, dugòveslē lađe, oštròrta strijela, tankòrte strijele*; *tankòstjene cijevi, raznòstranī trokut, skupòcjene stvari...*

Pridjevi *desnòruk, ljevòruk* znače 'koji radi desnom, lijevom rukom'.

1579 b) Veoma su česti pridjevi po tipu: *br. + o + i + -ø*:

jednòčlan, jednòdom, jednògrb, jednòkrak, jednònog, jednòok, jednòruk, dvòcjev, dvòčlan, dvòglav, dvògrb, obòok, tròčlan, tròrog, tròstran, tròstruk, peteròkrak, petòčlan, petòkrak, petòstran, sedmòglav, stòglav...

Ti se pridjevi pridijevaju različitim imenicama.

Donekle pomaknuto značenje, ali još u okviru tvorbenoga imaju pridjevi: *jednòstruk, dvòstruk, tròstruk, stòstruk, tisućòstruk...* Posebno značenje imaju pridjevi *jednòstran, dvòstran, obòstran.*

1580 c) Česti su i pridjevi po tipu: *pril. + gl. + -ø* sa značenjem *koji pril. pz*: *brzòlet* ⟶ koji brzo leti *(brzoleti konji).* Tako i *brzòplet, brzòrek, brzòtrk, dugòživ, kratkòrek, lakòsrd, ljepòrek, malòrek, mnogòrek, mutnòvid, slatkòhran, slatkòrek, zlòguk...* Složenice s *-rek* alterniraju i sa *-rjek.*

1581 d) Ima i više pridjeva izvedenih po tipu: *i + o + i + -ø*.

Ti su pridjevi većinom rijetki po upotrebi, a nekima bi se prvi dio mogao smatrati skraćenim pridjevima *kozji, mačji, medni, srebrni, zlatni*:

bućòglav, kopitònog, kozòbrad, kozònog, liròrep, medòust, psòglav, rtònog, ružòprst, srebròkos, srebròluk, srebrònog, vjetrònog, volòok, zlatòglav, zlatòkos, zlatòkril, zlatòrog, zlatòruk, zlatòrun, zlatòust...

1582 Pridjevi koji u drugom dijelu imaju *-lik* znače da je što slično onom što označuje imenička osnova u drugom dijelu:

brdòlik, cvjetòlik, crvòlik, čovjekòlik, drvòlik, grmòlik, grozdòlik, harfòlik, jajòlik, klinòlik, kravòlik, krilòlik, kruškòlik, listòlik, majmunòlik, mišòlik, nosòlik, rebròlik, ribòlik, sovòlik, srcòlik, srpòlik, šašòlik, trnòlik, zlatòlik, zmijòlik, zvonòlik, zvjezdòlik, žabòlik...

Odnos tih pridjeva i pridjeva izvedenih sufiksom *-ast* v. u t. 1687. Usp. i Js_1 s. v. *-lik.*

1583 Ostali su tipovi rjeđi s različitim značenjima:

e) *prid. + ø + i + -ø*: *rumèndlak, rumèngrud,* oba iz Maretić-Ivšićeva prijevoda Homera, očito zbog stihotvornih razloga,

f) *z + o + i + -ø*: *istòimen (ȉ-), istòkrak, ovòstran,*

g) *pril. + i + -ø*: *mnogòčlan, mnogòglav, mnogòlik, mnogòok, mnogòruk, mnogòstran, mnogòstruk, višèstran, višèstruk...*

h) *br. + o + gl. + -ø*: *dvòsjekli,*

i) *z + o + gl. + -ø*: *samòhran, samòtvor, samòživ,*

j) *z + e + i + -ø*: *svèstran, svojèglav,*

k) *z + e + gl. + -ø*: *svèžder*
l) *i + o + gl. + -ø*: *biljòžder, mesòžder,*
m) *gl. + o + i + -ø*: *vijòglav, vrtòglav.*

Prefiksalno-sufiksalna tvorba

1584 Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom s nultim sufiksom tvoreno je znatno manje pridjeva. Češći su samo složeni pridjevi s prefiksom *bez-* i značenjem 'koji je bez i':

bèsjemen, bèsan, bèscjen, bèskril, bèzbrad, bèzdan, bèzdlak, bèzglav, bèzimen, bèzmozgī, bèznoktī, bèzruk, bèzub, bèžen...

Ostali pridjevi prefiksalno-sufiksalne tvorbe s nultim sufiksom imaju različite prefikse, ali su uglavnom pojedinačne tvorbe:

mȅđuvremen; *pòvremen*; *prȅkovremen(ī) (-kò-)*; *prìstran, prìvremen*; *prȉjevremen*; *sùvremen.*

OSTALI SUFIKSI S OPĆIM OPISNIM ZNAČENJEM

1585 **-ač(a)n.** U *dòstupačan,* jer imenica *dostupak* nije potvrđena (obìč. dòstupan).

-(a)k. U nekoliko pridjeva: *gȉbak, grȉzak, hȍćak* (zast.), *(s)klȉzak, sȉpak, vȍljak.* Sufiks je neplodan.

-ak. U *dvȍjāk, trȍjāk, jȅdnāk.*

-al(a)n. Dolazi na osnove stranoga podrijetla, uglavnom lat.: *cȅremonijālan, dȉjagonālan, dȉjetālan...* Sufiks je slabo plodan, a praktički neplodan jer je posrijedi zapravo preuzimanje lat. pridjeva na *-alis* domaćim sufiksom *-(a)n.* Među njima je samo jedan koji u lat. nema *-alis*: *mȍmentālan* (lat. momentaneus). Mjesto *momentalan* bolje je *momentan,* a još bolje *trenutan, trenutačan, časovit.*

-aljiv. U *mučàljiv* 'šutljiv'.

-ar(a)n. Sufiks *-ar(a)n* dolazi na osnove stranoga, uglavnom lat. podrijetla: *dȍkumentāran, ȅlementāran, lȅgendāran, pȁrlamentāran...* Sufiks je praktički neplodan jer je posrijedi zapravo preuzimanje lat. pridjeva na *-aris* domaćim sufiksom *-(a)n.*

1586 **-ast.** Sufiks *-ast* u prvom redu služi za obilježavanje sličnosti (v. t. 1657. i dalje). Pridjevi s tim sufiksom od glagolskih osnova dolaze u značenju 'koji (se) pz': *bjelàsast, krìvudast, lelùjast, lèpršast, strȕgast, svjetlùcast, vìjugast...,* ali svi imaju dubletne likove sa sufiksom *-av* koji su obilnije potvrđeni, a većinom imaju i novije potvrde. Razlike u značenju među njima nema. Teoretski bi mogla postojati među onim pridjevima koji postankom mogu biti od različitih osnova, npr. *vìjugast* < *vìjuga, vijùgav* < *vijùgati (se),* ali

i jedan i drugi dolaze uz iste imenice (ulica, staza, cesta, put) što im značenje izjednačuje, a time jedan postaje nepotreban. U skladu sa sustavom gubi se *vìjugast.*

1587 **-aš(a)n.** Samo *dȕrāšan, ȉzdāšan, nȅstāšan, pȍdāšan, pòsvemašan* (obìč. posvemašnji), *trȁjāšan.* Osnova je infinitivna i mjesto dva *a* dolazi jedno dugo, osim u *pòsvemašan.*

Sufiks je neplodan, a većina je pridjeva na rubu tvorbenosti ili na rubu književne upotrebe.

-at(a)n. Samo u *ȍbvezatan* načinjen očito prema lat. posuđenici obligatan.

-atič(a)n. Samo u desetak pridjeva od stranih osnova: *amblemàtičan, dogmàtičan, dramàtičan, enigmàtičan, limfàtičan...*

Sufiks je praktički neplodan.

-atoz(a)n. U *kȍmatozan* (< *kȍma*).

-av(a)n. U *ȕviđāvan.*

-az(a)n. U *gȍjāzan* i *ljùbazan.*

-ažljiv. U *bojàžljiv.*

-ećiv. U *bolèćiv* 'boležljiv' i 'osjetljiv' i u *molèćiv.*

-esk(a)n. U nekoliko pridjeva od imenica, većinom imena istaknutih osoba: *bodlerèskan, faraonèskan, michelangelèskan* (sve Krleža), *bokačèskan, dantèskan, molijerèskan, baladèskan,* sa značenjem ⟶ *u stilu i, na način i.* Kad su imena u osnovi, normalnije su izvedenice sufiksima *-ovski, -evski.*

-e(ta)n. U *vȉnētan* (D. Šimunović).

-ev(a)n. v. *-ov(a)n.*

1588 **-ič(a)n.** Sufiksom *-ič(a)n* pridjevi se tvore uglavnom od imenica stranoga podrijetla, i to od imenica na *-ija,* koje to *-ija* u tvorbi odbacuju, i na *-ist*: *alegòričan, apàtičan, elègičan, enèrgičan, harmòničan, iròničan, malàričan, neuràlgičan, nostàlgičan, simètričan, simpàtičan, apsolutìstičan, entuzijàstičan, centralìstičan, dualìstičan, egoìstičan, materijalìstičan, pesimìstičan, realìstičan, fàktičan, baládičan...*

Od domaćih su osnova *sèbičan, slàvičan, stràvičan.*

Inače velik broj pridjeva ima završetak *-ič(a)n,* ali je samo u četrdesetak pridjeva sufiks *-ič(a)n.* U većini je posrijedi preuzimanje stranih pridjeva sufiksom *-(a)n,* grč. na *-ikos,* lat. na *-icus,* fr. na *-ique,* tal. na *-ico,* engl. na *-ic,* ili je normalna tvorba opisnih pridjeva od imenica na *-ika.* Završetak *-ičan* mogao se lako pretvoriti u sufiks u onih pridjeva koji imaju usporedne imenice na *-ija* ili na *-ist.*

-ičav. U *sȑsičav* (M. Božić, 1954, 26, 1959, 20).

-ijel(a)n. U *prȉncipijēlan.*

-ionāl(a)n. Samo u nekoliko pridjeva od osnova stranih imenica koje završavaju na *-cija* pošto odbace *-ija*: *ȅmocionālan, fȕnkcionālan, kȍnvencionālan, sȅnzacionālan, trȁdicionālan...*

-ioz(a)n. U *kȁpriciōzan.*

1589 **-it.** Pridjevi sa sufiksom *-it* izvedeni su od imenica, glagola i pridjeva. Sufiks je neplodan. Pridjevi s njime većinom su zastarjele ili pokrajinske riječi. U književnom se jeziku upotrebljavaju samo neki kao *pònosit, pȍtrebit, pȑkosit,* katkada kao blago stilski obilježeni prema stilski neutralnima sa sufiksom *-(a)n.*

U tvorbi od imenica običniji su *ìzrazit, pònosit* (obìč. ponosan), *pȍtrebit* (uz potreban), *ràzborit, ràzličit* (rj. ràzličan), *rjèčit, stàsit, temèljit, ùzorit* (obìč. uzoran), *vjèčit* (uz vječan), *vlàstit, vrȅmenit (-mè-), zàvojit.*

Mnogima se osnove završavaju na *-n* pa je upotreba sufiksa *-it* razumljiva, jer sufiks *-(a)n* nije moguć, ali se javljaju usporednice s nultim sufiksom:

brȅmenit (-mè-), ȉstinit, kamènit, (*kȁ-,* uz kameni), *korjènit, plamènit* (*plȁ-,* uz plameni), *zàkonit, znȁmenit (mè-).*

Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom tvoreni su *nàočit* (lijep na oko, zato na tvorbenoj granici), *nȉzbrdit* (uz nizbrdan), *ùzbrdit* (uz uzbrdan).

U tvorbi od pridjeva obični su *ljùtit* 'ljut u psihičkom značenju' i *općènit.*

U tvorbi od glagola obični su pridjevi: *ìzričit* (uz izričan), *òcjedit, òdrješit, òtresit, pȑkosit* (obìč. prkosan), *ràstresit, ràzložit* (uz razložan), *sȑdit, zàgasit, zàmašit* (obìč. zamašan).

1590 **-iv(a)n.** Sufiks *-iv(a)n* dolazi na osnove imenica stranoga podrijetla, uglavnom iz lat. jezika: *ȁfektīvan, ȅfektīvan, ȉnstinktīvan, mȁsīvan...* Neke imenice odbacuju *-ija*: *ȁgresīvan, dȅpresīvan, ȅkspanzīvan, sȕbverzīvan, sȕgestīvan...* Takvih izvedenica ima tridesetak, ali je taj sufiks praktički neplodan jer je posrijedi zapravo preuzimanje lat. pridjeva na *-ivus,* rijetko na *-us.*

-ljav. U *mirìšljav,* obìč. mirisav, mirišljiv, mirisan.

-n. Samo u *srȅbrn* (uz obìč. srebren). Pridjev *kositrn,* zabilježen u AR, nema suvremenih potvrda. Tako se *srȅbrn* u suvremenoj tvorbi našao osamljen, a i izvan sustavne tvorbe jer cijela tvorba pokazuje da suglasničko *r* u tvorbi kao ni u morfologiji u današnje doba ne prelazi u samoglasničko *r.*

To pokazuju pridjevi kao *istarski, sestrinski, sestarski, austrijski,* pa i povijest pridjeva *jetrni, rebrni, vjetrni* (v. t. 1414), *jetrnji,*

jutrnji (v. t. 1489). Sustavna je tvorba *srebren.* Kako je puristička i normativna literatura bez opravdanih razloga progonila *srebren,* to je stvoreno takvo stanje da je *srebren* stilski neutralan, a *srebrn* stilski obilježen kao pjesnički ili posebno birani lik. (Slično vrijedi i za izvedenice od *srebrn* i *srebren.*)

-ok. U *dùbok, šìrok, vìsok* i *žèstok.*

1591 **-oljiv.** U *vragòljiv,* u djelima M. Božića, dakle individualna tvorba.

-ov(a)n, -ev(a)n. Sufiksi *-ov(a)n, -ev(a)n* upotrebljavaju se mjesto sufiksa *-(a)n* uglavnom zbog izbjegavanja neutralizacije ili zbog težnje za izrazitijim glasovnim kosturom.

Sufiks *-ov(a)n* dolazi iza nenepčanika, a *-ev(a)n* iza nepčanika: *bȕnovan, drȅmovan* (uz dremljiv), *mȁsovan, pȍlovan, rȅdovan* (uz redovit), *bȍjevan, drȕževan, dȕševan, mȕljevan* (obìč. muljevit), *mȕževan, plȁčevan* (obìč. plačan, plačljiv), *rȕševan.*

Pridjev *ȕčevan* osjećajno je obilježen: narodski i lagano porugljiv izraz za normalno učen. Pridjev *dȕševan* upotrebljava se pretežno kao narodski izraz u značenju ‘dobar, blag’, a ima opreku u odnosnom pridjevu *dùšēvnī* ‘koji se odnosi na duh, dušu’, npr. *duševna bolnica.* Tako i *pòslōvan* ‘koji se bavi poslovima, marljiv’, *pòslōvan čovjek,* a *pòslōvnī* znači ‘koji se odnosi na posao’, *poslovne veze.*

Razlika odnosnih sufiksa *-ovni, -evni* (usp. t. 1471. i 1472) i ovih je jednaka kao i drugih bliskih sufiksa, usp. t. 1525 – 1535, 1563, 1564, 1569. i 1570.

-ovat. U *čudnòvat.*

1592 **-oz(a)n.** U imenica stranoga podrijetla, uglavnom lat.

Osnove od imenica na *-ija* u pismu gube *j*: *mȅlodiōzan, mȉsteriōzan, rȅligiōzan, skȁndalōzan...* Od nekih imenica, uglavnom od onih koje označuju kakav tjelesni ili duševni pojam, pridjevi s *-oz(a)n* znače opskrbljenost: *ȁlbuminōzan, ȁmbiciōzan, ȁnginōzan, gȁngrenōzan, grȉpōzan, kȁncerōzan, lȅprōzan, skrȕpulōzan, tȅndenciōzan, žȅlatinōzan...* Sufiks je slabo plodan. Posrijedi je zapravo preuzimanje lat. pridjeva na *-osus.*

-š(a)n. U *dòspješan* (zast., analogijom prema ùspješan < ùspjeh) i *ȕmješan* (obìč. vješt, okretan, spretan). Usp. *-aš(a)n.*

-ual(a)n. U *grȁduālan, ȉntelektuālan, tȅkstuālan.*

-uoz(a)n. U *ȉncestuōzan, ȁfektuōzan* (obìč. afektivan).

-ušči. U nekoliko stilski veoma obilježenih pridjeva: *inostrȁnstvujūščī, jugoinostrȁnstvujūščī, slovènstvujūščī, samohrvàtujūščī* (sve M. Krleža), *jedìnstvujūščī* (I. Lovrenović).

-ven. U *strȁstven.*

1593 Kao prvi dio pridjevnih složenica dolazi imenica, pridjev, prilog, broj i glagol.

Složeni pridjevi s imeničkom osnovom i spojnikom *o* u prvom dijelu imaju različita značenja:

bogoùgodan, gromòglasan, kȑvožēdan, pèrolak, vȁtrootpōran, vȁtrosiguran, vȁtrostālan, vinòrodan, vjerodóstojan, vȍdorāvan, zlòrad, zrȁkoprāzan (zrakoprázan)...

Nekoliko je složenih pridjeva nastalo sraščivanjem imenica u određenom padežu i pridjeva:

boguùgodan, hválevrijēdan, zlùrad, bȍgomdān...

1594 Složenice od pridjevne osnove, spojnika *o* i pridjeva kopulativne su složenice:

glȕhonijēm, slijêpogluhonijēm, slȁdogōrak, slatkòbōlan, staròdrevan, zlòhud, zlȍpāk (< zao i opak)...

S nultim spojnikom složen je *stȁrmālī.*

Posebna je skupina pridjevnih složenica s *kvazi-* u prvom dijelu. Ta osnova daje pridjevu značenje *lažni, tobožnji, prividni, nazovi-*:

kvázinov, kváziprincipijēlan, kvázislobodan, kvázistabīlan, kvázisuvremen...

1595 Složenice od priloga i pridjeva mogu se smatrati i sraslicama: *blagonáklon, čistosȑdačan, dubokomìslen, fȍsfornožūt, mȁlovrijēdan, òtvorenoplāv, pàstēlnoproziran, prȁvovaljan, pȕnovaljan, rȁznorāznī, slȁbopismen, smaragdnozèlen, svijêtloplāv, širokogùzat, šljȉvastoplāv, támnomodar, támnoplāv, támnosīv, támnosmēđ, tamnozèlen, támnožūt...*

Mnoge su od njih tako slabe složenice da se mogu govoriti sa stankom među dijelovima i pisati odvojeno.

1596 Složenice s brojem u prvom dijelu dolaze s vezanom osnovom *bi-* u značenju *dvo-* i s pridjevima stranoga podrijetla:

bȉlaterālan (dvostran, obostran), *bȉkonkāvan, bȉkonveksan, bȉseksuālan* (dvospolan), *bisilàbičan* (dvosložan), *bivalèntan* (dvovaljan)...

S glagolom u prvom dijelu potvrđen je pridjev *nazòvimodar* (RMS s. v. *nazòvi-*).

PREFIKSALNA TVORBA

1597 U prefiksalnoj tvorbi dolazi više prefiksa, ali je plodna samo tvorba s prefiksom *ne-*, a s ostalima je slabije plodna ili je neplodna.

Prefiks **a-** označuje nijekanje ili odsutnost kakve osobine i po tome je sinoniman s prefiksom *bez-* i *ne-*. Dolazi na pridjeve stranoga podrijetla, uglavnom grčke i latinske:

adinàmičan, alògičan, ȁmorālan, ȁnormālan, apolìtičan, ȁsocijālan...

Mjesto mnogih od njih običniji su pridjevi s prefiksom *ne-*.

Prefiks **ab-** dolazi u pridjevima *ȁbnormālan* i *ȁborālan.*

Prefiks **anti-** dolazi često s odnosnim pridjevima, v. t. 1507, a katkada i s opisnima: *antiestètičan, antirèligiozan, antisèptičan, antisòcijālan...*

Prefiks **i-** u nekoliko pridjeva stranoga podrijetla u značenju *ne-*:

ȉlegālan, ȉlojālan, ȉmaterijālan, ȉmorālan, ȉracionālan, ȉreālan, ȉregulāran...

Prefiks **in-** u pridjevu *ȉntranzitīvan* (neprijelazan).

Prefiks **infra-** u pridjevu *infracȑven* sa značenjem 'u području ispod crvenoga'.

Prefiks **među-** u pridjevu *međuzávisan,* sa značenjem 'međusobno zavisan'.

1598 Prefiks **ne-** negira značenje osnovnoga pridjeva: *nèčist* → koji nije čist. Naglasak je kratkosilazni na prefiksu ili je prema pravilima o prelaženju naglaska.

Takvi su pridjevi:

nèčitak, nečìtljiv, nȅdrāg, nèdvojben, nèhuman, nȅiskren, nȅistinit, nȅjāk, nȅjednāk, nȅkrīv, nȅlijēp, nèmio, nenáklon, nȅoportun, nȅpismen, nȅpošten, nȅpotpun, nèpun, nèsklon, nȅslān, neslikòvit, nȅslužben, nesùvremen, nevàljao, nȅveseo, nèvješt...

Osobito su česti takvi složeni pridjevi od pridjeva koji završavaju sufiksima na *-(a)n*:

nȅaktīvan, nȅbitan, nèbrīžan, nèčastan, nȅčovječan, nèčūjan, nedòličan, nedòsežan, nedòsljedan, nedòstōjan, nȅiskusan, nȅjasan...

1599 Prefiks *ne-* čest je i s glagolskim pridjevima:

neangàžīrān, neartikùlīrān, nèbīrān, nȅbrān, nèbrojen, nèbrušen, nedòkāzān, nedòpušten, nedorèčen, nedòsānjān, nèvēzān, nèviđen...

Ipak prefiks *ne-* ne dolazi sa svakim pridjevom jer postoje neka ograničenja. Prefiks *ne-* ne dolazi:

a) ako pridjev ima više opreka: *cȑven*: *plâv, zèlen, žût...*

b) ako se opreka izriče drugim pridjevom: *debeo – mršav, desni – lijevi, divlji – pitom, dobar – zao, jeftin – skup, sit – gladan, svijetao – taman, težak – lak, uzak – širok, velik – malen...*

c) ako pridjev ima negativan smisao: *srdit, zao, zloban...*

Ta su ograničenja samo naznačena i nisu apsolutna jer se uz neke takve opreke javljaju i negirani pridjevi: *nèčist, nȅlijēp, nèsit, nȅvelik* i sl.

1600 Prefiks **pa-** dolazi samo u vezi *pȁčista nedjelja* 'nedjelja koja je za čistom'.

Prefiks **para-** dolazi sa širokim rasponom značenja kao i kod imenica pa vrijedi ista normativna preporuka (v. t. 1231): *paradržavni, parafiskalni, parakulturni, paraliturgijski, parapoetski, paraustavni, paravojni...*

Prefiks **pod-** dolazi u pridjevu *pȍdjednak* sa značenjem 'približno jednak'.

Prefiks **pra-** u pridjeva *prȁdāvnī, prȁstar.*

Prefiks **protu-** s nekoliko opisnih pridjeva: *protunáravan, protuprírodan, protupròpisan, protuzákonit...* O likovima *protiv(u)-, protu-* govori se u t. 103.

Prefiks **su-** u prefiksalnoj tvorbi označuje udjel u određenoj osobini: *sȕodgovōran, suòvisan...*

Prefiks **ultra-** dolazi u pridjeva *ȕltraljubičast, ȕltravioletan* u značenju 'u području iznad ljubičastoga, violetnoga'.

B. TVORBA OPISNIH PRIDJEVA S POSEBNIM ZNAČENJIMA

1601 Ostali načini i tipovi daju pridjevima posebna, mnogo određenija značenja: mogućnost, opskrbljenost, obilje, sličnost, umanjenost, pojačajnost, hipokorističnost i sl. Zbog svoga općega značenja često i pridjevi sa sufiksom *-(a)n,* a rjeđe i *-an, -en,* imaju i posebna značenja. Takvi pridjevi u sufiksalnoj tvorbi imaju većinom dubletne pridjeve s ostalim sufiksima pa se zbog toga i prikazuje njihov odnos. Što je sufiks *-(a)n* plodan i u posebnim značenjima složeno-sufiksalne i prefiksalno-sufiksalne tvorbe, to je normalno upravo zbog njegova općega značenja. Pridjevi tih tvorba svoje značenje dobivaju od nesufiksalnih tvorbenih elemenata, a sufiks dolazi u prvom redu da označi pridjevno svojstvo složenice. Zato je i razumljivo što je to najčešće upravo sufiks *-(a)n.* No takve su tvorbe ipak ubrojene među opća opisna značenja.

TVORBA PRIDJEVA KOJI ZNAČE MOGUĆNOST

1602 Pridjevi koji znače mogućnost tvore se sufiksima *-iv, -jiv, -ljiv, -čiv, -(a)k.*

Sufiksi *-iv, -jiv, -ljiv*

1603 Sufiksima *-iv, -jiv* i *-ljiv* pridjevi koji znače mogućnost tvore se od glagola, i to od svršenih i nesvršenih glagola svih glagolskih vrsta, jedino je slabo plodna tvorba od glagola VI. vrste.

Osnova je prezentska: *bòdljiv, kràdljiv, šȕtljiv, lòmljiv...*

U nekih glagola I. i II. vrste kao osnova dolazi infinitiv bez završnoga *i*: *dovìtljiv, podàtljiv, savìtljiv, čeznȕtljiv, ganȕtljiv...*

Neki glagoli II. vrste i I. vrste s prezentom po II. vrsti odbacuju *-n-*: *dodìrljiv, istègljiv, otègljiv, protègljiv, rastègljiv, propàdljiv, raspàdljiv...*

Glagoli VI. vrste odbacuju *-ovati, -evati, -ivati*: *osmjèšljiv, podrùgljiv, podsmjèšljiv...*

1604 Ispred sufiksa *-ljiv* glasovi se smjenjuju na osnovi jednačenja po mjestu tvorbe: *podnòšljiv, potrèšljiv, zamìšljiv, pàžljiv, snalàžljiv, zagrìžljiv...*

Suglasnik *g* zamjenjuje se sa *ž* u *dostìžljiv* i *postìžljiv*, u ostalih ostaje bez promjene: *istègljiv, protègljiv, rastègljiv, namìgljiv...*

Glas *h* zamjenjuje se sa *š*: *osmjèšljiv, podsmjèšljiv...*

Iza osnova na *l, n* dolazi *-jiv* i početno se *j* sa *l, n* zamjenjuju sa *lj, nj*: *djèljiv, opredjèljiv, raspàljiv, sažàljiv, šàljiv, umòljiv, upàljiv, brànjiv, hrànjiv, ispùnjiv, otklònjiv, procjènjiv, promjènjiv, rànjiv...*

Ispred takvoga *lj, nj* glasovi *s, z* zamjenjuju se sa *š, ž* zbog jednačenja po mjestu tvorbe: *kàžnjiv, objàšnjiv, razjàšnjiv, sablàžnjiv...*

Naglasak je, kao što pokazuju primjeri, uvijek kratkouzlazni na drugom slogu od kraja i zbog toga pridjevi od osnova sa dvoglasnikom imaju samo *je* ili *e*: *ljèpljiv, djèljiv, iscjèljiv, dr(j)èmljiv, istr(j)èbljiv...*

1605 Raspodjela sufiksâ *-iv, -jiv* i *-ljiv* nije uvjetovana glagolskim vrstama, osim što pridjeva sa sufiksom *-iv* od glagola V. vrste ima malo, a obično su i rijetki po upotrebi: *bljùviv* (M. Božić, 1954, 149), *dokàziv* (DJ), *izbèriv* (AR, BR, DJ, Js1), *kolèbiv* (BR), *màziv, savlàdiv* (DJ), *utjèriv* (B, DJ), *zgrùšiv* (DJ). Pridjevi *sùmnjiv, škàkljiv, zabàvljiv* i ne mogu imati *-ljiv* zbog glasovnih razloga.

Isto tako na raspodjelu tih sufiksa ne utječe ni glagolski aspekt, utječu glasovni razlozi, a i oni samo djelomično.

1606 Samo *-iv* dobivaju

– osnove na *lj* i *nj*, što je i razumljivo: *migòljiv, odòljiv, prodùljiv, udàljiv, škàkljiv, zabàvljiv, sùmnjiv...*

– osnove na *-gr, -tr, -zr, -vč, -pć*: *ìgriv, snàtriv, obàzriv, prèzriv, unòvčiv, priòpćiv...*

– osnove na nepčanik zbog razjednačivanja na udaljenost: *razrjèšiv, izljèčiv, isključiv, izbjèživ, odrjèšiv, rjèšiv*; jedino su *utjèšiv* i *utjèšljiv* podjednako obični.

Bez potvrde sa *-ljiv* je *otùđiv.*

Osnove na *-j* dobivaju *-iv*: *bròjiv, odvòjiv, osvòjiv, spòjiv...*

Sufiks *-jiv* dobivaju osnove na *l, n* sa spomenutom zamjenom i primjerima u t. 1604.

Osnove na *-j, -n* mogu dobiti i *-ljiv*: *bròjljiv, primjènljiv,* ali takvi pridjevi nisu česti.

1607 Samo *-ljiv* dobivaju osnove na *k, g, h*: *dočèkljiv, hràkljiv, istègljiv, protègljiv, dostìžljiv, postìžljiv, osmjèšljiv, posmjèšljiv...*

Od ureći je *uròkljiv.*

Od osnova na *-c* pridjevi su veoma rijetki: *bàciv* (bez suvr. potvrde), *pronìcljiv* (obič. pronicav), *vȑcljiv* (Božić). Nema ni jednoga pridjeva s osnovama na *-dž, -f* i jednozatvorničkim *ć.*

Ostale osnove dobivaju *-iv* i *-ljiv*, ali su pridjevi sa *-iv* većinom rijetki i s malom učestalosti, tako da se za književni jezik može postaviti pravilo: kad mogu oba sufiksa, preporučljivije je upotrijebiti pridjev s *-ljiv*.

1608 Između pridjeva sa sufiksima *-iv, -jiv* i *-ljiv* nema nikakve razlike u značenju niti se zapaža ikakva težnja da značenja utječu na raspodjelu tih sufiksa. Jedina opreka *gòrljiv* ≠ *gòriv (gorljiv čovjek – gorivo drvo)* slučajno je razjednačivanje sinonimnih likova.

Pridjevi sa sufiksima *-iv, -jiv* i *-ljiv* znače da se može izvršiti ono što znače osnovni glagoli. Najčešće pridjevi imaju pasivno značenje, tj. kazuju da se što može učiniti. Značenje se najbolje može opisati preoblikom

→ koji se može inf.
izmjèrljiv → koji se može izmjeriti.

1609 Takvih pridjeva ima nekoliko stotina, a među njima su u velikoj većini pridjevi izvedeni od svršenih prelaznih glagola: *dobàvljiv, dodìrljiv, dokàžljiv, dostàvljiv, ispùnjiv, izgovòrljiv, izmjèrljiv, izvòdljiv, obnòvljiv, opìpljiv, ostvàrljiv, podmìtljiv, ponòvljiv, popràvljiv, predvìdljiv, prevòdljiv, prihvàtljiv, probàvljiv..., dopùstiv, izbròjiv, izljèčiv, izvòdljiv, nadoknàdljiv, odgòdljiv, odlòživ, otùđiv, premjèstiv, razdvòjiv, razòrljiv, rjèšiv, spòjiv, unòvčiv, usvòjiv, utjèriv..., objàšnjiv, primjènjiv, rànjiv, razjàšnjiv, upàljiv, zamjènjiv, zapàljiv...*

Znatno su rjeđi s tim značenjem od nesvršenih glagola: *cjèpiv, čìtljiv, dròbljiv, mjèrljiv, bròdiv, bròjiv, dròbiv, jèstiv, ljèčiv, mjèriv, nòsiv, brànjiv, djèljiv...*

1610 U aktivnom značenju obično znače da tko lako, rado ili često čini ono što znači glagol u pridjevnoj osnovi. Značenje takvih pridjeva može se opisati preoblikom

koji (lako, rado, često) pz,
plàčljiv → koji (lako, rado, često) plače.

1611 Takvi su pridjevi najčešće izvedeni od nesvršenih glagola, rjeđe od svršenih i tada obično od povratnih:

bòdljiv, dočèkljiv, dosjètljiv, govòrljiv, gràbljiv, gràmžljiv, izbìrljiv, kolèbljiv, làžljiv, nadràžljiv, namètljiv, nasr̀tljiv, odlùčljiv, osvètljiv, pàmtljiv, pàžljiv, plàčljiv, plàšljiv, pomìrljiv, popùstljiv, povjèrljiv, povòdljiv, prevr̀tljiv, privlàčljiv, probìrljiv, promjènjiv, ràdljiv, proždr̀ljiv, razdràžljiv, razgovòrljiv, razmètljiv, snalàžljiv, stràšljiv, str̀pljiv, šùtljiv, zaboràvljiv...

1612 U nekih pridjeva značenje dolazi bez *lako, rado, često*: *smr̀dljiv, svr̀bljiv, škòdljiv, štèdljiv...*

Pridjev *kìdljiv* ima aktivno i pasivno značenje 'koji se lako kida', 'koji se može kidati'.

1613 Katkad je aktivno značenje veoma blisko pasivnomu. Pridjevi s tim sufiksima kazuju da tko ili što može učiniti ono što znači osnovni glagol. Značenje se može opisati preoblikom 'koji može inf.', npr. *izdr̀žljiv* 'koji može izdržati'.

Takvi su pridjevi: *izmìšljiv, osljèpljiv, pronalàžljiv, sablàžljiv, shvàtljiv, smùtljiv, uvjèrljiv...*

Raspodjela tih značenja zavisi od glagolske osnove i od životnih potreba.

Neki pridjevi imaju i pojedinačna značenja.

Odnos sufiksâ -iv, -jiv, -ljiv i *-(a)n*

1614 Neki su pridjevi s tim sufiksima samo naizgled usporedni jer su pridjevi s *-(a)n* izvedeni od imenica, a pridjevi s *-iv, -jiv, -ljiv* od glagola i razlikuju se značenjem, npr. *rȁzūman – razùmljiv, strášan – stràšljiv.*

Ipak, ima velik broj pridjeva s *-(a)n* gdje pridjevi s tim sufiksom znače isto što i pridjevi sa *-iv, -jiv, -ljiv,* ali kad se pojedini pridjevi potanje prouče, tada se u jeziku zapaža jaka težnja za razgraničenjem i da je ta težnja u završnoj fazi.

1615 Velik broj pridjeva sa sufiksom *-(a)n* zastarijeva, npr. *ȉzbježan, námetan, prìhvatan, prȍbavan, ràspadan, ságoran...* jer su danas običniji: *izbjèživ, namètljiv, prihvàtljiv, probàvljiv, raspàdljiv, sagòrljiv...* Neki sa *-(a)n* nemaju novijih potvrda, npr. *òprostan* ima u AR značenje 'onaj koji se oprašta, koji se može oprostiti', ali s potvrdama samo Volt. i Stul.; *òprosnī* kao odnosni pridjev i danas se upotrebljava: *òprosnī prijedlog, òprosnā večera, audijencija, òprosnō slavlje, pismo* (sve u građi MH).

1616 Osobito je velik broj takvih pridjeva s prefiksom *ne-* gdje stariji ili manje učestali pridjevi imaju *-(a)n,* a noviji i običniji *-jiv, -iv, -ljiv*: *nedódiran – nedodìrljiv, nedòkučan – nedokùčljiv, nenàdmašan – nenadmàšiv, neòdgodan – neodgòdiv, nȅodlōžan – neodlòživ, neòsjetan – neosjètljiv, nepòbjedan – nepobjèdljiv, nepòvredan – nepovrèdiv, neprèsušan – nepresùšiv, nepròmočan – nepromòčiv, neràzdvōjan – nerazdvòjiv, nezaùstāvan – nezaustàvljiv...*

Neke pridjeve na *-(a)n* suvremeni rječnici još daju u oba značenja, ali se značenje 'koji (se) može' rijetko upotrebljava, ako se uopće upotrebljava, npr. DJ ima *ìscrpan* u značenju 'opširan' i 'iscrpljiv', *pògrešan* 'netočan' i 'pogrešiv', *prȍbāvan* 'probavljiv' i 'probavni'.

1617 Neki se pridjevi upotrebljavaju podjednako: *dòstižan – dostìžljiv* (*nedòstižan* je običniji od *nedostìžljiv*), *òsjetan – osjètljiv* (*osjetne razlike,* djelomično s razlikom u značenju), *pòstižan – postìžljiv, prijévāran – prevàrljiv, prȉmjetan – primjètljiv, zȁrazan – zaràžljiv, zásitan – zasìtljiv.*

U nekim parovima sufiks *-ljiv* dolazi u značenju 'koji (rado) pz', npr. *plȁčan – plàčljiv, rȁzgovōran – razgovòrljiv, skȑban – skȑbljiv, stídan – stìdljiv, zȁborāvan – zaboràvljiv, zámoran – zamòrljiv...*

U normativnim leksikološkim priručnicima (rječnicima, jezičnim savjetnicima) potrebno je razmotriti svaki pojedinačni par i normirati razliku u skladu sa suvremenom upotrebom i jezičnim sustavom.

Ostali sufiksi koji znače mogućnost

1618 **-čiv.** Sufiks *-čiv* dolazi u *priljèpčiv* i *prijèmčiv*. Pridjev *priljèpčiv* nema značenje 'priljepljiv', nego 'zarazan, zaražljiv'.

Kako je uz to na rubu književne upotrebe, valja mjesto njega upotrebljavati pridjeve *priljèpljiv* i *zȁrazan, zaràžljiv*. Pridjev *prijèmčiv* upotrebljava se u značenju 'osjetljiv' i on je na rubu književne upotrebe.

1619 **-ežljiv.** Završetak *-ežljiv* imaju ovi pridjevi: *bol(j)èžljiv, darèžljiv, dremèžljiv, gadèžljiv, grabèžljiv, ljubèžljiv, spavèžljiv, sramèžljiv,* ali mnogi imaju usporedne imenice kojima osnova završava ili može završavati na *-z* ili *-ež*: *boljezan, drijemež, grabež, spavež, sramež* tako da se može protumačiti da su izvedene i sufiksom *-ljiv*.

Kako se neke od tih imenica rijetko upotrebljavaju, a pojedini pridjevi češće, to se povezuju s drugim osnovama i time dobivamo sufiks *-ežljiv*. Ipak sve to pokazuje da ako se i može govoriti o sufiksu *-ežljiv*, on je neplodan.

1620 **-(a)k.** Nekoliko pridjeva koji znače mogućnost izvedeno je sufiksom *-(a)k* jer im se značenje može opisati preoblikom 'koji se može (kako) inf.', npr. *cjȅpak* 'koji se može (lako) cijepati'. Tako i *čȉtak, kȍvak, lȍvak, pȉtak.*

Sufiks *-(a)k* nije plodan. Novi se pridjevi tvore sufiksom *-(lj)iv* i katkada su dubletni s pridjevima na *-(a)k*: *cjèpljiv, čìtljiv, lòmljiv.*

-av. *cjȅpkav, dȉzav* i *kȁlav,* ali prva dva bez upotrebne potvrde.

TVORBA PRIDJEVA KOJI ZNAČE OPSKRBLJENOST I OBILJE

1621 Opskrbljenost izriču pridjevi koji znače da je tko čime opskrbljen, da što ima. Obilje izriču oni pridjevi koji znače da tko što ima u obilju, u velikom broju, mjeri. Po tome je obilje samo podvrsta opskrbljenosti. Pridjevi koji izriču opskrbljenost i obilje, uz neke sufikse općega pridjevnoga značenja, *-(a)n* (v. t. 1521 – 1524), *-(j)an* (t. 1562) i *-oz(a)n* (t. 1592), izvedeni su sufiksima:

-at	*-ovit*	*-ljav*
-nat	*-novit*	*-njav*
-njast	*-av*	*-ljiv*
-evit	*-njikav*	*-njiv*

i tvoreni složeno-sufiksalnom i složenom tvorbom.

Plodan je sufiks *-av,* složena i složeno-sufiksalna tvorba, slabo su plodni *-at, -ovit, -evit,* a ostali su sufiksi neplodni.

Sufiks *-av*

1622 Pridjevi sa sufiksom *-av* koji znače opskrbljenost tvore se od imenica. U osnovi su u pretežnoj većini imenice ž. r. e-sklonidbe. Rijetko su pridjevi od

im. m. r. s većom učestalošću, kao što su *metìljav, mȉšićav, jèzičav, kȍnčav, pepèljav*.

Zatvornik *c* ispred *-av* zamjenjuje se sa *č*. U većini su to imenice s *-ica* i nekoliko sa *-(a)c*: *bòbičav, bradàvičav, bobùljičav, gròzničav, kòzičav, mùšičav, pȁdavičav, rȕpičav, sìtničav, stjèničav, sùšičav, žȕtičav*; *mòljčav, kȍnčav, klȉnčav...*

Zatvornici *k, g* ostaju bez promjene (za *h* nema primjera): *bòdljikav, dlȁkav, ljȕskav, pȁckav, šùpljikav..., čvòrugav, kvȑgav, pjȅgav, šȕgav...* Glas *k* zamjenjuje se sa *č* jedino u *jèzičav* 'koji ima oštar jezik' (ali se može pretpostaviti i glagolska osnova, *jezičati*).

Zatvornik *l* ostaje bez promjene: *bȁlav, kȉlav, smȍlav, žȉlav, žvȁlav...*, a zamjenjuje se sa *lj* samo u *pepèljav* i *smȍljav* (obìč. *smolav*).

1623 Zatvornik *n* u jednih pridjeva ostaje bez promjene: *gȍvnav, màhunav, pjȅnav, rȕnav (rȕnjav* je od *rȕnje), slȋnav, tmȉnav, trȉnav...*; u drugih se zamjenjuje sa *nj*: *grumènjav, rȁnjav, sapùnjav...*; u trećih dolazi s promjenom i bez nje: *brȁšnjav-brȁšnav...*

Budući da su većinom male učestalosti, teško je utvrditi pravilo kad ostaje *n*, a kad se zamjenjuje sa *nj*, ali u izboru između dviju mogućnosti prednost se može dati pridjevima bez zamjene.

Naglasak je od *hȑđa* > *hȑđav*, ostale dvosložne izvedenice imaju kratkosilazni: *bȁlav, brȁšnav, čȁđav, čvȍrav, dlȁkav, glȉstav, gnȍjav, smȍlav, žȕljav...*, trosložne i višesložne kao u osnove: *bòbičav, bòdljikav, bòginjav, bradàvičav, bubùljičav, čèkinjav, čvòrugav, gròzničav, gȕsjeničav, mȉšićav, mjȅhurav, mùšičav, šùpljikav...*, a katkada i kratkouzlazni na drugom slogu od kraja: *kòvrčav-kovr̀čav, krmèljav, metìljav, pȅpeljav-pepèljav...*

1624 Značenje opskrbljenosti najvećega se broja pridjeva može opisati preoblikom:

i + -av → koji ima i,
npr. *bòdljikav* → koji ima bodljike
šȕgav → koji ima šugu.

Među običnijima takvi su još pridjevi: *bȁlav, bubùljičav, čȁđav, čvòrugav, dlȁkav, gȑbav, gròzničav, gȕbav, kȉlav, kòštičav, krȁstav, kȓvav, kvȑgav, metìljav, pȁdavičav, pepèljav, pjȅgav, hȑđav, rȕpičav, slȋnav, sùšičav, šùpljikav, žvȁlav...*

1625 To vrijedi za pridjeve kojima se pripisuju neobvezatne osobine. Ako su pridjevi izvedeni od imenica koje označuju sastavni dio pojma kojima se te osobine pripisuju, kao što su npr. jezik, mišići, žile sastavni dio čovjeka, tada pridjevi znače isticanje tih osobina:

jèzičav 'koji ima dug, oštar jezik' (atributi u pren. značenju)
mȉšićav 'koji ima mnogo istaknutih mišića'
žȉlav 'koji ima jake žile'.

Prema tome i *mȉšičav* treba značiti 'koji ima jake mišice'.

U pridjeva *čȕpav* 'koji ima čupe', *gȑbav* 'koji ima grbu' prevladava preneseno značenje 'nepočešljan', 'svinut'.

Pridjev *gròzničav* znači 'koji ima groznicu' i 'koji uzrokuje groznicu, od čega se dobiva groznica', *grozničava mlaka*; primjer *»Srijem zemlja grozničava«* (AR) pokazuje vezu s osnovnim značenjem. (Inače se grozničav često upotrebljava u pren. značenju 'uzbuđen'.)

1626 Karakteristično je da gotovo svi pridjevi sa sufiksom *-av* označuju negativnu osobinu; pridjevi s pozitivnom osobinom veoma su rijetki.

Neki usporedni pridjevi sa sufiksom *-av* imaju isto ili blisko značenje s pridjevima na *-ast*. O tome se govori u t. 1664 – 1667.

Odnos sufiksâ -av i *-(a)n*

1627 Zbog općega pridjevnoga značenja sufiksa *-(a)n* nekoliko pridjeva s tim sufiksom ima dubletne likove s pridjevima na *-av*: 1. *blȁtan – blȁtav, gnójan – gnȍjav, znójan – znȍjav,* 2. *drȁčan – drȁčav, kâlan – kȁljav,* 3. *čȁđan – čȁđav, hȑskavičan – hȑskavičav, slȕzan – slȕzav.* U prvoj su skupini običniji pridjevi sa *-(a)n,* u drugoj se upotrebljavaju podjednako, ali svi su male učestalosti, u trećoj su običniji sa *-av,* što je i razumljivo jer su u osnovi imenice ž. r.

1628 Za neke od tih parova mogla bi se teoretski postaviti razlika u značenju, npr. *kâlan, gnójan, znójan* 'pun kala, gnoja, znoja', a *kȁljav, gnȍjav, znȍjav* 'koji se (često) kalja, gnoji, znoji', dakle izvedenice od glagolskih osnova, ali s jedne strane samo bi prvi bio prema glagolu na *-ati* (v. t. 1539 – 1540), dok bi druga dva bila netipična, a s druge strane ta razlika nije potvrđena u praksi, npr. da *znojav* znači isto što i *znojan,* potvrđuju primjeri: [*Filip*] *znojav i namučen* (M. Božić, 1955. 53.) *stade vikati na krčmara koji se znojav užurbao oko stolova* (isto, 232), *znojava košulja* (Vus, 28. 10. 59.13.), *došao je unutra kapetan Radišić, znojav i umoran* (Vus, 19. 7. 61. 9.).

Sufiks *-at*

1629 Pridjevi sa sufiksom *-at* izvedeni su od imenica i pridjeva. Od glagola je izveden samo pridjev *domìšljat.* Sufiks je slabo plodan jer je ograničen broj osnova na koje dolazi. Njime se izvode pridjevi od imenica koje označuju dijelove čovječjega i životinjskoga tijela, rjeđe od imenica koje označuju dijelove biljaka, a samo iznimno od ostalih imenica.

Pridjevi se od imeničkih osnova tvore po općem pravilu, pa i od osnova na *k, g, h,* npr. *bòkat, bȑkat, kràkat, nògat, rògat, rùhat...,* jedino je *tȑbušat* < *tȑbuh,* a uz običnije *ùhat* javlja se i *ȕšat,* očito zbog množine *ȕši* i mogućega opisa značenja 'koji ima (velike) uši'.

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu.

1630 Značenje pridjeva sa sufiksom *-at* može se opisati dvjema preoblikama: 'koji ima velik i', 'koji ima i', npr. *glàvat* 'koji ima veliku glavu', *glàvat čovjek*;

rògat ‘koji ima rogove’, *rògata stoka.* Raspodjela tih značenja zavisi od toga ima li pojam ono što mu se pridjevom pripisuje obvezatno ili neobvezatno. Ako ima obvezatno, tada pridjev ima prvo značenje, ako ima neobvezatno, tada ima drugo.

Prvo je značenje češće. Pretežno se govori o dijelovima čovječjega tijela: *bòkat, bràdat, glàvat, gùzat, jàjat, kòsat, kràkat, lèđat, mùdat, nòsat, òkat, plèćat, pȑsat, sàlat, sìsat, šàkat, tȑbušat, ùhat...*

1631 Pridjev *gȑlat* znači ‘koji ima jako grlo’, a po tome i ‘koji jako viče’; pridjev *zùbat* češće se upotrebljava u prenesenu značenju ‘koji grize, jezičav’ (*zubato sunce,* Jelić, RMH), ali dolazi i u osnovnom: *zubat kudronja* (Šenoa, RS).

Augmentativno značenje dolazi, premda rjeđe, i u pridjevima izvedenim od imenica za oznaku dijelova biljaka: *bùsata pšenica* (obično prema zdravici: *bilo ti u klasu klasato, u busu busato, u trsu trsato, a u gumnu hrpato!*), *glàvati kupus, grànata lipa, klìpat kukuruz, krȍšnjata trešnja, sjènata stabla...*

1632 Katkad značenje ‘koji ima velik i’ dolazi i kad imenica nema obvezatno ono što joj se pridaje pridjevom: *zȑnata kuća, rùhata mlada.* To značenje imaju obično i pridjevi *bràdat, bȑkat.* To dolazi odatle što su pridjevi s prvim značenjem češći i izražajniji.

1633 Značenje ‘koji ima i’ dolazi u pridjeva izvedenih od imenica koje nisu obvezatno sastavni dio pojma kojemu se značenje pridjeva pripisuje. Uglavnom su to pridjevi od imenica za oznaku dijelova životinjskoga tijela: *kljùnata jata, kljùnatī ježak, krìlata ptica, krìlati zmaj, krìlati mravi, ostaci krìlatīh guštera, Olujni vjetrovi odnosili su sve krìlate kukce, pèrjat* (obič. pernat), *rèpatī blavor* (gmaz), *rèpatī i bèzrepī vodozemci, rèpatē zvijezde, rògata stoka, rògato blago, rògato e (ě), vùnato stado, bràšnata jezgra, pričuva, ràkljat, ràšljat orah...*

1634 Katkad značenje ‘koji ima i’ imaju i pridjevi kojima se pripisuje obvezatno svojstvo, kad je u opreci s pojmovima koji toga svojstva nemaju: *Blago vama okatome jer vidite munje i valove!* (Matoš, 1917, 142) znači ‘koji ima oči’ u opreci prema slijep. Budući da je pridjev *òkat* izrazito osjećajno obilježen, rijetko dolazi u tom značenju (jedan slijepac govoreći o ljudima koji vide kaže »videći ljudi«, Vj. 12. 2. 61. 3.). Slični su primjeri: *Nerado je tako zovem (Zubovićka) jer će tkogod pomisliti da je zbilja zubata, a nije, posljednji zub joj je nedavno ispao* (F. Mažuranić), *ako samo moja duša bude bradata i brkata* (MH, Velikanović), *jarac... bradat poput đavola* (građa MH), *uhata noćna posuda, uhate i ćulave košare, glavati kupus, okata mreža...*

1635 Analiza tih značenja pokazuje da je u osnovi značenje ‘koji ima i’, a značenje ‘velik’ dolazi odatle što se pridjevima pripisuje imenici da ima ono što je obuhvaćeno već njezinim značenjem. Pojam čovjeka obvezatno obuhvaća i glavu i zato bi besmisleno bilo reći *glàvat čovjek* u značenju ‘čovjek koji ima glavu’. Kad se ipak kazuje da ima, a i bez toga je jasno da ima, tada se time naročito ističe ili se kaže da ima na poseban način, a to u pridjeva sa *-at* znači u velikoj mjeri.

1636 Ta je pojava obična i na sintaktičkom području. Ako za čovjeka kažemo da ima nos, oko, uho, ruku, trbuh, tada to ne znači samo da ima, jer je jasno da ima ako i ne kažemo, nego da taj dio ima u posebnom smislu: on sve nanjuši, on sve osjeti na vrijeme, dobar je strijelac, sve on čuje, sve sazna, glazben je, ima spretne vrijedne ruke, predebeo je, može mnogo pojesti, proždrljivac je, i sl.

1637 Od osnova koje su netipične za pridjeve sa sufiksom *-at* obično postoje i dubletni pridjevi sa sufiksom *-(a)n*: *jȕšan – jùhat, rȕšan – rùhat, mêsan – mèsat, rȍsan – ròsat.*

Odnos sufiksâ -at i *-av*

1638 Značenjem ‘koji ima i’ sufiks *-at* izjednačio se sa značenjem sufiksa *-av,* a ipak nema mnogo usporednih pridjeva, svega četiri-pet. To dolazi odatle što je tvorba pridjeva sa sufiksom *-at* kategorijski ograničena i što je značenje pridjeva sa sufiksom *-at* ‘koji ima velik i’ mnogo običnije.

Od pridjeva je izveden *kùsat,* očito analogijom prema *rèpat* s kojim često dolazi u izreci *kusati i repati*: *da li će kusati što opraviti proti repatim* (iz građe MH), ali je običnije *kus,* pa i u samoj izreci: *kusi i repati.*

Sufiks *-nat*

1639 Pridjevi sa sufiksom *-nat* izvedeni su samo od imenica. Sufiks je slabo plodan. Od dvadesetak pridjeva s tim sufiksom običniji su samo neki, oko polovice, ostali se rijetko upotrebljavaju ili se uopće ne upotrebljavaju. Običniji su *kȍžnat, lȉsnat, mȅsnat, papìrnat, pèrnat, slȁmnat,* a rijetki *bȑsnat, čvȍrnat, rȅsnat, rȍsnat, smòlnat.*

Značenje im je različito. Opskrbljenost izriču *pèrnat, rȅsnat* i *trȁvnat* (’koji ima i’) i tri složena: *krupnolìsnat, uskolìsnat, suhokòžnat* (’koji ima a i’); obilje izriču: *bȑsnat, čvȍrnat, lȉsnat, rȍsnat* (’koji ima mnogo i’), gradivnost: *kȍžnat, mȅsnat, papìrnat, rȍžnat, slȁmnat* (’koji je od i’) i složeni *suhomèsnat* (’koji je od i’).

1640 Mnogi imaju usporedne pridjeve sa sufiksom *-(a)n*: *kȍžnī pâs – kȍžnati pojas, kȍžnā torba – kȍžnata torba, mêsnō srce* (AR) – *mȅsnato srce* (AR), *pàpīrnī novac – papìrnati novac, pàpīrnī zmaj – papìrnati zmajevi, pàpīrnī zakoni – papìrnata rezolucija, rȍsne vlati – rȍsnata trava, rȍsni lotos – rȍsnato lišće, rȍsne usne – rȍsnata ruka, rȍsna zora – rȍsnata zora, slâmnī šešir – slȁmnati šešir, slâmnī krov – slȁmnati krov...* uz velik broj tih pridjeva uz druge imenice gdje se također *-(a)n* i *-nat* po značenju izjednačuju. Rjeđe dolaze pridjevi *rȍžan, rȕšan,* ali i oni imaju usporedne pridjeve *rȍžnat, rȕšnat.*

1641 Zbog takve usporednosti i zbog nerazumijevanja prave naravi jezičnih i sufiksalnih odnosa puristička je literatura pridjeve sa sufiksom *-nat* nastojala istisnuti iz književnoga jezika. Potanja analiza pokazuje da za to nema pravoga razloga i da se to

razrješenje može prepustiti jezičnoj praksi. Prvo, sufiks *-at* nije isto što i sufiks *-nat* (usp. *mèsat-mèsnat*); drugo sufiks *-(a)n* već je preopterećen značenjima, *-nī* ima odnosno značenje, a *-nat* opisno i u nekim je primjerima korisna mogućnost za razlikovanje značenja; treće, neki pridjevi sa *-nat* imaju veću učestalost nego oni s *-(a)n* i *-nī.*

Sufiksi *-ovit, -evit*

1642 Pridjeva sa sufiksima *-ovit, -evit* ima izvedenih od imenica, pridjeva i glagola. Sufiks *-ovit* dolazi na osnove s nenepčanim, a *-evit* s nepčanim završnim zatvornikom. Katkada i *-ovit* dolazi iz nepčanoga: *kišòvit, krečòvit, mješòvit.* Sa završnim *c* potvrđen je samo *kvarcèvit* (EJ, 2, 448).

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa.

Od glagola je izveden samo *mješòvit,* a od pridjeva *cjelòvit, čilòvit* (G. Martić, AR), *drzòvit, plahòvit*; pridjevi *brzòvit, jedròvit, ludòvit, naglòvit* potvrđeni su samo u djelima M. Božića.

1643 Najplodniji su ti sufiksi u tvorbi od imenica i pridjevi njima izvedeni najčešće izriču obilje. Značenje se može opisati preoblikom 'koji je pun i', npr. *brdòvit* 'koji je pun brda', *brdòvit kraj.* Tako i *baròvit, bregòvit, goròvit, hiròvit, humòvit, jezòvit, kišòvit, maglòvit, mljekòvit, pjeskòvit, silòvit, sjenòvit, (s)prudòvit, stjenòvit, šumòvit, trnòvit, valòvit, vjetròvit, žljezdòvit, grčèvit, kršèvit, žuljèvit...*

To značenje imaju i pridjevi *glinòvit, rudòvit, sadròvit, srebròvit, zlatòvit, željezòvit,* ali oni imaju veoma malu učestalost, učestalije su njihove dublete sa *-nosan.*

1644 Pridjevi *časòvit, glasòvit, jezgròvit, ljekòvit, plinòvit, redòvit, strahòvit, slikòvit, slojèvit, stupnjèvit* imaju posebna značenja, ali se i ona mogu podvesti pod značenje 'koji je pun i'.

U nekoliko pridjeva sufiksi *-ovit, -evit* izriču sličnost: *gromòvit* 'koji je kao grom' (AR), *munjèvit* 'brz (i vatren) kao munja', *pamukòvit* u RSR je izjednačen s *pàmučast, strelòvit* 'koji je brz kao strijela', *vilòvit* 'koji je kao vila, koji je kao u vile'. Ti pridjevi nemaju tipično značenje pridjeva sa sufiksom *-ast,* osim *pàmučast-pamukòvit,* ali tu je sustavna razlika: *pàmučast* 'koji je (mek) kao pamuk', *pamukòvit* 'koji je pun pamuka'.

1645 Nekoliko pridjeva sa sufiksom *-ovit, -evit* ima usporedne pridjeve sa sufiksom *-av*: *bȕsav-busòvit, čȉčkav-čičkòvit, glȉbav-glibòvit, žȕljav-žuljèvit.* Razlika je pretežno semantička: dok pridjevi s *-av* znače opskrbljenost, pridjevi s *-ovit, -evit* znače obilje. Ali ako se značenja katkad izjednačuju, treba upozoriti da je značajno što su pridjevi sa sufiksima *-ovit, -evit* izvedeni samo od jednosložnih osnova, od dvosložnih samo *pamukòvit, željezòvit,* a pridjevi npr. od imenica na *-ica,* kojih osnove normalno nisu jednosložne, imaju samo *-av.*

Odnos sufiksa -ovit, -evit i *-(a)n.*

1646 Kao što je rečeno u t. 1521 – 1524, neki pridjevi sa sufiksom *-(a)n* zbog općega značenja toga sufiksa imaju značenje obilja. Zbog toga je razumljivo što ima dubletnih pridjeva sa *-(a)n* i *-ovit, -evit,* ali većinom imaju različitu učestalost. U paru *bȑdan – brdòvit* običniji je drugi, u *blȁtan – blatòvit, čȕdan – čudòvit, gr(j)ȅšan – gr(j)ehòvit, jȁdan – jadòvit, krȅčan – krečòvit, plȍdan – plodòvit, smijéšan – smjehòvit, sȕzan – suzòvit, vjȅčan – vjekòvit* običniji su pridjevi s *-(a)n.* Gotovo se podjednako upotrebljavaju 1. *grôzan – grozòvit, kȉšan – kišòvit,* 2. *kâlan (kaon) – kalòvit, mrȁzan – mrazòvit, lȅdan – ledòvit,* ali se prvi upotrebljavaju često, a drugi rijetko.

1647 Budući da je imenica *hlâd* prekinula semantičku vezu s *hládan,* načinjen je od nje nov pridjev *hladòvit*; *glȁsan* 'koji ima jak glas' i *glasòvit* 'čuven' razlikuju se značenjem (u AR ima dovoljno starijih potvrda u kojima *glasòvit* znači isto što i *glȁsan*); malu razliku u značenju imaju *tâjnī – tajnòvit,* a tu težnju pokazuju i pridjevi *sîlan – silòvit, strášan – strahòvit.*

Sufiksi *-iv* i *-ljiv*

1648 Pridjevi izvedeni sufiksima *-iv* i *-ljiv* od imenica izriču opskrbljenost, a ta je tvorba veoma slabo plodna. Na raspodjelu sufiksâ utječu glasovni razlozi: na osnove s jednim završnim zatvornikom dolazi *-ljiv,* a s dva *-iv.* U *krmèljiv* i *lišàjiv -iv* je zbog *lj, j,* u *jèziv* 'jezovit' zbog **ježljiv,* od bolest je *bolèšljiv* (obič. boležljiv), a od *bȕšiv* i *ȕšiv* običnije je *bȕšljiv* i *ȕšljiv.* Značenje se može opisati preoblikom 'koji ima i', npr. *ȕšljiv* 'koji ima ûši'. Tako i *bȕšljiv, cr̀vljiv, dràčljiv, kàpljiv, krmèljiv, lišàjiv, mràvljiv, paȕčljiv* (od paučina), *pljèsniv, sìpljiv* (od sipnja), *smètljiv, snjètljiv, svràbljiv, škràpljiv, žȉžljiv, žȕčljiv.*

S posebnim su značenjima *ćùdljiv, zìmljiv, milòstiv (mȉlostiv).*

1649 Sufiks *-(a)n* ima veći broj usporednih pridjeva sa sufiksima *-ljiv, -iv,* ali u svakom pridjevu nije lako odrediti kad su posrijedi usporedni pridjevi, a kad je ukrštanje imeničkih i glagolskih osnova. Sa sigurnošću se može tvrditi da su oba od jedne imeničke osnove tek ondje gdje od iste osnove nema glagola, npr. *pȍhotan – pohòtljiv, žȕčan – žȕčljiv, mȉlostan – milòstiv, rȁdostan – rȁdostiv* (rij.) bez vidljive razlike u značenju. Naglasak pokazuje da je pridjev *žȁlostiv* izveden od imenice *žȁlōst,* a ne od glagola *žalòstiti se,* iako se po značenju donekle razlikuje od *žȁlostan.* Vrlo je blizak deverbativnim pridjevima na *-iv,* a u novije vrijeme teži da se s njima izjednači i naglaskom *(žalòstiv).*

Sufiks *-ast*

1650 Opskrbljenost se izriče i pridjevima tvorenim složeno-sufiksalnom tvorbom i sufiksom *-ast,* ali je taj način slabo plodan. Tako se tvore novi pridjevi samo od onih osnova koje u drugom dijelu složenice imaju glasovne zapreke

za *-(a)n* ili *-ø*. Mnogi su od njih rijetki po upotrebi: *dvòdupčast* (DJ) 'koji ima dva dupka, bikonkavan', *dvòpetljast* (arheološki) 'koji ima dvije petlje', *dvoznàmenkast, troznàmenkast, četveroznàmenkast, peteroznàmenkast, šesteroznàmenkast...* 'koji ima dvije, tri... znamenke', *jednopetljast* (arheološki) 'koji ima jednu petlju', *krivòšijast* (M. Božić, 1954, 56, obìč, krivovrat), *tvrdòkorast* (DJ) 'koji ima tvrdu koru' (jer pridjev *tvrdokoran* ima veliku učestalost u značenju 'tvrd, uporan').

Ostali sufiksi koji znače opskrbljenost

1651 **-čat.** U *kòščat* 'koji ima velike kosti'.

-ljav. U *mirìšljav* i *grȉžljav* 'koji ima grižu', potvrđen u izrazito stilskoj upotrebi: *Mater im grižljavu!* (M. Krleža, 1955, 69, obìč. grižljiv).

-novit. U *čvornòvit* (kvrgav).

-njast. U *kȉtnjast* 'koji ima mnogo kita (grančica, resa, ukrasa)'.

-njav. U *blȁtnjav* i *prȁšnjav* (obìč. blatan, prašan).

-njikav. U *vòdnjikav.*

-njiv. U *pràšnjiv* (obìč. prašan).

TVORBA PRIDJEVA KOJI ZNAČE SLIČNOST

1652 Pridjeva koji izriču sličnost ima izvedenih sufiksima *-ast, -kast, -ikast, -olast, -oljast* i *-orast.* Plodan je samo sufiks *-ast,* sufiks *-kast* je slabo plodan, a ostali su neplodni.

Sufiks *-ast*

Pridjevi koji znače sličnost tvore se sufiksom *-ast* od imenica, a rjeđe i od pridjeva.

Tvorba od imenica

1653 U tvorbi nekoliko imenica odbacuje svoje završetke, ali od običnijih samo tri: *brèžuljast, pàtuljast, pùpoljast.* Upotrebljavaju se i pridjevi s punom osnovom, *brèžuljkast, pàtuljkast, pùpoljkast,* i samo je *pàtuljast* običniji nego *pàtuljkast.*

Od im. s. r. nejednakosložne sklonidbe pridjevi su relativno rijetki. Tvore se od genitivne osnove: *sljȅmenast, bȕretast, dùgmetast,* ali je potvrđen i *dȕgmast* (*Dugmasti nosuljak,* Matoš, RMH), a od *vȉžle, vȉžleta* pridjev je *vȉžlast,* od *jáje,* gen. *jája* i *jàjeta* pridjev je samo *jȁjast.*

1654 Glasovne se promjene ispred *-ast* zbivaju ako osnova završava na *c, k, g, h, l, n.*

Glas *c* zamjenjuje se sa *č*: *bòbičast, kȍnčast, ljȕbičast, mjȅsečast, rȕžičast, zȕpčast*... Jedino je *sȑcast* običnije nego *sȑčast*, a *mȁcast* nema dubleta sa *č*.

Osnove na *k* u velikoj većini ostaju bez promjene: *čȅtkast, čȉpkast, klȅkast, kȕkast, lȕtkast*..., a samo se u nekih *k* zamjenjuje sa *č*: *dȕšičast* (< dùšīk), *jȁbučast, jàstučast, jèzičast, klȕpčast, pàmučast*...

Osnove na *g* u većini ostaju bez promjene: *kàcigast, sȉgast, pjȅgast, prȕgast*... Rjeđe se *g* zamjenjuje sa *ž*: *bùbrežast, kvȑžast* (obič. kvȑgast), *rȍžast*.

Glas *h* zamjenjuje se sa *š*: *tȑbušast, jȕšast, grȁšast, òrašast*...

Osnove na *l* u velikoj većini ostaju bez promjene: *budàlast, đavòlast, ȉglast, kȕglast, mȁglast, mȅtlast*...; *l* se zamjenjuje sa *lj* u *pȅpeljast* i *vȉžljast* (obìč. vȉžlast).

1655 Osnove sa *n* ostaju bez promjene: *bȅnast, gȁvranast, hlàdetinast, màslinast, pȑstenast*..., *n* se zamjenjuje sa *nj* u *brȁšnjast, čètinjast, grȕmenjast, kȅstenjast,* ali svi imaju likove i bez promjene i oni su ujedno i običniji osim *kȅstenast – kȅstenjast* koji se upotrebljavaju podjednako.

Zbog tih promjena moglo bi se uzeti da su te izvedenice izvedene sufiksom *-jast,* ali zbog nedosljednosti to pitanje ostaje otvoreno.

1656 Dvosložne izvedenice imaju kratkosilazni naglasak:

bȁbast, bȁčvast, brȁšnast, bȑdast..., *bȍmbast, cjȅvast, cr(j)ȅpast, cȑvast, cvjȅtast, dljȅtast, gnjȅzdast, kȍpljast, spȕžvast, žljȅbast*..., *bȍkast, brȍćast, ȉglast, hȑđast*..., *brȁzdast, glȉstast, jȁjast, kȍnčast, krȉlast, kȕglast, ljȅvkast, str(j)ȅlast, zvjȅzdast, žljȅzdast*...

Ako dvosložna osnova ima dugouzlazni naglasak na posljednjem slogu, tada izvedenica ima kratkouzlazni ili kratkosilazni za slog naprijed: *bȍgaljast, br(j)ȅžuljkast (br(j)ȅžuljast), krȅtenast, krȉstalast, sàpunast*...

U ostalih je izvedenica kao u osnove: *jȁgodast, jȁgodičast, bjelànčevinast, bòbičast, bòdljikast, bràdavičast, bùbrežast, budàlast, čèkinjast, ìgličast, jèguljast, sûmporast, bádemast*...

Dužina se ispred sufiksa krati: *bȍkorast, bȕsenast, grȅbenast*...

Samo se u nekih izvedenica naglasak koleba: *bàršunast* i *baršùnast, pȅpeljast* i *pepèljast, tȑbušast* i *trbùšast,* a drugačiji je u *vrȅtenast*.

Zanimljivo je spomenuti da su se od dvosložnih osnova s dugim naglascima na prvom slogu u građi našle samo dvije navedene imenice, *sûmporast* i *bádemast*.

1657 Pridjevi sa sufiksom *-ast* izvedeni od imenica znače sličnost s kojom osobinom imenice u pridjevnoj osnovi. Značenje se može opisati preoblikom 'koji je sličan i', 'koji je kao i', 'koji je poput i', 'koji je kao u i', npr. *sȁbljast* 'koji je sličan sablji', *sabljast kljun*.

Najčešća je sličnost po obliku: *bùbrežast list, dȅltasto ušće, ȉglast zub, ȉglasto čeljade, ìgličaste kosti, jȁjast list, jèguljast struk, kòritasta leđa, kȕkast nos, lèpezast rep, lubèničasta glava, pȍtkovast hodnik, pòtkovičast magnet,*

pȑstenasta pomrčina mjeseca, sȅdlast krov, slȍnasta kornjača, vrȅćasta haljina, zmȉjast put, zvȍnast vjenčić...

Veoma je česta sličnost po boji: *kȅstenasta kosa, ljȕbičasta kravata, màslinasta odora, nàrančasta boja, rȕžičasta haljina, plàtinasta kosa, zȅkast vol, zlȁtasta osica...*

Česta je sličnost i po vladanju: *budàlast, đavòlast čovjek, muškòbanjasta udovica, sȑnasto dijete, vȉžlasta djevojka, zvȑkast momak...*

1658 Sličnost može biti i po kojoj drugoj osobini: *bádemast miris, bàršunasta koža, kȍžast list, lèšinasto bljedilo, mȁhovinasta brada, pàperjast snijeg, pȁučinast, sjȅnast oblak, svȉlasta paučina, vȕnasta kosa, želàtinasta masa...*

Pridjevi sa sufiksom *-ast* znače katkada 'kao da ima i', što je također izricanje neke sličnosti. Najčešće je to o kakvu znaku u životinje: *cvjȅtast vol, cvjȅtasta krava* (vol, krava s bijelom pjegom na čelu, 'kao da ima cvijet'), *gȁćast golub, pijetao, gȁćasta kokoš* (u kojih je perje na nogama kao gaće)... Tako i *grȍšast, krȉlast, krȕnast, pȁsast, pȍjasast, prȕtast, zvjȅzdast...* Veoma rijetko o čemu drugome: *kȍlasta zavjesa* (šarena na kola, krugove), *grȍšast čovjek.*

1659 Pridjeva sa značenjima u prethodnome odlomku ima malo (dvadesetak), jedni su od njih arhaizmi *(bȁrast, grȉvast),* drugi su provincijalizmi *(pȉknjast, štrȁfast),* treći dolaze u novije vrijeme u osnovnom značenju sličnosti ('koji je sličan i') i to je značenje u novijim rječnicima ili samo ili je na prvom mjestu, npr. *cvjȅtast, krȉlast, zvjȅzdast,* a neki se rijetko upotrebljavaju *(kȍlast).* Koji se upotrebljavaju češće, postaju nemotivirane riječi *(gȁćast, krȕnast, tȍčkast).* Prema tome to značenje postaje neplodno. Podržavaju ga još oni noviji primjeri u kojima pridjev nije izveden od osnovnoga značenja imenice, nego od prenesenoga, kao što u primjerima: *čèkinjasto lice, bràdavičasta kora, žȉličast granit, kȍnčaste mahune...* O takvim će pridjevima biti još riječi (v. t. 1664 – 1677).

Tvorba od pridjeva

1660 Sufiksom *-ast* izvedeno je desetak pridjeva od pridjeva sa sufiksom *-en*: *bàkrenast, dȑvenast, kàvenast, màglenast, srèbrenast, stàklenast, svȉlenast, vàpnenast, vòdenast.* Semantički ti pridjevi ne tvore jedinstveni tip (što je zbog male učestalosti tih pridjeva i razumljivo), ali se ipak osjeća težnja da se uopći značenje 'sličan onomu što znači pridjev sa -en'. To bi značenje pridjev imao i da je izveden sufiksom *-ast* neposredno od imenice, kao što pokazuju usporedni pridjevi *bȁkrast, srȅbrast, mȁglast, stȁklast* (M. Božić resicama na lusteru daje jedanput pridjev *staklast* 1959, 32, a drugi put *staklenast,* 1954, 111), *svȉlast,* od kojih su posljednja tri češća nego *màglenast, stàklenast, svȉlenast.* Taj je tip tvorbe u nastajanju. Prije 1860. izveden je samo *dȑvenast,* a od ostalih su u rječnicima zabilježena samo četiri: *bàkrenast* (BR s. v. trčuljak), *kàvenast* (RSR), *srèbrnast* (BR, DJ) i *vàpnenast* (DJ).

1661 Pridjev *dȑven* ima jasno osnovno značenje, a u prenesenom znači 'ukočen, neosjetljiv'. Kako je osnovno značenje veoma često, došao je sufiks *-ast* da i

formalno obilježi preneseno značenje, npr. *dȑvenast čovjek, smijeh, dȑvenaste nožice* (u janjaca), *dȑvenasta jeka* (sve u građi MH), *dȑvenasto žensko, dȑvenasto srce* (BI).

1662 Ni *bàkrenast, kàvenast, srèbrenast* nisu po značenju jednaki s pridjevima *bȁkren, kàven, srȅbren* jer označuju sličnost po boji: *trčuljak bakrenasti* (BR s. v. trčuljak), *jesensko bakrenasto predvečerje* (građa MH), *bakrenasta put* (građa MH), *kavenast* (RSR 'koji je boje kave'), *srebrnasti kukci* (AR), *srebrnasti ili bijeli fazan* (BR s. v. fazan), *čaplja srebrnasta* (BR s. v. čaplja), *srebrnast sanak* (Matoš, 1935, 214), *srebrnasta kosa* (M. Božić, 1959, 9), *srebrnasta kompozicija novog Samoborca* (Nl. 26. 4. 59. 7), *srebrnast cvijet* (o runolistu, Vl. 5. 12. 59. 8), *sa crnom pogrušanom bradom i gustom srebrenastom kosom* (Stj. Kranjčević, RMS), *Srebrenasti ozon... trepti* (Matoš, RMS). BR s. v. galeb ima *srebrnasti ili srebrni galeb,* ali je očito da je *srebrni* prenesen i tek je po tome izjednačen sa *srebrnast.* (Zašto je lik *srebrenast* rjeđi, v. t. 1590.)

1663 Ostali pridjevi toga tipa, i *dȑvenast* u botaničkome nazivlju, nemaju još sustavnoga značenja.

Djètinjast je jedini pridjev izveden od odnosnoga pridjeva, ali mu se značenje obično opisuje preoblikom 'koji je kao u djeteta' i zbog toga se može uzeti da je taj pridjev izveden sufiksom *-injast.*

Pridjevi sa sufiksom *-ast* imaju i druga značenja i često se značenjem izjednačuju s pridjevima izvedenim od iste osnove, ali s drugim sufiksom. Potrebno je takve primjere posebno razmotriti i utvrditi narav tih odnosa.

Odnos sufiksâ -ast i *-av*

1664 Da se pridjevi izvedeni sufiksima *-ast* i *-av* sustavno razlikuju, može se pokazati na oprečnim parovima: *dlȁkaste izrasline* (na voću) – *dlȁkav čovjek, trp glìstastī* (BR, dakle trp sličan glisti) – *glȉstav čovjek* (AR, čovjek koji ima gliste), *ova pepeljasta životinja* (o magarcu, M. Božić, 1954, 8) – *pepeljav* (posut pepelom), *vicemondura riđasto-brašnaste boje* (Šovljanski, građa MH), *brašnjava vreća* (Krleža, građa MH), *pupoljaste grudi* (Matoš, 1935, 47) – *pȕpoljav* (AR, pun pupoljaka), *rđaste i mutne oči* (Božić, 1955, 304), *savijač graškov ȑđastī* (BR s. v. savijač) – *ȑđav čavao, mač...*

1665 Unatoč takvim oprekama katkad se usporedni pridjevi sa sufiksima *-ast* i *-av* značenjem izjednačuju, i to tako da pridjevi sa *-ast* imaju značenje opskrbljenosti ili da pridjevi s *-av* imaju značenje sličnosti.

Do takvih izjednačivanja dolazi zbog nekoliko razloga.

1666 Jedan je utjecaj povijesnih prilika.

U četrdesetak pridjeva sufiks *-ast* dolazi u značenju opskrbljenosti, dakle u značenju pridjeva sa sufiksom *-av.* Međutim, većinom takvi pridjevi imaju starije potvrde (iz Belostenca, Jambrešića, Stullija). Najveći broj takvih potvrda potječe iz

Stullijeva rječnika. On je gotovo sustavno izjednačivao sve pridjeve sa *-ast* i *-av,* ali u značenju pridjeva sa sufiksom *-av.* Očito je da je to bila njegova individualna tvorba. Zbog toga obrađivači AR velik dio takvih riječi nisu uopće uzimali u obzir, ili, ako su ih uzimali, stavljali su napomenu »nepouzdano« ili su ispravljali značenje. Unatoč tomu neki takvi pridjevi došli su i u novije rječnike. Sa svima postupak nije isti, npr. DJ pridjeve sa sufiksom *-ast* kad ne znače sličnost ne prevode, nego ih upućuju na lik sa *-av*: *bòdljikast, v. bodljikav, šȕpljikast, v. šupljikav...,* druge izjednačuju: *kȍrast, kȍrav*; *lȍjast, lȍjav...*; pridjeva *hvȍjav* nemaju, a *hvȍjast* prevode sa *fronzuto.* Na tu je pojavu bilo potrebno upozoriti jer inače neke potvrde iz rječnika ne bi bile dovoljno jasne.

1667 Čest je razlog u značenju osnovne imenice. Naime osnovna imenica može imati dva značenja, osnovno i preneseno. Kad se to uzme u obzir, može se pronaći razlika i onda kad su značenja pridjeva sa *-ast* i *-av* na prvi pogled jednaka ili se može pokazati zbog čega se ti sufiksi u nekim pridjevima izjednačuju.

Po primjerima:

čèkinjava kosa – *čèkinjasta kosa*
čèkinjava brada – *čèkinjasta brada*
čèkinjavo lice – *čèkinjasto lice*

može se zaključiti da su pridjevi sa sufiksima *-ast* i *-av* istoznačni. Međutim, valja odmah upozoriti da odnos *čèkinjava/čèkinjasta kosa* nije jednak odnosu *čèkinjavo/čèkinjasto* lice. Riječ je *brada* dvoznačna pa za nju u jednom značenju vrijedi ono što se kaže o licu, a u drugom o kosi! Imenica je *čèkinja* dvoznačna, znači: 1. *debela i čvrsta svinjska dlaka,* 2. *debela i čvrsta dlaka uopće.* Iz dosadašnjih se rječnika ne može sa sigurnošću utvrditi koje je od ta dva značenja osnovno, ali se može tvrditi da je osnovno 1., a 2. preneseno jer tako izlazi prema primjerima u građi MH i po jezičnom osjećaju mnogih.

1668 Prema tome ljudsko lice normalno nema čekinje pa se zato kaže *čekinjasto lice* da se sa *-ast* označi da je dlaka na licu tako tvrda »kao da su čekinje«, a u vezi *čekinjavo lice* polazi se već od drugoga, prenesenoga značenja i zbog toga u toj vezi može biti upotrijebljen sufiks *-av,* ali bi u preciznom opisu trebalo reći, kad je riječ o ljudskom licu: *čèkinjav* ⟶ koji ima čekinje (od čekinja 2).

Tako je i s pridjevima *čekinjav/čekinjast* kao atributima riječi *brada* u značenju ‘dio lica’, pa se veza *čekinjava/čekinjasta brada* lako prenosi i na *brada* u značenju ‘dlake na licu’, a odatle je put do dubletne upotrebe *čekinjava/čekinjasta kosa* jednostavan.

1669 Slično je s pridjevima *bràdavičast–bràdavičav.* Bradavici je osnovno značenje (prema AR) ‘mala izraslina na čovječjem i životinjskom tijelu’, a za sličnu izraslinu na bilju riječ *bradavica* dolazi u prenesenu značenju. I sad ako se za bradavice u bundeve kaže *bràdavičava kora,* značenje riječi *bradavica* uzeto je u širem značenju, a *bradavičasta kora* u užem (osnovnom) i tada pridjev *bràdavičast* znači ‘kao da ima bradavice’.

1670 Tako je i s pridjevima *mùšičast–mùšičav* jer možemo reći *mušičast/mušičav čovjek,* ali se odatle ipak ne može tvrditi da je *-ast* = *-av.* Oba su značenja prenesena, ali nisu oba na isti način: *mùšičav čovjek* znači 'čovjek koji ima mušice u glavi' (od mušica 'hir, kapric'), *mùšičast čovjek* 'čovjek koji kao da ima mušice u glavi' ili 'čovjek koji je kao mušica' (sad leti ovamo, sad tamo, sad hoće ovo, sad ono). Ovdje treba dodati i to da je *mùšičav* dobro potvrđeno, a *mùšičast* nema druge potvrde osim Maretićeve u Js. s. v. hir.

1671 Pridjeve *mȉšićast, mȉšićav* DJ prevode na jednom mjestu sa *musculoso.* Zaključak je na prvi pogled jasan: *-ast* je isto što i *-av.* Slično je i s *mȉšičav, mȉšičast* < *mȉšica.* Međutim semantički su odnosi ovdje dosta složeni. Obje su osnovne imenice dvoznačne: *mȉšić* znači 'mali miš' i 'dio čovječjeg i životinjskog tijela', *mȉšica* 'ženski miš' i 'mišić na nadlaktici'. Pridjevi *mȉšićast, mȉšičast* izvedeni su od prvih značenja, *mȉšićav, mȉšičav* od drugih, no danas su značenja izjednačena: *mȉšićast, mȉšićav* 'koji ima izrazite mišiće', *mȉšičast, mȉšičav* 'koji ima jake mišice'.

Značenje 'izrazit', 'jak' razumljivo je zbog toga što pridjevi *mȉšićast, mȉšićav* izriču ono što čovjek ima obvezatno (usp. t. 1625, 1634 – 1636). (Pridjevi sa *ć* izvedeni su od *mišić,* sa *č* od *mišica,* ali se zbog bliskosti značenja i zbog griješenja u *č/ć* miješaju. U književnom jeziku valja paziti na razliku u značenju između *mišićast, mišićav* s jedne strane i *mišičast, mišičav* s druge.) Građa pokazuje da pridjevi sa *-ast* imaju starije potvrde, a sa *-av* novije: *mišičasti laktovi, mišičasto žensko* (Šenoa), *mišičaste ruke* (Matoš), *mišićav* (RSR), *mišićava ruka* (građa MH, Šovary), *mišićavi profil* (M. Božić), *mišićav student* (Vus), *mišićavo tijelo* (Vus).

1672 Slični su uzroci izjednačenju pridjeva *škȑbast–škȑbav* jer se upotrebljava *škȑbav zub, škȑbavi zubi, škȑbast zub, škȑbasti zubi, škȑbav čovjek, škȑbast čovjek.* To dolazi odatle što imenica *škȑba* ima dva značenja: 1. 'šupljina u nizu zubi', 2. 'krhotina, krnja'. Zub je *škrbast* 'kao škrba', zubi mogu biti *škrbasti* 'kao škrbe' i *škrbavi* 'sa škrbama' (u oba značenja) i čovjek može biti *škrbav* 'sa škrbama' (u oba značenja). Zub ne može biti *škrbav,* ali kad zubi mogu biti škrbavi, ta se veza lako prenosi i na jedninu.

1673 Za mahune se može reći da su *kȍnčaste* i *kȍnčave,* prvi put u značenju 'kao da imaju konce', a drugi put u značenju 'koje imaju konce' (u prenesenu značenju imenice konac). To ipak pokazuje da ne smijemo zaključiti kako je *kȍnčast* = *kȍnčav,* pogotovu što ostale veze pokazuju da *končast* znači 'kao konac, sličan koncu'. Svi primjeri u građi MH samo su u tom značenju: *končast mlaz krvi, končasta kosa, končaste tvorevine* (u jezgri), *končaste lažne nožice, končaste žile,* a tako i ostale: *končasta ticala* (AR), *končasti korijen* (BT), *končaste dlake* (ZT).

Slično je i sa *žȉličast–žȉličav.* Za *žȉličaste šare* ne može se reći *žiličave šare,* ali se za granit može reći *žȉličast* i *žȉličav,* jer žilica ima više značenja.

1674 Dakle, sufiks *-ast* dolazi mjesto sufiksa *-av* kad je posrijedi preneseno značenje i kad je jasno da pojam zapravo nema ono što bi mu se pridalo pridjevom s *-av.* Međutim, kako je značenje 'kao da ima i' netipično, dolazi *-av* i

u tvorbi od prenesenih značenja osnovnih imenica. Tu je dakle područje gdje se sufiksi *-ast* i *-av* ukrštaju. Potvrde pokazuju da je *-av* običniji i od prenesenih značenja *(mišićav, mušičav, končav)*. Sufiks *-av* pogotovu treba upotrijebiti ondje gdje bi moglo doći do nejasnoće (dvoznačnosti), npr. *končast korijen* imao bi uz značenje 'korijen tanak kao konac' i značenje 'kao da ima konce' (za deblji korijen). Zato u drugom značenju treba upotrijebiti *končav* premda nije riječ o pravim koncima.

1675 Katkada pridjevi sa sufiksom *-av* imaju značenje sličnosti, dakle značenje sufiksa *-ast*. U nekim pridjevima uzrok tomu može biti greškom zbog kolebanja u upotrebi sufiksa *-ast* i *-av* kao što je navedeno u prethodnim primjerima, a takvih pridjeva ima znatno više.

U pojedinim primjerima može biti i koji drugi uzrok.

Pridjev *bȅnav* BR i DJ izjednačuju sa *bȅnast*. Tvorbeno je normalnije *bȅnast*, ali se upotrebljava i *bȅnav*, vjerojatno zbog toga što pridjev označuje negativno svojstvo blisko bolesti, a u tom značenju sufiks *-av* dolazi veoma često.

1676 Pridjev *pȁdavičav* znači 'koji ima padavicu', ali je u DDM preveden i 'padavici sličan'. U građi MH nalazimo dva primjera s takvim značenjem: »*Knez je... urlao u padavičavim trzajima*« (bio je neobično uzrujan, bijesan, Nehajev). – »*Ta slučajna, nesmotrena, bezazlena Karolinina kretnja ostala mu je najpadavičavijom, najsladostrasnijom emocijom čitavog djetinjstva*« (Karolina mu je sjela u krilo, Krleža). Očito je da je ovdje posrijedi prijenos značenja već izvedenoga pridjeva, kao što je preneseno značenje pridjeva *gròzničav* (grozničave kretnje).

1677 Gdje god ne postoje posebni razlozi, narav književnoga jezika traži da se pridjevi sa sufiksima *-ast* i *-av* upotrebljavaju u skladu sa sustavnom tvorbom, a to znači da pridjevi s *-ast* znače sličnost, a pridjevi s *-av* opskrbljenost, inače bi neke rečenice bile dvoznačne jer često i u širem kontekstu značenje zavisi samo od sufiksa, npr.: »*Među ucviljenim udovicama marširaju tri varoške davno ocvale ruže... Vijenac borovih šišarki dvostruko im kruni pepeljave, raskuštrane kose...*« (M. Božić, 1954, 143). Ni u širem se kontekstu ne govori misli li se na sijede (sive) kose ili kose posute pepelom (moguća su oba značenja jer je riječ o starijim udovicama u pokladnoj povorci), semantički je znak jedino sufiks i ako bi se sufiksi *-ast* i *-av* samovoljno upotrebljavali, tu ne bi bilo jasno o kojem je značenju riječ.

Odnos sufiksâ -ast i -at

1678 Česti su i usporedni pridjevi sa sufiksima *-ast* i *-at*, ali je sustav u tvorbi jasan. Najbolje se može pokazati na parovima s oprekom u značenju: *brȁšnasta jabuka, kruška – brȁšnata pričuva* (u zrna), *jȁjasta glava – jàjat (mudat) čovjek, kȅsast organ* (u biljke) – *kèsat (bogat) čovjek, klȉpasti telac* (za dječaka) – *klìpat kukuruz, šȁkast list – šàkat čovjek, vȕnast oblak, vȕnasta kosa – vùnato stado.*

Potanja analiza ostalih primjera i pridjeva pokazuje da se u nekoliko pridjeva samo u starijim potvrdama izjednačuju sufiksi *-ast* i *-at*, u novijim potvrdama značenja su u skladu sa sustavnom tvorbom.

Ta se dva sufiksa mogu razgraničiti i u pridjevima u kojima se i po novijim potvrdama čini da su *-ast* i *-at* izjednačeni ako se uzme u obzir osnovno i preneseno značenje osnovne imenice, kao što je uzeto u obzir i kod sufiksâ *-ast* i *-av* (t. 1664 – 1667).

Primjeri *rèbrasta ploča* (u hladnjaku), *rèbrasta čaša* mogu se protumačiti 'koji ima rebra', ali kad se uzme u obzir da prava rebra imaju samo čovjek i životinja, tada je očito da tu *-ast* dolazi zato što je *rebro* uzeto u prenesenu značenju, tj. *rèbrast* znači 'koji kao da ima rebra' ('koji je nalik na rebra'), kao što pokazuju i primjeri: *tkanina s poprečnim rebrastim brazdama* (RSR s. v. rips), *rebraste televizijske antene* (Vj. 22. 3. 59. 9.).

1679 Slično je i s pridjevima *tȑbušast – tȑbušat*. DJ oba pridjeva izjednačuju prevodeći ih na istom mjestu s *panciuto* (što znači 'koji ima velik trbuh'), iako to značenje ima samo *tȑbušat*, a *tȑbušast* uz to značenje znači i 'koji je nalik na trbuh'. Potvrde pokazuju da se *tȑbušast* upotrebljava u prvom redu za ono što zapravo nema trbuha, npr. *trbušast ormar* (Šenoa, RMS), *trbušaste vaze* (Vl. 9. 7. 60. 8.), *trbušasta vaza* (Tel. 20. 1. 61. 12.), *trbušast ormar, plast, tronog, vrč* (građa MH), *trbušasti dio tikvice, trbušasta torba, kuća*; *puž sa trbušastom kućicom* (akvarij, Split), *trbušasti bubanj* (Vl. 2. 7. 60. 8.). U građi MH ima potvrda gdje je *tȑbušast* upotrijebljen i za čovjeka: *trbušast čovjek, starac, fratar,* ali to je moguće zbog toga što odnos pridjeva i imenice čovjek osigurava jednoznačnost.

1680 Nešto je drugačije s usporednim pridjevima *ràčvast – ràčvat, ràkljast – ràkljat, ràsohast – ràsohat, ràšljast – ràšljat* jer osnovno značenje riječi *račve...* nije tako očito (osnovno bi značenje bilo samo kad je riječ o drvetu), ali potvrde za pridjeve sa *-at* samo su za drvo, a sa *-ast* za drvo i za ono što je nalik na račve, rašlje...: *račvast jezik, rep, račvasta cijev, kost, račvaste kosti, račvasti rogovi, končići,* a *ràčvat* samo *račvate palice*; tako i u potvrdama za *ràšljast* prevladava značenje 'koji je nalik na rašlje', a *ràšljat* dolazi uz stup. Granični primjeri kao *račvast kolac, rašljast stup, štap* uzrok su novijim primjerima *rašljasto stablo, rašljasta vrba.*

Pridjev *kròšnjat* znači 'koji ima veliku krošnju', a *krȍšnjast* 'koji je nalik na krošnju': *krošnjast trbuh, krošnjasta prsa* (u gđe Anđeline, građa MH). Ali *krȍšnjast* dolazi i u primjerima gdje znači isto što i *kròšnjat*: *krošnjasto granato drvo, krošnjasta stabla.* Takvoj upotrebi pridjeva *krošnjast* nema semantičke zapreke jer veza s imenicama *drvo, stablo* osigurava jednoznačnost, ali je bolje te pridjeve upotrebljavati u skladu sa sustavnim značenjima.

1681 BR i DJ izjednačuju i pridjeve *zȑnast* i *zȑnat*. U pojedinim primjerima teško ih je razgraničiti: *zrnasta hrana, zrnasta struktura* (donjih slojeva), *zrnata podloga* (tla), *šećer zrnati, zrnati plijen* (žito), *zrnate živežne namirnice, zrnato čislo, sitna zrnata puceta*; u primjerima *zrnasta kiša* (N. Simić, RMS), *zrnasti privjesak* (na naušnici), dakle 'koji je nalik na zrno' i *zrnata kuća* 'koja ima obilje zrna', *zrnati snopovi* jasno pokazuju razliku.

Odnos sufiksâ -ast i -ovit, -evit

1682 U t. 1644. navedeno je nekoliko pridjeva sa sufiksima *-ovit, -evit* koji imaju značenje sličnosti. Ima i nekoliko pridjeva sa sufiksom *-ast,* a značenjem opskrbljenosti, obilja: *brèžuljkasto tlo, brèžuljkasto zemljište, filjkaš člȁnkasti* (AR articulatus), *jȁmast* (BR pel/en jam), *sȁdrast sloj, sȁdrasto tlo, sjȅnast gaj, šuma, škrȁpasta obala, žljȅbast valjak,* dakle u značenju sufiksa *-ovit.*

1683 Svi su ti pridjevi slabo potvrđeni, osim *brežuljkast* i *sjenast,* uglavnom su pojedinačni primjeri načinjeni za određene potrebe (*filjkaš člankasti* samo u J. Šlosera). Osim toga jedan je dio tih pridjeva u tom značenju iz starijega jezičnoga doba, novije su potvrde u skladu sa sustavnim značenjem sufiksa *-ast.*

1684 Pridjev *jȁmast* u AR ima tri značenja: a) izduben (poput jame), konkavan, šupalj, b) dubok (kao jama), c) pun jama, s potvrdom iz nar. zagonetke, a za to značenje postoji potvrđen pridjev *jamičav.* Pridjev *sȁdrast* u Stullija je 'gypso abundans', a u Šuleka već ima 'gypsartig'. Za *sjȅnast* u značenju 'sjenovit' potvrde su u AR samo stari rječnici, a od triju potvrda starih pisaca dvije su već u značenju 'koji je kao sjena': *sinast život, sinast svit*; u tom su značenju i Matoševi primjeri: *sjenast oblak* (1935, 40), *sjenaste vjeđe* (1917, 140).

1685 Gotovo svi pridjevi imaju potvrđene i likove sa *-ovit*: *člankòvit* (DJ, nemaju člankast), *sjenòvit* (DJ, iako ga prevode isto kao sjenast), *škrapòvite prečice* (M. Božić, 1954, 9), *žljebòvit* (BR, upućuje ga na žljebast). Jedino *brežuljkovit* nema ni jedne potvrde, a *jamovit* nema hrvatske.

1686 Važno je istaknuti da *-ast* upotrijebljen u značenju *-ovit* postaje dvoznačan i da često ne pomaže ni kontekst da značenje bude jasno. U Matoševu primjeru *»Ti si, divna moja gospođo, ...bogatija tajnama i željama od ove sjenaste noći«* (1917, 59) nije potpuno jasno u kojem je značenju pridjev *sjenast* upotrijebljen: po sufiksu i po značenju u kojem Matoš upotrebljava pridjev *sjenast* na drugim mjestima možemo smatrati da je rečeno 'noć kao sjena', a kontekst dopušta i značenje 'noć puna sjena'. Ali takva dvoznačnost u pjesničkom jeziku može biti funkcionalna, u poslovnom i znanstvenom nije.

Odnos sufiksâ -ast i osnove -lik

1687 Nekoliko pridjeva sa sufiksom *-ast* ima dubletne likove s riječju *-lik* kao drugim dijelom složenice, većinom u značenju sličnosti po obliku: *cvjȅtast – cvjetòlik, cȑvast – crvòlik, glȉstast – glistòlik, grȍzdast – grozdòlik, jȁjast – jajòlik, sȑpast – srpòlik...,* a dva označuju i sličnost po boji: *srȅbrast – srebròlik* (BR), *zlȁtast – zlatòlik* (*zlatolike zrake, zlatolika kosa,* Šenoa, građa MH). Provjeravanje potvrda pokazuje da je ta tvorba iz najnovijega doba, najstarije su potvrde iz početka druge polovice prošloga stoljeća (Pančić, Šenoa, Šulek) i da se sporadično javljaju nove potvrde i novi pridjevi sa *-lik.* Ne zapaža se da je *-lik* potisnuo *-ast* i svi su pridjevi sa *-lik* slabije potvrđeni od dubletnih sa *-ast,* a uzevši ih kao cjelinu, veoma su rijetki (u građi 20:720). Nema poseb-

nih ni semantičkih razloga koji bi tražili pridjeve sa *-lik* u tom značenju. Koliko je *-lik* semantički jasan sam po sebi, toliko je *-ast* zbog velike učestalosti. Jedino koji pojedinačan pridjev može imati neke posebne razloge. Tako je npr. *màjmunast* običan u značenju sličnosti po vladanju, i zato se javlja *majmunòlik* da označi sličnost po obliku, i to samo u antropološkom uspoređivanju; tu djeluje i analogija sa *čovjekòlik,* a dolazi u obzir i drugo značenje *-lik* ('lice'). Slično se može objasniti i *srcòlik.* Premda rječnici imaju *sȑcast* u značenju 'koji ima oblik srca', ipak je veoma obično značenje 'drag, lijep kao srce' i stoga se javlja *srcòlik* da označi sličnost po obliku. Pridjev *šašòlik* (*kratka koplja šašolika oblika,* iz arheol. teksta) opravdan je time što je glasovni lik *šašast* preblizu pridjevu *šašav* (pogotovu zbog analogije *glup-glupav-glupast, benav-benast*) pa nije dovoljno razlikovan za identifikaciju sa značenjem 'sličan šašu'. Kad nema tih posebnih razloga, u tvorbi i upotrebi pridjeva za oznaku sličnosti prednost treba dati sufiksu *-ast.*

Ostali sufiksi koji znače sličnost

1688 **-ikast.** Samo u *sȁbljikast* (*sabljikaste noge,* A. Šenoa, RMS) i *vȉšnjikast* (*višnjikaste oči,* A. G. Matoš, RMS).

-kast. Sufiksom *-kast* izvedeno je nekoliko pridjeva koji znače sličnost: *bìserkasta maglica* (M. Božić, 1955, 188), *biserkasta snježna zrnca* (isti, RMH), *đavòlkasta starica* (isti, 1955, 173), *zlȁtkasti odsjevi* (tekst u splitskom Akvariju), *...magla puna prozirnih zrnkastih balonaca kao bezbrojnih lebdećih kapi* (M. Božić, 1955, 256, Neisplakani (b): *magla puna prozirnih zrnkastih lebdećih kapi*). Svi pridjevi imaju dubletne likove sa *-ast,* a primjeri pokazuju da se to može smatrati individualnom tvorbom.

-olast. U *vragòlast* (očito analogijom prema *đavòlast,* gdje je *đavol-ast*).

-oljast. U *vragòljast* (obìč. vragolast).

-orast. U *grȁhorast* i *kȁporast.*

TVORBA PRIDJEVNIH UMANJENICA

1689 Pridjevne umanjenice označuju pridjevno svojstvo u manjoj mjeri nego što se označuje osnovnim pridjevom. Tvore se sufiksalnom, prefiksalnom i složenom tvorbom.

Sufiksalna tvorba

1690 Umanjenice sufiksalnom tvorbom izvedene su s tridesetak sufiksa, ali su gotovo svi slabo plodni ili su neplodni, plodniji je samo sufiks *-kast.* Jedni su pridjevi osjećajno neobilježeni, a drugi su osjećajno obilježeni. Osjećajno obilježeni u većini imaju deminutivno-hipokoristično značenje, ali kako osjećajno značenje prevladava, točnije je ako kažemo da imaju hipokoristično-deminu-

tivno značenje. Zbog slabe plodnosti i male učestalosti nekih pridjeva u cjelini se među sufiksima ne mogu pronaći sustavni odnosi, a katkad se između osjećajne obilježenosti i neobilježenosti ne može povući oštra granica, pogotovu u pojedinoj izvedenici i konkretnim upotrebama, toliko više što osjećajnost često počiva na iznimnosti tvorbe i na maloj učestalosti.

Zbog veće plodnosti i pretežne osjećajne neobilježenosti najprije se prikazuju sufiksi *-kast* i *-ast,* a zatim ostali.

Sufiks -kast

1691 Pridjevske umanjenice u suvremenom jeziku najčešće se tvore sufiksom *-kast*: *bjȅlkast, crvènkast, cȑnkast, glȕpkast, kȉselkast, ljȕtkast, plȁvkast, rumènkast, sȉvkast, slȁnkast, srȅbr(e)nkast, svȉlenkast, šȁrkast, zelènkast...*

Od *lûd* umanjenica je *lȕckast,* od *šȁren* > *šȁrkast,* od *žût* > *žȕćkast* (rj. *žȕtkast*). Pridjev *ljȕbičastkast* ima samo jednu pismenu potvrdu (normalnije bi bilo *blijedo ljubičast, svijetlo ljubičast* i sl.). U osnova koje završavaju na *đ* taj se glas zamjenjuje sa *ć,* ali za *rȉćkast* (< riđkast) nema potvrde, a *smȅćkast* ima jednu (*smeđkast* tri). Od njih su običnije umanjenice izvedene sufiksom *-ast.* (Usp. i *-ikast,* t. 1695.)

Sufiks -ast

1692 Osim tvorbe sufiksom *-ast* od pridjevnih osnova u kojoj izvedenice pretežno znače sličnost (v. t. 1660 – 1663), sufiksom se *-ast* tvore pridjevne umanjenice ako osnova završava na *k* ili *-kast* i nailazi na kakvu drugu glasovnu zapreku: *gȍrkast, lȕdast* (obič. luckast), *ȍkruglast, rȉđast, sȉtnast, slȁtkast, smȅđast, žȁrkast...,* a rjeđe kad nema tih razloga: *dèbeljast, kȉselast, ȍporast, sȉnjast, sȉvast, šȁrast.* Svi pridjevi druge skupine imaju malu učestalost, a neki od njih imaju i dubletne pridjeve sa *-kast*: *dȅbeljkast, kȉselkast, sȉvkast, šȁrkast.* Posljednja su tri običnija nego umanjenice sa *-ast.*

Uz *lȕckast* < *lûd* ponovno se u književnom jeziku javlja i *lȕdast* (M. Božić, 1959, 20, *ludasto stvorenje,* isto, 47) jer je možda u kojim krajevima sačuvao kontinuitet, a može biti i nova tvorba od *lȕda,* kao *bȅnast* < *bȅna, blȕnast* < *blȕna, budàlast* < *budàla.*

Ostali sufiksi u tvorbi pridjevnih umanjenica

1693 **-ač(a)k.** Sufiksom *-ač(a)k* izvedeno je samo nekoliko osjećajno obilježenih pridjeva:

lȕdačak, pȕnačak, slȁdačak, sȕhačak. Pridjev *dugàčak (dȕgačak)* po postanju je vjerojatno umanjenica, ali se njegova deminutivnost izgubila. Čini se da se u značenju 'dȕg' upotrebljava samo *dugàčak* i da bi *dȕgačak* i danas mogao biti umanjenica, ali učestalost osta-

lih pridjeva nije velika da se razlika spontano nametne, a normativni je priručnici ne određuju.

-ah(a)n. Sufiksom *-ah(a)n* ima izvedenih petnaestak pridjeva, ali mnogi nemaju suvremenih potvrda. Često se upotrebljava samo *žȉvāhan,* a ostali rijetko, i to samo u pjesničkom stilu kao osjećajno obilježeni: *dȍbrāhan* (Šenoa), *lȁgāhan* (Šenoa, Božić), *mȁlāhan* (Šimunović), *pȕnāhan* (S. Novak), *ȕzāhan* (M. Krleža).

-(a)k. U *nȅjačak, vȅličak, kolȉčak* i *tolȉčak.*

-aljiv. U *tugàljiv.*

1694 **-an** i **-jan.** U tvorbi se tim sufiksima mnoge osnove krate, sufiks *-jan* dolazi na osnove sa završnim *d, t,* a *-an* na ostale:

bljȅđan, glȁđan, hlȁđan, mȉlan, mlȁđan, pȕnan, sȉćan, slȁđan, tȁnan, tȉhan, ȕzan, zlȁćan, žȅđan. Jedino *mȅkan* znači što i osnovni pridjev *mȅk.* Sufiksi *-an* i *-jan* u ovoj su kategoriji slabo plodni, ti su pridjevi osjećajno obilježeni, a upotrebljavaju se uglavnom u pjesničkom stilu.

-aš(a)n. U osjećajno obilježenim pridjevima *mȁlašan, pȕnašan, slȁbašan, tȁnašan,* a takav je i *slȕgašan* (Božić, 1954, 185) izveden od *sluga.* (Za *grȕbašan* u građi se nije našla ni jedna suvremena hrvatska potvrda.)

1695 **-ec(a)k.** U *maécak, malécak.*

-ec(a)n. U *màlecan.*

-eč(a)k. U *maléčak.*

-eljav. U *smrdèljav* (S. Šimić, RMS).

-eljiv. U *smrdèljiv* (Maretić, RMS).

-en. Neplodan sufiks u ovoj kategoriji. Dolazi samo u nekoliko pridjeva: *hȉtren, hrȁbren, mìlen* (svi s malom učestalosti), a *ȍpćenī* (< ȍpćī) danas je zastarjelica. Pridjev *màlen* znači isto što i *mȃlī,* potreban zato što se *mȃlī* ne upotrebljava u neodređenu obliku.

-eš(a) n. U *màlešan.*

-ic(a)k. U jednom pridjevu koji se javlja samo u određenu obliku: *ovolìčkī* (R. Šovary, RMS).

-ic(a)n. U dva pridjeva koji se javljaju samo u određenu obliku: *ovolìcnī* (B. Mašić, RMS), *tolìcnī* (Velikanović, RMS).

-ičast. U *bjèličast* i *plàvičast.* Inače je završetak *-ičast* čest u izvedenica od imeničkih umanjenica sa *-ica*: *ìgličast, bòbičast, jȁgodičast...*

-ijat. U *mrtvìjat*: *mrtvijata stvorenja* (Božić, 1981, 299).

-ikast. U *mòdrikast, smèđikast* i *tòplikast.*

-ikav. U *stàrikav.*

-injav. U *žȕtinjav*: *žutinjava usta* (Božić, 1955, 125).

1696 **-iš(a)n.** U četiri pridjeva koji su obični ji u određenu obliku: *kolìšnī, onolìšnī, ovolìšnī, tolìšnī.*

-išav. U *golìšav.*

-jah(a)n. U *blјȅđāhan* (Domjanić, RS), *glȁđāhan* (S. Buzolić, RS), *hlȁđāhan* (Maretić-Ivšić, RMH), *mlȁđāhan* (Šimunović, RMS), *slȁđāhan* (Maretić-Ivšić, RMS), *žȅđāhan* (Kurelac, RS).

-jan. V. t. 1694.

-jaš(a)n. U *bljȅđāšan* (Budisavljević, RS).

-jav. U djelima M. Božića: *crvenjav bljuvac* (građa MH), *crvenjavi žuljevi* (1959, 24), *crvenjave ruke* (isto, 183), *crvenjave oči* (RMH), *drvènjav zvuk* (1959, 137), *vodenjava glava* (Gavranova, 1954, 10).

-jikav. U *mùtnjikav* (Božić, 1955, 326, 1959, 14, 48).

-juš(a)n. U *krȁćušan* (Šimunović, RS), *mȁljūšan* i *mȁjūšan* (*majušna Kata,* Božić, 1955, 210), *mȉljūšan* (Gjalski, RMS), *sȉćūšan, zgȍđūšan* (A. Kovačić, RS). Značenje pridjeva *gȍjūšan* u RMS je »dem. od go« s Božićevim primjerom: *Ipak zaželi pljucnuti tu... sitnu dušicu, tu gojušnu pojavu* (1955, 100), ali značenje nije baš jasno, pogotovu što je *gojušan* ublaženica za ugojen.

-juškast. U *debeljùškast.*

-kav. U djelima M. Božića: *debeljkave nožice* (građa MH), *bjelkave piknje* (1955, 55), *glupkavih obraza* (1959, 70), *žutkava runja* (1955, 185).

-ljat. U *òštrljat*: *oštrljat nos* (Car Emin), *oštrljate riječi* (Kaleb), *oštrljat zub* (Božić).

-oljast. U *dugòljast* (obìč. duguljast).

-onjav. U *suhònjav.*

-ukav. U *praznùkav* (V. Desnica).

-uljast. U *dùguljast, mòdruljast, sìvuljast, žìvuljast.*

-uljav. U *mòdruljav, mȑšuljav, žìvuljav* (sve M. Božić).

-unjav. U *bljedùnjav, gladùnjav, hladùnjav, slabùnjav, sladùnjav.*

-uš(a)n. U *mȅkušan* i *slȁbušan.*

-ušast. U *debèljušast, ljèpušast, mèkušast, mòdrušast, plàvušast.*

-ušav. U *golùšav* (obìč. golišav) i *milùšav.*

-uškast. U *debeljùškast* i *ljèpuškast.*

Prefiksalna tvorba

1697 Prefiksalnom tvorbom pridjevne se umanjenice tvore prefiksima *na-, o-, po-, pri-, pro-, su-, sub-*. Nešto više složenica ima s prefiksima *o-* i *po-*, ali su sve tvorbe slabo plodne ili su neplodne.

S prefiksom *na-* zapisano je više pridjeva. Stariji je naglasak *ná-* i kratka osnova *(nágluh),* noviji kratkosilazni naglasak *(nȁglūh),* ali upotrebnu potvrdu ima samo pokoji takav pridjev: *nȁglūh, nágorak, nȁkrīv,* što pokazuje da ta tvorba nije više plodna.

1698 Prefiks *o-* dolazi uglavnom s netvorbenim pridjevima, a označuje da se osobina ne ostvaruje baš u potpunoj mjeri, npr. *ȍdebeo* znači 'prilično, dosta debeo, ali ne i potpuno debeo'.

Naglasak je kratkosilazni na prefiksu.

Takvi su pridjevi:

ȍdebeo, ȍgūst, ȍhladan, ȍjāk, ȍkrātak, ȍkrūpan, ȍmalen, ȍmršav, ȍnizak, ȍrijēdak, ȍslab, ȍsladak, ȍsrednji, ȍtanak, ȍtežak, ȍtijēsan...

Tvorba je veoma slabo plodna.

1699 Prefiks *po-* dolazi uglavnom s netvorbenim pridjevima. Naglasak je kratkosilazni na prefiksu. Složenice označuju blago umanjenje značenja osnovnoga pridjeva:

pȍdebeo, pȍdobar, pȍdubok, pȍgolem, pȍhlādan, pȍimūćan, pȍjāk, pȍkratak, pȍkvrgav, pȍmalen, pȍmršav, pȍpriličan, pȍstar, pȍširok, pȍtežak, pȍvelik, pȍvisok, pȍzamašan...

Prefiks *po-* u toj je tvorbi slabo plodan.

Ispred superlativa malo ublažava superlativno značenje:

pònājboljī, pònājdubljī, pònājluđī, pònājljepšī:

Pokraj nje su čadorovi. / A med njimi ponajljepši, / Ponajljepši, ponajveći / Agin čador... (I. Mažuranić, 58). – *Ali srce obrane ote Koprivnica je, ponajjača tvrđava naša* (Šenoa, 1933b, 190). – *Mana* [drama] *imade više, bit će ponajznamenitija što joj je ekspozicija veoma razvučena.* (Vijenac 1885, RMS). – *Mi sami sebi ne smijemo sudit / Ići i pazit na svoj put jest prva / I ponajbliža čovjekova dužnost...* (M. Kombol, 91). – *Ta sve sv'jetu gubi moć! I sreća, / I ponajljepša životna će snaga / Malaksat jednom...* (Isto, 93). – *Ako je školovana budala ono najgore, onda je školovan mudrac nešto ponajbolje.* (I. Golub, 53).

1700 S ostalim prefiksima načinjeno je nekoliko pridjevnih umanjenica:

prȉglūp, prȉlūd, prȉprost, prȉstar...
prȍćelav, prȍhlādan, prȍsijēd...
sȕlūd, sùmahnit, sȕmr̄tav, sȕpijan...
sȕbminijatūran.

Složena tvorba

1701 Deminutivne pridjevne složenice tvore se riječju *polu-*, a označuju da se osobina osnovnoga pridjeva ostvaruje napola, samo jednim dijelom:

pȍludivljī (-dì-), pȍluglasan (-lù-), pȍlugōl, pȍlugotov (gò-), pȍlulūd, pȍlumrtav (-ȑ-), pȍlunov, polupìjan, pȍlupismen, pȍluprāzan (-prá-), pȍluslužben, pȍlusūh, poluzàtvoren, pȍlužīv...

TVORBA POJAČAJNIH PRIDJEVA

1702 Pridjevi kojima se označuje osobina osnovnoga pridjeva u pojačanoj mjeri tvore se sufiksalnom, prefiksalnom i složenom tvorbom.

Sufiksalna tvorba

1703 Pridjevi tvoreni sufiksima obično dolaze odmah iza osnovnoga pridjeva:

-acat. U *čistàcat*: *...dok na kraju ne probije tanki mlaz čiste čistacate vode.* (I. Raos, Trilogija, 172).

-acki. U *ȉsti istàckī* (Matoš, RMH).

-cat. Sufiks *-cat* slabo je plodan, a dolazi na pridjeve ili riječi bliske pridjevima radi pojačanja osnovnoga značenja. U pretežnoj većini takav pridjev dolazi iza riječi od koje je izveden, rjeđe iza srodne riječi: *bijêl bjèlcat, cijêl cjèlcat, cȓn cr̀ncat, čȉtav cjèlcat, fȉn fìncat, gôl gòlcat, jèdan jedìncat, nȍv nòvcat, prȁv pràvcat, pȕn pùncat, sâm sàmcat, sȁv sàvcat, zdrȁv zdràvcat...* Katkada dolazi i sam: *On pogleda užarenu glavnju što je bjelcata ognjem bubrila...* (M. Božić, 1954, 86). – *Ne osta mi od njega nego jedincata stara knjiga* (A. Šenoa, 1933, 92). – *...onaj jedincati trunak sreće* (M. Božić, 1959, 69). – *Jedan sovereign, blistav i novcat* (Z. Gorjan, 1964, 41).

-cit. Sufiks *-cit* dolazi katkada mjesto sufiksa *-cat,* ali se takvi pridjevi u hrvatskom književnom jeziku upotrebljavaju samo iznimno: *gôl gòlcit* (A. G. Matoš, 1935, 137), *sáma sàmcita* (M. Božić, 1955, 18), *zàrāsla i zdràvcita* (isto, 20), *zdrȁv zdràvcit* (isti, 1954, 34), uz *zdrȁv zdràvcat* (isto 40).

1704 **-ovet(a)n.** U *bogòvetan,* obično iza riječi *svaki, cio, čitav*: *Urliču, zavijaju čitavu bogovetnu noć vuci* (I. G. Kovačić, RMH), *Svu noć bogovetnu je kriještala* (J. Torbarina, 1969, 59), *ciglòvetan* 'jedini', obično iza *cigli*: *Ali ne izustih ni cigle ciglovetne* (S. Krešić, RMH s. v. cigli), *dugòvetan* 'veoma dug', obično iza dug, *istòvetan,* obično iza *isti.*

-ovjet(a)n. Katkada se pridjevi sa sufiksom *-ovet(a)n* javljaju i u liku sa *-ovjet(a)n*: *Cijele bogovjetne prošle noći* (A. G. Matoš, 1917, 66), ali rijetko, tako da nema sumnje da prednost kao pojačajni sufiks treba imati *-ovet(a)n.* Jedino je prevladao *istòvjetan,* ali u značenju 'identičan'.

Prefiksalna tvorba

1705 Pojačajni pridjevi u prefiksalnoj tvorbi tvore se prefiksima *arci-, arhi-, hiper-, pre-, super-, ultra-*.

Prefiks **arci-** u primjeru: *Bogu ti lupeškoga i arcilupeškoga!* (I. Raos, 1971, 290.)

Prefiks **arhi-** u istom značenju kao i *arci-*, ali se u građi nije našao ni jedan primjer (potencijalno: *arhiglup*).

Prefiks **hiper-** dolazi u nekoliko pridjeva u značenju *pre-, super-*: *hȉperglūp* (B. 17. 10. 1967, 1), *hȉperlojālan* (RSR), *hipermȍderan* (RSR), *hiperosjètljiv* (Tel. 9. 6. 1967, 5), *hiperromàntičan* (RSR), *hipersòničan* (RSR). U novije vrijeme u tom značenju prevladava *super-*.

1706 Prefiks **pre-** označuje svojstvo osnovnoga pridjeva u velikoj mjeri, u velikom stupnju, iznad normalnoga, u prevelikoj mjeri, u najvećem stupnju:

prȅbijēl, prȅblāg, preblážen, prȅbogat, prȅčāstan, prèčist, prȅdalek, prȅdivan, prȅdrāg, prȅdubok, prȅdug, prȅjāk, prȅkrāsan, prȅlijēn, prȅlijēp, prȅljubazan, prȅmalen, prèmio, prȅmūdar, prȅnāgao, prenáporan, prȅnizak, prȅobilan, preosjètljiv, prȅpametan, prȅponizan, prȅpun, prèran, prèsit, prȅskup, prèslab, prȅsladak, prȅslān, prȅsretan, prèstār, prȅsvēt, prȅširok, prȅtēžak, prȅvelik, prȅvisok...

1707 Prefiks **super-** dolazi ispred stranih i domaćih pridjeva sa značenjem u velikoj mjeri, u veoma pojačanom značenju osnovnoga pridjeva, ali u djelomičnoj opreci s *pre-* koji često ima značenje u prevelikoj mjeri. Dolazi uglavnom u znanstvenom i publicističkom stilu. Takvi su pridjevi:

superbògat, sȕperčvr̄st, superdàrovit, superdèbeo, superèkspresnī, sȕpergūst, sȕperjāk, sȕperlāk, superlùksuzan, supermunjèvit, sȕpernaoružān, superšìrok, sȕpertājnī, sȕpertanak, sȕperveseo, supervìsok, supervòdljiv...

Prefiks **ultra-** dolazi ispred stranih i domaćih pridjeva u značenju kao i *super-*, ali je rjeđi po upotrebi:

ultrabògat, ȕltrabr̄z, ȕltračīst, ultrakràtak, ȕltraljubičast, ultratànak, ȕltravioletan...

Složena tvorba

1708 Pojačajni pridjevi u složenoj tvorbi tvore se riječima *vele-* i *visoko-*.

Složenice s **vele-** pokazuju pojačanje u velikoj mjeri onoga što znači drugi dio složenice, ali su takvi pridjevi uglavnom u titularnom značenju, u povijesnim tekstovima ili su rijetki po upotrebi:

vȅlecijēnjenī, velèčasnī (-čà-), vȅlelijēp, velèmožnī, vȅlemučan, vȅlepoštovān, veleùčen, velevrijèdan...

U novijoj tvorbi *vele-* dolazi u primjeru: *Tada, daklem, Krajina bijaše velešumna i veleopasna...* (I. Raos, 1971, 144).

1709 Složenice sa **visoko-** znače da čega ima u velikoj mjeri, da je što veoma puno čega:

visòkoakumulativan, visokokalòričan, visokokvalificīrān, visokokvalìtētan, visòkomlijēčan, visokomòrālan, visokoorganìzīrān, visokoosjètljiv, visokopròduktivan, visòkorodan, visòkoučen, visòkovatrostālan...

V. TVORBA GLAGOLA

1710 U tvorbi glagola osnovna su dva načina: sufiksalna i prefiksalna tvorba, slabo je plodna prefiksalno-sufiksalna tvorba, slaganje u tvorbi glagola veoma je rijetko, a tako i sama unutarnja tvorba. Sufiksalna se tvorba prikazuje u posebnim poglavljima prema vrstama riječi od kojih se glagoli tvore, zbog mnogih zajedničkih značajki tako dobivenih tvorenica, prefiksalna tvorba kao posebno poglavlje u dijelu Tvorba od glagola, unutarnja tvorba u poglavlju Imperfektivizacija (t. 1764. i dalje), a ostali načini u posebnim poglavljima.

1711 Sufiksalnom se tvorbom glagoli tvore od imeničkih, pridjevnih, uskličnih i glagolskih osnova, a od ostalih samo iznimno. Među usklične osnove ubrojeni su i neki glagolski oblici i izrazi bliski usklicima.

Sufiksalna tvorba glagola ima 61 sufiks:

-ati	*-karati*	*-atati*		*-ovati*
-cati	*-irati*	*-etati*		*-kovati*
-ucati	*-ficirati*	*-ketati*		*-ikovati*
-čati	*-ificirati*	*-otati*		*-jeti*
-udati	*-izirati*	*-utati*		*-iti*
-jati	*-sati*	*-vati*		*-čiti*
-kati	*-asati*	*-avati*		*-ačiti*
-akati	*-esati*	*-javati*		*-ičiti*
-jakati	*-isati*	*-evati*	*(-ujem)*	*-uljiti*
-uckati	*-adisati*	*-evati*	*(-evam)*	*-ariti*
-ikati	*-osati*	*-ijevati*		*-čariti*
-uškati	*-usati*	*-ivati*	*(-ivam)*	*-kariti*
-ukati	*-šati*	*-ivati*	*(-ujem)*	*-ušiti*
-ijukati	*-ušati*	*-jivati*		*-nuti*
-injati	*-tati*	*-kivati*		*-unuti.*
-arati				

1712 Od toga je plodnih u većoj ili manjoj mjeri devetnaest sufiksa. Evo pregleda osnova na koje dolaze. Znak + u zagradama označuje da je tvorba neplodna, a podatak je dan zbog potpunosti.

sufiks	im.	prid.	uskl.	glag.
-akati				+
-ati	+	+	+	(+)

sufiks	im.	prid.	uskl.	glag.
-avati				+
-čiti	+			
-ificirati	+			
-iti	+	+		(+)
-irati	+	(+)		
-ivati				+
-izirati	+	+		
-javati				+
-jeti	(+)	+		
-jivati				+
-kati	(+)		+	+
-karati	(+)			+
-kivati				+
-nuti	(+)	(+)		+
-ovati	+	+		(+)
-tati			+	
-uckati				+

1. Tvorba od imenica

1713 Glagoli tvoreni od imenica imaju veoma različita značenja. Općenito se može reći da označuju radnju u vezi s onim što znači imenica u glagolskoj osnovi.

Tvoreni su ovim sufiksima:

-ati	*-ficirati*	*-osati*	*-iti*
-jati	*-ificirati*	*-jeti*	*-čiti*
-kati	*-izirati*	*-atati*	*-ačiti*
-ijukati	*-sati*	*-evati*	*-ičiti*
-injati	*-adisati*	*-ovati*	*-ariti*
-karati	*-isati*	*-ikovati*	*-nuti.*
-irati			

Plodni su samo sufiksi *-ati, -iti, -ovati,* malo je plodan *-irati,* a ostali su slabo plodni ili su neplodni.

SUFIKS *-ati*

1714 Za glagole izvedene sufiksom *-ati* od imenica značajno je da prezent tvore nastavkom *-am,* a rijetko *-jem.*

S *-ati (-jem)* tvoreno je nekoliko glagola od imenica m. r.: *dudùkati* 'svirati u duduk', *pȁsati* 'stavljati pâs', *vágati* 'mjeriti vagom'. Glagol *kȁpati* 'padati, curiti kap po kap' ima *-jem,* rj. *-am.*

Sufiks *-ati* s prezentom na *-am* znatno je plodniji. Njime se tvore glagoli od imenica svih rodova i svih sklonidbenih tipova sa svim završnim glasovima. Završni glasovi ostaju bez promjene, jedino se u tvorbi nekih glagola zamjenjuju *c, k/č, d/đ, l/lj* pa tu možemo pretpostaviti tvorbu sufiksom *-jati.* Njihova raspodjela nije sustavna (ili sustav nije jasan). Uz *klȉcati* 'puštati klicu', *tàncati, taràcati, zvȍncati...* bez promjene, s promjenom su: *glavìčati, kònčati, pesnìčati, sùnčati (sûnčati), zùpčati*; uz *čȉpkati, kȍckati, žbȕkati...* bez promjene, s promjenom su *klùpčati* i *koràčati*; uz *sèdlati, vèslati* i druge bez promjene, s promjenom je glagol *strijéljati*; uz *gízdati, grȕdati, prâvdati, rédati* javlja se i rjeđe *réđati.*

Osnovu krati imenica *òrūžje* > *orùžati.*

1715 Glagoli tako izvedeni označuju djelovanje u vezi sa značenjem osnovne imenice, npr.

kaljùžati ⟶ valjati se u kaljuži
komàdati ⟶ odvajati na komade
krížati ⟶ stavljati znak križa, rezati u križ
obàdati se ⟶ bježati od obadâ
sûnčati se ⟶ izlagati se suncu
vȑstati ⟶ stavljati u vrste.

Mnogi glagoli tvore pojedine podtipove.

Ako je u osnovi imenica koja znači čovjeka ili životinju, tada glagol znači: vladati se, postupati kao ta osoba, životinja:

bekrìjati, cicìjati, lólati se, bumbàrati, zvjȅrati...

1716 Glagoli od imenica koje znače predmete veoma često označuju obavljanje radnje sredstvom označenim imenicom u glagolskoj osnovi prema preoblici:

i + ati ⟶ glagol + instr. im.
npr. *batìnati* ⟶ udarati batinom.

Tako i *blȁnjati, brànati, čȅšljati, čȅtkati, grȁbljati, grȕdati se, kârtati se, kȍckati se, kopìtati se, kùglati se, lopàtati, lȍptati se, mamùzati, pûmpati, skìjati se, strijéljati, šȉbati, turpìjati, vèslati, zvôncati, ždrijébati, žȑvnjati...*

1717 Ako je u osnovi imenica koja znači glazbalo, glagol označuje »svirati na tom glazbalu«:

bùbnjati, frȕlati, gȕslati, orgùljati, tambùrati...

Veoma su česti glagoli kojima se značenje može opisati preoblikom:

i + -ati ⟶ glag. + ak. i,
npr. *sèdlati* ⟶ stavljati sedlo.

Tako i *bràdati, cȑvati se, cvjètati, čȉpkati, dùdati, glàsati, glavìčati se, klȉcati* (puštati klicu), *klùpčati, komedìjati, krȁstati, lakrdìjati, lìstati, mŕljati,*

obrùčati, orgìjati, orùžati, prâvdati, računati, rakìjati, rédati, šȕgati, ȕžinati, vèčerati, vònjati, zùpčati...

SUFIKS -*iti*

1718 Glagoli sufiksom -*iti* tvore se od imenica svih rodova i svih sklonidbenih tipova sa svim završnim glasovima, osim što nema primjera za *dž*.

Završni glasovi osnove *c, k, g, h* zamjenjuju se sa *č, ž, š*:

pìjānčiti, lȉsičiti, màgārčiti, kòričiti, pàrničiti..., djèvōjčiti, kùndačiti, svjedòčiti..., drúžiti se, knjȉžiti, plȕžiti, slúžiti, snijéžiti..., siròmašiti, grijéšiti, smijéšiti se, strȁšiti...

Završno -*sk*- zamjenjuje se sa -*št*-: *ljúštiti, vòštiti,* ali ta promjena nije više plodna.

Glas *z* zamjenjuje se sa *ž* u *knéžiti*.

Glagoli se tvore od genitivne osnove, kraćenje je iznimno: *lúpiti, ljúpiti* < *lùpina, ljùpina*. Od genitivne osnove nejednakosložnih imenica s. r. izveden je glagol *sìrćetiti,* a od ostalih se tvori od nominativne osnove bez -*e*: *jȁriti, jȁnjiti, ždrijébiti, tèliti, štèniti, prásiti, vȉžliti...*

1719 Glagoli su u pretežnoj većini nesvršeni, a svršenih ima samo nekoliko:

bȁštiniti, haláliti, nakaráditi, pòsjetiti, rȁniti (načiniti ranu).

Ako je u osnovi imenica koja znači osobu, onda su svi nesvršeni.

Glagoli izvedeni sufiksom -*iti* od imenica veoma su različiti po značenju. Zajedničko im je samo to što označuju djelovanje u vezi sa značenjem osnovne imenice. Neki glagoli čine pojedine podtipove značenja.

1720 Glagoli izvedeni od imenica koje znače živo biće (čovjeka i životinju) često imaju značenje: vršiti djelovanje svojstveno živom biću:

a) obavljati zanimanje označeno imenicom u glagolskoj osnovi:

birtášiti, brodáriti, drváriti, gospodáriti, krijumčáriti, lihváriti, mešetáriti, pandúriti, piljáriti, prosjáčiti, pudáriti, ribáriti, sanjáriti, sitničáriti, svaštáriti, stražáriti, teláliti, težáčiti, vještáčiti...

b) vladati se kao biće označeno imenicom u glagolskoj osnovi:

bániti se, blûdničiti, cjepìdlačiti, kîcošiti, knéžiti se, kopúniti se, licèmjeriti, lȉsičiti, mudrijášiti, pìjānčiti, tvȑdičiti...

c) činiti onim što znači imenica u glagolskoj osnovi:

đȁkoniti, knéžiti, màgārčiti, pòpiti, vlàdičiti...

d) postajati onim što znači imenica u glagolskoj osnovi:

djèvōjčiti se, bániti se, gospòditi se, knéžiti se, mômčiti se, pòpiti se, siròmašiti, vlàdičiti se...

e) donositi mladunčad:

jȁnjiti se, jȁriti se, kòziti se, máciti se, prásiti se, štèniti se, tèliti se, ždrijébiti se...

f) nazivati onim što znači imenica u glagolskoj osnovi:

brȁtiti, brȁtimiti, kúmiti, sèstriti...

Dakako značenja mnogih glagola nisu obuhvaćena ovim podtipovima:

drúžiti se, jâmčiti, jéžiti se, međášiti, svjedòčiti, žèniti...

1721 Glagoli izvedeni od imenica koje označuju konkretne predmete imaju više značenja koja se mogu svrstati u nekoliko skupina:

a) djelovati pomoću predmeta:

bòjiti, brȁdviti, brúsiti, jèdriti, kùndačiti, krȅčiti, píliti, plȕžiti...

b) opskrbljivati, hraniti, pokrivati predmetom:

bȁkriti, bìberiti, gnòjiti, hrániti, kŕmiti, lòjiti, mástiti, mèditi, pȁpriti, pepèliti, sòliti, srèbriti, šèćeriti, zlátiti, zòbiti, žíriti, žìvičiti...

c) praviti predmet označen imenicom u glagolskoj osnovi:

gnijézditi se, jȁmiti, kòričiti, mòstiti, plástiti, pòditi, rȁniti, rúbiti, snòpiti, tàvaniti, žlijébiti...

d) postajati ono što znači imenica u glagolskoj osnovi:

hȑskavičiti se, jȁtiti se, kȁmeniti se, lèditi se, príštiti se, ròjiti se, sȉriti se, táložiti, zȑniti se...

Dakako mnogi glagoli imaju veoma raznovrsna značenja:

ćèličiti, dȉmiti, gȑbiti se, inátiti se, jármiti, knjȉžiti, lôgoriti, nȉšaniti, okvíriti, pèčatiti, plijéniti, slȉniti, sȕziti, tâboriti, temèljiti, tèretiti, tòvariti, trúbiti, znòjiti se, zvòniti...

1722 Glagoli tvoreni od imenica koje označuju različite pojave imaju veoma različita značenja, kao što pokazuju preoblike:

bȁštiniti	→ dobiti u baštinu
bèsposličiti	→ živjeti u besposlici
bròjiti	→ ustanovljivati broj, izgovarati, redati brojeve
cȁriniti	→ određivati i naplaćivati carinu
dijéliti	→ odvajati na dijelove
dòkoličiti	→ živjeti u dokolici
glòbiti	→ kažnjavati globom
grijéšiti	→ činiti grijeh
gràničiti	→ imati zajedničku granicu
kònačiti	→ biti na konaku
kùlučiti	→ raditi na kuluk
nȁdničiti	→ raditi za nadnicu
nàjmiti	→ uzeti u najam
nòćiti	→ provoditi noć
pústošiti	→ činiti pustoš

sjȅdničiti → provoditi vrijeme na sjednicama
slȁviti → davati, stvarati slavu
stȍtiniti se → množiti se na stotine
strážiti → biti na straži
súditi → donositi sud
štȅtiti → nanositi štetu.

SUFIKS *-irati*

1723 Sufiksom *-irati* glagoli se tvore od stranih osnova. Glagoli su najčešće dvovidni, a imaju veoma različita značenja kao što pokazuju preoblike:

filtrírati → propuštati / propustiti kroz filtar
galopírati → jahati u galopu
garantírati → biti garant
giljotinírati → pogubiti giljotinom
harpunírati → (u)loviti harpunom
korzírati → šetati korzom
kuvertírati → staviti / stavljati u kuverte
mazutírati → onečistiti mazutom
telefonírati → javljati / javiti telefonom
telegrafírati → javljati / javiti telegrafom
torpedírati → udarati / udariti torpedom...

1724 Značajna je skupina glagola kojima se značenje može opisati preoblikom: *gl. + bliži objekt*:

adutírati → izbaci(va)ti adut
akcentírati → staviti, stavljati akcent
alarmírati → objaviti, objavljivati alarm
analizírati → (na)praviti analizu
anketírati → provoditi, provesti anketu
apelírati → uputiti, upućivati apel
asfaltírati → postavljati, postaviti asfalt
balansírati → držati, uspostaviti balans
bankrotírati → doživjeti bankrot, biti bankrot...

Od naših osnova izvedena su dva glagola: *strukírati* 'raditi/izraditi košulju u struk' i *živcírati (se)* 'poigravati se živcima, napinjati živce'. *Živcírati* je zapravo prevedenica od *nervírati.*

SUFIKSI *-ovati/-evati*

1725 Sufiksima *-ovati/-evati (-ujem)* tvore se nesvršeni i dvovidni glagoli.

Sufiks *-evati* dobivaju osnove na nepčanik: *bȉčevati, mȁčevati se, bòžićevati, vojèvati, kraljèvati, prijateljèvati, učiteljèvati, stupnjèvati, sužnjè-*

vati..., *-ovati* na osnove s ostalim završnim suglasnicima, a katkada i s nepčanima: *ȁgovati, banòvati, čȅtovati, knezòvati, lȉnčovati, kòrtešovati, pȁšovati...*

Osnove na *r* dobivaju *-ovati*: *bágerovati, daròvati, lôgorovati, miròvati, piròvati, zboròvati...*, ali je *cȁrevati* običnije nego *cȁrovati.*

Osnove na *c* dobivaju *-evati* sa zamjenom *c/č*: *pìjānčevati* (uz *pijančiti*), ali od tuđica koje su na rubu književne upotrebe ili pripadaju razgovornom jeziku dobivaju *-ovati* bez promjene glasa *c*: *švȅrcovati* (uz *švercati, krijumčariti*), *pȅlcovati* (cijépiti).

1726 Sufiksima *-ovati/-evati* glagoli se tvore od imenica svih rodova i svih sklonidbenih tipova.

Skraćenu osnovu imaju samo neki glagoli: *dòhodovati* < *dohodak, kòntuzovati* < *kontuzija, praznòvati* < *praznik, čòbanovati* < *čòbanin, gospodòvati* < *gospòdin, srbòvati* < *Srbin.*

Sufiksalno *-ov-* zbog haploloških razloga gubi se u glagolu *udòvati* 'biti udovac ili udova' jer je prezent *udòvujēm.*

1727 Tako izvedeni glagoli znače različite radnje u vezi sa značenjem osnovne imenice kao što pokazuju primjeri:

čȅtovati → vojevati u četi
dȍkovati → smjestiti, smještati u dok
dražbòvati → vršiti dražbu, izlagati dražbi
drugòvati → biti s kim drug(arica)
gozbòvati → sudjelovati u gozbi
hladòvati → sjedjeti, odmarati se u hladu
miròvati → biti u miru, biti na miru
nápastovati → dovoditi u napast
pòsjedovati → imati u posjedu
putòvati → biti na putu
ráshodovati → odbaciti u rashod, uknjižiti kao rashod
sȉlovati → silom primora(va)ti
škȍlovati → ići u školu, slati u školu
tugòvati → biti obuzet tugom
ùzrokovati → biti uzrok(om)
závjetovati se → obvez(iv)ati se zavjetom
zboròvati → držati zbor, sudjelovati na zboru
stupnjèvati → dijeliti na stupnjeve, po stupnjevima.

Mnogi glagoli tvore pojedine podtipove.

1728 Ako je u osnovi imenica koja znači osobu, glagol znači biti ta osoba, a onda živjeti, vladati (se), djelovati kao ta osoba, npr.

ȁgovati → biti aga, živjeti kao aga.

Tako i *banòvati, bećaròvati, begòvati, bìskupovati, čȅtnikovati, čòbanovati, djeveròvati, djevòvati, đakòvati, gȁzdovati, gospodòvati, gostòvati, hajdukòvati, jàtakovati, junakòvati, kmȅtovati, knezòvati, knjȉžēvnīkovati,*

kòrtešovati, kumòvati, mòmkovati, náčēlnīkovati, òrtakovati, papòvati, pȁšovati, popòvati, prórokovati, robòvati, sirotòvati, šȅgrtovati, udòvati, cȁrevati. kraljèvati, pìjānčevati, prijateljèvati, sužnjèvati, ùčiteljevati...

1729 Mnogi se glagoli mogu preobličiti tako da je osnovna imenica bliži objekt nekomu prijelaznom glagolu:

bòžićevati ⟶ slaviti, svetkovati Božić
daròvati ⟶ dati dar
dòručkovati ⟶ uzeti, uzimati doručak, (po)jesti doručak
dugòvati ⟶ imati dug.

Slično i *bìljegovati, bìvstvovati, dòhodovati, dòpingovati, fìlmovati, glȁsovati, ȉmenovati, jȁdovati, kòrjenovati, lȉnčovati, mìtingovati, njȅgovati, òbjedovati, òblikovati, piròvati, pròsvjedovati, pȑstenovati, rȁtovati, rázlikovati, rȉmovati, sávjetovati, službòvati, strahòvati, svadbòvati, štȅtovati, ùskrsovati, ùvjetovati, vjȅrovati, žȓtvovati...*

1730 Ako imenica znači konkretan predmet, tada glagol znači: obavljati radnju pomoću toga predmeta, ali su takvi glagoli rijetki:

bàgerovati ⟶ (is)kopati, (o)čistiti bagerom
kȁmenovati ⟶ ubi(ja)ti kamenom
bȉčevati ⟶ tući, udarati bičem
mȁčevati se ⟶ boriti se mačem.

Ako je u osnovi imenica koja znači vrijeme, onda glagol znači provoditi vrijeme označeno imenicom:

danòvati ⟶ boraviti, biti preko dana, provoditi dan.

Tako i *ljȅtovati, vjekòvati, zimòvati.*

SUFIKS *-čiti*

1731 Sufiks *-čiti* slabo je plodan, ali neki podaci pokazuju da u novije vrijeme postaje plodan s osnovama koje završavaju poluotvornikom: *cȉgānčiti, konòbārčiti, pàstīrčiti, pȍžārčiti, stràžārčiti, tàbānčiti...*

OSTALI SUFIKSI

1732 **-ačiti.** U *šegáčiti se* ⟶ tjerati šegu.

-adisati. U *bojàdisati* (uz *bòjiti*).

-ariti. U *krstáriti, krváriti* i *životáriti.*

-atati. U *nogàtati, šakàtati.*

-ficirati. U *kinoficírati, radioficírati, plinoficírati.*

-ičiti. U *sùmnjičiti.*

-ificirati. U *elektrificírati, rusificírati, toplificírati.*

-ijukati. U *očijùkati.*

-ikovati. U *jàdikovati.*

-injati. U *glavìnjati* 'ići kao bez glave', *gromìnjati, mravìnjati, plamìnjati, pramìnjati.*

-isati. Samo u nekoliko glagola: *kalàjisati* (kositriti), *krùnisati* (obìč. krȕniti), *majmùnisati* (uz majmunirati).

-izirati. U više glagola od stranih osnova: *diftongizírati, idealizírati, kanalizírati, katalogizírati, laicizírati, signalizírati, skandalizírati...*; od domaćih: *malograđanizírati* (Vj. 28. 12. 85, 4), *pokrajinizírati* (Vl. 1. 2. 86, 7).

-jati. (*-im*). U *múčati (→ odavati muk 'šutnju').* O *-jati (-am)* govori se u t. 1714.

-jeti. U *stídjeti se* 'imati, osjećati stid'.

-karati. U *bičkàrati* 'pucati bičem'.

-kati. U *cjȅnkati se* 'pogađati se za (manju) cijenu'.

-nuti. U *užàsnuti* 'izazvati užas'. Glagoli *klȉknuti* (izbaciti klik) i *koráknuti* (napraviti korak) mogu se protumačiti i kao perfektivizacija ns. glagola *klicati, koračati.*

-osati. U *žìgosati* 'udarati/udariti žig'.

-sati. U *plàmsati* 'gorjeti plamenom'.

2. Tvorba od pridjeva

1733 Glagoli od pridjevnih osnova tvore se sufiksima:

-ati	*-asati*	*-jeti*	*-nuti.*
-udati	*-šati*	*-iti*	
-irati	*-ijevati*	*-ariti*	
-izirati	*-ovati*	*-čariti*	

Plodniji su sufiksi *-ati, -iti, -jeti* i *-ovati,* a ostali su slabo plodni ili su neplodni.

Glagoli izvedeni od pridjevnih osnova tvore uglavnom dvije značenjske skupine:

a) činiti što u skladu sa značenjem pridjevne osnove,

b) postajati onim ili onakvim što znači pridjevna osnova.

SUFIKS *-ati*

1734 Sufiks *-ati (-am)* u tvorbi glagola od pridjevnih osnova slabo je plodan. Značenja tih glagola mogu se opisati s nekoliko preoblika. Preobliku *a + -ati* → činiti a ins. imaju glagoli *rȁvnati, sigùrati, svjȅtlati, tànčati* i *velìčati* (u pren. značenju); *a + -ati* → postajati a: *brèđati, gòrčati, jèdrati.* Neki glagoli imaju obje preoblike, ali s pridjevom u komparativu: *kràćati* → činiti kraćim, posta-

jati kraćim. Tako i *dùljati, dùžati, mèkšati, jàčati, làkšati, ljèpšati.* Posebnu preobliku imaju glagoli *dìvljati* ⟶ postajati divlji, vladati se kao divlji, *mahnìtati* ⟶ biti mahnit, vladati se kao mahnit.

SUFIKS *-iti*

1735 Glagoli sufiksom *-iti* tvore se od opisnih pridjeva. Od odnosnih je izveden glagol *djètinjiti (se).*

U tvorbi se *k, g, h* zamjenjuju sa *č, ž, š*: *dvòstručiti, mȑčiti, mláčiti, blážiti, súšiti...*

Osnove krate neki pridjevi za *-ok, -(a)k, -(a)n*: *žèstiti se, úziti, sláditi, krátiti, búditi, goropáditi se.*

Značenja tih glagola mogu se prema preoblikama svrstati u nekoliko skupina:

a) *bijéliti* ⟶ činiti (što) bijelim.

Tako i *bìstriti, bòdriti, bògatiti, búditi, cŕniti, crvèniti, čȁđaviti, čȉstiti, dvòstručiti, gȁraviti, górčiti, hrábriti, jȁloviti, jednáčiti, kȉlaviti, kȉseliti, kósiti, krátiti, kríviti, kŕnjiti, krútiti, ljútiti, mláčiti, mòdriti, òštriti, pitòmiti, pláviti, prázniti, pȕniti, rumèniti, sàkatiti, sìtniti, slȁbiti, sláditi, slijépiti, súšiti, svijétliti, šarèniti, túpiti, úziti, vèdriti, vesèliti, vlȁžiti, zelèniti, žútiti...*

Od komparativne su osnove izvedeni glagoli: *blížiti se, dúžiti, mánjiti, tánjiti,* od pozitivne i komparativne *blážiti*; preneseno značenje ima glagol *cijéliti.*

1736 b) *bȑkatiti* ⟶ postajati brkat.

Tako i *ćȅlaviti, ćòraviti, dlȁkaviti, kȉlaviti, kȑžljaviti, ledèniti (se), mȁtoriti, mlȍhaviti, pljȅsniviti (se), slȁbiti, trȕliti...*

Osobito često to značenje imaju povratni glagoli:

bìstriti se ⟶ postajati bistar.

Tako i *blížiti se, čȁđaviti se, čȉstiti se, čȕpaviti se, dlȁkaviti se, dúžiti se, gȑbaviti se, jȁloviti se, kȉseliti se, kríviti se, krútiti se, lijéniti se, mláčiti se, mláditi se, prázniti se, pȕniti se, súšiti se, trijézniti se, túpiti se, vèdriti se, vlȁžiti se...*

1737 Neki glagoli, osobito s povratnom zamjenicom *se*, kao što su *bijéliti se, cŕniti se, crvèniti se, mòdriti se, pláviti se, rumèniti se, šarèniti se, zelèniti se, žútiti se...* upotrebljavaju se u istom značenju kao i glagoli izvedeni od iste osnove sufiksom *-jeti.* Gdje postoji semantička opreka, treba čuvati i morfološku, v. t. 1740.

1738 c) *górčiti* ⟶ biti gorak.

Tu preobliku ima nekoliko glagola: *goropáditi se, lȁkomiti se, nágliti, náličiti, ohòliti se, sláditi, svijétliti se, žèstiti se...*

SUFIKS *-jeti*

1739 Sufiksom *-jeti* tvore se glagoli od opisnih pridjeva. Pri tome se *j* u *-jeti* sa završnim *l, n* zamjenjuje sa *lj, nj*: *bijêl > bijéljeti, cijêl > cijéljeti, bijésan > bjèsnjeti, cŕn > cŕnjeti, cȑven > crvènjeti...*

1740 Značenje glagola tako izvedenih opisuje se preoblikom

a + -jeti ⟶ postajati a

npr. *bijel+jeti* ⟶ postajati bijel.

Tako i *bjèsnjeti, blijédjeti, cŕnjeti, crvènjeti, gládnjeti, gnjíljeti, grúbjeti, hlàdnjeti, lúdjeti, mòdrjeti, nijémjeti, plávjeti, pústjeti, rúdjeti, rumènjeti, sijédjeti, sívjeti, slȁbjeti, slijépjeti, stȁrjeti, támnjeti, túpjeti, zelènjeti, žèdnjeti, žútjeti...*

Glagol *cijéljeti* znači *postajati cijel* u zdravstvenom smislu.

Svi su glagoli nesvršeni.

Budući da su u osnovi uglavnom netvorbeni opisni pridjevi, ovaj je tip slabo plodan.

Kao što je rečeno kod prethodnoga sufiksa, t. 1737, u istom se značenju upotrebljavaju i neki glagoli izvedeni sufiksom *-iti*. Međutim gdje postoji ili je potrebna opreka tipa

bijéliti ⟶ činiti što bijelim
bijéljeti ⟶ postajati bijel,

ne valja ova dva tvorbena tipa miješati.

Glagol *žívjeti* znači ‘biti živ’.

SUFIKS *-ovati*

1741 U tvorbi glagola od pridjevnih osnova sufiksom *-ovati* krati se osnova pridjeva gladan i obilan, ali se značenje glagola *gladovati* može opisati i ⟶ imati glad.

Značenja su ostalih glagola različita, ali se većinom mogu opisati preoblikom: *a + -ovati* ⟶ biti a, npr. *revnòvati* ⟶ biti revan. Tako i *gladòvati, òbilovati, plahòvati, samotòvati, samòvati, tvrdòvati, živòvati* (pjesn.).

1742 Neki glagoli mogu imati potanje određenje toga značenja ili imaju drugačije značenje:

dobròvati ⟶ biti dobar s kime
mladòvati ⟶ biti mlad, provoditi mlade dane
mudròvati ⟶ biti mudar, praviti se mudrim
ludòvati ⟶ vladati se kao lud
vrednòvati ⟶ ocjenjivati koliko je što vrijedno.

Ovaj je tip veoma slabo plodan, a neki su glagoli rijetki po upotrebi.

OSTALI SUFIKSI

1743 **-ariti.** U *škrtáriti.*

-asati. U *bjelàsati se* 'pojavljivati se bijelom bojom, prelijevati se u bijelo'.

-čariti. U *ljenčáriti.*

-ijevati. U *oskudijévati* 'biti oskudan' (trpjeti oskudicu).

-irati. U *duplírati* → (u)činiti duplim i *ludírati (se)* → praviti se lud, biti lud. Posljednji se glagol pretežno upotrebljava u razgovornom jeziku, a iznimno u književnom.

-izirati. Od više pridjeva sa stranim osnovama. Pridjevna je osnova skraćena za *-n-*: *banalizírati, centralizírati, modernizírati, normalizírati, racionalizírati, stabilizírati...*

-nuti. U nekoliko glagola rijetkih po upotrebi: *gȑknuti, gȕsnuti se, mȅknuti* → postajati grk (gorak), gust (zgušnjavati se), mek(ši), *živáhnuti, žȉvnuti, làknuti* → postati živahan, življi, lak; *mȑknuti* → posta(ja)ti mrk.

Kao što se iz preoblika vidi, tako tvoreni glagoli pripadaju svim vidskim mogućnostima, ali taj tip nije više plodan.

-šati. U *gòršati* 'postajati gorim'

-udati. U *krivùdati* 'ići u krivoj crti'.

3. Tvorba od usklika

1744 Za tu je skupinu značajno da osim usklika ovamo valja ubrojiti pojedine oblike, izraze i karakteristične glasove koji su po svom značenju ili po svojoj upotrebi bliski usklicima pa ih možemo nazvati pouskličenim riječima, npr. *nije, neću, drž', šut', bogme, e* i sl.

Glagoli se od usklika tvore sufiksima *-ati, -čati, -etati, -jati, -kati, -ketati, -otati, -tati.*

SUFIKS *-ati*

1745 Kao i u tvorbi imenica, tako je i ovdje značajno da glagoli izvedeni sufiksom *-ati* tvore prezent nastavcima *-jem* i *-am.* S *-ati (-jem)* izveden je glagol *kukuríkati (kukurijékati),* a s *-ati (-am)* glagoli: *bògmati se, cmókati, kȕcati, kȕkati, nínati, pljȕcati, škljȍcati, tašùnati.*

SUFIKS *-čati*

1746 Sufiks *-čati* dolazi u nekoliko glagola tipa

méčati (-im) → odavati glas me.

Takvi su glagoli:

béčati, bléčati, búčati, cíčati, cvíčati, cvŕčati, húčati, kméčati, méčati, vŕčati, zúčati, zvŕčati...

Ta je tvorba neplodna.

SUFIKS -*etati*

1747 Sufiks -*etati* dolazi u glagolima *čekètati, klepètati, regètati, zvekètati.*

SUFIKS -*jati*

1748 Sufiks -*jati* dolazi u nekoliko glagola tipa

bléjati (-im) → odavati glas ble.

Takvi su glagoli: *brújati, grájati, hújati, zújati, zvr̀jati.* Tip je neplodan.

SUFIKS -*kati*

1749 Glagoli sa sufiksom -*kati* tvore prezent nastavcima -*jem* i -*am.*

Sufiksom -*kati (-jem)* tvore se glagoli od usklika i čestica koje završavaju otvornikom. Značenje im se može opisati preoblikom

u + -*kati* → govoriti u,

npr. *nijékati* → govoriti nije.

Tako i *búkati, baùkati, cijùkati, cilìkati, ćurlíkati, ékati, fijùkati, fŕkati, gákati, grákati, gúkati, guríkati, hŕkati, húkati, ijùkati, ijujùkati, lelèkati, kokodákati, maùkati, mijaùkati, mjaùkati, mrnjaùkati, njákati, pijùkati, zríkati, zúkati, zuzùkati, živžìkati...*

Takav je i glagol *hm̂kati* (*hmčeš,* Z. Balog, Preusnjena) jer je tu *m* otvornik.

1750 Sufiksom -*kati (-am)* tvore se glagoli od usklika ili pouskličenih riječi od kojih većina, s punom ili skraćenom osnovom, završava zatvornikom. Značenje jednoga dijela glagola može se opisati preoblikom:

àjskati → govoriti ajs.

Tako *ćákati, dȑškati* (< drž'), *nȅćkati* (< neću), *nȕkati, nȕtkati* (< nut, nud-er), *šȕtkati* (< šut'), *ȕnjkati* (govoriti unj, kroz nos), *živžìkati...*

1751 Značenje drugih glagola može se opisati preoblikom:

bȕćkati → činiti, odavati buć.

Tako i *cȕpkati, hȑskati, kȕkati, mljȁckati, njȉskati, pljȕskati, prȁskati, tȁpkati, tȉpkati, trȅskati...*

SUFIKS -*ketati*

1752 Sufiks -*ketati* dolazi u nekoliko glagola: *blekètati, mekètati, vekètati.*

SUFIKS *-otati*

1753 Sufiks *-otati* dolazi u glagola *brbòtati, cvokòtati, klopòtati, topòtati.*

SUFIKS *-tati*

1754 Sufiks *-tati (-jem)* dolazi iza usklika i onomatopejskih čestica zvučnoga područja ako završavaju zatvornikom.

Značenje im se može opisati preoblikom:

u + *-tati* ⟶ odavati u,
npr. *brȅktati* ⟶ odavati brek

Tako i *cìktati, còktati, kèvtati, klìktati, pùktati, ròptati, šàptati, tòptati...*

Ovamo se može ubrojiti i *dàhtati* ⟶ ispuštati dah, gdje se *dah* shvaća kao onomatopejska čestica, a ne kao imenica.

1755 Sufiks *-tati* dolazi i iza udvojenih usklika. Pri tome u drugom dijelu može biti izostavljen drugi zatvornik. Takvi su glagoli:

blebètati, bobòtati, grgùtati, gugùtati, hihòtati, klòkotati, kokòtati, krekètati...

4. Tvorba od glagola

1756 Ako se glagol tvori od glagolske osnove, dakle od glagola, tada se odmah zna da novi glagol može značiti samo modifikaciju glagolske radnje osnovnoga glagola s obzirom na vid, način vršenja glagolske radnje i značenje ili jedno i drugo.

U tvorbi od glagola osnovna su dva načina: sufiksalna i prefiksalna tvorba.

A. SUFIKSALNA TVORBA

1757 S obzirom na vid značajna je tvorba svršenih glagola od nesvršenih, perfektivizacija, i tvorba nesvršenih od svršenih, imperfektivizacija.

U perfektivizaciji je značajna tvorba svršenih glagola sufiksom *-nuti* sa značenjem jednokratnosti radnje.

Za imperfektivizaciju je značajno da je brojna skupina neplodnih tipova raznim sufiksima s alomorfizacijom ili bez nje, a u plodnoj imperfektivizaciji sudjeluju četiri sufiksa: *-avati, -javati, -ivati* i *-jivati.*

1758 Na imperfektivizacijski način izvedeni su neki glagoli od nesvršenih glagola. Budući da su već osnovni glagoli nesvršeni, izvedeni od njih dobivaju značenje neusmjerene radnje, iterativnosti, koje posebno značenje ili znače isto što i osnovni glagoli, ali s različitom stilskom vrijednosti. Ti posljednji glagoli prikazani su u poglavlju Sekundarna imperfektivizacija.

Od ostalih značenjskih skupina značajna je skupina deminutivnih glagola, dok je tvorba pejorativnih glagola veoma slabo plodna.

Kojim se sufiksima tvore glagoli od glagolskih osnova, kazuje se na početku svake skupine.

Perfektivizacija

1759 Svršeni glagoli tvore se sufiksom *-nuti* od nesvršenih neprefigiranih glagola V. vrste. Od ostalih vrsta tvore se samo iznimno. Tako tvoreni glagoli znače jednokratno izvršenje radnje označene osnovnim nesvršenim glagolom, npr. *kȕcnuti* < *kȕcati.*

Sufiks *-nuti* dolazi na prezentsku osnovu, ali tako da ne nastane trozatvornički skup. Ako osnova završava dvama zatvornicima, drugi se gubi:

šàptati > *šàpnuti, trȅptati* > *trȅpnuti, bljȅskati* > *bljȅsnuti, mȕćkati* > *mȕćnuti, pljȕskati* > *pljȕsnuti, vrískati* > *vrísnuti, zȉvkati* > *zȉvnuti, brȉzgati* > *bríznuti...*

1760 Katkada se u pisanim tekstovima nalazi trozatvornička skupina sa *d, t* kao fonetskim, fonološkim i pravopisnim problemom: *dȑhtnuti* (RMH, *drhtne,* Novak, Krleža, S. Košutić, Osmijeh), *drhtnu* (Božić, 1981, 346), *podrhtne* (Polić Kamov, 1957, 11), *zviždne* (Nazor, 1950, 347, Raos, 1965, 209), *zviždnu* (Nazor, 1915, 55).

U glagolima *grȕnuti, bljȕnuti, kljȕnuti, pljȕnuti* < *grúvati, bljùvati, kljùvati, pljùvati* gubi se *v.*

1761 Katkada se tako gubi i završno *p* iza otvornika ili kad je ostalo samo nakon gubitka drugog zatvornika, ali su takvi likovi u rjeđoj upotrebi kao blago stilski obilježeni (pjesn.) prema stilski neutralnima bez gubljenja *p*:

kànuti, kàpnuti < *kàpati, šànuti, šàpnuti* < *šàptati, škrȉnuti, škrȉpnuti* < *škrípati, štínuti, štípnuti* < *štípati.*

Ostali su glagoli bez toga dvojstva: *đȉpnuti, pȉpnuti, dȑpnuti, lȕpnuti...*

1762 U glagola V. 1. zamjenjuju se završni glasovi osnove:

č/k: *cìčati* > *cíknuti, cvr̀čati* > *cvŕknuti, dréčati* > *dréknuti, jéčati* > *jéknuti...*, osim *čúčati* > *čȕčnuti*;

št/s: *blijéštati* > *bljȅsnuti, njíštati* > *njȉsnuti, píštati* > *pȉsnuti*;

žd/z: *zvìždati* > *zvȉznuti,*

ali kako su glagoli V. 1. neplodna skupina, to je i ova pojava neplodna.

Od *koràčati* je *koráknuti* ⟶ učiniti korak, od *klȉcati* je *klȉknuti* ⟶ izbaciti klik.

Osnova se krati za *-et* u *régnuti* < *regètati, kréknuti* < *krekètati.*

1763 Ostali su glagoli bez glasovnih promjena:

dȅrnuti, gugútnuti, gúknuti, jaúknuti, kíhnuti, krȅsnuti, kukuríknuti, máhnuti, mètnuti, mùknuti, púhnuti, sȉsnuti, škrgútnuti, vágnuti; *dírnuti, gȕcnuti, gȕrnuti, kȁpnuti, lȕpnuti, mȉgnuti, pȉpnuti, zijévnuti...*

Među tim glagolima nema osnova glagola na *-irati.*

Samo se iznimno među tim glagolima nalaze glagoli tvoreni od nesvršenih glagola koje druge vrste:

sjȅknuti < sjȅći, sijek-, lȅtnuti < lètjeti, pȑdnuti < pȑdjeti, ljȕbnuti < ljúbiti, mlȁtnuti < mlátiti.

Dvovidni su *gȁsnuti < gásiti se* i *zrȅnuti < zrȅti,* oba rijetka po upotrebi i s pjesničkom vrijednosti.

Neki glagoli koji znače izvršenje male količine radnje spominju se u t. 1840.

Sufiksom *-unuti* izveden je glagol *cjelúnuti* od *cjelívati.*

Imperfektivizacija

1764 Kao što je rečeno u t. 1757, tvorba nesvršenih glagola od svršenih naziva se imperfektivizacija. Nesvršeni glagoli od svršenih tvore se unutrašnjom tvorbom i sufiksacijom s alomorfizacijom ili bez nje.

U imperfektivizaciji sudjeluju sufiksi: *-iti, -ati, -avati, -ijevati, -ivati (-ivam), -ivati (-ujem), -jati, -javati, -jivati, -vati.* Prema tome imperfektivizirani glagoli pripadaju IV., V. i VI. vrsti. Plodna je jedino imperfektivizacija sufiksima *-(j)avati* i *-(j)ivati (-ujem),* a ostali su tipovi neplodni.

1765 Imperfektivizacija supletivnom alomorfizacijom ne ide u tvorbu, ali da se za nju ne otvara posebno poglavlje, jer takvih glagola ima malo i pripadaju neplodnim tipovima, primjeri sa supletivnom alomorfizacijom navode se uz najsrodnije tipove u ovom poglavlju.

Budući da su glagoli nastali prefigiranom tvorbom po sustavu svršeni, v. t. 1849, može se postaviti općenito pravilo:

ako glagol ima prefiks, a nesvršen je, onda nije nastao prefiksacijom, nego imperfektivizacijom svršenoga glagola, npr. glagoli *dovòditi, izvòditi, navòditi* nisu nastali prefiksacijom prefiksima *do-, iz-, na-* i glagola *vòditi,* nego imperfektivizacijom svršenih glagola *dòvesti, ìzvesti, nàvesti.* To potvrđuju glagoli kao *dokrádati se, izgrízati, nagrízati, isprédati...*

1766 Katkada se imperfektiviziran glagol podudara s prefigiranim glagolom, ali je tada razlika u vidu: prvi je nesvršen, a drugi svršen, npr.:

nàpadati ns. imperfektivizacijom od *nàpasti*
nàpadati, svr. prefiksalnom tvorbom od *na-* + *pȁdati*
Popodne napadao sitan snijeg (Pavičić, RMS).
To vi onako po vojnički – vi napadate. (M. Feldman, 1, 80.)

Neplodni imperfektivizacijski tipovi

1767 Neplodna je unutrašnja tvorba i sufiksacija sufiksima *-iti, -ati, -ijevati, -evati (-evam), -ivati (-ivam), -jati, -javati, -vati* i *-ovati* s alomorfizacijom ili bez nje.

Sama unutrašnja tvorba veoma je rijetka. Dolazi u nekih glagola V. vrste, ali tako nastali glagoli postaju starinski ili su to već postali. Imperfektivizacija se tvori tako da osnovni slog dobiva dugouzlazni naglasak, a pri tome se smjenjuju *je/ije* i *o/a*:

ògledati > *oglédati, poglédati...* (obìč. ogledávati, pogledávati...)
òpjevati > *opijévati, pripijévati, propijévati...* (obìč. opjevávati, pripjevávati, propjevávati...)
okòpati > *okápati, potkápati...* (obìč. okopávati, potkopávati...).
omòtati > *omátati, zamátati...* (uz omotávati, zamotávati...)
izòrati > *izárati, preárati...* (uz izorávati, preorávati...)

Sufiksom *-ovati* imperfektiviziran je jedino glagol *kupòvati* < *kúpiti*.

1768 Ostali su glagoli imperfektivizirani tako što su dobili sufiks *-iti* ili jedan od sufiksâ V. vrste s alomorfizacijom ili, rjeđe, bez nje.

Budući da je broj glagola I. vrste ograničen, imperfektivizacija je tih glagola ovom tvorbom gotovo potpuno obuhvaćena (samo je manji broj u plodnoj tvorbi, v. t. 1823), a glagoli ostalih vrsta zbog neplodnosti tipova navode se pojedinačno ili s nekim predstavnicima jedne osnove. Mjesto nespomenutih primjera iste osnove navode se tri točke.

I. vrsta

1769 Imperfektivizaciju sufiksom *-iti* i alternantnom alomorfizacijom osnovnoga morfema imaju ovi glagoli I. vrste:

a) zamjenom *e/o* u osnovnom morfemu:

-nes-/-nos-: *dònijēti, dònesti, donèsēm* > *donòsiti, iznòsiti, nanòsiti...*
-ved-/-vod-: *dòvesti, dovèdēm* > *dovòditi, izvòditi, navòditi...*
-vez-/-voz-: *dòvesti, dovèzēm* > *dovòziti, izvòziti, navòziti...*

b) zamjenom *ø/o* u osnovnom morfemu:

dògnati, dògnām > *dogòniti, izgòniti, nagòniti...*

c) zamjenom *u/la* i *k/č* u osnovnom morfemu:

dòvūći, dovuk- > *dovláčiti, izvláčiti, navláčiti...*
òbūći, obuk- > *obláčiti, preobláčiti.*

1770 Zbog razloga navedenoga u t. 1765. ovdje se prikazuje i supletivna alomorfizacija. Nju imaju glagoli I. vrste kojima infinitiv završava na *-ći,* a prezentska osnova na *d* ili *đ*:

-iđ-/-ilaz-: *mimòīći, mimòīđēm* > *mimoìlaziti, izìlaziti* (obìč. ìzlaziti), *naìlaziti, obìlaziti, podìlaziti, prìlaziti, razìlaziti, snìlaziti, unìlaziti, zaìlaziti, zaobìlaziti*;

-đ-/-laz-: *dôći, dôđēm* > *dòlaziti, nadòlaziti, nàlaziti, iznàlaziti, pòlaziti, prìdolaziti, pròlaziti, prònalaziti, proiznàlaziti, sàlaziti* (obìč. sìlaziti), *snàlaziti se, ùlaziti, zàlaziti*; budući da je ispred *-laziti* uvijek

kratkouzlazni naglasak, *prije-* se zamjenjuje s *pre-*: *prijêći, prijêđēm > prèlaziti*;

-ađ-/-laz-: *ìzāći, ìzāđem > ìzlaziti, òblaziti* (obìč. obìlaziti), *ùzlaziti*;

-ø/-laz-: *òtići, òdēm > òdlaziti.*

1771 U imperfektivizaciji tih glagola mjesto *-ilaz-* i *-laz-* javlja se i supletivni morfem *-hod-*, ali su glagoli s njime rjeđi po upotrebi, a neki postaju starinski ili su to već postali:

dohòditi, ishòditi, nahòditi, nathòditi, othòditi, prehòditi, prihòditi, prohòditi, proishòditi, rashòditi, zahòditi.

Čest je glagol *prethòditi* koji nema usporednoga sa *-ići* ni *-ilaziti*, i *ophòditi.*

1772 Ostali galgoli I. vrste imperfektiviziraju se tako što dobivaju jedan od sufiksa glagola V. vrste s alomorfizacijom osnovnoga morfema ili, rjeđe, bez nje.

Imperfektivizacija glagola I. vrste sufiksima na *-ati* ima više tipova:

1773 a) dodavanjem *-ati* na prezentsku osnovu:

ìzgristi, izgrízēm > izgrízati, nagrízati, odgrízati...

dòkrasti se, dokrádēm se > dokrádati se, prikrádati se...

òmēsti, ométēm > ométati

nàpāsti, napásēm > napásati (obìč. *napasívati*)

ìspresti, isprédēm > isprédati, preprédati

dòrāsti, dorástēm > dorástati, izrástati, narástati (uz *doraščívati...*)

ìstrēsti, istrésēm > istrésati, potrésati, protrésati...

dòplesti, doplètēm > dòpletati, ìspletati, nàpletati... (uz *dòplitati...*, v. t. 1777)

pȁsti, pȁdnēm > pȁdati, dòpadati, ìspadati...

sjȅsti, sjȅdnēm > sjȅdati, nàsjedati, prìsjedati... (prefigirani su običniji s duljenjem osnovnoga morfema, v. iduću t.)

srȅsti, srȅtnēm > srȅtati, sùsretati...

1774 b) duljenjem osnovnoga sloga i dodavanjem *-ati*:

nàjesti se, nàjedēm se > najédati se, razjédati, ujédati...

nàsjesti, nàsjednēm > nasjédati, odsjédati, presjédati...

1775 c) alomorfizacijom osnovnoga morfema prezentske osnove i dodavanjem *-ati*; osnovni se morfemi alomorfiziraju:

u otvornicima: *a/i, e/i, e/ije, o/a, o/i,*
u zatvornicima: *k/c, g/z,*
u obojem: *ak/ic, ek/ic, eg/iz, ek/jec*;

1776 **a/i:**

-šalj-/-šilj-: *izàslati, izàšaljēm > izàšiljati, odàšiljati...*
-žanj-/-žinj-: *dòžeti, dòžanjēm > dòžinjati, nàdžinjati, zàžinjati...*

1777 **e/i:**

-ber/-bir-: *nàbrati, nabèrēm > nàbirati, òbirati, pòbirati...*
-der-/-dir-: *nàdrijēti, nàderēm > nàdirati, pròdirati, zàdirati...*
-per-/-pir-: *ìsprati, ispèrēm > ispírati, popírati, prepírati...*

-plet-/-plit-: *dòplesti, doplètēm > dòplitati, ìsplitati...*, ali su ti likovi blago dijalektalno obilježeni, obìč. *dòpletati, ìspletati...*

-žder-/-ždir-: *pròždrijeti, pròžderēm > pròždirati.*

1778 **e/ije:**

-leg-/-lijeg-: *lȅći, lȅgnēm > lijégati, nalijégati...*

1779 **o/a:**

-bod-/-bad-: *ìzbosti, izbòdēm > izbádati, nabádati, podbádati...*
-mog-/-mag-: *òdmoći, òdmognēm > odmágati, pomágati, smágati...*

1780 **o/i:**

-zov-/-ziv-: *dòzvati, dozòvēm > dozívati, izazívati, nazívati...*

1781 **k/c:**

-mrk-/-mrc-: *òmrći, òmrknēm > òmrcati, prìmrcati, smȑcati...*
-nik-/-nic-: *nȉći, nȉknēm > nȉcati, ìznicati, prònicati...*
-sijek-/-sijec-: *ìsjeći, isijek- > isijécati, odsijécati...*

1782 **g/z:**

-dig-/-diz-: *dȉći, dȉgnēm > dȉzati, ìzdizati, nàdizati...*
-preg-/-prez-: *ìsprēći, ìsprēgnēm > isprézati, naprézati...*
-seg-/-sez-: *dòsēći, dòsēgnēm > dosézati, opsézati, presézati...*
-stig-/-stiz-: *stȉći, stȉgnēm > stȉzati, dòstizati, pòstizati...*
-strig-/-striz-: *nàstrići, nàstrignēm > nàstrizati, pòdstrizati...*
-teg-/-tez-: *ìstēći, ìstēgnēm > istézati, natézati, potézati...*
-trg-/-trz-: *ìstrći, ìstrgnēm > ìstrzati, òtrzati, prètrzati...*

1783 **-ak/ic:**

-mak-/-mic-: *dòmaći, dòmaknēm > dòmicati, ìzmicati, nàmicati...*
-tak-/-tic-: *tȁći, tȁknēm > tícati, dòticati, ìsticati, nàticati* (v. napomenu uz -tek-/-tic- i -tek-/-tjec-)

1784 **ek/ic:**

-pek-/-pic-: *dòpeći, dopek- > dòpicati, prèpicati, prìpicati...*
-rek-/-ric-: *dòreći, dòreknēm > dòricati, ìzricati, nàricati...*
-tek-/-tic-: *dòteći, dotek- > dòticati, ìsticati, nàticati...*; ta imperfektivizacija u književnom jeziku nije prihvatljiva zbog neutralizacije s glagolima -tak-/-tic- i zbog proširenije imperfektivizacije -tek-/-tjec-;

1785 **eg/iz:**

-seg-/-siz-: *dòseći, dòsegnēm > dosízati, opsízati, presízati...*, ali je običnije *dosézati, opsézati, presézati...*

-žeg-/-žiz-: *izažéći, izažeg-* > *izàžizati, nàžizati, pòdžizati...*, ali ti imperfektivizirani glagoli nemaju hrvatskih upotrebnih potvrda;

1786 **ek/jec:**

-tek-/-tjec-: *dòteći, dotek-* > *dòtjecati, ìstjecati, nàtjecati...* uz *dòticati, ìsticati, nàticati...*,

što nije prihvatljivo zbog neutralizacije s glagolima -tak-/-tic- pa u književnom jeziku valja razlikovati imperfektivne glagole od *-teći* i *-taći*:

vode dotječu,	*a ruke se dotiču,*
rok istječe,	*a zastava se ističe,*
športaši se natječu,	*a papuče se natiču,*
potječemo iz raznih mjesta,	*a lijenčine potičemo na rad,*
novac pritječe,	*a grah se pritiče,*
znanje se stječe,	*a ugarci se stiču...*;

1787 d) smjenom *ø/i* u osnovnom morfemu, tj. umetanjem *i* među zatvornike osnovnoga morfema, i dodavanjem *-ati*:

I.4.

izùmrijēti, ìzumrēm	> *izùmirati, obàmirati, ùmirati...*
dòprijēti, dȍprēm	> *dòpirati, odùpirati, podùpirati...*
nàstrijēti, nȁstrēm	> *nàstirati, pròstirati, raspròstirati...*
pòtrti, pȍtrēm	> *pòtirati, sàtirati, ùtirati...*
prèvreti, prȅvrijēm	> *prèvirati, ùvirati*
zàvrijeti, zȁvrēm	> *zàvirati*
nàzreti, nȁzrēm	> *nàzirati, obàzirati, prèzirati...*
pròždrijēti, prȍždrēm	> *pròždirati*

1788 I.5.

nàdūti, nȁdmēm	> *nàdimati*
dòsūti, dȍspēm	> *dòsipati, izàsipati, nàsipati...*
òteti, ȍtmēm	> *òtimati, preòtimati*
izùzēti, ìzuzmēm	> *izùzimati, obùzimati, podùzimati...*
izàžeti, ìzažmēm	> *izàžimati, ìžimati, nȁžimati, ȍžimati, prèžimati, pròžimati, sȁžimati, zȁžimati.*

1789 e) zamjenom *-iti/-ijevati*:

dòliti > *dolijévati, izlijévati, nalijévati...*

f) zamjenom *-ati/-ívati (-ivam)*:

ùtkati > *utkívati*

g) zamjenom *-ti/-jati*:

stȁti > *stàjati, nàstajati, nèstajati, odùstajati...*

h) zamjenom *-ti/-jati* i duljenjem osnovnoga sloga:

ìzbiti > *izbíjati, nabíjati, nadbíjati, obíjati, odbíjati, pobíjati, podbíjati, prebíjati, pribíjati, probíjati, razbíjati, sabíjati, suzbíjati, ubíjati, uzbíjati, zabíjati, zbíjati*;

nàpiti > napíjati, ispíjati, opíjati..., pripíjati;
dòviti > dovíjati, izvíjati, navíjati, prevíjati, privíjati, savíjati, svíjati, uzvíjati, zavíjati;

i) alomorfizacijom osnovnoga morfema, *ø/i*, i dodavanjem *-jati*:

nàčēti, nȁčnēm > nàčinjati, pòčinjati, zàčinjati...
nàgnuti, nȁgnēm > nàginjati, pòginjati, prìginjati, sàginjati
nàpēti, nȁpnēm > nàpinjati, odàpinjati, ràspinjati...

j) zamjenom *-ti/-vati* i duljenjem sloga ispred *-vati*:

1790 I.5.

ìzuti > izúvati, obúvati, nazúvati, sazúvati;
dòdjeti > dodijévati, nadijévati, pridijévati...
dòspjeti > dospijévati, prispijévati, uspijévati...
izùmjeti > izumijévati, razumijévati, sporazumijévati se
dòzreti > dozrijévati, sazrijévati

1791 I.6.

dòbiti > dobívati, pridobívati, snebívati se, zadobívati;
zàdniti > zadnívati
dòliti > dolívati, izlívati, nalívati... (obìč. *dolijévati*, v. t. 1789),
nàtkriti > natkrívati, pokrívati, prikrívati...
ìzmiti > izmívati, pomívati, umívati...
ìzriti > izrívati
dòšiti > došívati, nadošívati, našívati...
ùžiti > užívati

1792 I.7.

dȁti > dávati, dodávati, izdávati..., prodávati, udávati...
dòznati > doznávati, poznávati, priznávati...

Zbog razloga navedenih u t. 1765. ovdje navodimo:

pròkleti, prokùnēm > pròklinjati, prèklinjati, ùklinjati, zàklinjati.

II. vrsta

1793 Glagoli II. vrste većinom su svršeni glagoli, ali se oni rijetko imperfektiviziraju jer su svojom glavninom već perfektivizirani glagoli nesvršenih glagola. Imperfektivizacija glagola II. vrste koji imaju usporedne infinitive s glagolima I. vrste, kao *dȉći – dȉgnuti, mȁći – màknuti,* prikazana je kod glagola I. vrste. Zato je imperfektivizirano samo nekoliko glagola ove vrste:

a) zamjenom *-nuti/-vati* i duljenjem sloga ispred *-vati*:

pòčinuti > počívati, otpočívati;

b) zamjenom *e/i* i *-uti/-jati*:

napoménuti > napòminjati, opòminjati, pripòminjati, spòminjati;

c) zamjenom *-nuti/-ati* i alomorfizacijom osnovnoga morfema: *udàhnuti > ùdisati*

d) zamjenom *-uti/-jati,* duljenjem i alomorfizacijom osnovnoga suglasnika: *priònuti > priánjati.*

e) zbog razloga spomenutih u t. 1765. ovdje se navode:

nàgnuti, nȁgnēm > nagíbati, prigíbati, sagíbati; *pòginuti, pòginēm > pogíbati, ugíbati.*

III. vrsta

1794 I glagola III. vrste imperfektiviziranih neplodnim načinom ima malo. Imperfektivizirani su:

a) zamjenom *-ti/-vati* i duljenjem sloga ispred *-vati*: *dogòrjeti > dogorijévati, izgorijévati, pregorijévati...* (i dogárati, v. tip d), *zàstarjeti > zastarijévati, obòljeti > obolijévati, pobolijévati, prebolijévati..., odòljeti > odolijévati, izvòljeti > izvolijévati*;

b) zamjenom *-jeti/-ati* i duljenjem sloga ispred *-ati*: *dolètjeti > dolijétati, izlijétati, nalijétati...*

c) zamjenom *-jeti/-jati* i duljenjem sloga ispred *-jati*: *vȉdjeti > izvíđati, uvíđati..., svȉdjeti > svíđati*;

d) zamjenom *-jeti/-ati* i alomorfizacijom osnovnoga sloga: *dogòrjeti > dogárati, izgárati, pregárati...*

IV. vrsta

1795 Neplodnim tipovima imperfektivizacije imperfektivizirani su mnogi glagoli IV. vrste tako da je zamijenjeno *-iti/-ati* ili *-jati* s alomorfizacijom ili bez nje.

Sufiks *-ati* dobivaju osnove na *b, c, j, lj, m, p, r, š, ž,* a sufiks *-jati* osnove na *d, n, t, v, z,* ali se *j* u *-jati* sa završnim suglasnikom osnove zamjenjuje po jotacijskim pravilima:

ròditi > ráđati, naslòniti > nàslanjati, plátiti > plaćati, jáviti > jávljati, òpaziti > opážati...

Glagoli koji završavaju na *-stiti* imaju: *-krstiti/-krštati, -mjestiti/-mještati, -prostiti/-praštati, pustiti/puštati.*

Osnovni su glagoli većinom prefigirani, ali ima i neprefigiranih.

1796 Glagoli IV. vrste imperfektivizirani su neplodnim tipovima:

a) zamjenom sufiksa *-iti/-(j)ati*:

dòbaviti > dòbavljati, ìzbavljati, nàbavljati..., dòhvaćati, shvȁćati..., jávljati, lȁćati, mȁšati, dòmašati, prèmašati (obič. premašívati), *nàmještati, prèmještati* (obič. namjéštati, premjéštati), *snímati, opòravljati se, òsjećati,*

pláćati, splȁvljati, dòpraćati, ìspraćati..., nàpravljati, ìspravljati..., doprémati..., prímati, dopúnjati, ispúnjati (obìč. dopunjávati, ispunjávati...), *sjȅćati se, pòdsjećati..., pròslavljati, stȁvljati, zlòstavljati, supròtstavljati, dòstavljati..., stúpati, istúpiti..., zaošíljati* (rij.), *poštápati se, túrati, natúrati, ùdarati, odùdarati, nàvađati* (< nàvaditi)..., *zàvađati, ràzvađati, nàzdravljati, òzdravljati..., zabòravljati*;

1797 b) duljenjem sloga ispred *-(j)ati*:

bùpiti > búpati, načínjati, počínjati..., dŕpati, đípati, iskŕštati, prekŕštati..., nakúpljati (< nàkupiti), *okúpljati..., domíšljati se, izmíšljati..., ponúđati, opážati, zapážati, prúžati, dopúnjati* (obìč. dopunjávati), *napúnjati..., púštati, napúštati*;

ako se u produljenom slogu nađe *-je-*, ono u jednih glagola postaje dugo *je*, a u drugih dvoglasnik;

dugo *je* postaje u glagola kojima je u osnovi *mjera* i *mjesto*:

odmjérati, premjérati, zamjérati (obìč. odmjerávati...), *namjéštati, premjéštati, razmjéštati...*

dvoglasnik postaje u ostalih glagola:

ispòvjediti > ispovijédati, napovijédati, pripovijédati...

1798 c) duljenjem i zamjenom *o/a*:

izbròjiti > izbrájati, nabrájati, odbrájati..., zadájati, izdvájati, odvájati..., dogáđati se, nagáđati..., odgájati, preodgájati, uzgájati, razglábati, dogotávljati, zgotávljati, dogovárati se, izgovárati, nagovárati..., poklápati, priklápati..., okrájati (< okròjiti), *prekrájati..., izlámati, prolámati..., umnážati, izmáljati* (< izmòliti), *pomáljati..., umárati, zamárati, promátrati, razmátrati, obnávljati, ponávljati..., obárati, razárati, napájati, opájati, pripájati..., prepolávljati, raspolávljati, priánjati, práštati, opráštati, ráđati, poráđati..., izránjati, osvájati, prisvájati..., natápati, otápati..., rastovárati* (obìč. rastovarívati), *otvárati, pritvárati..., pretvárati, stvárati...*

1799 d) zamjenom dugouzlaznog naglaska kratkim:

báciti > bàcati, vrȁćati, òbraćati, preòbraćati...

1800 e) pomaknutim kratkouzlaznim naglaskom i zamjenom *o/a*:

poklòniti > pòklanjati, prìklanjati...
naslòniti > nàslanjati, òslanjati...

uz to i promjenu *č/k, ž/g* imaju glagoli:

iskòčiti > *iskákati, doskákati, uskákati...*
osmòčiti > *osmákati, prismákati, umákati...*
dotòčiti > *dotákati, natákati, optákati...*
izlòžiti > *izlágati, oblágati, polágati...*

1801 f) zamjenom *j/i*

nàjmiti > nàimati, uzàimati (obìč. unajmljívati, uzajmljívati);

1802 g) zamjenom *-iti/-ijevati*

sàžaliti > sažalijévati.

Glagol *blagoslòviti* ima pet imperfektiviziranih glagola: *blagoslívljati, blagosíljati, blagoslivati, blagosivljati, blagosívati.*

Ostali glagoli na *-sloviti* imaju sustavno *-slovljavati*: *naslovljavati, oslovljavati, preslovljavati, proslovljavati,* pa je i *blagoslovljavati* sustavna potencija.

V. vrsta

1803 Rijetki su i glagoli V. vrste imperfektivizirani neplodnim tipovima. Osim glagola navedenih u t. 1767, takvi su glagoli: *ismìjati > ismijévati, osmijévati, podsmijévati, posmijévati*;

dòsijati > dosijévati, isijévati, odsijévati...
ògrijati > ogrijévati, podgrijévati, pogrijévati...,

ali su svi starinski, danas je obično *ismijávati..., dosijávati..., ogrijávati...*

VI. vrsta

1804 Rijetki su glagoli VI. vrste imperfektivizirani bilo kojim načinom pa i neplodnim tipovima. Osim glagola *kupòvati,* navedenog u t. 1767. ima ih nekoliko imperfektiviziranih zamjenom *-ovati (-ujem)/-ivati (-ivam)*:

daròvati > darívati;
otkòvati > otkívati, pokívati, potkívati...
ìspakovati > ispakívati, prepakívati, raspakívati, zapakívati;
nasnòvati > nasnívati, osnívati, zasnívati.

Plodni imperfektivizacijski tipovi

1805 Sufiksacija sufiksima *-avati, -javati (-avam)* i *-ivati, -jivati (-ujem)* od prezentske osnove plodan je način imperfektivizacije, i to veoma plodan.

Raspodjela sufiksa *-avati, -ivati* s jedne strane i *-javati, -jivati* s druge uvjetovana je završnim suglasnikom osnove i glagolskom vrstom kojoj osnovni glagol pripada, a raspodjela *-(j)ivati* i *-(j)avati* uglavnom naglaskom osnovnoga glagola.

Završni glasovi osnove i glasa *j* u *-javati* i *-jivati* smjenjuju se po jotacijskim pravilima.

Naglasak je uvijek dugouzlazni na prvom slogu sufiksa.

1806 Taj je način imperfektivizacije veoma plodan od glagola IV. i V. vrste, od glagola II. i III. slabo plodan, od glagola I. vrste neplodan zbog iscrpenosti kategorije, a od glagola VI. vrste nema tih tipova imperfektivizacije. Zbog toga se najprije daje pregled tvorbe od glagola IV. i V. vrste, a zatim od ostalih.

Tim se načinima imperfektiviziraju prefigirani glagoli, ali i svršeni bez prefiksa. Što su ti drugi glagoli znatno rjeđi, to je zato što takvih svršenih glagola ima malo.

IV. i V. vrsta

1807 Raspodjela sufiksa *-(j)avati* i *-(j)ivati* u tvorbi imperfektivnih glagola od IV. i V. vrste najčešće zavisi od naglaska osnovnoga glagola:

ako osnovni glagol ima kratki naglasak, onda dobiva sufikse *-(j)avati*:

kȁzniti > kažnjávati, razvèdriti > razvedrávati,
zatȑpati > zatrpávati, òprāvdati > opravdávati...,

ako osnovni glagol ima dug naglasak, onda dobiva *-(j)ivati*:

dobáciti > dobacívati, izgráditi > izgrađívati,
dopísati > dopisívati...

Od osnova s kratkim naglaskom sufiks *-avati* dobivaju glagoli IV. vrste kojima osnova završava srednjojezičnim zatvornicima i svi glagoli V. vrste, npr.:

1808 IV. vrsta: *ograničávati, poučávati, priopćávati, usrećávati, omeđávati, postojávati, prekrojávati, utemeljávati, zadovoljávati, odobrávati, usporávati, narušávati, poboljšávati, razmnožávati, obilježávati...* (Za osnove s glasovima *dž* i *nj* nema primjera.)

1809 V. vrsta: *uvježbávati, otkucávati, otkopčávati, povećávati, zauzdávati, domundžávati se, ubrizgávati, ukuhávati, pregrijávati, ušutkávati, nagomilávati, začešljávati, rasklimávati, zaračunávati, raskrupnjávati, zatrpávati, izigrávati, nadglasávati, iskušávati, podrhtávati, preplivávati, ubrzávati, zadržávati...*

(Za osnove s glasom *f* nema primjera.)

1810 Osnove na *-stiti* imaju *-šćávati* i *-štávati*:

-šćávati: *pročišćávati..., ugošćávati..., uprošćávati..., ražološćávati...*

-štávati: *pokrštávati, ukrštávati..., premještávati..., iskorištávati..., uvrštávati...*

Osnove na *-štiti* imaju *-avati*: *uništávati, poništávati..., spljoštávati.*

1811 Od osnova s kratkim naglaskom sufiks *-javati* dobivaju glagoli IV. vrste kojima osnova završava nesrednjojezičnim zatvornicima:

osposobljávati, sukobljávati, oplođávati, prilagođávati, opkoljávati, umiljávati se, pripitomljávati, udomljávati, ispunjávati, odronjávati, sablažnjávati, ukroćávati, zasićávati, oduševljávati, podruštvljávati, ugrožávati, zgrožávati se...

U osnova sa završnim *s* raspodjela se koleba pa imamo:

dešávati se, udešávati, orošávati..., ali *isprsávati.*

Za osnove sa završnim *k, g, h* nema primjera jer glagoli IV. vrste ne mogu normalno imati *-kiti, -giti, -hiti.* Nema ni osnova sa završnim *c, f,* jer nema osnova sa završetkom *-citi* i kratkim naglaskom, a glas se *f* u takvu položaju ne nalazi.

1812 Osnove s dugim naglaskom dobivaju sufikse *-ivati* i *-jivati.*

Sufiks *-ivati* dobivaju glagoli IV. vrste kojima osnove završavaju glasom *c* i srednjojezičnim zatvornicima:

dobacívati, odlučívati, isključívati, odomaćívati, odsjajívati, pritajívati, oduljívati, istanjívati, okrnjívati, izmirívati, izvirívati, isprašívati, odrješívati, istražívati, zadužívati... (Za osnove sa završnim *dž, đ* nema primjera.)

1813 Sufiks *-ivati* dobivaju i glagoli V. vrste osim osnova na *d, v,* ali primjera ima samo za neke završne glasove:

izrugívati se, omahívati, doskakívati, dovaljívati, odgurívati, dopisívati, zamješívati, ispitívati, uspavljívati, kazívati, dokazívati, nadovezívati...

1814 Sufiks *-jivati* dobivaju glagoli IV. vrste koji završavaju na nesrednjojezične zatvornike osim *c* i glagoli V. vrste na *d, v*:

dobavljívati, istrebljívati, dorađívati, dosađívati, zašarafljívati, dodjeljívati, navaljívati, domamljívati, iznajmljívati, dohranjívati, iskorjenjívati, iskapljívati, naljepljívati, isplaćívati, naslućívati, dojavljívati, izjavljívati..., doziđívati, nadvlađívati, uspavljívati...

Ako osnova završava na *-st-*, tada imperfektiviziran glagol ima *-šćivati*: *pričešćívati, pričvršćívati, uplašćívati, zamašćívati...*

1815 Osnove glagola IV. vrste na *s, z* kolebaju se u raspodjeli pa imamo:

nadvisívati, izmrsívati, snizívati, odjazívati, suzívati..., oglašívati, premršívati, zamršívati, zajažívati, zaražívati...

1816 Katkada osnovni glagol ima dug i kratak naglasak pa se imperfektivizirani glagol tvori prema jednom ili prema drugom ili prema oba:

izòbraziti, izobráziti > *izobražávati*
preòbraziti, preobráziti > *preobražávati*
razòrtačiti, razortáčiti > *razortačávati*
osùjetiti, osujétiti > *osujećívati*
zàpljeskati, zapljéskati > *zapljeskívati*
poràvnati, porávniti > *poravnjávati, poravnjívati*
ozàkoniti, ozákoniti > *ozakonjávati, ozakonjívati...*

1817 Katkada se raspodjela sufiksâ *-(j)ávati* i *-(j)ívati* ne upravlja prema naglasku pa imamo imperfektivizaciju

a) sufiksima *-(j)ávati* od osnova s dugim naglaskom:

od glagola IV. vrste:

izražávati, odražávati, poražávati, pojeftinjávati, sprječávati, udivljávati, uvažávati, zadivljávati, zbližávati...

od glagola V. vrste:

stradávati, ispričávati se, prepričávati, izgurávati, nagurávati, srozávati, očarávati, nanizávati, primorávati, opčarávati...

1818 b) sufiksima *-(j)ívati* od osnova s kratkim naglaskom:

od glagola IV. vrste:

istovarívati, pretovarívati, utovarívati..., prenoćívati, odleđívati, zaleđívati, olabavljívati, opsjenjívati, otpraćívati, ožalošćívati, posjećívati, usklađívati, zaglađívati, zamagljívati, zastrašívati...

1819 od glagola V. vrste:

dočekívati, očekívati..., dojahívati, izjahívati, najahívati..., doskakívati, pokaskívati, pokuckívati, dolagívati, izlagívati, nadlagívati..., otpljuckívati, dorezívati, izrezívati, narezívati..., isplakívati, oplakívati, istiskívati, natiskívati, otiskívati..., iziskívati

1820 Česta su i kolebanja pa postoji više dubleta:

a) prema osnovnom dugom naglasku glagola IV. vrste: *razblaž-ávati/ívati, u-, približ-ávati/ívati, udalj-ávati/ívati, produž-ávati/ívati, naglaš-ávati/ívati, o-, ozlo-, pro-, raz-, nagovještávati/nagovješćívati, razjedinj-ávati/ívati, s-, u-, razjednač-ávati/ívati, u-, ukraš-ávati/ívati, omalovaž-ávati/ívati, razmršávati/ívati, ponižávati/ponizívati, ispražnj-ávati/ívati, razrješ-ávati/ívati, usavrš-ávati/ívati, osljeplj-ávati/ívati, spašávati/spas-ávati/ívati, osvještávati/osvješćívati, osvjetlj-ávati/ívati, pro-, raz-, pritješnj-ávati/ívati, s-, istreblj-ávati/ívati, upotreblj-ávati/ívati, zlo-, sužávati/suzívati, uzvišávati/uzvisívati, po-, izvještávati/izvješćivati, oba-, svrš-ávati/ívati, iz-, zaraž-ávati/ívati, doznač-ávati/ívati, o-...*

b) prema kratkom naglasku glagola IV. i V. vrste:

1821 IV. *raskućávati/ívati, priopć-ávati/ívati, rasprostranj-ávati/ívati, preruš-avati/ívati, opterećávati/ívati, preop-, izronj-ávati/-ívati, naknađ-ávati/ívati, protur-ávati/ívati, usmjer-ávati/ívati...*

V. *obogać-ávati/ívati, oplemenj-ávati/ívati, oslablj-ávati/ívati, dotjer-ávati/ívati, ušutk-ávati/ívati...*

Razlog nekim takvim kolebanjima može biti u težnji da se izbjegne ponavljanje slogova s istovrsnim otvornicima, npr.: *olabavljívati, raspečaćívati, zamagljívati...*

1822 U kolebanjima između *-(j)ávati* i *-(j)ívati* prednost treba imati lik po sustavnoj tvorbi, tj. *-(j)ávati* ako osnovni glagol ima kratak naglasak, a *-(j)ívati* ako ima dug.

Po sustavnoj se tvorbi razlikuju glagoli:

odčèpiti	> *odčepljávati*	*zadíviti*	> *zadivljívati*
odčépiti	> *odčepljívati*	*zakljùčati*	> *zaključávati*
zadìvljati	> *zadivljávati*	*zaključiti*	> *zaključívati...*

Usp. i B. Finka, 1967.

I. vrsta

1823 Od glagola I. vrste ova tvorba nije plodna jer je kategorija iscrpena. Ima nekoliko glagola izvedenih sufiksima *-avati* i *-(j)ívati.*

Sufiks -*avati* dobivaju neki glagoli 1. i 7. razreda. Ako u prezentu imaju -*n*-, onda to -*n*- u imperfektivizaciji gube: *ugnjetávati, predsjedávati, zasjedávati, obasjávati.*

Sufiks -*ivati* dobiva glagol *zàvr̄sti, zavŕzēm* > *zavrzívati,* sufiks -*jívati* prefigirani glagoli s osnovom *rast*-: *doraščívati, priraščívati, sraščívati...*

Glagol *iscrpljívati* može biti od osnove *ìscr̄psti* i *iscŕpiti.*

Nekoliko glagola I. vrste može imati osnovu i od glagola II. vrste. O njima se govori u idućim točkama.

II. vrsta

1824 Od glagola II. vrste tvorba je imperfektivnih glagola slabo plodna. Glagoli su te vrste gotovo svi svršeni, ali su to pretežnom većinom jednokratni glagoli izvedeni od nesvršenih glagola i zato se oni normalno ponovno ne imperfektiviziraju.

Jedni se glagoli tvore od prezentske osnove, a drugi od osnove koja se dobiva odbacivanjem -*nuti.* Sufiks -*nuti* odbacuju većinom oni glagoli koji ispred -*nuti* imaju još koji zatvornik. Sufikse -*avati,* -*ivati* dobivaju osnove s odbačenim -*nuti,* a -*javati,* -*jivati* osnove na -*n*-.

Sufiksom -*avati* imperfektiviziraju se glagoli:

1825 a) koji pripadaju I. i II. vrsti:

crkávati, navikávati, privikávati, odvikávati..., poklecávati, opovrgávati, povrgávati, svrgávati..., izbjegávati, prebjegávati, pribjegávati..., smrkávati se;

1826 b) ostali (leksički svršeni):

iščezávati, smrzávati se, zamrzávati, iskrsávati, uskrsávati, uskršávati, užasávati;

sufiksom -*javati*:

ogrežnjávati, otvrdnjávati, skrutnjávati, splašnjávati, zgranjávati, zgušnjávati.

Sufiksom -*ivati* imperfektivizirani su glagoli: *nabrekívati, pocikívati, podcikívati*;

glagoli kojima su osnovni glagoli izvedeni od glagola IV. i V. vrste, ali se prefigirani izvode od glagola II. vrste:

dodirívati, domahívati, odmahívati, uzmahívati..., izbrecívati se, nabrecívati se, obrecívati se, domigívati, namigívati, podmigívati, nasmjehívati se, osmjehívati se, podsmjehívati se..., obmanjívati, odjekívati, pozvekívati, podrigívati, uzrigívati, popuzívati, uskisívati, usklikívati, zamukívati.

Sufiksom -*jivati* imperfektivizirani su glagoli:

nadahnjívati, oskvrnjívati, osvanjívati, rasplinjívati, useknjívati, utrnjívati.

III. vrsta

1827 Od glagola III. vrste sufiksima *-(j)avati* i *-(j)ivati* imperfektivizirano je samo nekoliko glagola:

doživljávati, iživljávati, proživljávati..., prebljeđívati, pregrmljívati, prišteđívati, ušteđívati, zaplavljívati (< zaplavjeti se, a može biti i < zapláviti se), *zavrćívati* (< zavrtjeti), *potprđívati, zaprđívati, usmrđívati.*

Iterativizacija

1828 Imperfektivizirani glagoli po načinu vršenja glagolske radnje mogu biti trajni ili učestali. Koje će se od ta dva ostvariti, zavisi od konteksta, npr.:

Taj su dan profesori čitali... pred praznim klupama, jer se mladež... na promenadi dogovarala. (K. Š. Gjalski, 1913b, 240.)

Evo, ovdje se mi dogovaramo, u ovoj sobici. (M. Božić, 1950, 99.)

U prvom primjeru glagol *dogovarati* izriče trajnost, a u drugom učestalost. To iz samoga drugoga primjera nije tako očito, ali to jasno pokazuje širi kontekst iz kojega je taj primjer uzet. Zbog toga je imperfektivizirane glagole pogrješno zvati učestalima (iterativnima), kako se to katkada čini.

1829 Ima glagola koji su samo učestali, ali oni pripadaju jasno određenom tipu. To je jedan dio glagola izvedenih po imperfektivizacijskim obrascima od nesvršenih glagola. (Ostali se navode u iduća dva poglavlja.) Oni označuju ponavljanje radnje, učestalost, iterativnost pa se ta tvorba naziva iterativizacija. Takvih glagola nema mnogo, a neki su od njih rjeđi po upotrebi. Običniji su:

čašćívati	<	*čàstiti*	*postizávati*	<	*pòstizati*
danjívati	<	*dániti*	*stizávati*	<	*stȉzati*
iskakívati	<	*iskákati*	*ručávati*	<	*rúčati*
noćívati	<	*nòćiti*	*večerávati*	<	*vèčerati*
núđati	<	*nȕditi*	*víđati*	<	*vȉdjeti,*

a po koju potvrdu imaju i *čujávati, doháđati, imávati, išavati, kršćávati, telefonirávati, vidjévati, viđévati...*

1830 Primjeri jasno pokazuju učestalost:

...šeprtlji tamo u štali ili na drvnjaku ili je na stanu pa tamo onda i danjiva i noćiva. (J. Ivakić, 1912, 40.) – *Noga mu je iskakivala iz stremena.* (Stj. Kranjčević, 1950, 309.) – *Iz njih su* [vratnica] *iskakivali konjanici...* (Isto, 569). – *Bilo je još kako tako, dok zvijezda nebeska grijala ovu tužnu zemljicu, te se i pod vedrim nebom moglo noćivati...* (S. Kolar, 1933, 176). – *...znam ipak, da je na svom instrumentu... postizavala kantilenu, da su čovjeku suze navirale na oči.* (I. Adum, 1950, 283.) – *Sve što je kneza stizavalo u životu, bilo je oporo, grubo, nevoljko...* (M. Nehajev, 1963, 267). – *Te su lađe stizavale u olujna predvečerja...* (V. Nazor, 1946, 151). – *Iza onog kobnog susreta na groblju ručavaše Jovan sam u svojoj sobi.* (M. Hanžeković, 1932, 47.) – *Znala je, da*

sudac oko ove ure večerava... (M. Božić, 1955, 332.) – *Zar ga ti rado ne viđaš?* (E. Kumičić, 1910, 53.)

1831 I osnovni glagoli mogu izražavati iterativnost, ali ne sami po sebi, nego s priložnim oznakama koje to označuju ili u drugačije jasno određenu kontekstu, a u iterativiziranih glagola iterativnost je izražena sufiksom, dakle morfološki. U mnogim je kontekstima učestalost jasna i da nema posebnog učestaloga glagola, a kako je uz to broj tvorbenih iterativnih glagola malen, iterativizacija nije dovoljno uočena pojava pa u jezičnoj praksi nalazimo različitu upotrebu osnovnih nesvršenih glagola i njihovih iterativnih parnjaka, ali potvrde u kojima su iterativni glagoli upotrijebljeni u neiterativnom značenju sasvim su iznimne. Posebnost je tih iterativnih glagola što se njima ne može izricati prava sadašnjost.

1832 Iterativni su glagoli posebno važni za imperfekt, perfekt, prezent i futur I. jer se u tim vremenima trajnost i učestalost mogu neutralizirati i učestalost se mora izreći posebnom priložnom oznakom (*često, mnogo puta, svaki put, kad god* i sl.), iterativiziran glagol izriče učestalost samim svojim oblikom, a kako je to važno pokazuju mnogi primjeri, posebno Hanžekovićev s glagolom ručavati.

Iterativizacija teži da bude plodna jer se širi i na glagole sa završetkom *-irati,* ali zasad pretežno u razgovornom jeziku. Tu težnju valja podupirati jer u jeziku povećava razlikovnost.

Tvorba glagola koji znače neusmjereno kretanje

1833 Neki glagoli tvoreni po obrascima neplodne imperfektivizacije od nesvršenih glagola imaju značenje neusmjerenoga kretanja, kretanja tamo-amo. To su ovi glagoli:

gánjati, gónati, gónjati, lijétati, lóvati, nagánjati, nósati, plázati, progánjati, vódati, vózati.

I ti glagoli znače određenu iterativnost pa su neki od njih u rječnicima i zabilježeni kao iterativni. Međutim njihova je iterativnost drugačije naravi jer pripada unutrašnjoj raščlanjenosti glagolskoga značenja. Kretanje tamo-amo znači određeno ponavljanje, no ponavlja se samo dio radnje, a ne cjelina. Osnovno je značenje neusmjereno kretanje, a iterativnost je sekundarna i podređena je osnovnom značenju. Da ona nije istovjetna iterativnosti iterativiziranih glagola, pokazuje i to što je od takvih glagola moguć pravi prezent:

»Nemaj straha«, nasmija se kavalir, »gle, vodaju se pod rukom. Djevojka se smije.« (A. Šenoa, 1900, 154.)

Sve pokazuje da je tvorba glagola koji znače neusmjereno kretanje neplodna.

Sekundarna imperfektivizacija

1834 Ima nekoliko glagola izvedenih imperfektivizacijskim načinima od nesvršenih glagola koji imaju isto značenje kao i osnovni. Ta se pojava naziva sekundarna imperfektivizacija.

U jednih glagola to znači da glagol imperfektiviziran neplodnim načinom dobiva plodne sufikse: *promòliti (se), promáljati (se) > promaljívati (se), zàsjesti > zasjédati > zasjedávati,* ali se može reći da je glagol *zàsjesti* imperfektiviziran na dva načina.

1835 Kod drugih glagola sekundarna imperfektivizacija znači mogućnost napuštanja glagola I. vrste: *snȉti > snívati,* rijetko *snijévati, šȉti > šívati, vȉti > vȉjati, lȉti > lijévati, slȁti > šȉljati* (rijetko).

1836 Treći su glagoli sekundarne imperfektivizacije stilski blago obilježeni kao bliže razgovornom jeziku prema stilski neutralnima ili blago obilježenima kao književno biranima.

To su glagoli:

dovádati, izvádati, navádati... < dovòditi...
dovážati, izvážati, prevážati... < dovòziti...
donášati, iznášati, odnášati... < donòsiti...

Glagol *ponášati se* dobio je posebno značenje 'vladati se'.

Glagoli *dovádati, dovážati, donášati...* često izriču iterativnost pa bi se od osnovnih mogli razlikovati iterativnošću, ali to nije istraženo. Dok se to ne istraži, ne smiju se ti glagoli u normativnim priručnicima diskriminirati.

Tvorba glagolskih umanjenica

1837 Deminutivni glagoli znače da se radnja vrši u manjoj mjeri od prosječne, normalne radnje, tj. vrši se malo, po malo, sitno, u malim, kratkim pokretima, sa slabijim intenzitetom, lagano. Obično su uz ta značenja povezana i razna osjećajna značenja, posebne stilske vrijednosti.

Deminutivni se glagoli tvore ovim sufiksima:

-akati	*-iti*	*-kivati*	*-uljiti*
-arati	*-jakati*	*-kovati*	*-ušati*
-ariti	*-karati*	*-nuti*	*-ušiti*
-cati	*-kariti*	*-ucati*	*-uškati*
-esati	*-kati*	*-uckati*	*-utati.*
-ikati	*-ketati*	*-ukati*	

Nešto veću plodnost imaju sufiksi *-kati* i *-uckati,* a ostali su slabo plodni ili su neplodni.

1838 **-akati.** Deminutivni su glagoli sa sufiksom *-akati (-am)* nesvršeni, izvedeni su od prezentske osnove nesvršenih glagola IV. i V. vrste, a *praćàkati se* od skraćene: *prać-kati se.* Glagoli su većinom deminutivno-pejorativnoga značenja: *bacàkati se, ljubàkati, praćàkati se, tužàkati (se), varàkati, vozàkati se...*

-arati. Glagoli izvedeni sufiksom *-arati (-am)* označuju blagu deminutivnost, pretežno sa slabijom ili jačom pogrdnosti: *klopàrati, lupàrati, mlatàrati, vucàrati (se).*

-ariti. U *vucáriti (se).*

-cati. U *jùrcati.*

-esati. U *šepèsati* 'malo šepati', *ludèsati* (J. Ivakić).

-ikati. U *vozìkati (se).*

-iti. U glagola *lágiti* < *làgati* s umanjenim i podrugljivim značenjem i *kákiti* < *kȁkati* u dječjem govoru.

-jakati. U glagola *moljàkati, seljàkati se, željàkati* s vrijednošću kao u glagola izvedenih sufiksom *-akati.*

-karati. U nekoliko glagola s blagom deminutivnosti i blagom stilskom obilježenosti (većinom pogrdnom): *lupkàrati, piskàrati, puckàrati, šetkàrati, trčkàrati...*

-kariti. U *leškáriti, troškáriti.*

1839 **-kati.** Deminutivni glagoli sufiksom *-kati (-am)* izvode se od prezentske osnove ns. glagola I., IV. i V. vrste. Izvedeni su glagoli također nesvršeni.

Uz jednačenje po zvučnosti, *gìpkati se* < *gíbati se, grȅpkati* < *grȅpsti, grèbēm,* katkada mjesto *s, t* dolazi *c*:

bȍckati < *bȍsti, bòdēm, glȁckati* < *glȁditi, glȍckati* < *glòdati, grȉckati* (uz *grȉskati*) < *grȉsti, grízēm, rȅckati* (uz *rȅskati*) < *rȅzati...*

U glagola *kȁskati, trȅskati* nema te promjene.

Glas *t* zamijenjen je sa *ć* u *dȕćkati* < *dȕdati, šȅćkati* < *šétati.*

Glagoli *slȁti* i *zvȁti* tvore deminutive od osnova *šilj-* i *ziv-*: *šȉljkati, zȉvkati.*

Osim *govòrkati* i *žubòrkati* ostali su trosložni i imaju kratkosilazni naglasak. Zbog toga je i *dr(j)ȅmkati* < *drijémati, smjȅškati se* < *smiješiti se.*

Običniji su takvi glagoli:

bȉrkati, bȍckati, cjȅpkati, čȅškati, čȕpkati, dȉrkati, govòrkati, grȉckati, gȕrkati, kȁskati, kljȕckati, kȍpkati, kȕckati, lȕpkati, ljȕškati, pȉpkati, pȉrkati, pljȕckati, rȅckati, sȉpkati, smjȅškati, trȅskati, zȉvkati, zȕckati, zvȅckati, žmȉrkati...

1840 **-ketati.** U *puckètati* i *šuškètati.*

-kivati. Sufiksom *-kivati (-ujem)* izvedeno je nekoliko deminutivnih glagola od glagola II., III., V. i VI. vrste:

osluškívati, prisluškívati, prešutkívati, poleškívati, postajkívati, zastajkívati, ispitkívati, propitkívati, zapitkívati..., dodirkívati, zadirkívati, izvirkívati, zavirkívati...

-kovati. U *žȅljkovati* < *žȅljeti.*

-nuti. U nekoliko svršenih glagola koji znače izvršenje male količine radnje: *cjȅpnuti, dr(j)ȅmnuti, pjȅvnuti, spȁvnuti.*

1841 **-ucati.** Sufiksom *-ucati (-am)* tvore se nesvršeni deminutivni glagoli od prezentskih osnova ns. glagola I., IV. i V. vrste.

Prema deminutivnim glagolima izvedeni sufiksom *-kati* lagano su stilski obilježeni, ali su slabo plodni i rijetko se upotrebljavaju, većinom ih nalazimo u pisaca 19. stoljeća. Od njih su kao stilski obilježeni češći glagoli izvedeni sufiksom na *-uckati.* Takvi su glagoli *dremùcati, megùcati, kašljùcati* (obȉč. nego kašljùckati), *klimùcati, kradùcati, svjetlùcati* (obȉč. nego svjetlùckati), *škripùcati, živùcati, žmirùcati.*

1842 **-uckati.** Deminutivni ns. glagoli sufiksom *-uckati (-am)* tvore se od prezentske osnove glagola I., III., IV. i V. vrste.

Naglasak im je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa. Značenje im je stilski nešto obilježenije (izražajnije) nego sufiksom *-ucati.* Ima više glagola izvedenih tim sufiksom:

brbljùckati, dr(j)emùckati, gegùckati, grizùckati, kapùckati, kašljùckati, klimùckati, krpùckati, kradùckati, letùckati, padùckati, palùckati, pijùckati, pjevùckati, plazùckati, radùckati, smijùckati se, sjedùckati, sjajùckati, sviđùckati, svirùckati, šetùckati, šibùckati, škripùckati, umirùckati, zvonùckati, žmirùckati...

1843 **-ukati.** U *kucùkati* (Ogrizović), *pijùkati* ‘pijuckati’ (Božić), *svirùkati* (Pavičić).

-uljiti. Sufiksom *-uljiti* izvedeno je nekoliko glagola od glagola III. i IV. vrste: *dimúljiti, pišúljiti, pjevúljiti, smijúljiti se, škripúljiti.*

-ušati. U *pjenùšati se* ‘blago se pjeniti’.

-ušiti. U *pjenúšiti se, pjevúšiti, skorúšiti se, sparúšiti se.*

-uškati. U *ljuljùškati se, pjenùškati, valjùškati se.*

-utati. Sufiks *-utati (-jem)* dolazi u nekoliko glagola izvedenih od glagola V. vrste: *hripùtati, skakùtati, srkùtati, šapùtati, škripùtati.*

Tvorba pejorativnih glagola

1844 Ta skupina nije nastala sustavnom tvorbom glagola ove kategorije, nego slučajnom podudarnošću značenja nekoliko pojedinačnih glagola:

-atati. U *glumàtati* ‘nenaravno glumiti’, *klimàtati* ‘mlitavo i ružno klimati’, *lomàtati* ‘neugodno i ružno lomiti’ (u pren. značenju).

-etati. U *lupètati* ‘neugodno lupati’, ‘govoriti koješta’, *pljeskètati.*

-isati. U *hvalìsati se,* pej. prema *hvaliti se.*

-usati. U *drmùsati* ‘neugodno, grubo drmati’.

B. PREFIKSALNA TVORBA

Općenito o prefiksalnoj tvorbi

1845 Prefiksalna tvorba najčešći je tvorbeni način u glagola. Tim je načinom tvoreno više od polovice svih glagola. Iz naravi same prefiksalne tvorbe jasno proizlazi da se prefiksalnom tvorbom glagoli tvore od glagola.

Prefiksalni se glagoli tvore ovim prefiksima:

de-	*na-*	*od-*	*pred-*	*re-*	*un-*
dis-	*nad-*	*pa-*	*pri-*	*s-*	*uz-*
do-	*naj-*	*po-*	*pro-*	*su-*	*za-*.
iz-	*o-*	*pod-*	*protu-*	*suprot-*	
mimo-	*ob-*	*pre-*	*raz-*	*u-*	

Slabo su plodni *de-, dis-, pred-, re-* i *su-*, neplodni su *mimo-, naj-, pa-, protu-, suprot-*, a ostali su veoma plodni.

Prefiksi koji završavaju otvornikom i prefiks *de-* javljaju se u više alomorfa. Ti se alomorfi nabrajaju u prikazu tvorbe pojedinim prefiksom.

1846 Naglasak prefigiranih glagola u skladu je s općim pravilima o prelaženju silaznih naglasaka na prethodni slog:

silazni prelaze kao kratkouzlazni: *pjȅvati – zàpjevati, plȁkati – pròplakati, pâmtiti – zàpāmtiti, prâvdati – òprāvdati...*,

uzlazni ostaju: *mòčiti – namòčiti, písati – napísati, vesèliti se – razvesèliti se...*

Osnova je najčešće glagol koji se samostalno upotrebljava, kao što to pokazuju prethodni primjeri. Katkada se osnova ne upotrebljava samostalno, nego dolazi samo s prefiksima:

dó-čēti, nà-čēti, pò-čēti, zà-čēti...
dò-nijēti, ìz-nijēti, nà-nijēti, òd-nijēti...
nà-strijēti, podà-strijēti, prò-strijēti...
dò-vesti, ìz-vesti, òd-vesti...
is-koláčiti, ras-koláčiti,
do-prémiti, o-prémiti, pri-prémiti...
na-slòniti, o-slòniti, pri-slòniti...
iz-váliti, na-váliti, od-váliti
iz-vijéstiti, na-vijéstiti, oba-vijéstiti...

1847 Kao što je rečeno u općem dijelu (t. 66), potrebno je da su od takve vezane osnove tvorena bar dva glagola. Vezana osnova s jednim prefiksom ne može postojati jer se tada ne može uspostaviti tvorbena veza. Takav je glagol netvorben, dakako, ako nije posrijedi prefiksalno-sufiksalna tvorba kao što je u glagola *preinâčiti*. Tako su netvorbeni glagoli: *nagrabúsiti, otprátiti, otàrasiti se, uzrùjati, zabašúriti...* Netvorbeni su i glagoli koji doduše počinju glasovnim slijedom kao i koji prefiks i koji imaju osnovu kao i drugi glagoli ako nemaju semantičke veze s njima kao što su glagoli *ìščeznuti, skrásiti se*.

1848 Kao osnova u prefiksalnoj tvorbi dolaze najčešće nesvršeni neprefigirani glagoli, a rjeđe svršeni i dvovidni. To nije posebno ograničenje, nego je to stoga što je nesvršenih neprefigiranih glagola znatno manje, a od prefigiranih svršenih glagola ponovna je prefiksacija rjeđa.

1849 Glagoli tvoreni prefiksalnom tvorbom u pravilu su svršeni: svršeni glagol u prefiksaciji ostaje svršen, nesvršeni glagol postaje svršen, osim s prefiksima *de-*, *dis-*, *pa-*, *protu-*, *re-* i *su-*, ali ti su prefiksi na rubu prefiksalne tvorbe. Stoga se može reći da je prefiksacija sustavna perfektivizacija nesvršenih glagola.

1850 Nesvršeni glagoli s prefiksom nisu prefigirani, nego su nastali posebnom tvorbom nesvršenih glagola od svršenih. Ta se tvorba naziva imperfektivizacija i prikazana je u posebnom poglavlju (t. 1764 – 1827).

1851 Prefiks najčešće modificira značenje osnovnoga glagola. Ta su značenja veoma raznolika i ona pripadaju leksičkom području. Ipak, mnoga se značenja podudaraju, a neka su i karakteristična za pojedini prefiks, stoga o tim značenjima govorimo u tvorbi glagola kao o tvorbenim tipovima.

1852 Jedan glagol može imati i više značenja pa može ići i u nekoliko skupina, npr.

pretòvariti znači:

a) tovarenjem premjestiti s jednoga mjesta na drugo:

Jučer sam pretovario u Doboju vagone. (N. Simić, RMS.)

b) previše natovariti:

Na magarca treba natovariti, ali ga ne treba pretovariti. (I. Velikanović, RMS.)

proplakati znači:

a) početi plakati:

On je namjerno produžavao s mučenjem... uživajući u tome... što ću začas proplakati... (I. Kozarčanin, 1937, 76).

b) provesti neko vrijeme plačući:

Tamo sam često sate i sate proplakao od tuge za majkom... (Isto, 33.)

Koje se značenje konkretno ostvaruje, zavisi od konteksta u kojemu je glagol upotrijebljen. Glagoli se u tipove razvrstavaju po najznačajnijim značenjima.

1853 Često prefigirani glagoli tvoreni od nesvršenih nemaju posebnoga značenja, nego je samo razlika u vidu: prefiksom je nesvršeni glagol perfektiviziran.

Prefiksalnom tvorbom tvore se i svršeni glagoli od svršenih jer svršeni tako dobiva posebna značenja.

báciti < *dobáciti, izbáciti, nabáciti...*

1854 Katkada se prefigira već prefigirani glagol. Najčešće tako nastaju distributivni glagoli izvedeni prefiksima *iz-* i *po-* od imperfektiviziranih glagola: *izopíjati, ispòklanjati, ponamjéštati, pozatvárati...*

Katkada prefiks dolazi na svršeni glagol tautološki, samo iz formalnih razloga: *pòčēti* > *zapòčēti.*

Često mnogi tipovi imaju koje značajnije sintaktičko obilježje pa se to posebno spominje.

PREFIKSI POJEDINAČNO

Prefiks *de-*

1855 Prefiks *de-* javlja se u dva alomorfa: *de-* i *dez-*. Njihova je raspodjela zavisna od glasa kojim počinje glagolska osnova: ako počinje zatvornikom, dolazi *de-*, ako otvornikom, dolazi *dez-*. Taj prefiks dolazi s nekoliko glagola stranoga podrijetla na *-irati,* a znači suprotnu radnju označenu osnovnim glagolom, poništenje rezultata te radnje (u značenju naših prefiksa *raz-* i *od-*): *deblokírati, demaskírati, demobilizírati, destimulírati, dešifrírati, dezangažírati, dezinficírati, dezinteresírati se, dezorijentírati.*

Kao i ostali glagoli na *-irati,* i ti su glagoli dvovidni.

Prefiks *dis-*

1856 Prefiks *dis-* dolazi s nekoliko glagola stranoga podrijetla sa završetkom *-irati*:

disharmonírati, diskvalificírati, dislocírati, disorijentírati (obìč. dezorijentírati)...,

a znači isto što i prefiks *de-*. Slabo je plodan, a glagoli su s tim prefiksom dvovidni kao i osnovni.

Prefiks *do-*

Glagoli s prefiksom *do-* znače:

1857 a) da se radnja osnovnoga glagola vrši do kraja ili do neke granice, mjesne ili vremenske: *dògnati, dònijēti, dòprijēti, dòspjeti, dòteći, dòvesti, dòvūći, dovíknuti, dopŕhnuti, dogòrjeti, dovȑvjeti, dolètjeti, dožívjeti, doklátiti se, dojúriti, dobáciti, dòpratiti, doplòviti, dojèdriti, doskákati, dòjahati, dòplivati, dòčekati, dòpjevati, dokòvati, doputòvati...*

Za te je glagole karakteristično da im dopune često dolaze u vezi: prijedlog *do* s genitivom:

On dolepрša do svojega groba... (S. S. Kranjčević, RMH).

Dogurao je preko svojih veza... do podbana. (M. Krleža, RMH).

Francuska se vojska mogla još dokoturati do Moskve. (Stj. Kranjčević, RMH)

1858 b) da se radnja izvršava dopunski, do potrebne mjere: *dòdati, dòklati, dòliti, dòpeći, dòplesti, dosáditi, dòpuniti, dosúšiti, dosòliti, dográditi, doráditi, dokúpiti, dotòčiti, dosláditi, doplátiti, dopísati, dozídati...*

Dobacila je na vatru nekoliko klada. (J. Benešić, RMH).
Šimek se naročito dičio... kako će dokupiti zemlje. (J. Benešić, RMH)

Prefiks *iz-*

1859 Prefiks *iz-* javlja se u šest alomorfa:

iz-, is-, iš-, iž-, i-, iza-.

Alomorfi dolaze:

iza- ispred glagola I. vrste koji počinju dvozatvorničkim skupom: *izàbrati, izàgnati, izàtkati, izàmljeti, izàzvati...* i onih kojima prezentska osnova počinje zatvorničkim skupom: *izàsūti, izàžeti*; u ovom se položaju javljaju i drugi alomorfi;

iš- ispred glagola koji počinju sa *č, ć*: *iščepr̀kati, ìščetkati, ìščistiti se, ìšćuškati, išćerètati se...*

iž- dolazi ispred glagola koji počinju sa *dž, đ,* ali se ostvario samo u glagolu *iždikati* (Božić, 1981, 312)

i- ispred glagola koji počinju sa *s, š, z, ž*: *ìsjeći, isìtniti, išárati, ìšibati, izídati, iznòjiti se, ižívjeti, ižáriti...*

is- ispred glagola koji počinju ostalim bezvučnim zatvornicima: *iscijéditi, ishlápiti, ìskašljati, isplátiti, istr̀čati...*

iz- ispred ostalih zvučnih zatvornika i ispred otvornika: *izbáciti, ìzgaziti, ìzīći, izìgrati, ìzdići, ìzjahati, izlijépiti, izljúbiti, izmìriti, iznájmiti, izòrati, izračùnati, izùdarati, ìzvaditi...*

Katkada se koji glagoli neutraliziraju, npr. *istúpiti*

1. *iz-stúpiti,* 2. *iz-túpiti,* ali prvi nije potrebno pisati *izstupiti* jer je opreka sačuvana u rekciji: *istupiti iz čega,* 2. *istupiti što.*

Glagoli s prefiksom *iz-* znače:

1860 a) djelovanjem osnovnoga glagola udaljiti, izdvojiti iz mjesta u kojemu je što bilo:

ìznijēti, ìspasti, ìsteći, ìstrēsti, ìzliti, ìzvūći, isklíznuti, izlètjeti, izvr̀vjeti, ispùstiti, iskòčiti, izvábiti, isèliti (se), izbáciti, izjèdriti, izmámiti, iscúriti, izjúriti, istúpiti, iscijéditi, izgúrati, ìspakovati...

Za te je glagole karakteristično da im dopune veoma često dolaze u vezi: prijedlog *iz-* s genitivom:

Za dva-tri mjeseca iscijedit ću to iz njega... (N. Simić, RMH).

Iskoči iz svojih kola (V. Kaleb, RMH).

Pa iz njega isklesaše stol. (D. Tadijanović, Okrugli kameni stol)

1861 b) dovesti do rezultata:

ìspeći, ìstūći, izdàhnuti, izbijéljeti, izblijédjeti, izbjèsnjeti, izgr̀mjeti (se), iskípjeti, ishrániti, istrážiti, izmòriti, izmlátiti, islúžiti, ìskititi, izmíriti, ìzmisliti, iskòvati...

to značenje može imati više nijansi:

b.1) postići što djelovanjem osnovnoga glagola: *iscìgančiti, izmòliti, ispròsiti, isprosjáčiti, izdr̀ljānčiti, isposlòvati...*

b.2) izvršiti radnju do kraja:

b.2.1) jer ne ostaje ništa na čemu bi se radnja mogla vršiti: *ìzjesti* (sve), *ispísati* (do kraja određene granice), *ìstrunuti, izgòrjeti, iskòristiti, iskrváviti, izlòviti, ispíliti, ìspuniti, ìzgaziti, istrijébiti, izlízati...*

b.2.2) jer su obuhvaćeni svi objekti ili subjekti: *izùmrijēti, iždrijébiti, ištèniti, izljúbiti, ìzgrliti, izgùbiti, izbrúsiti, izbròjiti, iskròjiti, izbúšiti, izlijéčiti, ìzvarati...*

b.2.3) radnja se izvršava koliko se može: *izbljùvati se, ìsplakati se, istrijézniti se, ìspatiti se, izmahnìtati se...*

1862 c) glagolima što već imaju koji prefiks ističe se da djelovanje prelazi s jednoga subjekta ili objekta redom na ostale:

izdòlaziti, iznapíjati se, izodbíjati, izodvájati, izopíjati (se), ispogíbati, isporazbolijévati se, ispozàvaditi, isporazbíjati, ispòklanjati, ispodvláčiti, isprekídati, ispreskákati, isprebíjati, isprelámati, ispresavíjati, ispremjéštati, ispresijécati, ispribíjati, ispribádati, isprobíjati, isprobádati, isprosijécati, isprovláčiti...

Prefiks *mimo-*

1863 Prefiks *mimo-* dolazi u glagolu *mimòīći,* a znači ‘proći mimo (čega)’.

Prefiks *na-*

1864 Glagoli s prefiksom *na-* znače:

a) izvršenje radnje osnovnoga glagola u velikoj mjeri: *nàbdjeti se, nàkrasti, nàpeći, nažívjeti se, nasjèdjeti se, nabjèsnjeti se, naplòditi (se), namlátiti, nàdimiti, namnòžiti, nakòtiti se, naráditi se, natrážiti se, namijésiti, naljúbiti se, naljúštiti, naplijéniti, nàpušiti se, naškròbiti, naškròpiti, nàčuditi se, navesèliti se, natròšiti se, nahváliti, nàmučiti, nakòsiti, nalèžati se, nastàjati se, nàgrijati se, nablebètati se, nacijépati se, nàčekati se, načìtati se, nadísati se, nàgledati se, nahódati se, naìgrati se, nàkuhati se, nakúpati se, nàplakati se, nàplivati se, nàpljačkati, nàslušati se, nasŕkati se, nasvírati se, nàvarati, navíkati se, navózati se, nažděrati se, nabolòvati se, nagladòvati se, napsòvati se, naratòvati se...*

Ti su glagoli obično povratni, a kao dopunu veoma često imaju dijelni genitiv:

...to je najmudrije, nalokati se rakije, nažderati se pečene prasetine...

(M. Krleža, 1976, 46.)

1865 b) doći, dospjeti djelovanjem osnovnoga glagola na površinu, na gornji dio čega:

nànijēti, nàvesti, nàjahati, nalijépiti, nabáciti, nalètjeti, natòvariti, nàgaziti, naskòčiti, nàkapati, naváljati, natjèrati...

Glagoli ove skupine često imaju dopunu/priložnu oznaku s prijedlogom *na* i akuzativom.

1866 c) dovesti do rezultata:

nàbosti, nàbrati, nàgnati, namòčiti, napòjiti, nasmijéšiti se, nadòjiti, namàmiti, nàpuniti, nanìšaniti, nanjúšiti, navòštiti, naúljiti, nahrániti, nadròbiti, najéžiti se, napútiti, nakìnđuriti se, nàprćiti, nàškoditi, nakríviti, namàgarčiti, naljútiti, namástiti, nasmíjati, nàmazati, napísati, natŕljati, natȑpati, nàcrtati, nàlickati se, nàreckati, nabúbati, nàpipati, nàčičkati, naorùžati, nàslikati...

1867 d) postupno se nakupiti, nagomilati u određenoj količini djelovanjem osnovnoga glagola:

nalòviti, navȑvjeti, nàplaviti, nàkupiti, nagnòjiti, natáložiti, napàbīrčiti, naprosjáčiti, nàpecati, nagomìlati...

1868 e) katkada znače da je radnja tek na početku, da je od nje učinjen mali dio:

nàčuti, nàdići, nàgristi, nàpući, nàprsnuti, napoménuti, nagòrjeti, nagnjéčiti, nàtruliti, nadèrati, nàkašljati se, naglòdati...

Prefiks *nad-*

1869 Prefiks *nad-* javlja se u tri alomorfa: *nad-*, *nat-* i *nada-*.

Alomorf *nad-* dolazi ispred osnova s početnim zvučnim zatvornikom:

nadbáciti, nadglàsati, nadjàčati, nadlètjeti, nadmúdriti, nadvísiti, nadìgrati...,

alomorf *nat-* s početnim bezvučnim zatvornicima: *natkríliti, natpríčati, nàtkititi...*,

a alomorf *nada-* ostvario se u nekoliko tvorenica s osnovama glagola I. vrste: *nadàstrijēti, nadàviti, nadàzreti.*

Nema potvrda za potencijalni alomorf *na-*, osim u nekim ostvarajima brzoga govora kao *nadzídati* /naʒídati/, *nadžívjeti* /naǯívjeti/, *nadsvoditi* /nacvòditi/. Inače se alomorf *na-* ne može ostvariti jer bi se neutralizirao s prefiksom *na-*, a ta neutralizacija u jeziku nije moguća.

Prefiks je *nad-* plodan, ali tvorenica s njime nema mnogo.

Glagoli s prefiksom *nad-* znače:

1870 a) da je radnja osnovnoga glagola dospjela, proširila se nad što:

nàdnijēti, nàdviti se, nàdvūći, nàtkriti, nadlètjeti, natkríliti, nadvíriti (se), nadsvòditi, nadvísiti, natpísati, nadzírati...

Za te je glagole karakteristična dopuna s prijedlogom *nad* i akuzativom:

Kočijaš nadvjesio nos nad čašu... (V. Kaleb, RMS).

Nadvísila se nad lonac (I. Kozarac, RMS).

Gotovo nesvjesno nadnijela je nad plamen i ona svoje ruke.

(V. Car Emin, RMS).

1871 b) da se radnja izvršila u jačem stupnju, da se njome što nadmašuje, često u natjecanju:

nàtpiti, nadžívjeti, nadbáciti, nàdbiti, nadjunáčiti, nadmúdriti, nàdmašiti, nadskòčiti, nadgovòriti, nadvísiti, nadjéčati, nadvíkati, natpríčati, nadvládati, nadlàgati, nadglàsati, nadìgrati, nadjàčati, nadlicitírati, nàtpjevati, natpripovijédati...

Prefiks *naj-*

1872 Prefiks *naj-* dolazi u glagolu *nâjvoljeti* 'najviše voljeti' i *nâjželjeti* 'najviše željeti'.

Oni su blago stilski obilježeni.

Prefiks *o-*

1873 Glagoli s prefiksom *o-* znače:

a) da djelovanje osnovnoga glagola ide oko čega, da obuhvaća sve strane:

ògristi, ògreznuti, òkisnuti, òtrunuti, obòljeti, olijépiti, oprášiti, oljúštiti, okrúžiti, oplòviti, òkititi, ogúliti, omirìsati, oglòdati, okúpati, opísati, okòvati...

1874 b) dovesti do rezultata:

òbrati, òpiti, òprati, òtkati, ogrúbjeti, okòrjeti, òjanjiti se, oprásiti se, òpljačkati, obrániti, osramòtiti, otúpiti, ožèniti, okòtiti se, òslabiti, okríviti, òkladiti se, oglòbiti, oštèniti, omáciti, osúditi, opsòvati, otròvati...

Prefiks *o-* sudjeluje i u prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi glagola od pridjevnih osnova (v. t. 1922 – 1929).

Prefiks *ob-*

1875 Prefiks *ob-* dolazi u tri alomorfna lika: *oba-*, *ob-*, *op-*. Prvi dolazi u složenicama s glagolima I. vrste kojima infinitivna ili prezentska osnova počinje zatvorničkim skupom: *obàgnjiti, obàznati, obàzreti se, obàmrijēti, obàsjati, obàsuti,* a od ostalih *obàviti* i *obavézati* (uz *obvézati*). Drugi se spaja s glagolima koji počinju zvučnim zatvornikom ili otvornikom, a treći s glagolima koji počinju bezvučnim zatvornikom. Nema potvrda da bi se ostvario alomorf *o-*, odnosno ako bi se ostvario, ne bi se mogao razlikovati od prefiksa *o-* jer on ima isto značenje.

1876 Glagoli s prefiksom *ob-* znače da radnja osnovnoga glagola biva oko čega, sa svih njegovih strana u konkretnom i apstraktnom značenju:

obàsjati, obàsūti, obàviti, òbliti, òbrāsti, òpsjeći, òpšiti, òpteći, oblètjeti, obráditi, oblijépiti, oblòžiti, obùhvatiti, òbjahati, oblízati, obvézati (se), òbrezati, obzídati, opkòpati, obìgrati..., opskŕbjeti, obdáriti, opčìniti, optèretiti, òbistiniti se, objàsniti, ophr̀vati, obračùnati, opčárati, obùzdati, òbradovati...

Rijetko ti glagoli imaju koje drugo značenje, npr. da izriču samo svršenost: *obnijémjeti.*

Prefiks *od-*

1877 Prefiks *od-* ostvaruje se u četiri alomorfa:

od-, oda-, ot-, o-.

Alomorf *oda-* dolazi ispred glagola I. vrste kojima infinitivna ili prezentska osnova počinje zatvorničkim skupom: *odàbrati, odàdniti, odàgnati, odàdrijēti, odàslati, odàzvati, odàpēti.*

Alomorf *o-* ostvaruje se ispred osnova koje počinju glasovima *d, t*: *òdići, odàhnuti, odèrati, odrijémati, otèretiti, òtisnuti, òtjerati, otòčiti, otòvariti, otr̀čati, otumàrati, òturnuti.*

Alomorf *od-* dolazi ispred osnova koje počinju ostalim zvučnim zatvornicima i otvornicima: *odbáciti, odgùrnuti, odjèdriti, odmáhnuti, odráditi, odzvòniti, odìgrati, odòrati, odùčiti...*

Alomorf *ot-* dolazi ispred osnova koje počinju ostalim bezvučnim zatvornicima: *otfŕknuti, otkúpiti, othújati, otputòvati...*

Ispred osnova koje počinju sa *s, š, c, č, ć* piše se *od-*: *odsèliti, odsvírati, odšétati, odškrínuti, odcijépiti, odcvrkùtati, odčèpiti, òdćušnuti...*

Alomorf *o-* znači neutralizaciju s prefiksom *o-*. Ona je u nekih glagola moguća jer oba znače samo perfektivizaciju osnovnoga glagola: *odàhnuti, odrijémati, òtjerati*; u drugih jer je značenje kontekstualno jasno: *otumarali su dalje*; u trećih jer je neutralizacija izbjegnuta prefiksom *ob-*: *otèretiti–optèretiti, otr̀čati–optr̀čati.* Ipak, zbog izbjegavanja neutralizacije u ovom se položaju često piše *od-*, a izgovara se udvojeno *d* ili *t*:

Ilirizam je oddunut jednim carskim policijskim dekretom... (M. Krleža, Vj., 31. 3. 64. 4.)

Oddeklamirao je Amadeo Trupac u telefonsku školjku slovo po slovo... (M. Krleža, Zastave, III, 190.)

...odtunjka šjor Giulio... (I. Raos, 1965, 673.)

Glagoli s prefiksom *od-* znače:

1878 a) da se što odvaja, udaljava, odmiče, rastavlja:

odàgnati, odàslati, òdgristi, òdnijeti, òdsjeći, òdvesti, òdvući, òtpasti, odgùrnuti, otpŕhnuti, otpúhnuti, odlètjeti, odvr̀vjeti, odbáciti, odbròditi,

odbròjiti, odjèdriti, odjèzditi, odjúriti, odlijépiti, odmámiti, odsèliti (se), odstrániti, odvábiti, òdvaditi, otkòsiti, otòčiti, otòvariti, otpíliti, otpješáčiti, otplòviti, òtpratiti, otpúziti, òdjahati, odlúnjati, odlútati, odòrati, òdrezati, odskákati, odšétati, odváljati, òtplivati, otumàrati, otputòvati...

1879 b) dokidanje, poništenje djelovanja prethodne radnje označene osnovnim glagolom ili složenim od iste osnove s kojim drugim prefiksom:

odùčiti : ùčiti, naùčiti, odvézati : vézati, svézati..., òdmoći, òtkriti, odgonétnuti, òdmrznuti, odčèpiti, odjáziti, odlèditi, odljútiti se, odmástiti, odmòriti se, odmŕsiti, oduláriti, òdzdraviti, otpèčatiti, odmòtati, odsúkati, otkljùčati, òtkopčati, otpètljati...

1880 c) da je izvršena potpuna radnja:

odsjèdjeti, odgòjiti, odráditi, odslúžiti, othrániti, othŕvati se, otkráviti (se), otkŕnjiti, otkùlučiti, odblebètati, odìgrati, òdlajati, odlèžati, òdslušati, odsvírati, òdštampati, odzvòniti, otkléčati, òtkucati, òtpjevati, odbolòvati, odrobòvati...

Prefiks *pa-*

1881 Prefiks *pa-* nalazi se u glagolu *pàtvoriti* sa značenjem 'tvoriti što lažno, krivotvoriti'. Glagol je nesvršen kao i osnovni *tvòriti.*

Prefiks *po-*

1882 Glagoli s prefiksom *po-* znače:

a) da se radnja izvršila na mnogim objektima ili da su je izvršili mnogi subjekti, jedan za drugim, svi redom ili sve:

pòbiti, pòcr̄psti, pòklati, pòkrasti, pòleći, pòmrijēti, poòdrāsti, pòpeći, pòsjeći, pòtūći, poùdati, pòmrznuti, pòtrnuti, potŕnuti, pogásiti, pobìlježiti, pobúšiti, polòviti, popáliti, poplijéniti, posìlaziti, pozàvaditi, požèniti, pobàcati, pòhvatati, pòlipsati, ponamjéštati, ponàticati, pòpadati, popláćati, pòpucati, porazàpinjati, porazbolijévati se, pòsjahati, pòsjedati, poskákati, pòskapati, poskídati, pòsklanjati, pokrèpati, poslijétati, postrijéljati, poubíjati, poudávati, poùstajati, poùzimati, pòvarati, pòvješati, pozadijévati, pozatvárati, poisprekídati, poisprekŕštati, poisprelámati, poispremètati, poispreplètati, poispretúrati, poisprodávati, poisijécati, pozadrijémati...

1883 b) da se radnja izvršila u maloj mjeri, da je trajala neko vrijeme:

pòprati, pògnati, pòtresti, pògurnuti, posjèdjeti, pošútjeti, požívjeti, ponàpiti se, poprijétiti se, poròsiti, pòšaliti se, pobòjati se, podrijémati, pogúrati, poìgrati se, pòjahati, pokotr̀ljati, polàgati, pòmazati, ponósati, pòprāvdati se, popríčati, postàjati, posvírati, pošétati...

Uz predikate s ovim glagolima često je priložna oznaka *malo, neko vrijeme* i sl.

1884 c) da se izvršio početni dio radnje:

pònijeti, pòvesti, polètjeti, povȑvjeti, pojúriti, potȑčati...

1885 d) da se postigao cilj radnje:

pòbjeći, pòkriti, pòliti, pòmesti, pòpiti, pȍžeti, pòbrinuti se, pòginuti, pòkisnuti, potònuti, pogòrjeti, pokípjeti, postídjeti, poštédjeti, požèljeti, podvòriti, pògladiti, pogrijéšiti, pòguriti se, pohváliti, pokòsiti, pomíriti, pònuditi, potamániti, potrȍšiti, pòkajati, poòrati, pòsisati, povézati, pokòpati, polúpati, porúčati, pokòvati...

Takvi su i glagoli s pridjevom u osnovi:

pobijéljeti, pobjèsnjeti, poblijédjeti, poblèsavjeti, pocŕnjeti, pocrvènjeti, podrvènjeti, polúdjeti, pomòdrjeti, poplávjeti, porumènjeti, porȕžnjeti, posijédjeti, poskúpjeti, potámnjeti, pozelènjeti, požútjeti, pobijéliti, pocŕniti, pocrvèniti, pojeftíniti, pokrátiti, pomláditi, poòštriti, popláviti, pòpljesniviti, pòpuniti, poskúpiti, posúšiti, posvijétliti, potámniti, potijésniti, pozelèniti, požútiti, polakòmiti se...

Prefiks *po-* sudjeluje u prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi, v. t. 1930.

Prefiks *pod-*

1886 Prefiks *pod-* ostvaruje se u tri alomorfa:

pod-, pot-, poda-.

Nema potvrde da bi se ostvario alomorf *po-*, osim možda u glagolu *pòdati se.*

Alomorf *poda-* ostvaruje se s osnovama glagola I. vrste koje počinju zatvorničkim skupom: *podàbrati, podàpēti, podàsūti*; alomorf *pod-* ostvaruje se ispred otvornika i zvučnih zatvornika: *podùprijeti, podgovòriti, podbáciti, podjármiti, podlòžiti, podzídati...*; alomorf *pot-* ispred bezvučnih zatvornika: *pothrániti, potprášiti...*

Ispred *s, š, c, č, ć* piše se *pod-*: *pòdsjetiti, podšíšati, podcȑtati, podčìniti...*

Glagoli tvoreni prefiksom *pod-* znače:

1887 a) da se radnja zbiva, da je dospjela ispod čega, s donje strane, odozdo:

podàsūti, pòdbiti, pòdbosti, pòdliti, pòdsjeći, pòtpasti, podùprijeti, pòvesti, pòdvūći, pòdmetnuti, pòdgurnuti, podlètjeti, podgráditi, podjáriti, podlijépiti, podlòžiti, podròniti, pòdstaviti, podváliti, potpáliti, pòtpariti, potpíriti, pòdbrijati, pòdgrijati, pòdrezati, podšíšati, podvézati, podzídati, potkòpati, potkrèsati, potpísati, potkòvati, podròvati...

Za te je glagole karakteristična dopuna s prijedlogom *pod* i akuzativom.

1888 b) doći pod čiju vlast:

podčìniti, podjármiti, podlòžiti, podréditi...

c) potajnu radnju, radnju izvedenu krišom:

pòdmignuti, podbúniti, podgovòriti, podmítiti, potkúpiti, potplátiti, pòtkazati...

1889 d) radnju izvršenu s nešto jačim ili slabijim intenzitetom, s dodatnom vrijednošću:

podnàduti, podnàpiti se, podrígnuti se, podvíknuti, podmíriti, podmláditi, podòštriti, potkrátiti, pòdmazati...

e) učiniti što ispod normalne mjere, stanja:

podcijéniti, pothláditi, pothrániti...

Katkada prefiks *pod-* sudjeluje u prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi.

Prefiks *pre-*

Glagoli s prefiksom *pre-* znače:

1890 a) da je prijeđen koji dio od jednoga kraja do drugoga, s jedne strane na drugu:

prèbjeći, prègnati, prèkriti, prèliti, prènijēti, prèsjeći, prèsūti, prèvesti, prèvūći, prèmetnuti, preokrénuti, prevágnuti, prevȑnuti, pregòrjeti, prelètjeti, prebáciti, prebròditi, predvòjiti, prègaziti, prègrabiti, pregráditi, prejáziti, prejèdriti, prekòračiti, prelòmiti, premámiti, prèmjestiti, premòstiti, prepíliti, preplòviti, prepolòviti, preprijéčiti, presáditi, presèliti (se), preskòčiti, pretòčiti, pretòvariti, pretȑčati, preglòdati, prèjahati, prèpuzati, prèrezati, prezídati, prèplivati...

1891 b) da je radnja svršena pošto je neko vrijeme trajala:

prèbdjeti, prèbrinuti, presàhnuti, prebòljeti, pregȑmjeti, pretȑpjeti, prebròjiti, prehrániti, prekŕmiti, premlátiti, prèpatiti, prèplašiti, prèstrašiti, presúditi, pretrážiti, preznòjiti se, prèžaliti, prehújati, prègledati, prèmazati, prelìstati...

Svršenost nakon vremenske protežnosti posebno se vidi u glagolima kao što su: *presjèdjeti, prežívjeti, predániti, prenòćiti, prezímiti, prelèžati, prestàjati, prespávati...*

1892 c) izvršenje radnje u prevelikoj mjeri, preko granice dovoljnoga ili normalnoga:

prèpeći, prèjesti se, prècvasti, prèmrznuti, preglàdnjeti, prekípjeti, prèstarjeti, precijéniti, predòjiti, prekardášiti, prenasèliti, preoptèretiti, prèpapriti, preplátiti, prèplaviti, prèpržiti, prèpuniti, prèsititi, presláditi, presòliti, pretèretiti, pretòvariti, preùraniti, prezadúžiti se, prègrijati, prèkuhati, prenatȑpati, pretȑpati, preuvelìčati...

1893 d) ponavljanje radnje, obično s drugačijim rezultatom:

prèmljeti, preòbūći, preòbuti, preòteti, prèpeći, prepòviti, prepòznati, prèprati, prèpresti, prepròdati, preùdati se, prèviti, prekròjiti, prekúpiti, preocijéniti, prepèčatiti, preporòditi, prèpraviti, preráditi, preslòžiti, prestròjiti, pretòpiti, pretvòriti, preùmiti, preuréditi, preustròjiti, prèvjeriti, prècrtati, premòtati, prepísati, prèpjevati, prepríčati, prepròdati, prèslikati, prètiskati, prevézati, prekòvati, prèpakovati...

Prefiks *pred-*

1894 Prefiks *pred-* ostvaruje se u dva alomorfa: *pred-* i *pret-*. Nema potvrda da bi se ostvario u potencijalnom alomorfu *preda-*, a ni *pre-*, očito zbog neutralizacije s prefiksom *pre-*.

Glagoli s prefiksom *pred-* znače:

a) da se radnja zbiva prije čega, da se njome unaprijed određuje nešto što će se poslije zbiti:

prèdvidjeti, predbìlježiti, pretplátiti, predújmiti, predodréditi, predstòjati, pretkázati, predòsjetiti...

Ova je tvorba slabo plodna.

b) da se što događa ispred čega, da dolazi pred što, većinom u prenesenu značenju:

prèdmetnuti, predlòžiti, predòčiti, prèdstaviti, pretpòstaviti, prèdvesti...

Prefiks *pri-*

1895 Glagoli s prefiksom *pri-* znače:

a) da je što dospjelo u neposrednu blizinu čega:

prìgnati, prìkrasti se, prìmaći, prìnijēti, prìspjeti, prìstići, prìvesti, prìvūći, prilètjeti, priblížiti, primámiti, pripláziti, pripùstiti, priskòčiti, pristúpiti, privábiti, prìpuzati, pritr̀čati, prìtjerati, priváljati...

b) da se što sastavilo, spojilo:

prìbiti, prìbosti, prìrasti, prìšiti, prìmrznuti, prìtisnuti, pričvr̀stiti, pridrúžiti, prìgrabiti, prìgrliti, priklijéštiti, prikljúčiti, prìkrpiti, prilijépiti, priljúbiti, pripòjiti, prislòniti, prìstaviti, prisvòjiti, priváriti, privézati, prìkopčati, prikòvati...

1896 c) da je što dodano, dopunjeno:

prìliti, prìsūti, prìmetnuti, pripoménuti, prišàpnuti, pribìlježiti, pribròjiti, pridijéliti, pridòjiti, prigráditi, prihrániti, prìkupiti, prikúpiti, prilòžiti, priráditi, prisáditi, prìsijati, pritáložiti, pritòvariti, prizètiti, pripísati, primiješati, prizídati...

d) da je radnja izvršena nepotpuno, u maloj, nedovoljnoj mjeri:

prìčuti, prìdići, prìkriti, prìleći, priškrínuti, prìvidjeti, pričìniti, prìgaziti, prignjéčiti, prigúšiti, priklòniti, primíriti, prìpaziti, priprijétiti, prisúšiti, prisvijétliti, pritájiti, pritúžiti, pritvòriti, priùčiti, privíriti, pridr̀žati, prìgrijati, primirìsati, prìpucati, prìčekati, pričúvati...

e) da je radnjom postignut cilj:

prìviknuti, prištédjeti, privòljeti, primijétiti, pripáliti, pripitòmiti, prìpraviti, priprémiti, prìsiliti, priskŕbiti...

Prefiks *pro-*

1897 Glagoli s prefiksom *pro-* znače:

a) prolazak radnje unutrašnjošću čega:

pròdrijeti, pròšiti, pròvesti, pròvūći, pròpasti, prosínuti, pròtisnuti, prolètjeti, probáciti, procijéditi, projúriti, prokrijumčáriti, propùstiti, protòčiti, pròturiti, prostrújati, protr̀čati, pròsijati, progúrati, prògutati, prolúnjati, propúhati, pròtjerati, proputòvati...

Često prolazak unutrašnjošću ima kao posljedicu rupu, otvor, pukotinu, prolaz:

pròbiti, pròbosti, prògristi, pròsjeći, progòrjeti, provr̀tjeti, probúšiti, prokŕčiti, prostrijéliti, prošúpljiti, prokljùvati, prodèrati, pròrezati, prokòpati, pròvrtati...

Ti glagoli imaju kao dopunu obično bliži objekt.

1898 b) da je radnja išla, da se zbila pokraj čega:

pròmaći, pròniјēti, promàknuti, promínuti, progr̀mjeti, prolètjeti, promíljeti, projèdriti, projézditi, prohújati, prozújati, prozvìždati, prozvŕjati, pròjahati...

Kao dopuna tim glagolima karakteristična je veza s prijedlozima *pokraj, mimo, uz* i sl.

1899 c) početak radnje osnovnoga glagola:

pròcvasti, pròpiti, procvíljeti, prokòpnjeti, provr̀vjeti, procúriti, progovòriti, promòliti, pròpušiti, proráditi, proslòviti, pròsuziti, prozbòriti, propíštati, propljùvati, pròlajati, pròplakati, procvjètati, prògledati, prohódati, pròkapati, prokíhati, pròpjevati, pròplivati...

d) da se radnja zbila u maloj mjeri, da je trajala ograničeno vrijeme:

pròmljeti, pròpeći, pròprati, provènuti, pròčistiti, prognjéčiti, promèškoljiti se, promijésiti, prosúšiti..., prosjèdjeti, prožívjeti, provesèliti se, prodrijémati, prokúnjati, pròplakati, pròplāndovati, provjekòvati...

1900 e) da se radnja zbila u punini:

pròčuti se, pròžeti, protŕnuti, pròkisnuti, pròpatiti...

f) da je radnja svršena, da je postignut cilj radnje:

pròbdjeti, prògnati, pròkleti, pròliti, pròpēti, pròsūti, pròzvati, pròmrznuti, probúditi, procijéniti, prodúbiti, prògaziti, pròknjižiti, pròmisliti, promòtriti, pronèvjeriti, prosvijétliti, prošíriti, pròvjetriti, prodúljiti, proglásiti, prolijéniti se, promijéniti, pronjúšiti, prorijéditi, pròslaviti, prosúditi, protùmačiti, proùčiti, pròvjeriti, proždèrati, propísati, pròdrmati, pròkartati...

Prefiks *protu-*

1901 Prefiks *protu-* dolazi u glagola *protùrječiti* i *protuslòviti* sa značenjem ‘govoriti, tvrditi suprotno’. (O liku *protu-* v. t. 103.)

Prefiks *raz-*

1902 Prefiks *raz-* javlja se u šest alomorfa:

raz-, ras-, raš-, raž-, ra-, raza-.

Alomorf

raza- dolazi ispred glagola I. vrste kojima osnove počinju zatvorničkim skupom:

razàbrati, razàgnati, razàznati, razàslati, razàstrijēti, razàpēti, razàsūti...

ra- dolazi ispred osnova koje počinju sa *s, š, z, ž*:

rasèliti, ràsjeći, ràstaviti, raší́riti, raštŕkati, ražvákati, ražalòstiti, ražáriti...

raž- ispred osnova koje počinju zatvornicima *dž, đ*:

raždžilìtati se...

raš- ispred osnova koje počinju zatvornicima *č, ć*:

raščepr̀kati, raščèšljati, raščùpati, ràščuti se, rašćerètati...

ras- ispred ostalih bezvučnih zatvornika:

ràskvasiti, ràsprsnuti, ràstrgati...

raz- ispred otvornika i ostalih nespomenutih zatvornika:

razìgrati se, razòružati, razùvjeriti, razbàcati, ràzgledati, razmáhati se, ràzrezati...

Glagoli s prefiksom *raz-* znače:

1903 a) da radnja osnovnoga glagola ide, da je usmjerena na različite strane, da se širi, razjedinjuje, da se izvršila na različitim stranama:

raspròdati, razàgnati, razàslati, razàstrijēti, razàsūti, ràzbiti, ràzdati, ràzliti, ràzmaći, ràznijēti, razùdati, ràzvesti, ràzviti, ràzvūći, rasàhnuti, rasplínuti, ràsprsnuti, ràzmetnuti, razlètjeti, razmíljeti, rasáditi, rascijépiti, rasèliti, raskŕčiti, raskríliti, raskròjiti, raspíliti, raspolòviti, rasprostrániti, raspr̀šiti, raspùstiti, rastòčiti, rastrúbiti, rastvòriti, rasúšiti se, rasvijétliti, ràščistiti, raščetvòriti, raší́riti, razbròjiti, razdijéliti, razdròbiti, razdvòjiti, ràzgaziti, razglásiti, ràzgrabiti, razjedíniti, razjúriti, razlòmiti, razlòžiti, razmijésiti, ràzmjestiti, ràzmrviti, razmútiti, razòriti, ràzrušiti, razváliti, razvrijéžiti se, razdèrati, razòrati, ràzmazati, ràzrezati, ràskidati, raskomàdati, ràstjerati, ràstrgati, raščèšljati, razbàcati, razgrànati, razlúpati, razmòtati...

Ti se glagoli razlikuju od glagola s prefiksom *od-* u tom što radnja glagola s prefiksom *od-* ide u jednom smjeru, a glagola s prefiksom *raz-* u više, najmanje dva:

odlètjeti – razlètjeti se, odsèliti se – rasèliti se, odjúriti – razjúriti, otvòriti – rastvòriti, òtjerati – ràstjerati...

Razlika je vidljiva i kad su kao posljedica radnje dva dijela, ali s prefiksom *od-* znači da je jedan znatno manji, a s prefiksom *raz-* da su oba podjednaka:

odcijépiti – rascijépiti, otpíliti – raspíliti, odlòmiti – razlòmiti, òdrezati – ràzrezati...

1904 b) vršenje radnje s većom intenzivnosti:

ràscvasti se, ràzrāsti se, rasplàmtjeti se, razbjèsnjeti, razgòrjeti, raspáliti, raspíriti, rasplòditi, razdrážiti, razgnjéviti, razmáziti, razmnòžiti, razveseliti, ražáriti, ražèstiti, razvríštati se, ràzgrijati, ràzlajati, raskokodákati se, razmáhati se, raspísati se, ràsplakati, razvíkati se, rascvjètati, ràspjevati, raspríčati se, razìgrati se, razmahnìtati se...

c) da je radnja osnovnoga glagola izvršena do potankosti:

ràzvidjeti, rastumáčiti, rasúditi, razjàsniti, ràzmisliti, razmòtriti, razráditi, ràzgledati...

1905 d) da se poništava rezultat prethodnoga djelovanja, da ga niječe ili lišava; glagoli su toga tipa obično u opreci po značenju sa svršenima glagolima od iste osnove s kojim drugim prefiksom:

raspòpiti – zapòpiti, ràskužiti – òkužiti, rastèretiti – optèretiti, raspáriti – spáriti..., ràskriti, ràsplesti, ràspreći, ràzmrznuti, ràskućiti, raspèčatiti, rasplástiti, razbáštiniti, razdjèvičiti, razgráditi, razjáziti, razjednáčiti, razlijépiti, razmŕsiti, razortáčiti, razròviti, razùvjeriti, razvójačiti, ražèniti, ràspasati, raspètljati, razvézati, ràskopčati, razdrijémati, razùzdati, razùzlati, razvjènčati, raskòvati...

e) postizanje cilja:

rashláditi, raskráviti, raskrváriti, rasŕditi, rastrijézniti, rastúžiti, razbijéliti, razbìstriti, razblážiti, razbúditi, razdániti se, razlàbaviti, razljútiti, razvèdriti, razvòdniti, ražalòstiti, raspítati se, razlìstati, razmèkšati...

Prefiks *re-*

1906 Prefiks *re-* dolazi uz glagole stranoga podrijetla i znači ponoviti glagolsku radnju s istim ili drugačijim rezultatom:

reaktivírati, rebalansírati, reduplicírati, reinkarnírati, reinkorporírati, rekonstruírati, reorganizírati, revakcinírati, revalorizírati...

Rijetki su glagoli koji nisu na *-irati* i koji su domaćega podrijetla: *reosigùrati, reizàbrati...*

Složeni su glagoli istoga vida kao i osnovni.

Prefiks *s-*

1907 Prefiks *s-* javlja se u četiri alomorfa:

s-, z-, š-, sa-.

Alomorf *ž-* došao bi ispred osnova koje počinju sa *dž, đ,* ali nema potvrda da se ostvario.

Alomorf

sa- dolazi ispred osnova koje počinju sa *s, š, z, ž,* osnova glagola I. vrste koji počinju zatvorničkim skupom, rijetko i s osnovama drugih glagola: *sàsjeći, sàsūti, sàslušati, sastrúgati, sasúšiti, sàšiti, sàzvati, sàznati, sàzreti, sazídati, sàžēti, sàžgati, sàžaliti, sažvákati, sažívjeti se, sàgnati, sàgnjiti, sàstati se, sàtkati, sàviti* (uz *svȉti*), *sàkriti* (uz rjeđe *skrȉti*), *sagrijéšiti* (uz rjeđe *zgrijéšiti*), *sačúvati, sàpēti* (uz rjeđe *spêti*), *sàprati* (uz *sprȁti*); s razlikom su u značenju: *salètjeti* i *slètjeti, sàgledati* i *zglȅdati se, zbȉti* je od oba glagola *bȉti,* a *sàbiti* od *bȉti* 'udarati'; s djelomičnom razlikom *sàliti* i *slȉti*;

š- dolazi ispred osnova koje počinju sa *č, ć*: *ščvȑsnuti, ščùpati, šćàpiti...*

s- dolazi ispred otvornika, zvonačnika i ostalih bezvučnih zatvornika: *sòriti, súziti, smȑznuti, slètjeti, stijésniti, spȑžiti...*

z- dolazi ispred ostalih zvučnih zatvornika: *zbrȉsati, zdròbiti, zgrȉsti, zgȕsnuti...*

Glagoli s prefiksom *s-* znače:

1908 a) sjedinjenje djelovanjem osnovnoga glagola:

sàstati se, slȉti, splȅsti, srâsti (se), zbȉti, sažívjeti, sàstaviti, sjedíniti, sklòpiti, skȑpiti, skȕpiti, slijépiti, slòžiti, sròditi se, zdrúžiti, skȍpčati, smijéšati, stjȅrati, svézati, ščȅšljati, zbúbati, zgomìlati, skòvati...

b) ukloniti s površine čega, spustiti odozgo prema dolje:

snijêti, spȁsti, sprȁti, strêsti, svûći, sklìznuti, spláknuti, slètjeti, smíljeti, sjúriti, spùstiti, spúziti se, stòvariti, strúniti, sváliti, ščȉstiti, zgúliti, zdèrati, sastrúgati, sjȁhati, stjȅrati, zgúrati...

1909 c) postizanje cilja:

sàkriti, sàmljeti, sàsjeći, sàšiti, sàviti, sàznati, spȅći, smȑznuti, strȕnuti, stvȑdnuti, svènuti, ščvȑsnuti, zbrȉnuti, zgȕsnuti, skòrjeti, smȑšavjeti, zgòrjeti, sagráditi, skȁmeniti se, skȉseliti se, skròjiti, skòvrčiti, skrátiti, skȑstiti, slèditi se, slòmiti, smánjiti, smíriti, smjȅstiti, smláčiti, smráčiti, smȑviti, spáliti, spȁziti, spȑžiti, sprijatèljiti se, srȕšiti, stáložiti, stánjiti, stijésniti, strȁćiti, svŕšiti, zgȁziti, zgrijéšiti, zgȑbiti se, sažvákati, slàgati, skȕhati, smèkšati, spȁkovati...

Prefiks *su-*

1910 Glagoli s prefiksom *su-* imaju značenje uzajamnoga djelovanja, zajednice u djelovanju, sastavljanje ili zbližavanje:

sùsresti (se), sùstići, sučèliti se, suòčiti, sufinancírati, supotpísati, suòsjećati, sučùvstvovati, sùdjelovati, surađívati...

Ti su glagoli uglavnom istoga vida kao i osnovni glagol. Tip je slabo plodan, a pripada književnojezičnoj nadgradnji.

Prefiks *suprot-*

1911 Prefiks *suprot-* dolazi u glagolu *supròtstaviti (se)* u apstraktnom značenju.

Prefiks *u-*

1912 Glagoli s prefiksom *u-* znače:

a) kretanje radnje u unutrašnjost čega:

ùgnati, ùliti, ùnijēti, ùpasti, ùpiti, ùplesti, ùsūti, ùšiti, ùtkati, ùtrti, ùvesti, ùviti, ùvūći, udàhnuti, ùgreznuti, ùrinuti, usȑknuti, ùtisnuti, utònuti, ulètjeti, uvȑtjeti, ubáciti, ubìlježiti, ubròjiti, ucijépiti, udròbiti, ugnijézditi se, ugráditi, ujármiti, ujèdriti, ukàlupiti, uklijéštiti, uklòpiti, ùknjižiti, umijésiti, umòčiti, ùmrviti, uplòviti, upùstiti se, usáditi, usèliti, uskòčiti, utòpiti, utòvariti, uváliti, uvȑstiti, utȑčati, ùjahati, upísati, ùrezati, ùsisati, ušmŕkati, uvézati, ùbrizgati, ugúrati, ùkapati, ukòpati, ùkrcati, umaršírati, umiješati, umòtati, upètljati, uračùnati, ušétati, uštŕcati, utjèrati, utŕljati, uváljati, uzídati, ukòvati, ùpakovati...

Za ove je glagole karakteristična dopuna s prijedlogom *u-* i akuzativom:

...igra ulogu pratioca s očitom prijateljskom namjerom da unese neki razumni red u njegovu bolnu zbrku, u luckasti razdor njegovih misli. (M. Krleža, 1976, 57.)

– *...ukrcava se eskadrona Rahelinog kavaljera u drvenu lađu...* (Isto, 86.)

Najednom uletješe kasom konji u dvorište. (A. Kovačić, RMS.)

1913 b) potpuno obuhvaćanje radnjom, obuhvaćanje sa svih strana, u obilju:

užívjeti se, usmȑdjeti, ùblatiti, ùbrašnjaviti, ulijépiti, umástiti, uròditi, usmòliti, usòliti, ùsrećiti, upljùvati, ucȑvati se, umáckati, uméljati, upŕljati...

c) zadržati u stanju do krajnjega zamora:

usjèdjeti se, ulèžati se, ustàjati se...

1914 d) postizanje cilja:

ùbiti, ùbrati, ùgristi, ùjesti, ùmiti (se), ùmrijēti, ùteći, ùginuti, usàhnuti, ùtrnuti, utŕnuti, uvènuti, uštédjeti, učìniti, udáviti, ugásiti, ùgrabiti, ugúšiti, ùhititi, ujedíniti, ujednáčiti, ùkiseliti, ukrásiti, ulòviti, ulòžiti, umíriti, umlátiti, ùništiti, uòbliti, ùplašiti, ùpljesniviti se, uráditi, ùraniti, ùsiriti, usìtniti, ustrijéliti, utamániti, utemèljiti, ùtješiti, užáriti, ùgrijati, udèbljati, uljèpšati, ùpecati, upítati, utìšati, uvèćati, ùvježbati...

e) udaljavanje, odlazak:

ùmrijēti, ùteći, ùdati, umàknuti...

Prefiks *u-* sudjeluje i u prefiksalno-sufiksalnoj tvorbi, v. t. 1931.

Prefiks *un-*

Samo u glagolu *ùnīći.*

Prefiks *uz-*

1915 Prefiks *uz-* javlja se u pet alomorfa:

uz-, uza-, us-, uš-, u-.

Potencijalno *už-* došlo bi ispred osnova koje počinju sa *dž, đ,* ali nema primjera da se ostvarilo.

Alomorf

uza- dolazi ispred nekih glagola I. vrste kojima osnove počinju zatvoričkim skupom: *uzàvreti, uzàznati, uzàzvati...*

uš- dolazi ispred osnova koje počinju sa *č, ć*: *ùščuditi, uščàvrljati, uščèšljati, uščìtati, ušćerètati se...*

us- dolazi ispred osnova koje počinju ostalim bezvučnim zatvornicima: *ùskliknuti, uskípjeti, usplàmtjeti, ustrèptati...*

uz- dolazi ispred osnova koje počinju otvornicima i ostalim zvučnim zatvornicima: *uzìgrati, uzòrati, ùzdrmati...*

u- se ostvaruje ispred osnova koje počinju sa *s, š, z, ž,* ali se zbog morfološke i semantičke neutralizacije s prefiksom *u-* samo u nekim glagolima može utvrditi taj alomorf: *uzviždùkati se, ušétati se...* Zbog izbjegavanja neutralizacije pravopis dopušta da se piše *uzs-, uzš-, uzsikati se, uzšetati se, uzšiktati (se),* a i *uzz-, uzž-* ako treba. Ipak valja imati na umu da se katkada tvorbena, rječnička neutralizacija razrješava sintaktički jer je jasno da je različito: *ušetati se u sobu – ušetati se po sobi* ili *sobom.*

Glagoli s prefiksom *uz-* znače:

1916 a) da se radnja osnovnoga glagola kretala odozdo prema gore, rjeđe natrag ili ponovno:

ùspēti se, ùzdići, ùzmaći, ùzrāsti, ùzviti, ùznijēti, ùzvesti, ùzvūći, ùskliknuti, uskȑsnuti, uzdàhnuti, ùzdignuti, uzmáhnuti, uzmàknuti, ùzrignuti, uzvíknuti, uskípjeti, usplàmtjeti, uzlètjeti, uspúziti, uzbáciti, uzvísiti, uzvrátiti, ustȑčati, uzvèrati, ùspuzati se, uščèšljati, ùzjahati, uzlepȑšati...

Za te je glagole karakteristična dopuna s prijedlogom *uz, na* s akuzativom.

1917 b) početak radnje s većim intenzitetom (snažno, burno, živo):

uspáliti se, usplahíriti se, uzbúditi se, uzbúniti se, uzjogúniti se, uzvrpòljiti se, ustȑčati se, uscìktati se, ushódati se, uskomèšati se, ustumàrati se, uzblebètati se, uzgákati se, uzviždùkati se, uzmùvati se...

Za te je glagole karakteristično da su svi povratni.

c) svršenost radnje:

ùzmoći, usprotíviti se, ustrážiti, uzgòjiti, uzohòliti se, uzdȑžati se, uzìskati, uzòrati, uskòpati, ùskuhati, ùstrebati, ùstrepetati, uščìtati, ùzburkati, ùzdrhtati, ùzdrmati, uzmànjkati...

Prefiks *za-*

1918 Glagoli s prefiksom *za-* znače:

a) početak glagolske radnje:

zàčuti, zàgrepsti, zàgristi, zàblenuti se, zàbrinuti se, zamáhnuti, zabòljeti, zacvíljeti, zagȑmjeti, zagúdjeti, zakípjeti, zaplàmtjeti, zasmȑdjeti, zastídjeti, zasvȑbjeti, zavòljeti, zavȑtjeti, zažèljeti, zažúdjeti, zàdimiti se, zakòračiti, zakòsiti, zakòtiti, zaòriti se, zàpjeniti se, zapútiti se, zàsuziti, zasvijétliti, zavápiti, zazvòniti, zažubòriti, zabrújati, zahúčati, zajéčati, zastrújati, zazújati, zazvìždati, zàlajati, zacvokòtati, zàdrhtiti, zaìgrati, zàkuhati, zàpjevati, zàplakati, zàplivati, zàrezati, zastrúgati, zasvírati...

1919 b) svršenost radnje, dostizanje cilja:

zàklati, zàklēti, zàliti, zàpiti, zàtūći, zaglúhnuti, zabijéljeti, zablúdjeti, zahládnjeti, zanijémjeti, zaplávjeti se, zarumènjeti se, zaslijépjeti, zàstarjeti, zaštédjeti, zatúpjeti, zazelènjeti, zažútjeti, zabìberiti, zabijéliti, zabìlježiti, zàblatiti, zabrániti, zacijéliti, zàkasniti, zakóčiti, zàkopčati, zàkrečiti, zakùkuljiti se, zalijépiti, zalúditi, zaljúbiti se, zamástiti, zamŕsiti, zamráčiti, zamútiti, zaòštriti, zàpāmtiti, zàpapriti, zapèčatiti, zaplijéniti, zaprášiti, zaráditi, zarúčiti, zasláditi, zaslijépiti, zasòliti, zàsūmporiti, zašaráfiti, zašíljiti, zatòmiti, zavŕšiti, zazelèniti, zažútiti, zàmazati, zàpackati, zapísati, zapítati, zahȑđati, zavézati, zazídati...

1920 c) da je što uvučeno u što, da je prekriveno čime:

zàpasti, zàplesti, zàbosti, zàrāsti, zàsūti, zàšiti, zàtaći, zàviti, zàvūći, zadàhnuti, zapàhnuti, zàpljusnuti, zàrinuti, zadúbiti se, zàgaziti, zaglíbiti, zakòpati, zamòčiti, zaròniti, zatvòriti, zakòvati...

d) da je radnja zašla za što, iza čega:

zàmaći, zamínuti, zàtjerati, zabáciti, zaklòniti, zavíriti...

e) da se radnja izvršila s jačim ili slabijim intenzitetom, da je krenula u krivom, neželjenom smjeru:

zàsjeći, zàreći se, zagòrjeti, zasjèdjeti se, zabròjiti se, zagovòriti, zagŕditi, zalèžati se, zàmisliti se, zaráditi se, zabàsati, zàbrbljati se, zaìgrati se, zaríbati...

5. Tautološka prefiksacija

1920a Sasvim je rijetka tautološka prefiksacija, tj. da glagol dobiva prefiks, a da mu se ne mijenja ni značenje ni vid. Takvi su npr. glagoli *otpòčēti, zapòčēti : pòčēti, sklízati se : klízati se, zaùstaviti : ùstaviti, skoncentrírati : koncentrírati...*

Glagoli na *-irati* kao dvovidni ne trebaju prefikse za promjenu vida, ali ih katkada dobivaju tautološki, kao i ostali naši nesvršeni glagoli, a katkada prefiks služi da se glagol na *-irati* jednoznačno odredi kao svršeni.

6. Sufiksalna tvorba od ostalih osnova

1921 Kao osnove u ovoj skupini dolaze brojevi, zamjenice, prilozi i prijedlozi. Tvorba je od tih osnova veoma rijetka. Nema primjera da bi se glagoli tvorili

od veznika. Od osnova pojedinih vrsta ima po nekoliko glagola izvedenih pokojim sufiksom.

Od brojeva i brojevnih imenica izvedeni su glagoli sufiksima -*iti* i -*kovati*: *devétiti se, dvòjiti*; *dèsetkovati* 'ubijati svakog desetog'.

Od zamjenica su glagoli izvedeni sufiksima -*atati*, -*ikati*, -*iti*: *svojàtati, sebìkati* 'vući sebi' (Šenoa, RMS), *mòjiti, nȉštiti.*

Od priloga su glagoli izvedeni sufiksima -*ati*, -*iti*, -*kati*, -*ovati*: *br̀zati, kȁsniti, rȁniti, iznenáditi, mnòžiti, mȁnjkati, nàpredovati, nàzadovati, òpetovati.*

Od prijedloga su glagoli izvedeni sufiksima -*iti* i -*ovati*: *protíviti se, supròtiti se, pòsredovati.*

7. Prefiksalno-sufiksalna tvorba

1922 Prefiksalno-sufiksalna tvorba znatno je slabije plodna od prefiksalne i sufiksalne tvorbe. U njoj sudjeluju

prefiksi *o-, ob-, po-, pod-, pre-, u-*
i sufiksi: -*nuti*, -*jeti*, -*iti*, -*ati*.

Prefiksom *o-* i sufiksom -*nuti* tvoreno je nekoliko svršenih glagola: *oglúhnuti* ⟶ postati gluh. Tako i *òtvrdnuti, ògrknuti, òčvrsnuti, òmrznuti.* Taj tip tvorbe nije plodan.

Više je glagola tvoreno prefiksom *o-* i sufiksom -*jeti* po obrascu: *obijéljeti* ⟶ postati bijel. Takvi su glagoli:

ocŕnjeti, oglàdnjeti, ogòljeti, ogròzničavjeti, ogrúbjeti, ògubavjeti, ohládnjeti, òhrapavjeti, òmatorjeti, òmiljeti, òmlitavjeti, òmlohavjeti, onijémjeti, opústjeti, osijédjeti, osiròtjeti, oslijépjeti, òstarjeti, otúpjeti, ozelènjeti, ožédnjeti, ožívjeti...

Od imenica su takvi glagoli rijetki: *obòljeti, okòrjeti.*

1923 Značenja nekih od tih glagola mogla bi se opisati kao perfektivizacija prefiksom *o-*, ali budući da svi ti glagoli nemaju osnovnih glagola i da je navedeni opis običniji, možemo reći da su ti glagoli nastali prefiksalno-sufiksalnom tvorbom.

Glagoli tvoreni prefiksom *o-* i sufiksom -*iti* od pridjeva imaju dvije semantičke skupine:

1924 a) učiniti onim što znači pridjev u glagolskoj osnovi:

obijéliti ⟶ učiniti bijelim.

Takvi su i glagoli *objelodániti, obòdriti, ocŕniti, ocrvèniti, ogòliti, ogòrčiti, ohrábriti, òmiliti, omòdriti, omogúćiti, onijémiti, opústiti, oslijépiti, osposòbiti, òstariti, osvijétliti, òsvježiti, osvòjiti, otúpiti, ovjekòvječiti, ozelèniti, ozlovòljiti, ožíviti, ožútiti...*

1925 b) postati onim što znači pridjev u glagolskoj osnovi:

obòsiti ⟶ postati bos.

Takvi su i glagoli *òblesaviti, obràdatiti, obȑkatiti, òćelaviti, odrvèniti, òkilaviti, okrìlatiti, òmršaviti, òrunjaviti, òšašaviti, otòpliti...*

1926 Neki glagoli imaju oba značenja:

opismèniti ⟶ a) učiniti pismenim
b) postati pismen.

Tako i glagoli *oglàdniti, oglúpiti, òkljakaviti, okŕnjiti, okrváviti, òlabaviti, omasòviti, opèrnatiti, oplemèniti, opoštèniti, òranjaviti, osàkatiti, osámiti, òslabiti, osláditi, òšugaviti, otijésniti, otròmiti, òzdraviti...*

1927 Neki glagoli sa značenjem b) imaju uza se česticu *se*:

obògatiti – obògatiti se, òčađaviti – òčađaviti se, òsmjeliti – òsmjeliti se, osúšiti – osúšiti se, otrijézniti – otrijézniti se, otúđiti – otúđiti se...

Rijetko koji glagol ima drugačije značenje kao *okríviti* ⟶ proglasiti krivim.

1928 Budući da značenje b) imaju i prefiksalno-sufiksalne tvorenice *o-* + *a* + *-jeti*, to se značenja glagola izvedenih od istih osnova tim dvama tipovima često podudaraju. Tvorenice *o-* + *a* + *-iti* znatno su plodnije i češće, a značenje je često jednoznačno određeno već značenjem osnove ili kontekstom. Ipak, mnogi glagoli stoje u semantičkoj opreci samo po sufiksima *-jeti/-iti* pa je ta opreka funkcionalna: *ocŕnjeti – ocŕniti, ogòljeti – ogòliti, ohládnjeti – ohládniti, onijémjeti – onijémiti, otúpjeti – otúpiti...*

Od priloga je načinjen glagol *odòbriti.*

1929 Prefiksom *o-* i sufiksom *-iti* načinjeno je nekoliko glagola od zanijekanih pridjeva ili složenih s prefiksom *bez-*, često sa skraćenom osnovom za *-(a)n* ili *-en*:

onemogúćiti, oneraspolòžiti, onesposòbiti, oneveseliti se, obezobráziti se, obezòčiti se, obezgláviti, obèsmrtiti...

Samo je pokoja tvorenica načinjena prefiksom *o-* i sufiksom *-ati*: *olòšati, onemòćati.*

Rijetke su i prefiksalno-sufiksalne složenice od imenica: *obolèstiti se, obremèniti, opamétiti, òsaliti se, ostváriti, òšamariti...*

Prefiks *ob-* dolazi u nekoliko glagola prefiksalno-sufiksalne tvorbe sa sufiksima *-jeti* i *-iti*: *obudòvjeti, òbistiniti se, obnážiti, obznániti.*

1930 Prefiksom *po-* i sufiksom *-iti* tvoreno je nekoliko glagola sa značenjem postati onim što znači imenica u glagolskoj osnovi:

pogospòditi se, pohrvátiti, poìmeničiti, pokúmiti, polatíniti, pomadžáriti, pònijēmčiti, pòrusiti, poseljáčiti, posíniti, pòsrbiti, povampíriti se...

Taj je tip plodan.

Neke je glagole teško razlikovati od prefiksalne tvorbe jer su moguća dva opisa značenja: *pounijátiti* ⟶ učiniti unijatima, b) svršiti unijaćenje.

1931 Prefiksom *pod-* i sufiksom *-iti* načinjeno je nekoliko glagola od imeničkih osnova:

podbòčiti 'uprijeti pod bokom', *podbráditi* 'svezati pod bradom', *podlàktiti se* 'podbočiti se laktom', *podrépiti (se)* 'uvući se pod rep komu', *podvlástiti* 'staviti pod vlast'.

Prefiksom *pre-* i sufiksom *-iti* načinjen je glagol *preináčiti.*

Prefiksom *u-* i sufiksom *-iti* načinjeno je više glagola različitih značenja od imeničkih osnova:

ubòkoriti, udìnarčiti, ukàmatiti, ukípiti se, ùnōvčiti, upozòriti, uprètīnčiti, upropástiti, uravnotéžiti, ùskladiti, ušèćeriti, utjelòviti...

1932 Prefiksalno-sufiksalnom tvorbom u kojoj sudjeluju dva prefiksa mogu se smatrati i složenice s prefiksima *o-bez-*. Taj je tip slabo plodan. Više takvih glagola tvoreno je jedino od imeničkih osnova prefiksima *o-* i *bez-* i sufiksom *-iti.* Pri tome se *bez-* javlja u četiri alomorfa: *bez-, bes-, beš-, be-*: *obezgláviti, obescijéniti, obeščàstiti, obèštetiti.*

Glagoli tako složeni znače lišiti onoga ili ostati bez onoga što znači osnovna imenica:

obescijéniti, obèskruniti, obèskrviti, obèsmrtiti, obesnážiti, obespamètiti, obespokòjiti, obesprávíti, obesvijéstiti, obeščàstiti, obèzbrižiti, obezgláviti, obezgrániti, obèzdušiti, obezjèzičiti, obèzmatičiti, obezorùžati (obìč. razoružati), *obèzubiti, obèzumiti...*

Glagol *obèštetiti* znači 'nadoknaditi štetu'.

Od pridjeva složenim prefiksom *obez-* načinjeni su glagoli: *obeshrábriti, obeskrijépiti, obeznániti se, obezvrijéditi...*

8. Prefiksalno-složena tvorba

1933 Prefiksalno-složena tvorba slabo je plodna. U tvorbi tim načinom ima nekoliko tvorenica koje su nastale istovremenim dodavanjem prefiksa i slaganjem priloga s glagolom:

odobròvoljiti, omalovážiti, ozloglásiti, ozlojéditi, oživotvòriti.

Katkada su neki glagoli tvoreni prefiksom *ob-* i niječnicom *ne,* ali su takvi glagoli rijetki po upotrebi, većinom u starijih pisaca: *obnèmoći, obnevesèliti se, obnèvidjeti, obnèviknuti, obneznániti se.*

9. Tvorba složenih glagola

1934 Tvorba složenih glagola veoma je slabo plodna pa se može reći da je slaganje netipičan način u tvorbi glagola. Složenih glagola ima petnaestak, od kojih je samo pokoji nastao u novije doba. Gotovo svi pripadaju glagolima IV. vrste, a imaju više tvorbenih obrazaca. Najčešći je tip tvoren od priloga i glagola, npr. *blago sloviti* > *blagoslòviti.* Tako i *praznoslòviti, brzojáviti, krivotvòriti, zlòpatiti se, zlorábiti, zlòstaviti, zloupotrijébiti.*

Posebnim tipovima pripadaju glagoli *strmogláviti (se)* 'srušiti, pasti strmo glavom' i *svjetlomr̀cati.*

Slaganjem sa spojnikom *-o-* nastali su od imenica glagoli *bogohúliti* (boga huliti), *hodočàstiti* (hodom častiti), *kostolòmiti* (lomiti kosti), *rukovòditi* (rukom voditi, uz upravljati, rukovati), a srastanjem glagol *dàngubiti.*

Individualnom tvorbom načinjen je glagol *polušàpnuti* (Korner, 1945, 55).

VI. TVORBA PRILOGA

1935 Tvorba je priloga veoma raznolika, ali je plodna samo preobrazba, a većina je drugih načina i tipova veoma slabo plodna ili je neplodna.

1. Sufiksalna tvorba

1936 U sufiksalnoj tvorbi priloga sudjeluju 24 sufiksa:

-a	*-as*	*-i*	*-ju*	*-ma*	*-om*
-acko	*-ak*	*-icē*	*-kē*	*-oc*	*-os*
-ačkē	*-cē*	*-im*	*-ki*	*-oč*	*-u*
-ački	*-e*	*-imicē*	*-krat*	*-oć*	*-us.*

Plodniji su sufiksi *-icē* i *-imicē,* a ostali su slabo plodni ili su neplodni.

-a. U mjesnom prilogu *dȍma...*

-acko. U *polagàcko,* um. od polagano.

-ačkē. U načinskih priloga *glavàčkē* i *nazadàčkē.*

-ački. U načinskom prilogu *glavàčki.*

1937 **-as.** U četiri vremenska priloga izvedena od imenica: *dànas* ⟶ ovoga dana, *jesènas* ⟶ ove jeseni, *nòćas* ⟶ ove noći, *večèras* ⟶ ove večeri. Neplodan tip. Usp. *-os, -us.*

-ak. U starinskom prilogu *unàpredak* ⟶ ȕnaprijēd.

-cē. U nekoliko priloga izvedenih od priloga: *krȁdōmcē* (rij.), *neprestàncē, pràvcē, strmoglàvcē, uzajàmcē.* Ti su prilozi nešto izražajniji od osnovnih. Od pridjeva je izveden prilog *pojedìncē.*

-e. U *šâle.*

-i. U vremenskih priloga *ljȅti, zîmi.*

Priložna upotreba imenice *kȕći (kako kući?, kući je sve zdravo, sjedim kući)* u književnom je jeziku dijalektizam.

Drugo je: *Idem kući. Šaljem kući.* (Tu je *kući* imenica u dativu.)

1938 **-icē.** Priloga sa sufiksom *-icē* ima više, a izvedeni su od imenica, glagola i priloga.

Od opće su imeničke osnove izvedeni *dnȅvicē, mȑvicē, námjericē, prȉgodicē, prímjericē.*

Od instr. imenica izvedeni su *čȁsomicē, dànomicē, djèlomicē, jȁtomicē, rèdomicē...*

Od glagolskih su osnova *hòtice, nàumicē, nàvalicē, sùčelicē, sȕnovraticē.*

Prilozi izvedeni sufiksom *-icē* od priloga imaju nešto izrazitije obilježeno priložno značenje:

ȉsprvicē, ȉznovicē, krȁdomicē, lȁkomicē, nèmilicē, nȉčicē, pjȅšicē, pòprečicē, pòstupicē, pòtajicē, strmòglavicē, zlȍradicē... Deminutivno značenje ima *málčicē,* a pojačajno *jȅdvicē* i obično se upotrebljava u vezi *jȅdva jȅdvicē.*

-im. U prilogu *skȍrim* (Šenoa, Matoš) 'skoro, uskoro'.

1939 **-imicē.** Sufiksom *-imicē* prilozi se izvode od imeničkih i glagolskih osnova, rijetko od drugih.

Imeničke osnove pripadaju svim rodovima: *čȁsimicē, čȅtimicē, hȑpimicē, lèđimicē, mjȅstimicē, òbrtimicē, plòhimicē, plòsimicē, pȑsimicē, sȉlimicē, smȑtimicē, strèlimicē, šȉrimicē, zgȍdimicē...*

Od glagolskih su osnova: *bòdimicē, đȉpimicē, gȕrimicē, hȉtimicē, hȍtimicē, krȁdimicē, lètimicē, sjèčimicē...*

Od pridjeva je izveden prilog *kȍsimicē.*

-ju. U *dânju.*

-kē. Sufiksom *-kē* tvore se načinski prilozi od participâ prezenta: *čučèćkē, klečèćkē, ležèćkē, puzèćkē, sjedèćkē, stojèćkē, žmirèćkē, žmurèćkē...*

Od ostalih riječi tvorba je rjeđa: od glagola: *poskòčkē, preskòčkē, šùtkē*; od priloga: *natràškē, poprèčkē* (obič. poprijeko); od pridjeva: *naopàčkē* (obič. naopako); od imenica: *mûčkē* (obič. mučki). Usp. *-ki.*

1940 **-ki.** Sufiksom *-ki* tvore se načinski prilozi od participa prezenta:

hodèćki, klečèćki, ležèćki, puzèćki, sjedèćki, skrivèćki, stojèćki, žmirèćki, žmurèćki... Ti su prilozi nešto običniji nego prilozi tvoreni sufiksom *-kē.*

-krat. U *dvákrat, tríkrat.* Ti su prilozi starinski ili dijalekatni prema normalnima sa *-put.*

-oc. U *málkoc.*

-oč. U *jèdnōč, nȅkōč.*

-oć. U *jèdnōć, nȅkōć.*

-ma. U *vȅćma* (obič. više). *Ipak se Gita sve većma sviđala Hlapiću* (I. Brlić-Mažuranić, RMH).

-om. U prilogu *krâdom,* načinjenom prema mnogim instrumentalima u priložnoj službi (v. t. 1959).

-os. U vremenskim prilozima *jȕtrōs, ljȅtōs, pròljetōs.* Neplodan tip. Usp. *-as* i *-us.*

-u. U *nȍću* → po noći i *blízu* < *blîz.*

1941 **-us.** U *zìmūs* ⟶ ove zime. Neplodno. Usp. *-as* i *-os.*

Od sufiksa treba razlikovati naveske, glasovne dodatke bez posebnoga značenja, koji se često dodaju upravo prilozima: *kȁd – kàda, sȁd – sàda, tȁd – tàda, bȁr – bȁrem, gdjȅ – gdjèno, kȁd – kȁdno, tȅk – tȅkār...* Takvih navezaka ima više, ali je u književnom jeziku normalan samo priložni navezak *-a,* neki su blago stilski obilježeni, a većina je obilježena izrazito dijalekatski.

2. Prefiksalna tvorba

1942 U prefiksalnoj tvorbi priloga sudjeluje trinaest prefiksa:

do-, i-, naj-, nak-, ne-, ni-

od-, po-, pre-, prek-, preko-, s-, zak-,

ali je ta tvorba slabo plodna.

Prefiks *do-* dolazi s vezanim priložnim osnovama i prilozi tako nastali označuju da se što zbiva do mjesta ili vremena označenoga prilogom: *dȍvdē, dȍvlē, dȍtlē, dȍndē, dȍklē, dòneklē, dòsele* (star., dòsad).

Prefiks *i-* dolazi u nekoliko priloga sa značenjem neodređenosti koja se može opisati preoblikom *ȉgdje* ⟶ bilo gdje. Tako i *ȉgda, ȉkad(a), ȉkāko, ȉkamo, ȉkoliko.*

Prefiks *naj-* dolazi u mnogo priloga superlativnoga značenja, ali je prefiksalna tvorba priloga samo u *nâjposlijē, nâjprijē, nâjvećma.* Ostali prilozi sa *naj-,* kao *nâjboljē, nâjbržē, nâjlakšē, nâjvišē...* postali su popriložavanjem pridjeva.

Prefiks *nak-* nalazi se u *nȁkjučēr* i *nȁksutra* sa značenjem ‘drugi dan od dana označenog osnovom u istom smjeru od danas’. Potencijalno s još kojim vremenskim prilogom u sličnom značenju. Usp. *prek-* i *zak-.*

1943 Priloga s prefiksom *ne-* ima više, ali su prefiksalnom tvorbom nastali samo oni koji nemaju usporednih pridjeva.

Neodređeno značenje *ne-* daje prilozima: *nȅgda, nȅgdje, nȅkad(a), nȅkāko, nȅkamo, nȅkud(a), nȅkoliko.*

Nijekanje je značenja osnovnoga priloga u *nȅrado.* Za ostale takve priloge, kao što su *nȅdavno, nȅdaleko...,* može se reći da su nastali popriložavanjem pridjeva.

Prefiks *ni-* niječe značenje osnovnoga priloga: *nȉgda, nȉgdje, nȉkad(a), nȉkako, nȉkamo, nȉkud(a).*

Prijedlozi normalno ne dolaze ispred *nȉkuda,* nego rastavljaju *ni* i *kuda* i dolaze između njih, ali se o tome govori u sintaksi.

I u priloga *nijedànpūt, nijèdnōm, nìmalo ni-* niječe značenje osnovnoga priloga, ali je ova tvorba zapravo sraščivanje jer to mogu biti i dvije riječi i mogu se pisati odvojeno: *ni jedànpūt, ni jèdnōm, nì malo (ni mȁlo).*

Prefiks *od-* dolazi s vezanim priložnim osnovama i prilozi tako nastali označuju da se što zbiva od mjesta ili vremena označenoga priložnom osnovom: *òdāvdē, òdāvlē, òdatle, òdāndē, òdaklē (ȍtklē), òdnekle, òdsele* (star., òdsad).

1944 Prefiks *po-* daje osnovnom prilogu deminutivno ili približno značenje: *pȍblīzu, pȍbližē, pȍbrzo, pȍbržē, pȍčēsto, pȍčešćē, pȍdaleko, pȍdalje, pȍdosta, poizdalèka, pokàtkad, pònegdje, pȍodāvno, pȍrano, pȍrijētko, pȍskoro, pȍteško, pȍtiho, pȍtiše, pònājvišē, pònājmanjē...* Mnogi od tih priloga mogli su nastati i popriložavanjem pridjeva.

Gotovo isto značenje kao i osnovni prilog imaju prilozi *pòsvud(ā)* i *pòvazdān.*

Prilog *pònekad* znači 'kàtkad, kàdšto', a kako značenje *nekad* 'katkad' nije u književnom jeziku obično, bolje je mjesto *ponekad* upotrebljavati *kàtkad, kàdšto.*

Prilozi složeni s *pre-* znače da je prijeđena normalna mjera označena osnovnim prilogom:

prȅmnogo, prȅviše, prȅbogato, prȅbr̄zo, prȅbūčno, prȅdobro, prȅglasno, prȅgrūbo, prȅkasno, prȅlijēpo, prȅrano, prȅvisoko, prȅvruće...

Postanak tih priloga, osim prvih dvaju, može se protumačiti i popriložavanjem pridjeva.

Okrnjen prefiks *preko-* dolazi u priloga *prȅkjučēr, prȅksinōć, prȅksutra, prȅklān-i/e* sa značenjem za jednu jedinicu preko označene osnovom.

Puni lik *preko-* dolazi u istim prilozima kao i *prek-,* ali su oni običniji, osim što se uz *prȅksutra* upotrebljava i *prȅkosutra, prekòsutra.*

Prefiksom *s-* izveden je prilog *skrôz.*

Prefiks *zak-* dolazi u istom značenju kao i *nak-*:

Danas rođendan, sutra imendan, preksutra majčin dan, zaksutra ocu dan mrtvi... (I. Raos, 1971, 491). – *Ja sam, bolan, zakjučer sedam oka vune za krunu kupila* (isto, 185).

3. Slaganje

1945 Slaganjem prilozi nastaju na tri osnovna načina: složeno-sufiksalnom tvorbom, slaganjem i srašćivanjem. Najčešći su prilozi nastali srašćivanjem, slabije je plodna složeno-sufiksalna tvorba, a slaganje je slabo plodan način u nastanku novih priloga.

Sa spojnikom *-o-* složen je prilog *stȓmoglav* (V. Nazor, obič. *strmoglāvcē, strmòglavo*).

S *polu-* je složeno nekoliko priloga od priloga: *pȍludesno, pȍlulijēvo, pȍluglasno.*

Sa *sva-* složeni su prilozi *svȁgda, svȁgdje, svȁkad(a), svȁkako.*

Udvajanjem istih priloga složeni su *kàtkad* i *gdjègdje,* a slaganjem različitih osnova *kojekàko.*

4. Složeno-sufiksalna tvorba

1946 U složeno-sufiksalnoj tvorbi sudjeluju različite sintaktičke veze i sufiksi:

-cē, -icē, -imicē,
-kē, -aškē, -uškē.

Plodnije su složenice sa sufiksima *-cē, -icē, -kē,* a ostale su slabo plodne ili su neplodne.

Sufiks *-cē* dolazi najčešće u tipu: *prij- + im. + -cē,* npr. *bez prestanka + -cē > besprestàncē.* Tako i *bezobzìrcē, doslòvcē, naglàvcē, naizmjèncē, poimèncē, poskòkcē, postràncē, ustòpcē, uzastòpcē...*

Po tipu *prij. + prid. + -cē* načinjen je prilog *posàmcē,* a po tipu *ne + gl. + -cē* prilog *neopàscē* (J. Kosor, obìč. neopazice).

1947 I složenice sa sufiksom *-icē* dolaze najčešće s imeničkim osnovama po tipu *prij. + im. + -ice,* npr. *na leđa + -icē > nàleđicē.* Tako i *naizmjènicē* (obìč. naizmjèncē), *nàusticē, nȉzbrdicē, potȑbušicē, ùstopicē, ȕzbrdicē, zàstopicē...*

Po tipu *prij. + zam. + -icē* načinjeni su prilozi *pòsebicē, zàsebicē,* a po tipu *ne + gl. + -icē*: *nèhoticē, neòpazicē, nèštedicē.*

S brojem u prvom dijelu načinjen je prilog *jednòglasicē,* a s pridjevom *pustòpašicē* i *strànputicē.*

Sa sufiksom *-kē* po tipu *prij. + im. + -kē* tvoreno je nekoliko priloga s prijedlozima *na* i *po*: *nakrkàčkē (nakȑkačkē), nalèćkē, natràškē, natrbùškē, pobòčkē (pȍbočkē), porebàrkē, potrbùškē.*

S brojem u prvom dijelu složeni su prilozi *četveronòškē, objerùčkē.*

Sufiks *-aškē* dolazi u složenom prilogu *naleđàškē*: *Ispružio se opet naleđaške* (Sl. Novak, 1969a, 168.)

Sufiksom *-uške* tvoren je prilog *poleđùškē*: *...izvalio sam se poleđuške* (A. Šoljan, 1968, 163.)

Sufiksom *-imicē,* glagolskom osnovom i niječnicom *ne* načinjeno je nekoliko priloga rijetkih po upotrebi: *nàdahnimicē* (Matoš), *nȅhotimicē* (obìč. nehotice), *nèštedimicē, nètrenimicē.*

5. Sraslice

1948 U priložnoj tvorbi česte su sraslice, tj. riječi koje se stalnije i češće upotrebljavaju u priložnim vezama pa primaju priložno značenje te se srastaju u jednu riječ. Kako je taj prijelaz značenja i srastanje postupna pojava, često nema čvrstoga pravila kad jedna sintagmatska veza postaje prilog.

Najčešće su sraslice s prijedlogom u prvom dijelu.

PRIJEDLOŽNO-IMENIČKE SRASLICE

1949 Najbrojnije su sraslice od veze prijedloga i imenice koje se upotrebljavaju kao priložne oznake. Jedne su od njih potpuno promijenile značenje i postale pravi prilozi kao npr. *ȍdoka* 'otprilike'. Druge se veze prijedloga i imenice mogu shvaćati i u osnovnom značenju i u prenesenu, priložno, pa se smatraju sad priložnim vezama, sad prilozima, a prema tome se različito i pišu, sad odvojeno, sad zajedno, ali kako taj prijelaz nije očit, jednako se dobro razumije bilo napisano sastavljeno ili odvojeno, bolje ih je pisati odvojeno, npr. *govoriti u vje-*
1950 *tar* bilo u značenju 'vjetar odnosi riječi pa se ništa ne čuje' ili 'govoriti uzalud'.

Zato ćemo ovakve priloge podijeliti u dvije skupine:

a) veze koje se upotrebljavaju u jasno prenesenu priložnom značenju pa su postale pravi prilozi, i pišu se zajedno.

b) veze koje se stalnije ili češće upotrebljavaju kao priložne oznake u osnovnom ili frazeološkom, idiomatskom značenju pa se zbog slabijega ili jačega prenesenoga značenja mogu smatrati i prilozima, što se katkada očituje i u pisanju jer se pišu i kao jedna riječ. Ako nema posebnih razloga, primjere
1951 iz druge skupine valja smatrati priložnim vezama i pisati ih odvojeno.

U a) skupinu idu prilozi:

dodúšē (istina, govoreći otvoreno), *ȉzjutra* (rano), *nàime* (to jest, drugačije rečeno), *nȁpolje* (van), *nȁpolju* (vani), *nȁoko* (približno, tobože), *nȁvijeke, ȍdoka* (približno), *ȍdrēda, otprílike* (približno), *prekopúta* (nasuprot), *smjȅsta* (odmah), *ùistinu, ȕokrūg, ȕspūt*...

U tu skupinu idu i prilozi kojima se drugi dio samostalno ne upotrebljava ili se ne upotrebljava u liku u kojem ulazi u prilog: *bèzbroj, dȍvečēr, dȍvijēk, nȁpomol, nȁvijēk, ȍbdān, ȍbnōć, prȅkodān, prȅkonōć, ȕvijēk*...

1952 U b) skupinu idu priložne veze koje samo iznimno mogu biti prilozi:

bȅz trāga, bez súmnjē, bèz mukē, iz počétka, na počétku, na ìzmaku, na prímjer, nà silu, nȁ večēr, nȁ zōr, nȁ žalōst, od ìskona, prȅd večēr, s krȁja, s počétka, s mîrom, u počétku, ȕ jesēn, ȕ jutro, u kovìtlac, u počétku, ù raskorāk (*u rȁskorāk*), *u stvári* (obìč. *zapravo*), *ù susret, ù večēr, ȕ vīs, ȕz vodu, zà čudo, za ìnat, ȕ dvoje, ȕ troje, ȕ četvero, ȕ petero*...

PRIJEDLOŽNO-PRIDJEVNE SRASLICE

1953 Veze prijedloga i pridjeva u sr. r. upotrijebljene priložno pravi su prilozi:

bèzmalo (obìč. *gotovo*), *dòmalo, dòskoro, ȉzbližē, ȉzdaljē, nȁbrzo, nȁčisto, nadalèko, nȁdaljē, nȁdesno, nȁkrīvo, nȁlijēvo, nàmalo, nȁnovo, nȁpismeno, nȁprāzno, nȁsāmo, nȁsigūrno, nȁsitno, nȁskoro, nȁsūho, nȁveliko, nèmalo, ȍdāvno, pȍnovo, pȍtājno, ȕbrzo, ubùdūće, ȕdesno, ùkratko, ȕkrīvo, ȕkrūpno, ȕlijēvo, ȕlūdo, ùmalo, ȕpola, ȕsitno, ùskoro, ȕtvrdo, ùzadnjē, zȁcijēlo, zàmalo, zȁpravo, zàstālno*...

Sraslice s prijedlozima koji idu s gen. obično imaju drugi dio u gen. liku:

dòskora (uz dòskoro), *dògola, ȉskosa, ìspodmūkla, ìspotiha, ȉsprijēka, ȉsprva, ȉstiha, ȉzbliza, izdalèka, ȉzmala, ȉzmalena, ȉznova, ȉzobīla, òdāvna* (uz òdāvno), *òdskora* (uz òdskoro), *slijêva, snȍva, spȑva, zàrana* (uz zàrano), *zdȅsna, zgȍrega...*

Rijetke su sraslice s pridjevnim likom u lokativu: *najèdnom, uglàvnom, uòstālom.*

PRIJEDLOŽNO-PRILOŽNE SRASLICE

1954 Prijedlog *do* srašćuje se u vezama *do kàda, do ȍnda, do sàda, do tàda..* pa i kad se izgubi naglašenost drugoga dijela, ali se tada može pisati i zajedno: *dòkad(a), dòonda, dòsad(a), dòtad(a).*

To vrijedi i za priloge u vezama s prijedlogom *od*: *odàsvud, òdnekud(a), odònud(a), òdondā, odòstrāg, òdovud(ā), odòzdō, odòzgō, odvàjkada, òtad(a), òtkad, otkàda, òtkako, òtkud(a), òtprijē, òdsad(a), òdstrāg(a), òdsvakud(a), òdsvud(ā), òdzāda, òduvijēk, òtud(ā).* Posebno značenje imaju prilozi *ȍdviše* i *òdveć.*

S prijedlogom *iz* sraslice su *ìznūtra, ìzvan, ìzvana.*

S prijedlogom *na* načinski je prilog *nàžao,* mjesni *nȁokolo, nȁokrug,* a vremensko-mjesni *naòvamo.*

Prilog *nȁblīzu* rijedak je po upotrebi, a znači isto što i *blízu.*

S prijedlogom *u* i prilogom nastale su sraslice: *ȕporēd, ukolìko, utolìko, ȕzalūd*; smjer označuju *ùnaprijēd, ùnatrāg, ùnazād, ùnūtra (unútra).*

Većina priloga s prijedlogom *za* znači da se što zbiva za vrijeme koje znači osnovni prilog: *zà dugo, zà onda, zà sad(a), zàsvagda, zàuvijēk.* Prilozi *za badàvā* i *zà dosta* znače što i osnovni, ali se drugi rijetko upotrebljava.

PRIJEDLOŽNO-ZAMJENIČKE SRASLICE

1955 Od prijedloga i zamjenica nastalo je svega nekoliko sraslica: *pòtom, sàsvīm, stȍga, ùto, zàtīm, zàto.*

FRAZEMSKE SRASLICE

1956 Katkada ustaljene veze koje se upotrebljavaju kao fraze dobivaju preneseno, priložno značenje pa se srastaju u jednu riječ i pišu se zajedno:

akòbōgdā, bògme, bôgtepītā(j), bôgzna, dàbōgdā, dabògme, ȉstinabōg, žȁlibože, takorèći, règbi (razg., rekao bi).

Te fraze imaju većinom i osnovno značenje pa ostaju posebne riječi i mogu se pisati odvojeno.

1957 Među ostale sraslice ubrojeni su veoma različiti tvorbeni tipovi priloga koji imaju samo nekoliko riječi, a katkada samo po jednu. Oni su neplodni ili su veoma slabo plodni.

Nenaglašeno *god* srašćuje se s nekim prilozima i tvori s njima priloge neodređena značenja: *gdjȅgod* 'negdje' za razliku *gdjȅ gȍd* 'bilo gdje, na svakom mjestu'. Tako i *kȁdgod, kàdgod (kàdagod), kàkogod, kȁmogod, kòlikogod, kùdgod (kùdȁgod).*

Neki brojevi, prilozi i zamjenice katkada se srašćuju s riječju *put* u poseban prilog:

jedànpūt, dvápūt, trípūt, pêtpūt, stópūt, vȉšepūt, mnȍgopūt i *kòjīpūt.*

U istom se značenju upotrebljavaju i sintaktičke veze: *dvâ púta, trî púta, pêt púta, stô púta, vȉše púta, mnȍgo púta.*

Sraslice *jedàrēd, dvárēd, trířed* snažno su dijalekatno obilježene.

Tipovi s dva-tri ili jednim prilogom: *gdjèšto, kàdšto*; *kojègdje, kojèkud, kojekùdā, štòkad*; *kadìkad, kudìkamo*; *gdjèkad, gdjèkud, mȁlokad, mȁloprijē,* (uz *mȁlo prȉjē*); *bȕdzašto*; *svejèdno*; *pȍsto.*

Starinska je sraslica *ònčas,* a *vȁzdan* je narodski obilježena.

Mjesto neobične sraslice *màlone* normalnije je u tom značenju upotrebljavati prilog *gotovo.*

6. Preobrazba

1958 Veoma često novi prilozi nastaju preobrazbom drugih riječi, a najčešće popriložavanjem pridjeva.

U popriložavanju pridjeva postoje neka ograničenja. Popriložavaju se opisni pridjevi i odnosni na *-ski,* a ostali samo iznimno. Odnosni pridjevi na *-ov, -ev, -in* normalno se ne popriložavaju.

Pridjevi na *-skī* popriložavaju se tako da gube dužinu završnog *-i*:

hȑvātski, jùnāčki, knéževski, králjevski, làtīnski, lùđački, mȕčki, ràčūnski, znȁlački...

1959 Ostali se pridjevi popriložavaju u liku za sr. r. s naglaskom neodređenoga oblika:

àpsolutno, blȉsko, čȁsno, čèstito, čȉsto, dalèko, dávno, dȅsno, djèlomično, dòbro, dȍbrovōljno, dȍgovorno, dȍsadno, dȍvoljno, dubòko, dȕgo, gòdišnje, gòtovo, hȉtro, ìsključeno, mnȍgo, nèdjēljno, visòko..., sjȅvērno

Prilozi nastali od komparativa i superlativa mogu zadržati dužinu završnog otvornika: *bȍlje/ē, bȑže/ē, lȁkše/ē, manje/ē, niže/ē..., nâjbolje/ē, nâjbrže/ē...*

Osim upravo spomenutih priloga i priloga *dòbro* ostali dvosložni prilozi od pridjeva koji imaju razliku u naglasku određenih i neodređenih oblika imaju naglasak određenog oblika sr. r. bez dužine završnog otvornika:

blâgo, bȓzo, čêsto, dâvno, hrâbro, jâko, lûdo, mîrno, mûdro, žîvo...

Za te se priloge može reći i da se tvore od pozitiva, komparativa, superlativa sufiksima *-o, -e.*

Priložavanje ostalih vrsta riječi znatno je rjeđe.

Često se instrumental imenica upotrebljava u priložnom značenju pa se neki već smatraju prilozima:

čàskom, čȁsom, dijélom, gr(j)ȅškōm, počétkom, póvodom, râzom, rêdom, rȍdom, sȉlōm, skȍkom, srȅćōm, sȓkom, šȁpātom, šȁptom, šîrom, tijêkom, tȓkom, većînōm...

Pravim prilozima mogu se smatrati samo takvi instrumentali koji su dobili posebno priložno značenje: *lícem na Božić* 'na sam dan Božića', *lîstom* 'svi do jednoga', *mȁhom* 1. 'uglavnom, većinom', 2. 'odmah'.

U instrumentalnom obliku popriložen je broj *jèdnōm.*

U nominativnom liku popriložene su imenice: *ȉstina* (tako je), *čȕdo* (mnogo), *sȉla* (mnogo), *mrvíčak* (veoma malo).

Katkada su poprilożeni i glagolski participi: *kléčēći, lèžēći, stòjēći, ìzuzēv(ši).*

7. Polusloženice

1960 U tvorbi priloga ima nekoliko značajnih polusloženica:

âmo-tȁmo, kȁd-tȁd, kȁko-tàko, pošto-poto, vȉše-mȁnje, nȁvrāt-nȁnōs, zbȓda-zdôla, dànas-sȕtra, dân-dànas (uz *dandànas*)...

VII. KRATICE I ZNAKOVI

a = pridjev (adjektiv) (znak)
A = akuzativ
ak. = akuzativ,
anat. = anatomija, anatomski
AR, v. Lit.: Rječnik 1880–1976.
B. = Borba (novine, zagrebačko izdanje)
BHŽ, v. Lit.: I. Brabec…
BI, v. Lit.: I. Broz…
bot. = botanika, botanički
BP, v. Lit.: D. Boranić
BR, v. Lit.: J. Benešić
D = dativ
dat. = dativ
DDM, v. Lit.: J. Dayre…
dij. = dijalekatno
DJ, v. Lit.: M. Deanović…
EJ = Enciklopedija Jugoslavije (1. izd.)
ER, v. Lit.: P. Skok
fr. = francuski
G = genitiv
GK = Glas koncila (novine)
gen. = genitiv
gl. = glagol, glagolski
glag. = glagol, glagolski
i = imenica (znak)
I = instrumental
im. = imenica (kratica)
IMJ, v. Lit.: Imenik mesta
INMH, v. Lit.: Imenik naseljenih mjesta
ins. = instrumental
J = Jezik (časopis)
jd. = jednina
Js_1, v. Lit.: T. Maretić, 1924.
Js_2, v. Lit.: S. Pavešić
kat. = katolički
komp. = komparativ
L = lokativ
lat. = latinski
Lit. = Literatura (IX. dio ove knjige)
lok. = lokativ
madž. = madžarski
m. r. = muški rod
mn. = množina
N = nominativ
NJ = Naš jezik (časopis)
Nl. = Narodni list (novine, Zagreb)
nom. = nominativ
ns. = nesvršeni glagol
njem. = njemački
òb. = obično
obìč. = običnije
P, v. Lit.: Pravopis
pej. = pejorativno
pjes. = pjesnički
pokr. = pokrajinski
pol. = politički
pov. = povijesno
prez. = prezent
prid. = pridjev
publ. = publicistički (stil)
pz = prezent (znak)
r. = rod
raz. = razred
razg. = razgovorno, razgovorni jezik
rij. = rijetko
rj. = rjeđe
RMH, v. Lit.: Rječnik 1967.
RS, v. Lit.: Rečnik 1967–1976.
RSR, v. Lit.: B. Klaić
rus. = ruski
s. r., sr. r. = srednji rod

stsl. = staroslavenski
s. v. = sub voce (pod riječju)
svr. = svršeni glagol
šalj. = šaljivo
t. = točka, točke
tal. = talijanski
Tel. = Telegram (novine)
u = uzvik (znak)
v. = vidi
Vj. = Vjesnik (novine)
Vl. = Večernji list (novine)
Vus = Vjesnik u srijedu (novine)
zast. = zastarjelo
ZT, v. Lit.: Zoološka terminologija
ž. r. = ženski rod
→ = preobličuje se u, v. t. 54. i 55.

(a) > (b) = (a) je dalo (b)
(a) < (b) = (a) je postalo od (b)
: = prema, protiv
‘’ = riječ ili skup riječi označeni tim znakom navode se kao značenje
≠ znači: različito, nije jednako
̏ = kratkosilazni naglasak (kao u riječima *sȁn, tȍp, slȁma*)
ˆ = dugosilazni naglasak (kao u riječima *dân, sât, bûbanj*)
ˋ = kratkouzlazni naglasak (kao u riječima *žìvot, žèna, sèlo*)
ˊ = dugouzlazni naglasak (kao u riječima *zátvor, gláva, víno*)
ˉ = znak dužine (kao u riječima *vòjnīk, djèvōjka, ìvērje*)

VIII. KAZALA

1. Kazalo imena

Uz imena koja se u tekstu spominju u imeničkom liku ovdje su navedena i imena koja se u tekstu spominju u pridjevnom liku, osim kad se pridjevni likovi navode kao primjeri u tvorbi pridjeva. Nisu navedena ni ona imena koja se u tekstu navode u kraticama, većinom u kraticama za rječnike i gramatike.

Arapske brojke označuju točku, a rimske poglavlja koja nisu paragrafirana.

Adum, Iva 1248, 1830, X.
Ančić-Obradović, M. IX.
Andrić, Ivo 45, 783.
Andrić, N. 121, IX.
Babić, S. 2, 5, 11, 22, 127, 156, 229, 564, 1039, 1077, 1126, IX.
Babić, Vl. 597.
Balog, Z. 1749.
Barac, A. 1531, 1569, X.
Barac-Grum, Vida IX.
Barić, E. 1006, 1197, 1198 (bilj.), IX.
Bazala, A. 965.
Begović, M. 734, 858, 1223.
Belostenec, Ivan 118a, 1666.
Benešić, J. 784, 940, 1858, VII, IX, X.
Bernštejn, S. B. 1002, IX.
Bertić, Ž. 1177.
Böll, H. X.
Boranić, D. 103, 764, 1508, VII, IX.
Bošnjak Dragovački, Ivša 1179
Božić, M. 118a, 120, 122, 291, 295, 371, 391, 404, 447, 559, 683, 782, 872, 885, 900, 1164, 1223, 1245, 1248, 1276, 1279, 1298, 1396, 1413, 1475, 1481, 1485, 1488, 1491, 1531, 1563, 1570, 1605, 1607, 1628, 1642, 1650, 1660, 1662, 1664, 1671, 1677, 1685, 1692–1696, 1703, 1760, 1828, 1830, 1838, 1859, X.
Brabec, Ivan VII, IX.
Brlić-Mažuranić, I. 538 (bilj.), 1940.
Broz, Ivan VII, IX.
Brozović, D. 222, 309, 1007, 1055, 1066 (bilj.), 1076, IX.
Budisavljević, B. 819, 1696.
Buzolić, S. 1696.
Car Emin, Viktor 303, 783, 789, 1696, 1870, X.
Cepelić, Iso 45, 603, 789, 870, X.
Cesarić, D. 390, 712 (bilj.).
Crnković, Z. 996, X.
Čale, F. 1396, X.
Dabac, Vl. IX.
Daneš, F. IX.
Daničić, Đ. 564, IX.
Dayre, J. VII, IX.
Deanović, M. 3, VII, IX.
De Saussure, 33.
Desnica, Vl. 705, 998, 1275, 1696, X.
Dickens, Ch. X.
Dmitrenko, S. N. IX.
Dokulil, M. IX.
Domjanić, D. 1696.
Dončević, Ivan 1124.
Draženović, J. 549, 877.

Drvar, Z. 610.
Duda, B. 992, 1570, X.
Dukić, A. 317, 559, 783, 1171, X.
Đalski, K. Š., v. Gjalski, K. Š.
Finka, B. 1822, IX.
Fisher, B. 270.
Frančić, W. IX.
Fućak, J. 992, X.
Gjalski, K. Š. 45, 295, 455 (bilj.), 842, 859, 957, 973, 1016, 1124, 1137, 1696, 1828, X.
Gogolj, N. V. X.
Golub, Ivan 1699, X.
Gorjan, Z. 1703, X.
Görner, F. 766 (bilj.), IX.
Hamm, J. 1066 (bilj.), IX.
Hanžeković, M. 1830, X.
Hitrec, H. 1155, X.
Horvat, J. 1124.
Horvat, R. 1221.
Horvatić, D. 559.
Hosu, S. 1269, X.
Hraste, M. 769, IX.
Isačenko, A. V., IX.
Ivakić, J. 693, 1830, X.
Iveković, F. IX.
Ivšić, S. 229, 425, 706 (bilj.), 1353 (bilj.), 1578, 1583, 1696, IX.
Jagić, Vatroslav 229.
Jambrešić, A. 1666.
Jankijev, M. 609 (bilj.), IX.
Jelčić, D. 1179.
Jelić, Vojin 295, 1631, X.
Jernej, J. 3, IX.
Jesenjin, S. A. 869.
Jonke, Lj. 683, 871, 1066 (bilj.), 1248, 1570, IX.
Joyce, J., X.
Jurišić, B. IX.
Jurišić, K. 755 (bilj.), IX.
Jurković, J. 819, 870, 905.
Kaleb, Vj. 425, 782, 1696, 1870, X.
Karadžić, V. S. 563 (bilj.), 614.
Katičić, R. 127, IX.
Kikić, H. 295, 693.
Klaić, B. VII, IX.
Kočić, P. 783.
Kolar, S. 846, 877, 957, 964, 1124, 1830, X.
Kombol, M. 1168, 1699, X.
Korner, J. 998, 1934, X.
Kosor, J. 261, 695, 782, 1173, 1570, 1946, X.
Kosor, M. 1066 (bilj.), IX.
Košutić, S. 1760.
Kovačić, A. 270, 397, 425, 610, 629, 782, 819, 1124, 1158, 1178, 1221, 1696, 1912, X.
Kovačić, I. G. 391, 599, 782–784, 905, 1153, 1161, 1186, 1271, 1704, X.
Kozarac, Ivan 1870.
Kozarac, J. 870.
Kozarčanin, Ivo 1852, X.
Kranjčević, S. S. 98, 434, 1857.
Kranjčević, Stj. 1662, 1830, 1857, X.
Kravar, M. 734, IX.
Krešić, S. 119, 782, 819, 905, 1704, X.
Krleža, M. 45, 112, 114, 130, 238, 270, 391, 399, 437, 610, 784, 785, 816, 842, 905, 1104, 1161, 1164, 1263, 1396, 1398, 1465, 1587, 1592, 1651, 1664, 1676, 1693, 1760, 1857, 1864, 1877, 1912, X.
Kubrjakova, E. S. IX.
Kuhař, J. IX.
Kukuljević, Ivan 1221.
Kumičić, E. 693, 789, 1830, X.
Kurelac, F. 295, 1126, 1696.
Kušan, Ivan 364, 683, 804, 819, 846, 903, 1229, X.
Kvesić, P. 369, 1155.
Ladan, T. 118a, 296, 319, 364, 530, 803, 1007, 1158, 1451 (bilj.), X.
Leskien, A. IX.
Leskovar, J. 629, 957, 1493.
Lihtman, P. I.–IX.
Lončarić, M. IX.
Lopatin, V. V.–IX.
Lovrak, M. 1167.
Lovrenović, Ivan 1592.
Ljudskanov, A. 609 (bilj.), IX.

Maixner, R. IX.
Majdak, Z. 261, X.
Majetić, A. 669, 970, X.
Majer, V. 237, 846, 864, 877.
Malić, D. 1197, IX.
Mann, T. X.
Maretić, T. 2, 19, 103, 121, 150, 223, 229, 425, 624 (bilj.), 764 (bilj.), 1125, 1174, 1578, 1583, 1670, 1696, VII, IX.
Marinković, R. 784, 805, 869, 1298, X.
Markov, B. 152, IX.
Marković, F. 1136.
Martić, G. 417, 768, 1109, 1178, 1493, 1642.
Matešić, J. 244 (bilj.), IX.
Matković, M. 192.
Matoš, A. G. 323, 394, 437, 445, 599, 665, 693, 695, 782, 819, 846, 877, 893, 941, 1248, 1298, 1299, 1313, 1343, 1357, 1448, 1634, 1653, 1662, 1664, 1671, 1684, 1686, 1703, 1704, 1938, 1947, X.
Mažuranić, F. 114, 528 (bilj.), 782–784, 805, 1357, 1634.
Mažuranić, Ivan, 1699, X.
Mejovšek, D. 155.
Meštrović, Ivan 780, 789, X.
Mihalić, Stj. 608, 783, 869, 940, X.
Mihaljević, M. IX.
Nametak, A. 1357, X.
Nazor, Vl. 98, 295, 391, 425, 535, 597, 791, 902, 905, 1126, 1293, 1760, 1830, 1945, X.
Nehajev, M. 842, 1676, 1830, X.
Novak, S. 437, 610, 614, 683, 686, 1277, 1298, 1693, 1947, X.
Novak, Vj. 797, 1243, 1277, 1760.
Ogrizović, M. 1843.
Pančić, J. 1109, 1687, 1843.
Pavešić, S. VII, IX.
Pavičić, J. 819, 1766.
Pavletić, Vl. 364.
Pavlinović, M. 443, 483, 549, 683, 684, 782, 819, 1007, X.
Peić, M. 130, 261, 295, 900, 1146, X.
Perković, L. 1016, X.
Polić Kamov, J. 1760, X.
Pospelov, N. S. IX.
Pucić, M. 299 (bilj.).
Putanec, Valentin IX.
Radić, A. 391, X.
Rammelmeyer, M. 156, IX.
Raos, Ivan 118a, 153, 292, 391, 399, 409, 452, 790, 885, 1221, 1312, 1703, 1705, 1708, 1760, 1877, 1944, X.
Raspudić, G., 133 (bilj.).
Revzina, O. G. 125, 958, IX.
Reymont, W. – X.
Rožić, Vatroslav 103, 121, 152, IX.
Sarajlić, Š. 783, X.
Sekereš, S. 766 (bilj.), IX.
Shakespeare, W. – X.
Simeon, R. IX.
Simić, Novak 597, 871, 965, 1696, 1852, 1860, X.
Simić, N. 553 (bilj.), 563 (bilj.), IX.
Skok, P. 152, 1020, 1038, VII, IX.
Smodlaka, J. IX.
Stankiewicz, E. IX.
Stipčević, A. 782.
Stulli, J. 118a, 1615, 1666, 1684.
Supek, Ivan 118a.
Šakić, J. 19, IX.
Šanskij, N. M. IX.
Šapiro, A. B. IX.
Šegedin, P. 296.
Šenoa, A. 98, 303, 391, 397, 546 (bilj.), 597, 615, 621, 629, 630, 642, 647, 654, 686, 693, 789, 793, 797, 811, 816, 845, 846, 856, 858, 864, 871, 998, 1221, 1223, 1269, 1298, 1356, 1576, 1671, 1679, 1687, 1693, 1699, 1703, 1833, 1921, 1938, X.
Šimić, S. 610, 691, 1007.
Šimunović, D. 261, 1587, 1693, 1696.
Školjić, A. 1038, IX.
Šloser, J. 1683.

Šoljan, A. 114, 695, 1947, X.
Šovary, R. 869, 1671, X.
Šovljanski, R. 1664.
Špoljar, K. 261, 683, 808, X.
Štambak, D. 819.
Šulek, B. 118a, 303, 1109, 1684, 1687.
Švedova, N. Ju. IX.
Tadijanović, D. 487, 1860.
Težak, S. 2, 1007, IX.
Tolstoj, A. N. – X.
Tomić, J. E. 295, 615, 1696.
Torbarina, J. 1704, X.
Torbarina, T. 970.
Tordinac, N. 434, 905.
Tresić Pavičić, A. 842.
Trezner, T. IX.
Trnski, Ivan 629.
Truhelka, J. 1271.
Turić, J. – X.
Ujević, Ilija 790.
Ujević, T. 118a, 165, 1107, 1136, 1139, 1298, X.
Uluhanov, I. S. 169, 1027, 1028, IX.
Uort, D. IX (D. S. Vort vjerojatno isti autor).
Velikanović, Iso 611, 683, 780, 782, 1634, 1852, X.
Vidrić, Vl. 1298.
Vilović, Đ. 1169.
Vince, Z. IX.
Vinogradov, V. V. – IX.
Vitezović, P. 1572.
Vodnik, B. 1485.
Vojnović, Ivo 691.
Voltić, J. 1615.
Vraz, S. 842.
Vukušić, S. 1077, IX.
Vort, D. S. IX (D. Uort vjerojatno isti autor).
Wells, H. G. 238.
Zemskaja, E. A. 44, 85, 169, 1027, 1028, IX.
Zett, R. 156, IX.
Žepić, S. 767 (bilj.), IX.
Živković, S. 2, IX.

2. Kazalo pojmova

U ovom su kazalu navedeni uglavnom nazivi tvorbenih pojmova, i to samo ona mjesta gdje se tumače ili gdje su važni za određenje pojma. Ostala pojavljivanja tvorbenih pojmova navode se prvenstveno za tvorbene načine osim sufiksacije. Nazivi pojmova navedenih u Kazalu imeničkih značenja ne navode se ovdje. Brojka označuje točku.

abrevijatura 50
adjektivizacija 115
alomorfizacija 48, 89, 1764
alternacija 48
alternantni alomorf 47
astronomsko vrijeme 127
bastardna riječ 144
blagoglasno a 62
čista složenica 92, 1180–1217, 1509
denominal 115
depalatalizacija 1040, 1041, 1049, 1092
derivacija 70
derivat 71
desibilarizacija 1040, 1041, 1049
desufiksacija 84
dočetak 86
dodatno značenje 606–611
dometak 71
drugotna sufiksacija 87, 197, 203, 237, 559, 768, 859, 1542–1544
etimologija 29, 53, 1032
etimološki prozirna riječ 52
etnik 735
etnoid 736
fleksem 85
fonosem 1–35

glagolska vrsta 22
glagolski aspekt u imenica 993, 1080
glasovna promjena 78
glasovna zapreka 134, 135
godina 1860. kao granična 13, 126, 127, 225, 255, 270, 309, 316, 405, 578, 582, 619, 632, 764, 945, 984, 1660
građa 3–5
gramatički morfem 85
gramatika 25
granična godina 1860. v. godina 1860. kao granična
haplologija 61
hibrid 144
hibridna riječ 144
imperfektivizacija 1757, 1764–1827
individualna tvorba 119–121, 133
iterativizacija 1828–1832
izolirana riječ 35
izvedena riječ 35, 71
izvedenica 71
izvođenje 70
jednostavna riječ 35
jednovalentni sufiks 72
jezično stvaranje 118
kompozicija 70
kompozit 88
kontekstualna jednoznačnost 139
konverzija 114
korijen 63
leksička riječ 35
leksički morfem 63
leksičko značenje 56
leksikologija 25
lingvističko vrijeme 127
mješovite tvorenice 144–155
množinski oblici (morfemi) 623
mocijska tvorba 164, 165, 369, 508–531, 546, 840–856, 890–900, 1136, 1147, 1163
morfemika 1044–1077
morfologija 26, 27
morfološka osnova 59
morfološka tvorba 87
motivirana riječ 35
mutacija 114
nastavak 80–86
nemotivirana riječ 35
neobrazložena riječ 35
neplodnost 123–132
neprava riječ dane kategorije 35
neproduktivna riječ 35
neprozirna riječ 35
netvorbena riječ 35–43, 46, 49, 50, 52, 53, 170, 1010–1039, 1042
neutralizacija 136–139, 641, 747, 748
n-pridjev 298–300, 705
n-sufiks 299, 561, 1511, 1512
nulti sufiks 84, 85, 1008–1113
obratna tvorba 84
osamljena riječ 35
osjećajna vrijednost 141
osnovna riječ 30
osnovnica 30
perfektivizacija 1757, 1759–1763
pjesnička polusloženica 98
pleonastička sufiksacija 87
plodnost 123–132
poglagoljivanje 115
poimeničavanje 115
polivalentni sufiks 72
polusloženica 96–99, 1308, 1395, 1960
popridjevljivanje 115
posljednji tvorbeni čin 32
postverbal 115
potencijalna riječ 118a
prava riječ dane kategorije 35
predmetak 100
prefiks 100–106
prefiksacija 100
prefiksalna tvorba 100–102, im. 1218–1239, prid. 1597–1600, 1697–1700, 1705, glag. 1845–1920
prefiksalni alomorf 103
prefiksalno-složena tvorba 107, glag. 1933

prefiksalno-sufiksalna tvorba
104–106, im. 193, 221, 229, 273, 292, 294, 359, 403, 419, 441, 493–496, 582, 595, 599, 665, 689, 703, 732, 801, 819, 862, 1108, 1140, 1149, prid. 1390, 1490, 1555–1558, 1571, 1574, 1584, 1589, glag. 1922–1932
prefiksoid 69
preneseno značenje, v. prijenos značenja
preobrazba 114, 115, 1958, 1959
prevedenica 156
prijenos značenja 116, 552, 616, 1242–1251
primarna riječ 35
produktivna riječ 35
prosta riječ 35
proširen prefiks 103
prozirna riječ 35
prvotna osnova 63
pučka etimologija 53
razjednačivanje na udaljenost 235, 246, 424, 1262, 1263
reetimizacija 53
retrogradna tvorba 84
samotvorna izolirana riječ 35
sekundarna imperfektivizacija 1834–11836
sekundarna mutacija 143, 1255, 1256, 1331, 1332, 1334, 1353, 1361, 1362, 1368–1371, 1389, 1404
sekundarna sufiksacija 87, 197, 203, 489, 661, 859
semantička kategorija 8, 57
semantička tvorba 116
semantički prazno polje 140
sintaktičko-semantička tvorba 117
skraćenica 50, 108–110
skraćivanje morfema 50
skraćivanje osnove 50, 61, 176, 199, 204, 280, 374, 445, 447, 510, 511, 647, 738–744, 814, 841, 1322–1342, 1411, 1412
slaganje 70, 88–107, prid. 1593–1596, glag. 1934, pril. 1945
slobodna osnova 65–69
složena riječ 35, 88
složena skraćenica 109
složenica 88–95
složeno-sufiksalna tvorba 93, im. 192 216–221, 229, 255, 401, 402, 462, 497–503, 583, 703, 731, 800, 862, 951–954, 1092–1107, 1139, 1140, prid. 1383–1389, 1457–1462, 1490, 1509, 1547–1554, 1571, 1574–1583, 1639, 1650
spojni formant 89
spojnik 89–93
sraslica 95, 1595, 1948–1957
srašćivanje 95, 1593
središnja tvorba etnika 749
sufiks 71–87
sufiksacija 71
sufiksalna tvorba 71
sufiksoid 69
supletivni alomorf 47
supstantivizacija 115
supstrakcija 84
sustav u tvorbi 133–141
tautološka prefiksacija 1920a
terminološka tvorba 5, 122
transfiguracija 114
tvorbena analiza 64
tvorbena granica 64, 298
tvorbena riječ 30, 32, 35–40, 45, 46, 50, 54
tvorbena veza 30, 31, 34, 36–42, 47, 48
tvorbeni formant 58
tvorbeni obrazac 30, 58
tvorbeni sloj 64
tvorbeni smjer 168–170, 1022, 1024, 1027–1039
tvorbeni šav 64, 1314
tvorbeni tip 58
tvorbeno značenje 56
tvorenica 30
unutarnja tvorba 112, 113, 1764
usporedna tvorenica 142
verbalizacija 115
vezana osnova 65–69
višečlani naziv 117
završetak 86

3. Kazalo imeničkih značenja

aparat, v. stvar – aparat...
apstraktno 186, 193, 215, 222, 272, 288, 411, 413, 478–482, 491, 492, 648–656, 664, 667–669, 686–688, 694, 710, 795, 798, 810, 812, 813, 825, 828–837, 878, 879, 882, 905, 927, 928, 934–959, 964, 965, 995, 1078–1087, 1104, 1107, 1111–1113, 1138
apstraktno – doba, razdoblje 495, 500–502, 795, 980, 981, 1139, 1151, 1232, 1234
apstraktno – osobina, stanje, svojstvo 481, 491, 495, 499, 501–503, 582, 658, 663, 668, 686, 692, 787, 797, 815, 817, 934–937, 943, 948, 950–960, 967, 980, 1142, 1144, 1166, 1170
– posao, rad, zanimanje, bavljenje 936, 943, 953
– vladavina, poredak 831
– znanost, nauk, proučavanje, učenje, smjer 500, 652, 653, 656, 830, 832, 878, 936, 1104
– zvanje, čast, dostojanstvo, služba, dužnost, čin, rang, vlast, funkcija 937, 940, 949, 1153
apstraktno ili konkretno 190
augmentativ, v. uvećanica
bavljenje, v. apstraktno – posao...
biće (općenito) 1090
bilježnica, v. stvar – knjiga...
biljka 212, 220, 237, 240, 255, 261, 262, 313, 316, 336, 353, 369, 393, 565, 572, 597, 599, 710, 813, 857, 865, 872, 878–885, 1035, 1078, 1090, 1104, 1126, 1146, 1149, 1214, mlada biljka 620
biljka i osoba 213
biljka, osoba i životinja 213
bivši 1224, 1236
blagdan 490, 491, 593, 594, 967
bliskost, v. hipokoristik
blizanac 293
boja 960
bolesnik, v. osoba m. – bolesnik
bolest 212, 261, 263, 565, 575, 599, 653, 865, 868, 1139, 1167, 1176
brojka 580
crta 575
čamac, v. stvar – vozilo
časopis, v. stvar – knjiga...
čast, v. apstraktno – zvanje...
čin, v. apstraktno – zvanje...
čir, v. stvar – čir
član, v. osoba m. – član...
čovjek, v. osoba
daća 786, 795, 798, 802, 813, 820, 824
dažbina, v. daća
deminutiv, v. umanjenica
dijete, v. osoba s. r.
dio 799
dio tijela, v. stvar – dio tijela
djelatnost, v. apstraktno – posao, rad
dlaka, v. stvar – koža...
dostojanstvo, v. apstraktno – zvanje...
drevni, iskonski, prvotni, veoma star, najstariji u svojoj vrsti 1233
drugi, slabiji, lošiji, nepravi 294, 1231
drvo, v. stvar – drvo
držalica, držalo, v. stvar – držalica, držalo
dužnost, v. apstraktno – zvanje...
etnik, v. osoba m. – etnik, osoba ž. – etnik
etnoid, v. osoba, m. – etnoid, osoba ž. – etnoid
funkcija, v. apstraktno – zvanje...
glagolska radnja 185, 192, 263, 272, 273, 411, 412, 466–477, 479, 483, 664, 667, 668, 692, 819, 887, 888, 1078–1085, 1104, 1138, 1154, 1160, 1162, 1168, 1173, 1189, 1206
glas 212, 713, 716, 732
govor, narječje, jezik 575.18, 814, 815
hijerarhijski odnos 732, 1221, 1224, 1226, 1228, 1232, 1234, 1239

hipokoristik, hipokorističnost 165–167, 296, 351, 435, 446, 447, 504, 533, 539, 549, 557, 558, 617, 766, 783, 803, 807, 857–859, 877, 885, 909, 913–915, 962, 966, 967, 1116, 1126, 1136, 1147, 1150, 1165, 1172, usp. i umanjenica
ironija, v. pogrdnica
iskonski 1233
isprava, v. stvar – isprava...
izmet, v. stvar – izmet
jelo, v. stvar – jelo
jezik, v. govor...
kamen, v. stvar – kemijski element...
kemijski element ili spoj, v. stvar – kemijski element...
kip, v. stvar – kip
književna vrsta 203, 575, 576, 594, 597, 716, 868, 872, 875, 881, 883
konkretno ili apstraktno 190
kovina, v. stvar – kovina
koža, v. stvar – koža...
krzno, v. stvar – koža...
lažni, nepravi, tobožnji 1204
lišenost 403, 495, 496, 582, 1219, 1223, 1230
loš, zao 1230
lošiji 294, 1231
meso, v. stvar – jelo
mîlje, v. hipokoristik
mineral, v. stvar – kemijski element...
mjesto 188, 240, 272, 273, 294, 305, 313, 316–318, 353, 367, 450, 465, 490, 492, 496, 501, 503, 574, 657, 661, 663, 664, 668, 686, 694, 716, 718, 721–723, 729, 733, 734, 787, 794, 796, 797, 812–815, 819, 825, 926, 939, 940, 980, 1088, 1097, 1101, 1111, 1112, 1119–1121, 1137–1139, 1153, 1164, 1192, 1224, 1226, 1227, v. i stvar – zgrada...
mjesto – točka 459, 462, 575f
mlado biće, v. mladunče
mladunče, v. osoba s. r. – mlado biće, životinja m. r. – mladunče, životinja s. r. – mlado biće
mocijska tvorba (m. ž.) 165, 508, 516–526, 531, 532, 658, 690, 776, 844–856, 890–892, 894–900, 1136, 1147, 1158, 1159, 1163, (ž. m.) 292, 1117
mrskost, v. pogrdnica
naknada (novčana), v. daća
namet, v. daća
namještaj, v. stvar – namještaj
naprava, v. stvar – aparat...
narječje, v. govor...
nasad, v. mjesto (721)
navijač, v. osoba m. – član...
naziv radnje 186, 272, 868, 1085, 1151
nepravi 294, 1204, 1231
nesklonost, v. pogrdnica
nijekanje 1219, 1223, 1230
nositelj osobine, v. osoba m. – nositelj osobine
novine, v. stvar – knjiga...
nježnost, v. hipokoristik
obrazac, v. stvar – isprava...
odijelo, v. stvar – odijelo
oruđe, v. stvar – aparat...
osoba m. 201–203, 209, 210, 218–222, 229, 235–240, 249–256, 294, 305, 313, 314, 316, 317, 336–350, 357–364, 376–391, 396–404, 580, 582, 583, 629, 630, 642, 670–680, 689, 690, 707–715, 718, 719, 722–734, 857, 869, 871, 917, 918, 923, 962, 969–974, 982–1007, 1078, 1089, 1097, 1102, 1103, 1105, 1107, 1116, 1122–1124, 1129–1135, 1138, 1144, 1150–1179, 1188, 1191, 1193, 1194, 1200, 1202, 1203, 1207, 1210–1214
– bolesnik 347, 362, 378, 407, 734
– član, navijač, poštovatelj, pripadnik, pristaša, sljedbenik, sudionik 202, 210, 235, 238–240, 346, 363, 385, 386, 734, 1131, 1133
– dobitnik nagrade 210
– etnik 196–198, 219, 220, 230–240, 305, 308, 316, 318,

349, 361, 363, 388, 526, 598, 662, 680, 735–770, 1155, 1159, 1163, 1168, 1175
– etnoid 202, 318, 691, 736, 756
– nositelj osobine 377, 378, 390, 407, 904
– pasivno značenje 215, 713
– potomak 210, 287, 1233
– predak 1233
– sin 615, 621, 626, 629, 642
– svirač 344, 384, 1129, 1130
– športaš 379, 382, 383, 407, 1130
– zanimanje 228, 338–340, 342–344, 357–359, 362, 986–994, 1001, 1102
– vršitelj radnje 215, 227, 249–254, 357–359, 363, 923, 986–994, 1156, 1157
osoba m. i ž. 189, 191–193, 572.3, 588, 594
osoba m. (i ž.) 1139, 1140
osoba s. r. 420, 436, 465
– mlado biće, dijete 431–434, 438, 440, 441, 443, 447, 459, 504
osoba ž. 261–263, 369, 565–572, 576, 597, 864, 868, 872, 877, 880, 882, 885, 900, 905, 1140, 1145, 1147, 1150, 1155, 1160, 1162, 1168, 1171, 1173, 1176
– etnik 847–855, 891, 897–899, 1146, 1148, 1169
– etnoid 855
– ime 165, 845
– potomkinja 819, 1233
– pretkinja 1233
– prezime 846
– supruga 527, 562, 568, 572.2, 845
osoba i biljka 213, 528
osoba i oruđe 252, 528
osoba i stvar 213, 529, 572.7
osoba i zagonetka 528
osoba i životinja 192, 203, 213, 252, 528, 529, 572.5, 713
osoba, životinja i biljka 213, 566, 567, 572.4, 594
osoba, životinja i stvar 726
osobina, v. apstraktno – osobina…
pejorativ, v. pogrdnica
piće, v. stvar – tekućina
pismo (grafija) 532, 598
pita, v. stvar – jelo
pjesma, v. književna vrsta
plaća, v. daća
plin, v. stvar – kemijski element…
plovilo, v. stvar – vozilo
područje, v. mjesto
pogrdnica 371, 606, 611, 621, 629, 635, 660, 673–676, 679, 682, 683, 686, 689, 690, 693, 695, 782, 784, 785, 803, 807, 812, 819, 903, 904, 909–912, 923, 962, 970, 1089, 1102, 1116, 1123, 1124, 1147, 1152, 1155, 1158, 1168–1170, 1175, 1176, 1210–1214
poredak, v. apstraktno – vladavina…
porez, v. daća
poruga, v. pogrdnica
posao, v. apstraktno – posao…
posljedak glagolske radnje 480–482, 687, 798, 810, 812, 825, 868, 1085, 1086
postupak 267–270, 827, 832–834
posuda, v. stvar – posuda
poštovatelj, v. osoba m. – član…
prethodni 1234
prezime 52, 628
prezimenaste imenice 629 (bilj.), 642
prezir, v. pogrdnica
približan broj 293, 296
primjesa 582
pripadnik, v. osoba m. – član…
priredba 267–270
pristaša, v. osoba m. – član…
pristojba, v. daća
prodavaonica, v. stvar – zgrada…
prostor, v. mjesto
prostorija, v. stvar – zgrada…
proučavanje, v. apstraktno – znanost…
prut, v. stvar – štap…
prvotni 1233
rad, v. apstraktno – posao…
radnja, v. glagolska radnja

rang, v. apstraktno – zvanje..., hijerarhijski odnos
rečenica 575.14a, 575.17a
riječ 565, 575, 576, 716, 836
rezultat radnje, v. posljedak glagolske radnje
ruda, v. stvar – kemijski element...
sin, v. osoba m. – sin
sličnost 1199
sklonost, v. hipokoristik
slabiji 294, 1231
služba, v. apstraktno – zvanje...
sljedbenik, v. osoba m. – član...
smjer, v. apstraktno – znanost...
snijeg, v. stvar – snijeg
sporedni, drugi 1231
sprava, v. stvar – aparat...
stanje, v. apstraktno – osobina...
stih 237, 239
strast, v. apstraktno, bolest
stroj, v. stvar – aparat...
stvar 187, 197, 203, 212, 215, 222, 236, 239, 240, 249–254, 261–266, 272, 274, 286, 287, 294, 296, 305, 313, 314, 316, 317, 336, 353, 369, 394, 402, 447, 496, 532, 552, 565, 572, 573, 576, 580, 582, 585, 594, 596, 597, 599, 655, 658, 668, 687, 690, 710, 716, 717, 732–734, 787, 791, 793, 794, 796–798, 810, 812, 817, 819, 820, 825, 857, 865, 868, 878, 880, 883, 905, 961, 967, 1078, 1086, 1087, 1097–1100, 1107, 1138, 1146, 1150–1179, 1190, 1214, 1224
– aparat, naprava, oruđe, sprava, stroj, uređaj 191, 212, 215, 249–255, 263, 528, 560, 586–588, 597, 599, 717, 719, 722, 734, 865, 866, 872–874, 883, 924, 925, 963, 969, 972–974, 995, 1003, 1086, 1097–1100, 1105, 1107
– čir 212
– dio tijela 212, 213, 221, 262, 265, 273, 294, 305, 573, 580, 582, 642, 716, 967, mišić 252, 253, kost 261, 262, žlijezda 261
– drvo 793
– držalo, držalica 455
– isprava 572.13, 573, 576, 599
– izmet, 305
– jelo 212, 261, 269, 394, 574, 588, 762, 819, 961, meso 791, 794, 797, 805, 807, 808, 810, 813, 820, 825, pita 261–263, 265, 369, 573
– kemijski element ili spoj, kamen, mineral, ruda, plin 212, 213, 262, 713, 717, 722, 1160, 1165
– kip 212
– knjiga, bilježnica, novine, časopis, spis 716, 718, 719, 722, 729, 881, 1100, 1150, 1151
– kovina 191
– koža, krzno, dlaka 789, 794
– namještaj 212
– novčanica 264, 394, 882
– odijelo, odjeća 212, 857, 862, 865, 868, 1232
– posuda 261, 716, 870
– snijeg 212, 215, 582, 630
– štap, prut 212, 261, 394
– šuma 191, 712
– tekućina 572.6, piće 215, 239, 261, 262, 269, 313, 315, 316, 369, 402, 533, 565, 572.13, 660, 762, 813, 879, 880, 961, 966, 1105, 1164, voda 572.13, 575.16, 1150
– voće 212
– vozilo 218, 220, 237, 239, 252, 253, 261, 265, 313, 394, 402, 533, 580, 583, 597, 599, 865, 871, 1100, 1106
– zgrada, tvornica, prodavaonica, prostorija 212, 238, 261, 317, 318, 366–370, 411, 460, 462, 464, 500, 533, 565, 572.13, 580, 589–591, 593, 594, 596, 597, 599, 657, 662, 871, 1119–1121, 1125, 1139, 1153, 1172, 1174, 1200
– zvijezda 261, 262, 573, 1117

stvar i osoba 213, 528
stvar i životinja 213
sudionik, v. osoba m. – član...
suglasnik, v. glas
suprotnost 1219, 1220, 1226, 1230, 1235, 1236
svirač, v. osoba m. – svirač
svojstvo, v. apstraktno – osobina...
športaš, v. osoba m. – športaš
štap, v. stvar – štap...
šuma, v. stvar – šuma, mjesto (712)
taksa, v. daća
tekućina, v. stvar – tekućina
tobožnji 1204
točka, v. mjesto – točka
tvornica, v. stvar – zgrada...
učenje, v. apstraktno – znanost...
umanjenica 196, 197, 221, 237, 290, 291, 294, 295, 416–425, 508, 534–555, 598, 599, 602–614, 622, 633–635, 789, 858, 1126, 1158, 1173, 1204, 1209
uređaj, v. stvar – aparat...
uvećanica 371, 782–784, 788–791, 803, 806–808, 811, 816, 818–823, 1204, 1209, 1216, 1225, 1229, 1233, 1238, 1239
vjetar 203, 221, 313, 314, 787, 813, 967
vladavina, v. apstraktno i apstraktno – poredak
vlast, v. apstraktno i apstraktno – zvanje...
voće, v. stvar – voće
voćnjak, v. mjesto (721)
voda, v. stvar – tekućina
vozilo, v. stvar – vozilo
vremenska oznaka 575
vršitelj radnje, v. osoba m. – vršitelj radnje
zagonetka 872, 875
zajedništvo 582, 732, 1225, 1237
zao, loš 1230
zanimanje, v. apstraktno – posao...
zbirnost 167, 256, 287, 488, 489, 491, 504, 658, 660, 662, 663, 668, 686, 688, 690, 691, 694, 695, 816, 938, 940–942, 1078, 1090, 1112, 1114, 1115, 1136, 1154
zgrada, v. stvar – zgrada
znak 716
znanost, v. apstraktno – znanost...
zvanje, v. apstraktno – zvanje...
zvijezda, v. stvar – zvijezda
životinja 191, 203, 211, 215, 218, 220, 221, 228, 237, 239, 240, 249–256, 261, 262, 265, 287, 305, 313, 314, 316, 336, 352, 392, 397, 398, 402, 404, 560, 565, 566, 572, 588, 594, 597, 599, 715, 857, 865, 868, 872, 882, 885, 892, 900–904, 917, 918, 962, 1078, 1090, 1104, 1117, 1137, 1139, 1144, 1146, 1149, 1153–1155, 1176, 1193
– m. r. – mladunče 618, 619, 627, 642
– s. r. 436, 447, mlado biće, mladunče 431, 432, 435, 437, 440, 441, 443, 447, 504, 560
životinja i oruđe 253
životinja i osoba 192, 203, 213, 892
životinja i stvar 213, 237

4. Kazalo sufiksâ

a) imeničkih

Budući da su u t. 162. navedeni svi imenički sufiksi, t. 162. nije unesena u ovo kazalo.

-a 85, 163–193
-a₂ 163
-(a)c 77, 194–221, 223, 224, 230, 232, 749, 750, 758–762

-ac 77, 194, 222, 1150
-acija 645, 666–669
-ač 83, 241–255, 996, 1052
-ač$_2$ 83, 241, 256
-ača 257–265
-ač(a)k 275, 295
-ačina 771, 819
-ačka 838, 880
-ać 1150
-aća 1150
-ad 1114, 1115
-ada 267, 268
-ad(a)k 275, 296
-adija 645, 690, 697
-adžija 645, 690
-aga 1150
-agija 645, 690
-aik 698, 733
-aist 1135
-aj 271–273
-aja 1150
-aj(a)c 194, 236
-ajica 505, 597
-ajko 906, 963
-ajlija 645, 690, 697
-ajna 1150
-(a)k 83, 275–294
-āk 83, 297, 319
-aka 838, 880
-al 1150
-al(a)c 194, 236
-alica 505, 597
-alija$_1$ 645, 646, 691
-alija$_2$ 645, 646, 691
-alina 771, 819
-alīnka 838, 880
-alitis 1150
-ālka 838, 880
-alnica 505, 597
-alo 906, 963
-(a)lj 1150
-alj 1150
-alja 1150
-āljka 586, 587, 838, 873–875
-an 1116, 1117
-ana 152, 1118–1121
-an(a)c 194, 230–235, 749, 766
-anca 83, 420
-ance 414, 416, 420–422
-ancija 645, 646, 681, 683, 697
-ančanin 735, 766
-anče 414, 426, 443
-and 1150
-ander 1150
-anica 505, 597
-anija 645, 691
-anik 698, 733
-anin 231, 232, 234, 735–762, 766, 770
-ānka 838, 881
-anstvo 906, 964
-ant 1122–1124
-(a)nj 131, 1151
-anja 886, 905
-anj(a)c 194, 236
-anj(a)k 275, 296
-anjanin 735, 766
-aonica 505, 597
-ār 152, 320–360
-ara 365–369, 1121
-ar(a)c 194, 236
-ar(a)k 275, 295
-aranin 735, 766
-arčanin 735, 766
-arica 505, 597
-arij 1151
-arija 645, 646, 684–689, 697
-arin 735, 766
-arina 771, 802–824
-ārka 838, 882
-arna 1125
-arnica 505, 597
-arnīk 698, 733
-aroš 1152
-āš 372–402, 405–407
-ašanin 753, 766
-ašca 83, 420
-ašce 414, 416, 420–422
-ašće 414, 504
-ašica 505, 597
-ašin 735, 766
-aštvo 906, 965

-at 1153
-at(a)k 275, 295
-atelj 982, 1007
-ater 1153
-atik 698, 733
-atika 838, 882
-ator 968–970
-atura 1153
-av$_1$ 83, 1153
-av$_2$ 83, 1153
-ava 1153
-avica 505, 597
-avina 771, 819
-āvka 838, 882
-avnīk 698, 733
-az(a)n 1153
-aža 1154
-ba 408–412
-bać 1154
-benīk 698, 733
-bina 771, 819
-ca 80, 559, 1126
-ce 414, 416–419, 421
-cija 645, 692
-co 906, 963, 966
-čaga 128, 1154
-čāk 297, 318
-čan(a)c 194, 235, 237
-čančanin 735, 766
-čanin 735–749, 762–765, 770
-čānka 838, 883
-čār 320, 361
-če 414, 426–442
-čica 505, 598, 1126
-čić 442, 632–641, 643, 644
-čija 645, 693
-čik 698, 733
-čina 771, 803, 821
-čuga 1155
-čurina 771, 819
-ćanin 735, 766
-ćār 320, 361
-će 414, 466–482
-da 1155
-dać 1155
-dra 1155
-drva 1155
-dura 1155
-džija 645, 646, 670–676, 696
-e 85, 414, 415, 444–446
-e$_2$ 414, 415, 444, 447
-eč(a)k 275, 295
-edžija 645, 693
-ej(a)c 194, 237
-el(a)c 194, 237
-elica 505, 599
-elin 735, 766
-elište 414, 448, 465
-elj$_1$ 1155
-elj$_2$ 1155
-elja 1155
-elj(a)c 194, 237
-elj(a)k 275, 295
-eljanin 735, 766
-ēn$_1$ 1155
-ēn$_2$ 1155
-en(a)c 194, 237
-ence 414, 416, 423, 424
-encija 645, 693, 697
-enče 414, 426, 443
-enda 130, 1155
-endra 1155
-enica 505, 599
-enīk 698, 733
-ēnka 838, 883
-ent 1156
-enj(a)k 275, 295
-enjara 365, 370
-enje 414, 466–482
-er 1157
-er(a)c 194, 237
-er(a)k 275, 295
-erda 128, 1158
-erija 645, 694
-erina 771, 819
-esa 1158
-esija 645, 694, 697
-esina 771, 819
-eska 838, 883
-eskara 365, 371
-est 1158
-eša 1158

-eš(a)k 275, 295
-ešce 414, 416, 423, 424
-ešina 771, 819
-et$_1$ 1158
-et$_2$ 1158
-eta 1158
-et(a)k 275, 295, 296
-etik 698, 733
-etika 838, 883
-etin 735, 766
-etina 771, 804–808, 819, 821, 825
-eto 906, 960
-euša 1149
-eut 159, 1158
-ev(a)c 194, 237
-evčanin 735, 766
-ević 600, 642, 644
-evljanin 735, 767
-evlje 414, 504
-evo 906, 966
-ez 1159
-eza 1159
-ezer 1160
-ež$_1$ 1160
-ež$_2$ 1160
-ežanin 735, 767
-ic 1160
-ica 505–583, 589–591, 1126
-ica$_2$ 83, 425
-ice 414, 416, 425, 560
-icija 645, 694
-ič 1160
-ič(a)c 194, 237
-ič(a)k 275, 295, 296
-ičanin 735, 767
-ičār 320, 362
-iče 414, 426, 443
-ičetina 771, 819
-ičić 600, 642
-ičina 771, 819
-ična 1160
-ić 442, 600–631, 636–641, 643, 644
-ićanin 735, 767
-id 1160
-idba 408, 412
-ij 1160
-ija 135, 645–665, 696, 697
-ija$_2$ 645, 646, 694
-ijacija 645, 695
-ijada 269, 270
-ijan 1160
-ijana 1161
-ijan(a)c 194, 238
-ijanin 735, 767
-ijant 1161
-ijat 1161
-ijatura 1161
-ijen(a)c 194, 238
-ijer 1162
-ijera 1162
-īk 83, 204, 698–723, 997
-ik 83, 698, 734
-ika 838, 876–879
-ikat 1162
-ikator 968, 971
-ikov(a)c 194, 238
-iković 600, 642
-il(a)c 194, 238
-ilica 505, 599
-ilija 645, 695
-ilište 414, 448, 465
-ilnica 505, 599
-īlnīk 698, 733
-ilo 906, 928, 960
-ilj 1162
-ilja 1162
-īljka 838, 883
-im 1162
-ima 1162
-in 735, 768
-īn 735, 768
-ina 771–801, 804, 807, 821, 824, 825
-ina$_2$ 771, 776, 819
-in(a)c 194, 239
-inčanin 735, 768
-inče 414, 426, 443
-ing 1162
-īnka 838, 883
-ino *906*, 967
-instvo 906, 967
-inština 771, 819
-inja 886, 889–893

-injāk 297, 318
-inje 414, 466, 483
-iònār 320, 363
-ioner 363, 1163
-iònāš 372, 404, 407
-ionica 505, 599
-ioniz(a)m 827, 837
-ir 1163
-ira 1163
-isa 1163
-ist 1127–1135
-ista 1127
-iš 1164
-iša 1165
-išan 1165
-išćāk 297, 318
-išćan(a)c 194, 239
-išnīk 698, 734
-ište 414, 448–460, 463–465
-it 1165
-it(a)k 275, 295, 296
-itan(a)c 194, 239
-itelj 982, 1007
-itet 1166
-itis 1167
-itka 838, 883
-itor 968, 972
-ivo 906, 961
-iza 1168
-iz(a)m 827–836, 955, 956
-iž 1168
-ja 1136–1140
-j(a)c 194, 239
-jač 241, 246, 256
-jača 257–265
-jačina 771, 819
-jād 1115
-jaga 1168
-jaj 271–273
-jaja 1168
-j(a)k 275, 295, 296
-jāk 297–301, 311–316, 319
-jan(a)c 194, 233–235
-jančanin 735, 768
-jānčār 320, 363
-janīk 698, 734
-janin 232, 234, 735–762, 766, 769, 770
-jānka 838, 884
-janjanin 735, 768
-jār 320–360
-jara 365–369
-jar(a)c 194, 239
-jaranin 735, 768
-jarčanin 735, 768
-jarija 685
-jārka 838, 885
-jāš 372, 404, 407
-java 1168
-javina 771, 819
-je 414, 415, 484–503, 959
-jeha 1168
-jenje 414, 466–482
-ješina 771, 819
-jetica 505, 599
-jević 600, 642
-jevina 771, 809, 810, 825
-jež 1168
-jika 838, 885
-jo 906, 962
-jotina 771, 819
-juga 1168
-juh 1168
-juha 1168
-julj(a)k 275, 295
-jura 1168
-jurda 821 (bilj.), 1169
-jurija 645, 695
-jurina 771, 811
-jurlija 645, 695
-juška 838, 885
-ka 838–872
-kan 1169
-kāš 372, 404, 407
-kelja 1169
-kinja 886, 894–900
-ko 906, 913–918
-kost 975, 981
-kov(a)c 194, 239
-kuša 1169
-la 1169
-l(a)c 194, 223–229, 998–1005
-lār 320, 363

-le$_1$ 414, 415, 504
-le$_2$ 414, 415, 504
-lica 505, 584–588, 1003
-lija 645, 646, 677–680, 696
-linje 414, 466, 483
-lište 414, 448, 461–464
-lo 586, 587, 906, 919–928
-luk 959, 1170
-lja 1171
-ljag 1171
-ljaga 1171
-ljaj 271, 274
-ljāk 297, 318
-ljan(a)c 194, 239
-ljanin 735, 769
-ljavina 819
-ljika 838, 885
-merija 645, 695
-mo 906, 967
-na 83, 1125, 1172
-nica 505, 589–595
-ničār 320, 364
-nīk 698–703, 724–732, 997
-nina 771, 791, 824
-no 906, 967
-nost 975, 981
-nja 886–888
-njača 257, 265
-njāk 297–301, 317, 319
-njāš 372, 404, 407
-njava 1173
-nje 414, 466–482
-njica 505, 599
-o 85, 906–912
-o$_2$ 906, 907, 967
-oba 408, 413
-obana 192
-obanja 1139
-oč 1173
-oća 1141, 1142
-oja 1173
-oj(a)c 194, 239
-ōjka 838, 885
-ojo 1173
-ok 1173
-olet 1173
-olica 505, 599
-olija 645, 695
-olina 771, 719
-on 1173
-ona 1174
-on(a)c 194, 239
-onica 505, 596
-onīk 698, 734
-onja 886, 901–904
-onjara 365, 371
-or 968, 973
-or(a)c 194, 239
-oranin 735, 769
-orij 1174
-orija 645, 695
-osija 645, 695, 697
-ōst 955, 958, 975–980, 1166, 1170
-osta 1174
-oš$_1$ 1152, 1175
-oš$_2$ 1175
-ot 1175
-ota 1143, 1144
-ot(a)k 275, 296
-otica 505, 599
-otina 771, 812, 825
-otinja 886, 905
-ov 1176
-ov(a)c 194, 240
-ovca 1176
-ovčanin 735, 769
-ovica 505, 599
-ović 600, 642, 644
-ovilo 906, 967
-ovina 771, 813, 824, 825
-ovište 414, 448, 465
-ōvka 838, 885
-ovljančanin 735, 769
-ovljanin 735, 769
-ovlje 414, 504
-ovnica 505, 599
-ovnīk 698, 734
-ovo 906, 967
-ovština 771, 819
-oza 1176
-r 1176
-ro 906, 967

-sija 645, 695
-st 1176
-stvo 79, 654, 906, 929–959, 1004, 1170
-ša 1165, 1177
-ščik 698, 734
-šćāk 297, 318
-šćan(a)c 194, 240
-šćanin 735, 770
-šo 906, 967
-štāk 297–310, 318
-štanin 735, 770
-štānka 838, 885
-šćina 771, 819
-ština 771, 814–817, 825, 955–957, 1170
-ta 1177
-tant 1177
-tār 320, 364
-telj 982–1006
-tor 968, 974
-tura 1177
-udija 645, 695, 697
-uga 1177
-uh 1177
-uka 838, 885
-ulj 1177
-ulja 1145, 1146
-uljača 257, 266
-uljaga 1177
-ulj(a)k 275, 295, 296
-uljica 505, 599
-un 1177
-un(a)c 194, 240
-up 1173
-ur 1177
-ura 1178
-ur(a)k 275, 295, 296
-urda 821 (bilj.), 1169, 1179
-urdija 645, 695
-urenda 1179
-urica 505, 599
-urija 645, 695
-urina 771, 811, 821
-urnica 505, 599
-us 1179
-usina 771, 818, 821, 822
-uskara 365, 371
-uš 1179
-uša 1147–1149
-uš(a)c 194, 240
-uš(a)k 275, 295, 296
-ušār 320, 364
-ušica 505, 599
-ušić 600, 642
-ušina 771, 819
-uška 838, 885
-ušnica 505, 599
-uština 771, 819
-ut 1179
-ut(a)k 275, 296
-utan 1179
-utić 600, 642
-utina 771, 819
-uža 1179
-va 1179
-vanin 735, 770
-vica 505, 599
-vina 771, 819
-vin(a)c 194, 240
-zo 906, 967
-ø 84, 85, 1008–1108
-$ø_2$ 84, 85, 1040, 1042, 1109–1113

b) pridjevnih

Budući da su u t. 1240. navedeni svi pridjevni sufiksi, t. 1240. nije unesena u ovo kazalo.

-acat 1703
-ackī 1241, 1703
-ač(a)k 1693
-ač(a)n 1511, 1585
-ačkī 1310, 1374, 1406
-aćī 1257, 1497

-ah(a)n 1693
-(a)k 1511, 1585, 1602, 1620, 1693
-āk 1585
-al(a)n 1511, 1585
-ālnī 1409, 1475
-aljiv 1511, 1585, 1693
-(a)n 83, 137, 1241, 1431, 1432, 1448, 1455, 1457, 1458, 1470, 1472, 1511–1558, 1585, 1589, 1591, 1601, 1614–1617, 1627, 1628, 1640, 1641, 1646, 1647, 1649, 1650
-an 83, 1241, 1470, 1511, 1524, 1559–1564, 1601, 1694
-anī 1241, 1409, 1463–1467, 1470, 1563, 1564
-anskī 1307, 1310, 1322, 1406
-anjī 1486, 1492
-ar(a)n 1511, 1585
-ārnī 1409, 1475
-ast 1245, 1511, 1586, 1650, 1652–1687
-aš(a)k 1696
-aš(a)n 1511, 1587, 1694
-ašnjī 1486, 1493
-at 1524, 1621, 1629–1638, 1641, 1678–1681
-at(ā)n 1511, 1587
-atič(a)n 1511, 1587
-atoz(a)n 1511, 1587
-av 1511, 1524, 1572, 1573, 1586, 1620–1628, 1638, 1645, 1664–1667
-av(a)n 1511, 1587
-az(a)n 1511, 1587
-ažljiv 1511, 1587
-benī 1409, 1475
-cat 1703
-cit 1703
-čat 1621, 1651
-čiv 1602, 1618
-ec(a)k 1694
-ec(a)n 1695
-eč(a)k 1695
-ećī 1477, 1485
-ećiv 1511, 1587
-eljav 1695
-eljiv 1695
-en 1241, 1470, 1511, 1524, 1565–1571, 1601, 1695
-enī 1241, 1304, 1306, 1342, 1407, 1409, 1464, 1467–1470, 1472, 1481, 1569, 1570
-enskī 1310, 1407
-enjī 1486, 1493
-esk(a)n 1511, 1587
-eš(a)n 1695
-et(a)n 1511, 1587
-ev 1241, 1257–1309, 1356, 1360, 1367, 1437, 1480, 1483
-ev(a)n 1242, 1511, 1590
-evit 1524, 1621, 1642–1647, 1682–1686
-evljev 1241, 1309
-evljī 1477, 1480, 1483
-evnī 1241, 1409, 1471, 1472, 1591
-evskī 1309, 1310, 1360, 1391–1398
-ežljiv 1511, 1619
-ic(a)k 1695
-ic(a)n 1695
-ič(a)n 1511, 1588
-ičast 1695
-ičav 1511, 1588
-ičnī 1409, 1475
-ičkī 1310, 1403–1405
-ijat 1695
-ijālnī 1409, 1475
-ijel(a)n 1511, 1587
-ijēvskī 1310, 1407
-ijī 1477, 1479, 1482
-ījskī 1310, 1407
-ikast 1652, 1688, 1695
-ikav 1695
-in 134, 1241, 1257–1308, 1356, 1360, 1366, 1367, 1437, 1480
-īnskī 1306, 1310, 1399–1402
-injast 1663
-injav 1695
-injī 1486, 1494, 1495
-injskī 1310, 1407
-ional(a)n 1511, 1588
-ionālnī 1409, 1475

-iōnī 1409, 1473, 1474
-ioz(a)n 1511, 1588
-iōznī 1409, 1475
-iš(a)n 1696
-išav 1696
-išnjī 1488
-it 1511, 1524, 1589
-iv 1524, 1602–1617, 1648, 1649
-iv(a)n 1511, 1590
-ivnī 1409, 1475
-jah(a)n 1696
-j(a)n 1590
-jan 1511, 1559–1564, 1694
-janī 1306, 1409, 1463–1467, 1470, 1472, 1563, 1564
-jānskī 1310, 1406
-jast 1655
-jaš(a)n 1696
-jav 1696
-jī 134, 1245, 1280, 1290–1292, 1295, 1362–1365, 1477–1482
-jihav 1696
-jiv 1602–1617
-juš(a)n 1696
-juškast 1696
-kast 1651, 1652, 1688, 1690
-kav 1696
-ljat 1696
-ljav 1511, 1590, 1621, 1661
-ljev 1241, 1257–1309
-ljēvskī 1310, 1407
-ljiv 1511, 1602–1617, 1621, 1648, 1649
-menī 1409, 1475
-n 1511, 1590
-nat 1524, 1621, 1639–1641
-nī 137, 1241, 1281, 1287, 1296, 1302, 1304–1306, 1368, 1378–1381, 1383, 1409–1462, 1470, 1481, 1498, 1525–1535
-novit 1621, 1651
-njast 1621, 1651
-njav 1524, 1621, 1651
-njī 1486–1492
-njikav 1621, 1651
-njiv 1621, 1651
-ok 1511, 1590
-olast 1652, 1688
-oljast 1652, 1688, 1696
-oljiv 1511, 1590
-onjav 1696
-orast 1652, 1688
-ov 134, 1241, 1257–1309, 1356, 1360, 1366, 1367, 1437, 1438, 1480, 1483
-ov(a)n 137, 1242, 1511, 1590
-ovat 1511, 1591
-ovet(a)n 1704
-ovit 1524, 1621, 1642–1647, 1682–1686
-ovjet(a)n 1704
-ovljev 1241, 1309
-ovljī 134, 1477, 1480, 1483
-ōvnī 137, 1241, 1409, 1471, 1472, 1591
-ōvskī 134, 1310, 1360, 1391–1398, 1480
-oz(a)n 1511, 1592
-skī 28, 78–80, 134, 135, 1280, 1281, 1291, 1295, 1296, 1302, 1304–1307, 1310–1390, 1392, 1393, 1398, 1403 (bilj.), 1406, 1473, 1480, 1481, 1497, 1498, 1536–1538
-stvenī 1409, 1475
-š(a)n 1511, 1592
-škī 1310, 1408
-šnjī 1486, 1493, 1496
-ual(a)n 1511, 1592
-uālnī 1409, 1475
-ujī 1477, 1484
-ūjskī 134, 1310, 1407
-ukav 1696
-uljast 1696
-uljav 1696
-unjav 1696
-uoz(a)n 1511, 1592
-uš(a)n 1696
-ušast 1696
-ušav 1696
-ušči 1592
-uškast 1696
-ven 1511, 1592
-ø 1511, 1574–1583, 1650

c) glagolskih

Budući da su u t. 1711. navedeni svi glagolski sufiksi, t. 1711. nije navedena u ovom kazalu.

-ačiti 1713, 1732
-adisati 1713, 1732
-akati 1837, 1838
-arati 1837, 1838
-ariti 1713, 1732, 1733, 1743, 1837, 1838
-asati 1733, 1743
-atati 1713, 1732, 1844, 1921
-ati 1712–1717, 1733, 1734, 1744, 1745, 1764, 1767, 1772–1789, 1793–1801, 1833, 1834, 1921, 1922, 1929
-avati 1712, 1757, 1764, 1805–1827, 1829, 1834
-cati, 1837, 1838
-čariti 1733, 1743
-čati 1744, 1746
-čiti 1712, 1713, 1731
-esati 1837, 1838
-etati 1744, 1747, 1844
-evati (-evam) 1767, 1803
-evati (-ujem) 1713, 1725–1730
-ficirati 1713, 1732
-ičiti 1713, 1732
-ificirati 1713, 1732
-ijevati 1733, 1743, 1764, 1767, 1802
-ikati 1837, 1838
-ikovati 1713, 1732
-injati 1713, 1732
-irati 150, 1712, 1713, 1723, 1724, 1733, 1743
-isati 1713, 1732, 1844
-iti 1712, 1713, 1718–1722, 1733, 1735–1738, 1740, 1764, 1767–1771, 1795, 1796, 1837, 1838, 1921–1933
-ivati (-ivam) 1764, 1767, 1789, 1804
-ivati (-ujem) 1712, 1757, 1764, 1805–1827, 1829
-izirati 1713, 1732, 1733, 1743
-jakati 1837, 1838
-jati 1713, 1714, 1732, 1744, 1748, 1764, 1767, 1789, 1793–1801, 1829, 1833, 1836
-javati 1712, 1757, 1764, 1767, 1805–1827, 1829
-jeti 1712, 1713, 1732, 1733, 1737, 1739, 1740, 1922, 1928, 1929
-jivati 1712, 1757, 1764, 1805–1827, 1829
-karati 1713, 1732, 1837, 1838
-kati 1712, 1713, 1732, 1744, 1749–1751, 1837, 1839, 1921
-ketati 1744, 1752, 1837, 1840
-kivati 1837, 1840
-kovati 1837, 1840, 1921
-nuti 1712, 1713, 1732, 1733, 1743, 1757, 1837, 1840, 1922
-osati 1713, 1732
-otati 1744, 1753
-ovati 1712, 1713, 1725–1730, 1733, 1741, 1742, 1767, 1804, 1921
-sati 1713, 1732
-šati 1733, 1743
-tati 1744, 1754
-ucati 1837, 1841
-uckati 1712, 1837, 1842
-udati 1733, 1743
-ukati 1837, 1843
-uljiti 1837, 1843
-unuti 1763
-usati 1711, 1844
-ušati 1837, 1843
-ušiti 1837, 1843
-uškati 1837, 1843
-utati 1837, 1843
-vati 1764, 1767, 1790, 1793, 1794, 1829, 1834

5. Kazalo prefiksâ

Budući da su u t. 101. navedeni svi prefiksi, t. 101. nije unesena u ovo kazalo.

a- 1219, 1597
ab- 1597
anti- 68, 1220, 1405, 1507, 1597
arci- 153, 1221, 1705
arhi- 68, 1222, 1705
ark- 1222
bez- 103–106, 221, 403, 494, 495, 582, 689, 703, 732, 1223, 1498, 1501, 1555, 1571, 1584, 1932, 1946
de- 1044, 1845, 1849, 1855
dija- 1223
dis- 1044, 1224, 1845, 1849, 1856
do- 100, 294, 582, 732, 862, 1224, 1490, 1498, 1501, 1556, 1765, 1845, 1857, 1858, 1942, 1946
duž- 1498, 1502
eks- 1224, 1498, 1502
epi- 1224
hiper- 1225, 1705
$i-_1$ 1597
$i-_2$ 1942
in- 1597
infra- 1225, 1597
inter- 68, 1498, 1502
ispod- 1498, 1502, 1556
iz- 582, 1556, 1765, 1845, 1859–1862
iza- 1498, 1502
iznad- 1498, 1502, 1556
izvan- 1498, 1503, 1556
ko- 1225
kontra- 1226, 1507
među- 103, 1227, 1498, 1503, 1556, 1584, 1597, međi- 103, 494, 496
mimo- 1845, 1863
na- 100–102, 221, 273, 294, 441, 494, 496, 582, 732, 1186, 1556, 1589, 1697, 1765, 1766, 1845, 1864–1868, 1946, 1947
nad- 100, 103, 294, 582, 732, 1228, 1498, 1503, 1556, 1845, 1869–1871
naj- 1044, 1229, 1845, 1872, 1942
nak- 1942
ne- 100, 229, 582, 665, 1108, 1140, 1230, 1503, 1507, 1597–1599, 1616, 1942, 1943, 1946, 1947
ni- 1942, 1943
niz- 582, 1498, 1503, 1556, 1589, 1947
nuz- 103, 1231
o- 102, 107, 294, 441, 496, 582, 595, 732, 1108, 1697, 1698, 1845, 1873–1875, 1922–1929
ob- 582, 1845, 1875, 1876, 1922, 1929
od- 582, 1498, 1845, 1877, 1880, 1903, 1942, 1943
oko- 1498, 1504
pa- 294, 1044, 1231, 1600, 1845, 1849, 1881
para- 1231, 1600
po- 100–102, 221, 292, 294, 359, 419, 441, 494–496, 582, 595, 801, 819, 1149, 1231, 1498, 1504, 1505, 1557, 1584, 1697, 1699, 1845, 1882–1885, 1922, 1930, 1942, 1944, 1946, 1947
pod- 100, 294, 441, 493, 495, 496, 595, 599, 801, 1232, 1498, 1504, 1557, 1600, 1845, 1886–1889, 1922, 1931
poslije- 1498, 1504, 1505
post- 1498, 1505
pra- 1233, 1600
prama- 495
pre- 1233, 1705, 1706, 1845, 1890–1893, 1922, 1931, 1942, 1944
pred- 100, 103, 495, 496, 1234, 1498, 1505, 1507, 1508, 1845, 1894
preko- 221, 496, 1498, 1506, 1557, 1584, 1942, 1944
prema- 1234

prez- 1234
pri- 294, 493, 494, 496, 582, 595, 801, 1149, 1234, 1498, 1506, 1557, 1584, 1697, 1700, 1845, 1895, 1896
prije- 1498, 1506, 1584
pro- 67, 493, 1235, 1507, 1508, 1697, 1700, 1845, 1897–1900
protiv- 67, 103, protivu- 103, protu- 67, 103, 1044, 1220, 1236, 1507, 1508, 1600, 1845, 1849, 1901
raz- 494–496, 582, 1224, 1236, 1845, 1902–1905
re- 1236, 1845, 1849, 1906
s- 103, 221, 1498, 1506, 1557, 1845, 1907–1909, 1942, 1944
su- 582, 732, 1237, 1558, 1584, 1600, 1697, 1700, 1845, 1849, 1910
sub- 1498, 1506, 1697, 1700
super- 68, 1238, 1705, 1707
suprot- 1044, 1845, 1911
svrhu- 1558
trans- 1498, 1506
u- 193, 1558, 1845, 1912–1914, 1922, 1931, 1946, 1947
ultra- 68, 1239, 1600, 1705, 1707
un- 1845, 1914
unutar- 1498, 1506
uz- 582, 1498, 1506, 1589, 1845, 1915–1917, 1946, 1947
van- 1239, 1498, 1506
vice- 1239
vrhu- 1558
za- 104, 221, 294, 494, 496, 582, 595, 801, 819, 1498, 1506, 1558, 1845, 1918–1920, 1947
zak- 1942, 1944

IX. LITERATURA

M. Ančić-Obradović, *Semantička i morfološka struktura imenica koje znače lica izvedenih pomoću sufiksa -ar,* Radovi Filozofskoga fakulteta u Sarajevu, knj. IV (1968), str. 207–228.

– *Izvedene imenice,* isto, knj. V (1969), str. 241–254.

– *Teorija tvorbe riječi i njena problematika (na primjerima izvedenih imenica iz srpskohrvatskog i ruskog jezika),* isto, knj. VII (1973), str. 11–52.

– *Položaj izvedenih imenica sa značenjem lica muškog roda u sistemu izvedenica sa značenjem predmeta,* Radovi ANUBiH, knj. 18, Sarajevo 1975, str. 145–184.

– *Neki aspekti raščlanjivanja riječi,* Književni jezik, god. IV, br. 3–4, Sarajevo, 1976(a), str. 7–15.

– *Pitanja raščlanjivanja riječi s posebnim strukturnim karakteristikama,* isto, god. V, br. 1–2, Sarajevo 1976(b), str. 21–33.

– *Relativnost pojma motivisanost – rezultat kombinacije obaveznosti i proizvoljnosti smisaone veze između označitelja i označenog kod izvedenih riječi,* isto, god. VI, br. 1, Sarajevo, 1977, str. 13–30.

N. Andrić, *Branič jezika hrvatskoga,* Zagreb, 1911.

S. Babić, *Neutralizacija pridjeva u hrvatskom ili srpskom književnom jeziku,* Jezik, IX, Zagreb, 1961, str. 46–54. i u knjizi Hrvatska jezikoslovna čitanka, str. 206–213.

– *Žigosani sufiks -telj,* Jezik, X, Zagreb, 1963, str. 113–116.

– *Sufiksalna tvorba pridjeva u suvremenom hrvatskom ili srpskom književnom jeziku,* Rad JAZU 344, Zagreb, 1966, str. 63–256.

– *Tvorba riječi,* v. Težak – Babić.

– *Sporni sufiks -telj,* Jezik, XV, Zagreb, 1968, str. 69–76.

– *Kakav je naglasak u imenice poklon?* Jezik, XVI, Zagreb, 1969, str. 127–128.

– *Tvorba imenica na -če,* Književnost i jezik, god. XVII, br. 2, Beograd, 1970(a), str. 202–207.

– *Tvorba imenica na -ić,* Jezik, XVII, Zagreb, 1970(b), str. 74–89, 112–121.

– *Tvorba imenica na -ač,* Radovi Zavoda za slavensku filologiju, 12, Zagreb, 1971(a), str. 13–20.

– *Zur Frage des Systems in der kroatischen Wortbildung,* Zeitschrift für slavische Philologie, Jg. XXXVI, N° 1, Heidelberg, 1971(b), str. 92–107.

– *Sustav u tvorbi hrvatskih umanjenica,* Slavistična revija, 1/1972(a), Ljubljana, str. 19–28.

– *Izvedenice sufiksom -ica od imeničkih osnova,* Jezik, XIX, Zagreb, 1972(b), str. 109–123.

– *Tvorba imenica sa završetkom -ica i -ice,* Radovi Zavoda za slavensku filologiju, 13, Zagreb, 1973(a), str. 37–60.

– *Tvorba imenica sufiksom -telj,* Jezik, XXI, Zagreb, 1973(b), str. 6–12.

– *Sročnost (kongruencija) u suvremenom hrvatskom književnom jeziku,* Zbornik Zagrebačke slavističke škole, Zagreb, 1973(c), str. 199–218.

– *Odnos izvedenica na -telj i -lac,* Jezik, XXI, Zagreb, 1974(a), str. 90–95.

– *Tvorba mjesnih imenica u suvremenom hrvatskom književnom jeziku,* Zbornik Zagrebačke slavističke škole, god. II, knj. 2, Zagreb, 1974(b), str. 151–170.

– *Suvremeni problemi tvorbe riječi,* Jezik, XXIII, Zagreb, 1975(a), str. 41–47.

– *Sufiksalna tvorba imenica (Izvještaj),* Bilten Instituta za lingvistiku, 1, Zagreb, 1975(b), str. 59. i 60.

– *Tvorba imenica sufiksima na -āk,* Radovi Zavoda za slavensku filologiju, 14, Zagreb, 1976(a), str. 69–77.

– *Prezimena, toponimi, etnici i ktetici u književnom jeziku,* Jezik, XXIII, Zagreb, 1976(b), str. 139–144.

– *Tvorba etnika u dijalektima i u hrvatskom književnom jeziku,* Onomastica jugoslavica, 6, Zagreb, 1976(b), str. 145–185.

– *Sustav u tvorbi imenica muškoga roda koje znače vršitelja radnje (nomina agentis),* Radovi Zavoda za slavensku filologiju, 15, Zagreb, 1977, str. 11–18.

– *Mješovite tvorenice,* Jezik, XXV, Zagreb, 1978(a), str. 129–138.

– *Granica između tvorbenih i netvorbenih (motiviranih i nemotiviranih) riječi,* Prilozi – VIII međunarodni slavistički kongres, Zagreb, 1978(b), str. 7–14.

– *Tvorba imenica sufiksima na -(a)k,* Književni jezik, god. VII, br. 4, Sarajevo 1978(c), str. 19–26.

– *Tvorba samostalnikov s priponskimi obrazili na -ka,* Slavistična revija, god. 26, br. 4, Ljubljana, 1978(d), str. 391–402; *Objašnjenje uz jedan članak,* isto, god. 27, br. 2, Ljubljana, 1979, str. 306.

– *Iterativizacija i srodne pojave u tvorbi glagola,* Filologija, br. 8, Zagreb, 1978(e), str. 37–48.

– *Imperfectivization and the Types of Prefix-Derivation,* zbornik Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika, Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, II, Zagreb, 1978(f), str. 71–100.
– *Tvorba imenica sufiksima na -(a)c,* Naš jezik, god. XXIII, br. 5, Beograd, 1978(g), str. 175–186.
– *Sufiksi s morfemskoga gledišta,* Jezik, 27, Zagreb, 1979(a), str. 10–13.
– *Procjep ili procijep?,* Jezik, 27, Zagreb, 1979(b), str. 21. i 22.
– *O podjeli glagola na vrste,* Jezik, 27, Zagreb, 1980(a), str. 139–144.
– *Tvorba imenica sufiksima na -stvo,* Filologija, 9, Zagreb, 1980(b), str. 157–169.
– *Njemačke prevedenice – izazov našim lingvistima,* Dometi, god. XIII, br. 9, Rijeka, 1980(c), str. 91–96.
– *Tvorba imenica sufiksima na -aš,* Jezik, 28, Zagreb, 1980(d), str. 33–44.
– *Sustav u mocijskoj tvorbi u suvremenom hrvatskom književnom jeziku,* Slavica helvetica, 16, Bern, 1981(a), str. 33–46. i u knjizi Hrvatski jučer i danas, Zagreb, 1995, str. 123–132.
– *Tvorba imenica sufiksima na -ina,* Rad JAZU, 388, Zagreb, 1981(b), str. 313–335.
– *Tvorba imenica sufiksima na -ar,* Filologija, 10, Zagreb, 1981(c), str. 141–150.
– *Tvorba imenica nultim sufiksima,* Bilten Zavoda za lingvistiku, 4, Zagreb, 1981(d), str. 4–52.
– *Sufiksi -ač i -lo u tvorbi tehničkog nazivlja,* Elektrotehničar, god. XXXVII, 5, Zagreb, 1983, str. 159. i 160. i u knjizi Hrvatska jezikoslovna čitanka, Zagreb, 1990, str. 46–49.
– *Njemačke prevedenice u hrvatskom ili srpskom jeziku,* Leksikologija i leksikografija – Zbornik radova, MS, Novi Sad, 1984, str. 9–14. i u knjizi Hrvatska jezikoslovna čitanka, Zagreb, 1990, str. 225–230.
– *O pridjevima od molekula i dijalekt i jednom općem pravilu,* Jezik, XXXII, Zagreb, 1984(b), str. 63. i 64. i u knjizi Hrvatska jezikoslovna čitanka, Zagreb, 1990, str. 51–53.
– *Etimologija i tvorba riječi u etimološkim rječnicima,* Zbornik u čast Petru Skoku, Zagreb, 1985, str. 65–69.
– *Sustav u sufiksalnoj tvorbi glagola,* Književni jezik, god. 15, br. 2, Sarajevo, 1986, str. 97–105.
– *Sinkronija i dijakronija u tvorbi riječi,* J, 37, Zagreb, 1989, str. 1–9.
– *Postanak novih naziva,* zbornik Naučni sastanak slavista u Vukove dane, 18/1, Beograd, 1990, str. 31–37.
– *Tvorba riječi u Križanićevoj gramatici,* Križanićev doprinos slavenskoj filologiji, Zbornik radova, III. dio, Zagreb, 1990, str. 11–17.
– *Sufiks -ba kao jezični i kao politički izbor,* Glasnik HDZ, 15, Zagreb, 1990, str. 15–16. i u knjizi Hrvatski jučer i danas, str. 135–139.

– *O postanku sufiksa -čuga,* Senjski zbornik, 18, Senj, 1991, str. 1–4.
– *Sinonimni sufiksi,* Vjesnik, 29. 8. 1991, str. 11. i u knjizi Hrvatski jučer i danas, str. 121. i 143. (O sufiksima *-telj* i *-lac.*)
– *Promjena s političkim obilježjem* (o sufiksu *-telj*), Vjesnik, 30. 5. 1991, Zagreb, str. 6. i u knjizi Hrvatski jučer i danas, str. 140. i 141.
– *Modeliranje u tvorbi riječi,* Suvremena lingvistika, 34, Zagreb, 1992, str. 35–40.
– *Miklošičevi sufiksi – osobito hrvatski,* Miklošičev zbornik, Ljubljana, 1992, str. 165–171.
– *Predgovor,* u knjizi Blaža Jurišića, Nacrt hrvatske slovnice, II., Zagreb, 1992, str. 5–9. (O sinkronijskoj i dijakronijskoj tvorbi.)
– *Stanarka nije stanarica,* Vjesnik, 7. 9. 1994, Zagreb, str. 12.
– *Sinoptičarica izvan sustava,* Vjesnik, 21. 9. 1994, Zagreb, str. 18.
– *Plinofikacija ili plinifikacija,* Jezik, 41, Zagreb, 1994, str. 151–153.
– *Hrvatski sufiksi -ka i -kinja,* Vjesnik, 8. 3. 1995, Zagreb, str. 12.
– *Lutanja po hrvatskome jeziku,* Hrvatsko slovo, 22. 11. 1996, Zagreb, str. 8. (O raspodjeli sufiksa mocijske tvorbe.)
– *Jedan sufiks kao gutač drugih,* Hrvatsko slovo, 17. 1. 1997, str. 8. (O sufiksu *-telj.*)
– *Biciklistica u jezičnome sustavu,* Hrvatsko slovo, 23. 5. 1997, Zagreb, str. 8.
– *Trgovački, a ne trgovinski,* Hrvatsko slovo, 18. 7. 1997, Zagreb, str. 8.
– *Pridjevi od imenice gljiva,* Jezik, 45, Zagreb, 1998, str. 190. i 191. (O raspodjeli sufiksa *-ov, -ev, -in* u tvorbi od imenica za oznaku biljaka.)
– *Nazivi biljnih ulja,* Jezik, 1946, Zagreb, 1998, str. 3. (Kao u prethodnome članku.)
– *Tvorba riječi,* u knjizi Hrvatski jezik, Opole, 1998, str. 109–118.
– *Dva tvorbena normativna problema i njihova rješenja*, J, 46, Zagreb, 1999, str. 104–112. (O normi, pridjevima tipa trešnjov i imenicama tipa psihologija.)
– *Tip artistica kao normativni problem*, J, 46, Zagreb, 1999, str. 142–144.
– *Ženska zanimanja u Hrvatskome bibliografskome leksikonu*, J, 46, Zagreb, 1999, str. 191–193.
– *Preciznije o sufiksima -kinja/-inja*, J, 46, Zagreb, 1999, str. 198.
– *O jednom razlogu protiv pridjeva trešnjov*, J. 47, Zagreb, listopad 1999, str. 36–37.

E. Barić, *Imeničke složenice neprefiksalne i nesufiksalne tvorbe,* Zagreb, 1980.
– , v. *Priručna gramatika...*
– i D. Malić, *O problemu polusloženica,* Jezik, XXIV, Zagreb, 1977, str. 90–104.

J. Benešić, *Hrvatsko-poljski rječnik,* Zagreb, 1949.

S. B. Bernštejn, *K istoriji slavjanskogo sufiksa -tel',* Russkoje i slavjanskoje jazykoznanije, Moskva 1972.

Bibliografija Jezika I.–XX. godišta, Zagreb, 1974, XXI–XL, Zagreb, 1995.

D. Boranić, *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika,* [1]1921–[10]1951.

Botanička terminologija, Beograd, 1934.

I. Brabec – M. Hraste – S. Živković, *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika,* V. izd., Zagreb, 1963.

I. Broz – F. Iveković, *Rječnik hrvatskoga jezika,* Zagreb, 1901.

D. Brozović, *Neki etnici u novom izdanju »Pravopisa«,* Jezik, I, Zagreb, 1952, str. 54–56.

– *Jezična i pravopisna pitanja o jatu,* Jezik, V, Zagreb, 1957, str. 147–153.

– *Prodor u naš ortoepski standard,* Jezik, XI, Zagreb, 1964, str. 144–153.

– *O ortoepskoj vrijednosti dugoga i produženoga ijekavskog jata,* Jezik, XX, Zagreb, 1973, str. 65–74, 106–118, 142–149.

– *Dentali ispred afrikatâ: gube se ili se izgovaraju?,* Jezik, XX, Zagreb, 1973(b), str. 129–142.

V. Dabac, *Tehnički rječnik,* 2. dio, *Hrvatskosrpsko-njemački,* Zagreb, 1970.

F. Daneš – M. Dokulil – J. Kuhař, *Tvoření slov v češtině,* knj. 2., *Odvozování podstatnýn jmen,* Praha, 1967.

Đ. Daničić, *Srpski akcenti,* Beograd – Zemun, 1925.

J. Dayre – M. Deanović – R. Maixner, *Hrvatskosrpsko-francuski rječnik,* Zagreb, 1956.

M. Deanović – J. Jernej, *Hrvatskosrpsko-talijanski rječnik,* Zagreb, 1956.

M. v. J. Dayre.

S. N. Dmitrenko, v. N. Ju. Švedova.

M. Dokulil, *Tvoření slov v češtině,* knj. 1, *Teorie odvozování slov,* Praha 1962.

– v. F. Daneš.

B. Finka, *O tvorbi nesvršenih glagola s umecima -áva- i -íva-,* Jezik, XIV, Zagreb, 1967, str. 141–144.

W. Frančić, *Budova słowotwórcza serbskochorwackich kolektywów,* Kraków, 1961.

F. Görner, *Die Bildung der Ethnika von Ortsnamen im serbokroatischen Sprachraum,* Berlin, 1963.

J. Hamm, *Imenice s predmetkom pre-,* Jezik, II, Zagreb, 1954, str. 97–102.

M. Hraste, *O izvođenju etnika od geografskih imena,* Jezik, I, Zagreb, 1952, str. 21–24.

– v. I. Brabec.

Imenik mesta u Jugoslaviji, Beograd, 1973.

Imenik naseljenih mjesta Hrvatske, Bjelovar, 1993.

A. V. Isačenko, *Gramatičeskij stroj russkogo jazyka – Morfologija,* I, Bratislava, 1954, II, 1960.

F. Iveković, v. I. Broz.

S. Ivšić, *Neki primjeri s afrikatom mjesto tjesnačnoga konsonanta,* Jezik, IV, Zagreb, 1956, str. 67–69.

– *Prilog za kvantitetu u hrvatskom jeziku,* Rad JAZU 376, Zagreb, 1979, str. 5–39.

M. Janakijev, v. A. Ljudskanov.

J. Jernej, v. M. Deanović.

Lj. Jonke, *Prijevod, prijepis, prijenos ili prevod, prepis, prenos,* Jezik, I, Zagreb, 1952, str. 59.

B. Jurišić, *O produktivnim formantima u tvorbi nomina agentis,* Ivšićev zbornik, Zagreb, 1963, str. 183–190.

– Nacrt hrvatske slovnice, II – Tvorba imenica u povijesnom razvoju, Zagreb, 1992.

K. Jurišić, *Neretljanin ili Neretvanin,* Marulić, 1/1970, Zagreb, 1970, str. 109–112.

R. Katičić, *O prirodi jezičnog razvoja,* Jezik, XII, Zagreb, 1965, str. 33–41, isto, Jezikoslovni ogledi, Zagreb, 1971, str. 121–131.

– *Jezično vrijeme,* Kolo, god. VIII (novi tečaj), br. 10, Zagreb, 1970, str. 1109–1118, isto, Jezikoslovni ogledi, Zagreb, 1971, str. 158–169.

B. Klaić, *Rječnik stranih riječi,* 4. izd., Zagreb, 1966, 8. izd., Zagreb, 1978.

M. Kosor, »I«, »e« ili »ije«, »je«?, Jezik, II, Zagreb, 1953, str. 26–28.

M. Kravar, *O imenicama učenog podrijetla na -ik ili -ičar,* Jezik, II, Zagreb, 1953, str. 102–107.

– *O logičkom akcentu riječi u srpskohrvatskom,* Ivšićev zbornik, Zagreb, 1963, str. 209–218.

E. S. Kubrjakova, *Čto takoje slovoobrazovanije,* Moskva, 1965.

J. Kuhař, v. F. Daneš.

A. Leskien, *Grammatik der serbo-kroatischen Sprache,* Heidelberg, 1944, *Stammbildung der Nomina,* str. 228–329.

P. I. Lihtman, *Suščestvujet li bezaffiksnyj sposob slovoobrazovanija v russkom jazyke?,* Voprosy jazykoznanija, br. 2, Moskva, 1968, str. 51–59.

M. Lončarić, v. *Priručna gramatika...*

V. V. Lopatin, *Nulevaja affiksacija v sisteme russkogo slovoobrazovanija,* Voprosy jazykoznanija, 1, Moskva, 1966, str. 77–87.

– , v. N. Ju. Švedova.

A. Ljudskanov – M. Janakijev, *Popytka sozdanija generirujuščej modeli*

slovoobrazovanija na osnove jazyka-posrednika pri avtomatičeskom perevode, Referat na VI. međunarodnom kongresu slavista, Prag, 1968 (separat), str. 149–162.

R. Maixner, v. J. Dayre.

D. Malić, v. E. Barić i S. Pavešić.

T. Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika,* Zagreb, 1931.

– *Jezični savjetnik,* Zagreb, 1924.

B. Markov, *O nastavcima -ana, -lija, -luk i -džija,* Naš jezik, 8, Beograd, 1957, str. 151–170.

– *Imenice s nastavkom -če i -čić.* Naš jezik, 10, Beograd, 1960, str. 228–246.

J. Matešić, *Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen,* Wiesbaden, 1965–1967.

M. Mihaljević, *Odnos imenica na -itet i odgovarajućih imenica na -ost,* J, XXXII, str. 140–145.

S. Pavešić – V. Barac-Grum – D. Malić – Z. Vince, *Jezični savjetnik s gramatikom,* Zagreb, 1971.

N. S. Pospelov, v. V. V. Vinogradov.

Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika, Zagreb – Novi Sad, 1960.

Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika, Zagreb, 1979, Tvorbu riječi obradili: tvorba glagola M. Lončarić, ostalo E. Barić.

V. Putanec, *Francusko-hrvatskosrpski rječnik,* Zagreb, 1957.

– Eléments d' étymisation (étymisation, déétymisation et réétymisation), Suvremena lingvistika, 7–8, Zagreb, 1973, str. 41–48.

M. Rammelmeyer, *Die deutschen Lehnübersetzungen im Serbokroatischen – Beiträge zur Lexikologie und Wortbildung,* Wiesbaden, 1975.

Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika, I–VI, Novi Sad, 1967–1976.

Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika, 1–10 *(A – kukutica),* SANU, Beograd, 1959–1978.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, I–XXIII, JAZU, Zagreb, 1880–1976.

Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika, knj. I i II, Zagreb, 1967.

O. G. Revzina, *Struktura slovoobrazovatel'nyh polej v slavjanskih jazykah,* Moskva, 1969.

V. Rožić, *Mjesne vlastite imenice za čeljad i pridjevi od mjesnih imenica u hrvatskom jeziku,* Rad JAZU, 162, Zagreb, 1905, str. 135–185.

– *»Barbarizmi« u hrvatskom jeziku,* Zagreb, 1913.

S. Sekereš, *O nekim slavonskim etnicima i kteticima,* Jezik, XXII, Zagreb, 1975, str. 156–160.

R. Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva,* Zagreb, 1969.

N. Simić, *O bilježenju akcenta u školskim čitankama. Prilog štokavskoj akcentuaciji,* Nastavni vjesnik, knj. VIII, Zagreb, 1900, str. 15–26, 103–114.

P. Skok, Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, knj. I–IV, Zagreb, 1971–1974.

J. Smodlaka, *Imena mesta i meštana na tlu Jugoslavije,* Split, 1946.

E. Stankiewicz, *The Interdependence of Paradigmatic and Derivational Patterns,* Word, Vol. 18, nos: 1–2, London, 1962, str. 1–22.

J. Šakić, *Prilog bibliografiji radova o tvorbi reči u srpskohrvatskom jeziku,* Prilozi proučavanju jezika, knj. 2., Novi Sad, 1968, str. 239–259.

N. M. Šanskij, *Osnovy slovoobrazovatel'nogo analiza,* Moskva, 1953.

A. B. Šapiro, v. V. V. Vinogradov.

A. Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku,* Sarajevo, 1965.

N. Ju. Švedova i suautori, *Grammatika sovremennogo ruskogo literaturnogo jazyka,* Moskva, 1970. Tvorbu obradili: S. N. Dmitrenko, V. V. Lopatin, I. S. Uluhanov.

S. Težak – S. Babić, *Pregled gramatike hrvatskosrpskoga jezika,* Zagreb, 1966. Tvorbu obradio S. Babić, str. 124–159.

S. Težak – S. Babić, *Pregled gramatike hrvatskoga književnog jezika,* VI, prerađeno izdanje, Zagreb, 1973, *Tvorbu riječi* po semantičkim kategorijama obradio S. Babić, str. 136–188.

T. Trezner, *Glagolske imenice na -nje,* Jezik, XVIII, Zagreb, 1970, str. 50–54.

I. S. Uluhanov, *Otnošenije motivaciji meždu glagolom i suščestvitel'nym so značenijem dejstvija,* Voprosy jazykoznanija, 4/1975, str. 38–45.

– , v. N. Ju. Švedova.

D. S. Uort, *Morfonologija nulevoj affiksaciji slovoobrazovaniji,* Voprosy jazykoznanija, 6/1972, str. 76–84. (Vjerojatno isti autor zabilježen kao D. S. Vort.)

Z. Vince, v. S. Pavešić.

V. V. Vinogradov i suautori, *Gramatika russkogo jazyka,* tom I, *Fonetika i morfologija,* Moskva, 1960. Tvorbu obradili N. S. Pospelov, A. B. Šapiro i V. V. Vinogradov.

S. Vukušić, *Usporedbe dvaju novoštokavskih naglašavanja imenica muškog roda na -ø*, Jezik, XXIII, Zagreb, 1976, str. 92–118.

D. S. Vort, *Morfonologija slavjanskogo slovoobrazovanija,* American Contribution to the Seventh International Congress of Slavists, str. 377–391.

E. A. Zemskaja, *Sovremennyj russkij jazyk – Slovoobrazovanije,* Moskva, 1973.

R. Zett, *O problematici složenica tipa »nogomet«,* Jezik, XVI, Zagreb, 1969, str. 103–110.

Zoološka terminologija i nomenklatura, Beograd, 1932.

I. Zoričić, *Naglasak pridjeva u hrvatskome književnom jeziku,* Pula, 1998.

S. Žepić, *Latinsko-hrvatski rječnik,* Zagreb, 1881.

S. Živković, *Tvorba riječi,* v. I. Brabec – M. Hraste – S. Živković.

X. IZVORI

Znakom (–) označena su ona djela koja nisu posebno čitana za potrebe ove tvorbe riječi, nego je primjer naveden prema AR, RS ili građi MH. Rječnici su navedeni u Literaturi i kad služe samo kao izvor podataka.

I. Adum, prev., T. Mann, *Buddenbrookovi,* Zagreb, 1950 (–)
T. Mann, *Tonio Kröger,* Zagreb, 1951.

A. Barac, *Veličina malenih,* Zagreb, 1947.

J. Benešić, prev., W. Reymont, *Seljaci,* II, Zagreb, 1951 (–).

Biblija, Zagreb, 1968, I, str. 1–934, II, str. 1–368.

H. Böll, v. S. Hosu.

M. Božić, *Drame,* Zagreb, 1950.
– *Kurlani,* Zagreb, 1954.
– *Neisplakani,* Zagreb, 1955. *Neisplakani(b)* znači Sarajevo s. a., a navodi se samo kad se jezično razlikuje od izdanja 1955.
– *Svilene papuče,* Zagreb, 1959.
– *Tijela i duhovi,* Zagreb, 1981.

V. Car Emin, *Iza plime,* Zagreb, 1913 (–).
– *Nove borbe,* Beograd, 1926 (–).

I. Cepelić, *Malo šale – nešto zbilje,* Zagreb, 1936 (–).
– *Kroza smijeh i suze,* Vinkovci, 1994.

Z. Crnković, *Dječja književnost,* Zagreb, 1967.

F. Čale, *Dva aspekta u stilu Dubrovačke trilogije,* »Dubrovnik«, br. 3–4, Dubrovnik, 1957.

V. Desnica, *Proljeće u Badrovcu,* Beograd, 1955.

Ch. Dickens, v. S. Krešić.

B. Duda i J. Fućak, *Novi zavjet,* Zagreb, 1973.

A. Dukić, *Iz dnevnika jednog magarca,* Zagreb, 1925.

K. Š. Đalski, *Iz varmegjinskih dana,* Zagreb, 1912a.
– *Pod starim krovovima,* Zagreb, 1912b.
– *Na rođenoj grudi,* Zagreb, 1913a.
– *U noći,* Zagreb, 1913b.

W. Faulkner, v. S. Krešić.

J. Fućak, v. B. Duda.

K. Š. Gjalski, v. K. Š. Đalski.
J. W. Goethe, v. M. Kombol.
N. V. Gogolj, v. R. Šovary.
I. Golub, *Čežnja za licem,* Zagreb, 1981.
Z. Gorjan, prev., J. Joyce, *Uliks,* Rijeka, 1964.
M. Hanžeković, *Novele,* Zagreb, 1932 (–).
H. Hitrec, *Manijak,* Zagreb, 1978a.
– *Smogovci,* Zagreb, 1978b.
S. Hosu, prev., H. Böll, *Kruh ranih godina,* Zagreb, 1972.
J. Ivakić, *Selo i varoš,* Zagreb, 1912 (–).
Izbor, mjesečnik, Zagreb.
V. Jelić, *Anđeli lijepo pjevaju,* Zagreb, 1969.
J. Joyce, v. Z. Gorjan.
V. Kaleb, *Novele,* Beograd, 1947 (–).
S. Kolar, *Ili jesmo – ili nismo,* Zagreb, 1933.
– *Mi smo za pravicu,* Zagreb, 1936.
M. Kombol, prev., J. W. Goethe, *Ifigenija na Tavridi,* Zagreb, 1942.
J. Korner, *Djevičanske breze,* Zagreb, 1945.
J. Kosor, *Atlantikom i Pacifikom,* Zagreb, 1927 (–).
– *Požar strasti,* Zagreb, 1912.
A. Kovačić, *Sabrane pripovijesti,* Zagreb, 1910 (–).
– *U registraturi,* Zagreb, 1911.
I. G. Kovačić, *Dani gnjeva,* Zagreb, 1936 (–).
– *Izabrana djela,* Zagreb, 1951.
I. Kozarčanin, *Sam čovjek,* Zagreb, 1937.
Stj. Kranjčević, prev., A. N. Tolstoj, *Petar prvi,* Zagreb, 1950 (–).
S. Krešić, prev., Ch. Dickens, *Posmrtni spisi Pickwickova kluba,* II, Zagreb, 1953 (–).
– prev., W. Faulkner, *Krik i bijes,* Zagreb, 1958.
M. Krleža, *Banket u Blitvi,* Zagreb, 1951 (–).
– *Hrvatski bog Mars,* Zagreb, 1955.
– *Davni dani,* Zagreb, 1956.
– *Djetinjstvo i drugi zapisi,* Zagreb, 1972a
– *Fragmenti iz dnevnika 1943,* Forum, br. 10–11, Zagreb, 1972b.
– *Zastave,* Zagreb, I–IV, 1967.
– *Zastave 3,* Sarajevo, 1976.
E. Kumičić, *Začuđeni svatovi,* Zagreb, 1910 (–).
I. Kušan, *Toranj,* Zagreb, 1970.
– *Čaruga,* Forum, 3, Zagreb, 1978.

T. Ladan, *Premišljanja,* Zagreb, 1964.
– *Ta kritika,* Zagreb, 1970.
– *Bosanski grb,* Zagreb, 1975.

M. Lovrak, *Devetorica hrabrih,* Zagreb, 1963 (–).

Z. Majdak, *Kužiš stari moj,* Zagreb, 1970.

V. Majer, *Život puža,* Zagreb, 1938.

A. Majetić, *Čangi off Gotoff,* Zagreb, 1970.

T. Mann, v. I. Adum.

R. Marinković, *Ruke,* Zagreb, 1953.
– *Kiklop,* Beograd, 1966.

A. G. Matoš, *Umorne priče – Vidici i putovi,* Zagreb, 1917.
– *Iverje – Novo iverje,* Zagreb, 1935.

I. Mažuranić, *Smrt Smail-age Čengijića,* Beograd, 1949.

I. Meštrović, *Ludi Mile,* Zagreb, 1970.

S. Mihalić, *Novele,* Zagreb, 1953 (–).

A. Nametak, *Bajram žrtava,* Zagreb, 1931.
– *Dobri Bošnjani,* Zagreb, 1937.

V. Nazor, *Medvjed Brundo,* Zagreb, 1915.
– *Dedek Kajbumščak,* Zagreb, 1939.
– *Novele,* Zagreb, 1946.
– *Eseji – Članci – Polemike,* Zagreb, 1950.

M. Nehajev, *Vuci,* Zagreb, 1963.

S. Novak, *Tvrdi grad,* Zagreb, 1961.
– *Izgubljeni zavičaj,* Zagreb, 1969a.
– *Mirisi, zlato i tamjan,* Zagreb, 1969b.

M. Pavlinović, *Puti,* Zadar, 1888 (–).

M. Peić, *Skitnje,* Zagreb, 1967.
– *Crno zlato,* Zagreb, 1974.

L. Perković, *Novele,* Zagreb, 1935.
– *Pjesme, novele, roman, kritika, eseji,* Zagreb, 1966.

J. Polić Kamov, *Drame,* Rijeka, 1957.

Priručnik za popunjavanje »Prijava potrebe za radnikom« (s izvodom nomenklature zanimanja), Zagreb, 1972.

Prolog, časopis, Zagreb.

A. Radić, *Dom,* 1900 (–).

I. Raos, *Vječno žalosni smijeh,* Trilogija, Zagreb, 1965.
– *Prosjaci & sinovi,* Zagreb, 1971.
– *Kraljičin vitez,* Zagreb, 1976.

W. Reymont, v. J. Benešić.

Š. Sarajlić, *Iz bosanske romantike,* Zagreb, 1931 (–).

W. Shakespeare, v. J. Torbarina.

N. Simić, *Braća i kumiri,* Zagreb, 1969.

Studio, tjednik, Zagreb.

A. Šenoa, *Sabrane pripovijesti,* VI (*Diogeneš*), Zagreb, 1900
– *Ljubica, Pripovijesti,* I, Zagreb, 1932 (–).
– *Seljačka buna,* Zagreb, 1933a.
– *Zlatarevo zlato,* Zagreb, 1933b.
– *Diogeneš,* Zagreb, 1934.

A. Šoljan, *Izdajice,* Zagreb, 1968.
– *Drugi ljudi na Mjesecu,* Zagreb, 1978.

R. Šovary, prev., N. V. Gogolj, *Pripovijesti,* Zagreb, 1950.

K. Špoljar, *Neprilike s muzom,* Zagreb, 1976.

A. N. Tolstoj, v. Stj. Kranjčević.

J. Torbarina, prev., W. Shakespeare, *Macbeth,* Zagreb, 1969.

J. Turić, *Igra životom,* Zagreb, 1909 (–).

T. Ujević, *Mudre i lude djevice,* Sarajevo, 1957.

I. Velikanović, *Otmica,* Zagreb, 1901 (–).
– *Srijemske priče,* Zagreb, 1915 (–).

Vikend, tjednik, Zagreb.

XI. TUMAČ NOVIJIH LINGVISTIČKIH NAZIVA

U morfologiji i tvorbi riječi osnovni je naziv **morfem** (od grč. *morphēma* 'oblik, lik'). Morfem je najmanja jezična jedinica koja ima neko značenje, npr. u *rúka* morfem *rúk-* znači 'gornji ud', a morfem *-a* znači 'nom. jd. im. ž. r.'. Glasovni sastav morfema (izrazna razina morfema) naziva se **morf**. Jedan morfem ne mora imati uvijek isti morf, nego u različitim glasovnim okolinama može biti različit, npr. *ruk-* u *rúk*-a, *rùk*-āv; *ruc-* u *rúc*-i, *rúc*-elj (dio kosišta ili pluga koji se drži u ruci), *ruč-* u *rùč*-ica, *ruč*-ètina, *rùč*-ērda. Drugi lik istoga morfema *(ruk-, ruc-, ruč-)* naziva se **alomorf** (od grč. állos 'drugi'). Alomorf je dakle alternanta, varijanta istoga morfema. **Alomorfizacija** je smjenjivanje alomorfa u morfologiji i tvorbi riječi.

Rastavljanjem morfema na manje jedinice gubi se morfemska razina jer *r-u-k, ru-k, r-uk, ru-c, r-uc*... sami za sebe ništa ne znače. Pojedini glasovi, ili uskostručno rečeno fonemi (od grč. *phōnē* 'glas'), nemaju značenja, oni su samo nosioci značenja. Glasovima kao razlikovnim jedinicama značenja, fonemima bavi se nova lingvistička grana nazvana **fonologija**, prepustivši fonetici izgovornu i slušnu stranu glasova (zvukova govornih organa).

Morfonologija je složenica od naziva *morfologija* i *fonologija*. Ona proučava sastav morfema i formalne zakonitosti njihova spajanja, tj. fonološke promjene morfema uključivši i naglasak.

Za razumijevanje mnogih morfonoloških pojava važna je osnovna podjela glasova. Dosadašnja podjela glasova na samoglasnike i suglasnike dana je prema slogotvornosti i preopćenita je te često ne pokazuje neka obilježja glasova bitna i u tvorbi riječi, zato su u 3. izdanju upotrijebljeni ovi nazivi: *otvornici* (samoglasnici), *zatvornici* (suglasnici), *zvonačnici* (poluotvornici, sonanti, a to su *j, l, lj, m, n, nj, r, v*), *šumnici* (ostali zatvornici). Šumnici se dijele na *zapornike* (b, d, g, p, t, k), *slivenike* (c, č, ć, dž, đ) i *tjesnačnike* (f, s, š, h, z, ž).

U promatranju jezičnih pojava novija lingvistika razlikuje dvije razine: sinkroniju i dijakroniju. **Sinkronija** (od grč. *syn* 'sa, zajedno' i *chrónos* 'vrijeme') promatranje je jezičnih jedinica i sustava koji u jeziku postoje istodobno. (Zbog toga bi se to hrvatski moglo reći *istodobnica.*)

Dijakronija (od grč. *dia* 'kroz, preko, duž') promatranje je jezičnih jedinica i sustava u tijeku vremena, tj. kako se razvijaju, smjenjuju ili ostaju nepromijenjeni. (Hrvatski bi se to moglo reći *raznodobnica.*)

Ktetik (od grč. ktētikós 'posvojni') naziv je za odnosne (posvojne) pridjeve izvedene od imena mjesta, npr. *lìvanjskī, òriovačkī, zàgrebačkī,* od Lívno, Òriovac, Zágreb.

XII. POTPUNI SADRŽAJ

Pregledni sadržaj 7
Predgovor 9
Predgovor 2. izdanju 11
Predgovor 3. izdanju 12
I. UVODNE NAPOMENE 15
1. Opseg rada 15
2. Potreba ovoga rada 15
3. Građa 16
4. Način obrade 16
5. O literaturi i izvorima 20
6. Napomena o glagolskim vrstama 21
II. OPĆI (TEORETSKI) DIO 23
1. Određenje tvorbe riječi 23
2. Tvorba riječi prema drugim jezikoslovnim disciplinama i gramatičkim dijelovima 23
3. Tvorbene i netvorbene riječi 25
4. Preoblike i značenja 33
5. Tvorbene jedinice i tvorbeni načini 34
Tvorbena osnova 35
Slobodna i vezana osnova 37
Izvođenje 38
Sufiks 38
Sufiks i nastavak 41
O nultim sufiksima 43
Sufiks i završetak 44
Drugotna sufiksacija 44
Slaganje 45
Čiste složenice 46
Složeno-sufiksalna tvorba 46
Srašćivanje 46
Polusloženice 47
Prefiksalna tvorba 48
O prefiksalnim alomorfima 49
Prefiksalno-sufiksalna tvorba 49
Prefiksalno-složena tvorba 50

Tvorba skraćenica 50
6. Načini bliski tvorbi (granična područja) 50
Unutarnja tvorba 51
Preobrazba 51
Prijenos značenja 53
Višečlani nazivi 53
Jezično stvaranje 53
Potencijalne riječi 54
Individualna tvorba 54
Terminološka tvorba 55
7. Opće pojave u tvorbi 56
Plodnost i neplodnost 56
Sustav u tvorbi 58
Glasovne zapreke 59
Neutralizacija 60
Kontekstualna jednoznačnost 61
Semantički prazna polja 61
Osjećajne vrijednosti u tvorbi 61
Usporedne tvorenice 62
Sekundarna mutacija 62
Mješovite tvorenice 62
Prevedenice i tvorba riječi 67
III. TVORBA IMENICA 69
1. Sufiksalne tvorbe 69
2. Popis imeničkih sufiksa 70
3. Sufiksi koji završavaju istim glasovnim sastavom 72
Sufiksi *-a* 72
Tvorba od imenica 72
Tvorba od glagola 73
Tvorba od ostalih osnova 78
Tvorba složenica 78
Sufiksi na *-(a)c* 78
Sufiks *-(a)c* 79
Tvorba od imenica 79
Tvorba od pridjeva 80
Tvorba od glagola 83
Složeno-sufiksalna tvorba 84
Prefiksalno-sufiksalna tvorba 85
Sufiks *-ac* 86
Sufiks *-l(a)c* 86
Sufiksi *-an(a)c* i *-jan(a)c* 88
Ostali sufiksi na *-(a)c* 90
Sufiksi na *-ač* 92

Sufiks -*ač* 93
Tvorba od glagola 93
Tvorba od ostalih osnova 99
Ostali sufiksi na -*ač* 100
Sufiksi na -*ača* 100
Sufiksi na -*ada* 102
Sufiks -*áda* 102
Sufiks -*ijáda* 103
Sufiksi na -*aj* 104
Sufiksi na -*(a)k* 105
Sufiks -*(a)k* 105
Tvorba od glagola 106
Tvorba od imenica 108
Tvorba od ostalih osnova 110
Prefiksalno-sufiksalna tvorba 110
Ostali sufiksi na -*(a)k* 111
Sufiksi na -*āk* 112
Razgraničavanje sufiksâ -*āk*, -*jāk* i -*njāk* 112
Sufiks -*āk* 114
Tvorba od pridjeva 114
Tvorba od brojeva 116
Tvorba od imenica 116
Tvorbe od ostalih riječi 117
Sufiks -*jāk* 117
Tvorba od pridjeva 117
Tvorba od imenica 119
Izvedenice od glagola 120
Sufiks -*njāk* 120
Tvorba od imenica 120
Tvorba od pridjeva 121
Tvorba od glagola 121
Ostali sufiksi na -*āk* 121
Zaključak 121
Sufiksi na -*ār* 122
Sufiksi -*ār* i -*jār* 122
Ostali sufiksi na -*ar* 128
Sufiksi na -*ara* 130
Sufiksi na -*āš* 132
Sufiks -*āš* 132
Tvorba od imenica 132
Tvorba od glagola 138
Ostale tvorbe 139

Ostali sufiksi na *-āš* 140
Plodnost tvorenica sufiksima na *-āš* 140
Zaključak 141
Sufiksi na *-ba* 142
Sufiksi na *-e* 143
Sufiksi na *-ce* 144
Sufiks *-ce* 144
Sufiksi *-ance* i *-ašce* 145
Sufiksi *-ence* i *-ešce* 145
Sufiks *-ice* 145
Sufiksi na *-če* 146
Sufiks *-če* 146
Tvorba od imenica. 146
Odnos sufiksâ *-če* i *-ić, -čić*. 149
Ostali sufiksi na *-če* 149
Sufiksi *-e* 149
Sufiks *-e₁*. 150
Sufiks *-e₂*. 150
Sufiksi na *-ište* 152
Sufiks *-ište* 152
Sufiks *-lište* 154
Odnos sufiksâ *-īšte* i *-līšte* 155
Ostali sufiksi na *-īšte* 156
Sufiksi na *-nje* 156
Sufiksi *-nje, -enje, -jenje* i sufiks *-će* 156
Ostali sufiksi na *-nje* 160
Sufiks *-je* 160
Tvorba od imenica 161
Tvorba od pridjeva 162
Tvorba od glagola 162
Prefiksalno-sufiksalna tvorba 163
Složeno-sufiksalna tvorba 164
Ostali sufiksi na *-e* 165
Sufiksi na *-ica* 166
Sufiks *-ica* 166
Tvorba od imenica 166
Tvorba od imenica sklonidbenoga tipa jelen 167
Tvorba od imenica sklonidbenoga tipa žena. 171
Umanjenice umanjenica 177
Množinski lik *-ice* 178
Tvorba od osobnih imena 178
Izvedenice od imenica tipa stvar 179
Izvedenice od imenica s. r. 179

Tvorba od pridjeva 179
Ostale tvorbe 187
Sufiks *-lica* 189
Sufiks *-nica* 191
Problemi 191
Tvorba od imenica 192
Ostale tvorbe 193
Sufiks *-onica* 194
Ostali sufiksi na *-ica*. 194
Sufiksi na *-ić* 196
Sufiks *-ić*. 196
Tvorba od imenica 196
Tvorba od imenica m. r. 197
Tvorba od umanjenica 201
Ostala značenja 202
Tvorba od imenica ž. r. 203
Tvorba od imenica s. r. 204
Množinski oblici 205
Tvorba od pridjeva 206
Tvorba od odnosnih pridjeva sa sufiksima *-ov, -ev* 206
Tvorba od ostalih pridjeva. 208
Ostale tvorbe 208
Sufiks *-čić* 208
Raspodjela sufiksâ *-ić* i *-čić* 210
Neutralizacija 212
Ostali sufiksi na *-ić* 213
Brojčani podaci 213
Zaključak 214
Sufiksi na *-ija* 215
Sufiks *-ija* 215
Sufiks *-acija* 220
Sufiks *-džija* 221
Sufiks *-lija* 223
Sufiks *-ancija* 224
Sufiks *-arija* 224
Ostali sufiksi na *-ija* 226
Zaključak 228
Sufiksi na *-ik* 229
Razgraničenje sufiksâ *-īk* i *-nīk* 229
Sufiks *-īk* 230
Tvorba od pridjeva 231
Tvorba od imenica 235
Tvorba od glagola 235

Sufiks -*nīk* 236
Tvorba od glagola 236
Tvorba od imenica 237
Ostale tvorbe 237
Ostali sufiksi na -*ik* 238
Sufiksi na -*in* 239
Skraćivanje osnova 239
Tvorba od višečlanih toponima 241
Neutralizacija 242
Sufiksi u tvorbenom sustavu 243
Sufiksi -*janin* i -*anin* 243
Odnos sufiksâ -*(j)anin* i -*(a)c* 246
Sufiks -*čanin* 248
Ostali sufiksi na -*in* 249
Sufiksi na -*ina* 252
Sufiks -*ina* 252
Tvorba od imenica 253
Tvorba od imenica m. r. 253
Tvorba od imenica ž. r. 257
Tvorba od imenica s. r. 259
Tvorba od pridjeva 259
Tvorba od glagola 262
Ostale tvorbe 262
Sufiks -*arina* 263
Sufiks -*čina* 263
Sufiks -*etina* 264
Sufiks -*jevina* 266
Sufiksi -*jurina* i -*urina*. 267
Sufiks -*otina* 267
Sufiks -*ovina* 268
Sufiks -*ština* 269
Sufiks -*usina* 271
Ostali sufiksi na -*ina* 271
Opći, semantički pregled tvorenica sa sufiksima na -*ina* . 272
Sufiksi na -*iz(a)m* 274
Sufiksi na -*ka* 277
Sufiks -*ka* 277
Tvorba od imenica. 277
Tvorba od pridjeva 284
Tvorba od glagola 284
Tvorba od brojeva i priloga 286
Složeno-sufiksalna tvorba 287
Sufiks -*aljka* 287

Sufiks -*ika* 288
Ostali sufiksi na -*ka* 289
Sufiksi na -*nja* 290
Sufiks -*nja* 290
Sufiks -*inja* 291
Sufiks -*kinja* 292
Sufiks -*onja*. 294
Ostali sufiksi na -*nja* 295
Sufiksi na -*o*. 295
Sufiks -*o* 296
Sufiks -*ko* 297
Sufiks -*lo* 299
Sufiks -*stvo* 301
Sufiks -*ilo* 310
Sufiks -*ivo* 311
Sufiks -*jo* 311
Ostali sufiksi na -*o* 312
Sufiksi na -*or* 313
Sufiks -*ator*. 313
Sufiks -*ikator* 314
Sufiks -*itor* 314
Sufiks -*or* 314
Sufiks -*tor* 315
Sufiksi na -*ost* 315
Sufiks -*ost* 315
Ostali sufiksi na -*ost* 317
Sufiksi na -*telj* 317
Sufiks -*telj* 317
Odnos sufiksâ -*telj* i -*ač* 321
Odnos sufiksâ -*telj* i -*(n)īk* 322
Odnos sufiksâ -*telj* i -*(l)ac* 322
Složenice sa -*telj*. 325
Ostali sufiksi na -*telj* 325
Nulti sufiksi 326
Uvod u problematiku 326
Sufiks -*ø* 332
Tvorba od glagola 332
Morfemika (morfonološka razina) 332
Značenje 338
Tvorba od ostalih osnova 341
Složeno-sufiksalna tvorba 342
Složenice od imenica 342
Složenice od zamjenica 344

Složenice od brojeva 345
Složenice od priloga 345
Prefiksalno-sufiksalna tvorba 345
Sufiks -ϕ_2 345
4. Pojedinačni sufiksi 346
A. Značajniji pojedinačni sufiksi:
-ad ... 346, *-an* ... 347, *-ana* ... 348, *-ant* ... 349,
-arna ... 349, *-ca*... 350, *-ist* i *-ista* ... 350, *-ja* ... 353,
-oća ... 355, *-ota* ... 355, *-ulja* ... 355, *-uša* ... 356
B. Ostali pojedinačni sufiksi 357
5. Tvorba čistih složenica. 366
Imeničke osnove u prvom dijelu 367
Pridjevne osnove u prvom dijelu 371
Zamjeničke osnove u prvom dijelu 372
Brojevne osnove u prvom dijelu 372
Glagolske osnove u prvom dijelu 373
Priložne osnove u prvom dijelu 374
6. Prefiksalna tvorba imenica 375
IV. TVORBA PRIDJEVA 381
1. Razgraničenje odnosnih i opisnih pridjeva 382
2. Tvorba odnosnih pridjeva 384
Sufiksi *-ov, -ev, -in, -ljev* i ostali na *-ljev* 386
Raspodjela i morfonološke promjene. 386
Značenje 389
Značenje u tvorbi od osobnih imenica 390
Značenje u tvorbi od imenica za oznaku biljaka . . . 391
Značenje u tvorbi od imenica za oznaku životinja . . 393
Značenje u tvorbi od imenica za neživo 394
Tvorba polusloženica 397
Ostali sufiksi na *-ljev* 397
Sufiksi na *-kī* 398
Sufiks *-skī* 398
Tvorba od imenica 398
Tvorba od ostalih osnova 414
Složeno-sufiksalna tvorba. 414
Prefiksalno-sufiksalna tvorba 416
Sufiksi *-ovskī, -evskī* 416
Sufiks *-inskī* 418
Sufiks *-ičkī* 419
Ostali sufiksi na *-kī* 420
Sufiksi na *-nī* 421
Sufiks *-nī* 421
Tvorba od imenica 421
Odnos sufiksâ *-nī* i *-skī* 428

Tvorba od glagola 432
Tvorba od priloga 432
Složeno-sufiksalna tvorba 432
Sufiksi *-anī* i *-janī* 434
Sufiks *-enī*. 435
Sufiksi *-ovnī, -evnī* 436
Sufiks *-iōnī* 437
Ostali sufiksi na *-nī* 437
Sufiksi na *-jī, -ljī* i *-ećī* 438
Sufiks *-jī* 438
Sufiks *-ijī* 440
Sufiksi *-ovljī, -evljī* 440
Sufiks *-ujī* 440
Sufiks *-ećī* 440
Sufiksi na *-njī* 441
Sufiks *-njī* 441
Sufiks *-ašnjī* 442
Sufiks *-enjī* 443
Sufiks *-injī* 443
Sufiks *-šnjī* 443
Sufiks *-aćī* 443
Prefiksalno-sufiksalna tvorba odnosnih pridjeva 444
Prefiksalne tvorbe odnosnih pridjeva 446
Slaganje 447
3. Tvorba opisnih pridjeva 447
A. Tvorba pridjeva s općim opisnim značenjem 447
Sufiks *-(a)n*. 448
Tvorba od imenica 448
Odnos sufiksâ *-(a)n* i *-nī* 451
Odnos sufiksâ *-(a)n* i *-skī* 456
Tvorba od glagola 456
Tvorba od pridjeva 457
Tvorba od priloga 458
Tvorba od prijedloga 458
Složeno-sufiksalna tvorba 458
Prefiksalno-sufiksalna tvorba 460
Sufiksi *-an* i *-jan*. 461
Odnos sufiksâ *-(j)an* i *-(j)anī*. 462
Sufiks *-en* 463
Odnos sufiksâ *-en* i *-enī*. 464
Sufiks *-av* 465
Sufiks *-ø* 465
Složeno-sufiksalna tvorba 466
Prefiksalno-sufiksalna tvorba 468

Ostali sufiksi s općim opisnim značenjem 468
Slaganje 472
Prefiksalna tvorba 472
B. Tvorba opisnih pridjeva s posebnim značenjima 474
Tvorba pridjeva koji znače mogućnost 474
Sufiksi *-iv, -jiv* i *-ljiv* 474
Odnos sufiksâ *-iv, -jiv, -ljiv* i *-(a)n*. 477
Ostali sufiksi koji znače mogućnost 478
Tvorba pridjeva koji znače opskrbljenost i obilje 478
Sufiks *-av* 478
Odnos sufiksâ *-av* i *-(a)n* 480
Sufiks *-at* 480
Odnos sufiksâ *-at* i *-av* 482
Sufiks *-nat* 482
Sufiksi *-ovit, -evit* 483
Odnos sufiksâ *-ovit, -evit* i *-(a)n* 484
Sufiksi *-iv* i *-ljiv* 484
Sufiks *-ast* 484
Ostali sufiksi koji znače opskrbljenost 485
Tvorba pridjeva koji znače sličnost. 485
Sufiks *-ast* 485
Tvorba od imenica 485
Tvorba od pridjeva 487
Odnos sufiksâ *-ast* i *-av*. 488
Odnos sufiksâ *-ast* i *-at*. 491
Odnos sufiksâ *-ast* i *-ovit, -evit* 493
Odnos sufiksâ *-ast* i osnove *-lik* 493
Ostali sufiksi koji znače sličnost 494
Tvorba pridjevnih umanjenica. 494
Sufiksalna tvorba 494
Sufiks *-kast* 495
Sufiks *-ast*. 495
Ostali sufiksi u tvorbi pridjevnih umanjenica 495
Prefiksalna tvorba 497
Složena tvorba 498
Tvorba pojačajnih pridjeva 499
Sufiksalna tvorba 499
Prefiksalna tvorba 500
Složena tvorba 500
V. TVORBA GLAGOLA 503
1. Tvorba od imenica 504
Sufiks *-ati* 504
Sufiks *-iti* 506

Sufiks *-irati* 508
Sufiksi *-ovati/-evati* 508
Sufiks *-čiti* 510
Ostali sufiksi 510
2. Tvorba od pridjeva 511
Sufiks *-ati*. 511
Sufiks *-iti* 512
Sufiks *-jeti* 513
Sufiks *-ovati*. 513
Ostali sufiksi 514
3. Tvorba od usklika 514
Sufiks *-ati*. 514
Sufiks *-čati* 514
Sufiks *-etati* 515
Sufiks *-jati* 515
Sufiks *-kati* 515
Sufiks *-ketati* 515
Sufiks *-otati* 516
Sufiks *-tati* 516
4. Tvorba od glagola 516
A. Sufiksalna tvorba 516
Perfektivizacija 517
Imperfektivizacija 518
Neplodni imperfektivizacijski tipovi 518
I. vrsta 519
II. vrsta 523
III. vrsta. 524
IV. vrsta 524
V. vrsta 526
VI. vrsta 526
Plodni imperfektivizacijski tipovi 526
IV. i V. vrsta 527
I. vrsta 529
II. vrsta 530
III. vrsta 531
Iterativizacija 531
Tvorba glagola koji znače neusmjereno kretanje 532
Sekundarna imperfektivizacija 532
Tvorba glagolskih umanjenica 533
Tvorba pejorativnih glagola 535
B. Prefiksalna tvorba 536
Općenito o prefiksalnoj tvorbi 536

Prefiksi pojedinačno: 538
de-... 538, *dis-*... 538, *do-*... 538, *iz-*... 539, *mimo-*... 540, *na-*... 540, *nad-*... 541, *naj-*... 542, *o-*... 542, *ob-*... 542, *od-*... 543, *pa-*... 544, *po-*... 544, *pod-*... 545, *pre-*... 546, *pred-*... 547, *pri-*... 547, *pro-*... 548, *protu-*... 548, *raz-*... 549, *re-*... 550, *s-*... 550, *su-*... 551, *suprot-*... 551, *u-*... 552, *un-*... 552, *uz-*... 552, *za-*... 553
5. Tautološka prefiksacija 554
6. Sufiksalna tvorba od ostalih osnova 554
7. Prefiksalno-sufiksalna tvorba 555
8. Prefiksalno-složena tvorba 557
9. Tvorba složenih glagola 557
VI. TVORBA PRILOGA 559
1. Sufiksalna tvorba 559
2. Prefiksalna tvorba 561
3. Slaganje 562
4. Složeno-sufiksalna tvorba 563
5. Sraslice 563
Prijedložno-imeničke sraslice 564
Prijedložno-pridjevne sraslice 564
Prijedložno-priložne sraslice 565
Prijedložno-zamjeničke sraslice 565
Frazemske sraslice 565
Ostale sraslice 566
6. Preobrazba 566
7. Polusloženice 567
VII. KRATICE I ZNAKOVI 569
VIII. KAZALA 571
1. Kazalo imena 571
2. Kazalo pojmova 574
3. Kazalo imeničkih značenja 577
4. Kazalo sufiksâ 581
a) imeničkih 581
b) pridjevnih 587
c) glagolskih 590
5. Kazalo prefiksâ 591
IX. LITERATURA 593
X. IZVORI 601
XI. TUMAČ NOVIJIH LINGVISTIČKIH NAZIVA 605
XII. POTPUNI SADRŽAJ 607

VELIKA HRVATSKA GRAMATIKA
Knjiga druga

STJEPAN BABIĆ
TVORBA RIJEČI U HRVATSKOME KNJIŽEVNOME JEZIKU
Treće, poboljšano izdanje

Izdavači
HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI, Zagreb
NAKLADNI ZAVOD GLOBUS, Zagreb

Za izdavače
IVO PADOVAN
TOMISLAV PUŠEK

Urednici
DALIBOR BROZOVIĆ
BRANKO ERDELJAC

Korektor
BRANKO ERDELJAC

Likovni i tehnički urednik
LAV SIMOT

Tisak
EUROADRIA,
Ljubljana, 2002.